FRATRIS

ALPHONSI MENDOZAE, EX ORDINE EREMITARVM

D. Augustini, in florentissima Salmanticensium Academia, sacræ Theologiæ Magistri, & Scoti cathedræ præfecti,

QVAESTIONES QVODLIBETICAE, ET RELECTIO THEOLOGICA, de Christi regno ac dominio.

CVM TRIPLICI INDICE.

AD GARSIAM LOAYSAM PHILIPPI *Hispaniarum Principis disciplinæ Magistrum, & morum eximium moderatorem, & ab amplissimis Philippi Regis eleemosynis, &c.*

15 88.

SALMANTICAE,

Ex Typographia Michaëlis Serrani de Vargas.

Esta tassado en nueue reales y veynte marauedis en papel.

Summa Priuilegij.

PHilippi ſecundi Hiſpaniarum Regis Catholici priui legio cautum eſt, ne quis Quæſtiones Quodlibeticas, ac Repetitionem Theologicam Magiſtri Fratris Alphonſi Mendozæ, abſq; eius permiſſu excudat, aut excudi procuret, alibive excuſſas proximo decennio vendat aut diſtrahat, ſub pœna confiſcationis librorum, ac plurima pecuniarum mulcta, pro vt latius habetur in regio diploma te. Dat. Madriti Calendis Iulij. 1587.

Lectus hic liber, admiſſus & approbatus eſt à doctiſsimo viro Fratre Ioanne Romero, Minimorum S. Franciſci de Paula, in regia curia eximio Prædicatore.

TASSA.

YO Lucas de Camargo eſcriuano de Camara de ſu Mageſtad de los que reſiden en el ſu Conſejo doy fee que auiendoſe viſto por los ſeñores del vn libro intitulado Quodlibetos y Repeticiō, hecho, y compueſto por el Padre Fray Alonſo de Mendoza de la orden de S. Auguſtin Cathedratico de Scoto, en la Vniuerſidad de Salamāca, taſſarō cada pliego de losdel dicho libro en papel, a tres marauedis y medio, y mandaron que antes que ſe venda ſe imprima en la primera hoja de cada vno de ellos eſte teſtimonio de taſſa, y para que dello conſte de mandamiento de los dichos ſeñores del Conſejo, y de pedimiento del dicho Fray Alonſo de Mendoza, di eſte teſtimonio de taſſa en la villa de Madrid a veynte y ocho de Henero, de mil y quinientos y ochenta y ocho años.

Lucas de Camargo.

QVAE-

QVAESTIONVM Quodlibeticarum index,

Scholasticarum.

¶ 2 Posi-

Positiuarum.

GAR-

GARSIAE LOAYSAE PHILIPPI HISPANIARUM Principis disciplinæ Magistro, & morum eximio moderatori, & ab amplissimis Philippi Regis eleemosynis, F. Alphonsus Mendoza, Eremita Augustinianus, Salutem dicit, & præsens opus nuncupat.

VT nominis tui claritati nihil me lucis hac nuncupatione allaturum credo, ita meo libro multum ex ea conferri, semper existimaui. Vtrumque vt crederem clarissimus tui nominis splendor effecit: nam qui tantos virtutum collucentium radios prætefers, ipse à nemine vnquam, & alij semper abs te lumen capiant necessum est. Vt enim egregias tui animi dotes, partim Dei beneficio tibi innatas, partim tua industria conquisitas, quæ in te amicé conspirant, & incredibili pace connexæ nitent, nunc inuoluam silentio: sanè quòd Philippus Rex Catholicus, iudiciorum & virtutum prudentissimus æstimator, vnicè dilecti filij indolem excolendam & instituendam tibi crediderit, non te eum esse facit, sed eum te esse declarat, cui moribus & doctrina nullus aut suppar, aut certè superior, inter tot insignes Heroas & viros præstantissi-

tißimos, quibus exultat Hispania, valeat reperiri. Curam vrbium, prouinciarum, regnorum, litium, censuum bellorum, & cæterarũ rerum, quæ vnius Philippi Regis acri, prudenti & capaci iudicio administrantur, aliorum fidei & diligentiæ demandet: tuæ veró vnicum filium amantissimum educandum & erudiendum tradat. Illis vt regna, tibi vt regem componas & informes: illis vt ad regulam & amussim iustitiæ cuncta administrent, tibi vt regulam ipsam, quæ nihil est aliud quã voluntas Principis, dirigas & instituas, committatur. Quòd si in serenißimi Principis nostri tenellum corpus tuum ipse animum, aut in eius animum niueos tuos mores & ingenium assidua consuetudine & exercitatione transfuderis, præclarè te tuo munere perfunctũ, ingenti plausu acclamabit Hispania. Formaueris planè & effinxeris Philippum alterum, magnæ spem alteram Hispaniæ, Ecclesiæ præsidium longe firmissimum, auitarum virtutum hæredem, & Regem demùm, qualem Aristoteles formauit Alexandrum, Plutarchus Traianum, Lactantius Constantinum, Adrianus Pontifex Carolum. V. & Philippum II. Siliceus. Et quidem iam Princeps ipse tam bene cultæ indolis, iam morum quos teneris auribus te instillante accepit & perdidicit, specimen dare cœpit: iam te refert magistrum & institutorem, iam omnium animos spe magnorum reple-

uit

uit facinorum: nam longe maiora præstat, quam sperari ab illo pro ea ætate possent, vt tu mihi, qui oculapus & auritus testis es, aliquando referebas. Felicẽ troinde magistrum, cui talis discipulus: felicem discipulum, cui talis magister: felicissimam Hispaniam cui Princeps tam piè, tam studiose, tamq; prudenter educandus obtigerit. Quare quód Rex noster vnicam hanc Hispaniarum spem tibi fouendã & perficiendam tradiderit, non potest non esse & Regi & filio & tibi & nobis, & toti tandẽ Christianæ Reipublicæ multis nominibus auspicatissimum. Cuius itaque fidei vnica Regis proles alenda & instituenda cõmissa est: non debuit proles hæc & fœtura mei ingenij fouẽda & protegenda nõ tradi. Trado ergo non quòd aliquibus vsibus futurum tibi hoc opus credam, qui Doctoris Theologi Complutensis Academiæ calculo approbati, iam diu illustri nomenclatione gaudes: sed quód tu meo operi, magno, vt spero, futurus sis patrocinio & ornamẽto. Enimuerò simul atque in splendidissimũ tuum nomen, quo insignitus prodibit liber, lectores oculos coniecerint: dignum planè quem legant & æstiment omnes putabunt, quẽ tu suscipere æstimare & legere dignatus fueris. Suscipe igitur librũ qua me vultus hilaritate, & verborum comitate excepisti,

cum

cum Madriti superioribus diebus obsequium ego ti bi meum, ac me totum offerrem. Quòd si feceris, nō solum me, sed & Diegum Mendozam auunculum meum, quem pro tua magna in eum beneuolentia, proque eius in te eximia obseruantia vt familiarē & amicum habes nouo charitatis vinculo astringes tibi: mihiq; vt reliquas, si quas vnquam edidero lucubrationes, tibi dicem, calcar appositum existimabo. Istum itaque libellum, ceu antecursorem, & iudicij tui exploratorem præmisisse contentus, precor Deum, vt quò nos multis augere possis hono ribus, re ipsa eos tu ampliores honores consequaris, quos iam pridem meritis assequutus es.

Ex tuo hoc Augustinianorum Salmanticensi conuentu.

iij. Febr. Anno.

1588.

Pro-

Procemium, quo Author suscepti ac editi Operis rationem Lectori reddit.

PRIVSQVAM Lector harũ iter Disputationũ aggrediatur, in has, quę obuię illi erunt, animaduersiones vestigium tantisper figat precor.

Principio obseruet, velim, vix vnquam me putasse posse fieri, vt ad scribendum, & cudendum libros ego animum appellerem. Nam, vt interim meæ curtæ supellectilis cõscientiam, quæ me ab hoc studio, suo veluti iure retrahebat, prętermittam: animaduertebam hoc nostro nasuto & delicato sęculo qui libros edũt, rem facere alijs non admodum vtilem, & sibi valde periculosam. Cumq; hæc duo sint, quæ sibi homines in librorum editione præstituunt, aliorum vtilitas, & honor sui, vtriusq; spem fallit exitus. Nam dum qui legunt, eorum qui scripserunt, laboribus carpẽdis intendunt, parùm illis commodi, & sibi minùs honoris scriptores afferre possunt. Quamobrem ab hoc timore animum auocare, & cogitationẽ auertere opus mihi fuit, dum has disputationes, quas pro obtinẽda magisterij laurea publicè de more dixeram, auditores assiduis interpellationibus vt recognoscerem, & velùti ad incudem reuocarem, ac tandem prælo mandarem, importunissimè, efflagitabant. Et quidem, vt rebar, id pro eorum iudicio magis amico quàm vero, suam in me propensionem vehementiùs declarantes quàm meo nomini prudenter consulentes, exigebant. Perstiterunt tamen improbis clamoribus, nec priùs destiterunt, quàm librum de manibus re-

1. Animaduersio, quòd author coactus hoc op. edit.

¶¶ luctan-

luctantis extorserint, & volentem nolentem longa concertatione vicerint. Verùm ne gratis illis tanti certaminis constaret victoria, hunc ipsos laborem subituros pacti sumus, vt immaturæ, ac penè præcipitis editionis culpam ipsi corã alijs excusare tenerentur. Hoc itaq; ipsos vt faciant non solùm humiliter oro, sed iure meo exigo, nam nisi per ipsos staret, intra priuatos potiùs parietes, quæstiones istas premerem, quam præceps eas in lucem iactarem.

ii. Cur non alias, & nec plures quã 20. quæstio. edit.

Viginti quæstiones partim Scholasticas, partim, quas vocant, Positiuas die vna disserui. Et quidem numero nequaquam plures, quoniam per Academiæ statuta non licuit: & genere non alias, quia has præ alijs gratas discipulis futuras intellexi. Postquàm verò à me impetrarunt, seu potiùs extorserunt vt eas euulgarem, pro eo ac debui accuratiùs eas expoliui, minimè tamẽ immutaui, vt vos qui testes fuistis auriti cum dicerem, esse oculati potestis, si quæ scribo legeritis. Apposui Relectionem Theologicam, quoniã & eam

Ratio editæ Relectionis

publicè habitam pro suscipienda licentiæ laurea, vrgentissimè auditores flagitabant. Eius copiam priùs amicis feci, eam vt è meo codice transcriberent: inde menda irrepere cœperunt, nam mendosè scripta, mendosiùs in exempla transfusa, mendosissimè per manus multorum propagatã est. Et quidem si nominis mei iactura dumtaxat ageretur, ferrem equidem moderatè: verùm doctrinæ iacturam ferebam molestissimè. Eam proinde reuisere & castigare, vt quàm emendatissima prodiret cum alijs quæstionibus oportuit.

iii. Cur tanta doctrinæ varietas hic posita sit.

Qui eius actus, quem vulgo Quodlibeta vocant, conditionem norunt, sciunt nisi aliqua iocundæ vtilitatis illecebra veluti inescati detineantur auditores, omnes tam prolixi negotij fastidia fugere. Qua de causa subtilioribus & diuinis Theologiæ cõtrouersijs, humaniores interponere opus

quandoq; fuit: vt è locis scopulosis emergẽtes, in amœnio ra humanitatis otia velut in portũ se reciperet. Has ego illis vt amœnitates offerre possem, hæc studia, quæ puer didici, prouectus ætate dediscere nolui. Quanquàm non tàm prouectus, vt quo tempore hic liber in vulgus datur, vix secundum supra trigesimum annum attigerim.

Stylum adhiberi, quẽ prò nimia dicendi ac scribendi celeritate potui, ornatũ minimè, sed rudem, ac incõptum, qualẽ ferè habent Theologi; quorũ cũ textus integros, ac per magna fragmenta meis scriptis inserere debuissem, æquum arbitratus sum, vt eorum dictioni mea non esset absimilis, sed potiùs simili filo & cõtextura sermo procederet, neque Sicyonios calceos, vt dicitur, Socrati ineptè induere. Politioris itaq; literaturæ candidatos plurimùm rogatos velim, vt rhetorum phaleris adornatam orationem aliorsum petant: non enim, vt rectè alicubi Mag. Cano scriptum reliquit, debet scriptor Theologus duplicem lectori laborem facessere, vnum in rerum, alterum in verborum intelligentia, vt ad Theologum intelligendum, Grãmatico sit opus interprete. Quãuis non ibunt lectores inficias, Theologorũ longè rudiorũ lectioni assuetos se esse. Porrò si fallor, informes istas, quas ego illis in hoc libro meo offero materias ipsi acceptas forment & poliant: nam rerũ grauissimorũ copia & multitudine, defectũ styli satis cõpensasse me scio.

iiij. Excusat author styli, & dictionis ruditatem.

Authores prætereà tàm multos, tam varios, è cunctis facultatibus, diuinis, scilicèt, & humanis accersitos, Theologos, Iurisprudẽtes, Physicos, Grãmaticos, Historiographos, & id genus alios in hoc libello Lector videbit. Quod æqui boniq; consulat precor: nam ego leuis meæ authoritatis probè conscius, non solùm ratione, sed grauissimorum scriptorũ frequẽtissimis testimonijs, aliquod debui meis dictis pondus fidei conciliare. Eos verò non solum in diuersum, sed

v. Cur tam multos, & passim authores citet author.

in aduersum eciã interdum agentes,& mutuò pugnãtes in aciem produco:non vt eos alternis se debellantes& lacerãtes spectare gestiam,aut prostratis debellatisq; cõuitier,sed vt veritas sic ab insurgentium calumnijs asserta, vindicata,ac propugnata,caput victrix efferat,&dilucidius ac plausibilius cunctis niteat,& legentium animis se insinuet.Elẽchum verò authorum quos allego,facere vix ad aliud quã ad ostentandam inutilẽ diligentiam deseruire ratus sum.

vi. Qualiter author Thomistarũuiam sequatur in hoc libro.

Nullius aũt in verba Magistri in disputationibus iuraui. Loquor de Magistris recentioribus,nã antiquorũ Patrum pedibus,caput ego meũ non solũ humiliter,sed iustè suppono.Sed & præ cæteris Theologis D. Thomã selegi, cuius doctrinæ & placitis inhæream:quanuis nõ ita hærebo,vt si quando alicunde radius veritatis affulgeat,non debeã post eam liberè & expeditè currere.Refert Mag.Cano.12.de locis,Sapientissimũ Victoriã à S.Thoma interdũ dissensisse, maioréque in dissentiendo quã in consentiendo laudẽ fuisse consequutũ. Et quidẽ,vt fatear ingenuè, vix ego in hoc opere vbi à D.Tho.dissentiã,recolo.Thomista enim sum, quanuis non de genere eorũ,qui nostra tẽpestate,hac se nomenclatura insigniunt:nam S.Thomã sequor, alia tamen via quàm eũ sequantur Thomistæ neoterici, vt cùm alibi sæpè,tùm præcipuè in.q.1.Schol.&.q.2.&in Relect.ad calcẽ libri,experiri lector perfacile poterit.Sed qui Scoti cathedræ in hac Salmañ. Academia præsum, non ita debui Thomista prodire,vt Scoticæ doctrinæ professorem me esse dedignarer.

vii. Loca scripturæ cur interdum non iuxta uulgatam hic adducantur.

Quantum ad sacrorum Bibliorum testimonia attinet, quòd interdum ea vel iuxta septuaginta,vel in Psalmis iuxta D.Hieronym.vel iuxta nouas translationes, Vatabli,Isidori,Pagnini,&c.adduco,nullus est scopulus,in quo impingere iure possit Lector. Nam ego Vulgatam editionem

pro eo

pro eo ac decreuit sacrum Concil. Trid. cæteris præferens, & parum in hac parte timendũ mihi esse existimans, securo pede ad alias quandoq; declino versiones, vt illis augustiorem esse scripturæ campum quam prima facie videatur ostendam: & ad plura sensa eruenda, & sic exactiùs intelligendam Vulgatam, studiosos Vulgatæ iuuem.

viij. Cur Græcas & Hebræas dictiones latinis characteribus author expressit.

Cùm verò è Græcis & Hebraicis fontibus plurima hausta & excripta in hoc libro sint, nolui characteribus Græcis & Hebræis ea depingere ac distinguere. Videlicet, quoniã huiusmodi characteres ad manum non erant, & mihi nec tempus ad expectandum, nec pecunia ad faciendum vt cuderentur, suppetebat. Itẽ, quia pro ijs discipulis hæc scripsi, quorum cùm linguarum peritia modica sit, non debui ego eis eius molestiæ occasionem offerre, quam visum aut auditum & non intellectum idioma solet ingerere. Sed & ostentare, ac arrogare mihi illarum linguarum cognitionem quarũ parum peritus sum, neq; placuit, neq; licuit.

ix. Sensũ literalem scripturæ solum hic author sequitur.

Locorum scripturæ sensum tantùm literalem in hoc libello sequor: nam mysticorum nullam in eo rationem habendam esse putaui. Cuius consilij rationem reddo Quęst. 2. Posit. Eò loci Lector recurrat, nã ego earundem rerum iterata scriptione nolo in iustæ magnitudinis volumen, meum crescere librum.

x. Pro concionatorib⁹ hic cur non sint loca digesta.

Prò sacris concionibus faciendis ad populum, habent hîc studiosi Ecclesiastæ copiosam rerũ congestã multitudinem. Eam ego digerere, & per annuos sermones distinguere nolui. Et quanquam id recentes scriptores vulgò faciãt, ea spe potißimum ducti, quòd venales suas scripturas concionatoribus faciant: aut quòd popularem auram, & plausum sibi concilient: aut, vt credibile est, quòd labore inquirendi & digerendi materias pro sermonibus Lectores leuent: primum nisi auarus scriptor non faciet: secũdum, nisi

 vanus,

vanus: tertium, nisi nimium officiosus. Ego verò quod ad hoc postremum spectat, Lectorem tam indiligentem, aut tam inscium, qui hac mea diligentia indigeat, nolo.

xi. Ecclesiæ & orthodoxorũ iudicio cuncta author subijcit

Censurã sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quam Catholici & prudentes scriptores in Theologicarum disputationum initio, se subire velle protestantur, ego quidem minimè reluctabor. Quinimò non solùm primæ sedis Romanæ, sed etiam cuiusuis orthodoxi correctioni totum quod dicto, vel scripto, aut nunc, aut vsquam vnquam docuero, didicero, seu quomodocunq; sensero subiectum esse volo. Hinc quando huic libello inserta testimonia lector offenderit, quorundam authorum, quorum opera per sanctæ Inquisitionis nouissimum catalogum aut expurgantur, aut penitùs abolentur, vt Andreæ Osiandri, Vuolphangi Latij, Munsteri, Beati Rhenani, Erasmi, Ioãnis Rheuclini, Georgij Veneti, Vatabli, Isidori Clarij, nihil de me sinistrum suspicari debet: nam præterquam quòd doctrina est sana & catholica, quam ex eorum suspectis libris ego circunspectissimè hausi, hausi eam planè quando per sanctum Inquisitorum tribunal haurire licebat.

xii. Errata Chalcographia excusat, & emendat author.

Erratum pluribus in locis est quàm per nostram licuit diligentiam. Verùm partim pessima originalia manuscripta, quibus Chalcographi vsi sunt: partim verò seria alia negotia, quibus impressionis tempore districtus ego intendere libri correctioni parum poteram, vt toties erratum fuerit effecerunt. In tot nanq; ac tam diuersas curas aliquando distrahebar, vt vix respirandi otium superesset. Porrò ea tantum errata, quæ animaduersione digniora videntur, excepimus. Per quæ corrigendus liber est, si quando eum iterum cudi contigerit. Nullus itaq; me veriùs illud Ouidij dicere valet,

De-

Defuit & scriptis vltima lima meis,
& illud eiusdem,

Emendaturus, si licuisset, eram.

At in his quid moror? nam licèt errata quæ ad scriptionem attinent, multa sint, & plura quæ ad dictionem, tamen quæ ad sententiam, longè plurima. Nec mirum sanè, quia dum necessitate tractus potiusquàm voluntate ductus scribo, & mens aliò quàm ipsa vellet, vocatur, parcè & malignè & verba & sentẽtias suggerit. Quòd de se prius me dixit Luysius Legioñ. Magister meus sapientissimus, ac Pater obseruantissimus, in suâ ad explanationem Cantici Canticorum præfatione: verùm ipse modestiæ & humilitatis, ego verò veritatis ergò dixerim. Deníque quia, vt ille dixit,

Iuuenesq;, senesq;,

Et pueri nasum rhinocerotis habent:

id superest remedij, quòd, vt idem,

Si nimius videor, seráq; coronide longus

Esse liber, legito pauca, libellus ero.

Erra-

Errata, quæ qui ante libri lectionem correxerit, gratiſsimum authori faciet.

VNum quod præ alijs maiori caſtigatione opus habet, ſeorſum libuit adnotare. Id habetur pag. 362. uerſu, qui incipit, Geneb. ubi refertur Epiphanius lib. 1. Cont. hæreſes, hæreſi. 39. aſſerens, quòd Abel duxit Saue ſororem ſuam in uxorem. Et quidem dum celeriter legerem Epiphanium, non potui ſatis eius uerbis animum aduertere. Nam ipſe ibi de Setho altero filio Adami dicit, duxiſſe Saue ſororem ſuam, non de Abel: ut pag. 386. iam correxi.

PAg. 8. uerſu, ea. fierit, lege. fuerit. p. 62. u. mil. 6. l. mil. 9. p. 63. u. tat. lib. 5. l. lib. 3. p. 91. u. he. infragibiliter. l. irrefragabiliter. p. 94. u. nus. 46. thom. 4. l. 66. tom. 7. p. 149. u. ex. efficitur. l. non efficitur. p. 170. u. Mi. qui. l. quid. p. 176. u. bra. Haijnoth. l. Haijoth & Mebazeroth. p. 200. u. ſes concernentia. l. concernentes p. 213. u. te. ut quen. l. utque non. p. 223. u. quod. alieni. l. alteri. p. 233. u. prin. poſitum. l. poſiti. p. 259. u. bus. colligis. l. colligit. p. 262. u. Iulio l. Tullio. & u. ſue. reincepta. l. re infecta. p. 265. u. ſi omnes. l. ſi amnes. p. 275. u. Heb. ad modos. l. ad modos cãtilenæ uulgaris, cuius. p. 315. u. uer. Imperator. l. Phoca Imperator. p. 360. u. trac. abrutum. l. abruptum. p. 370. refert. l. fertur. p. 377. u. Exodi. l. Leuit. 19. & u. uid. poſteriorum. l. poſterorum. p. 380. Chri. Verbo. l. uerſio. p. 385. u. ca. id quod. l. quanuis. p. 468. u. præ. etiã probet. l. probet. p. 471. u. ho. geßi. l. geſsit. p. 472. u. aut. Deos. l. Deo. p. 501. u. præ. alboris. l. algoris. p. 507. u. om. exercere. l. exerceri. p. 516. u. teris. Ied. l. Iod. p. 532. u. mi. impedibilis. l. inimpedibilis. p. 541. u. futura. l. futuræ. & accedentijs. l. accedentibus. p. 546. u. bili. offert. l. offero. p. 590. u. ad. Socrates. l. Socratis p. 603. u. fori. lib. 8. l. leg. 8. p. 632. u. quam. l. quem. p. 647. u. & . precẽtur in pro. l. precentur pro. p. 650. u. pſal. habeatur uideamus. l. habentur, id inſinuãt uideamus. p. 668. in margine, putant. l. putarit. p. 694. in marg. bobis. l. nobis.

A F. ALPHONSI MENDOZAE AVGVSTINIANI, SACRAE Theologiæ Magiſtri, ac profeſſoris, Quæſtiones Quodlibeticæ.

B QVAESTIO PRIMA SCHOLAſtica de Prædeſtinatione.

VTRVM PRIVS DEVS creaturas rationales elegerit, ac prædeſtinauerit ad bona gratiæ, quàm bonum naturæ earum prouiderit.

C QVAESTIO eſt quam non vulgò diſputant Theologi, digna tamen quam diſputent, & diligenter examinent propter incredibilem vtilitatem quam vel ſolus eius titulus pollicetur: quamq; ego polliceor, qui à fundamentis totam huius diſputationis dictionem euolui, conſtruxi, & ordinaui eam, vt ante oculos omnium conſtituerem.

I. *Qua ratione unus actus diuinus ſit prior alio*

PRincipio ipſe quæſtionis titulus euoluendus, & explicandus eſt. In eo namq; tanquam certum conſtituitur, id quod apud omnes non habet eundem gradũ certi-

certitudinis, videlicet, actuum & decretorum Dei vnum esse prius alio. Duæ sunt extremæ hac in parte sententiæ, quas vt euitent, & mediam sequantur viam, qui quæstionem propositam tractare voluerint, paucis commemorabo. Prior est quam vulgò imputant Doctori subtili Scoto in. 1. sentent. dist. 12. q. 2. & in. 2. d. 1. q. 1. art. 2. & in quodlibetis. q. 4. quòd in ipsis actibus diuini intellectus, & voluntatis, sit ordo quidam naturæ antecedens omnẽ considerationem nostram: secundùm quem vnus diuinus actus est prior alio. Quod, qua ratione à Scoto dictũ, accipi debeat, non multum mea refert, quò ad præsens attinet, expendere. Videtur autem id dicendi occasionem inde sumpsisse, quòd iam ante in. 1. sentent. d. 2. quæst. 7. §. sed hic restat. &. d. 8. quæst. 4. latißimè, quandam cõfinxerat distinctionem ex ipsa natura rei antecedentem cõsiderationem nostri intellectus, in ipsis actibus, & attributis Dei. Vbi autem ordo, & distinctio ponitur, prioritas etiam, & posterioritas ponatur necessum est, vt tradit S. Thom. 2. 2. q. 26. ar. 1.

Sententia Scoti.

A

B

Posterior sententia est Gabrielis multis in locis: nam in. 1. d. 9. q. 3. ar. 3. dubio. 2. ex Ocham, & Gregorio, ordinẽ naturæ, quem Scotus assignauerat, multis refert, ac reijcit. Deinde in. 3. d. 2. q. vnica. art. 3. dubio. 3. ait, prioritatem illam, & ordinem signorum Scoti nulla ratione in diuinis admitti debere. Et denique tàm eò loci, quàm. d. 19. eiusdem libri. 3. q. vnic. ar. 2. conclusione. 4. in fine, contra Scot. & contra omnes expreßißimè, omnem ordinẽ, omnemq; prioritatem, etiam quam secundùm nostrum modum intelligendi poßemus excogitare, à diuinis actibus remouet, in hunc modum dicens:, Vnus enim est actus in diuinis indistinctus, quo vnica cognitione præuidit Christi incarnationem, omnium electorum futurã beatitu-

Sententia Gabrie.

C

A titudinem, casum, & reprobationem: neq; vnum priùs, aliud posteriùs. Et. d. 2. sic ait: In nullo signo prædestinauit quencunque ad beatitudinem, quin in eodem prædestinauit omnes beatificandos, & præuidit omnes dānandos, & præuidit omnia futura, neq; est talis ordo in diuinis: sed simul vidit Deus merita, & demerita, pęnas, & futura præmia. Hæc Gabriel. Iam ergo iuxta hoc dogma Gabrielis, ociosa esset, & superuacanea præsens nostra disputatio, qua inquirimus, an priùs Deus naturalia quam gratuita, & diuina decreuerit condere: nā dicit ille, non licere nobis ordinem aliquem in diuinis actibus B assignare.

Vera sententia communis.

Sed planè Gabriel trepidauit timore vbi non erat timor: Scotus verò non timuit vbi nonnulla erat timendi ratio. Nos verò eorum periculo docti, auream, quam appellauit Horatius, mediocritatem tenebimus: nam verebimur quidem ordinem, & prioritatem realem in diuinis actibus constituere. At secundùm rationem, & considerationem nostram, ordinem ponere non formidamus, cum ipsomet Scoto in. 3. d. 32. quæst. vnic. ar. 3. & Alexandro Alens. 3. par. quæst. 3. membro. 5. & nostro AEgidio Rom. in. 1. sent. d. 41. quæst. 1. ar. 2. in initio. Caietano. C 1. p. q. 19. ar. 5. Syluestro in Rosa aurea super euangelia tractatu. 3. q. 1. Alberto Pyghio lib. 10. de lib. arb. in initio. qua etiam via, inoffenso incedunt pede, cæteri Theologi. Et, si vacaret, demonstrarem non difficili negocio Scotum à communi Theologorum doctrina, hac in parte minimè dissidere, vt ferè ostendit Caietanus. 1. part. quæstione. 42. artic. 3. quamuis Gregor. in. 1. dist. 9. quæstione. vnica. §. his præmissis, acerbè taxet, & increpet Scotum in hac parte.

Explicatio sententiæ cōmunis.

Sed hæc missa facientes, & in commodiorem reser-

uantes locum breui ostendamus,qua ratione constituen da sit hæc prioritas in diuinis. Alexand. his verbis luculenter id explicat.3.part. quæst.3.suprà, vbi differens qua ratione prædestinatio Christi sit prior nostra, & sit causa nostræ,dicit sic:Attendendo ad principale significatū, quod est diuina præscientia cum approbatione, prædestinatio Christi, & aliorum simul sunt in mente diuina, attendendo verò ad connotatum quod est gratia, & gloria Christi, & nostra, est ordo prædestinationis Christi ad alias prædestinationes,secundum quòd gratia& gloria Christi est causa gratiæ, & gloriæ nostræ. Hæc ille. Certè hanc ob causam S.Thom. 1. contra gentes. c. 87. erroneum existimat dicere sic omnia pendere ex simplici Dei voluntate, vt nulla sit ratio diuinorum actuum assignanda.Ex quo fit quòd si petatur,quare Deus condidit hominē? rectè dicitur,vt decoraretur orbis:si quare dat gratiam?rectè dicitur,quia vult dare gloriam. Et D.Bonauentura in.1.dist.41.ar.1.quæst.1. si quęratur,inquit,quare Deus vult pluere?Respondetur propter nostram vtilitatem.Vnde nos colligimus priùs à Deo volitam fuisse,& intentam gloriam,quàm gratiam, & decorem vniuersi quā hominem, & vtilitatem hominis quam pluuiam:hoc autem totum refundi non debet in ipsas volitiones,& intentiones Dei,quasi multæ sint,quarum vna sit prior alia; sed in res ipsas volitas, & intentas,quarum vna in suo esse, & in sua bonitate dependet ab alia,& est ab alia,aut propter aliam, vt etiam accuratè considerauit Ferrara.1.contra gentes.cap.86.Ad idem facit,quod idem doctor fundamentalis Aegidius Romanus,D.Thomæ discipulus,& auditor multis in locis suę doctrinæ,sed præsertim in allegatis locis, scilicet in. 2. Sententijar.dist.1.part.2. quæst.1. art.2. disputans, vtrum

Deus

A Deus agat propter finẽ, dicit, eatenus Deũ agere propter finẽ, quatenus rebus tale dedit naturã, vt sint, atq; dirigat & agat propter finẽ: quamuis id etiam explicet, alijs modis qui ad nostrum institutum minimè pertinent.

Iam ergo cum in dubium vocamus, an prius Deus intenderit, & prouiderit gratiam quàm naturam, id solum inquirimus, an gratia sit propter naturam, tanquam propter finem, an vero secundò viceuersa natura propter gratiam, aut tertiò neutra sit propter alteram, sed independenter, & seorsum vnaquęque fuerit volita, & producta sine ordine ad aliam. Vt enim doctè tradidit Syl- B uester in Rosa aurea loco citato, multa sunt in rerum natura, quæ intersese nullum habent ordinem excellentiæ, aut prioritatis, nec à se vicißim pendent secundùm aliquod genus causæ, vt, verbi gratia, lapides, & formicæ: albedo, & logica: & de his rebus certum esse debet seorsum, & absque alterna dependentia volitas, & prouisas esse à Deo quantùm nobis licet existimare: eò quòd nullum inter sese, res illæ ordinem habere videantur. Examinare ergo nos debemus an naturalia, & supernaturalia ad hoc tertium genus pertineant, quod quidam dicunt, vt neutra sint prouisa, aut condita pro- C pter alia: an verò viceuersa alia propter alia intenta sint, & rursus, an naturalia propter supernaturalia: vt inde nostri dubij resolutionem comparemus.

II. *Quid nomine electionis dilectionis, & prædesti.*

SEcundo loco circa verba illa eligendi, & prædestinãdi in titulo quæstionis posita, prætari breuiter est operepretiũ electionem, dilectionem, & prædestinationem non vnum, sed multos actus esse nostro modo intelligendi, ipsosque magnoperè differentes. Et quidem cùm alias multifariam potest inter eos discrimen aßignari, vt latißimè, & eruditißimè deducit AEgidius in primo lo

co citato: tũ verò maximè quantũ ad noſtrũ ſpectat inſti A tutum, in hoc diſtingũtur, quòd electio, & dilectio antecedunt prædeſtinationem, vt habet S. Thom. 1. p. q. 23. ar. 4. ſicut enim efficax applicatio, & ordinatio mediorum ad finem, præſupponit efficacem intẽtionem, & volitionem finis, ita prædeſtinatio (quæ nihil eſt aliud quàm ordinatio mediorum ad finem beatitudinis, vel ordinatio aliquorum in finem beatitudinis per certa media) ſupponit in Deo voluntatem efficacem conferendi eis beatitudinem, illis inquam præ alijs, in quo ratio electionis, & dilectionis conſiſtit. Eſt namque dilectio quatenùs eſt volitio conferendi illis gloriam, eſt verò electio quatenùs illis pluſquàm alijs, vult illũ finẽ beatitudinis. B Præterea electio, & dilectio ſunt actiones à diuina voluntate profectæ: contrà verò prædeſtinatio ab intellectu, vt contra Scotum, & Gregorium Arimin. tenent diſcipuli S. Thomæ, de quo aliàs. Quanuis itaq; his, atq; multis alijs modis differant diuini iſti actus, in præſenti tamen diſputatione confuſè à nobis, & citra aliquem delectum vſurpabuntur, videlicèt pro actu illo, quo Deus voluit, ac decreuit homines, & angelos in gratia, & gloria conſtituere, ſiue id fecerit per actum electionis, ſiue dilectionis, ſiue prædeſtinationis. Omnes enim iſti actus ad rerum ſu C pernaturalium ordinem ſpectant, & quidquid ſupernaturale eſt, ab illis habet proficiſci, & prouideri: contrà verò omnia naturalia à nullo illorum trium actuum habent fieri, ſed potiùs à quadam alia prouidentia, ac dilectione naturali, ſecundùm vulgatum modum loquendi Theologorum: quem tamen quò ad hoc poſtremum, ego conuellere, & expugnare conabor, & in hoc totos contendam neruos. Cætera vocabula, ac nomina in titulo quæſtionis poſita, dilucidiora, ac manifeſtiora ſunt, quàm

A quàm vt nostra indigeant explicatione. Iam ergo quæstio præsens erit. Vtrùm actus iste quo Deus decreuit, & voluit quibusdam gratiam, & gloriam dare, præsupponat secundùm rationem, & considerationem nostram, aliū actum prouidentiæ naturalis, quo Deus eorundem, siue hominum, siue angelorum naturam condere destinasset: an verò priùs elegerit, dilexerit, & prædestinauerit certos illos ad diuina bona gratiæ, & prædestinationis, & deinde alio actu, secundùm nostrum captum, & intellectum, prouiderit, & decreuerit eos condere. Et quidem, aut ego fallor, aut quæstio erit cùm iucundissima B tùm vtilissima, & sanè non fallor.

Sensus totius quæstionis.

III.

Prima sententia quod prius Deus naturā quā gratiam prouiderit.

EST iam prima sententia, quam non vnus, & alter Theologus, sed omnes ferè vnanimi consensione verissimam censent. Videlicèt naturæ ordinē præsupponi ad ordinē gratiæ, in diuina mente: atq; adeò priùs Deum naturalia quàm supernaturalia ab æterno condere decreuisse. Quod adeò verum esse existimant, vt ex antiquis Theologis nullum, & ex recentioribus aut nullum, aut vnum, vel alterum reperiant, qui in quæstionem hoc vsquam verterit. Tam constans apud omnes semper fuit quòd priora sint intenta, & prouisa à Deo naturalia, po- C steriora verò supernaturalia. Vnde in hunc modum statuunt, ordinantque: & enumerant actus diuinos, vt dicāt, primò omnium seipsum Deum cognouisse, & dilexisse: secundò voluisse manifestare suam bonitatem, sapientiam, & alia attributa, profundendo, & communicando rationem entis rebus omnibus alijs extra se: tertiò cognouisse scientia simplicis intelligentiæ infinitos modos, quibus suam poterat ostendere, & impertiri bonitatem: quartò autem, cum ventum est ad particularem communicationem sui, voluisse primò omnium condere re-

rum naturam, cœlum, elementa, mixta, viuentia, &c. Et hinc incipiunt dissentire Doctores: nam Scotus in.3. d. 19.q.vnica.§.In ista quæstione. cui velut membra capiti adiunguntur sui, quos Scotistas appellant, contendit per suadere, quòd post decretum de creaturis quantùm ad earum naturas, statim à Deo decretum fierit de omnibus prędestinatis, & ibi de Christo. Thomistę verò (hoc enim nomine sectatores doctrinæ D. Thomæ Theologorum schola appellat) neq; de Christo, neq; de prædestinatis quidquam Deum dicunt prouidisse, quo ad vsq; visa sunt omnia naturalia, & omnia gratuita spectātia ad statum innocentiæ, & peccatum primorum parentum: atq; adeò vtraq; Theologorum sententia in hoc vno videtur conuenire, quòd esse rerum naturale præsupponitur ad prædestinationem Christi & nostram. A B

Argumenta huius sent. Et probatur paucis quidem sed fortißimis medijs (nō enim est animus ingentem argumentorum syluam congerere, sed pauca quidem numero, sed virtute maxima.)

Primum. Primò ergo arguitur, quia illud sancti Thomæ dictum in.3.p.q.1.ar.3.ad.4. prædestinatio supponit præscientiam futurorum, in aperto D.Pauli, Roman.8. testimonio niti videtur. Quos præsciuit, & prædestinauit, &c. vbi Paulus insinuat, quòd eos prædestinare Deus non poterat, nisi præsciret, id est, prius eos sciret (vt habet glossa S. Thomæ, ibi, lectio. 6.) ergo prædestinatio non est actuū Dei primus, sed præcedit scientia, qua videlicet præscit & præuidet secundùm suas naturas eos, quos in secundo signo prædestinare debet. *Roman.8.* C

Secundum. Secundo ex ipsa rei natura constat non posse intelligi, quòd aliquod donum conferatur alicui, & quòd ipse nō præsupponatur existens, & habens naturam, præsertim si bonum conferendum sit gratuitum, & supernaturale, (quod

A (quod dixerim propter bonum naturale creationis,quod non supponit subiectum existens,imò per ipsam creatio nem producitur ad existentiam) sanè non nisi in natura gratia fundari potest, & ideò ea quæ sunt gratiæ suppo-nere debent ea quæ sunt naturæ:quæ sunt verba AEgi dij in.2.dist.28.quæst.1.ar.2.statim in initio.Confirmatur, quia Deus per potentiam suam absolutam efficere re-quit creaturam,cui naturalis sit gratia,& gloria,& cæte-ra bona prædestinationis,cuique impeccabilitas sit natu ralis,vt ostendit S.Thom.in.2.dist.23.quæst.1. ar.1. & de verit.quæst.24.ar.7.& communiter Theologi ibi in.2.d.

B 23. AEgidius.q.1.ar.1.Argentina.q.1.art.4.Richardus,Bo nauentura,Durandus, & omnes: soli Deo naturale est habere gratiã,& gloriam nõ ab alio quopiam mendica-tam,& acceptam:cæteris autem omnibus supernaturale est,id est,vim suæ naturæ longè excedens,ergo intelligi non potest,quòd ad suscipiendam gratiam, & gloriam non præsupponatur quis iam habens naturam, cui scili-cet fiat illa gratia donorum supernaturalium.Et ex con-sequenti cùm imaginamur Deum excogitantem,& pro uidentem de rebus gratuitis,iam præcessit nostro modo loquendi prouidentia de naturalibus.

C Tertiò arguitur, præmittendo id quod apud omnes est constitutum,scilicet,prouidentiã in Deo priorem es-se prædestinatione,vt habetur in S. Thoma, de verita-te.q.6.art.3.vbi dicit,prædestinationem se habere ex ad-ditione ad prouidentiam.Et.1.p.prius hac ratione de pro uidentia,quàm de prædestinatione disputat.Et idem fa-cit Mag.in.1.& ibi omnes Doctores,& Alexand.1.p.& ra tio id conuincit.Nam absurdum esset dicere quòd præ-destinationi superueniat prouidentia, esset enim hoc fa-cere prædestinationem inefficacem, & alterius indigen

Tertium.

tem præsidio. Est ergo prior prouidentia: aliquem enim A inter sese ordinem habent. Ex quo iam sic argumentor, Prędestinatio supponit prouidentiam, ergo ea quæ fiunt per prædestinationem, supponunt ea quæ fiunt per prouidentiam. Qualis enim ordo inter actiones reperitur talis inter earum terminos, & actiones reperiri debet. Cum ergo actus prouidentiæ sit prior prædestinatione, res prouisæ priores debent esse rebus prædestinatis: sed res prouisæ sunt res naturales, hæ ergo præcedunt in intentione Dei eas quæ per prædestinationem fiunt, scilicet, res supernaturales.

Quartum. Quartò res naturales non habent fieri, & produci in B rerum natura ex vi diuinæ prædestinationis: & licèt aliquæ earum interdum ex vi prædestinationis sequantur, at omnes impossibile est ab ea fieri, ergo quærenda, & constituenda est in Deo aliqua alia prior prouidentia, videlicet, communis, & generalis, ex qua res omnes naturales sequi debeant. Antecedens patet, quia ex prædestinatione nō sequuntur nisi quæ cum fine prædestinationis habent ordinem, quæq; ad finem ipsum condúcunt, qualia sunt, gratia, merita, & alia quæ numerauit Paulus, Roman. 8. vocatio, iustificatio, &c. Quòd si nota-

Rom. 8. biliores quidam euentus naturales interdum ex præde- C stinatione electorum sequuntur, id certe ideo fit, quia tales euentus ad salutem electorum conducere debent. At res quædam minutissimæ, & vilissimæ, vt putà numerus guttarum pluuiæ, numerus arenarum maris, muscarum, formicarum, pullicum, non apparet quid ad præ altū, & eleuatissimū prędestinatorū finē faciāt: atq; adeò dici neq; potest, neq; debet, quòd minima ista, per prędestinationē fiāt, sed per generale quādā, & cōmunē prouidentiam antecedentem omnem prædestinationem.

Quin-

A Quintò saltem in via D.August.& D.Ambrosij,& fe rè sanctorum, quorum sententias,& loca collegit Marsi lius in.3.quæst.1.art.3.hæc doctrina defendi nequit.Enim verò D.August.Epistol.105.&.106.& lib.1. ad Simplicia num.quęst.2.& in Enchiridio.cap.94.& alibi sępè,docet, totum negocium prædestinationis,& reprobationis factum fuisse post pręuisum originale peccatū.Et S.Tho. 1.par.quæst.23.art.1.ad.3.idem habet,& vbique locorum docet ferè cum patribus,Christum fuisse prędestinatum in remedium peccatorum,in salutem humani generis,in perfectionem vniuersi,in naturæ presertim humanæ glo B riam,& exaltationem.Et.3.part.quæst.1.art.3.ad.4.Prædestinatio,inquit,supponit præscientiam futurorum. Ex quibus omnibus consequi videtur, cum ventum est ad decretum de prædestinatione Christi,iam Deum optimum maximum præuidisse,& præuoluisse homines,& eorum salutem,& totum vniuersum, præsertimq; humanitatem,quam assumpturus erat.Eò enim ipsò quòd destinatur humana natura ad vnionem hypostaticam cum verbo diuino,iam pręuolita, & pręuisa intelligitur ipsa caro,& humanitas.Atq; adeò ante decretū incarnationis,alia de carnis,& humanitatis,& totius vniuersi na C tura decreta,in diuina mente, intelligimus pręcessisse. Quòd si prouidentia,qua res istas,Deus esse voluit,& decreuit,pręcedit Christi prędestinationem,pręcedit & nostram,hominū,& angelorū: nam prędestinatio Christi nostrā pręcedit ad minus, nā de angelis tā certū nō est.

Quintum.

IIII.

Altera sententia quod supernaturalia sint prioranaturalibus.

Est secūda,ipsaq; verissima,si rectè intelligatur,sententia,quę asserit,nullū actum pertinentem ad ordinem rerum naturalium,præcessisse in mente Dei prædestinationē electorū: sed primum omnium actuum fuisse prędestinationē,ex qua sequuta sunt cętera decreta,de

condendo mundo, de creandis Angelis, & hominibus, de permittendo peccato, deq; alijs huiusmodi ad ordinē naturæ pertinentibus. Itaq; primum omnium decretorum Dei fuit prædestinatio Christi, deinde Angelorum, & nostra: deinde decretum creationis rerum omnium naturalium: & hæc omnia ex illo primo decreto prædestinationis Christi, & nostrę sequuta sunt. Neq; verò destituta est hæc sententia optimorum Doctorum patrocinio, vt pleriq;, qui præsentem quęstionem à limine salutarunt, & in eius tractatione oscitanter se gesserunt, existimant: nam ex recentioribus multi, & ex vetustioribus nonnulli, in gratiam huius opinionis, plurimùm insudarunt. Eam defendit Iacobus Naclantus, super Epistolā ad Ephesios. c.1. in digresione. Quo ordine, & ratione de rebus definitum fuerit apud Deum. Idem habet Albertus Pyghius, lib.8. de libero arbit. c.3. & lib.10. in initio. Huic etiam parti subscripsit Ambrosius Catherinus, lib. 1. de eximia prædestinatione Christi, in initio, & infrà adducens scripturæ loca, præsertim loco.6.&. 8. sed loco. 1. id habet expresissimè. Itē Petrus Galatinus, lib.7. de Archanis Catholicæ veritatis, à.c.3. vsq; ad.9. vbi ex mente etiā multorum inter Hebręos doctissimorum, ostēdit, Deū, amore Messiæ, & amore matris eius permotum fuisse ad totam vniuersi fabricam construendam: atq; adeò primum omnium volitorum fuisse Christum, deinde secū dum prædestinatos, tertium conditionem naturæ rerum, &c.

Sed ex Sententiarijs vnum, qui instar mille nobis esse debet, depromamus: Is est Scotus.3.d.19.q. vnica.§. In ista quæstione. Vbi sic loquitur: Primò Deus intellexit se sub ratione summi boni: in secundo signo intellexit creaturas omnes: in tertio prædestinauit hos ad gloriam, & gratiam,

A tiam,&c. Hæc sunt signa Scoti à tàm multis tractari solita,& à tàm paucis benè intellecta. Sed profectò illis, aut ego fallor, aut nostram insinuat opinionem, non enim ponit decretum de creaturis (vt quidam existimant) ante decretum de prædestinatione, vt & verba sonare videntur: imò, si rectè inspiciatur, primùm omnium ponit prædestinationem, videlicèt, in tertio signo: nam quę in primo,& secundo signo ponit, ad decreta Dei non pertinent, sed ad simplicem rerum intelligentiam. Vnde consultò abstinuit Scotus, cum in secundo signo dicit, Deū intellexisse creaturas, à verbo vidit, prouidit, intendit, decreuit, &c. tantū posuit verbum intellexit, nimirum per simplicem intelligentiam: & hoc verißimum est, quòd per scientiam simplicis intelligentiæ, priùs Deus cognouit,& intellexit creaturas quàm Christum,& electos prędestinaret. Cæterùm scientia approbatiua, & scientia visionis,& prouidentia, seu volitione efficaci,& consequenti, primum quod prouidit,& voluit, fuit negotium prędestinatorum.

Signa, seu instantia rationis, Scoti explicantur.

Sed, quoniam hæc explicatio sententię Scoti, multas potest pati calumnias: age,& eius mentem certiùs colligemus, recurrentes ad aliud eius testimonium. Id habetur in eodem lib. 3. Senteat. d. 32. q. vnica. ar. 3. cuius verba tu attentè perspicè, lector optimè: sola enim attenta lectione, non glossa, aut explicatione aliqua egent. Sic ergo dicit: Omnis rationabiliter volens, priùs vult finem, & secundò illud quòd immediatè attingit finem, & tertiò alia, quæ remotiùs sunt ordinata ad attingendum finem. Cùm igitur Deus rationabilißimè velit, licèt non diuersis actibus, sed tantùm vno, in quantùm illo diuersimodè tendit super obiecta ordinatè: Primò vult finem, & in hoc est actus suus perfectus, & voluntas eius beata:

Locus insignis Scoti pro nostra sententia.

ſecundo vult illa, quæ immediatè ordinantur in ipſum; A
prædeſtinando, ſcilicet, electos qui immediatè attingũt
ipſum, &c. Et ſtatim: tertiò vult illa quæ ſunt neceſſaria
ad attingendum hunc finem, ſcilicet, bona gratiæ: Quar
tò vult propter alios alia, quæ ſunt remotiora, putà hunc
mũdum ſenſibilem, vt ſeruiat eis, vt ſic verum ſit illud,
2. Phyſicor. homo quodammodò eſt finis omnium ſen
ſibilium, ſcilicet, quia propter ipſum volitum quaſi in
ſecundo ſigno naturę, ſunt omnia ſenſibilia volita quaſi
in quarto ſigno. Illud etiam, quod eſt propinquius fi-
ni vltimo, conſueuit dici finis eorum, quæ ſunt remotio
ra. Siue igitur, quia Deus vult mũdum ſenſibilem in or B
dine ad hominem prędeſtinatum, ſiue quia quodammo
dò vult immediatiùs hominem amare ſe, quàm mun-
dum ſenſibilem eſſe, homo erit finis mundi ſenſibilis.
Hæc Scotus. Quibus nihil clarius, & aſſeuerantius à no
bis dici potuiſſet, à nobis inquam, qui hanc ſententiam
aſſerere, & firmare ſatagimus. Primùm enim omnium
ponit, Deum velle finem, ideſt, manifeſtationem ſuæ bo
nitatis: ſecũdum, prædeſtinationem electorum: tertium,
bona gratiæ, quæ ſunt fini prædeſtinationis aptiora, &
propinquiora media, quartum mundum ſenſibilem, id
eſt, eſſe rerum naturale. Gab. 3. diſt. 32. quæſt. vnica. art. 1. C
notabi. 3. hoc idem Scoti teſtimonium ad verbum re-
fert, & ſequitur. Vnde ponit hæc ſententia, Chriſtum prę
deſtinatum, non ſolùm ante cæteros omnes homines,
quod ponunt omnes Theologi, ſed & ante omnes an-
gelos, quod non omnes, neq; plures fatentur, ſed pau-
ci, ideſt, Scotus, cum relatis ſuperiùs, & Viguerius, & Ia-
cobus de Valentia, & quidam alij: ſed & ante omnes
etiam creaturas: ita vt, qua natione homo eſt, dica-
tur primogenitus omnis creaturæ, & ante cæteras om-
nes,

A nes, à Deo intentus, & volitus, de quo multa inferiùs.

Sed priusquàm ad huius verissimæ nostræ sententiæ probationes deueniamus, dubium hic non pretereũdum occurrit, an, scilicet, in doctrina S. Thom. defendi valeat hæc nostra sententia. Prima enim, & maxima, quæ in doctrina Sanct. Thom. sese offert, difficultas est, quòd Sanct. Thom. existimat, minimè Christi predestinationem futuram, si homo non peccasset. Ex quo fieri videtur consequens, priùs à Deo visum fuisse peccatum, & volitam eius permissionem, quàm volita fuisset incarnatio verbi: atque adeò non apparet quo-B modò, in via Thomistarum, stare posit, quòd primum omnium decretorum Dei fuerit incarnatio, seu predestinatio verbi, si iam præcesit peccati visio, atque permisio. Si verò priùs quàm peccatum videretur, fuit Christus prædestinatus, iam ergo etiam non existente peccato, Christus, qui ante visum peccatum predestinatus fuerat, veniret, quod directè pugnat cum doctrina S. Thomę.

V. An in doctrina S. Tho. defendi posit secunda sententia.

Vt ergo has sententias conciliemus, ex quorundam recentiorum doctrina, aduertendum nobis est, quòd, licèt Christus fuerit prędestinatus ante visum C peccatum, & ante decretum creationis vniuersi, non tamen fuit prędestinatus independenter ab eis, sed dependenter, atque adeò non sequitur, quòd veniret, peccato non existente; sicut, neque veniret, vniuerso non existente, & creaturis non existentibus. Licet enim sit prędestinatus ante creaturas, non tamen independenter à creaturis, & vniuerso. Certè nunquam vult cordatus aliquis prouisor finem, nisi dependenter à medijs, neque vult finem nisi per media, neque vellet esse finem nisi simul vellet esse media: atque adeò quamuis

Quomodo licet Christus fuit prædestinatus ante uisum peccatum, non ueniret si peccatũ nõ esset

quamuis priùs velit finem, quàm media, non sequitur, quòd sit futurus finis, non existentibus medijs, quia non intenditur finis nisi dependenter à medijs. Certum est, Deum priùs velle gloriam alicui, quàm ei velit gratiam, atque merita: Cæterùm quia non vult gloriam sine gratia, & meritis, imò neq; vult eam nisi cum dependentia à gratia, & meritis, tanquàm à medijs; non sequitur futuram esse gloriam nisi etiam sint merita, & sit gratia. Similiter priùs Deus, & natura intenderunt hominē, quàm intenderent elementa, quibus homo constat. Cū enim homo sit rerum sensibilium finis (vt habet Arist. 2. Physico. tex. 24. & elucidat fusissimè & doctissimè AEgidius in 2. d. 1. p. 2. q. 1. ar. 4.) priùs est volitus quā volita sint elementa: quia tamen non est volitus homo, sine elemētis, sed potiùs dependenter ab elementis, tanquàm à medijs, ideò non sequitur, futurum esse hominem, si elementa non essent. Ad hunc ergo modum, habet nostra sententia, priùs Deum voluisse vnionem hypostaticam, & incarnationem verbi, quàm vellet permittere peccatum, & quàm vellet condere naturam hominis, & totius vniuersi. Quia tamen non est volita incarnatio sine peccato, imò dependenter est volita à permissione peccati, & à natura rerum, tāquàm à medijs, idcircò non sequitur futurum esse Christum, si peccatum non esset, aut si vniuersum non esset. Atq; adeò, nisi existente peccato, non veniret Christus, quæ est doctrina S. Thomæ.

Argumentū contra præpictam explicationē.

Hæc explicatio verissima est, in eo quòd asserit, non fuisse volitum Christum, neq; prædestinatum, nisi depēdenter ab vniuerso, & à natura humana: atq; adeò non futurum Christum nisi existente vniuerso, & existente humana natura. Cæterùm in eo, quod asserit, non fuisse Christum volitum, nisi dependenter à peccato, ægrè, & non

A non sine ingenti difficultate saluatur. Quamuis enim rectè intelligatur, Christum non fuisse volitum, nisi dependenter à creaturis, & à natura humana, & similiter gloriam non fuisse volitam, nisi dependenter à gratia, & meritis: atq; adeò hominem minimè fuisse volitum, nisi dependenter ab elementis: cæterùm hæc omnia ideò vera sunt, quia creaturæ, & natura humana ordinantur tanquam media necessaria, & per se requisita ad esse Christi (nisi enim essent creaturæ, & esset natura humana, esse non posset Christus.) Et similiter gratia, & merita sunt media ad gloriam, & elementa ad constitutionē B hominis. At verò permissio peccati, nulla ratione est medium, per se requisitum ad incarnationem verbi, & ideò potuit optimè, & intendi, & prouideri incarnatio independenter à peccato. Sed ad hoc dici potest, quòd licèt permissio peccati, ex natura rei, non sit medium ad incarnationem, cæterùm de facto ex speciali Dei pacto, & volūtate, assumpta est tanquam medium, per quod incarnatio verbi deduceretur ad effectum, alioqui non deducenda. Sic namq; gratia, & merita secundùm rei naturam, & Dei omnipotentiam, non sunt media per se requisita ad gloriã, quia tamē de facto, & ex lege, & ordinatione Dei C habent esse media, dicimus, Deum nemini voluisse gloriam, nisi dependenter à gratia, & meritis. Similiter ergo licèt peccatum non sit, per se loquendo, mediū ad vnionem hypostaticam, quia tamen Deus voluit ipsum assumere pro medio ad ipsam vnionem incarnationis, dicimus, Deum non voluisse incarnationem, nisi dependenter à peccato. Atq; adeò non foret incarnatio, si peccatū non esset: cum quo benè stat, quòd prior fuerit incarnatio in mente Dei, quàm peccati permissio.

Solutio.

Sed sunt qui hanc solutionem labefactare contendūt, dicen-

Replica contra prædictã solutionem.

dicentes, alium esse finem, in quem commodiùs potuit A permissio peccati ordinari, videlicèt, ad ostendendum modum suauis prouidentiæ Dei: ad eam enim spectat permittere peccata, & quòd aliquæ creaturæ à fine deficiant, vt habet S. Thom. 1. part. quæst. 23. art. 3. In hunc ergo finem ordinari potuit peccati permissio, atque ideò non est quòd in finem incarnationis dominicæ, fuerit tanquàm medium assumpta & ordinata.

Explicatio totius dubij & Solutio.

Sed planè hæc nostræ solutionis confutatio magis firmat nostram sententiam. Qua enim ratione credendum est, quòd propter bonum prouidentiæ, totam humanam naturam miserè ruere, & peccare, Deus per- B miserit: cùm ad hunc prouidentiæ finem, satis fuisset permittere aliquos peccare, & à fine deficere? Quin cum Deus per suam prouidentiam generalem supernaturalem, omnes homines, nemine prorsus excepto, ordinasset, & direxisset in finem beatitudinis, non apparet, quomodò ad ostendendam bonitatem, & suauitatem ipsius prouidentiæ, omnes peccare, & à fine illo deficere sineret. Hoc enim potiùs pugnat cum bono prouidentiæ, & illud destruit, quàm commendat, & ostendit: permittere, scilicet, omnes deficere à fine illo, ad quẽ per ipsammet prouidentiam, ijdem omnes fuerant ordi C nati. Restat ergo, vt id quod inferre nitebamur, colligamus, quodque omnes qui rem hanc penitiùs introspexerint, asseuerabunt, nempe, quòd ad excellentissimum alium, & maximum, & supremum finem ordinata fuerit peccati totius naturæ permissio, videlicet, ad incarnationem dominicam, vt scilicet, huius mirabilis beneficij suprema misericordia magis elucesceret, dùm per illud præstaretur remedium instaurationis tam generali, ac miseræ totius humani generis ruinæ: & sic huius-

A huiuſmet beneficij efficaciſsima poteſtas,& virtus,amplius manifeſtaretur, quod pro totius humanæ naturæ reparatione, & pro mille alijs effectibus diuiniſsimis, qui ex hac totius naturæ peccati permiſsione, ſequuti ſunt, magno conſilio à Deo factum fuit. In hunc ergo modum conciliari poteſt noſtra ſententia cum doctrina Sanct. Thomæ, aſſerentis, incarnationem non futuram niſi exiſtente peccato. Quam quidem conciliationem, eò ab omnibus approbari vellem, quò hæc noſtra ſententia gratior, & plauſibilior cunctis videatur.

VI. Quatuor cõcluſiones, quibus tota quæſtio reſoluitur.

B His ergo ſic ſtatutis, vt ad locum vnde egreſſa eſt oratio, reuertatur, hę à me ſtatuuntur cõcluſiones, noſtræ quæſtionis reſolutiuæ. *Prima.* Prima: Omnium, quæ Deus ab æterno, in mente ſua facere excogitauit, primum fuit vnio hypoſtatica verbi diuini: ſecundum, prædeſtinatio omnium electorum: tertium, naturæ rerum conditio: ac proinde priora ſunt ſupernaturalia, quàm naturalia, & ordo naturæ præſupponit ordinem gratiæ. Hæc ſimul probanda eſt cum ſequentibus. *Secunda.* Secunda concluſio: Nullius futuri præſcientia præſupponitur in mente Dei ad prædeC ſtinationem, ſed omnia ex ipſa ſequuntur: atque adeò nihil prorſus ab æterno decreuit Deus facere, vel in tempore facit, nihil permittit, ſiue intendit, ſiue naturale, ſiue ſupernaturale, ſiue ſit res magni ponderis, ſiue minimi, & ferè nullius, quod non proueniat, ſitque effectus, & medium prædeſtinationis electorum, & Chriſti. Atq; adeò omnia cadunt ſub ordine diuinæ prædeſtinationis, tanquàm media ad Chriſti, & ſanctorũ gloriã ordinata. *Tertia.* Tertia: Nõ eſt aliqua alia prouidentia in Deo, antecedens prędeſtinationem, ex qua ſcilicet, pro

 uiden-

uidentia proueniant res naturales, & quidam alij effe- A
ctus supernaturales: sed vnicà est duntaxat prouidentia, ipsaq; est prædestinatio, ex qua omnia in vniuersum, nul lo prorsus excepto, habent sequi. Atq; adeò iuxta hanc conclusionem, totum vniuersum, vt complectitur natu ralia, & supernaturalia, bona, & mala, substantias, & accidentia, & omnes in vniuersum modos essendi, & operandi, non solùm in generali, sed in specie, & indiuiduo, sunt consideranda tanquam vnicum obiectum totale diuinæ prædestinationis: ità vt nihil omninò sit, quod subterfugiat illius obiecti latitudinem, & quod non cadat sub actu illo prædestinationis. Vnde sit quarta con- B
clusio: si electorum prædestinatio futura non esset, nihil esset omninò in rerum natura. Itaq; statuo tanquàm cer tum, quòd nisi Christus futurus esset in mundo, nulla fuisset à Deo facta electorum prædestinatio: non existẽ tę autem prædestinatione, ex cuius vi sequuta sunt omnia, non esset cœlum, non terra, non reliqua elementa, non viuentia, non homines, non Angeli, non peccata, non dæmones, non reprobi: & demum, vt vno totum verbo absoluam, solus Deus esset, & nihil aliud esset à Deo, neq; naturale, neq; supernaturale, neq; bonum, ne que malum. Loquimur secundùm communem rerum C
legem, & ordinem, & iuxta eos fines, quos probabiliter suspicamur, Deum habuisse in creaturarum conditione. Nam nequaquam intendimus diuinæ potentiæ maiestatem, sic nostræ imbecillitatis captui alligare, vt negemus potuisse Deum, quæ sua est absoluta potentia, naturam rerum independenter à gratia, & gratiam independenter à Christo domino, facere, & ordinare: neque contra hoc sunt nostræ conclusiones. Quas simul est animus explicare, & efficacissimis argumentis confirma re:

Quarta.

A re. cum enim connexæ ſint inter ſeſe, & concatenatæ, vna ſine alia probari, aut explicari minimè poteſt, imò mutuò ſe ipſas probant, & explicant, ſi attentè conſiderẽtur, & expendantur.

VII. *Quomodo quidã intelligant quod Christus, & ordo gratiæ præceſſerint in mẽte Dei ordinem naturæ.*

PRincipio autem ſciendum eſt, ex recentioribus quoſdam, quibus hæc noſtra ſententia ſpecie tenus arriſiſſe viſa eſt, eam conatos fuiſſe defendere, ſed planè offendunt eam, potiùs quàm defendunt: & dum illam ipſis arriſiſſe dicunt, irridere ſe eam potius oſtendunt. Nam dicunt in genere quidem cauſæ finalis, verum eſt priorem eſſe in mente Dei ordinem gratiæ, & prædeſtinatio B nis, quàm ordinem naturæ: in genere verò cauſæ materialis, oppoſito contingit modo. Veruntamen huiuſmodi diſtinctio potiùs eneruat noſtram ſententiam, quàm ſtatuit. Eam ergo priùs explodamus, & eneruemus oportet, dicentes: Aliud eſſe rerum, inter ſe ipſas, & in ſeipſis, vnam eſſe priorem alia, atq; vnam eſſe cauſam alterius: & tunc optimè diſtinguitur in genere cauſæ materialis, aut efficientis, aut finalis, &c. Aliud verò eſſe ſi loquamur de rebus, non pro vt in ſeipſis ſunt, ſed pro vt ſunt in mente, & animo artificis, & archytecti. & tunc cauſa materialis non habet locum, ſed ſolùm finalis. Cum er-C go in præſenti quæſtione non inquiramus, quæ nam ſit prior, an gratia, an verò natura, ſed quænam prior fuerit in diuina intentione, volita, & intenta, gratiane, an natura, profectò inaniter diſtinguitur in genere cauſæ materialis, aut finalis: ſolùm enim loquimur de cauſa finali. Et quia in hoc genere cauſæ, & abſolutè prior eſt gratia quàm natura, vt iam probabimus, ideò abſolutè, & modis omnibus priùs eſt volita, & prouiſa.

Refutatur iſta explicatio.

Secunda explicatio aliorum.

Alij, de quorum numero eſt Franciſcus de Carthagena, recens author, diſcurſu. 4. de prædeſtinatione Dei,

hunc in modum destingunt, & dicunt: Homines, & angelos dupliciter posse considerari. Primò, quatenùs media sunt ad illum finem, quem Deus in ipsis intendit, scilicèt, ad gratiam, adque gloriam, & sic verum est, priùs esse à Deo volitum, & intentum finem illum, id est, illam gratiam, & gloriam, quàm intenderetur eorum esse naturale, quia priùs in intentione est finis, quam media. Secundò considerantur homines, & Angeli, vt subiectum, & veluti causa materialis prędestinationis, & gratiæ, & gloriæ. Et tunc priùs intenduntur, & prouidentur à Deo quàm eorum gratia, & gloria intendatur. Sed planè doctrina hæc recidit in præcedentem à me impugnatam, de genere causæ materialis, & finalis, & ideò similem habet impugnationem. Cui addiderim, ipsos homines, & angelos, & totam naturam in intentione Dei, de qua solùm est sermo, nunquàm posse considerari, nisi vt media ad esse supernaturale, licèt in seipsis optimè considerentur secundùm rationem subiecti, & causæ materialis. Et ideò in diuina mente semper habent fieri, atque disponi, post decretum de gratia, & gloria, idest, post prædestinationem.

Refutatur.

Alij tertiò, firmare nostram sententiam contendentes, eam planè videntur infirmare, atq; adeò eorum explicatio priùs à nobis infirmanda est. Dicunt, distinguendum esse ordinem intentionis ab ordine executionis, & dicendum, quòd ordine intentionis priora quidem sunt supernaturalia, quàm naturalia, ordine verò executionis oppositum accidit. Hæc quidem doctrina verissima est, sed ad propositum satis otiosa. Quis enim vnquam dubitauit ordine executionis, priorem esse naturam, quā gratiam, cùm priùs Deus condiderit homines, & angelos, & posterius, si non tempore, saltim natura, gratiam

3. Explic. nostræ sent.

Refutatur.

eis,

A eis, & supernaturalia dona concesserit? Solùm ergo loquimur de ordine intentionis, & de hoc dubitamus, imò iam asserimus, hunc Deum seruasse ordinem in rerum dispositione, vt priùs voluerit diuina, & supernaturalia, quàm naturalia condere.

Alij quarto loco distinguendum putant, inter scientiã simplicis intelligentiæ, quæ ad quidditates rerum, abstrahendo ab existentijs terminatur: & inter scientiam visionis, quæ ad res iam factas, iam presentes, & existentes, refertur. Et dicũt, quòd licèt secundũ scientiam simplicis intelligentię concedi possit, incarnationẽ, & predestinationem B priùs fuisse à Deo cognitam, & volitam quàm cętera: at per scientiam visionis, in qua de existentijs rerum agitur, cum suis circunstantijs, & conditionibus, modisq; particularibus essendi, priùs visum est vniuersum, prior totus ordo naturę, prior permissio peccati, ipsumq; peccatum, quàm Christi, & nostra prędestinatio. Sed nullus est, qui non videat distinctionem hanc in precedentem solutionem vergere, & declinare. Nã quod hìc dicit de ordine scientię visionis, ibi dicebatur de ordine executionis, (sciẽtia enim visionis res in executione iã factas, & existentes presupponit.) Et sic secũdũ istũ ordinẽ, nihil C retulerit priora esse naturalia: nã in intentione, & volitione Dei, de qua in presenti tantũ est sermo, supernaturalia sunt priora. Sed de hoc scientię visionis ordine, qualiter intelligendus sit, sermo iterũ mihi habendus est in fine questionis: nam existimo etiam in hoc ordine priora esse supernaturalia, quàm naturalia.

Alij tandè quintò, vt explicẽt, qua ratione prędestinatio Christi, & nostra, seu ordo gratię sit finis rerũ omniũ creatarum, dicunt, priùs quidem à Deo intentam fuisse rerũ naturaliũ vniuersitate, ipsamq; totã indepedẽter, & absque

4. Explic.

Refutatur.

5. Explic.

& absq; aliquo ordine ad bona gratiæ, & prędestinationis. Et deinde in alio signo volitum fuisse à Deo totum ordinem gratiæ, & prædestinationis. Sed deinde in tertio signo creaturas omnes, & rerum naturas, quas iam in primo signo decreuerat condere, deinde, in quàm, in hoc tertio ordinasse, & direxisse in Christũ, & prędestinatos, tanquam in finem. Et per hoc verè dici Christum, & prædestinatos rerum omnium finem, & omnia dici media ad illum. Sed sanè hæc explicatio, licèt sit hominum doctissimorum, mihi nunquam placere potuit: imò semper plurimùm displicuit. Si enim dicamus, creaturas nõ ex primęua sui conditione, secundùm quam creatus est mundus, sed solùm ex secundaria rerum ordinatione, factas fuisse propter Christum, & prędestinatos, non satis saluantur dicta scripturę, asserentis exprępsissimè, omnia propter electos, & propter Christum fuisse cõdita, vt validissimis argumentis demonstraturus sum statim. Sed dicunt isti: Propter Christum, quatenùs Deus est, condita quidem fuisse omnia, ex primęua sui conditione, non verò quatenus homo est. Sed hęc etiam loquutio improprijssima est, & contra D. Paulum esse videtur, vt iam ostẽdemus. Ergo ad nostrarum conclusionum probationes deueniamus.

Refutatur.

A B C

VIII. *Testimonijs Pauli probãtur positæ coclusiones. 1. Corin. 3.*

HIS itaq; nostrę sententię explicationibus refutatis, prima eius probatio desumitur ex optimis D. Pauli testimonijs, quorum primum est, quod habetur. 1. Corint. 3. Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Cephas, siue Apollo, siue mundus, siue vita, siue mors, siue pręsentia, siue futura, omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Ecce vbi, qua ratione Christus dicitur esse Dei, & prędestinati dicuntur esse ipsius Christi, eadem ratione omnia naturalia, siue pręsentia, siue futura, siue

A siue vita, siue mors, dicuntur esse prædestinatorum. Sed sic est quòd ideò dicitur Christus esse Dei, & electi dicuntur esse Crhisti, quia Deus est finis Christi, & Christus electorum, idest, quia Christus ordinatur in Deum, tanquam in finem, & electi in Christum tanquam in finem: &, nisi esset ille primus finis, idest, Deus, vel manifestio gloriæ Dei, non esset Christus, &, nisi esset Christus, non essent electi: Ergo omninò eadem ratione creaturę ideò dicuntur esse electorum, quia sunt propter electos, & electi sunt finis earum, & sic nisi essent futuri electi, non essent naturæ creaturarum. Ex quo tandem sequi-
B tur, ad creaturarum decretum, iam in intentione Dei prę supponi electionem, & prædestinationem Christi, & sanctorum: imò ex ipsa prædestinatione illa omnia sequi, tã quam eius media, & effectus. Confirmatur ex glossa D. Hieronymi ibi dicentis sic: omnia creata sunt propter sanctos. Certè si omnia propter sanctos creata sunt, priùs intenti sunt sancti, & à Deo voliti, & electi. Vnde ego non video, quomodò contra tam apertum D. Hieronymi, imò & Pauli testimonium, dici posit, quòd priùs sint creaturarum naturæ à Deo intentæ, quàm sanctorum iustitia, gratia, atq; gloria. Quod D. Pauli testimo-
C nium attentissimè expendendum est. Neq; verò valet dicere, hyperbolicè ibi, D. Paulum, & per exaggerationem quandam loqutum fuisse, Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Cephas, &c. Quanuis enim quædam interdum in sacris Biblijs loquutiones reperiãtur, quas hyperbolicòs accipi necessum est, vt illud, Neminem per viã salutaueritis, & illud, Semen tuum sicut arenam maris, & stellas cœli, de quo August. q. 28. in Genesim: & fortè illud. 3. Reg. 5. malleus, & omne ferramentum non sunt audita, dum ædificaretur templum Dei, idest, cum mag

Omnia propter electos, & electi propter Christum.

Hyperboles in scriptura.
Luc. 10.
Gene. 15.
3. Reg. 5.

na, & incredibili celeritate ædificatum eſt. Sed tamen in præſenti,hyperbole non habet locum.Tum,quia pro priſsimè,& vt iacet,accipi poteſt illa loquutio: tū etiam quia modus ille loquendi tam expreſſus, & tam per ſingulas partes diſtinctus:Omnia veſtra ſunt, ſiue præſentia,ſiue futura,ſiue vita,ſine mors,ſiue Paulus, ſiue Cephas,omnia veſtra ſunt &c. non poteſt niſi admodum extortè, per hyperbolem explicari. Niſi in dogma Theophilacti velimus incidere, qui tàm vulgò & paſſim,hyperboles admittit in ſcriptura,vt dicat,verba illa: Et factus eſt ſudor eius, quaſi guttæ ſanguinis decurrentis ſuper terram,hyperbolicè dicta, contra communem totius eccleſiæ,& patrum ſenſum.

Secundò:Accipe aliud Pauli teſtimonium,ad Ephe.1. Elegit nos in ipſo,ante mundi conſtitutionem. Loquitur verò de Chriſto homine,videlicet, de Chriſto capite,vt expreſſè ibi dicit D.Hieronymus, & ex contextu apertiſsimè liquet. Certè, aut ego fallor,aut D.Paulus non id tantùm intēdit,quòd videlicèt nos Deus in Chriſto elegerit,ante veram,& realem mundi conſtitutionē, quæ fuit ab hinc ſex mille annis in tempore facta.Quòd enim nos in Chriſto eligiſſet,ante illam temporariam rerum creationem,non erat quid magnum, & Pauli calamo dignum.Sic enim etiā boues,& lapides elegit, ideſt, decreuit,& præuidit ante temporariam rerum creationem:quandoquidem priùs quam in tempore quidquam faceret,iam illud ante mundi conſtitutionem,& ab æterno excogitauerat,ac decreuerat,vt faceret.Aliquid ergo altius, & diuinius Paulus intendit, nempe quòd in ſua Deus æternitate,cum excogitauit de conſtituendo mundo,iam priùs,ordine rationis,excogitauerat de electione electorum:iam inquàm Chriſtum intenderat, & prouiderat

Luc.. Ephe.1.

A B C

A derat,& in ipso prædestinatos elegerat. Et quidem, nisi ego insigniter fallor,is est sensus huius loci,Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et sic ante decretum de condendis creaturis,decreuit de cætu electorum.

Tertium insigne etiam est eiusdem Pauli dictum,Roma. 8. Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat:Vanitati enim omnis creatura subiecta est,non volens,sed propter eum qui subiecit illam in spe. Et statim:Scimus enim quòd omnis creatura ingemiscit,&parturit vsq; adhuc:non solùm autem illa,sed & nos ipsi primitias spiritus habentes,& ipsi intra nos gemimus,adoptionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis nostri. Hic quidem Paulinus locus visus est obscurissimus D.Augustino,lib. 83. quæstionum. q. 67. in cuius explicatione multa dicunt Magister ibi, ex August. & Ambros.& Origene:multa etiam ex recentioribus Caiet.& obscurissimè:multa & alij.Sed planè,quoniam D. Augustinus,quæ ibi dixit,correxit.lib.1.retract.c.26. nos, ex D.Chrysostomo,intelligentes nomine creaturæ, nō tantùm hominem, vt intellexit, D. August. sed totam mundi fabricam,quæ porrò dicitur expectare, & ingemiscere,& parturire, & velle, per prosopopeiam : quod ibi Adamus tradit,eo, scilicet, schemate, quo flumina plaudere,& montes exultare dicuntur,vt ibidem Chrysostomus dicit:asserimus,legitimum, ac resolutorium illorum verborum sensum esse,quòd finis, in quem omnes creaturę tedūt,& ad quē à Deo earū autore,directę, & ordinatæ sunt,est filiorū Dei,idest, electorū gloria cō summata. Itaq; ea ratione dicūtur gemere, & expectare sanctorū gloriā,quia cū propter ipsos factæ sint,quandiù ipsi suo frustrātur fine,idest finē,ad quē cōditi sunt,non adipiscuntur,frustrari etiā suo fine ipsę sibi videtur. Vnde

Rom. 8.

B

C

Psal. 97.

ad finem illorum verborum, Quia & ipsa creatura libe- A
rabitur, &c, dicit in eius loci explicatione, Doctißimus
Magister Soto: Vbi ingeniolo meo, hoc diuina hæc Phi
losophia repræsentat, quòd corporeus mundus, quem
Philosophi propter hominem esse docuerunt, tametsi
ob totum humanum genus fuerit conditus, potißimùm
tamen ob prædestinatos. Ecce magnum Thomistam,
apertè fatentem, propter prędestinatos totam rerum vni
uersitatem factam esse. Ac proinde priores sunt prædesti
nati voliti, quàm rerũ naturæ prouisæ. Fauet huic quòd
tempus incarnationis Christi, dicitur plenitudo tempo-
ris à Paulo Galat. 4. &, Medium annorum ab Abac. c. 3. B
quod idem est, phrasi Hebraica: quia, scilicèt, tota rerum
vniuersitas finem, propter quem condita fuit, tunc con-
sequuta est: fuit enim condita propter Christum, qui ca-
put erat, & initium omnium prædestinatorum futurũ.

Galat. 4. Abac. 3.

Quòd & diabolus, & hæretici & omnes iniqui sint etiã propter electos Rom. 9.

Quartò alia Pauli testimonia depromamus, quibus id
quod. 2. & 4. cõcl. asseruimus, specialiter comprobemus:
Nam quòd permißio omnium peccatorum, quæ in mũ
do fiunt, conseruatio omnium in fidelium, Turcarum,
hæræticorum, &c. sint propter electos, habet Paulus. Pri
mò de conseruatione reproborũ, Rom. 9. Quòd si Deus
sustinuit in multa pacientia vasa iræ apta in interitum, C
vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ,
quæ præparauit in gloriã, id est, quæ iam prædestinaue-
rat ad gloriam. Vbi satis insinuat Paulus, ea intentione
Deum quosdam punire, & quosdam in peccatis derelin
quere, vt scilicèt, magis sanctorum gloria commende-
tur, vt ibi habent S. Thom. lectione. 4. Viguerius, Ada-
mus, & alij. Et ita propter sanctos conseruantur à Deo
in hac vita, & puniuntur in futura, reprobi. Secundò,
quòd hæræticorum, & heresєon monstra à Deo propter
electos

A electos sinantur, habetur .1. Corint. 11. oportet hæreses esse, vt qui probati sunt in vobis, manifesti fiant. Ex eo videlicèt, quòd Deus malitiam hereticorum ordinauit in bonum fidelium, quæ sunt verba S. Thom. ibi, licèt Caietanus sequutus D. Hieronymum, aliter interpretur. Tertiò, de Iudæis specialiter, quòd eorum cæcitatis permissio, ex gentilium electione proueniat, dicit sic, Rom. 11. Nunquid Iudæi sic offenderunt, vt caderent? Absit. Ac si dicat, Nunquid finis intentus à Deo, fuit eorum ruina: non, sed eorum delicto, salus gentibus, vt illos æmulentur. Idest, vt in eorum ruina periculum faciant,

B & doceantur ne superbire. Et rursus: Misericordiam consequuti estis propter eorum incredulitatem. Et prętereà: Cęcitas ex parte contigit Israel, donec plenitudo gentiū intraret. Vbi aduerbium, donec, vt ibi S. Thom. lectione .4. dicit, significat causam excęcationis Iudęorum, sic: propter hoc permisit Deus Iudęos excæcari, vt gentiū electarum numerus impleatur.

1. Corin. 11.

Rom. 11.

Ad idem ex sanctis multam possem testimoniorum seriem texere, sed omnium vice sufficiat vnum, aut alterum ex D. P. N. August. mutuatum. Is ergo lib. 11. de Ciuitate Dei. cap. 18. initio, sic loquitur: Neque enim

C Deus vllum, non dico angelum, sed neq; hominē crearet, quem malum futurum esse præsciret, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vsibus accommodaret. Ecce vbi ad vsus, & commoditates bonorum, & electorum, creata sunt omnia naturalia, etiam dæmones, & damnati. Et super Psalm. 54. Ne putetis, inquit, malos gratis esse in mundo: omnis malus ideò viuit, vt corrigatur, aut vt per illum bonus exerceatur. Innuit his verbis, malos eatenùs tolerari à Deo, quatenùs eorum malitia, aut eorum, aut aliorū correctioni, & saluti quo quo-

Loca egregia D. P. N. Augustini.

modo deseruire debet. Et in Enchiridio. c. 11. dicit: Deus A adeò est bonus, vt non sineret mala fieri, nisi esset adeò omnipotēs, vt ex malis sciret multò maiora bona elicere. Ecce vbi cum permittit mala, iam præuidet, iamq; ue præuenit quæ bona prædestinatis ex illis malis sequi possint: atq; adeò ea intentione ea permittit fieri, alioqui scilicet, minimè permissurus. Ex quo apertissimè sequitur, ex sanctorum prædestinatione omnia sequi.

IX.

Quòd Christi prædestinatio fuerit diuinorū decretorū primum, probatur.

PRIVS tamen quàm Scoti nostri rationem pro nostrarum conclusionum probatione efficacissimam adducamus, & elucidemus: existimo rem minimè pœnitendam facturum me, si tantisper à propositæ quæstionis B scopo deuiauero, egregiam vt tradā doctrinam, quam in Iesu Christi Domini nostri laudem cedere percupio. Nam, quoniam Paulus de Christi prædestinationis antiquitate, mirabiliter est loquutus: & alterū nostræ primę conclusionis membrū, id erat, scilicet, Christi prædestinationem fuisse omnium decretorum diuinorum primum; & ex ipso sequuta fuisse cætera de creaturarum conditione decreta: Ex quo rursus sequitur, quomodò gratuita præintelligantur naturalibus, aliquot Paulina loca, in huius rei gratiam, & alia etiam ex vtroq; instrumēto mixtim desumpta, producamus: initium dicendi lætis auibus facientes à faustissimo illo, & elegantissimo C Pauli testimonio, ad Colossen. 1. Vbi de Christo loquens sic ait: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Quoniam in ipso condita sunt vniuersa, in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue Dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis ecclesiæ, primogenitus ex mortuis. &c. loquitur sanè de Christo, & Deo, & homine, nam appellat cū caput Ecclesiæ,

Colos. 1.

mor-

A mortuorum primogenitum &c. Is ergo homo prior omnibus creaturis eſt, is eſt in quo, vel propter quem omnia condita ſunt, & ſine quo minimè conderentur. Et Prouer. 8. Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis antequàm terra fieret. Quod explicans Cather. lib. 1. de eximia Chriſti prædeſtinatione. §. Quoniam igitur. ſic ait: Sic ergo ordinata eſt, & ſic cõſtitutum eſt in mẽte Dei vt hęc eſſet primogenita omnis creaturæ, vt immediatè eſſet propter Deum ipſũ, & ipſa eſſet principiũ, & fundamẽtũ, in quo omnia cõderẽtur, & cõſiſterẽt, ſiue in ſuis naturis, ſiue in donis. Qua etiã de cauſa dicitur, Eccl. 24. B Ex ore altiſsimi prodijſſe, primogenita omnis creaturæ.

Prou. 8.

Eccl. 24.

Quòd verò tũ à Paulo, tũ ab Eccleſiaſtico dicitur primogenitus creaturarũ Chriſtus, vt homo, explicemus ſupponendo priùs quòd, vt præclarè deducit D. Athanaſius in oratione. 3. cõtra Arrianos, lõgè poſt mediũ (vbi multipliciter explicat quomodò dicatur Chriſtus creaturarũ primogenitus, & vnigenitus Dei, quę nõ ſunt omninò extra propoſitũ). Et itẽ, vt tradit Iacobus Naclãt. ſuper Epiſt. ad Epheſ. c. 1. in digreſsione, in qua oſtedit omnia fuiſſe cõdita propter Chriſtũ: de Chriſto homine, in illo loco Pauli, & Eccleſi. eſt ſermo. Enim verò, vt dicit C ibi Athanaſius, & alij multi, in quãtũ Deus eſt, nõ habet dici primogenitus, ſed vnigenitus. Eſt enim ſolus, & vnicus filius Dei naturalis, nullos ſecudũ hac filiationẽ, habẽs fratres, reſpectu quorũ dici valeat primogenitus. At quatenùs homo eſt, proprijſsimè dicitur primogenitus creaturarum, ideſt, frater creaturarum, atq; earum omnium natu maior, & prædeſtinatus, & præuolitus à Deo ante cæteras creaturas. Porrò quod dicitur, omnis creaturæ primogenitus, non id tantùm ſignificat, quòd rerum à Deo volitarum fuerit prima, licet hoc maximè intenderit Paulus: ſed ꝙ omnes creaturæ ipſum quodãmodò

Chriſtus primogenitus, & unigenitus.

genue-

genuerint,atq; pepererint.Itaq; esse primogenitum crea A turarum,sit,esse primò à creaturis genitum, & partum; eò quòd in ipsum tanquam in finem, & tanquam in omnium earum fructum,& communem quendam partum omnes à Deo primò ordinatæ,& destinatæ sunt.

Christus Germen. Hanc ob causam appellatur Christus, in sacris litteris,non semel,Germen.Cuius appellationis præclarissimas causas F.Ludouicus de Leon, huius nostri Augustiniani cœnobij,necnon & Academiæ totius vnicum, ipsumque splendidissimum lumen, in aureo illo libello de Nominibus Christi cùm diligentissimè, tùm elegantissimè inuestigauit,& propalauit.Ergo appellatur Christus germen: vt Hierem.23.ibi,suscitabo Dauidi germen B iustum,& regnabit rex.Vbi Chaldæus: suscitabo Dauidi Messiam.Et Isai.Aperiatur terra, & germinet saluatorem.Ecce vbi rursus terra(terræ autem nomine, vniuersa creaturarum natura significatur) germinare,& parturire Christum dicitur. Et Psalm. Terra dabit fructum suum,vel germen suum,idest,Christum.Et Isai.4. Erit germen domini in magnificentia,& fructus terræ sublimis.Quod tractat Finus Adrianus Finus,lib.2.Flagelli Iudæorum.cap.10.& lib.3.cap.28.Primus ergo creaturarum fœtus,& germen est Christus. Et,qua ratione quid C quid in arbore reperitur,siue radicem,siue truncum, siue ramos, siue flores,siue folia consideres: omnia ad vnius fructus ordinantur productionem, &, nisi fructus producendus esset,illa omnia minimè essent. (Vt quid enim terram occupat? quod dixit Christus de arbore infructuosa.) Ad eundem modum, omnis creaturarum vniuersitas,in vnius Christi gloriam ordinatur. Vnde non existente Christo, diuino hoc creaturarum germine,atque fructu, nihil esset omnino in rerum natura. Et

Hiere.23.
Isai.45.
Psal.66.
Isai.4.
Luc.13.

Psalm.

A Psalm. 109. Ex vtero ante Luciferum genui te, ideſt, ante ſtellas,& ante cœlos,omneſq; rerum naturas,& tempora:nam ſtellę poſitæ ſunt in ſigna temporum,dierum, atq; annorum,vt habetur Geneſ.1.& explicat atq; ponderat D.Auguſtinus, ibi,ſuper illum verſum Pſal.109.Porrò ſermo eſt etiam ibidem de Chriſto homine, quòd ante tempora omnia ſit prædeſtinatus.

Pſal.109.

Gene. 1.

Certè quod dixit D.Paulus,omnia veteris teſtamenti eſſe vmbras quaſdam,& figuras Chriſti,ego exiſtimo pari ratione dici poſſe de cęteris rebus mundi,vt ſcilicet, omnes dicantur vmbræ,& figuræ:Chriſtus autem veri

Coloſ. 2.
Hebr. 10.

B tas,atq; corpus:dicente ipſo Paulo, omnia illa eſſe vmbram futurorum,corpus autem Chriſti. Etenim hoc & ratio,& experientia docent,ſcilicet, figuras non eſſe niſi earum rerum,quæ iam ſupponuntur,aut exiſtentes, aut futuræ in mente pictoris.Et vmbras identidem non eſſe, niſi exiſtentium corporum.Eò enim vmbræ cauſantur,quòd alicui luminoſo obijciũtur corpora aliqua opaca:ex eorum itaq; obiectu cauſantur vmbræ. Ad hunc ergo modum,ait Paulus,omnia quæ in veteri teſtamento contigerunt, vmbram eſſe,& figuras : corpus autem Chriſti,intrãſitiuè, ideſt,Chriſtus.Itaq; corpus erat Chri

Chriſtus corpus: creatura, umbra.

C ſtus,corpus inquam humanitatis aſſumendæ. Vel, corpus,id eſt veritas,& realitas,ad differentiam vmbrarum, & figurarum,vt ibidem,In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter,ideſt,non vmbraticè, & typicè,ſed verè,& realiter.Corpus ergo quod obijciebatur lumini illi intellectus diuini,ab initio,erat Chriſtus, & illud cauſabat,& efficiebat vmbras illas: Et quemadmodum vbi nulla ſunt ſolida,& opaca corpora, nulla vmbra reliqua eſſe poteſt,ſic,ſi hoc humanitatis corpus, verè,& re ipſa non eſſet,ideſt,ſi Chriſtus non eſſet futurus

Coloſ. 2.

nulla in tota natura, vmbra, ideſt, nulla omnino creatura eſſet: ſolus eſſet Deus, & nihil eſſet aliud ab ipſo Deo. Hac ratione Apoc. 1. appellatur Christus, Alpha, & Omega, primus, & nouiſsimus. Sunt enim iſtæ litteræ Alphabeti Græcanici (qua lingua Ioannes ſcripſit) primum, & vltimum elementum. Et licèt D. Aug. ſermo. 2. in natiuit. Domini, de Chriſto, vt Deus eſt, hæc à Ioanne dicta eſſe exiſtimet, contra Arrianos; cæterùm de ipſo homine alij congruenter id explicant. Alpha autem apud prophanos etiam authores pro primati, & eminenti quoppiam accipi ſolennè erat, vt apud Martialem, Alpha penulatorū. Eſt ergo Christus vt homo, Alpha, ideſt, primus, & præcipuus rerū: eſt etiam Omega, ideſt, finis, in quem omnia directa ſunt à Deo: atq; adeò ipſo non futuro, nihil prorſus futurum eſſet.

Apoc. 1. Christus alpha, & omega.

A

B

X. *Adducitur ratio Scoti pro concluſionibus, & expenditur.*

HIS ſic conſtitutis, ratione vnica agamus, ad noſtrarum concluſionum probationem: quę eſt apud Scotum efficaciſsima, & frequentiſsima, ſcilicet, Omnis ordinatè volēs priùs vult finem, & ex medijs ea priùs, quę ſunt fini propinquiora: ſed Chriſtus, & prædeſtinati, ac perinde omnia ſupernaturalia ſunt fini, ideſt, manifeſtationi diuinæ bonitatis propinquiora, quàm omnia naturalia, ergo priùs quàm naturalia, volita ſunt à Deo ſupernaturalia, & his priùs ipſa manifeſtatio diuinæ bonitatis, quam conſideramus, vt horum omnium finem. Profectò negari non debet, quòd cum Deus ſit ordinatiſsimum agens, aliquem vltimum, ipſumq; excellentiſsimum finem habere debuerit in rerum cōditione, in quē cuncta dirigeret. Quin vniuerſaliter verum eſt, quòd quidquid cauſatur à Deo, effectus eſt alicuius finis efficaciter ab ipſo prędoliti, vt patet in omnibus: alioqui enim vanè, & à caſu ageret, ſicut nos plerumq;. Et quidem nobis

C

A bis multi euentus, præsertim liberi, & contingentes absque vllo consilio, & penitùs à casu videntur fieri; non sic Deo sapientissimo rerum artifici, cuius nō sunt incertę prouidentiæ, quemadmodum nostræ, quod tractat D. August. lib. 83. quæst. in quæst. de prouidentia, & explicat optimè AEgid. in. 1. d. 39. q. 2. ar. 3. Atq; adeò finis ille esse debuit optimum opus omnium à se condendorū. Quod quidē aliud esse non potuit nisi prædestinatio ipsa Christi & nostra, testante S. Thom. 1. part. quæst. 20. art. 4. ad 1. vbi ait, maximum omnium bonorum hoc fuisse. Et D. Ansel. quem refert D. Bonauen. & Dionysius Carth.
B 3. d. 32. quæst. 1. vita illius hominis, id est, Christi præponderabat toti mundo, imò mille mundis. In hoc ergo bonum, in hunc finem cuncta à Deo debuerunt ordinari. Neq; ergo sanè video qua ratione quisquam qui Theologiam, vel à limine salutauit, hoc valeat inficiari. Hinc apparet quàm consideratè ab ipso AEgidio Roma. in. 2. dist. 1. part. 2. quæst. 1. art. 4. in solutione ad. 5. dictum sit, creaturarum classes, & ordines sic esse à Deo dispositos, vt quędam sint propter alias, donec ad vnum finem deueniatur. Sic namq; ait: Propter ordinem perfectionis, quodlibet inferius est propter suum superius: imaginabi
C mur namq; quòd sicut non sunt duo numeri æqualiter distantes ab vnitate, sic non sunt duæ species æqualiter distantes à Deo, sed semper vna est perfectior alia, & sic vna tēdit in Deū, mediāte alia, vt imperfecta tēdit in Deū mediāte perfecta. Hæc AEgid. Sic ergo ordinata sūt omnia vt in Christū tenderent, & propter Christū, in Deū.

Explicatio aduersariorum.

Dicere verò, quod quidam dicunt, scilicèt, Deum cū primùm mundum facere apud se instituit, non habuisse pro fine, Christum, sed ipsam rerum naturam, & hanc voluisse independenter à Christo per generalem

 quan

quandam prouidentiam: deinde verò per aliam prouidentiam, id est, prædestinationem, alium rerum ordinem excogitasse, ita vt bona naturæ, & bona prædestinationis inter sese absq; aliqua dependentia, & subordinatione fuerint fabricata, profectò indignum est illo summo, & sapientissimo, ac ordinatissimo prouisore. Sed dicũt isti, postquàm independenter, & absq; aliquo ordine, Deus seorsum naturalia condere decreuit, & seorsum supernaturalia, effecit deinde vt hæc in ista tanquam in finem dirigerentur. & hunc in modum stat (dicunt) illius diuini archytecti sapientissima prouidentia. Hoc inter cæteros Thomistas dicit etiam Syluester in q.1. super dominicam primam Aduentus, dicens, quòd in quinto signo voluit animam Christi præstare gratia, & gloria: & aliorum glorias, quas scilicet, in secundo signo iam voluerat ordinauit ad gloriam Christi. &c. Et paulò ante dixerat, gloriam beatorum nullum ordinem habuisse, nisi accidentalem, cum gloria animæ Christi, atq; adeò priùs fuisse illam volitam quam istam.

A

B

Refutatur. Primo.

At certè, vt tu facile videris, lector candide, irrationabiliter ista dicuntur. Tùm primò quia Deo optimo, maximo, tribuendus est optimus, & perfectissimus modus prouidentiæ: est autem longè perfectior prouidentia qua à principio, & antequàm res fiant in eum finem ordinantur, & propter illum finem fiunt, in quem deinde deseruire debent. Quare ergo doctoribus istis visum est, hunc excellentiorem prouidentiæ modum Deo denegare, & dicere, quòd non à principio, sed deinde postquam in mente Dei factæ sunt res, & in æternitate præsentis visæ sunt, fuerint à Deo in Christi gloriam, & sanctorum ordinatæ? Tum secundò, quia prouidentia eò est excellentior, quò magis ad omnia se extendit etiam parti-

C

Secundo.

A particularia, & minutiſsima, reducendo omnia illa ad vnum finem,& ordinando ea in mente,priùs quàm fiāt, in eum finem,cui poſtea deſeruire debent.Ergo nihil futurum decreuit Deus,quo ad vſq; æterna ſua prouidentia,prædeſtinauit finem,ideſt,Chriſti,& ſanctorum gloriam;qua quidem volita,atq;decreta,proceſsit nimirum ad cæterarum creaturarum productionem , in finem illum omnes ordinando.Tertiò,quia dicere quòd per generalem aliam prouidentiam, antecedentem omnem prædeſtinationem,productæ ſunt rerum naturæ,eſt planè multiplicitatem prouidentiæ,ſine neceſsitate admit-

Tertio.

B tere:imò plurimùm derogatur vnitati, & ſimplicitati diuinæ ſapientiæ, ad quam ſpectat omnia ad vnum finem reſumere,ac ordinare. Quartò,quia ex poſitione horum ſequitur,prædeſtinationem non directè, & per ſe, & ex primaria intentione Dei factam fuiſſe,ſed quaſi per accidens,& quodammodò ex ſuppoſitione alterius, nempè rerum naturalium.At cùm omnium creaturarum optima ſit ſanctorum prædeſtinatio , dicendum videtur, ex primaria,& directa Dei intentione factam fuiſſe,cæteras verò creaturas ex ſecundaria;nempè ex ſuppoſitione illius,& tanquàm eius media,& effectus. Ita ſanè vt, niſi

Quarto.

C Deus ſe per gratiam,creaturis rationalibus communicaturus eſſet,nunquam ſe per naturam communicaret, vt habent poſitæ concluſiones,præſertim quarta. Quintò, quis neget creationem vniuerſi ex efficaci alicuius vlterioris finis præuolitione factam fuiſſe à Deo? & is finis quis eſt alius niſi ſanctorum gloria?Nam finis ipſe naturalis non debuit Deo eſſe vltimus,ſed alteri prędeſtinationes fini ſubordinatus.Quòd ſi dicas, tales effectus naturales fieri potuiſſe per communem prouidentiam naturalem,& ſic ordinari in bonum naturæ. Dicam,totam

Quinto.

hanc prouidentiam subordinari prædestinationi:nam ta A lem Deus condidit,& constituit ordinem per prouidentiam naturalem,qualem vidit expedire ad gloriam electorum,& Christi. Vnde sunt qui dicant,productionem hominis,& totius naturæ elicitiuè quidem à prouidentia esse:imperatiuè verò à prædestinatione. Sed præstat dicamus,elicitiuè etiam à prædestinatione esse, quoniã prædestinatio,cum sit prouidentia perfectissima, non solùm includit prouisionem mediorum supernaturalium, verùm & naturalium, imò & productionem subiecti, cui fit prouisio,vt explicatum est in conclusionibus.Verùm de hoc multa poteris videre in solutione tertij argu B menti.Sed admisso,quòd conditio totius naturæ sit elicitiuè à prouidentia,& imperatiuè à prædestinatione,adhuc in concussa stat mea sententia, nam semper manet quòd prior sit prædestinatio, quàm prouidentia: nam prius ordine rationis,est potentia quæ imperat, quã quæ elicit: nam elicere vnius supponit imperij motionem in alia.Sed vberiorem huius veritatis elucidationem,ex argumentorum solutionibus petat,præsertim ex solutione tertij,qui dictis,ac explicatis nondum est persuasus.

XI. *Argumentis initio factis sit satis.*

AD argumenta itaq; in initio quæstionis posita, respõdere operosum sanè est,&satisdifficile;sed certè erit C ad maiorem meæ sententiæ comprobationem vtilissimum.In illis nanq; multa tanguntur,quæ si semel fuerint ritè intellecta,totam rei difficultatem euacuant, & exhauriunt, vt iam videbimus.

Ad.1.explicatur locus Pau. Quos præsciuit, & prædestinauit,&c.

Ad primum ergo argumentum ex D. Paulo desumptum(nam locus D.Thom.in solutione ad.5.tractandus est à me)dicò,plenum esse difficultate. Nam, siue illum locum intelligas cum Chrysosto. & Theodoreto, sic, Quos præsciuit futuros esse conformes filio suo, per bona

bona opera, eosdē prædestinauit. Siue cum Ambrosio,
A & Sedulio sic: Quos præsciuit sibi futuros esse deuotos. Siue cum Theophilacto, Quos precognouit dignos, vt vocarētur; quod & dicūt œcumen. & omnes ferè patris Græci: & ex latinis Aug. & ex recentioribus Iacobus Sadoletus eximiæ eloquentiæ, & eruditionis vir, lib. 2. super epist. ad Rom. Siue cum Adamo, Quos præsciuit, idest, quos cura, affectu, & dilectione prosequutus est. Siue cū S. Tho. Quos præsciuit, quia priusquàm prædestinaret eos, sciuit, neq; prædestinare poterat nisi presciret. Siuè tandem cum alijs, Quos præsciuit, idest, vidit secundùm substantiam, atq; secundùm eorum naturam, hos prædestinauit:
B Certè iuxta omnium intelligētiam Paulus vult aliquid precessisse prædestinationem; atq; adeò non omnia ex predestinatione sequuntur, sed ponenda est quædam alia antecedens prouidentia, per quam, id quod antequàm predestinaret, præsciebat, effectum fuerit.

Triplex explicatio illius loci.

Respondetur tamen triplicem explicationem, quam breuissimè proferam, locum illum habere, quarum quelibet satisfacit argumento. Prima est S. Tho. ibi, lectione 6. sic loquentis: Quos præsciuit scientia simplicis intelligentiæ, eos predestinauit. Dicitq; Sotus ibidem, hanc interpretationem esse communem. Quod si verum est,

Prima.

C planissimus est sensus Pauli, neq; meam destruit, imò potiùs astruit opinionem: nam quòd prædestinationem præcesserit in diuino intellectu, scientia simplicis intelligentiæ predestinandorum, nos suprà asseruimus, & negari non potest, siquidem priùs quàm quidquam prouideret, & scientia visionis sciret, omnia Deus per simplicem quandam intelligentiam præcognouit: quod cum mea sententia minimè pugnat, quia solùm contendo post simplicem rerum intelligentiam,

Deum

na, & incredibili celeritate ædificatum est. Sed tamen A in præsenti, hyperbole non habet locum. Tum, quia pro prisimè, & vt iacet, accipi potest illa loquutio: tū etiam quia modus ille loquendi tam expressus, & tam per singulas partes distinctus: Omnia vestra sunt, siue præsentia, siue futura, siue vita, sine mors, siue Paulus, siue Cephas, omnia vestra sunt &c. non potest nisi admodum extortè, per hyperbolem explicari. Nisi in dogma Theophilacti velimus incidere, qui tàm vulgò & passim, hyperboles admittit in scriptura, vt dicat, verba illa: Et factus est sudor eius, quasi guttæ sanguinis decurrentis super terram, hyperbolicè dicta, contra communem B totius ecclesiæ, & patrum sensum.

Luc.

Secundò: Accipe aliud Pauli testimonium, ad Ephe.1. Elegit nos in ipso, ante mundi constitutionem. Loquitur verò de Christo homine, videlicet, de Christo capite, vt expressè ibi dicit D. Hieronymus, & ex contextu apertisimè liquet. Certè, aut ego fallor, aut D. Paulus non id tantùm intēdit, quòd videlicèt nos Deus in Christo elegerit, ante veram, & realem mundi constitutionē, quæ fuit ab hinc sex mille annis in tempore facta. Quòd enim nos in Christo eligisset, ante illam temporariam rerum creationem, non erat quid magnum, & Pauli cala- C mo dignum. Sic enim etiā boues, & lapides elegit, idest, decreuit, & præuidit ante temporariam rerum creationem: quandoquidem priùs quàm in tempore quidquam faceret, iam illud ante mundi constitutionem, & ab æterno excogitauerat, ac decreuerat, vt faceret. Aliquid ergo altius, & diuinius Paulus intendit, nempe quòd in sua Deus æternitate, cum excogitauit de constituendo mundo, iam priùs, ordine rationis, excogitauerat de electione electorum: iam inquàm Christum intenderat, & prouiderat

Ephes.1.

A derat,& in ipſo prædeſtinatos elegerat. Et quidem, niſi ego inſigniter fallor,is eſt ſenſus huius loci,Elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem. Et ſic ante decretum de condendis creaturis,decreuit de cœtu electorum.

Tertium inſigne etiam eſt eiuſdem Pauli dictum,Roma. 8. Expectatio creaturæ reuelationem filiorum Dei expectat:Vanitati enim omnis creatura ſubiecta eſt,non volens,ſed propter eum qui ſubiecit illam in ſpe. Et ſtatim:Scimus enim quòd omnis creatura ingemiſcit,&parturit vſq; adhuc:non ſolùm autem illa,ſed & nos ipſi primitias ſpiritus habentes,& ipſi intra nos gemimus,adop- B tionem filiorum Dei expectantes redemptionem corporis noſtri.Hic quidem Paulinus locus viſus eſt obſcuriſſimus D.Auguſtino,lib. 83. quæſtionum. q. 67.in cuius explicatione multa dicunt Magiſter ibi, ex Auguſt.. & Ambroſ.& Origene:multa etiam ex recentioribus Caiet.& obſcuriſsimè:multa & alij.Sed planè,quoniam D. Auguſtinus,quæ ibi dixit,correxit.lib.1.retract.c.26. nos, ex D.Chryſoſtomo,intelligentes nomine creaturæ, nō tantùm hominem, vt intellexit, D. Auguſt. ſed totam mundi fabricam,quæ porrò dicitur expectare, & ingemiſcere,& parturire, & velle, per proſopopeiam: quod C ibi Adamus tradit,eo, ſcilicet, ſchemate, quo flumina plaudere,& montes exultare dicuntur,vt ibidem Chryſoſtomus dicit:aſſerimus,legitimum, ac reſolutorium illorum verborum ſenſum eſſe,quòd finis, in quem omnes creaturę tedūt,& ad quē à Deo earū autore,directę, & ordinatæ ſunt,eſt filiorū Dei,ideſt, electorū gloria cō ſuminata. Itaq; ea ratione dicūtur gemere, & expectare ſanctorū gloriā,quia cū propter ipſos factæ ſint,quandiù ipſi ſuo fruſtrātur fine,ideſt finē,ad quē cōditi ſunt,non adipiſcuntur,fruſtrari etiā ſuo fine ipſę ſibi videntur. Vnde

Rom.8.

Pſal.97.

ad finem illorum verborum, Quia & ipsa creatura liberabitur, &c, dicit in eius loci explicatione, Doctissimus Magister Soto: Vbi ingeniolo meo, hoc diuina hæc Philosophia repræsentat, quòd corporeus mundus, quem Philosophi propter hominem esse docuerunt, tametsi ob totum humanum genus fuerit conditus, potissimùm tamen ob prædestinatos. Ecce magnum Thomistam, apertè fatentem, propter prædestinatos totam rerum vniuersitatem factam esse. Ac proinde priores sunt prædestinati voliti, quàm rerũ naturæ prouisæ. Fauet huic quòd tempus incarnationis Christi, dicitur plenitudo temporis à Paulo Galat. 4. &, Medium annorum ab Abac. c. 3. quod idem est, phrasi Hebraica: quia, scilicèt, tota rerum vniuersitas finem, propter quem condita fuit, tunc consequuta est: fuit enim condita propter Christum, qui caput erat, & initium omnium prædestinatorum futurũ.

Galat. 4.
Abac. 3.

Quòd & diabolus, & heretici & omnes iniqui sint etiã propter electos Rom. 9.

Quartò alia Pauli testimonia depromamus, quibus id quod. 2. & 4. cõcl. asseruimus, specialiter comprobemus: Nam quòd permissio omnium peccatorum, quæ in mũdo fiunt, conseruatio omnium in fidelium, Turcarum, heræticorum, &c. sint propter electos, habet Paulus. Primò de conseruatione reproborũ, Rom. 9. Quòd si Deus sustinuit in multa pacientia vasa iræ apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriã, id est, quæ iam prædestinauerat ad gloriam. Vbi satis insinuat Paulus, ea intentione Deum quosdam punire, & quosdam in peccatis derelinquere, vt scilicèt, magis sanctorum gloria commendetur, vt ibi habent S. Thom. lectione. 4. Viguerius, Adamus, & alij. Et ita propter sanctos conseruantur à Deo in hac vita, & puniuntur in futura, reprobi. Secundò, quòd heræticorum, & heresеon monstra à Deo propter

electos

A electos sinantur, habetur. 1. Corint. 11. oportet hereses esse, vt qui probati sunt in vobis, manifesti fiant. Ex eo videlicèt, quòd Deus malitiam hereticorum ordinauit in bonum fidelium, quæ sunt verba S. Thom. ibi, licèt Caietanus sequutus D. Hieronymum, aliter interpretur. Tertiò, de Iudæis specialiter, quòd eorum cæcitatis permissio, ex gentilium electione proueniat, dicit sic, Rom. 11. Nunquid Iudæi sic offenderunt, vt caderent? Absit. Ac si dicat, Nunquid finis intentus à Deo, fuit eorum ruina: non, sed eorum delicto, salus gentibus, vt illos æmulentur. Idest, vt in eorum ruina periculum faciant, B & doceantur ne superbire. Et rursus: Misericordiam consequuti estis propter eorum incredulitatem. Et preterea: Cęcitas ex parte contigit Israel, donec plenitudo gentiũ intraret. Vbi aduerbium, donec, vt ibi S. Thom. lectione. 4. dicit, significat causam excęcationis Iudęorum, sic: propter hoc permisit Deus Iudęos excæcari, vt gentiũ electarum numerus impleatur.

1. Corin. 11.

Rom. 11.

Ad idem ex sanctis multam possem testimoniorum seriem texere, sed omnium vice sufficiat vnum, aut alterum ex D. P. N. August. mutuatum. Is ergo lib. 11. de Ciuitate Dei. cap. 18. initio, sic loquitur: Neque enim C Deus vllum, non dico angelum, sed neq; hominẽ crearet, quem malum futurum esse præsciret, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum vsibus accommodaret. Ecce vbi ad vsus, & commoditates bonorum, & electorum, creata sunt omnia naturalia, etiam dæmones, & damnati. Et super Psalm. 54. Ne puteris, inquit, malos gratis esse in mundo: omnis malus ideò viuit, vt corrigatur, aut vt per illum bonus exerceatur. Innuit his verbis, malos eatenùs tolerari à Deo, quatenùs eorum malitia, aut eorum, aut aliorũ correctioni, & saluti quo quo-

Loca egregia D. P. N. Augustini.

modo deseruire debet. Et in Enchiridio. c. 11. dicit: Deus adeò est bonus, vt non fineret mala fieri, nisi esset adeò omnipotes, vt ex malis sciret multò maiora bona elicere. Ecce vbi cum permittit mala, iam præuidet, iamq; ue præuenit quæ bona prædestinatis ex illis malis sequi possint: atq; adeò ea intentione ea permittit fieri, alioqui scilicet, minimè permissurus. Ex quo apertissimè sequitur, ex sanctorum prædestinatione omnia sequi.

A

IX.

Quòd Christi prædestinatio fuerit diuinorũ decretorũ primum, probatur.

PRIVS tamen quàm Scoti nostri rationem pro nostrarum conclusionum probatione efficacissimam ad ducamus, & elucidemus: existimo rem minimè peniten dam facturum me, si tantisper à propositæ quæstionis scopo deuiauero, egregiam vt tradã doctrinam, quam in Iesu Christi Domini nostri laudem cedere percupio. Nam, quoniam Paulus de Christi prædestinationis anti quitate, mirabiliter est loquutus: & alterũ nostræ primę conclusionis membrũm, id erat, scilicet, Christi prædestinationem fuisse omnium decretorum diuinorum pri mum; & ex ipso sequuta fuisse cætera de creaturarum conditione decreta: Ex quo rursus sequitur, quomodò gratuita præintelligantur naturalibus, aliquot Paulina lo ca, in huius rei gratiam, & alia etiam ex vtroq; instrumẽ to mixtim desumpta, producamus: initium dicendi lætis auibus facientes à faustissimo illo, & elegantissimo Pauli testimonio, ad Colossen. 1. Vbi de Christo loquens sic ait: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ. Quoniam in ipso condita sunt vniuersa, in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue throni, siue Dominationes, siue principatus, siue potestates: omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant. Et ipse est caput corporis ecclesiæ, primogenitus ex mortuis. &c. loquitur sanè de Christo, & Deo, & homine, nam appellat eũ caput Ecclesiæ,

B

C

Colos. 1.

A mortuorum primogenitum &c. Is ergo homo prior omnibus creaturis est, is est in quo, vel propter quem omnia condita sunt, & sine quo minimè conderentur. Et Prouer. 8. Ab æterno ordinata sum, & ex antiquis antequàm terra fieret. Quod explicans Cather. lib. 1. de eximia Christi prædestinatione. §. Quoniam igitur. sic ait: Sic ergo ordinata est, & sic cõstitutum est in mẽte Dei vt hęc esset primogenita omnis creaturæ, vt immediatè esset propter Deum ipsũ, & ipsa esset principiũ, & fundamẽtũ, in quo omnia cõderẽtur, & cõsisterẽt, siue in suis naturis, siue in donis. Qua etiã de causa dicitur, Eccl. 24.

Prou. 8.

Eccl. 24.

B Ex ore altissimi prodijsse, primogenita omnis creaturæ.

Quòd verò tũ à Paulo, tũ ab Ecclesiastico dicitur primogenitus creaturarũ Christus, vt homo, explicemus supponendo priùs quòd, vt præclarè deducit D. Athanasius in oratione. 3. cõtra Arrianos, lõgè post mediũ (vbi multipliciter explicat quomodò dicatur Christus creaturarũ primogenitus, & vnigenitus Dei, quę nõ sunt omninò extra propositũ). Et itẽ, vt tradit Iacobus Naclãt. super Epist. ad Ephes. c. 1. in digressione, in qua ostedit omnia fuisse cõdita propter Christũ: de Christo homine, in illo loco Pauli, & Ecclesi. est sermo. Enim verò, vt dicit

Christus primogenitus, & unigenitus.

C ibi Athanasius, & alij multi, in quãtũ Deus est, nõ habet dici primogenitus, sed vnigenitus. Est enim solus, & vnicus filius Dei naturalis, nullos secũdũ hac filiationẽ, habẽs fratres, respectu quorũ dici valeat primogenitus. At quatenùs homo est, proprijssimè dicitur primogenitus creaturarum, idest, frater creaturarum, atq; earum omnium natu maior, & prædestinatus, & præuolitus à Deo ante cæteras creaturas. Porrò quod dicitur, omnis creaturæ primogenitus, non id tantùm significat, quòd rerum à Deo volitarum fuerit prima, licet hoc maximè intenderit Paulus: sed ꝙ omnes creaturæ ipsum quodãmodò

genue-

genuerint,atq; pepererint.Itaq; esse primogenitum crea A turarum,fit,esse primò à creaturis genitum, & partum; eò quòd in ipsum tanquam in finem, & tanquam in omnium earum fructum,& communem quendam partum omnes à Deo primò ordinatæ,& destinatæ sunt.

Christus Germen.

Hanc ob causam appellatur Christus, in sacris litteris,non semel,Germen.Cuius appellationis præclarissimas causas F.Ludouicus de Leon, huius nostri Augustiniani cœnobij,necnon & Academiæ totius vnicum, ipsúmque splendidissimum lumen, in aureo illo libello de Nominibus Christi cùm diligentissimè, tùm elegantissimè inuestigauit,& propalauit.Ergo appellaturChri B stus germen: vt Hierem.23.ibi,suscitabo Dauidi germen iustum,& regnabit rex.Vbi Chaldæus: suscitabo Dauidi Messiam.Et Isai.Aperiatur terra, & germinet saluatorem.Ecce vbi rursus terra(terræ autem nomine, vniuersa creaturarum natura significatur)germinare,& parturire Christum dicitur. Et Psalm. Terra dabit fructum suum,vel germen suum,idest,Christum.Et Isai.4. Erit germen domini in magnificentia,& fructus terræ sublimis.Quod tractat Finus Adrianus Finus,lib.2. Flagelli Iudæorum.cap.10.& lib.3.cap.28.Primus ergo creaturarum fœtus,& germen est Christus. Et,qua ratione quid C quid in arbore reperitur,siue radicem,siue truncum, siue ramos, siue flores,siue folia consideres: omnia ad vnius fructus ordinantur productionem, &, nisi fructus producendus esset,illa omnia minimè essent. (Vt quid enim terram occupat?quod dixit Christus de arbore infructuosa.) Ad eundem modum, omnis creaturarum vniuersitas,in vnius Christi gloriam ordinatur. Vnde non existente Christo, diuino hoc creaturarum germine,atque fructu, nihil esset omnino in rerum natura. Et Psalm.

Hiere.23.
Isai.45.
Psal.66.
Isai.4.
Luc.13.

A Psalm. 109. Ex vtero ante Luciferum genui te, ideſt, ante ſtellas, & ante cœlos, omneſq; rerum naturas, & tempora: nam ſtellę poſitæ ſunt in ſigna temporum, dierum, atq; annorum, vt habetur Geneſ. 1. & explicat atq; ponderat D. Auguſtinus, ibi, ſuper illum verſum Pſal. 109. Porrò ſermo eſt etiam ibidem de Chriſto homine, quòd ante tempora omnia ſit prædeſtinatus.

Pſal. 109.

Gene. 1.

Certè quod dixit D. Paulus, omnia veteris teſtamenti eſſe vmbras quaſdam, & figuras Chriſti, ego exiſtimo pari ratione dici poſſe de cęteris rebus mundi, vt ſcilicet, omnes dicantur vmbræ, & figuræ: Chriſtus autem veri B tas, atq; corpus: dicente ipſo Paulo, omnia illa eſſe vmbram futurorum, corpus autem Chriſti. Etenim hoc & ratio, & experientia docent, ſcilicet, figuras non eſſe niſi earum rerum, quæ iam ſupponuntur, aut exiſtentes, aut futuræ in mente pictoris. Et vmbras identidem non eſſe, niſi exiſtentium corporum. Eò enim vmbræ cauſantur, quòd alicui luminoſo obijciũtur corpora aliqua opaca: ex eorum itaq; obiectu cauſantur vmbræ. Ad hunc ergo modum, ait Paulus, omnia quæ in veteri teſtamento contigerunt, vmbram eſſe, & figuras: corpus autem Chriſti, intrãſitiuè, ideſt, Chriſtus. Itaq; corpus erat Chri C ſtus, corpus inquam humanitatis aſſumendæ. Vel, corpus, id eſt veritas, & realitas, ad differentiam vmbrarum, & figurarum, vt ibidem, In quo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ideſt, non vmbraticè, & typicè, ſed verè, & realiter. Corpus ergo quod obijciebatur lumini illi intellectus diuini, ab initio, erat Chriſtus, & illud cauſabat, & efficiebat vmbras illas: Et quemadmodum vbi nulla ſunt ſolida, & opaca corpora, nulla vmbra reliqua eſſe poteſt, ſic, ſi hoc humanitatis corpus, verè, & re ipſa non eſſet, ideſt, ſi Chriſtus non eſſet futurus

Coloſ. 2.
Hebr. 10.

Chriſtus corpus: creatura, umbra.

Coloſ. 2.

E nulla

nulla in tota natura, vmbra, ideſt, nulla omnino creatura eſſet: ſolus eſſet Deus, & nihil eſſet aliud ab ipſo Deo. Hac ratione Apoc. 1. appellatur Chriſtus, Alpha, & Omega, primus, & nouiſsimus. Sunt enim iſtæ litteræ Alphabeti Græcanici (qua lingua Ioannes ſcripſit) primum, & vltimum elementum. Et licèt D. Aug. ſermo. 2. in natiuit. Domini, de Chriſto, vt Deus eſt, hæc à Ioanne dicta eſſe exiſtimet, contra Arrianos; cæterùm de ipſo homine alij congruenter id explicant. Alpha autem apud prophanos etiam authores pro primati, & eminenti quoppiam accipi ſolenne erat, vt apud Martialem, Alpha penulatorū. Eſt ergo Chriſtus vt homo, Alpha, ideſt, primus, & præcipuus rerū: eſt etiam Omega, ideſt, finis, in quem omnia directa ſunt à Deo: atq; adeò ipſo non futuro, nihil prorſus futurum eſſet.

Apoc. 1. Christus alpha, & omega.

A

B

X.

Adducitur ratio Scoti pro conclusionibus, & expenditur.

HIS ſic conſtitutis, ratione vnica agamus, ad noſtrarum concluſionum probationem: quę eſt apud Scotum efficaciſsima, & frequentiſsima, ſcilicet, Omnis ordinatè volēs priùs vult finem, & ex medijs ea priùs, quę ſunt fini propinquiora: ſed Chriſtus, & prædeſtinati, ac perinde omnia ſupernaturalia ſunt fini, ideſt, manifeſtationi diuinæ bonitatis propinquiora, quàm omnia naturalia, ergo priùs quàm naturalia, volita ſunt à Deo ſupernaturalia, & his priùs ipſa manifeſtatio diuinæ bonitatis, quam conſideramus, vt horum omnium finem. Profectò negari non debet, quòd cum Deus ſit ordinatiſsimum agens, aliquem vltimum, ipſumq; excellentiſsimum finem habere debuerit in rerum cōditione, in quē cuncta dirigeret. Quin vniuerſaliter verum eſt, quòd quidquid cauſatur à Deo, effectus eſt alicuius finis efficaciter ab ipſo pręuoliti, vt patet in omnibus: alioqui enim vanè, & à caſu ageret, ſicut nos plerumq;. Et quidem nobis

C

bis

A bis multi euentus, præsertim liberi, & contingentes absque vllo consilio, & penitùs à casu videntur fieri; non sic Deo sapientissimo rerum artifici, cuius nõ sunt incertę prouidentiæ, quemadmodum nostræ, quod tractat D. August. lib. 83. quæst. in quæst. de prouidentia, & explicat optimè AEgid. in. 1. d. 39. q. 2. ar. 3. Atq; adeò finis ille esse debuit optimum opus omnium à se condendorũ. Quod quidẽ aliud esse non potuit nisi prædestinatio ipsa Christi & nostra, testante S. Thom. 1. part. quæst. 20. art. 4. ad 1. vbi ait, maximum omnium bonorum hoc fuisse. Et D. Ansel. quem refert D. Bonauen. & Dionysius Carth.
B 3. d. 32. quæst. 1. vita illius hominis, id est, Christi præponderabat toti mundo, imò mille mundis. In hoc ergo bonum, in hunc finem cuncta à Deo debuerunt ordinari. Neq; ergo sanè video qua ratione quisquam qui Theologiam, vel à limine salutauit, hoc valeat inficiari. Hinc apparet quàm considerate ab ipso AEgidio Roma. in. 2. dist. 1. part. 2. quæst. 1. art. 4. in solutione ad. 5. dictum sit, creaturarum classes, & ordines sic esse à Deo dispositos, vt quędam sint propter alias, donec ad vnum finem deueniatur. Sic namq; ait: Propter ordinem perfectionis, quodlibet inferius est propter suum superius: imaginabi
C mur namq; quòd sicut non sunt duo numeri æqualiter distantes ab vnitate, sic non sunt duæ species æqualiter distantes à Deo, sed semper vna est perfectior alia, & sic vna tẽdit in Deũ, mediãte alia, vt imperfecta tẽdit in Deũ mediãte perfecta. Hæc AEgid. Sic ergo ordinata sũt omnia vt in Christũ tenderent, & propter Christũ, in Deũ.

Explicatio aduersariorum.

Dicere verò, quod quidam dicunt, scilicèt, Deum cũ primùm mundum facere apud se instituit, non habuisse pro fine, Christum, sed ipsam rerum naturam, & hanc voluisse independenter à Christo per generalem

quandam prouidentiam; deinde verò per aliam prouidentiam, idest, prædestinationem, alium rerum ordinem excogitasse, ita vt bona naturæ, & bona prædestinationis inter sese absq; aliqua dependentia, & subordinatione fuerint fabricata, profectò indignum est illo summo, & sapientissimo, ac ordinatissimo prouisore. Sed dicũt isti, postquàm independenter, & absq; aliquo ordine, Deus seorsum naturalia condere decreuit, & seorsum supernaturalia, effecit deinde vt hæc in ista tanquam in finem dirigerentur. & hunc in modum stat (dicunt) illius diuini archytecti sapientissima prouidentia. Hoc inter cæteros Thomistas dicit etiam Syluester in.q.1. super dominicam primam Aduentus, dicens, quòd in quinto signo voluit animam Christi præstare gratia, & gloria: & aliorum glorias, quas scilicet, in secundo signo iam voluerat ordinauit ad gloriam Christi. &c. Et paulò ante dixerat, gloriam beatorum nullum ordinem habuisse, nisi accidentalem, cum gloria animæ Christi, atq; adeò priùs fuisse illam volitam quam istam.

A

B

Refutatur.
Primo.

At certè, vt tu facile videris, lector candide, irrationabiliter ista dicuntur. Tùm primò quia Deo optimo, maximo, tribuendus est optimus, & perfectissimus modus prouidentiæ: est autem longè perfectior prouidentia qua à principio, & antequàm res fiant in eum finem ordinantur, & propter illum finem fiunt, in quem deinde deseruire debent. Quare ergo doctoribus istis visum est, hunc excellentiorem prouidentiæ modum Deo denegare, & dicere, quòd non à principio, sed deinde postquam in mente Dei factæ sunt res, & in æternitate præsentis visæ sunt, fuerint à Deo in Christi gloriam, & sanctorum ordinatæ? Tum secundò, quia prouidentia eò est excellentior, quò magis ad omnia se extendit etiam parti-

C

Secundo.

A particularia, & minutiſsima, reducendo omnia illa ad vnum finem,& ordinando ea in mente,priùs quàm fiāt, in eam finem,cui poſtea deſeruire debent.Ergo nihil futurum decreuit Deus,quo ad vſq; æterna ſua prouidentia,prædeſtinauit finem,ideſt,Chriſti,& ſanctorum gloriam;qua quidem volita,atq;decreta,proceſsit nimirum ad cæterarum creaturarum productionem , in finem illum omnes ordinando.Tertiò,quia dicere quòd per generalem aliam prouidentiam, antecedentem omnem prædeſtinationem,productæ ſunt rerum naturæ,eſt planè multiplicitatem prouidentiæ,ſine neceſsitate admittere:imò plurimùm derogatur vnitati, & ſimplicitati diuinæ ſapientiæ, ad quam ſpectat omnia ad vnum finem reſumere,ac ordinare. Quartò,quia ex poſitione horum ſequitur,prædeſtinationem non directè , & per ſe , & ex primaria intentione Dei factam fuiſſe,ſed quaſi per accidens,& quodammodò ex ſuppoſitione alterius, nempè rerum naturalium.At cùm omnium creaturarum optima ſit ſanctorum prædeſtinatio , dicendum videtur, ex primaria,& directa Dei intentione factam fuiſſe,cæteras verò creaturas ex ſecundaria;nempè ex ſuppoſitione illius,& tanquàm eius media,& effectus. Ita ſanè vt, niſi

Tertio.

Quarto.

B

C Deus ſe per gratiam,creaturis rationalibus communicaturus eſſet,nunquam ſe per naturam communicaret, vt habent poſitæ concluſiones,præſertim quarta. Quintò, quis neget creationem vniuerſi ex efficaci alicuius vlterioris finis præuolitione factam fuiſſe à Deo ? & is finis quis eſt alius niſi ſanctorum gloria?Nam finis ipſe naturalis non debuit Deo eſſe vltimus,ſed alteri prędeſtinationes fini ſubordinatus.Quòd ſi dicas, tales effectus naturales fieri potuiſſe per communem prouidentiam naturalem,& ſic ordinari in bonum naturæ.Dicam,totam

Quinto.

bona operu, eosdē prædestinauit. Siue cum Ambrosio,
A & Sedulio sic: Quos præsciuit sibi futuros esse deuotos.
Siue cum Theophilacto, Quos prǫcognouit dignos, vt
vocarētur; quod & dicūt œcumen. & omnes ferè patris
Græci: & ex latinis Aug. & ex recentioribus Iacobus Sa
doletus eximiæ eloquentiæ, & eruditionis vir, lib. 2. super
epist. ad Rom. Siue cum Adamo, Quos præsciuit, idest,
quos cura, affectu, & dilectione prosequutus est. Siue cū
S. Tho. Quos præsciuit, quia priùsquàm prædestinaret
eos, sciuit, neq; prædestinare poterat nisi prǫsciret. Siuè
tandem cum alijs, Quos præsciuit, idest, vidit secundùm
substantiam, atq; secundùm eorum naturam, hos præde
B stinauit: Certè iuxta omnium intelligētiam Paulus vult
aliquid prǫcessisse prædestinationem; atq; adeò non om
nia ex prǫdestinatione sequuntur, sed ponenda est quæ-
dam alia antecedens prouidentia, per quam, id quod an-
tequàm prǫdestinaret, præsciebat, effectum fuerit.

Triplex explicatio illius loci.

Respondetur tamen triplicem explicationem, quam breuissimè proferam, locum illum habere, quarum quǫ libet satisfacit argumento. Prima est S. Tho. ibi, lectione 6. sic loquentis: Quos præsciuit scientia simplicis intelligentiæ, eos prǫdestinauit. Dicitq; Sotus ibidem, hancinterpretationem esse communem. Quod si verum est,

Prima.

C planissimus est sensus Pauli, neq; meam destruit, imò potiùs astruit opinionem: nam quòd prædestinationem præcesserit in diuino intellectu, scientia simplicis intelligentiæ prǫdestinandorum, nos suprà asseruimus, & negari non potest, siquidem priùs quàm quidquam prouideret, & scientia visionis sciret, omnia Deus per simplicem quandam intelligentiam præcognouit: quod cum mea sententia minimè pugnat, quia solùm contendo post simplicem rerum intelligentiam,

Deum

Deum primò omnium, ad negotium prædestinationis A processisse. Et licèt Sotus ibi, aliter explicet, nẽpe, Quos præsciuit, idest, quos iudicauit bonum fore vt saluarentur, hos prædestinauit: cæterùm in eandem recidit explicationem: nam iuditium illud ad simplicem etiam intelligentiam pertinet: priùs enim quam aliquid Deus decernat, & prouideat facere, iudicat bonum esse id facere. Atque adeò iuditium illud cum præcedat omnem prouidentiam, & visionem rerum, ad simplicem intelligentiam referri debet.

Secunda. Altera, ipsaq; valde subtilis à Caietano ibidem adducitur expositio: quæ vt intelligi valeat, supponit: In B duobus illis verbis, Quos præsciuit & prędestinauit, nõ interposuisse Paulum relatiuum, quos, vel hos, vel illos, quod tamen posuit statim inter reliqua verba. Nam sic habet textus: Nam quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: quos autem prædestiuauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & glorificauit, siue magnificauit. Itaq; non sic dicit: Quos præsciuit, hos & prædestinauit. Nam si hoc diceret, insinuaret ordinem esse inter præscientiam, & prædestinationem, sicut est inter prædestinationem, C & reliquos actus, scilicet, vocationem, iustificationem, glorificationem: inter quos posuit relatiuum. Et sic prior esset prescientia, quàm, prædestinatio, sicut prior est prædestinatio quàm vocatio, & vocatio quàm iustificatio, quod non est dicendum. Abstinuit ergo à relatiuis, quos hos, illos, & coniunxit illa duo verba per coniunctionẽ, &, rempe habentem vim causalis, hoc modo. Quos presciuit & prædestinauit, hoc est, quos presciuit quia prædestinauit, idest, quos priùs prædestinauit quàm presciret.

Hæc

A Hæc Caietanus. Est autem familiare in scriptura coniun ctionē, &, poni loco causalis, Quia. vt ibi, Iratus es nobis, & nos peccauimus, idest, quia nos peccauimus. Et illud, Psal. 147. Ne auertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum, idest, quia similis ero. Quasi di cat: Quia si auerteris faciem tuam à me, similis ero descendentibus in lacum. Nam si particulam, &, coniunctiuè, & non causatiuè accipias, absurdus, & falsissimus red ditur sensus.

Isai. 64.
Psal. 147.

Tertia tandem, ipsaq; facilior intelligentia est, vt particula, &, non sit coniunctiua, sed declaratiua, pro, idest: B hunc in modum, Quos præsciuit, & prædestinauit: sic, quos præsciuit, idest prædestinauit. Ita vt secundum ver bum explicet primum, quasi dicat: Quos præsciuit, volo dicere, Quos prædestinauit. Ad idem est Isidorus Clarius. Sic sæpè in scriptura vox, &, declaratiuè ponitur, Vt ibi, Sap. Similiter odio sunt Deo impius, & impietas eius, pro, idest impietas eius: nam impius seclusa impieta te, esse odio Deo non potest. Et similiter Genes. 3. Aperti sunt oculi eorum, & cognouerunt se esse nudos. Pro, id est cognouerunt se esse nudos. Nihil enim aliud est eorum oculos fuisse apertos, quàm cognouisse suam mise C riam, & nuditatem. Et hactenus de primo argumento.

Tertia.
Sap. 14.
Genes. 3.

Ad secundum, quod multum etiam nobis negotiū debet facessere. Dicimus primò facilè posse ab eius nos difficultate expedire, si asseramus intentionem nostram in hac quæstione solùm esse, quòd in communi, & in ge nere priùs voluit Deus gratiam quàm naturam, super na turalia quàm naturalia: atq; adeò priùs voluit prædesti nare quàm cetera bona prouidere. At in particulari priùs voluit, & priùs vidit rerum naturas, idest, homines, & angelos secundùm eorum esse naturale, quàm ipsis vel-

XII. Quòd etiam in particulari, priùs sit intenta gratia quā natura.

F let-

let gratiam & gloriã elargiri. Vt enim probat argumẽtum, videtur inintelligibile quòd Deus velit Petrum prędestinare, idest, ipsum ad gratiam, & gloria euehere, & tamen non pręsupponatur Petrus ipse à Deo priùs volitus, atq; præuisus, cui, scilicet, illa prædestinationis gratia fiat. Ac proinde oportet vt, cum in particulari Deus aliquem voluerit bonis diuinis cumulare, iam voluerit subiectum illorum bonorum, secundùm suam substãtiam, & naturam præexistere. A

Sed planè propter huius, & aliorum argumentorum difficultatem, veritas à nobis non est deserenda: sed asserendum potiùs est, etiam in speciali, & indiuiduo priùs Deum voluisse Petro gloriam, quàm naturã, idest, priùs voluisse illi dare gratiam, & gloriam, & deinde eum condere decreuisse. Quinimò, vt luculenter tradit AEgidius in. 2. d. 1. p. 1. q. 1. art. vltimo. non solùm naturam ordinat Deus ad gratiam, tanquàm ad suam perfectionem, sed etiam ipse homo, vt habet naturã, ordinatur in seipsum, vt potentem habere gratiam: & sic priùs gratia quàm natura à Deo prouisa est, non solùm in communi, sed etiã in indiuiduo. Quod intellectu difficile non erit considerantibus, vt initio quæstionis dicebamus, eum ordinem à nobis excogitandum esse in diuinis, quem obiecta ipsa inter sese habere videntur. Est autem certo certius obiecta ipsa, idest, naturam, & gratiam eum inter se ordinẽ habere, vt natura non solum in genere, sed in indiuiduo, vt inquàm natura Petri medium sit ad eius gratiam, atque gloriam. Neq; verò quomodocunque est medium sed omnibus planè modis ad eam est medium, adeò vt nisi Deus D. Petrum, verbi gratia, esset prædestinaturus, & multa gloria affecturus, minimè eum crearet. Et de omnibus identidem prædestinatis id ipsum pari ratione B C

asser-

A affirmandum est, quòd, scilicet, idcircò eos creare decreuit, & eorum singulos, & in eis corpus, intellectum, animam producere voluit, quia nimirum omnia ista futura erant media ad ea bona diuina gratiæ, atque gloriæ, quæ in ipsis, & eorum singulis efficere iam per prædesti nationem decreuerat. Deus enim fecit hominem vt cognosceret ipsum Deum, & cognoscendo amaret, & amando frueretur, vt habet D. August. Omnes itaque creauit, vt in gloriam ordinaret. Illos autem quos à fine illo defecturos peccando sciebat, similiter ideò creauit, quia bona diuina eis collaturus erat, nempe gratiæ, cha-
B ritatis, & fidei, cæterarumque virtutum supernaturalium, sicut de facto contulit omnibus angelis initio suæ creationis, & omnibus itidem hominibus in Adamo: omnes enim in gloriam ordinauit, quæ eorum est finis, omnesque priùs voluit sanctos facere quàm creare, atque adeò prior est volita eorum gratia quàm natura.

Si verò adhuc contendas, & dicas: In illo priori quo Petrus prædestinatur ad gloriam, necessarium est vt sit Petrus, eo modo quo prædestinatur. Cui enim fit illa gratia prædestinationis, nisi Petro? Præsupponitur ergo Pe-
C trus secundùm suam substantiam, atq; adeò prior est natura quàm gratia. Respondetur primò, non oportere, quòd Petrus supponatur secundùm scientiam visionis præsens Deo: cum enim prædestinatio ad scientiam simplicis intelligentiæ pertineat, nõ est necessariũ quòd in illo signo Petrus secundũ scientiã visionis præsens intelligatur. De quo in fine quæstionis nonnihil disserã. Respõdetur etiam secundò, hanc nostram sententiam non esse quòd in aliquo priori Deus prædestinet Petrũ, & ipsum velit grãæ, ac gloriæ dotibus cõdecorare, in quo ipsemet

Obijcitur.

Respõdetur.

Petrus non sit. Itaq; nullum instans, aut signum considerari potest, in quo Petrus prædestinetur, & non sit: non enim est hæc prioritas in quo, sed à quo, & ordine causalitatis, & rationis. Quoniam tamen substantia, & esse naturale Petri, & eius potentiæ media sunt ad finem illum gratiæ, & gloriæ, quæ in ipso producendæ sunt, asserimus diuinum intellectum, & voluntatem priùs ferri in finem illum, quàm in media: semper tamen dependenter à medijs, & volendo, & intendendo simul media. Certè homo ex elementis constat tanquàm ex materia, & intelligi nequit quòd sit homo, & non sit ex elementis compositus: at quoniam elementa vt media se habent, & homo vt finis, priùs Deum dicimus hominem voluisse, & intendisse, quàm elementa: non quòd in aliquo priori intendatur, & videatur homo in quo simul non intendantur, & videantur elemēta; sed quòd cum elementa sint ad ipsum hominem constituendum media, habent ordinem quendam posterioritatis respectu hominis, ac proinde à diuino intellectu, & voluntate posteriùs dicuntur intendi. Sic sanè non inconuenit priùs Deum prouidisse de diuini verbi incarnatione, quàm de carnis, & humanitatis existentia decerneret: nam per proportionem ad dicta hoc intelligendum est, quòd scilicet, in nullo priori volita est hæc incarnatio diuina, in quo caro etiam non esset volita: nam est volita dependenter à volitione carnis, & humanitatis. Per hoc tamen non tollitur, quòd, cū incarnatio per modum finis se habeat, productio verò carnis per modum medij, illa prior hac fuerit intenta. Et hæc de secundo argumento.

Prior est prouisa incarnatio Verbi quā caro hominis.

XIII.

Qualiter se habeat prouidentia ad prædestinationem.

Ad tertium vt respondeamus, negandum est id quod pro certo supponitur in argumento, dicendumque est prouidentiam respectu prædestinationis, & reprobationis

A tionis non se habere vt speciem condistinctam: neque verò vt speciem imperfectam, quæ sit via ad perfectam, quod aliqui existimant: sed habet se vt genus ad speciem. Ratione cuius forsitan S. Thom. asserit, prouidentiam priorem esse prędestinatione: ea videlicèt prioritate, qua genus prior esse dicitur suis speciebus: cuius etiam ratione dici potest, prædestinationem se habere ex additione ad prouidentiam, nonècontra. Et idcircò, quòd quemadmodum re vera nullum est genus, quod non sit ad aliquam speciem coarctatum, ita nulla est prouidentia, quę non sit prædestinatio, aut reprobatio: & nihil dicitur cadere sub diuina prouidentia, quod re vera non cadat sub

B diuina prædestinatione, aut reprobatione. Quòd si dicas, Ex vi cuius actus diuini habent fieri omnia naturalia? Respondetur, quòd ex vi diuinæ prædestinationis. Si verò pergas obijciere, Ex vi diuinæ prædestinationis non fiunt nisi ea quæ pertinent ad beatitudinem electorum. Respondetur, ità esse, cæterùm omnes res naturales pertinent ad beatitudinem electorum, & ad supernaturalia tanquam media, vt in conclusionibus, & earum probationibus probatum est: præsertim in fine vltimæ probationis, de quo inferiùs ad quartum.

C Sed contra hoc est vnicum difficillimum argumentum, quod ego multis iam olim diebus excogitabam, & suprà tactum est, quod destruere videtur totã à nobis constitutam doctrinam: Quia si hanc ob causam nulla est prouidentia, quæ non sit prædestinatio, quia re vera nihil est in tota rerum vniuersitate quod non sit propter electos, & quod non sequatur, & proueniat ex prædestinatione electorum, sanè eadem ratione nulla erit reprobatio, quia totum quod in reprobatione reperitur, quod est, permissiones peccatorum, negationes auxiliorum,

Argumentũ quòd nulla sit reprobatio.

dele-

derelictiones finales, puniciones æternæ, omnia ista in bonum etiam electorum ordinata sunt à Deo. & alioqui non essent nisi in maiorem prædestinatorum gloriam à Deo dirigerentur, vt expressissimè habet Paulus, & adhuc expressiùs August. lib. 11. de Ciuitate. cap. 18. illis verbis: Neque enim Deus vllum, non dico Angelum, sed neq; hominem crearet, quem malum futurum esse præsciret, nisi pariter sciret quibus eos bonorum vsibus accōmodaret. Ex quo fieri videtur, ex electorum prædestinatione sequi quidquid in reprobatione, & circa reprobo Deus operatur. Ac proinde sola est prædestinatio, non prouidentia, non reprobatio. B

Notanda solutio. In huius argumenti solutione notandū ex parte Dei, & in Deo ipso non esse multitudinem actuum, quorum vnus sit prædestinatio, alter prouidentia, & alter tandem reprobatio: sed vnicus tantùm actus est qui secundùm quod refertur ad diuersa volita, & ad diuersa obiecta, dicitur nunc prædestinatio, nunc reprobatio, & nunc solùm prouidentia. Sed tamen magis propriè, & absolutè, & vltimò habet dici prædestinatio, quam reprobatio, & prouidentia: quia totum quod in his reperitur in illam reducitur. Itaq;, vt tertia conclusione dicebam, quidquid in tota rerum vniuersitate reperitur, siue naturale, siue supernaturale, siue bona, siue mala, & peccatorum permissiones, & demum omnia, nullo excepto, omnia, inquàm ista habent se tanquàm vnicum obiectum totale, & adequatum diuinæ prædestinationis, nihilque est quod sub hoc obiecto, & sub hoc prædestinationis ordine non cadat: atq; adeò superfluum est aliam in Deo constituere prouidentiam, siquidem omnia per prædestinationem habent fieri. Cæterùm istemet actus, pro vt dirigitur, & ordinatur in rerum naturas, & ibi sistit, habet dici proui-

A dentia, & quatenùs dirigitur in permisſionem peccati, derelictionem, & punitionem æternam reprobi, & ibi ſiſtit, dicitur reprobatio: quia tamen in mente Dei ibi non ſiſtitur, ſed vlteriùs proceditur, & ijdemmet electus, & eademmet obiecta cedunt in maius electorum bonum, ideò à diuina prædestinatione habent fieri, & ordinari: quandoquidem quidquid ad electorum gloriam quomodolibet iuuat, à prædeſtinatione fit: ſicut ex efficaci volitione finis habet ſequi omnium electio mediorum. Atq; adeò ſimpliciter ſolus actus diuinæ prędeſtinationis eſt in Deo, qui tamen dici habet interdum reprobatio, interdum verò prouidentia generalis, ſecundùm B quòd ad diuerſa refertur volita, & ibi detinetur, & retardatur (vt ita dicam) ab limitata, & imbecilli noſtra cognitione.

Ad quartum facile eſt dicere, vt in vnica ratione, quã adduximus ad concluſiones probandas, quòd, ſcilicet, omnes res etiam viliſsimę, & abiectiſsimæ, licèt nobis à caſu, & citra aliquod conſilium factæ videantur, tamen ſi cum prouidentiſsima Dei ſapientia conferantur, magno conſilio effectæ ſunt: & in vltimum illum finem gloriæ Chriſti, & electorum ordinatæ. Deus enim, Ephes. 1. C operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuę, vt ſimus in laudem eiuſdem glorię Chriſti. Et 1. Cor. 3. omnia, ſiue pręſentia, ſiue futura, ſiue vita, ſiue mors, &c. omnia, nullo certè excepto, vt ſuprà. Quid autem Deus boni ex iſtis minutiſsimis rebus, ad Chriſti gloriam, & electorum elicere valeat, mea non intereſt examinare: intereſt autem certo certiùs credere, à Deo in finem aliquem ordinatas eſſe, Chriſti, & electorum: quamuis nec nobis deſit difficile aliquem vſum, quem electi ex illis decerpere poſſunt, conijcere. Sed de hoc aliàs.

Ad quartũ.

Ephes. 1.

1. Corin. 3.

Ad

XIIII. *Quod prior est incarnatio quã promissio peccati.*

Ad quintum argumētum, ex doctrina superius à me A tradita respōdetur, nam dicimus mētem D. August. & patrum, & D. Thom. esse quidem quod nisi existente peccato nulla esset, nec Christi, neq; nostra prædestinatio, aut reprobatio: non tamen inde sequitur, quòd priùs fuerit volita peccati permissio, quã prædestinatio. Volita est quidem prædestinatio depēdenter à peccato, prior tamen est volita quia ipsa futura erat finis totius permissionis peccati: quia tamen non nisi dependenter ab ipso peccato est volita, ideò non esset nisi peccatum esset. Dici etiam potest, & debet, quod quoties D. August. & ex sanctis plurimi dicunt prædestinationem Christi, & no- B stram factã fuisse post visum Adæ peccatum loquũtur planè secundùm ordinem executionis, & hoc verissimum est, vt partim diximus supra, & partim dicemus inferiùs. Aut. 3. dici potest, ꝙ in carne mortali, & passibili in qua re vera venit, non est prædestinatus, præuisus, aut volitus donec videretur peccatũ, & hoc etiam est verissimum, vt quid enim non existente peccato prouideri debuisset in carne passibili? de quo Scotus in. 3. d. 7. q. 3.

Ad aliud, quòd ibi obijcitur, scilicet, incarnatio ordinata est, in remedium peccati, in salutem hominum, in perfectionem vniuersi, in naturę humanę exaltationem: C ergo priùs volita sunt hæc omnia quàm incarnatio. Respondetur hoc argumentum facillimam habere confutationem, nam hęc omnia licèt sint finis incarnationis, nō tamen sunt finis simpliciter sed finis effectus, sicut operatio est finis vniuscuiusque agentis naturalis, cùm tamen operatio non propriè sit finis, sed potiùs medium per quod agens tendit in alium finem, scilicet, in complementum suæ causalitatis, seu potiùs in seipsum, vt reductum in vltimam actualitatem. Itaque dicitur agens ordina-

A dinari ad operationem, & esse propter operationem, vt habet Philosophus.3.de cœlo.cap.2.nempe tanquam propter finem effectum,cùm tamen ipsum agens simpliciter sit finis suæ operationis: nam operatio ipsa est propter complementum,& perfectionem agentis,vt dictum est,& tractat Caietanus.1.2.q.3.art.4. Ad hunc ergo modum illa omnia, quæ commemorantur in argumento, quodammodò sunt finis Christi, scilicet, finis effectus, quia Christus quidem ordinatus est à Deo in illa omnia,& sic secundùm hanc considerationem nihil retulerit,quod quadam prioritate priùs hæc omnia volita fuerint à Deo quàm esset volita Christi incarnatio, nempe B in quantùm quodammodo illa sunt finis incarnationis Christi.quia tamen absolutè,& simpliciter ipsa Christi incarnatio est finis illorum omnium, nam tandem in Christum tanquam in finem illa omnia vltimò referuntur,ideò absolutè prior est volita incarnatio verbi, quã cætera omnia,vt visum est.Ad aliud quod ibi objicitur, qua scilicet ratione priùs fuerit decretum de incarnatione,quàm de ipsa carne,& humanitate quæ à verbo assumenda erat,dictum est suprà ad secundum in fine.

XV. Quomodo prædestinatio supponat præscientiã futurorum.

Restat cuiusdam S.Thom.dicti difficultas explicanda.3.p.q.1.art.3.ad quartum,vbi dicit, prædestinatio-C nem supponere præscientiam futurorum. Nam,saltem in via S.Thom.prædestinatio non erit primus omnium actuum Dei,sed prior erit prouidetia earum rerum futurarum,quas Deum priùs quàm prædestinet,præscire dicit S.Thom.Respondetur ergo primò quòd loquitur S. Thom.de scientia simplicis intelligentiæ: & hanc præsupponi prædestinationi non inconuenit,imò est necessarium,vt suprà à nobis dictum est.Respõdetur.2. quòd si S.Thom.loquitur de scientia visionis, quòd, scilicèt,

prius videntur naturalia, quàm prædestinentur supernaturalia, intelligit ordine executionis: in executione autem verum est, quòd naturalia priora sunt supernaturalibus. Et quòd S. Tho. intelligat ordine executionis, præterquã quòd ità asserunt multi ex recẽtioribus, de quorum numero est Hieronymus de la Rua, modernus author, in suis quodlibetis. pag. 219. sanè ex ipsis S. Tho. dictis colligitur. Primò quia consultò adiddit S. Tho. ibi, per orationes aliorum implendam, vt insinuaret loqui se de prædestinatione, vt actu adimplẽda, & in genere executionis. Secundò quia contendit ibi S. Tho. quòd ad eũ modum supponit prædestinatio præscientiam futurorũ, quo Pauli prædestinatio supponit præscientiam orationum B. Stephani: at certè prædestinatio Pauli illas orationes non supponit nisi ordine executionis. Quod probatur, quia, vt habet ipsemet S. Thom. 1. par. quæst. 23. ar. 8. sicut per prouidentiam non solùm res ipsæ ordinantur vt sint, sed etiam ordinantur, & disponuntur omnes causæ illarum rerum: ita cum Deus prædestinat aliquem ad salutem, sub ordine etiam prædestinationis cadit quidquid illum hominem promouet ad salutem. Ex quo fit quòd orationes B. Stephani, cũ Paulum promouerint ad salutem, & eius causa extiterint, etiam ab ipsa Pauli prædestinatione prouenerunt. Vnde rursus fit, ordine intentionis, & absolutè priorem esse Pauli prædestinationẽ quàm volitionem, & præscientiam illarum orationum. Atq; adeò cum S. Tho. ait, priorem esse præscietiam orationum, seu aliarum rerum futurarum, ordine executionis solùm loquitur, ex quo hunc in modum breuissimè formatur ratio: Orationes Stephani erant effectus prædestinationis Pauli, ergo factæ sunt ex vi ipsius, ergo non præsupponuntur ad prædestinationem Pauli. Maior patet

Orationes B. Stephani erant effectus prædestinationis Pauli.

A tet, quia totum illud per quod homo ad salutem promouetur, est effectus suæ prædestinationis, & ab ipsa eius prædestinatione sequi habet. Alij alterius opinionis assertores, dicunt, orationes Stephani non solùm ordine executionis, sed & intentionis priùs à Deo volitas, & visas fuisse, quàm prædestinaretur Paulus: idque quantum ad earum substantiam, nam vt sic non erant effectus prædestinationis Pauli, neque ad eam conducebant. At verò quatenùs deinde ordinatæ, & directæ sunt in Pauli salutem, effectus sunt prædestinationis eius, atque adeò posteriores. Sed nostræ solutiones præstant. Et B hactenus de hac quæstione.

XVI. *Dubia ex dictis emergẽtia.*

INnumeræ sunt quæ ex præcedentibus quæstiones enascunntur. Sed non est animus iterum me ipsum in idem dubitationum pelagus immergere, à quo semel, fauente Christo, vtcunque emersi. Quædam tamen sunt, quæ silentio à me minimè possunt præteriri: quorum singula suo ordine paucis absoluam.

Dub. 1. quo defenditur triplex ordo à Caiet. positus.

Primum est circa ordinem illum rerum quem Caietanus. 3. part. quæstio. 1. art. 3. excogitauit, quem video vulgò ab omnibus doctis pariter, & in doctis agitari, & lacerari. Michi enim, vt ingenuè fatear, minimè dis-C plicet, salua eorum pace, qui ipsum impugnant. Sic enim debet defendi, & propugnari: quòd triplex sit rerum ordo. Primus, naturalium quæ à diuina prouidẽtia causantur. Secundus, supernaturaliũ, seu gratuitarũ, quæ pertinent ad ordinẽ gratię habitualis, & proficiscũtur à generali prouidẽtia supernaturali, qua Deus vult omnes homines saluos fieri. Sed tamen in hoc secũdo genere non enumerantur bona gloriæ: nam per bona hæc secũdi generis certũ erat nullos homines debere de facto bona glorię, suę gratię correspõdẽtia obtinere, &

1. Timot. 2

saluos fieri. Huiusmodi sunt res omnes supernaturales A collatæ primo parenti, & in ipso toti posteritati, scilicet, iustitia illa originalis, cum gratia habituali, cæterisq; virtutibus ex illa profectis ante peccatum hominis. Tertius ordo est rerum, supernaturalium quidem, & gratuitarū, pertinentium tamen ad ordinem gratiæ vnionis: & in hoc ordine constituuntur non solùm ipsa vnionis gratia, & ipse Christus, sed etiam quæ ab ipso sunt instituta, scilicet, sacramenta, & omnia dona supernaturalia gratiæ, & iustitiæ, charitatis, &c. quæ post peccatum, ex Christi meritis sequi habent, ex Christi prædestinatione tanquā ex causa. Nunc triplex peccatorum genus constituitur B à Caietano, secundùm triplicem rectitudinem, qua priuare potest peccatum. Primum, quod priuat rectitudine naturali: Secundum, quod priuat rectitudine supernaturali, proueniente ex iustitia originali, & cæteris donis collatis pro statu innocentiæ. Tertium, quod priuat rectitudine alia supernaturali, quæ ex gratia sacramentorum, & ex iustitia per Christum collata, proueniebat. Ex quibus infert Caietanus, quòd cum S. Thom. in illo. 3. art. ad 4. dixit, prædestinationem Christi supponere præscientiam peccati futuri, loquitur de peccato quod opponitur rectitudini primi, & secundi generis: nam & illa du- C plex rectitudo præsupponitur etiam ad prædestinationem Christi. At verò peccatum quod opponitur tertię rectitudini, & similiter ipsa tertia rectitudo, minimè supponitur ad prædestinationem Christi. Absurdum enim esset dicere, quòd peccata contra ipsum Christum commissa, contra sacramenta, contra gratiam collatam nobis per Christū, viderit Deus ante ipsam Christi prædestinationē. Vnde verò est (si loquamur in hac sententia Caietani, & Thomistarum) quòd peccatum originis

quod

A quod priuabat duplici illa rectitudine, ſcilicet, naturali, & ea quæ proueniebat à iuſtitia originali, viſum eſt priùs quàm incarnatio, & prædeſtinatio Chriſti.

Et contra iſtum dicendi modum, ſanè intellectum, & vt à me explicatum eſt, ego non video in doctrina Thomiſtarum, quæ nam argumenta procedant. In doctrina inquàm Thomiſtarum, in quorum gratiam hæc à me dicta ſunt. Nam in doctrina à nobis ſuperiùs tradita, ſtare non poſſunt multa, quæ hic dicuntur, ſcilicet, triplex illud prouidentiæ genus, quod ponit hæc ſententia in Deo, & bona illa naturalia, & ſupernaturalia. 1. & 2. generis ante prædeſtinationem Chriſti, à Deo viſa, & volita, &c. Quanuis operoſum non eſſet, hanc Caietani doctrinam cum noſtra conciliare, ſi ſuperiorum dictorum memores, duo dixerimus: Vnum eſt, eundem Dei actū prædeſtinationis, dici prouidentiam generalem, quatenùs refertur, & ordinatur in productione rerum naturalium: & dici prouidentiam ſupernaturalem, quatenùs ad illa bona ſupernaturalia, in ſtatu innocentiæ collata, terminabatur, per quæ, ſcilicet, bona nullus ad gloriam erat peruenturus: & eundem dici prædeſtinationem, ſiue Chriſti, ſiue noſtram, quatenùs omnia hæc tandem in aliquod Chriſti, & prædeſtinatorum commodum, atq; vſum, & finem vltimò referebat. Rurſus, ſi diſtinxerimus, vt ſupra diſtinguebamus, ordinem intentionis ab ordine executionis, & dixerimus, totum hunc Caietani proceſſum ſolùm ordine executionis habere verum: nā ordine intentionis, oppoſito modo ſe res habet. Nam dicere debemus, priora in intentione diuina fuiſſe bona illa tertij generis, deinde verò alia: & vltimo loco, naturalia. Sed ſi dubitationes quæ hinc exiliunt, excutere, & decidere nunc conaremur, planè in infini-

tum nostra prima disputatio procederet. A

XVII. *Dub. 2. quomodo ante uisum passionem Christi fuerint homines electi, non tamē ante uisū Christum.*

Alterum tamen, quod nulla ratione prætermitti à me potest, versatur circa quinque illa signa Scoti, in quorū tertio ipse ponit prædestinationem Christi, & electorum: in quinto verò ponit passionem & mortem Christi. Ex hoc enim hęc insurgit difficultas: Nullus prę destinatorum electus est ad gloriam, nisi intercedente Christi meritis, morte, & passione: sed hęc Christi merita, passio, & mors, vsq; ad quintū signū non fuere prouisa, vt supponit Scot. ibi. d. 19. §. in ista quæstione. ergo nec electi prædestinati sunt vsq; ad quintū, aut sextū signū: & sic iam præsupponuntur naturalia, & peccatū ad prædestinationem electorū. Maior à nemine Theologorū negatur: hac enim causa dicitur Christus, Agnus occisus ab origine mundi: Et Colos. 1. dicitur, pacificasse per sanguinē suum, & quæ in cœlis, & quæ in terris sunt. Et Rom. 5. propositus dicitur per fidem in sanguine ipsius, idest, per fidem sanguinis ipsius, in remissionem præcedentium delictorum, & Ioann. 17. nisi moreretur, ipse solus mansurus erat, si autem mortuus fuisset, multum fructū allaturus. Negari ergo non potest, quòd merito mortis suæ prædestinati sunt omnes electi. Et sic prædestinari vsq; ad quintum signum non potuerunt. Tangitur hoc argumentum ab Almaino in. 3. d. 19. q. vni. pro Scoto. Et post habita solutione Gabrielis, quem ibi refert, ipse aliter soluit. At vtriusq; solutio prætereunda esse mihi videtur, & aliter respondendum.

Apc. 13. *Colos. 1.* *Rom. 5.* *Ioan. 17.* B C

Respondetur ergo, explodendo primùm assertionem quandam Capreol. 3. dist. 1. q. 1. ar. 3. ad. 2. argument. primæ conclusionis, concedentis Scoto, priorem esse prædestinationem nostram, quàm Christi prædestinationem, via intentionis. Hoc enim erroneum est, propter expressissima

A sima Pauli testimonia, quibus asserit, nos propter Christum fuisse prædestinatos, & in Christo, & per Christũ. Et. 1. Corint. 3. omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei. Et. Rom. 8. quos prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fratribus. Et Ephe. 1. prædestinauit nos in adoptionem filiorum Dei, per Christum. Et ibidem, Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Et ibidem, In ipso sorte vocati sumus. Et, Benedixit nos omni benedictione spirituali, in Christo, &c. Et alibi sæpè. Et in sacro cõcilio Tridentino Ses. 6. c. 7. diffinitur, quòd gloria Dei, &

1. Rom. 8. Ephes. 1.

B Christi, est finis nostræ prædestinationis. Est ergo erronea illa sententia, nisi explicetur piè, propter honorẽ Capreoli: Ita vt in sententia, quæ cõmuniter putatur esse S. Tho. priùs prædestinati sint homines, quàm Christus, non in particulari, sed in communi, idest, priùs Deus voluerit naturam humanam redimere, & iustitia, & gloria condecorare, quàm prædestinaret Christum. Imò Christum ad salutem nostram prędestinauit. In qua sententia sic explicata, nullũ est erroris periculum: & hanc tenent Thomistæ: nam Catholicè confitentur, nullum in particulari hominem, nisi post Christum, & per Christum,

C fuisse prædestinatum, de quó Capr. multa ibi optimè.

His obiter animaduersis, ad argumenti illius, quod egregiã habet difficultatem reuertamur. Quod, vt dissoluamus, scito, secundùm Scotum, prædestinationem tantũ esse propositum, seu voluntatem dandi gloriam, non verò ordinationem, & prępirationẽ mediorũ. Rursus in eadem Scoti doctrina, ante prouisionem, & decretum passionis Christi, fuit prædestinatio, & reprobatio: quia ante decretũ illud de Christi passione, habuit volũtatẽ cõferendi quibusdã finẽ, idest, gloriam: in quo consistit

Solutio dubij. 2.

præ-

prædestinatio, vt ipse dicit: & respectu aliorum habuit negationẽ talis actus, in quo consistit reprobatio, in via Scoti. In eius ergo sententia, & doctrina dicendum est quòd tametsi, vt probat argumentum, in tertio signo prę destinauerit, idest, habuerit propositum dandi quibusdã gloriam, non propter passionẽ Christi, sed propter Christum absolutè, & propter actus, & merita illius Christi, non pœnalia, & passibilia, quæ tunc cognosci à Deo potuerunt: qualia sunt dilectio Dei super omnia, & actus multarum virtutum: sed tamen ordinationem efficacem mediorum, & consequutionem gloriæ, & exequutionem illius primi propositi in tertio signo habiti, non habuit vsq; ad quintum signum, in quo decretum est de Christo passibili, & eius actibus pœnalibus meritorijs. Propter hos ergo actus, & passionem Christi, in quinto signo visam, decreuit dare in tempore media illa, & auferre peccatum, & iustificare, & donum perseuerantiæ conferre, vt primum illud decretum tertij signi, exequutioni mandaretur. Iam autem diximus, initio huius quæstionis, citra vllum delectum vsurpaturos nos hęc nomina, prædestinationem, dilectionem, & electionem, seu voluntatem, & propositum dandi quibusdam gloriam: atq; adeò satis fuerit asseruisse, & ostendisse, ante decretũ de permissione peccati, & de condendis creaturis, iam Deum voluisse quosdam eligere ad gloriam, seu prædestinasse. Licèt prædestinatio, pro vt accipitur à S. Thom. pro ordinatione illa, seu præparatione mediorum, cum consequutione finis, vsq; ad quintum signum, facta non fuerit, vt ostensum est. Ex qua doctrina retundere licebit rationes Almaini in.3.d.2.q.vnica.dub.3. quibus vehementer sententiam Scoti impugnare, & expugnare se existimat. Sed nostram, vt dilucidiùs mente percipias, accipe

A accipe exemplum satis appositum. Voluntas, & intentio efficax sanitatis, prior ordine rationis, est in infirmo, quã sit præparatio mediorum, & medici, atq; medicinæ, ad il lius finis consequutionem. Eodem ergo modo intentio, & volitio, qua Deus quibusdam conferre voluit beatitu dinem propter Christum absolutè (idest, non propter Christum, vt medicum, aut redemptorem) in tertio sig- no fieri potuit: & deinde ordinatio, & præparatio medici, & medicinæ, quæ futura erãt media, per quæ executio ni erat mandanda prior illa volitio, in quinto signo post decretum de Christo pasibili, esse potuit.

XVIII. *Dub. 2. An Christus fuit prædestinatus passibilis, l. impassibilis ante decretum de permissione peccati.*

B Sed statim nobis, aliò volentibus tendere obuiũ aliud est dubium, quo petitur, an in illo tertio signo, quo volitus est, & prædestinatus Christus, prædestinatus fuerit vt pasibilis, vel impasibilis. Communis est hæc difficultas, & ab omnibus agitatur. Ego tamen lectorem ad alia remittens loca, breuiter quod mihi plurimùm placet, explanabo. Certè si prædestinatio pertineret ad sciẽtiam visionis, difficillimum esset explicare, quomodo in tertio signo visus fuerit Christus, & non pasibilis, vel impasibilis: cùm enim visionis sciẽtia in res, pro vt sunt in proprijs existentijs, cum omnibus suis circunstantijs,

C & conditionibus particularibus, feratur: Et Christus in propria existentia futurus non esset, nisi pasibilis, vel im pasibilis: in illo autem tertio signo pasibilis videri non potuisset, quia nondum intelligebatur peccatum: nec im pasibilis: tùm quia re vera, non erat futurus impasibilis: tùm verò quia iam decretum quinti signi, quo pasibilis erat decernendus, destrueret decretum tertij, & illi aduersaretur, quod dicere est absurdum, quod, scilicet, in Deo sit decretorum pugna, & oppositio. Dici itaq; non potest, quòd prædestinatio Christi ad scientiam visionis

pertineat, ſed ad ſcientiam ſimplicis intelligentiæ. At ſecundùm ordinem, & naturam huius ſcientiæ, non eſt incommodum, quòd in illo tertio ſigno cognitus, & volitus fuerit Chriſtus, vt abſtrahens à paſsibili, vel impaſsibili. A

Vel dico id quod mihi plurimum placuiſſe, dicebam nuper, quòd in tertio illo ſigno, non eſt prædeſtinatus Chriſtus, niſi ſecundùm quòd ſolùm dicit vnionem naturæ humanæ cum perſona diuina: ad hanc tamen vnionem, neceſſariò, & quaſi naturali ſequela, & reſultantia ſequebatur in illa natura aſſumpta, ſumma gratia, ſumma gloria, & impaſsibilitas, tàm corporis quàm animæ, ſicut naturali ſequela, ad naturã hominis, ſequitur riſibilitas. Et quẽadmodũ, nõ eſt alia actio, vel generatio, qua producitur homo, & alia, qua riſibilitas: ſed vna, quæ per ſe terminatur ad hominẽ, & ſecũdariò ad riſibitatẽ, quia riſibilitas ſuapte ſpõte nata eſt ſequi ex natura humana: ita vnica tantùm fuit in illo tertio ſigno, prædeſtinatio, qua prædeſtinatus eſt Chriſtus, & decretum eſt, quòd Deus fieret homo: ad quod decretum, ſine noua alia prouidentia, & volitione, ſequebatur in illo homine impaſsibilitas. Atque adeò ex vi illius decreti in tertio ſigno habiti, futurus eſſet Chriſtus omninò impaſsibilis: proptereà quòd impaſsibilitas ſequitur ad vnionem illam hypoſtaticam. Et cum arguis, Quòd in quinto ſigno decretum iſtud fuit, vt Chriſtus veniri paſsibilis, & ſic videtur quòd decretum iſtud fuerit contrarium alteri. Reſpondetur quòd licèt in hoc quinto ſigno, decretus fuerit paſsibilis, Chriſtus, non ideò infertur mutatio, & contrarietas decretorum: quia illud aliud decretum in tertio ſigno habitum, non fuerat de impaſsibilitate, ſed de Deo vniente ſibi humanitatem: id eſt, de incarnatione B C

A verbi. Quòd si ex vi illius futurus erat impaßibilis, id non proueniret ex vi decreti alicuius, quo Deus decreuisset ipsum fore impaßibilem: sed ex natura ipsius vnionis hypostaticæ, & incarnationis diuinæ, ad quam naturaliter, & suapte sponte impaßibilitas consequebatur. Et ideò decretum quinti signi non aduersatur alicui alteri decreto, aut prouidentiæ: aduersatur tamen illi naturali resultantiæ, secùndùm quam ex humanitate vnita Deo, habente animam gloriosam, & beatam, debebat naturaliter resultare impaßibilitas.

XIX. *Dub. 4. An etiam secundũ scientiam uisionis priora sint super naturalia.*

B Sed non sunt adhuc rationes dubitandi exhaustæ: nam reliquum est breue dubium, sed non ideò facile, An ea, quæ hactenùs à nobis asserta sunt, non solùm procedant secundùm prouidentiam, prædestinationem, & scientiam simplicis intelligentiæ, sed secundùm etiã scientiam visionis. An, inquam, non solum prouiderit, voluerit, ordinauerit, & intellexerit Deus priùs supernaturalia, quam naturalia: Christum, quàm totum creaturarum ordinem, sed etiam viderit secundùm scientiam visionis. Et sanè apparet pars negatiua vera, affirmatiua vero & falsa, & inintelligibilis. Qua C enim ratione fieri, aut intelligi valeat, quòd priùs videat sibi præsentem Deus in æternitate gratiam, quàm naturam? priùs Petrum cum gloria quam cum esse naturali, & secundùm substantiam? Enimuerò scientia visionis ad res ipsas terminatur, secundùm suas existentias veras, & reales: atque adeò secundùm ordinem executionis quo res ipsæ fiunt. Ex quo iam sequitur, priùs terminari ad naturam, quàm ad gratiam: & sic naturalia præsupponi ad supernaturalia: præsertim in indiuiduo v.g. natura Petri ad eius gratiã, & gloriã. de quo sup. nu. 12.

Respondetur, problematicè hæc defendi posse: sunt A enim pro vtraq; parte rationes non inualidæ. Verùm ad mei instituti explicationẽ minimè faciunt: atq; adeò ab eis consultò abstineo. Vnum tamen decerno breuissimè videlicet, etiam secundùm scientiam visionis, eundem assignari posse ordinem cognoscendi, quem seruari diximus, secundùm simplicem intelligentiam. Nam ex ordine reali, quem habent inter sese, ipsa obiecta, quo ad causalitatem, & præcipuè in genere causæ finalis (quoniam causa finalis prior est cæteris causis, quo ad causalitatem) desumi potest ordo in ipsa visione Dei, secundũ nostrum modum intelligendi. Ex quo fit, quòd quanuis B quoad subsistẽtiam, & durationem in tempore, & in aliarum causarum genere, futurus erat Christus homo, posterior multis alijs rebus, nam posterior duratione fuit Christus, quàm cœlum, terra, & plurima indiuidua omnium specierum, &c. & similiter in genere causæ efficiẽtis, erat posterior quàm beata Virgo, quàm beatus Ioachim, quàm Sol, quàm cœlum, & quàm alia quæ efficientiam aliquam mediatam, siue immediatam habuerunt respectu Christi domini: quia tamen in genere causæ finalis, ipse Christus erat futurus prior illis, atq; alijs, & omnibus rebus, eò quòd omnia producenda erant pro C pter Christum, & ordinanda in ipsum, tanquam in finẽ, vt probatum est, idcircò videtur mihi dicendum esse, nõ solùm quòd priùs omnibus rebus fuerit Christus à Deo volitus, prouisus, prædestinatus, sed etiam visus pręsens, secundùm scientiam visionis. Ex quo tamen non statim illatum putare debemus, quòd fuerit visus sine rebus ipsis, cœlo, terra, elementis, peccato, &c. Nam neq; visus, neq; volitus, aut prædestinatus fuit sine ordine ad ista omnia: sed potiùs dependenter ab ipsis, vt fusissimè superiùs

A periùs explanauimus. Sanè si eo ordine Deus res vidit sibi in sua æternitate præsentes, quo ipsę inter sese gerũtur, & exequutioni mandãtur in tempore, & nõ potiùs vidit eas iuxta ordinẽ causalitatis præsertim finalis quo se viciſsim causant, iam fieret quod prius Deus vidisset Abelem, Abrahamum, Dauidem, &c. cum gratia quàm Christum, siquidem illi in tempore, & ordine exequutionis priùs habuerunt gratiam quam esset Christus in rerum natura. Cum ergo veriſsimum sit quòd priùs Deus vidit scientia visionis Christum quàm gratiam illòrum, eo quòd propter Christum priùs volitum, & visum da

B turus erat gratiam illis hominibus, profectò dicendum est quòd etiam in scientia visionis attendi debet prioritas secundum rationem causalitatis, præsertim finalis. Et quia Christus, ac prædestinati futuri erant finis omnium creaturarum, ac totius naturæ, ideò scientia etiam visionis priora sunt supernaturalia quam naturalia. Et hactenus de ista quęstione.

A tis, Omnes in vniuersum rationabiles creaturas, siue homines, siue Angelos aliquãdo tãdẽ saluatũ iri: & pœnas ipsas Tartareas, licèt post multa tẽporũ spatia, finiẽdas esse. Quæ sententia, si vera esset, quæstio à me proposita, ociosa esset, quãdoquidẽ omnes essent prædestinati. Sed ociosa non est quæstio nostra, quoniã sententia illa vera non est. Et præterquã quòd error iste in libris nunc Origenicis insinuatur, D. Hieronymus, in cõm. epist. ad Eph. c. 2. & 4. & super Isa. c. vltim. & in epistola ad Auitum: & D. Augustinus lib. 21. de ciuit. & lib. de heresibus, & omnes ferè ecclesiæ patres eundem errorem Originem tenuisse, dicunt. Et ex recentioribus per multi, vt Cœlius Rodig. lib. 1. lectionũ antiquarum. c. 36. & Alphonsus Castro de heresibus, verbo infernus, hæresi. 2. Vega super concilium, lib. 12. c. 2. Et quidem Ruffinus. lib. 1. Inuectiuarum in D. Hieronymum, de eodem Hieronymum errore notat. Tũ, propter id quod ait ipse Hieronymus, lib. 5. cõm. in Paulum, ad Gal. in illis verbis, Fructus autem spiritus est charitas, scilicet, nullam creaturarum rationabilium apud Deum perire perpetuò. Tùm verò quoniam lib. 18. comm. super Isai. c. 66. hunc errorem referens, & multis scripturæ testimonijs niti dicens, ipsum non reprobat.
C Tùm tertiò, quia in comment. ad Ephe. 1. 2. & 4. eidem dogmati vehementer annuit. Et sunt qui dicant D. etiã Ambrosium huic errori subscripsisse. Armeni verò sub scripserunt apertè, vt autor est Alphonsus Castrensis, loco citato. Anselmus verò Laudun. glossæ interlinearis author, super Isaiam capit. 14. illa verba, Tu autem proiectus es, &c. allegoricè ad Diabolum trahit, & dicit: Et si omnes animæ aliquando habebunt requiem, tu nunquam habebis. Videtur saltem glossa hæc, hominum damnatorum tormentis finẽ imponere.

Isai. 14.

 Orige-

Origenis autem fundamenta non vacat in præsenti adducere: neq;, si vacaret, ad nostrum modò spectaret propositum. Videat qui voluerit in D.Hieronymo, lib.18. in Isai.cap.66.& in Abulen.super Matth.c.25.q.540. vsq; ad.q.543. Expugnabitur nihilominùs error iste à nobis inferiùs, ijs, qui eius videntur authores, minimè expugnatis, ac laceratis, sed per amicè potius, & beneuolè excusatis. Nam D.Hieronymum, Ambros.glossam, & forsitã Origenem ab hoc errore vindicabimus.

II.

Senteñtia D. Hieronymi quod omnes fideles saluãtur.

SEcundo loco examinandum est à nobis aliud dogma, quod, si quàm est gratum legentibus, tàm esset verum intelligentibus, nos qui per Dei gratiam, fideles sumus, non essemus admodùm de nostra salute solliciti. Sententia certè D.Hieronymi, ea est, scilicet, Omnium quidem infidelium, videlicet, Turcarum, Iudæorum, Paganorum, & dæmonum tormenta fore perpetua: cæterùm omnium fidelium, quantunuis sceleratorum penas, temporarias futuras esse, non æternas. Est ergo sententia Hieronym. prædestinatos esse omnes, solosq; fideles: contrà verò solos, & omnes infideles esse præscitos. Ne autem quisquam me aliquid D.Hieronymo imponere existimet, videat eius loca, quæ sequuntur, & audiat eius expressissima verba. lib. enim.1.dialogorum aduersus Pelagianos, circa eorum titulum.72. quem tunc expugnabat, sic ait: Illud verò, quod in sequenti ponis capitulo, in die iuditij iniquis, & peccatoribus non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos, ferre quis potest? Et interdicere te misericordiam Dei, vt, si voluerit iniquis, & peccatoribus parcere, te præscribente, non posit? Dicis enim, scriptum esse in.103.Psalmo, Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint: non dicit, æternis esse ignibus exurendos, sed à terra deficere, & iniquos esse cessare. Et

Psal.103.

mox

A mox: Deniq; Iſaias, de quo ponis teſtimonium, combu- *Iſai.* rentur, inquit, peccatores, & iniqui ſimul. Non addidit, in æternum. Quòd verò ſequitur in Iſaia, Et qui derelinqunt Deum, conſummabuntur, propriè de hæreticis dicitur, qui in æternum cruciabuntur. Et ſtatim: Deinde, cuius eſt temeritatis, iniquos, & peccatores impijs iungere? Impietas enim propriè ad eos pertinet, qui notitiam Dei non habent: iniquitas autem, & peccatum pro qualitate vitiorum, poſt peccati, & iniquitatis vulnera, recipit ſanitatem. Et infrà: Apoſtolus ad Rom. in eodem ſenſu *Rom.2.* loquitur: Quicunq; ſine lege peccauerunt, ſine lege peri

B bunt, & quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Sine lege impius eſt, & hic, ſine lege, in æternū peribit: in lege peccator credens in Deum, qui per legem iudicabitur, & non peribit. Et mox: Chriſtiani, ſi in peccato præuenti fuerint, ſaluandi ſunt, poſt penas. Et poſt multa, idem his verbis repetit: Si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non eſſe puniendas, quid ad nos? qui & diabolum, & ſatellites eius, omneſq; impios dicimus perire perpetuò, Chriſtianos verò, ſi in peccato præuenti fuerint, ſaluandos eſſe poſt penas. & lib.18. iam citato, ſuper Iſai. c.66. dicit rurſus: Sicut diaboli, & omnium

C negatorum, atq; impiorum, qui dixerunt in corde ſuo, Non eſt Deus, credimus æterna tormenta, ſic peccatorum, atq; impiorum, & tamen Chriſtianorum, quorum opera in igne purganda ſunt, atq; probanda, moderatam arbitramur, & mixtā clemētia ſentētiā iudicis. Hactenus Hiero. Vnde meritò, hāc ſententiā illi tribuit Staniſlaus Pannonius, Anabaptiſta hæreticus, lib. de diuina Philantropia, referente Sixto Senenſi lib.6. Bibliothecę, annotatione.290. Habemus ergo ex D. Hieronymo, quòd quanuis ex omnibus hominibus non ſaluentur plures, at ſaltē

omnes fidem veram habentes, quantunuis mortalibus A criminibus depressam & extinctam, saluantur: atq; adeò sunt prædestinati. Quod nobis, qui per Dei gratiam, fideles sumus, si verum esset, sufficeret. Sed hoc infra examinabitur.

III. *Mirabilis doctrina D. Hiero. de salute hominũ perditissimorum.*

POstquàm verò in D. Hieronymi dogmata incidimus, accipite aliud eius dogma mirabile, ne dicã horrendum, & incredibile dictu, quod & ad nostrum propositum plurimùm facit. Is ergo super Naum.c.1. cũ inueheretur in hereticum Martionem, qui Deum appellabat crudelem, ipse Hiero. exaggerare Dei bonitatem conatus, planè asseruit, neq; homines qui tẽpore diluuij, aquis B fuerunt præfocati, dãnatos fuisse: imò neq; Sodomæ, & Gomorræ ciuitates, quas Deus igne, & sulphure à Domino, de cœlo misso, stirpitus absumpsit. Sed nec AEgyptios, quos mare rubrum inuoluit, & tandem neq; Israelitas, qui in deserto, irato Deo fuerunt interempti: sed his omnibus, ait Hieronymus, hæc suplicia in hac vita reddidit Deus, ne in æternum puniret. Quod totum in illo fundat quod habetur Naum.1. Non consurget duplex tribulatio. Seu, vt septuaginta interpretes verterunt, Non puniet Deus bis in id ipsum. Quæ autem, & quàm grauia, C eorum hominum, quos Hieronymus autumat non esse damnatos, fuerint peccata, satis patet ex sacra pagina. De primis enim dicit scriptura, Gene.6. omnis caro corruperat viam suam. Quod Chaldeus Berosus, his verbis paraphrasticòs elucidauit: Procurabant illi homines aborsus, & in edulium præparabant: commiscebantur matribus, filiabus, & sororibus, masculis, & brutis: contemptores religionis, & Deorum. Parũ autẽ refert examinari, an Berosus ille à Ioanne Anio Viterbiẽsi confectus sit, de quo aliquando inferiùs occurret dicendi occasio: nam & scri-

Gene.7.
Genes.19.
Exod.14
Exod.32.
Naum,1.

A ptura eorum peccata etiam notat; Gene. 6. Et Sodomitarum etiam Genes. AEgyptiorum autem, quæ fuerint, satis constat, cum & illi infideles essent; & omnium gentium maximè superstitiosi, & idololatræ, Israelitę autem plurima etiã in deserto patrauerunt scelera, etiam idololatriã. Et tamẽ his Deum pepercisse, & perpetuas futurę vitę pęnas, cũ breui, & ferè momentaneo præsentis vitæ supplicio, cõmutasse, autor est D. Hiero. quoniam Deus non punit bis in idipsum: puniret autẽ bis, si quos semel in hac vita tam acerbè puniuit, in alia deinde puniendos reseruaret. Si verò quis opponat Hieronymo, illud Isai. B 40. suscepit de manu domini duplicia, vel, vt legunt. 70. suscepit de manu domini duplicia peccata, idest, duplices peccatorum penas: Et Hiere. 17. duplici contritione contere eos. Quibus verbis insinuare videtur, Deum punire bis in id ipsum: Dicit Hieronymus, primum horũ de duplici captiuitate, quam Iudæi passi sunt, scilicet, Babylonica, & Romana: alterum verò, de duplici contritione tẽporali, scilicet, quæ fit gladio, & fame, interpretandum esse. Atq; adeò in hac vita, nihil obstat, quo minus bis quispiam puniatur: verùm hic, & in alia vita quenquam puniri, hoc negat Hieronymus; & hoc negari existimat à C sacro vate Naum. Cyprianus, Cisterciensis monachus, eloquenter, & copiosè locum hunc, cum Hieronymo disputans, tractat, nobis, quoniam aliò properamus, sufficiat explicasse quomodò, secundùm mentem Hieronymi, numerus prædestinatorũ auctior, & cumulatior sit, quàm vulgò putant reliqui.

Gen. 18. & 19.

Isai. 40. Hiere. 17.

IIII. Explicatur locus reconditissimæ difficultatis

SED sanè continere me non possum ab explicatione loci cuiusdam difficillimi, & in cuius gratiam multùm, diuq; elaboratum à me est. Eò autem libentiùs eũ adducam, quò magis eum facere video, cùm ad

numerum saluandorum venandum, tùm ad perscrutandum etiam, vtrùm homines illi, qui cataclysmi inundatione submersi sunt, salui facti fuerint, vt dicit Hieronymus. Locus habetur. 1. Petri. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Hæc tàm clara sunt, quàm quæ sequuntur, obscura. In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus, veniẽs prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei pacientiam, in diebus Noe, cum fabricaretur archa, in qua pauci, id est, octo animæ, saluæ factæ sunt per aquam. Nihil in præsenti moror, an legendum sit spiritu, vel spiritibus: & an, expectabat Dei pacientiam, vel expectabant Dei pacientiam: super quo video alios variare, Bedam, Dionysium, Erasmum, Gagneium. Et quidem fatentur œcumen. & Dionysius, locum hunc intricatum esse, ac satis obscurum, ac varijs translatum modis, & re vera ita est. Verũtamen, siue hoc, siue illo, aut illo modo legas, neq; sensus variatur, neq; loci difficultas minuitur.

Philaster Brixiensis, contemporaneus D. Hieronymi relatus à Castro, verbo infernus, heresi. 2. refert quorũdã sententias, asserentium, Christum quidem suo descensu ad inferos, hoc indulsisse damnatis, vt ibidem confitentes, saluarentur. Clemens Alexand. libr. 6. Stromatum, Origenis præceptor, delusus authoritate Hermetis, putat, Christum euangelium prædicasse damnatis, & eorum aliquos liberasse, qui ex gentilibus sanctè vixerant, vt Platonem. Nicætas Græcus Gregorij Nazianzeni paraphrastes, in Gregorij oratione. 2. in Pascha, dicit, Christum prædicasse gentilibus apud inferos, & nonnullos ibi ad fidem vocasse, & liberasse: quorum vnum fuisse Platonem, multos dicere, dicit ipse. Existimat autem Bilius,

A lius,qui est Nicetæ interpres,ibidem,totum hoc allusionem esse ad præsentem locum.1.Petri.3. D. Ioannes Damascen.in sermone,cuius titulus est, Quòd qui in fide hinc migrarunt,sacris operationibus,& viuorum beneficis multùm iuuentur,aliquos in inferno damnatorum Christum saluasse,satis insinuat. Quanuis post multa, se hoc non definiendo asseruisse,dicat his verbis: At nos (indignum enim foret) definimus nihil:tantùm fraternitatis studio ratiocinamur.Post quę saluatum Traianum etiam oratione B.Gregorij,dicit,& id attestari totum occidens & oriens. Armeni,referēte Guidone Carmelita,

B & Canstren.supra heresi.3. dicebant,Christum,cum ad inferna descendit,omnes damnatorum animas inde eduxisse.D.Hieronymus suum etiam circa hoc iuditium tulit, in comment.epist.ad Ephes.c.2.sic dicens:Descendit Christus ad inferiores partes terræ, vt quasdam occultas dispensationes,quas solus ipse nouit cum Patre, compleret:neque enim scire possumus, quomodò ijs, qui in inferno erant,sanguis Christi profuerit,& tamē quin profuerit,nescire non possumus.Caiet.ibi.1. Petri.3.contendit,Christum prædicasse damnatis,non tantùm manifestatione suæ virtutis,& maiestatis, sed certè prædicatio-

C ne fructuosa,vt ipse dicit.Quibus,& alijs verbis satis insinuat,Christo ad inferna descendente,& prædicante,plures,qui tempore diluuij, increduli fuerant, & sic è viuis decesserant,conuersos fuisse ad fidem, atq; adeò à penis erutos esse.Et liquet hoc sentire Caietanum,licèt ipsius verba explicatore indiguisse,quoniam obscurè loquitur, visum est Francisco de Christo,in.3.sent.d.22.q.3. de descensu Christi, vbi eam multis explicat, & expugnat. Et quidem Isidorus,Clarius ibidem obscurè loquitur: semel tamen,& iterum repetit, prædicante Christo apud

inferos saluos factos fuisse eos,qui credituri essent, si tem A
pore Noe Christus eis prædicaret. Videtur autem appro
bare sententiam Nicetę in Grego.Nazian.iam comme-
moratam.Porrò si neq; iste,neq; quisquam alius,ex præ
fatis sensibus, intenditur à D. Petro, ostendatur quid
nam verbis illis significet,In spiritu veniens prædicauit
his,qui in carne erant,spiritibus,qui increduli fuerant ali
quando,in diebus Noe,&c.nō enim de descensu ad lim
bum Patrum,aut purgatorium loquitur, sed de descen-
su ad Tartara,vbi scilicet,detinebantur illi,qui increduli
fuerant in diebus Noe.

Veræ explicationes illius loci obscurissimi.

Veruntamen postquàm huius primi generis inter- B
pretationes retulimus,ad veriores, & quæ teneri poterūt
accedamus. Nam si Christum ad damnatorum inferna
descendisse dicamus,dicere sanè cum D.Damasceno de
bemus,lib.3.de fide orthodoxæ.c. 29. Christum descen-
disse, & prædicasse damnatis, non vt eos ad fidem con-
uerteret, sed vt eorum infidelitatem improperaret,&

Prima.

redargueret. Quæ explicatio teneri potest, nā eam ap-
probat Sanct.Thom.3.part. quæstione.52. artic.2.ad ter-
tium. Et eam tradūt Scholia Græca.cap.4.eiusdem epi-
stolæ D.Petri: & communiter doctores Græci eam se-
quuntur,vt Athanas.in Epistola ad Epictiticum, vt re- C
fert Dionys.Cart. in.3.d.22.q.6.

Secunda.

Diuus Augustinus, qui in maioribus difficultati-
bus scripturarum elucidandis principem obtinere lo-
cum solet, in hac etiam obtinuit. Et principiò, loci dif-
ficultate pene obrutus, obtestatur Euodium, cui il-
lam epistolam. 99. dirigebat, vt alios consuleret eru-
ditiores, qui locum interpretarentur. Interpretatus est
mihi dominus Augustinus egregiè sicut cætera, de ip-
[illegible] fis

A sis temporibus Noe:ita, vt Christus in spiritu apparuerit temporibus Noe, & tunc prædicauerit illis spiritibus, qui in carcere erant, idest, hominibus illius seculi, qui more scripturæ, spiritus appellantur, vt. 1. Ioann. Omnis spiritus qui non credit Iesu Christo, &c. idest, omnis homo. Qui in carcere erant, scilicet, cæcitatis, & ignorantiæ, erroris, & peccatorum. Vel, in huius vitæ carcere. Vel sic, Prædicauit tunc temporis Christus spiritibus, idest, animabus existentibus in carcere corporis, qui appellari solet carcer in scriptura, à quo dissolui cupiebat Paulus, & esse cum Christo. Hanc eandem explicationem sequitur Beda, ibi, & Albertus, & Sanct. Thom. super illum locum quos etiam sequitur Diony. vnde Beda sic legit, His qui in carne erant, spiritibus.

1.Ioan.4.

Phil.1.

B

Quòd autem Christus in veteri testamento iam olim multoties apparuerit, etiam in forma humana visibili, quamuis non verè, & substantialiter factus homo, sed secundùm speciem, & apparentiam conficta, & assumpta humani corporis effigie, quasi illis apparitionibus se exerceret, ad veram humanitatem aliquando assumendam: habent innumeri Patres Ecclesiæ, & concilium Syrmiense, can. 13. & 14. & Diui Leonis Papæ, in Epistola ad Pulcheriam Augustam (estque numero Episto. 13.) verba sunt ista: Potuerat omnipotentia filij Dei, sic ad docendos, iustificandosque homines, apparere, quomodo, Patriarchis, & Prophetis in specie carnis apparuit: cum aut luctam iniit, aut sermonem conseruit, sed illæ imagines, huius hominis erant indicia. Clemens etiam Romanus libro. 5. constitut. Apostol. c. 19. dicit, quòd hunc, idest, [illegible] Christi

Quòd in ueteri test. persona Verbi diuini iam olim apparuit in forma humana.

C

Christum in apparitionibus, viderunt factū hominem, Moyses, Abrahā, Iacob, Iosue, Samuel, Dauid. Eusebius Cęsariensis per multa capita lib. 5. de demonstratione euangelica. c. 9. vsq; ad. 20. & alij multi idem habent. Et mihi est verosimillimum. De quo in sequentibus iterū redibit sermo. q. 5. Scholastica ad finem. sic ergo temporibus Noe, Christus visibilis apparuit, prædicaturus.

A

Quomodo Christus, in spiritu uenerit, tempore Noe.

Quod verò ait, in spiritu, multiplicem habet expositionem. Plures adduxit S. Thom. ibi. 1. Petri. 3. Igitur, in spiritu, significat primò, non in veritate carnis apparuisse, sed in persona diuina spiritali, assumpta tamen specie quadam, in similitudinem hominis. Vel secundò, in spiritu, idest, in aere, & veluti in phantasmate hominis: non vero assumpto corpore, sed aereo, in similitudinem hominis efformato. Vel tertiò, in spiritu, idest, interiùs suggerendo Noe, & alijs viris sanctis illius ætatis prędicationem atq; doctrinam, vt populum admonerent de peccatis suis, deq; supplicio vltimo, quod iamiā illis imminebat. Igitur, quò totius loci intelligentiam ex dictis colligamus, Christus cœlestis concionator iam olim tempestate Noe, siue per se, siue per suos ministros veniens, pęnitentiam prædicauit hominibus illius seculi: illi autem, cū in carcere essent cæcitatis, & errorum, credere, & assentiri nolebant prædicanti, sed expectabant vberiorem Dei pacientiam, donec iratus Deus tam longa expectatione, ipsos aquis diluuij obruit. Furor enim est læsa sæpiùs patientia, vt habet adagiū Publij Mimi, quod refert, & commendat Macrobius libro Saturnalium.

B

C

Tertia.

Didacus Paiua Dandrada, Lusitanus, lib. 2. defensionis Tridentinę fidei catholicæ, partim ex August. partim verò ex suo marte, aliam protulit intelligentiam. Vt primò, cum Augustino conueniamus in hoc, quòd priora

illa

A illa verba, In inspiritu veniens prædicauit, ad Noe tempora pertineant: & tunc Christus venisse, & prædicasse dicatur: Sed tamē quod sequitur, His qui in carcere erāt, spiritibus, non sit referendū, vt vult Augustinus, ad illos homines, quatenùs tempore Noe viuebant, sed ad ipsosmet, pro vt tempore Christi erant iam in inferno: ita vt sit sensus: Christus, in spiritu iam olim temporibus Noe veniens, prædicauit illis, qui nunc temporis sunt spiritus, & in carcere inferni detinentur: tunc autem in mundo viuentes, Noe credere recusabant. Itaq; his, qui modo sunt spiritus, Christus tunc prædicauit. Facit ad B hoc locus alter eiusdem Petri. c. sequenti, Propter quod & mortuis euangelizatum est, idest, prædicatum est euāgelium eis, qui nunc quidem sunt iam mortui, olim tamen dum viuerent, euangelium audierunt. Ac si diceret non esse nouam, aut recentem euāgelij prędicationem, nam & mortuis annunciata est, idest, superiorum temporum hominibus, iam pridem mortuis. Ex his porro interpretationibus colligitur, perantiquam, & vetustissimam rem esse prædicationem euangelij: non tamen sequitur, quod illi existimabant, scilicet, perditissimos illos homines saluatum iri. Quin potiùs, id quod proximè accedit C ad nostram quæstionem, fit, quòd, sicut pauci tempore diluuij ab aquis seruati sunt, scilicet, octo, pereunte reliqua ferè innumerabili hominum multitudine, per totū orbem terrarum longè, lateq; dispersa, ita quàm paucissimi sunt, qui nunc temporis ad patriam perueniunt, cæteris omnibus (miserabile dictu) pereuntibus. Atq; adeò si prædestinatorum numerus cum numero pręscitorum comparetur, vix octo saluantur, præ magno eorum qui damnantur, numero.

1. Petr. 4.

4. Explicatio illius loci.

Alterum etiam sensum difficilis ille locus forsan ad

K mittit,

mittit, vt scilicèt, non de carcere huius mundi, aut inferni, ibi sit loquutus D.Petrus: sed de carcere lymbi, aut purgatorij. Et in eum locum dicatur descendisse Christus, & inde eos homines extraxisse, qui tempore Noe, aliquando quidem increduli fuere, sed ipsius Noe prædicatione commoniti, tandem resipuerunt, & sic, vel ad limbum, vel purgatorium descenderunt. Itaq; considerare oportet, ex hominibus illis, qui tempore Noe fuerunt increduli, quosdam quidem fuisse semper incredulos, quosdam verò aliquando: hoc est, aliquo temporis illius interuallo: Et quidem qui semper fuerunt rebelles, & obstinati, ad damnatorum inferna contrusi sunt: in quem tamen locum Christus minime descendit. Qui verò aliquando fuerunt increduli, sed non semper, nam sacris Noe concionibus acquieuerunt, ac sic pœnituerunt, isti quidem ad purgatorium, vel ad limbum patrum deducti sunt: & in hunc locum descendit Christus, ibidemq; ipsis prædicauit, annunciando pacem, atq; salutem, vt longo quasi postliminio, in cœlestem patriam perducerentur. Plurima itaq; mihi videtur habenda esse ratio illius aduerbij, aliquãdo, præcipuèq; si vox Græca id patiatur. Illud porrò quod dicit ibi D.Petrus, Quando expectabant Dei pacientiam, allusio est ad illud, Eruntq; dies hominis. 120. annis. Tot enim annorum spatio eos Deus ad pœnitentiam expectauit. Isq; est illius loci sensus, vt vult D. Hieronymus, in Quæstionibus Hebræ. Chrysostomus, Beda, & Albinus, vel Alcuinus in Gene. quanuis alij ignoranter existimauerint, præfixum ibi fuisse à Deo terminum humanæ vitæ, quæ ab illo tempore protendi minimè iã deberet, vltra centesimum vigesimum annum: Quod ita intellexerunt Lactant. Firm. alioqui eruditus, & ele-[illegible] gans

Genes.6.

A gans scriptor lib. 2. diuin. insti. cap. 14. & Iosephus lib. 10. antiquita. cap. 3. & Petrus Apon. conciliator Medicorum. Quod tamen sustineri minimè potest, cùm post diluuij tempus, multi illum vitæ terminum pluribus annis superauerint: scilicet, Abraham, Iacob, &c. Et hactenus hoc tam abdito, & inuio testimonio.

Quoniam tamen plurimùm vereor ne præsens quæstio crescat in tractatum, vt creuit præcedens, operæpretium faciam, si per quasdam propositiones dogmata superius tradita breuiter confutauero, & quæstionis difficultatem resoluero. Vt ergo ab Origene incipiamus.

V. *Refutatur error Origenis de reputatione damnatorum.*

B Sit prima propositio: Intolerabilis error est, & apertissima heresis asserere, quòd dãnati, siue Angeli, siue homines debent aliquando pœnitere, & ad Deum reuerti, & sic salutem adipisci: quod erat dogma Origenis. Neq; ego video quomodo ab hoc ipsum possimus errore vindicare. Scio sanctissimum Pamphilum Martyrem Apologiam pro Origene cõfecisse, vbi à multis eum defendit, & purgat erroribus. Et Ruffinus etiam nõ solum illum Pamphili librum fecit Latinum, sed & alium eiusdem argumenti conscripsit, in cuius quidem fine, sic ait: Si quid inuentum fuerit in libris Origenis, quod cum C fide Catholica non consonet, hoc & ab hereticis suspicamur insertum, & tã ab illius sensu, quàm à nostra fide ducimus alienum. Multi etiam Ecclesiæ patres super hac re digladiati sunt. Sed ex modernis Iacobus Merlinus, Apologiam pro Origene facit, quam tertio Origenicorum operum thomo affixit. Et in probatione secundæ propositionis, articulo secundo Origenem ab hoc errore eripit, proditis vndecim; quæ ipse fidelissimè, & diligentissimè collegit, ac retulit

ex eius libris testimonijs, in quibus catholicè nobiscum A confitetur, Dæmonum, prauorumq; hominum supplicia futura perpetua. Quod & ostendere mollitur Picus ille Mirandulanus, ob raram formosissimi corporis, & animi venustatem, cum generis nobilitate, & ingenij acrimonia cōiunctam, Phœnix appellatus. Nam in suarum quæstionum Apologia. q. 7. art. 1. in. 2. heresi Origeni attributa, ipsum etiam ab hac, & alijs hęresibus immunem esse demonstrat. Quod & ego existimo, nam (vt è multis vnum, aut alterum locum depromamus) ipse Origenes acerrimè conqueritur de aduersarijs suis, quòd ipsius libros multis erroribus resperserint. Quia in Epistola ad B Alexandrinos, quam refert Ruffinns in Apolog. sic ait: Quidam tractatus nostros calumniantur, & ea sentire nos criminantur, quæ nunquam sensisse nos nouimus. Et rursus: Quidam eorum qui libenter habent criminari proximos suos, ascribunt nobis, & doctrinæ nostræ crimen blasphemiæ, quod à nobis nusquam audierunt, &c. Et de Origene hactenns. Ad id verò quod obijciebatur, D. Hieronymum, & Ambrosium eiusdem etiam fuisse sententiæ. Respondetur, eos tale non asserere: imò oppositum apertissimè confitentur, vt videre licet in Syxto Senensi, lib. 6. Bibliothecæ. annotat. 290. &. 298. quod de Hiero- C nymo ostendam sequenti conclusione: nam Hieronymus est qui explicatione multa indiget, eo quòd varius loqutus est. Quod verò author glossę interlin. videtur asserere, Animas omnium damnatorum aliquando tandem gloriam habituras. Soluitur cum S. Thom. 4. d. 46. q. 2. id sub hypothesi impossibilis dictum esse, ad exaggerandam grauitatem peccati diaboli, qui typicè ibi describebatur.

Defenditur Origenes.

His hunc in modum statutis, ad nostræ propositionis pro-

A probationem redeamus. Quoniam enim de numero prę destinatorum inquirimus, conuellere oportet, & destruere errorem hunc, siue sit Origenis, siue non: qui, omnes damnatos esse reparandos, dicens, consequenter omnes ponit prædestinatos, & nullos reprobos. Cum autem ex nouo testamento vulgò nobis testimonia suppetant, in quibus asseritur, inferni ignes futuros esse perpetuos: videamus, an ex veteri testamento id ipsum ostendere valeamus: idq; ad litteram, (nam allegoricus sensus ad fidei dogmata confirmanda, infirmus est valde.) Vnde nō est quòd illum locum depromamus Psalmi. 6. Non est B in morte qui memor sit tui, in inferno autem quis confitebitur tibi? Et illud Iob, Terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Et similia. In his enim non de Tartareo damnatorum barathro, sed de sepulchro tantùm est sermo. Ac proinde cum ferè semper inferni nomen, sepulchrū sonet in veteri testamento, difficile est locum inuenire, in quo ad litteram penæ Tartareæ perpetuitas designetur.

Psal. 6.
Iob.

VI.
Ex locis uet. test. probatur perpetuitas inferni.

VErùm nescio vtrùm iste locus ad rem faciat, Psalm. C 48. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Ecce labores, & vita damnatorum pari passu currunt, & vtrunq; perpetuo, in æternum, & adhuc in finem. Sed tamen Hebræa aliter habent. Et post pauca: Sicut oues (in inferno positi sunt) mors, mors inquit, depascet eos: Non enim eradicabit eos, non euellet stirpitus, non consumet, sed pascet, vt solet ouis herbam pascere, non radicitùs vellere: atq; adeò herba durat, & permanet. Sic planè de iecore Titij comminiscebantur Poetę, quod perpetuò à vulturibus rodebatur, nunquàm tamen ab sumeba-

mebatur. Ouidius lib. 1. de Ponto. A

Sic inconsumptum Tytij, semperque renascens
Non perit, vt possit sæpe perire, iecur.

Quo rodendi vocabulo forsitan adumbratur vermis ille etiam perpetuus, qui simul cum igne, perpetuò torturus est damnatorum conscientiam, dicente Isai. cap. 66. sitq; hoc secundum testimonium pro nostra conclusione literalissimum (nam omnes patres, & ipse sacer textus Euangelicus de hoc ipso illum intelligunt Matthæi. 25.) Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni. Nam, vt ibidem dicitur, Egredientur, scilicet, beati mente, & consideratione, & videbunt cadauera virorum, idest, damnatorum, qui præuaricati sunt. Cui consonat alter mirabilis, & literalissimus locus, & sit ordine tertius, Daniel. 12. Multi ex his qui dormiunt, resurgent. Multi, idest, omnes phrasi scripturæ, vt ibi, Per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, idest, omnes. Et Lucæ. 7. Remittuntur ei peccata multa, idest, omnia. Sequitur in Daniel. Alij in vitam æternam, Alij in opprobrium æternum, vt habetur Hebraicè: vel, vt videant semper, vt habet Vulgatus: vel, vt videantur semper, nam verbum ibi positū, passiuè potest accipi, sicut ibi, Interficitis vniuersi vos, pro interficiemini, tanquam paries inclinatus, & maceria depulsa. Sicut autē dicit Isaias, beatos egressuros, vt damnatos videant, sic dicit Daniel, damnatos videndos semper, scilicet à beatis, & irridendos, & aspernandos. Et erunt, inquit Isaias, vsq; ad satietatem visionis omni carni. Quartò Iudith. c. 16. Dabit ignem, & vermē, (quod mirè consonat Isaiæ) in carnes eorum, vt vrantur,

B C

Isai. 66. Matt. 25. Dani. 12. Rom. 5. Luc. 7. Psalm. Iudith. 16.

A tur,& sentiant vsq; in sempiternum. Posuerat ignem, & vermem,& vnicuiq; suum appropriat effectum, vt vrantur,& sentiant: nam ignis vret, & vermis sentire eos faciet,& dolere,& vtrunq; in sempiternum. Quid clarius? Sunt autem hæc loca eò maioris ponderis, quò nullã habent aliam literalem intelligentiam, quàm de damnatorum æternitate pœnarum. Quanuis autem, teste D. Augustino. q.31. super Gene. hæc vox, æternum, aut sempiternum, in scriptura, interdum sumatur pro eo quod est longissimæ durationis, temporale tamen, & finibile, vt ibi, Gene. 17. Dabo tibi terram Chanaam in possessionem B æternam, idest, longissimæ durationis,& illud Horatianũ in epistola, quod & adducitur ibi ab Augustino:

Genes. 17.

Seruiet æternùm qui paruo nesciet vti.

Idest, seruiet multa temporis curricula. Quod latissimè disputat Finus Adrianus lib. 4. flagelli Iudæorum. c. 7. ex tribus Hebraicis vocibus, quæ pro longissima tẽporis duratione significanda, vsurpantur sæpè in scriptura, de quo etiam doctissimè scripsit Andreas Masius super Iosue cap. 24. Sed tamẽ in quatuor illis locis vox æternitatis secundùm proprietatẽ sermonis Hebraici,& significationem vocis Hebrææ, quæ ibi habetur, non nisi C æternum,& perpetuò duraturum potest significare. De hac tormentorum perpetuitate multa videre licet in D. Augustino, lib. 21. de Ciuitate, vbi & ostendit quomodò, damnatorum corpora, cum naturâ sint corruptioni obnoxia,& ignis alioqui summam habeat vim,& potestatem ad destruendum,& transmutandum quidquid sibi fuerit obiectum, non tamen agat in damnatorum corpora actione corruptiua, sed sint ipsa corpora tam miris, & ineffabilibus modis à Deo temperata,& solidata, vt in

sem-

sempiternum habeat ignis in ipsis suæ actiuitatis, & com A
bustionis materiam indefectibilem. Et hanc ipsam horũ supplici orum perpetuitatem, ex Gentilibus etiam quàm plurimi quadantenus olfecerunt, luce etiam fidei destituti. Quod Augustinus Eugubin. lib. vltimo de perenni Philosophia, à c. 19. vsq; ad finem libri ostendit, productis multis testimonijs Ethnicorum, potissimũ verò Platonis, Tullij, Plutarchi, Senecæ, Iamblichi, & ex poetis antiquissimis vetustæ gentilitatis Theologis, Orpheo, Pindaro, Lino, Musæo, Hesiodo, Sophocle, &c. Et hactenùs de ista propositione.

VII. *Quòd non omnes fideles sint prædestinati.*

SEcunda propositio: Quòd omnes fideles sint ad gloriam prædestinati, quòdq; soli infideles sint presciti, & B
reprobi, dogma etiam est hæreticum, siue id asseruerit Hieronymus, siue non. Certè doctrina hæc non multũ à Lutheranorum recentissima heresi dissidere videtur. Quemadmodùm enim illi solam fidem dicunt sufficere ad salutem, contrà verò solam infidelitatem esse peccatum, ob quod æterna infertur damnatio: sic illa sententia omnes fideles saluat, solosq; infideles damnat, & reprobat. Et quidem D. Hieronymus eam nõ tenuit, quod duplici via ostendi potest. Prima quidem, quoniam D. Hieronymo familiare est de mente aliorum sępissimè C loqui, & eorum dogmata suis scriptis inserere: quod & fecit in illius sententiæ assertione. Et quòd Diuus iste id facere solitus sit, patet tùm ex multis alijs eius testimonijs: tùm verò maximè ex quadam eius Epistola ad Augustinum, quæ incipit. Tres simul epistolas. non longè à principio vbi dicit: Vt simpliciter fatear, legi hęc omnia, & in mente mea plurima coacerbans, accito notario, vel mea, vel aliena dictaui, neq; ordinis, neq; verborum, interdum neq; sensuum memor. Ecce expressissimum testimo-

Defenditur Hierony. à suprà relatis erroribus.

A stimonium, quo à multis Hieronymum protegere valemus calumnijs, dicendo plerunq; ex Origenis, & aliorum multorum scriptis quasi farraginem scriptorum cōpilasse: atq; adeò de mente non propria, sed aliorum sæpè sæpiùs esse loqutum. Et quamuis id ipse non tam expressè ibi, & alibi sæpè fateretur, constat certè his qui in eius, & aliorum antiquorum scriptis versati sunt, multa passim in Hieronymo ostendi, quæ in Origene, & alijs peruetustis authoribus ad verbum reperiuntur. Quod vel maximè videre licet lib. 18. iam relato in Isai. c. 66. vbi longam, quam ibi adducit explanationem, ad verbum in Origene reperiet lector, thom. 2. Origenicorum operum, homil. 9. in diuersos Matthæi locos. Quin præclara sunt quæ ad propositum Syxtus adducit, lib. 4. verbo, Hieronymus Stridon. vbi ait: Solet Hieronymus in colligendis veterum explanationibus sæpenumerò illorum sententias, & interdum quoq; nonnullas aberrantes, & absurdas opiniones referre, suppressis authorum nominibus, & omissis aliquando modestiæ gratia, confutationibus earum opinionum, quòd eas alibi plenissimè confutasset. Quo fit, vt dum indiscriminatim permiscet aliena suis, videatur nonnunquam aliorum errores recipere, & ex animi sui sententia pronuntiare.

B

C

Secunda via fortiùs, & certè infragibiliter ostenditur D. Hieronymum illi sententiæ non annuisse, sed abnuisse potiùs: nam ipse in Apologia aduersus Ruffinum, & aliàs sæpe constantissimè asseuerat, omnes damnatos etiam fideles, & Christianos perpetuis ignibus excruciandos, & errorem eorum, qui oppositum sentiunt, omnino detestandum. Sed omnium eius locorum optimus, & apertissimus est quem habet, super Ionam. c. 3. vbi longo discursu id ostendit. Primò, quia doctrinam hanc de-

 finien-

numerum saluandorum venandum, tùm ad perscrutandum etiam, vtrùm homines illi, qui cataclysmi inundatione submersi sunt, salui facti fuerint, vt dicit Hieronymus. Locus habetur. 1. Petri. 3. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Hæc tàm clara sunt, quàm quæ sequuntur, obscura. In quo & his, qui in carcere erant, spiritibus, veniẽs prædicauit, qui increduli fuerant aliquando, quando expectabant Dei pacientiam, in diebus Noe, cum fabricaretur archa, in qua pauci, id est, octo animæ, saluæ factæ sunt per aquam. Nihil in præsenti moror, an legendum sit spiritu, vel spiritibus: & an, expectabat Dei pacientiam, vel expectabant Dei pacientiam: super quo video alios variare, Bedam, Dionysium, Erasmum, Gagneium. Et quidem fatentur œcumen. & Dionysius, locum hunc intricatum esse, ac satis obscurum, ac varijs translatum modis, & re vera ita est. Verũtamen, siue hoc, siue illo, aut illo modo legas, neq; sensus variatur, neq; loci difficultas minuitur.

Philaster Brixiensis, contemporaneus D. Hieronymi relatus à Castro, verbo infernus, heresi. 2. refert quorũdã sententias, asserentium, Christum quidem suo descensu ad inferos, hoc indulsisse damnatis, vt ibidem confitentes, saluarentur. Clemens Alexand. libr. 6. Stromatum, Origenis præceptor, delusus authoritate Hermetis, putat, Christum euangelium prædicasse damnatis, & eorum aliquos liberasse, qui ex gentilibus sanctè vixerant, vt Platonem. Nicætas Græcus Gregorij Nazianzeni paraphrastes, in Gregorij oratione. 2. in Pascha, dicit, Christum prædicasse gentilibus apud inferos, & nonnullos ibi ad fidem vocasse, & liberasse: quorum vnum fuisse Platonem, multos dicere, dicit ipse. Existimat autem Billius,

A lius,qui eſt Nicetæ interpres,ibidem,totum hoc alluſionem eſſe ad præſentem locum.1.Petri.3. D. Ioannes Damaſcen.in ſermone,cuius titulus eſt, Quòd qui in fide hinc migrarunt,ſacris operationibus,& viuorum beneficis multùm iuuentur,aliquos in inferno damnatorum Chriſtum ſaluaſſe,ſatis inſinuat. Quanuis poſt multa, ſe hoc non definiendo aſſeruiſſe,dicat his verbis: At nos (indignum enim foret)definimus nihil:tantùm fraternitatis ſtudio ratiocinamur.Poſt quę ſaluatum Traianum etiam oratione B.Gregorij,dicit,& id atteſtari totum occidens & oriens. Armeni,referēte Guidone Carmelita,

B & Canſtren.ſupra hereſi.3. dicebant,Chriſtum,cum ad inferna deſcendit,omnes damnatorum animas inde eduxiſſe.D.Hieronymus ſuum etiam circa hoc iuditium tulit, in comment.epiſt.ad Epheſ.c.2. ſic dicens:Deſcendit Chriſtus ad inferiores partes terræ, vt quaſdam occultas diſpenſationes,quas ſolus ipſe nouit cum Patre, compleret:neque enim ſcire poſſumus, quomodò ijs, qui in inferno erant,ſanguis Chriſti profuerit,& tamē quin profuerit,neſcire non poſſumus.Caiet.ibi.1. Petri.3.contendit,Chriſtum prædicaſſe damnatis,non tantùm manifeſtatione ſuæ virtutis,& maieſtatis, ſed certè prædicatio-

C ne fructuoſa,vt ipſe dicit.Quibus,& alijs verbis ſatis inſinuat,Chriſto ad inferna deſcendente,& prædicante,plures,qui tempore diluuij, increduli fuerant, & ſic è viuis deceſſerant,conuerſos fuiſſe ad fidem, atq; adeò à penis erutos eſſe.Et liquet hoc ſentire Caietanum,licèt ipſius verba explicatore indiguiſſe,quoniam obſcurè loquitur, viſum eſt Franciſco de Chriſto,in.3.ſent.d.22.q.3. de deſcenſu Chriſti, vbi eam multis explicat, & expugnat. Et quidem Iſidorus Clarius ibidem obſcurè loquitur: ſemel tamen,& iterum repetit, prædicante Chriſto apud

inferos saluos factos fuisse eos, qui credituri essent, si tempore Noe Christus eis prædicaret. Videtur autem approbare sententiam Nicetę in Grego. Nazian. iam commemoratam. Porrò si neq; iste, neq; quisquam alius, ex præfatis sensibus, intenditur à D. Petro, ostendatur quid nam verbis illis significet, In spiritu veniens prædicauit his, qui in carne erant, spiritibus, qui increduli fuerant aliquando, in diebus Noe, &c. nō enim de descensu ad limbum Patrum, aut purgatorium loquitur, sed de descensu ad Tartara, vbi scilicet, detinebantur illi, qui increduli fuerant in diebus Noe. A

Veræ explicationes illius loci obscurissimi.

Veruntamen postquàm huius primi generis interpretationes retulimus, ad veriores, & quæ teneri poterūt accedamus. Nam si Christum ad damnatorum inferna descendisse dicamus, dicere sanè cum D. Damasceno debemus, lib. 3. de fide orthodoxæ. c. 29. Christum descendisse, & prædicasse damnatis, non vt eos ad fidem conuerteret, sed vt eorum infidelitatem improperaret, & redargueret. Quæ explicatio teneri potest, nā eam approbat Sanct. Thom. 3. part. quæstione. 52. artic. 2. ad tertium. Et eam tradūt Scholia Græca. cap. 4. eiusdem epistolæ D. Petri. & communiter doctores Græci eam sequuntur, vt Athanas. in Epistola ad Epictiticum, vt refert Dionys. Cart. in. 3. d. 22. q. 6. B C

Prima.

Secunda.

Diuus Augustinus, qui in maioribus difficultatibus scripturarum elucidandis principem obtinere locum solet, in hac etiam obtinuit. Et principiò, loci difficultate pene obrutus, obtestatur Euodium, cui illam epistolam. 99. dirigebat, vt alios consuleret eruditiores, qui locum interpretarentur. Interpretatus est mihi dominus Augustinus egregiè sicut cætera, de ipsis

A ſis temporibus Noe:ita, vt Chriſtus in ſpiritu apparuerit temporibus Noe, & tunc prædicauerit illis ſpiritibus,qui in carcere erant, ideſt, hominibus illius ſeculi,qui more ſcripturæ,ſpiritus appellantur, vt. 1. Ioann. Omnis ſpiritus qui non credit Ieſu Chriſto, &c. ideſt, omnis homo. Qui in carcere erant,ſcilicet,cæcitatis, & ignorantiæ,erroris,& peccatorum. Vel, in huius vitæ carcere. Vel ſic, Prædicauit tunc temporis Chriſtus ſpiritibus, ideſt, animabus exiſtentibus in carcere corporis,qui appellari ſolet carcer in ſcriptura, à quo diſſolui cupiebat Paulus,& eſſe cum Chriſto. Hanc eandem explicationem ſequitur Beda,ibi,& Albertus, & Sanct. Thom. ſuper illum locum quos etiam ſequitur Diony.vnde Beda ſic legit, His qui in carne erant, ſpiritibus.

1. Ioan. 4.

Phil. 1.

B

Quòd autem Chriſtus in veteri teſtamento iam olim multoties apparuerit, etiam in forma humana viſibili, quanuis non verè,& ſubſtantialiter factus homo,ſed ſecundùm ſpeciem, & apparentiam conficta,& aſſumpta humani corporis effigie, quaſi illis apparitionibus ſe exerceret, ad veram humanitatem aliquando aſſumendam:habent innumeri Patres Eccleſiæ, & concilium Syrmienſe, can. 13. & 14. & Diui Leonis Papæ, in Epiſtola ad Pulcheriam Auguſtam (eſtque numero Epiſto. 13.) verba ſunt iſta: Potuerat omnipotentia filij Dei, ſic ad docendos, iuſtificandoſque homines, apparere, quomodo Patriarchis, & Prophetis in ſpecie carnis apparuit: cum aut luctam inijt, aut ſermonem conſeruit, ſed illæ imagines, huius hominis erant indicia. Clemens etiam Romanus libro. 5. conſtitut. Apoſtol. c. 19. dicit, quòd hunc, ideſt, [illegible] Chri-

Quòd in ueteri teſt. per ſona Verbi diuini iam olim apparuit in forma humana.

C

A illa verba, In inspiritu veniens prædicauit, ad Noe tempora pertineant: & tunc Christus venisse, & prædicasse dicatur: Sed tamē quod sequitur, His qui in carcere erāt, spiritibus, non sit referendū, vt vult Augustinus, ad illos homines, quatenùs tempore Noe viuebant, sed ad ipsosmet, pro vt tempore Christi erant iam in inferno: ita vt sit sensus: Christus, in spiritu iam olim temporibus Noe veniens, prædicauit illis, qui nunc temporis sunt spiritus, & in carcere inferni detinentur: tunc autem in mundo viuentes, Noe credere recusabant. Itaq; his, qui modo sunt spiritus, Christus tunc prædicauit. Facit ad

1. Petr. 4.

B hoc locus alter eiusdem Petri. c. sequenti, Propter quod & mortuis euangelizatum est, idest, prædicatum est euāgelium eis, qui nunc quidem sunt iam mortui, olim tamen dum viuerent, euangelium audierunt. Ac si diceret non esse nouam, aut recentem euāgelij prędicationem, nam & mortuis annunciata est, idest, superiorum temporum hominibus, iam pridem mortuis. Ex his porro interpretationibus colligitur, perantiquam, & vetustissimam rem esse prædicationem euangelij: non tamen sequitur, quod illi existimabant, scilicet, perditissimos illos homines saluatum iri. Quin potiùs, id quod proximè accedit

C ad nostram quæstionem, fit, quòd, sicut pauci tempore diluuij ab aquis seruati sunt, scilicet, octo, pereunte reliqua ferè innumerabili hominum multitudine, per totū orbem terrarum longè, latèq; dispersa, ita quàm paucissimi sunt, qui nunc temporis ad patriam perueniunt, cæteris omnibus (miserabile dictu) pereuntibus. Atq; adeò si prædestinatorum numerus cum numero pręscitorum comparetur, vix octo saluantur, præ magno eorum qui damnantur, numero.

4. Explicatio illius loci.

Alterum etiam sensum difficilis ille locus forsan admittit,

mittit, vt scilicèt, non de carcere huius mundi, aut inferni, ibi sit loqutus D.Petrus: sed de carcere lymbi, aut purgatorij. Et in eum locum dicatur descendisse Christus, & inde eos homines extraxisse, qui tempore Noe, aliquando quidem increduli fuere, sed ipsius Noe prædicatione commoniti, tandem resipuerunt, & sic, vel ad limbum, vel purgatorium descenderunt. Itaq; considerare oportet, ex hominibus illis, qui tempore Noe fuerunt increduli, quosdam quidem fuisse semper incredulos, quosdam verò aliquando: hoc est, aliquo temporis illius interuallo: Et quidem qui semper fuerunt rebelles, & obstinati, ad damnatorum inferna contrusi sunt: in quem tamen locum Christus minime descendit. Qui verò aliquando fuerunt increduli, sed non semper, nam sacris Noe concionibus acquieuerunt, ac sic pœnituerunt, isti quidem ad purgatorium, vel ad limbum patrum deducti sunt: & in hunc locum descendit Christus, ibidemq; ipsis prædicauit, annunciando pacem, atq; salutem, vt longo quasi postliminio, in cœlestem patriam perducerentur. Pluri ma itaq; mihi videtur habenda esse ratio illius aduerbij, aliquãdo, præcipuèq; si vox Græca id patiatur. Illud porrò quod dicit ibi D.Petrus, Quando expectabant Dei pacientiam, allusio est ad illud, Erunq; dies hominis. 120. annis. Tot enim annorum spatio eos Deus ad pœnitentiam expectauit. Is q; est illius loci sensus, vt vult D. Hieronymus, in Quæstionibus Hebræ. Chrysostomus; Beda, & Albinus, vel Alcuinus in Gene. quanuis alij ignoranter existimauerint, præfixum ibi fuisse à Deo terminum humanæ vitæ, quæ ab illo tempore protendi minimè iã deberet, vltra centesimum vigesimum annum: Quod ita intellexerunt Lactant. Firm. alioqui eruditus, & ele- [illegible] gans

Genes.6.

[illegible]

A gans scriptor lib.2.diuin.insti.cap. 14. & Iosephus lib. 10. antiquita.cap.3.& Petrus Apon.conciliator Medicorum. Quod tamen sustineri minimè potest, cùm post diluuij tempus, multi illum vitæ terminum pluribus annis superauerint: scilicet, Abraham, Iacob, &c. Et hactenus hoc tam abdito, & inuio testimonio.

Quoniam tamen plurimùm vereor ne præsens quæstio crescat in tractatum, vt creuit præcedens, operæpretium faciam, si per quasdam propositiones dogmata superius tradita breuiter confutauero, & quæstionis difficultatem resoluero. Vt ergo ab Origene incipiamus.

V. *Refutatur error Origenis de repu‑tatione damnatorum.*

B SIt prima propositio: Intolerabilis error est, & apertissima heresis asserere, quòd dãnati, siue Angeli, siue homines debent aliquando pœnitere, & ad Deum reuerti, & sic salutem adipisci: quod erat dogma Origenis. Neq; ego video quomodo ab hoc ipsum possimus errore vindicare. Scio sanctissimum Pamphilum Martyrem Apologiam pro Origene cõfecisse, vbi à multis eum defendit, & purgat erroribus. Et Ruffinus etiam nõ solum illum Pamphili librum fecit Latinum, sed & alium eiusdem argumenti conscripsit, in cuius quidem fine, sic ait: Si quid inuentum fuerit in libris Origenis, quod cum C fide Catholica non consonet, hoc & ab hereticis suspicamur insertum, & tã ab illius sensu, quàm à nostra fide ducimus alienum. Multi etiam Ecclesiæ patres super hac re digladiati sunt. Sed ex modernis Iacobus Merlinus, Apologiam pro Origene facit, quam tertio Origenicorum operum thomo affixit. Et in probatione secundæ propositionis, articulo secundo Origenem ab hoc errore eripit, proditis vndecim, quæ ipse fidelissimè, & diligentissimè collegit, ac retulit

ex eius libris testimonijs,in quibus catholicè nobiscum confitetur,Dæmonum,prauorumq; hominum supplicia futura perpetua. Quod & ostendere mollitur Picus ille Mirandulanus,ob raram formosissimi corporis, & animi venustatem,cum generis nobilitate, & ingenij acrimonia cõiunctam, Phœnix appellatus.Nam in suarum quæstionum Apologia.q.7.art.1.in. 2. heresi Origeni attributa,ipsum etiam ab hac,& alijs hęresibus immunem esse demonstrat.Quod & ego existimo,nam (vt è multis vnum,aut alterum locum depromamus)ipse Origenes acerrimè conqueritur de aduersarijs suis,quòd ipsius libros multis erroribus resperserint.¦Quia in Epistola ad Alexandrinos,quam refert Ruffinns in Apolog. sic ait: Quidam tractatus nostros calumniantur , & ea sentire nos criminantur,quæ nunquam sensisse nos nouimus.Et rursus:Quidam eorum qui libenter habent criminari proximos suos,ascribunt nobis, & doctrinæ nostræ crimen blasphemiæ,quod à nobis nusquam audierunt,&c.Et de Origene hactenns.Ad id verò quod obijciebatur,D.Hieronymum,& Ambrosium eiusdem etiam fuisse sententiæ.Respondetur,eos tale non asserere : imò oppositum apertissimè confitentur,vt videre licet in Syxto Senensi,lib.6.Bibliothecæ.annotat.290.&.298. quod de Hieronymo ostendam sequenti conclusione : nam Hieronymus est qui explicatione multa indiget, eo quòd varius loqutus est. Quod verò author glossę interlin. videtur asserere,Animas omnium damnatorum aliquando tandem gloriam habituras.Soluitur cum S.Thom.4.d. 46. q.2.id sub hypothesi impossibilis dictum esse, ad exaggerandam grauitatem peccati diaboli,qui typicè ibi describebatur.

Defenditur Origenes.

His hunc in modum statutis, ad nostræ propositionis pro-

A probationem redeamus. Quoniam enim de numero prę destinatorum inquirimus, conuellere oportet, & destruere errorem hunc, siue sit Origenis, siue non: qui, omnes damnatos esse reparandos, dicens, consequenter omnes ponit prædestinatos, & nullos reprobos. Cum autem ex nouo testamento vulgò nobis testimonia suppetant, in quibus asseritur, inferni ignes futuros esse perpetuos: videamus, an ex veteri testamento id ipsum ostendere valeamus: idq; ad litteram, (nam allegoricus sensus ad fidei dogmata confirmanda, infirmus est valde.) Vnde nō est quòd illum locum depromamus Psalmi. 6. Non est *Psal. 6.* *Iob.*
B in morte qui memor sit tui, ininferno autem quis confitebitur tibi? Et illud Iob, Terram tenebrosam, & opertam mortis caligine, terram miseriæ, & tenebrarum, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Et similia. In his enim non de Tartareo damnatorum barathro, sed de sepulchro tantùm est sermo. Ac proinde cum ferè semper inferni nomen, sepulchrū sonet in veteri testamento, dificile est locum inuenire, in quo ad litteram penæ Tartareæ perpetuitas designetur.

VI. *Ex locis uet. test. probatur perpetuitas inferni.*

VErùm nescio vtrùm iste locus ad rem faciat, Psalm.
C 48. Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem. Ecce labores, & vita damnatorum pari passu currunt, & vtrunq; perpetuo, in æternum, & adhuc in finem. Sed tamen Hebræa aliter habent. Et post pauca: Sicut oues (in inferno positi sunt) mors, mors inquit, depascet eos: Non enim eradicabit eos, non euellet stirpitus, non consumet, sed pascet, vt solet ouis herbam pascere, non radicitùs vellere: atq; adeò herba durat, & permanet. Sic planè de iecore Titij comminiscebantur Poetę, quod perpetuò à vulturibus rodebatur, nunquàm tamen ab su-

mebatur. Ouidius lib. 1. de Ponto.

A

Sic inconsumptum Tytij, semperque renascens
Non perit, vt possit sæpe perire, iecur.

Quo rodendi vocabulo forsitan adumbratur vermis ille etiam perpetuus, qui simul cum igne, perpetuò torturus est damnatorum conscientiam, dicente Isai. cap. 66. sitq; hoc secundum testimonium pro nostra conclusione literalissimum (nam omnes patres, & ipse sacer textus Euangelicus de hoc ipso illum intelligunt Matthæi. 25.) Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt vsque ad satietatem visionis omni carni. Nam, vt ibidem dicitur, Egredientur, scilicet, beati mente, & consideratione, & videbunt cadauera virorum, idest, damnatorum, qui præuaricati sunt. Cui consonat alter mirabilis, & literalissimus locus, & sit ordine tertius, Daniel. 12. Multi ex his qui dormiunt, resurgent. Multi, idest, omnes phrasi scripturæ, vt ibi, Per vnius inobedientiam peccatores constituti sunt multi, idest, omnes. Et Lucæ. 7. Remittuntur ei peccata multa, idest, omnia. Sequitur in Daniel. Alij in vitam æternam, Alij in opprobrium æternum, vt habetur Hebraicè: vel, vt videant semper, vt habet Vulgatus: vel, vt videantur semper, nam verbum ibi positũ, passiuè potest accipi, sicut ibi, Interficitis vniuersi vos, pro interficiemini, tanquam paries inclinatus, & maceria depulsa. Sicut autẽ dicit Isaias, beatos egressuros, vt damnatos videant, sic dicit Daniel, damnatos videndos semper, scilicet à beatis, & irridendos, & aspernandos. Et erunt, inquit Isaias, vsq; ad satietatem visionis omni carni. Quartò Iudith. c. 16. Dabit ignem, & vermẽ, (quod mirè consonat Isaiæ) in carnes eorum, vt vrantur,

Isai. 66.

Matt. 25.

B

Dani. 12.
Rom. 5.
Luc. 7.

Psalm.

C

Iudith. 16.

A tur,& sentiant vsq; in sempiternum. Posuerat ignem, & vermem,& vnicuiq; suum appropriat effectum, vt vrantur,& sentiant: nam ignis vret, & vermis sentire eos faciet,& dolere,& vtrunq; in sempiternum. Quid clarius? Sunt autem hæc loca eò maioris ponderis, quò nullã habent aliam literalem intelligentiam, quàm de damnatorum æternitate pœnarum. Quanuis autem, teste D. Augustino. q. 31. super Gene. hæc vox, æternum, aut sempiternum, in scriptura, interdum sumatur pro eo quod est longissimæ durationis, temporale tamen, & finibile, vt ibi, Gene. 17. Dabo tibi terram Chanaam in possessionem B æternam, idest, longissimæ durationis,& illud Horatianũ in epistola, quod & adducitur ibi ab Augustino:

Genes. 17.

Seruiet æternùm qui paruo nesciet vti.

Idest, seruiet multa temporis curricula. Quod latissimè disputat Finus Adrianus lib. 4. flagelli Iudæorum. c. 7. ex tribus Hebraicis vocibus, quæ pro longissima tẽporis duratione significanda, vsurpantur sæpè in scriptura, de quo etiam doctissimè scripsit Andreas Masius super Iosue cap. 24. Sed tamẽ in quatuor illis locis vox æternitatis secundùm proprietatẽ sermonis Hebraici,& sig- C nificationem vocis Hebrææ, quæ ibi habetur, non nisi æternum,& perpetuò duraturum potest significare. De hac tormentorum perpetuitate multa videre licet in D. Augustino, lib. 21. de Ciuitate, vbi & ostendit quomodò damnatorum corpora, cum naturâ sint corruptioni obnoxia,& ignis alioqui summam habeat vim, & potestatem ad destruendum,& transmutandum quidquid sibi fuerit obiectum, non tamen agat in damnatorum corpora actione corruptiua, sed sint ipsa corpora tam miris, & ineffabilibus modis à Deo temperata,& solidata, vt in

sem-

sempiternum habeat ignis in ipsis suæ actiuitatis, & com- A
bustionis materiam indefectibilem. Et hanc ipsam horũ
suppliciorum perpetuitatem, ex Gentilibus etiam quàm
plurimi quadantenus olfecerunt, luce etiam fidei desti-
tuti. Quod Augustinus Eugubin. lib. vltimo de perenni
Philosophia, à c. 19. vsq; ad finem libri ostendit, produ-
ctis multis testimonijs Ethnicorum, potissimũ verò Pla
tonis, Tullij, Plutarchi, Senecæ, Iamblichi, & ex poetis
antiquissimis vetustæ gentilitatis Theologis, Orpheo,
Pindaro, Lino, Musęo, Hesiodo, Sophocle, &c. Et hacte
nùs de ista propositione.

VII. *Quòd non omnes fideles sint prædestinati.*

Secunda propositio: Quòd omnes fideles sint ad glo- B
riam prædestinati, quòdq; soli infideles sint præsciti, &
reprobi, dogma etiam est hæreticum, siue id asseruerit
Hieronymus, siue non. Certè doctrina hæc non multũ
à Lutheranorum recentissima heresi dissidere videtur.
Quemadmodùm enim illi solam fidem dicunt suffice-
re ad salutem, contrà verò solam infidelitatem esse pec-
catum, ob quod æterna infertur damnatio: sic illa senten
tia omnes fideles saluat, solosq; infideles damnat, & re-
probat. Et quidem D. Hieronymus eam nõ tenuit, quod

Defenditur Hierony. à suprà relatis erroribus.

duplici via ostendi potest. Prima quidem, quoniam D.
Hieronymo familiare est de mente aliorum sępissimè C
loqui, & eorum dogmata suis scriptis inserere: quod & fe
cit in illius sententiæ assertione. Et quòd Diuus iste id fa
cere solitus sit, patet tùm ex multis alijs eius testimonijs:
tùm verò maximè ex quadam eius Epistola ad Augu-
stinum, quæ incipit. Tres simul epistolas. non longè à
principio vbi dicit: Vt simpliciter fatear, legi hęc omnia,
& in mente mea plurima coacerbans, accito notario, vel
mea, vel aliena dictaui, neq; ordinis, neq; verborum, in-
terdum neq; sensuum memor. Ecce expressissimum te-

stimo-

A stimonium, quo à multis Hieronymum protegere valemus calumnijs, dicendo plerunq; ex Origenis, & aliorum multorum scriptis quasi farraginem scriptorum cõpilasse: atq; adeò de mente non propria, sed aliorum sæpè sæpiùs esse loquutum. Et quanuis id ipse non tam expressè ibi, & alibi sæpè fateretur, constat certè his qui in eius, & aliorum antiquorum scriptis versati sunt, multa passim in Hieronymo offendi, quæ in Origene, & alijs peruetustis authoribus ad verbum reperiuntur. Quod vel maximè videre licet lib. 18. iam relato in Isai. c. 66. vbi longam, quam ibi adducit explanationem, ad verbum in Origene reperiet lector, thom. 2. Origenicorum B operum, homil. 9. in diuersos Matthæi locos. Quin præclara sunt quæ ad propositum Syxtus adducit, lib. 4. verbo, Hieronymus Stridon. vbi ait: Solet Hieronymus in colligendis veterum explanationibus sæpenumerò illorum sententias, & interdum quoq; nonnullas aberrantes, & absurdas opiniones referre, suppressis authorum nominibus, & omissis aliquando modestiæ gratia, confutationibus earum opinionum, quòd eas alibi plenissimè confutasset. Quo fit, vt dum indiscriminatim permiscet aliena suis, videatur nonnunquam aliorum er-C rores recipere, & ex animi sui sententia pronuntiare.

Secunda via fortiùs, & certè infragibiliter ostenditur D. Hieronymum illi sententiæ non annuisse, sed abnuisse potiùs: nam ipse in Apologia aduersus Ruffinum, & aliàs sæpe constantissimè asseuerat, omnes damnatos etiam fideles, & Christianos perpetuis ignibus excruciandos, & errorem eorum, qui oppositum sentiunt, omnino detestandum. Sed omnium eius locorum optimus, & apertissimus est quem habet, super Ionam. c. 3. vbi longo discursu id ostendit. Primò, quia doctrinam hanc de-

 finien-

finiendis damnatorum supplicijs nunquam scriptura do A
cet. Secundò, quia in euangelio æternus dicitur ignis inferni sæpenumero. Tertiò, quoniam doctrina aduersariorum funditus euertit timorem Dei, si omnes improbi sunt, etiam post longas pœnas, tandem aliquando saluandi. Quartò; quia si omnes tandem eandem in gloriam sunt restituendi, & reponendi, nulla iam erit distantia inter Virginem, & prostibulum: inter matrem Domini, & inter victimas libidinum publicarum: idem erit Gabriel, & Diabolus: Apostoli, & Dæmones: idem Propheta, & pseudopropheta: idem Martyres, & persecutores, &c. Quod verò tam expressè de Christianis videtur assere- B
re post ignes tandem eos esse saluandos, intelligit planè post ignes purgatorij temporales, non post æternos inferni. Nec verò oportet meam conclusionem alijs sacræ scripturæ locis comprobare, & patrum, & conciliorum Ecclesiæ authoritate firmare, cum luce stellarum clariora, & earum numero plura testimonia sint, quibus asseritur, non solum fidem, sed opera, sed charitatem ad salutem esse necessaria. Atq; adeò innumeros esse homines in inferno, qui Christiani quidem illi, & fideles fuerunt, quia tamen mortalis peccati nexu implicati decesserunt è viuis, ab æternæ vitæ ingressu perpetuò retardari, & C
sempiternis inferni ignibus puniendos detineri.

VIII. *Quòd longè plures sint prædestinatis reprobi.*

TErtia propositio: Quantùm ex diuinis scripturarum voluminibus, sanctorū patrū scriptis, & quibusdam apparentissimis rationibus licet colligere, longè maior, & incōparabiliter numerosior est hominum reproborum multitudo, quàm electorum. Conferimus in præsenti conclusione homines hominibus, nec solū de Christianis loquimur: nam Christianorum, & verè fidelium maior pars an condemnetur, dicemus propositione sequenti.

A quenti. Certè scriptura saluandos solet paucorum nomi ne significare. Psalm.16. Domine, à paucis de terra diuide eos. Et hæc est communis intelligentia, vt ibi pauci iustos significent, licet D. Hieronymus, Flaminius, Campen. & alij ex Hebræo aliter vertentes locum illum, longè alium sensum reddant. Porrò quod sequitur, De absconditis tuis adimpletus est venter eorum, idest, malorum, exponitur optimè à Flaminio (quod & per parenthesim referre libet) de opibus, auro, & argento, quæ abscondita Dei vocat, quòd Deus ea terræ venis occultauerit, idq; certè magna industria, & data opera. Præuidens enim Deus quantum damni hominibus imminere ret ex auro, & opibus, ab eorum oculis amouit ea, inque terræ visceribus condidit, & maris, & fluuiorum alueis deposuit, vbi non nisi cum magna difficultate reperiuntur. Veruntamē, vt diuinè cecinit Ouidius. 1. Metamor. (Dauidi sacro vati prophanus hac in parte mirè concinens.)

Psal. 10.

B

-Itum est in viscera terræ,
Quasq; reconderat, Stygijsq; admouerat vmbris,
Effodiuntur opes irritamenta malorum.

C His ergo absconditis adimplentur mundani, aut adim pleri satagunt, quo maximè à iustis differunt, qui pauci præ mundanis meritò appellantur, vt ibi etiam: De negligentia tua purga te cum paucis, idest, cum bonis. Et ibi. Pauci verò electi, idest, boni.

Eccl. 7.

Dicuntur porrò eadem ratione in scriptura, lapides pretiosi: Apocal. & vasa aurea. Rom. 6. & argentum, & aurum. Sicut enim perpaucæ sunt gemmæ, per pauca vasa aurea, quàm plurima vero vasa fictilia, ferrea, lignea, testacea: Sic longè plures præsciti sunt quàm electi. Huic

Rom. 6.

doctrinæ consonat quod lib. 4. Esdr. c. 8. habetur: Hoc sæculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos. Et mox: Terra dabit multam terram vnde fiet fictile, paruum autem puluerem vnde aurum fit. Sic, multi quidem creati sunt, pauci autem saluabuntur. Ecce vbi qua proportione terra puluillos auri superat, ea reprobi electos excedunt, testante Esdra, cuius in illis libris secundùm canonicos, est multa authoritas. Qua idētidem, & alijs similitudinibus vtitur D. Pater Augustinus. lib. 3. contra Cresconium. c. 46. thom. 4.

Esd. 8.

Matt. 7.

Facit ad hoc, tertio loco illud. Matthæ. 7. Arcta est via quæ ducit ad vitam: lata quæ ad perditionem. Cuius ratio est quam Hesiodus attulit, relatus à Tullio. 4. familiarium, Epistol. 18.

Virtutem posuere Dei sudore parandam,
Arduus est ad eam longusq; per ardua callis, &c.

Et duas hasce vias identidem Pythagoras per literam Y. significabat: quarum quæ ducit ad vitam, arcta est, & difficultatibus, & inuolucris implicata. Contrà verò quæ ad perditionem, lata, & multorum per eam transeūtium pedibus detrita, aperta, & omnibus peruia.

Litera Pythagoræ discrimine secta bicorni, &c.
Nam via virtutis dextrum petit ardua callem:
Molle ostentat iter. &c.

Ephes. 1.
Colos. 1.

Quartò, Appellatio sortis mirè quadrat electorum saluti, Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum: & illud, Sorte vocati istis. Quēadmodū enim sortes paucissimis cadunt, cū tamen inter multas hominum centurias mitti soleant, ita perpaucis inter multa hominum millia

sors

A sors prædestinationis contingit. Rursus, sors dicitur, vt ostendatur ad sortem prædestinationis nihil referre dignitatem, aut virtutem naturalem hominis, sed solam Dei voluntatem: sicut enim sortes interdum cadunt, & contingunt homini pauperculo, mãcipio: & nobiles, potentes, sapientesq; sua spe frustrari solent, & exortes euadere. ita meritorum, dignitatum, virtutumq; humanarũ nulla prorsus habetur ratio à Deo optimo Maximo, ad aliquē prædestinandum.

Adde quintò ante tēpora Christi, quando notus in Iudæa Deus, & in Israel tantũmodò notũ erat nomē eius, B & erat insuper in pace, id est, in Hierusalē locus eius, quia ibi præsertim colebatur, vt habetur psal. 75: & quando caminus eius erat in Sion. Isai. 31. Israelitæ tantũ, iįq; nõ omnes, sed pauci saluabantur. Et quanuis ex gentibus nonnulli iter aliquando salutis offenderent, & salui fierent, tamen cum magno eorum qui in toto terrarum orbe misere peribant, numero comparati, aut nullus, aut vnus erat. Non enim sine causa moribundus Moses exclamãs dicebat: Beatus es tu Israel, quis similis tui, popule qui saluaris à Domino? Itaq; eo tempore ante aduentum Christi desideratissimum, quis inficiabitur paucitatem electo C rum nulla ex parte cum perditorum multitudine posse conferri? Ad hæc: Etiam post aduentum Christi per multas annorum centurias vsq; ad auorum nostrorum ætatem, quot miserorum hominũ millia, in illis vastissimis Indiarum regionibus, ab hinc centum annis adinuentis (Prohdolor) condēnabantur? Quot pueri? Quot adulti? Quot senes? &c. Verùm tantæ, tamq; miseræ perditionis consideratio lachrymas excutit etiam lapideis oculis: nostri autem carnei sunt, & ijs quæstionibus dispiciendis, & conscribendis per necessarij.

Psal. 75.
Isai. 31.
Deut. 34.

IX. *Quòd fidelium Christianorum maior pars damnetur.*

Sit ergo quarta propositio: Saluo Ecclesiæ, & rectiùs sentientium iuditio, dicendum videtur, quòd hominum etiam Christianorum, & verè fidelium maior pars damnetur, quàm salua fiat. Et quidem cum in huius probatione conclusionis, firmum aliquod, & constans argumẽtum producere non possimus, coniecturis nobis agendũ est primò, & deinde locis aliquibus siue ex scriptura, siue ex patribus mutuatis. Primò autem insignis coniectura est quòd finis iste salutis, & gloriæ valde est improportionatus, & totam naturæ nostræ facultatem multis post se relinquens interuallis, & longè excedens. Adde quòd homines ipsi naturâ sunt in malum omne propensi, nã suapte sponte in bonũ sensus inclinantur, quod siue per se, siue peraccidens cum bono rationis perpetuò pugnat. Insuper ex peccato originis relicti sumus omnes vulnerati, infirmi, & ad bonum omne satis imbecilles. Ex quibus omnibus sequitur mirandum non esse, quòd ex hominibus perrari præaltum illum, & eleuatissimum beatitudinis attingant scopum.

Secundò, Recurramus obsecro ad cœlestia scripturarum oracula, & inde prędestinationis signa petamus: quę videlicet sunt, vera cordis humilitas, vera in aduersitatibus pacientia, charitas, & misericordia erga egenos, pietas in res diuinas, mundities corporis, & animi, verbi Dei libens auditio, & obseruatio. Hæc ergo signa cum meditati fuerimus, inueniemus sanè aut paucissimos esse prædestinatos, aut indicia illa inania esse prorsus, & fallacia: quorum hoc secundum dici non debet, nam illa aliaq; eius generis prædestinationis vestigia, ad fidelium solatium relicta nobis esse à Deo, dicunt sancti patres. Restat ergo primum esse dicendum, & consequenter minorem fidelium partem saluam fieri, cum minor pars

A pars sit in quibus signa illa reluceant.

Tertiò concedimus quidem ex veris fidelibus multā partem suscipere in mortis articulo sacramenta, cum cō tritione suorum peccatorum, aut saltem cum attritione, quæ cum sacramento satis est ad salutem: At si omnes totius Christianitatis prouincias mente perambulemus, præsertimq; militum, nautarum, & aliorum eius generis perditissimorum hominum mortes consideremus, inueniemus planè quàm paucos eorum sacramenta in illo mortis cardine suscipere: aut si suscipiunt, certè in iudicium, & condemnationem, quantùm fas est suspicari de

B perditissima, & profligatissima gente, & ad postremam vitæ metam pœnitentiam prolatante, videatur D. Anto. 3. p. tit. 10. c. 2.

Quartò, adde hominum etiam fidelium maiorem partem, imò & maximam, dum viuunt sani, & incolumes, se citra timorem & scrupulum multis sceleribus, varijsque peccatorum generibus inuoluere: ita vt paucissimi sint quorum si conscientias ęquo examine penses, non reperias semper, & pro quolibet temporis articulo, saltem vnius, aut alterius peccati mortalis labe coinquinatos: pręterquam vno, aut altero die, cum tempore Paschali ad sa

Corruptissimi nostri seculi mores.

C cramenta se vtcunq; præparant: idq; in aulis Regijs, in tribunalibus, in mercatorum, & nummulariorū mensis, in opificum domibus, in plateis vulgò. Quid in hospitum, ac viatorum diuersorijs? in lenonum, & meretricum latibulis? vbi omnes vndiq; velut signo dato ad fas, nefasq; miscendum cohorti sunt. Adi nundinas, militiam, foros iudicum, nautarum, & piscatorum commertia, & ibi puerorum, adolescentium, virorū, senumq; corruptissimos mores intuere, periuria, inuidias, detractiones, fraudes, cō uitia, rixas, obscœnitates, corrupta desideria, superbiam, auari-

auaritiam,edacitatem,violētiam,&c.profectò mecum A
senties,dicesq́;,Nemo Hercule nemo,aut vnus, & alter
horum est,qui salutis suæ memor ad Deum aliquando
reuertatur.Nam ecclesiasticas curias,& cleri statum totum,ita
sit,saluemus,& saluet Deus.Si inquam hæc omnia
mente perambulaueris,non poteris non dicere cum
Dauide vociferabundum,Quis dabit mihi pennas,sicut
columbæ? Cuius ratio sequitur,Quoniam vidi iniquitatem,&
contradictionem in ciuitate:Die,ac nocte circundabit
eam super muros eius iniquitas, & labor in medio
eius,& iniustitia:& non defecit de plateis eius vsura, &
dolus.Die,inquit,ac nocte non defecit de plateis peccatum. B
Quota enim hora plateas adeas, qua non eas reperias
peccatis,& peccantibus refertas? Circūdabit,inquit,
eam,& super muros eius iniquitas: ducta metaphora ab
hostibus,cum oppida obsident,&occupant,& super muros
vexilla in victoriæ signum erigunt.Super muros,inquit,eius
iniquitas,quasi populi victrix, &c. Et labor in
medio eius,& iniustitia. In medio inquit, quod Hebraica
Phrasi,plenitudinem significat.Hanc peccantium effrenatam
licentiam Ouidius.1.Metamorphoseos sic describit.

Psal 54.

C

Protinus irrupit venæ peioris in æuum
Omne nefas,fugere pudor,verumq́;,fidesq́;,
In quorum subiere locum fraudesque, dolique,
Insidiæque, & vis, & amor sceleratus habedi.

Et Seneca,Epistol.98.Ad deteriora faciles sumus,quia
neq́; dux potest nec comes deesse, & res etiam ipsa sine
comite,sine duce procedit,non pronum iter est tantùm
ad vitia,sed præceps.Et lib.2.de ira.cap.7.8. &c. 9. Si irasci

sapiens

A ſapiens debet factis turpibus,& contriſtari ob ſcelera, nihil eſt ærumnoſius ſapiente:omnis illi per iracundiam, mœroremq; vita tranſibit.Quod enim momentum erit, quo non improbanda videat? Quoties proceſſerit domo per ſceleratos illi auaroſq;, & prodigos, & impudentes incedendum erit.Nuſquam oculi eius flectentur, vt nõ quod indignentur inueniãt, &c. Si ergo tam ſe in omne vitium omnes ferè homines, etiam illi qui Chriſti baptiſmo ſuſcepto,fidem habent veram,præcipites dedunt, quare credendum eſt tam facilè in mortis articulo Deũ eorum miſereri,& abundantiſsima, & efficaciſsima eis B auxilia conferre vt ſaluentur:cum ipſi quandiù vixerũt, immemores Dei fuerint? Videatur Auguſtinus lib. de vera pœnitent.

Quintò, Accedit quòd huius tam magnæ,& excellentis Dei miſericordiæ paucißima nobis exempla proponuntur,hominum,qui in vita peccatores,& in morte iuſti effecti ſunt,nempe vnius latronis,vnius Magdalenæ, vnius Zachæi,vnius Matthæi,vt nimirum ſanctus Spiritus in ſcripturis ſuis nos edoceat,omnibus quidem quantunuis peccatoribus Deum auxilia ad ſalutem non denegare,omnibuſq; ad gloriam patere aditum,paucos taC men eorum,qui vitam perditè tranſegerũt,in hora mortis Dei miſericordiam conſequi.

X.

Locis ſcripturæ probatur concl. 4.

HIS adijce ſcripturæ loca,Eccleſ.1.ſtultorum infinitus eſt numerus.Pſalm.14.Non eſt qui faciat bonũ, non eſt vſq; ad vnum.Omnes declinauerunt, ſiue effætuerunt,vt habent Hebræa,ſimul inutiles facti ſunt. Et rurſus(quaſi intercalari verſũ interiecto.) Non eſt,qui faciat bonum,&c.Rurſus toto Pſalm.11. hæc bonorum raritas à Dauide deploratur:Saluum me fac Deus,quoniã defecit ſanctus,quoniam diminutæ ſunt veritates à filijs

Pſalm.14. Pſal.11.

M homi-

hominum. Veritates, phrasi Hebraica, omnes virtutes: sicut mendacia, omnia vitia significant. Et vltimo tandé, ipsoq; mirabili versu, In circuitu impij ambulant, id est, omnia impijs plena sunt: quoquo te vertas, circundatum te impijs videas necessum est, circúmquaq; licenter vagantibus. Vel sic (& ad nostrum etiam facit propositum) Cum virtus in medio centro sita sit, impij per circuitum obambulant, idest, per circunferentiam circuli. Sicut verò scopus, vel centrum difficilè attingitur, facilè verò erratur ab illo: est eniam multiplex latitudo circuitus, simplex verò, & indiuisibile centrum: ita paucissimi virtutis scopum, & beatitudinis centrum actionibus suis rectâ tendentibus assequuntur, plurimi autem ab eis desciscunt.

A

B

Mich.7. Et Miche.7. bonorum paucitas pulchro schemate depingitur, Væ mihi quia factus sum sicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, & non est botrus ad comedendum. Consonat locus iste ei qui habetur apud Isai. *Isai.24.* Quomodò si paucæ oliuæ quæ remanserunt, excutiantur ex olea, & racemi cũ finita fuerit vindemia, &c. Quibus locis bonorum raritas, & inopia cum raris illis racemulis, cumq; oliuis, etiam raris, post plenam integramq; vindemiam vsui pauperum derelictis, comparatur. Contrà verò iniquorum copia cum plenissima illa vuarum & oliuarum segete, quæ ad vinum, & oleum conficiendum, & exprimendum, & ad vsus etiam comedendi tẽpore vindemiæ, à proprijs dominis colligi solet, aptissimè comparatur.

C

Adde ex innumera filiorum Israel multitudine ex AEgyptiorum finibus profecta, & in terram promissam contendente, duos tantùm ad illam peruenisse ex sexcen-

A centis inquam hominum millibus, intellige ad arma capessenda iam aptis: nam puerorum senum quoque, fœminarumque numerus reticetur: & horum non dubium quin permulti ad promissionis terram deuenerint. Sicut ergo ex sexcentis millibus virorum armatis, ijsque fidelibus duo tantùm assequuti sunt terram illam, ita perrari sunt qui etiam ex fidelibus ad patriam perueniant, comparatione eorum qui ab illa exules in deserti Tartarei vasta solitudine permanent. Tractatur ab Augustino sermone. 102. de tempore. Sed & illud Pauli hûc spectat: Omnes quidem currunt, sed vnus B accipit brauium, ex currentibus inquàm per veram fidē, quam qui non habent, non currentes, sed stantes, imò retrorsum euntes dici possunt.

1. Corin. 6.

SED exquiramus causas huius bonorum inopiæ, & prauorum copiæ: nam naturales esse nobis virtutes, dicit Damascenus libro. 3. fid. orthod. capitul. 14. & Glossa, Matthæi. 4. in illa verba, circuibat Iesus. Quamobrem Diuus Thom. 1. 2. quæstione. 71. articul. 2. docet, vitia esse contra naturam hominis. Porrò quæ secundùm naturam sunt, in pluribus reperiuntur: quæ verò contra naturam, in paucioribus. Quod C prius dixerat. 1. parte, quæstione. 23. articulo. 7. in. 3. argum. & sanè in cæteris naturis malum reperitur in paucioribus, cur non sic in humana? Secundò, in scriptura copiosissimus sanctorum numerus passim exprimitur, Matthæi. 8. multi ab Oriente, & Occidente venient, &c. Et Apocalysis. 7. Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, &c. Et, Redemisti nos Deus ex omni tribu, & lingua, & populo. Et Apocalyp. 14. Diabolus cauda traxit secum tertiam partem

XI. Arguitur cōtra prædicta

Matth. 8.

Apc. 7.

Apoc. 14.

M 2 stellas

stellarum, idest, Angelorum: reliquæ verò duæ salutæ facta sunt. Si ergo angelorum plures electi sunt, cur non idem de hominibus dicemus. A

Prima causa ob quā tam pauci saluantur.

Ad horum primum optima est S. Thom. responsio, in illa. q. 23. 1. p. ar. 7. vbi dicit, finem hunc beatitudinis super naturalis non esse naturę nostræ proportionatum, sed excellens eam, & ideò in paucioribus reperiri. Quod si esset naturæ proportionatum, in pluribus reperiretur. Addit S. Thom. secundam causam, nempè naturam nostrā esse gratia Dei destitutam per corruptionem peccati originalis, ac proinde pauci sunt qui ad virtutis cacumina conscendunt. Præterea, bona hæc sensibilia sunt magis nota nobis, atq; adeò vehementiùs nos mouent, alliciut, imo trahunt, ne dicam rapiunt, atq; præcipitant. Præsertim cum sensitiuæ simus naturæ, nihilq; ad intellectum deduci valeat nisi medijs sensibus. Retardamur ergo à sensibus, quorum est nobis familiarissimus vsus: bona autem sensus cum bono rationis plerunque pugnant, siue suapte natura, siue per accidens. Et ideò bono rationis rariùs ducimur, bono autem sensibili frequētissimè. Quartò, bona hæc sensibilia secum afferunt suum præmium, videlicèt voluptatem, & delitias: at verò bona honesta, & rationis in longa futura tempora mercedem pollicentur. Quæ erat ratio perditorum illorum apud Ezechielem. c. 12. Visio quam hic videt, in dies multos, & in lōga tempora iste prophetat. Et Isai. 28. expecta reexpecta, mā da remanda, modicum ibi, &c. & 2. Petri. 3. Vbi est promissio, aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. Et præ alijs insignis est sensus, quem secundùm Galatinum, lib. 4. c. 2. facit ille locus Deuteronomij. 5. Ego sum dominus, faciens misericordiam in multa millia diligentibus me,

Secunda. *Tertia.* *Quarta.* B C

Ezech. 12. Isai. 28. 2. Petri. 3. Deut. 5.

A me. Ideſt, facio diligentibus me miſericordiam poſt multa temporum, & annorum millia, Et hanc eſſe traditionē Hebræorum dicit Galatin. Quintò deinde ratio Lactantij Firmiani ad idem eſt lib. 1. diuinarum inſtitutionum. cap. 1. dicentis ſic: Quia virtutibus amaritudo permixta eſt, vitia verò voluptate condita ſunt, illa offenſi, hac verò deliniti feruntur in preceps, ac bonorum ſpecie falſi, mala pro bonis amplectūtur. Fallit enim vitium virtutis ſpecie, vt ille dixit. Sextò, & eſt ratio Ariſtotelis, Voluptas carnis, & rerum ſenſibilium vſus, & (quod miſerabilius eſt) neceſsitas nobiſcum alitur, nobiſcum incipit, pro B ficit, adoleſcit, ſeneſcit: non ſic rationis opera, & vſus iuditij. Cùm enim ratio, quaſi à longo excitata ſomno, ſeptimo, aut octauo ætatis anno expergiſciſcitur, oculos aperit, caliginem excutit, & ſui ipſius dominium vſumque exercere incipit, iam multis pars ſenſitiua præcucurrit ſpatijs, & temporibus. Iam homo aſſueffactus eſt bonis ſenſibus, quibus ab infantia ſolis affectus, & quibus cum conuerſatus eſt. Atq; adeò non ita facile exturbatur, & deponitur ſenſilis iſte affectus, vt ad rationis claſſem trāſire poſsit homo. Vnde Ariſto. 2. Ethi. c. 3. hunc in modū loquitur: Voluptas communis eſt animalibus, & omnia C quæ in expetitione cadunt, comitatur: quippe cum & honeſtum, & vtile videatur eſſe iocundum. Præterea, cunctis vnà cum hominibus ab ipſis incunabulis, voluptas eſt enutrita: quapropter arduum eſt hunc affectum inſitum vitæ extrudere. Hæc Ariſt. Septimò hoſtes infeſtiſſimi, callidiſsimi, atq; fortiſsimi quibuſcum inceſſantem, neq; inducijs quieſcentem pugnam, & bellum gerimus, teſte Paulo, ad Epheſ. 6. Non eſt nobis colluctatio, &c. Sed aduerſus principes, & poteſtates, &ct. Et illud, Aduerſarius veſter Diabolus tanquàm leo rugiens, circuit. &c. Hi

Quinta. Sexta. Septimo. Ephe. 6. 1. Petr.

&c. Hi hoſtes nobiſcum colluctantes indeſinẽter, faciũt nos frequentiſsimè miſerabiliter, & interdum irreparabiliter ruere. Quæ omnia qui expenderit non mirabitur tã multarum hominum ruinarum, ſed harum mirari deſinens, mirabitur planè quòd tàm multi ſint, qui his omnibus difficultatibus ſuperatis, & obicibus glorioſè ruptis, excellentiſsimum illum beatitudinis finem aſſequãtur: idq; Dei miſericordiæ tribuendum, pariter &; potentiæ catholicè confitebitur.

Ad aliud admittimus lubentiſsimè multos, & quàm plurimos, & ferè innumerabiles eſſe qui ſalui fiunt, atſi cum numero eorum qui damnantur, conferantur, rari ſunt. Quin quod in argumento adducitur, Redemiſti nos ex omni tribu, & lingua, & populo, & natione. Et, Vidi turbam magnam ex omnibus gentibus, &c. Explicatur à Sanct. Thom. quàm optimè ibi, vt ſcilicet, illa præpoſitio, ex, cum dicitur, Ex omni tribu lingua, populo & natione: delectum quendam, & ſegregationem paucorum denotet ex multis. Non enim dicit, redemiſſe Chriſtum omnem tribum, linguam, populum (intellige quantum ad efficaciam) ſed ex omni tribu, lingua, populo, & natione aliquos quoſdam ex Iudæis, quoſdam ex Gentilibus: quoſdam ex Latinis, quoſdam ex Græcis: quoſdam ex maſculis, quoſdam ex fœminis: quoſdam tandem ex Africa quoſdam ex Aſia, quoſdam ex Europa: Inſinuat planè multitudinem reproborum comparatione eorum qui ſeligũtur à Deo, eſſe innumerabilem. Quod verò Angelorum plures prædeſtinati ſint quàm reprobati, admittimus, at de hominibus longè alia videtur eſſe ratio, propter difficultates, quæ ſeſe illis obijciunt ſuperandæ: quæ tamen ab eorum paucioribus ſuperantur, vt in ſolutione præcedentis

A dentis argumenti videre licet. Quæ est doctrina luculenter à S. Tho. considerata. 1. p. q. 63. ar. 9. ad. 1. &. 1. 2. q. 71. ar. 2. ad tertium.

Quod si quemquã moueat quòd Matth, c. 22. cum intraret Rex vt videret discumbẽtes, non inuenit nisi vnũ tantùm qui sordida esset veste indutus. Respondetur cum Hieron. ibidem, nomine vnius intelligi in illo loco totam impiorum hominum congregationem, qui in vnum coniuncti, quasi spinæ se inuicem complectuntur vt habet propheta. &c.

Matth. 22.

Naum.

XII. *Authores vtriusque sẽtentiæ per censentur.*

Iam videamus qui sint, quotque authores qui nostram tenent sententiam, qui verò oppositam Diuus B Damascen. contra nos esse videtur: nam in sermone citato de deffunctis, omnes ferè fideles saluos dicit. Tenent idem authores neoterici non ignobiles: Syluester in Rosa aurea tractat. 2. super Euangel. Domin. in Septuages. in quæst. quadam ad calcem posita, vbi in hunc modum quærit: Vtrùm Christiani eligendi ad gloriam sint pauciores damnandis ad pœnam. Et respondet sic: Probabiliter dici potest quòd maior pars Christianorum habentium fidem rectam, & viuentium in obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, saluantur. Rationes C verò quæ ab ipso producuntur, iam à me suprà commemoratæ sunt. Hoc idem tenet Franciscus de Christo, in. 1. sentent. distinctione. 40, &. 41. quæstione vltim. de reprobatio. conclus. 3. Cuius ratio etiam adducta à me, & confutata est in probatione tertiæ, & quartæ conclusionis. Et nouissimè hoc ipsum tradit Franciscus de Carthagena, in suis de prædestinatione discursibus, & quidam alij.

Nostram verò conclusionem, atq; sententiam tenent imprims Sancti patres: D. Gregor. homil. 19. super euan-

euangelia, vbi ait: Ad fidem multi veniunt, sed ad cœ- A
leste regnum pauci perducuntur. Ecce vbi de fidelibus
loquens, docet paucos eorum salutem assequi D. Chry-
sostom. homil. 65. super Matth. ad idem accōmodat il-
Matt.22. lum locum Matth. 20. Multi sunt vocati, pauci verò ele-
cti. Sed accuratissimè, & expressissime hom. 40. ad popu
lum Antioche. cum populo fideli loquens, Quot, inquit,
putatis esse in hac ciuitate nostra, qui salui fiant? (infestū
est quod dicturus sum, dicam tamen.) Non possunt inue
niri in tot millibus centum qui saluentur, quin & de his
dubito. Quanta enim in iuuenibus malitia? quantus in
senibus torpor? &c. D. August. hoc habet expressè, in illo B
libro. 3. contra Cresconium. vbi comparat malos Chri-
stianos paleis, & bonos frumentis dicens: Longè plures
esse malos Christianos quàm bonos sicut plures sunt pa
leæ quàm grana frumenti. Ad idem est. capit. 66. Præ-
Matt.25. terea Caietan. super illud Matth. Quinq; autem ex eis erāt
fatuæ, & c. ait, ex ipsismet Christianis, qui apparent boni,
& habent aliqualem curam salutis medietas perdi-
tur. Et hactenus de mea sententia, quam sub
sanctæ Ecclesiæ, & sapientium cor-
rectione tulerim.

QVAE- C

A

QVAESTIO SECVNDA SCHOLA-stica, de Contritione.

VTRVM VLTIMA DISPO-positio ad gratiam sit meritoria gratiæ, aut gloriæ, aut vtriusque augmenti.

B NOMINE vltimæ dispositionis in præsenti disputatione contritionem intelligo, aut actum delectionis Dei super omnia, quo vltimo ad susceptionē gratię, & ad iustificationē preparamur. Ex alijs porrò Theologiæ materijs iā natura cōtritionis, & dilectionis Dei cognita supponitur. Idcircò in præsenti id solū in questio nē vertimus, An per actū illū, quo vltimò ad gratiā dispo C nimur, promereamur primam gloriam, an verò augmē tum gratiæ, simul & glorię. Nam quòd primam gratiam non mereamur, quòdq; gloriam nostris mereamur operibus ex condigno, quoniam fides catholica docet, & cū hereticis modo manus conserere non est animus, nō est à me hodierna disputatione tractandum.

I.

Prima opinio quòd prima gloria nō cadat sub merito.

EST opinio quæ primo nobis sese offert loco, quæ affirmat vltimam dispositionem ad gratiam non esse meritoriam primæ gloriæ, atq; adeò nullius gloriæ. Hæc sentētia asseritur ab Andrea Vega, huius Academiæ Ma

gistro,& in Franciscanorum cęnobio Theologiæ profes- A sore,opusc. de iustifi. q.6.in solut.ad.9.arg.quãque Mag. Cano,relect.de pœnit.p.1.circa finem quæstionis. §. Ad secundam verò.dicit,tenuisse se dum erat iuuenis.Et pro qua est Gabriel.4.d.14.q.1.ar.2.circa finem dicens:In instanti infusionis gratiæ nullum actum hominis, esse meritorium de condigno:nam licèt tunc temporis sint aliqui actus boni,& gratia informati, quia tamen non eliciuntur à gratia, ideò non sunt meritorij. Idem habet Cosmas Philiarchus tractatu de prædestinatione. c. 12. Idem Ruardus Taper, Decanus Louanien.art.9.diffinitionum Louanien.Academiæ, vbi speciatim de his qui B in vltimo vitæ suæ termino pœnitent (& adducit pro exemplo, bonum latronem) docet non habere gloriam ex meritis:ac proinde illam contritionem, vel dispositionem,qua se ad gratiam disponunt non fuisse meritoriam primæ gloriæ.Consentit Vega, ex dictis duo deducens: primum est,contingere, quòd adultus aliquis in gloria existens,habeat ipsam gloriam sine proprio merito,& sine sacramento,sed gratis collatam cum prima gratia.Secundum,neminem sanctorum habere totam suam beatitudinem ex proprijs meritis : nam eam beatitudinis partem, quæ primæ gratiæ correspondet, sine meritis C habet.

Argumenta huius sent. Probatur primò hæc sententia:Illa contritio,seu dispositio vltima non procedit à gratia, aut charitate, sed antecedit eam,non ergo est meritoria. Consequutio argumenti certior est,quàm vt probatione indigeat: constat enim apud omnes nullum opus alicuius esse valoris, & meriti apud Deum,nisi à Dei gratia, & charitate profectum,in Deum ipsum,finem super naturalem,speciali relatione ordinetur, vt habent Durand. in. 2. dist. 40. quæst.2.

A quæst.2.Scotus.dist.41.quæst.1.& omnes cum S.Thom. 1.2.q.114.artic.4.in corpore & ad.3. vbi ait, Quòd nullus meretur apud Deum, nisi ex charitate operetur: neque ipsi actus habent vnde sint meritorij, nisi per hoc quod eliciuntur, vel imperantur à charitate. Fauet Concil. Trident.Sessi.6.cap.16.&.can.32. explicante Vega super Concili. & multis alijs. Antecedens verò non vnico, sed multiplici argumento probandum est à nobis inferius. Interim à doctoribus præallegatis breuem hanc probationem mutuemur, quia per illam dispositionem, ad gratiam recipiendam præparamur: illa ergo dispositio B gratiam antecedit. Quòd si quis responderit, illam contritionem, licèt non eliciatur à gratia, informari tamen gratia, idque sufficere vt sit meritoria, quod videtur dicere Caietan. 1.2.quæst.21.artic.3. & Sotus.3. de natura & gratia.cap.4.& ipse Sanct.Thom.in illa quæst.21.articul. 4.ad vltimum.vbi ait, omnem actum bonum esse meritorium apud Deum, si non sit peccati impedimentum: Quod ibi ad hoc propositum explicat Caietan. Contra obijcitur, & confirmatur argu. quia iam sequeretur, etiam attritionem, quæ durat vsque ad instans, in quo per sacramentum infunditur gratia, esse meritoriam: C quandoquidem iam informatur gratia. Quod si concesseris, pergo obijcere, & confirmo secundò. Etiam actiones bonæ naturales, & quotquot ex viribus naturæ fiunt ab homine iusto, erunt etiam meritoriæ, quia omnes informantur gratia, idest, eliciuntur ab homine grato. Vt enim actus dicatur formatus gratia, sat est quòd illi gratia coassistat, non requiritur vt eliciat, vt rectè Sanct.Bonauent.4. distinct. 17. artic.6. quem refert, & sequitur Gab.suprà, hoc est, sat est vt homo sit in gratia.

Secundò arguitur: Illa dispositio non est meritoria primæ gratiæ, ergo neq; primæ gloriæ: Antecedens fide catholica tenendum est, & ideò ratione à me probandũ modò non est. Consequentia verò probatur, quia eò ipsò quòd quis intelligitur habens primam gratiam, est acceptus ad primam gloriam: imò ipsa gratia, vel formaliter, vel causaliter nos acceptos ad gloriam facit. Confirmatur primo, quia testante Paulo ad Galat. 4. Omnis filius Dei est hæres beatitudinis, Quòd si filius, inquit, & hæres, per Deum. Vbi præpositio, per, iuxta aliquos vim habet iuramenti. Iurat ergo Paulus, per Deum, eò ipso quòd quis est filius, esse hæredem. Quo ergo titulo, & ratione nobis à Deo confertur hæc filiatio, eodem sanè cõfertur hæreditas: cùm ex lege Dei inseparabiliter sint cõiunctæ, & indiuiduæ comites sint. Atq; adeò qui non meretur filiationem, idest, gratiam, qua efficimur filij, similiter hæreditatem, idest, ius ad gloriam non promerebitur: aut, si gloriam promeretur, etiam gratiam promereatur necessum est. Et Rom. 6. gratia Dei, hac ratione dicitur esse vita æterna. Et psalm. 102. Qui coronat te in misericordia, & in miserationibus. Confir. 2. quia licèt in quãtùm dispositio est, noster actus, præcedat gratiam, at in quantùm meritorius est informatur gratia, & ideò in genere causæ formalis eam præsupponit. Ex quo sic conficitur argumentum: Illi merito præintelligitur gratia, ergo & præintelligitur ius ad primam gloriam, ergo illo merito non meremur ius illud, quandoquidem nullus meretur id quod in seipso iam præhabet. Sed contendet sciolus aliquis hoc vnum effugium adinuenire quo ab huius argumenti se expediat angustijs, & dicet, non esse inconueniens quòd duplici titulo homo ius illud ad gloriam habeat, nam & Christo multiplici titulo multa collata

Gal. 4. Rom. 8. Rom. 6. Psal. 102.

A B C

A lata sunt. Tertiò, contra hoc assertum arguitur: quia sanè ꝙ duplici titulo aliquid alicui cõferatur, per se loquẽdo nõ repugnat. At si tituli inter sese sint pugnãtes & mutuò se impediant, iã fieri nequit vt in vno, & eodẽ opere coniungantur: sed titulus ex gratia maximè pugnat cum titulo ex iustitia, imò se inuicem destruunt: Nam si quis ex iustitia aliquod præmium promeruit, omninò repugnat, quòd gratis ei conferatur: & viceuersa, si gratis aliquid mihi collatum est, qui fieri potest, vt illud ex debito iustitiæ etiam, in meorum laborum mercedem conferatur? Cum ergo ex gratia, & misericordia Dei col- Rom. 8.
B latum sit vnicuiq; iusto ius ad primam gloriam, eò ipsò quòd confertur ei prima gratia; nam gratia dat ius ad gloriam, Quod si filij, & hæredes: certè non apparet quomodò per illam contritionem homo ex iustitia ius illud ad primam gloriam mereatur. Confirmatur: Si Rex ex amicitia, & beneuolentia mihi conferret officium, aut beneficium gratis, deinde verò in præmium alicuius ingentis obsequij, quod ei ego impendissem, idem officium, aut munus mihi contulisset, rem sanè fecisset satis indignam cùm se, tùm verò me. Se quidem, quia datum videretur reuocare, si eo munere, quod semel mihi liberaliter dederat, denuò meos labores in eius gratiam impensos
C rependit. Me verò, quoniam iniuriã inferret mihi, si quod alio titulo meum erat, in operis mercedem denuò tribuat.

Quartò, ad idem efficaciùs: Idcircò Theologi asseuerant, Christum Dominum, sicut vnionem ipsam hypostaticam mereri non potuit, ita nec gratiam, & gloriam animæ mereri potuisse: quoniam hæc sequebãtur ex vnione illa, & naturali quodam fluxu manabant. Sed ita intrinsecè ad primam gratiam consequitur ius ad primam

 gloriam,

A gloriam, non inde prouenit quòd in illo instanti iam eas habebat, sed certè quia sibi alio titulo debebantur, & sequebantur ex vi vnionis hypostaticæ. Cum ergo iam gloria similiter debeatur homini habenti iam gratiam, licèt nihil operanti, & naturali sequela à prima gratia deriuetur, non apparet quomodo vir iustus eam possit promereri.

II. *2. Opinio ꝙ vltima dispositio mereatur augmentum gratiæ, & gloriæ.*

ALtera sententia docet illam vltimam dispositionem non quidem mereri primam gloriam, propter argumenta facta, sed mereri augmentum gloriæ, & similiter augmentum gratiæ. Probatur, primo quidem quia si in B puncto iustificationis homo eliciat actum misericordiæ, aut charitatis simul cum contritione (quod est valde possibile) per illos actus merebitur augmentum gratiæ, & gloriæ: dici enim non potest quòd actus illi meritorij non sint, cùm sint boni, & supernaturales, & ab amico Dei exerciti: primam autem gratiam promereri non possunt, vt patet: sed neque primam gloriam, quia tota prima gloria est præmium adęquatum contritionis: Restat ergo vt augmentum gratiæ, & gloriæ promereãtur, ergo & illa contritio, vel vltima dispositio augmentum gratiæ, & gloriæ promerebitur. Non enim videtur esse C potior ratio de actibus misericordiæ, vel charitatis quàm de actu contritionis. Secundò, quia quanquàm contritio illa, qua ratione antecedit gratiam, sit dispositio ad illam, & iuxta hanc rationem gratia ei commensuretur: cæterùm secundùm quòd in eodem instanti consideratur vt procedens à gratia, & informatur illa, non videtur esse inconueniens, vt mereatur augmentum eiusdem gratiæ, vt scilicet, gratia, quæ danda erat vt quatuor propter contritionem quæ, vt erat dispositio, erat vt quatuor, nunc augeatur vsque ad octo propter

vim

A promereri nos per bona opera augmentum gratiæ, cauit dicere mereri nos gratiam: quia sanè si diceret mereri nos gratiam, & augmentum gratiæ, dictum putaremus, primam gratiam cadere sub merito. Cum ergo eodem verborum tenore diffinierit, nos vitam æternam, & eius augmentũ promereri, diffinitum existimare debemus quòd prima gloria, seu prima vita æterna cadit sub nostro merito. Ac proinde sub merito primæ contritionis, vt probatum est. Non hìc in dubium vocamus quod Lutherani negant, scilicet, an gloria cadat sub nostro merito, sed an cadat sub merito illius primi nostri actus, illa prima B gloria, nam de primo satis contra Lutheranos disputatur à Vega, Castro, Soto, Decano, Roffensi, &c.

Rationibus probatur nostra conclusio.

Secundò rationibus agendum est: & prima sit quam Vega sibi opposuit, loco superiùs commemorato, quia scilicet, illi actui dispositionis vltimæ nihil prorsus deesse videtur vt sit meritorius: est enim actus bonus, ab homine iusto elicitus: estq; propter Deum, vel est ipsa formalis delectio Dei: elicitur insuper à principio supernaturali, idest, ab habituali gratia, vel actuali, scilicet à Dei speciali auxilio, & ab Spiritus sancti motione, & impulsu speciali, à quo & refertur in supernaturalem finem. Quid C ergo in illo instanti desideratur in illo actu, ad hoc vt rationem habeat meriti: atq; adeò vt primam gloriam mereatur? Dices, non elicitur à gratia habituali: Verùm ad hoc facilè respondetur, non esse requisitum vt ab habitu gratiæ proficiscatur, sed sufficit ab auxilio, vt multis tractabimus in solutione. 1. argu.

Tertiò pro conclusione arguitur argumento, quo vtitur Cano: Fingamus hominem post primam illam contritionem è vita discedere, vt ferè contigit bono latroni, & inquiramus ab aduersarijs, si illi dabitur gloria? sed

quoniam dari minimè negabunt, pergamus inquire- A re, An illam gloriam talis homo meruerit? Si meruit, habemus intentum, scilicet, quod prima contritio sit meritoria primæ gloriæ. Si verò non meruit, vt Decanus art. 9. suprà, & ferè Vega aiunt, iam sequitur quòd adulto datur gloria absq; proprijs meritis, extra sacramentum, reclamante Paulo. Vnusquisq; propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem. Et Psal. Tu reddes vnicuiq; iuxta opera sua: & Matth. Redde operarijs mercedem suam. &c.

1. Corin. 4. Psal. Matt. 20.

Obiectio.

Sed obijcis, Qui iustificantur virtute sacramenti, contingit habere gloriam sine proprio merito, ergo pa B riter nõ est incõueniẽs iustificatum virtute contritionis secluso sacramento, habere gloriã sine merito. Sed consequutio nulla est, nã qui sacramento, iustificationis gratiã adipiscitur, habebit gloriã meritis Christi in sacramento operãtibus, respõdentẽ: ac proinde licèt habeat gloriã sine merito proprio, nõ tamẽ sine merito Christi, cuius virtutẽ in sacramẽto suscepit. At quãdo quis sine sacramento, per cõtritionẽ effectus est iustus, si dicamus gloriã per illam contritionem non meruisse, non ita facile dici potest virtute cuius meriti habeat gloriam in alia vita. Dici etiam potest eum, qui iustificatur cum sacramẽto, me C reri gloriam, non solùm per contritionem si eam habet, sed per attritionem etiam, quam necessum est habere, si duret vsque ad instans in quo infunditur gratia sacramenti, vt in solutione primi argumenti tractandum est. Imò & per primum actum fidei, licèt ordine naturæ antecedat charitatem, & gratiam: si tamen sit vltima dispositio ad gratiam, & informetur illa, meretur homo gloriam, vt optimè deducit Franciscus de Christo. in. 3. dist. 23. quæstione. 13. de actu fidei, in dilutione argumento-

Solutio.

Altera solutio.

rum

A rum, licèt oppositum senserint quidam Theologi, scilicè Marsil. in. 3. quęstione. 14. art. 1. dub. 3. conclusion. 6. ad quartum, & Almain. distinctione. 24. quæstione vnica. dub. 2. nec oppositum habet S. Tho. vt ibi ostendit Christus.

Ex dictis porrò sequitur falsitas duorum assertorum quæ superiùs ex sua sententia intulit Vega:, primum, posse aliquem in cœlo habere gloriam, quam in hac vita non promeruerit, neque per sacramentum acquisierit. Secundum beatos omnes non totam gloriam, quam habent promeritos, sed partem gratis fuisse cōsequutos: B quorum vtrumq; falsum esse, ex dicta tertia ratione satis liquet. Falsa etiam sunt duo alia, quæ à Decano Louanien. asseruntur, primum quod bonus latro absque vllis meritis ex sola diuina misericordia habet gloriam, secundum quod identidem qui in vltimo vitæ puncto pœnitent, gloriam quam nunquam meruerunt, assequuntur. Hæc quidem falsitatis facilè cōuincuntur. Et quoad bonum latronem attinet, vide D. Bonauent. in. 4. dist. 4. in expositione literæ. c. 4. & S. Thom. ibidem, cum Magistro, ex D. Augus. & Hieronym.

Quartò tandem arguitur, ex omnibus ferè Patribus, C & communi modo loquendi fidelium, præsertimque ex D. Augustin. libr. de vera, & falsa pœnitentia. capitul. 17. & cap. vltimo. vbi non semel dicit, pœnitentiam suū in alia vita habere præmium: per pœnitentiam porrò nihil aliud intelligunt nisi actum contritionis, quo ad gratiam disponimur vltimò, & per præmium, gloriam. Quod & habet Gratian. de pœnitent. dist. 1. cap. Conuertimini: & multis alijs capitulis illius distinctionis ex Patrum libris desumptis id ipsum insinuat.

IIII. *Quod ultima disp. non potest mereri augmentũ gratiæ, aut gloriæ.*

Secunda propositio: Quòd illa vltima dispositio ad A gratiam, scilicet, contritio, vel dilectio Dei, super omnia mereatur augmentum gratiæ, aut gloriæ, omninò est improbabile, & falsissimum. Nihil retulerit si dicamus augmentum gratiæ, aut gloriæ: eadem enim est de vtroque ratio. Quandoquidem certo certius est neminẽ posse vnum mereri sine eo quòd & aliud mereatur, vt etiã concedit Vega, & tractat optimè Capreolus. 4.d.14.q.2. art.3. ad primum Sco. contra.2. conclusionem, ex S.Tho. 1.2.q.114.art.8.ad.3. Valet ergo hæc argumentatio: Meretur quis augmentum gloriæ, ergo meretur augmentum gratiæ, & èconuerso. Non tamen inde illatum putes vale B re etiam hoc argumentum, Meretur quis primam gloriam, ergo meretur primam gratiam. Quod si obijcias:

Obijcitur.

Cum gratia siue formaliter, siue causaliter sit acceptatio ad gloriam, impossibile videtur quòd quis mereatur accèptationem ad aliquem gradum gloriæ, & quòd non mereatur aliquem gradum gratiæ: atq; adeò si per vltimam illam dispositionem quispiam primam meretur gloriam, & sic meretur gloriam, consequens est quòd ipsam primam gratiam, aut aliquem gradum ipsius primę gratiæ debeat promereri. Sed hoc argumẽtum, quod est præcipuum nostrę disputationis, dissoluendum nobis est C in solutione secundi principalis.

Probatio conclu.

Iam ergo probatur conclusio: Ille actus contritionis secundùm totam suam latitudinem, non est nisi dispositio, ergo gratia illi correspondens, non est nisi prima gratia secundùm totam suam latitudinem, & similiter gloria secundùm se totam non erit nisi prima gloria. Maior huius argumenti explicatur, quia sanè quanuis multam habeat graduum latitudinem contritio illa, & intra limites dispositionis ad gratiam semper possit crescere, & augeri

A & augeri, tamen semper habet esse dispositio ad gratiam, & consequenter tota gratia, & gloria illi correspondens erit prima gratia, & prima gloria. Ex quo rursus fit quòd nullum augmentum, neq; gratię, neq; glorię poterit promereri. Poterit quidem ille met actus contritionis idem numero manens continuari per horam, verbi gratia, & tũc licèt principio sui fuerit dispositio ad gratiam, & meritorius primæ glorię, poterit deinde desinere esse dispositio, & sequi ex gratia, atq; adeò augmentum gratiæ, & gloriæ promereri. Cæterùm quandiù manet intra limites dispositionis ad gratiam, semper gratia, & gloria ei cor-
B respondentes sunt prima gratia, & prima gloria, licèt sint multæ intẽsionis, & perfectionis iuxta valorẽ, & intẽsionẽ illius cõtritionis. Et si inquiras, an ille actus cõtritionis priùs natura consideratus vt dispositio, licèt vt sic non sit meritorius augmenti, an inquam consideratus vt informatur gratia, & ab illa procedit, posśit in eodem instãti temporis in quo est dispositio, mereri augmentum illud? Respondetur quod hæc percontatio continetur secundo argumento secundæ opinionis, cui propterea suo loco dicemus.

Quòd si obieceris, Actus misericordiæ, vel temperan-
C tiæ, si in eodem instanti eliciantur & fiant, in quo elicitur vltima dispositio, erunt meritorij augmenti glorię, & gratiæ. Quare ergo vltima illa dispositio illud augmẽtum non promerebitur? Respondetur, tam bonum quidem tamque diuinum, & supernaturalem esse actum dispositionis quàm sic actus misericordiæ, vel temperãtiæ: atq; adeò ex hac parte tam meritorius esse potest quàm sint illi: cæterùm discrimen in eo maximè situ est, quòd actus illarum virtutum, cum non sint dispositiones ad gratiam, non intelliguntur vt antecedentes gratiam: ac

Obijcitur.

Respond.

proinde prima gratia non proportionatur eis sicut proportionatur vltimæ dispositioni, scilicet, contritioni, vel dilectioni Dei super omnia. Certè S. Thom. 3. p. quest. 85. art. 5. & 6. actus harum virtutum moralium, non tanquã dispositiones antecedentes, sed velut operationes consequentes actum pœnitentiæ, & charitatis constituit. A

Cur cõtritio & dilectio Dei sint dispositio ad gratiã, magis quã alij actus.

Quod si rursus roges: Vnde prouenit quòd actus cõtritionis, vel dilectionis Dei super omnia potiùs sint dispositiones ad gratiam, quam actus misericordiæ, vel temperantiæ? Ratio sanè in promptu est, nam desumitur ex specie, & natura effectus, vel formæ ad quam disponũt: formæ autem, seu effectus qui in iustificatione impij per se, & primariò intenduntur à Deo, præcipuo nostræ iustificationis authore, sunt expulsio peccatorum, cõdonatio offensæ, infusio gratiæ, & reductio animæ in Deum: ad hæc autem certum est quòd directè, & per se, & cum magna proportione, & cõnaturalitate disponitur homo per actum contritionis, quo detestatur peccata, & curat quantùm ex parte sua est, illa destruere, & vindicare per actum charitatis, vel contritionis quo ad Deum directè reducitur, & quem placare contendit, vt in eius gratiam, & amicitiã reuocetur. Præterea, isti duo actus contritionis, & dilectionis Dei super omnia non possunt esse neq; intelligi de lege communi, sine gratia, & charitate: at actus aliarum virtutum secundũ suam naturam bene possunt. Vnde, vt optimè uidit S. Tho. 3. p. q. 85. ar. 2. ad. 3. actus isti, præsertim contritio, habent efficientiam ad repellendũ, & destruẽdũ omne peccatũ mortale, quod tãgere inferiùs debeo. Itaq; isti actus quandã præ actibus cęterarum virtutum habent generalitatem: nam actus contritionis, & pœnitentiæ omnibus peccatis bellũ mouet, omnibus opponitur, proq; omnibus Deo reddere æquivalens B

Prima.

Secunda. C

valens

A valens conatur, & omnia expiare mollitur. Actus itidem charitatis, cũ propinquiùs nos Deo cõiungat fini nostro, & rectitudinem totalem voluntatis efficiat in ordine ad Deum, & non partialem, & in certo genere, quã actus cæterarum virtutum faciunt, hinc est quòd illi potissimùm duo actus habẽt dici, & esse vltimæ dispositiones ad gratiam, quod tamen actui misericordiæ, vel temperantiæ, vel fidei, non ita propriè & intrinsecè competit.

V.

Quòd primã gloriam & eius augmẽtũ potest quis simul mereri.

Tertia propositio: Nullũ videtur inconueniens quòd quis simul mereatur primam gloriam, & eius augmentum, & quod simul suscipiat primã gratiam, & eius B augmentum: ac proinde fieri potest quod gratia simul creetur, & augeatur, & simul detur ex gratia, & augeatur ex iustitia. Primum omnium explicatur conclusio: si quis cum attritione per sacramentum iustificatur, inq; ipso iustificationis instanti eliciat actum cõtritionis, quẽ elicere est admodum possibile: tunc hunc in modum diffinio, quòd si illa contritio habet rationem dispositionis, atq; adeò est prior natura quàm gratia sacramenti, non auget gratiam, neq; gloriam, sed simpliciter disponit ad primam gratiam, & meretur primam gloriam. Nam, vt non semel diximus, tota gratia, & tota gloria quæ correspondet illi contritioni quatenùs dispositio est, secũdùm C totam suam latitudinem, est prima gratia, & prima gloria: prima autem gratia, & prima gloria datur ad mensuram dispositionis. Cæterùm si illa contritio verè nõ fuit dispositio, quia per attritionem sufficienter se ille homo disposuit ad gratiam sacramento suscipiendam, tunc planè licèt in eodem instãti iustificationis elicita fuerit, promeretur augmentum gratiæ, & gloriæ. ita vt præter quatuor gradus gratiæ, & gloriæ qui dantur virtute sacramenti propter attritionem, dabuntur alij propter

Quòd simul potest produci, & augeri gratia.

con-

contritionem, præsertim si est intensior. Itaq; tunc temporis producitur gratia, & simul augetur: augetur quidem contritione, non vt dispositione, sed vt opere meritorio: producitur vero vi attritionis, & sacramenti. Atq; adeò diuersis actibus nihil incõuenit simul primam gloriam, & eius augmentum promereri, & simul suscipi primam gratiam, & eius augmentum: & consequenter eandem gratiam duplici titulo dari, videlicet gratis, & ex meritis: gratis quidem quatenùs est prima gratia attritioni, & sacramento correspondens: ex iustitia vero, & ex meritis inquantum simul augetur virtute operis meritorij, scilicet, contritionis. A B

VI. *Arguitur primo quòd nõ possit eadem gratia simul dari gratis, & augeri ex iustitia.*

OBijcio tamen tripliciter aduersus istam doctrinam, primò quidem quia non videtur satis tutum, neq; satis conforme scripturis, & sanctorum doctrinæ, & communi modo loquendi Theologorum, quod eademmet gratia, quæ in primo iustificationis momento confertur peccatori, & per quam peccata remittuntur, & condonatur offensa, & efficitur peccator diuinæ consors naturæ, verè filius Dei per adoptionem: quod totum ex pura misericordia, & absq; vllo iustitiæ titulo ex parte hominis fieri, clamant scripturæ, concilia, Patres, & tota Theologorum schola: non inquam satis fidei consonum videtur asserere, quòd illamet gratia detur aliquo iustitiæ titulo, & ex meritis ipsius peccatoris. C

Secundo.

Secundò, quia contritio illa quam, non vt dispositio, sed vt opus meritorium est, diximus promereri augmentum illud primæ gratiæ, si consideretur vt antecedens gratiam, & vt dispositio, sic quidem non est meritoria: quandoquidem non consideratur in illo priori vt ab homine grato, & amico Dei profecta: si verò consideretur vt à gratia profecta, sic quidem iam supponit illam

gra-

A gratiam in homine, non ego meretur illam, neque aliquos illius gradus. Confir. quia cum illa gratia qualitas sit indiuisibilis, & indiuisibiliter detur, non videtur dicēdum quòd illamet gratia secundùm partem sui remittat peccata, & condonet offensas, & constituat hominem in statu filiorum Dei, atq; adeò sit prima grima gratia, & detur gratis: secundùm verò aliam partem sui cadat sub merito, deturq; ex iustitia.

Tertiò quoq; obijcio doctrinam suprà positam, quam verissimam esse inferiùs in solutione tertij videbimus. Repugnat aliquod munus simul ex gratia, & iustitia cōferri, cum ergo gratia illa iustificationis ex pura Dei B misericordia, & gratia conferatur, fieri nequit quòd eadem titulo iustitiæ, & meriti tribuatur. Hæc argumenta labefactare videntur conclusionem.

Vetuntamen ad primum horum respondetur, quòd si illa gratia quantunuis sit natura sua indiuisibilis, non haberet plurimos intensionis, & perfectionis gradus, conuincerent obiectiones istæ nos falsitatis: at cum diuersos habeat gradus, asserimus non esse primam gratiam secūdùm omnem sui partem, sed solùm secundùm aliquos. Et idcircò secundùm illos datur purè gratis, & secūdùm C alios ex iustitia. Quòd si instes: Quotiens datur homini prima gratia, datur in aliqua intensione, & cum gradibus latitudinis, vt de se patet: & tunc inquiras, an tota illa secundùm omnem intensionem quam habet, & secundū omnes gradus latitudinis quos habet, sit prima: an verò solùm secundùm primum gradum? Cum enim per vnū gradum gratiæ, ipsumq; minimum (si minimum gratiæ dabile est) fiat remissio omnium peccatorum, & iustificatio impij, videtur quòd ille solus gradus dicatur prima gratia: cæteri verò ad augmentum gratiæ pertineant.

Resp. ad. 1.

Replica.

Et consequenter apparet quòd nunquam detur impio so- A
la prima gratia, & insuper quòd semper detur ei gratia
aliqua ex merito contritionis, nempe tota illa intēsio gra
tiæ, & omnes illi gradus qui simul adiuncti cum primo il
lo gradu gratiæ faciunt eam intensam. Sed ad hæc respō-
detur, non dici primam gratiam solùm illum primum,
Notanda so & minimum gradum gratiæ, qui in ipsa gratia est consi
lutio. derabilis: sed neq; per aliud extremum, semper dici pri-
mam, totam illam quæ datur in pūcto iustificationis, sed
omnem, & solam illam dici primam, quæ commensura
tur dispositioni, scilicet, attritioni cum sacramento, vel cō
tritioni vt dispositio est, & secundùm eos omnes, & solos B
gradus dicitur prima. Nam secundùm illos habet effice
re illos omnes mirabiles effectus, qui in prima obiectione
commemorantur. Sicq; ex hac parte, & pro vt est prima
gratia, datur omnino gratis, & ex pura misericordia Dei,
nulla ex parte hominis interueniente ratione iustitiæ. At
verò quatenùs est gratia aucta: est autem aucta secundū
alios gradus, qui videlicèt respondent actibus meritorijs,
qui in eodem puncto haberi possunt ab illo homine, non
est inconueniens ex iustitia, & ex meritis dari.

Vnde vt hæc firmiùs procedant, ad secundam respō-
detur obiectionem, quod si illa cōtritio re vera sit ad gra C
tiam dispositio, antecedit quidem gratiam, & sic nihil ip
sius promeretur: at verò si nō est dispositio, sed opus me
ritorium à gratia profectum, non est cur gratia quæ illi
correspondet, sit prima gratia, sed potiùs augmentum
gratiæ. Et cum obijcitur, Vt est opus meritoriū, & à gra-
tia proficiscitur, iam præsupponit gratiam illorum diui-
norum effectuum productricem, ergo nihil illius gratiæ
promeretur. Respondetur, quòd id quod præsupponit
non promeretur: cæterùm non præsupponit gratiam se-
cundùm

A cundùm omnem sui gradum, & partem, sed solùm secũdùm eos gradus qui correspondent contritioni, vt dispositio est. Atq; adeò solùm præsupponit eam secundũ quòd est prima gratia illorum effectuum productiua: & vt sic eam non promeretur: At verò secundùm quod est gratia aucta, non inconuenit quòd eam promereatur; nam vt sic, id est, vt aucta non est prima gratia, nec illorum effectuum causa: & sic optimè sub merito cadere potest. Itaque, vt vno verbo dicam, gratia vt aucta præsupponit se ipsam vt productam, & vt primam & inter duo hæc mediat illud opus meritorium contritionis, nam elicitur

B à gratia producta, & antecedit auctam. Ad confirmationem ex his patet quid dicendum sit, videlicet illam gratiam gradus habere, & partes intensionis, quemadmodũ, & aliæ qualitates tertiæ speciei. Et proinde nihil incõuenit quòd secundũ quosdã sui gradus sit prima, & illorũ effectuũ causatiua, secundũ verò alios cadat sub merito.

Ad tertiã obiectionẽ respõdetur, repugnare quidẽ idẽ munus, aut eandẽ rem secundũ omnẽ sui partẽ dari titulo iustitiæ, & simul titulo gratiæ; de quo infrà. §. 30. Cęterũ secundũ diuersam partẽ nõ repugnat. Quid obsecro inconuenit (vt ex moralibus petamus exẽplũ) quòd

Titulo gratiæ & titulo iustitiæ una res dari non potest.

C Petro mihi debẽte. 50. aureos, & totidem volẽte mihi ex amicitia, & liberalitate cõferre, tũc vnica simul elargitione cẽtũ mihi Petrus aureos cõferat. 50. gratis, & alios. 50. ex debito iustitię? Nã secundũ eandẽ partẽ repugnat planè duplicẽ tã diuersum titulũ reperiri. Sic ergo illam et gratia secundum diuersos sui gradus gratis, & ex iustitia simul à Deo effici nihil impedit: & consequenter simul eam creari & augeri: creari quidem ex gratia, augeri autem ex iustitia. Sed quo penitus ista examinentur, accipe aliam conclusionem præcedentis declaratiuam.

VIII. *Tractatur latiſsime an eadẽ forma ſimul poſsit produci, & augeri.*

QVarta propoſitio præcedentis appendix: Neq; in naturalibus neq; in ſupernaturalibus eſt impoſsibile, vnam & eandem qualitatem ſimul produci, & intendi: fieri, & augeri. Licèt Vega ſupra hoc neget. Et præter morale præallegatum exemplum, accipe rei huius aliud naturale. Creet, verbi gratia, Deus corpus luminoſum habens lucem vt quatuor, & in eodem creationis inſtanti conſtituat lucem illam, aut corpus illud coram ſole, ſanè in vno, & eodem inſtanti, & omnimoda temporis ſimultate, lux illa producitur, & augetur. Eſt veruntamen apprimè intelligendum, id non vnica, ſed duplici actione, & inſuper nõ ab vno eodemq; agenti, ſed à duobus fieri. Vnum enim, & idem agens duas actiones eiuſdem ſpeciei, ſiue trãſeuntes, ſiue immanentes producere nõ poteſt ſimul: duas, ſcilicèt, calefactiones, duas illuminationes. Cũ ergo duplex actio eiuſdẽ ſpetiei neceſſaria ſit ad producẽdã, & augendã qualitatem, duplex etiam agens eſt neceſſarium, ſi ſimul & in eodem temporis inſtanti produci debeat, & augeſcere. Nã quòd alicui videri poterat, nempe tunc non ſimul produci, & augeri illam qualitatem à duobus agentibus totalibus, ſed potiùs à duobus partialibus, & per actiones partiales ſimul produci, aliquando verum erit. Per hoc tamen non tollitur quòd vnum agens priùs natura quàm aliud agat, producat totaliter, & per actionem totalem illam qualitatem: & poſteriùs natura, ſimul tamen tempore, aliud agens per aliã actionem totalem augmentatiuam, eandem augeat qualitatem. Quòd verò vnum agens ſimul producere, & augere qualitatem non poſsit euidens eſt. alioqui enim ſol, verbi gratia, quando illuminat aerem, duas, imò tres, & centum, & mille actiones ſimul exerceret. Semper enim lumen producitur in aliqua intenſione: imò cum infinitorum

Idem agens non poteſt ſimul rem producere & augere.

torum

A torum graduum intensione,& latitudine: atque adeò si vnum & idem agens simul produceret,& augeret qualitatem,& simul etiam duas actiones produceret, vnam productiuam, alteram intensiuam: sanè eadem ratione produceret multas,& infinitas actiones iuxta multitudinem graduum,qui sunt in qualitate producta.Dicēdum est ergo,vnicam tantùm solem exercere actionem illuminatiuam,qua producit lumen. Et licet lumen producatur intensum(nulla enim qualitas intensibilis intelligi potest quantunuis remissa,quæ non habeat gradus intensionis)non ex eo fit solem, duplicem circa illud actionē B exercere,vnam quæ sit illuminatio, & aliam quæ sit intensio.Sed vnam,& eandem,qua simpliciter, & per modum vnius actionis producitur lumen.Licèt autem producatnr in aliqua intensione,hoc per accidens contingit, propter naturam illius qualitatis quæ nisi intensa,esse,aut produci non potest.Cæterùm quando præter solem lumen illud producentem,aliud agens, verbi gratia, ignis extrinsecùs adhibetur,in eodem instanti temporis,& applicatur luminoso:aut quādo ipsemet sol alia actione circa idem luminosum deinde operatur,tunc quidem optimè intenditur actione intensiua, diuersa à productione, C lumen illud.At in eodem instanti idem agēs duas actiones exercere circa eandem qualitatem,aut vnica actione simul eā producere, & augere omnino est impossibile.

Argum. contra prædicta. Sed enascitur ex hac doctrina difficultas quæ labefactare,& destruere videtur quod à nobis supra assertum est. Quia si ab eodem agenti simul augeri, & produci vna qualitas non potest,sed ad eam augendam,vel intendendam adhiberi debet aliud agens,aut expectari altera illius primi agentis operatio intensiua, tempore distans: iam sequitur non posse gratiam simul à Deo produci

 gratis

& intendi, creari & augeri, & simul produci gratis, & augeri ex iustitia: quandoquidē non est nisi vnicum agens, & vna actio illius gratiæ productiua. Non enim est dicendum, quòd duas tunc intelligamus esse actiones, vnā qua gratia creatur, & alteram qua augetur à Deo: neq; verò dicendum est duos esse agentes illius gratiæ collatores, quorum alter eam producat, alter verò augeat.

A

Quòd Deus simul creat & auget gratiam.

Respondetur dupliciter. Primò quidem de Deo aliter loquendū esse, quā de cæteris agentibus naturalibus. Cū enim Deus propter suam magnam perfectionē, & immēsam infinitatē, omnes modos causandi, & operandi omniū etiā diuersissimorū agentiū in se ipso præhabeat, atq; cōtineat simplicissimè & perfectissimè, non est incōueniēs quòd in quantū est agēs per misericordiā, illam gratiā creet gratis, iuxta proportionē attritionis, vel cōtritionis, vt dispositio est. Et in quātū agens per iustitiā, eandē augeat, & intēdat gratiā ratione alterius actus meritorij, qui in illo iustificationis instāti interuenire potest in homine penitēte. Profectò si in momēto iustificationis homo eliciat actū misericordiæ, vel iustitię sequutū ex gratia, & charitate (quod cōtingere posse est satis certū imo de facto euenire est satis vsitatū) tunc planè merito illius actus, Deus in ipsomet instanti, quo producit primā gratiā quantitati dispositionis correspondētē, auget, & intendit eā, iuxta valorē, & quantitatē illius actus misericordiæ, & iustitiæ. Et est exēplum desumptū ex materia de pœnitētia. Quando homo resurgit per cōtritionē ad gratiā, certè iuxta probabilissimā multorū opinionē, præter eos gradus gratię qui presenti cōtritioni, vt dispositio est, correspōdēt gratis à Deo collati, qui oēs sunt gradus primæ gratiæ: restituūtur alij gradus gratiæ ex iustitia, correspōdētes ei gratię & illis meritis, quæ ante lapsum habebat

B

C

A bebat homo ille, & à quibus cecidit, & ad quæ modo resurgit. Atq; adeò illius gratię, quę nũc in pũcto reuiuiscẽtię datur, aliqui gradus dãtur gratis, correspõdẽtes præsenti dispositioni: alij vero ex iustitia, quia correspondẽt ijs meritis, quę ante lapsum fuerat operatus. Quod ad vnguem nunc examinari, neq; vacat, neq; debet.

Respõnderi etiã secũdo, & explicari possunt hæc omnia, dicẽdo, hoc nõ esse ꝓducere simul, & augere gratiã. Et sic nõ esse duas actiones, quarũ vna sit creatio grę, altera augmẽtatio: sed esse vnicã, & simplicẽ eiusde grę ꝓductionẽ, duplici titulo à Deo factã, secũdũ diuersos gra-

B dus ipsius gratiæ: eo ꝙ quidã eius dãtur gratis, quidã ex merito. Nã peto, Quidnã obstat, quominùs vnica collatione, & elargitione mihi aliquis cẽtũ aureos tribuat, quorũ tamẽ. 50. donet gratis, & alios ex iustitia soluat? Sic ergo simul tota illius gratiæ latitudo vnica actione cõfertur, duplici tamẽ titulo, ad modũ dictũ: quoniam videlicet homo duplicẽ actũ exercens, vnũ dispositiuũ, alterũ meritorium, duplicem offert Deo materiam conferendi gratiam, vnica tamẽ, & simplici actione, licèt virtualiter duplici. At si vnum tantũ exerceat, scilicet, contritionẽ, seu vltimam dispositionẽ, de qua in præsenti quæstione

C est sermo, fieri nequit vt per illam augmentum aut gratiæ, aut gloriæ promereatur, sed solum primam gloriã, vt in secunda propositione assertum, & explicatum à nobis fuit. Et de propositionibus hactenùs.

VIII. *Argumẽtis initio factis fit satis.*

Reliquum est vt argumẽtis initio pro prima opinione factis, respõdeamus: ꝙ non minimã quęstionis partẽ esse certum est. Primum argumentũ expostulat grauẽ, & difficilem disputationem de contritione, an verum sit quod vulgò tàm docti quàm indocti dictitãt, scilicèt, cõtritionẽ, seu vltimam dispositionẽ in genere causæ materialis

rialis priorem eſſe gratia,poſteriorẽ verò in genere cauſæ efficientis.Quod,quoniam prolixam exigit tractationem,inferiùs diſputabo,ne tam longa parentheſi,quęſtionis ordo turbetur,& confundatur. Breuiter ergo reſpondetur argumento,quòd ſi contritio illa re vera procedit à gratia in genere cauſæ efficientis, ſic quidem facilè intelligitur quòd ſit meritoria.Si vero,(quod ego probabilius,imo veriſsimũ eſſe exiſtimo)ſolum eliciatur ab auxilio ſupernaturali, & in omni genere cauſæ antecedat gratiam,ſic quidem quanuis nõ ſit tam facile intellectu, diffinio tamẽ eam eſſe meritoriam.Satis enim ad hoc vt actus aliquis ſit meritorius apud Deum, eſt quòd ſit bonus,& ſupernaturalis,& à principio ſupernaturali eliciatur,ideſt ab auxilio Dei ſpeciali, & ab illo reducatur in finem charitatis, & procedat ab homine grato, & iuſto. Quod totum quia reperitur in illo actu contritionis, & ex alia parte homo eſt in gratia pro illo inſtanti temporis,eſtq; iuſtus,& amicus Dei,nihil illi actui deſideratur quominus meritorius eſſe poſsit:nam quòd à gratia habituali eliciatur,non eſt neceſſarium, licèt ſit neceſſarium quòd pro illo inſtanti homo habeat gratiã habitualem, quæ in iuſtitia,& Dei amicitia ipſum conſtituat, & quæ informet actum ipſum contritionis,non eliciendo,& efficiendo ipſum,ſed coaſsiſtendo ei,vt veriſsimè dixit D. Bonauent.in.4.diſt.17. quæſt.1.art. 6. quem in hac parte ſequitur Gab.4.diſt.14.q.1.ar.2.circa finem.Sot.3.de Nat. c.4.Caiet.12.q.21.art.3.&.4. Neq; verò S.Tho.oppoſitũ docuit nam licet.1.2.q.114.art.4.in corp.& ad.3. &.1.p. q. 62.art.4.ad.2.& communiter Theologi requirant ad meritum quod ſit à gratia,& charitate, tamen per hoc non intelligunt quòd debeat procedere ab ipſis habitibus gratiæ,& charitatis.Sed ſat fuerit quòd ſit à motione gratuita,&

Non eſt neceſſarium q. actus meritorius procedat ab gratia,& charitate.

A ta, & auxilio speciali Dei, & ab his referatur in finem ipsum charitatis, & gratiæ: & ex alia parte ipse homo iam sit constitutus in gratia, & charitate. Certè quanuis contritio, & dilectio Dei, quibus quis vltimò se disponit ad gratiam, non fiunt ab habitibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ego existimo, & infrà probabimus: tamen communiter, dicuntur, & appellantur actus pœnitentiæ, & charitatis, suntq; eiusdem speciei cum ijs actibus, qui deinde eliciuntur ab ipsis virtutibus pœnitentiæ, & charitatis, vt ibi videbimus. Sic ergo illæ dispositiones sunt meritoriæ, & possunt dici esse à charitate, eò quòd sunt eiusdem B speciei cum alijs actibus, qui à charitate deinde ordinantur in ipsummet finem, sub eadem ratione formali. Præterea, satis est ad hoc vt dicãtur esse à charitate, quòd informentur in illo instanti, in quo sunt meritoriæ, ab ipsa charitate, & gratia, & ex alia parte dirigantur ab auxilio Dei speciali in finem ipsum charitatis. Atq; adeò nihil omnino eis deest, quominùs sint meritorij actus illi.

Ad confirmationem respondetur, actum attritionis, quæ vsq; ad instans iustificationis cum sacramento durat, eadem ratione esse meritorium, quia est bonus, & ab auxilio speciali profectus, & ex alia parte informatur gra C tia coassistente. Iam enim in illo instanti homo est in gratia, & amicitia Dei. Quod vt rectiùs intelligas patere me lector optime, tantisper expatiari ac diuagari ad venandum valorem attritionis.

Attritio etiã meritoria est primæ gloriæ.

Est ergo sciendum, attritionem quæ cum sacramentò sufficit ad gratiam suscipiendã, debere necessariò procedere ex auxilio supernaturali, & diuino: alioqui si naturæ viribus tantùm fiat, & concursu generali Dei, sufficiens ad sacramentum dispositio non est. Enim vero S. Thom. 3. p. q. 84. ar. 1. ad. 2. apertè dicit, actus pœnitentis,

Quòd attritio nõ potest haberi uiribus naturæ.

qui sunt illius sacramenti materia sufficiens, & necessaria, elici, ex speciali inspiratione, & auxilio Dei. Idque sacrum Concil. Trident. satis insinuat, sess. 6. can. 3. dicens, Neminem pœnitere posse, sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur, sine præuenienti Spiritus sancti inspiratione, & auxilio. Et concil. Mileui. & Arausi. iam olim aduersus Pelagianos, ijsdē penè verbis definierant. Cum ergo attritio actus sit sufficiens, vt gratia iustificationis per sacramentum peccatori conferatur, necessariò dicendum est, haberi non posse sine speciali Spiritus sancti adiutorio. Quod si contendas concilia intelligenda esse extra sacramentum, scilicet, Neminem iustificationem posse consequi extra sacramentum, sine præuenienti Dei auxilio, cum sacramento verò non requiritur speciale Dei auxilium: Atque adeò attritionem, quę cum sacramento ad iustificationem sufficit, sine Dei auxilio speciali haberi posse. Contra hoc obijcitur, quia in ipsomet Arausi. concilio diffinitur, ipsum credulitatis affectum quo ad baptismum volumus accedere, ex Dei speciali gratia prouenire. Et in Trident. Sessio. 6. cap. 6. asseritur, excitari peccatores diuina gratia ad detestandum peccata, per illam pœnitentiam, quam ante baptismum agi oportet. Si ergo ad eam attritionem, quæ cum baptismo sufficit ad gratiam, excitantur speciali Dei auxilio peccatores, cur non ad eam attritionem, quæ ad sacramenti pę nitentiæ gratiam est necessaria? Tandem Sessio. 14. c. 4. eiusdem Concilij, apertissimè dicitur, attritionem donum Dei esse, & Spiritus sancti impulsum. Habet ergo illa attritio, quæ ad sacramentum est necessaria, hoc in primis quòd à Dei gratuito auxilio proficiscitur, & præterea si vsq; ad instans iustificationis duret, habet iam hominem in gratia constitutum, & amicum Dei, nihil

ergo

A ergo obstat quominùs primę glorię meritoria esse possit. Quòd vt melius adhuc intelligi valeat, qua scilicèt, ratione sine eo quòd specialiter à gratia, & charitate actus procedat, possit esse meritorius, attende doctrinam sequentis solutionis.

Ad secundam confirmationem respondetur, actiones quidem bonas naturales dupliciter posse considerari, primò quidem quatenùs naturæ viribus, & concursu generali Dei fiunt: & quidem hoc modo quantumuis bonę, & perfectæ sint, & à virtutibus naturalibus moralibus proficiscantur, vt sunt comedere, bibere, etiam temperate, misB eratio erga pauperes, ius suum vnicuiq; reddere, &c. quoniam intra ordinem actuum naturalium continentur, nō sunt meritoriæ apud Deum alicuius gloriæ, aut gratiæ: idq; etiam si homo talium actionum author, sit in Dei gratia, & amicitia. Ratio est quoniam licèt tales actiones gratia quodammodò informentur, propterea quòd ab homine habente gratiam eliciuntur, at non eliciuntur ab aliquo principio gratuito, idest, neq; ab ipsa gratia, neque ab auxilio aliquo speciali Dei. Et consequenter neq; diriguntur, aut ordinantur in finem supernaturalem relatione aliqua virtuali, aut actuali, atq; adeò meritorię esse nō C possunt. Cęterùm eędem actiones, quantumuis ex parte sua sint naturales, & extra ordinem gratiæ, & meriti sint, si tamen ab extrinseco, à gratia, & charitate, aut ab auxilio speciali actualiter, aut virtualiter referantur in finem supernaturalem, idest, fiant propter Deum vt finis est supernaturalis, iam certè meritoriæ sunt, & Deo æquè gratæ, ac si intrinsecè, & natura sua essent diuini, & supernaturalis ordinis. Quando enim dixit Paulus, Siue comedatis, siue bibatis, siue quidquā aliud faciatis, omnia in gloriā Christi facite, bene vidit Apostolus, actiōes naturales

Quomodò actiones bonæ naturales possint etiā esse meritoriæ.

1. Corin. 10.

per actum comedendi,& bibendi significatas, esse posse A meritorias,si in Dei gloriam à charitate referantur.

Veruntamen ijs adijciendum est, hoc distare inter operationes istas bonas moraliter,& ordinis naturalis, à virtutibus acquisitis elicitas,ex vna parte, & inter opera supernaturalia virtutum infusarum, ex alia: quòd illæ non censentur procedere à gratia Dei,nec esse ordinis diuini,& supernaturalis,ex eò quòd fiant ab homine grato,nisi ex speciali gratiæ influxu,& charitatis imperio referantur in finem supernaturalem. At verò opera virtutum infusarum,licèt non imperentur à gratia,& charitate,suapte natura sunt ordinis diuini,& supernaturalis. Ex B quo fit quòd illæ non possunt esse meritoriæ,scilicet,comedere temperate,misereri pauperibus,ius suum vnicuique reddere,quatenùs à virtutibus acquisitis, & naturæ viribus factæ sunt, etiam si homo sit in gratia, nisi à gratia imperentur,& referantur in finem charitatis. Cæterùm actiones secundi generis, scilicèt, virtutum infusarum,vel quæ natura sua procedunt à principio supernaturali,licèt non imperentur à charitate,neq; ex speciali influxu gratiæ procedunt,meritoriæ sunt, dummodò homo sit in gratia,vt actus iustitiæ,misericordiæ,temperantiæ,quod tradit Franciscus de Christo in.3.dist.23.de actu C fidei.q.13.vbi pro comperto habet huiusmodi actus bonos,si gratia informentur,esse meritorios licèt ab ea non eliciantur. Et ratio est,quia isti actus ex eo quòd sunt virtutum procedentium à gratia, & supernaturalium, iam suapte natura tendunt in finem supernaturalem, suntq; apti,idonei,& proportionati gloriæ,& cuicunq; pręmio. Cum ergo ex alia parte homo in gratia, & amicitia Dei sit constitutus,nihil illis actibus deficit, quominùs sint meritorij. His adde, quòd isti actus à virtutibus infusis pro-

Nota.

A procedentes, non solum quo ad modum, & ex accidenti; sed secundùm suam substantiam, & entitatem sunt super naturales, & ordinis diuini: atq; adeò secūdùm se, & absque aliquo extrinseco adminiculo, non possunt non esse meritorij apud Deum. Hoc dixerim propter quosdam graues aliàs, & doctos viros, qui actus istos, imò non tantum istos, sed actum etiam dilectionis Dei super omnia, actum contritionis, actum fidei, dicunt esse naturales secundùm substantiam, & supernaturales quoad modum tantùm. Ita habent, Scotus, Dur. in. 2. dist. 28. & in. 3. d. 23. Gab. Capreolus, &. Caieta. 12. quæst. 109. art. 4. Sotus lib.

Actus uirtutum infusarū sunt secūdū se totos supernaturales.

B 1. de Natu. & gra. cap. 22. prope finem, & videtur habere, S. Thom. 2. 2. q. 171. art. 2. ad. 3. Verum iam cōmunis Theologorum omnium sententia habet oppositum. Sed de hoc aliàs. Igitur si actus illos naturales idcircò dicebamus esse meritorios, quia saltem virtualiter, & ab extrinseco à charitate referuntur in diuinum finem, potiori iure idem dicendum est de actibus virtutū infusarum, licèt à charitate, & gratia non referantur. Nam maiorem supernaturalitatem maioremq; porportionem cum fine supernaturali, habent isti actus virtutum infusarum, ex eo solum quòd sint à virtutibus infusis, quàm illi alij ex

C eo quòd extrinsecè à gratia in finem supernaturalem reducantur. Hanc ergo ob causam dixerim sæpiùs, actum contritionis in omni genere causæ antecedentem gratiam, in super actum attritionis, qui vsq; ad iustificationem durat, licèt à gratia non eliciatur, aut dirigatur, esse meritorios: quandoquidem ex vna parte iam suapte natura ordinantur in finem supernaturalem à principio supernaturali, idest, ab auxilio Dei quo intrinsecè, & per se eliciuntur (quæ supernaturalitas maior est quàm si ab extrinseco à charitate, & gratia referrentur in illum fine)

& ex alia parte homo est in gratia Dei, & ob id inquàm esse meritorios. Et hactenùs de primo argumento. A

IX. *Cur prima gratia datur gratis, & tamē acceptatio ad primā gloriā nō fit gratis, sed ex merito.*

AD secundum libenter concedo, illam vltimam dispositionem, idest, contritionem non esse meritoriam primæ gratiæ. Sed cum procedis, ergo nec primæ gloriæ, negatur consequentia. Quin esse consequentiam Lutheranorum, dicit Sotus.3.de Natura, & gratia.c.9.initio. Negatur ergo consequentia, primo cum Mag. Cano relect. cita.p.1.circa finem. Cum ergo obijcis, Gratia est acceptatio ad gloriā, Cano negat, sed est, inquit, forma per quā aliquis est amicus Dei, & per quam homini grato, & admisso in naturæ diuinæ consortium, facultas datur ad gloriam per opera bona promerendā. Adducit Cano exēplum de anima, quam quoniam est actus primus dans esse, & viuere, consequuntur potētiæ naturales, intellectus scilicèt, & voluntas: per quas operatur ad sui finis consequutionem. Sic gratia forma est dans esse, & viuere animæ nostræ supernaturale: hanc charitas, & cæteræ virtutes consequuntur, quarum operationibus homo finem suum consequatur, idest gloriam promereatur. Hæc Cano. Ad idem ferè est Sot.in.4.distinct.14.quæstione.2. artic.6. gratia, inquit, duo facit, scilicet, constituere hominem in esse supernaturali filij Dei, & hac ratione antecedit actum contritionis, scilicet, in esse meriti, & facit illum esse meritorium. Sed habet secundò vt sit acceptatio ad gloriam, & hac ratione actus est prior illa, ipsaque sequitur post actum. Itaque docere videtur, illam gratiam, vt præintellectam contritioni non facere nos acceptos ad vitam æternam, nisi deinde media contritione, quæ etiam est mens Magistri Cano. Libro autem.3. de Natura, & gratia.cap.9.remissius Lutheranis respondit. Idcircò præstat quod cum scholasticis agens, B C

dixit

A dixit in. 4. Sentent. Veruntamen instari adhuc potest, quia pro illo eodem instanti naturæ, quo homo habet gratiam, intelligitur etiã vt acceptus ad vitam æternam, siue id faciat gratia primariò, siue secundariò, & ab extrinseco, & ex lege Dei. Iam ergo cum pro instanti quo contritio est meritoria, præsupponatur homo gratus, pręsupponitur etiam ad primam gloriã acceptus: atq; adeò primam gloriam per illum actum promereri non potest si quidem iam prima illa gloria vt debita præsupponitur. His ergo respondere reliquum est.

Concilium Tridentinum Sessione. 6. c. 16. dicit. Vitam B æternam conferri iustis, & tanquàm gratiam filijs Dei per Christum Iesum misericorditer promissam, & tanquam mercedem ex Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis debitam. Ex qua doctrina difficilius redditur nostrum secundum argumentum, quia ex ea iã sequitur, priùs quàm homo opus eliciat meritorium, iam sibi deberi gloriam secundùm proportionem, quæ est filij ad hæreditatem, licèt non secundùm eam, quę est operis ad mercedem. Cũ ergo priùs natura quam homo faciat actum meritorium intelligatur vt filius Dei, certè iam intelligitur collatum sibi esse ius ad hæreditatem, C idest, ad gloriam: licèt suis operibus adhuc nõ debeatur, quia non nondum intelligitur fuisse operatus.

Gloria datur iustis ut præmiũ operum; & ut hæreditas filiorum.

Iam ergo respondetur ad argumentum, quòd licèt gratia in illo priori, antequàm contritio sit meritoria, sit ius ad gloriam per modum cuiusdam proportionis, & connaturalitatis: idoneus enim est, & satis proportionatus homo ille, ex eo quòd consideratur vt habens gratiam, vt etiam gloriam habeat. Sed tamen absolutè in illo priori, in adultis, & extra sacramentum, illa gratia ius non dat ad gloriam, neque facit acceptum

Vera solutio 2. Argumẽti

ad

ad gloriam, quo ad vsq; homo actu proprio illam prome- A
reatur. Fundatur namq; nostrum meritum in ordinatione, & statuto Dei, vt habet S.Thom.1.2.q.114.art.1. ad.3. & art.4. Statuit autem, & ordinauit Deus, legemq; tulit, vt in illo qui per propriam dispositionem iustificatur extra sacramentum. gratia non sit ius ad gloriam, nisi mediante tali actu, & dispositione, quæ sit meritoria glorię. Idcircò quo ad vsq; illam dispositionem homo intelligatur habere quantumuis habeat gratiam extra sacramentum, nondum habet plenum & absolutum ius ad gloriã: Vt autem non tumultuario sed ex magno consilio ostẽdamus hæc à nobis asseri, certè legem hanc tùm alibi sæ- B
pè, tùm verò maximè tulisse videtur Deus, ex eò quòd Paulus Rom.8. cum dixisset. Quod si filij, & hæredes: hęredes quidẽ Dei, cohęredes autem Christi. Quibus verbis ostenderat eo ipso quòd quis efficitur Dei filius (efficitur autem per gratiam) statim esse hæredem per modũ cuiusdam condignitatis, & connaturalitatis: & sic priùs quàm contritio sit meritoria iam hominem habere quodammodò ius ad gloriam. Vt tamen explicaret nobis possessionem huius hæreditatis, ac proinde perfectum ius ad illam nobis non conferri quo ad vsq; operemur, & illud promereamur, siue per contritionem, siue per qua- C
lemcunq; aliam actionem, vel etiam passionem propter Deum, qua perfectum ius ad illam gloriam acquiramus, subiecit. Si tamen compatimur, vt & conglorificemur, quod præclarè consideratum est à Francisco de Christo in.3.d.26.q.4. de spe, in solutione ad.4.5. & vltimum. Insinuauit explicatissimè Paulus, ad hoc vt quispiam glorificetur, necessarium esse illi meritum aliquod, ratione cuius ius habeat ad mercedem, & ad gloriam, sicut ratione gratiæ habet filiationem, & consequenter propor-

Rom.8.

tionem,

A tionem,& idoneitatem cum eadem gloria.

Dicet quis:Etiam statuit,legemq́; tulit Deus, vt nisi media eadem contritione quis iustificetur:iam ergo contritio illa iustificationem promerebitur. Consequentia patet,nam ea ratione dictum est dispositionem illam esse meritoriam gloriæ,quoniam Deus statuit nisi ea mediante,alicui conferre ius ad gloriam.Rursus, si tota hęc meriti ratio reducitur ad statuta,& ordinationem Dei, iã sequitur quòd ęquè per actum naturalem, verbi gratia, per albedinem,per comestionem mereremur vitã æternam,sicut per actiones bonas supernaturales, si Deus sta B tuisset nemini dare gloriam nisi habenti albedinem, aut comedenti.

Arguitur cõtra solutionem.

Secundo.

Sed his duobus satisfacere non est arduum, nam ad hoc posterius breuiter dico,quòd actiones nostræ supernaturales,non solum habent extrinsecam ordinationem illam Dei,sed & habent intrinsecè valorem, & condignitatem quandam,seu proportionem ad gloriam: non sic actiones naturales vt satis constat.

Solutio secũdi.

Ad illud vero prius respondetur,primò quòd illa contritio cum intelligitur esse meritoria gloriæ iam præsupponit gratiã,& antecedit gloriam,vt vidimus, & sic C potest esse glorię meritoria.Hoc enim requisitum est ad hoc vt actus sit meritorius: primum quidem quòd sit à gratia,secundum verò quòd antecedat præmium. Horum autem aut alterum,aut certè vtrunq; deficit illi contritioni in ordine ad primam gratiam promerendam.Nã si consideretur vt præcedens gratiam sic non est à gratia,neq; informatur gratia,& ideò meritoria esse non potest.Si verò consideretur vt procedens à gratia(nam procedit ab illa in esse meriti)sic quidem meritoria esse potest,cæterùm non illius primæ gratiæ, quæ iam præsup-

Primi.

ponitur: non enim debet præmium merito præsupponi. A
Respondetur secundò, non eodem modo promisisse Deum gloriam operantibus, sicut promisit iustificationem, & gratiam disponentibus se per pœnitentiam: nam illis promisit gloriam tanquàm mercedem operum, & tanquàm stipendium pro labore: atq; adeò ex iustitia. At verò alijs, idest, habentibus contritionem, & facientibus pœnitentiam, non promisit iustificationem, & gratiam tanquàm mercedem, & ex iustitia, sed tanquàm donum quoddam gratuitū, ex pura misericordia sua. Vtrunque patet ex scriptura.

X.

Titulo gratiæ, & titulo iustitiæ nō potest aliquid dari.

AD tertium respondetur, proculdubio concedendum B esse, non posse aliquid duplici illo titulo, scilicet, ex gratia, & ex iustitia conferri: vicissim enim se destruunt, & excludunt, vt argumentum probat, & explicatum est suprà. §. 6. At, vt ex præcedenti solutione patet, nos minimè asserimus ius ad gloriam duplici titulo dari illi, qui per propriam dispositionem iustificatur, sed vnico dumtaxat, & simplici titulo, ipsoq; ex meritis, & iustitia. Iam enim satis superq; explicatum est. §. 9. qua ratione gratia illa, pro vt in ratione meriti antecedit actum dispositionis, vel cōtritionis non dat simpliciter, & absolutè ius ad gloriā, neq; facit ad illā acceptū, nisi tantū per modū cu- C iusdam proportionis, quo ad vsq; propriam dispositionē intelligatur homo exercuisse, per quam simpliciter, & absolutè gloriam promereatur. Idq; ex pacto, & lege Dei, ad sensum explicatum.

XI.

Cur Christus non meruit gratiam, & gloriā animæ, bene tamē gloriam corporis.

AD quartum respondetur, simul & ad quintum, rationem ob quam Christus non meruit gratiam, & gloriam animæ, vtramq; esse. Videlicèt, quia naturaliter sequebantur, & debebantur ei, supposita vnione hypostatica. Et secundò, quia iam eas habebat à principio suæ incar-

A carnationis. Vtraq; autem ratio hæc examinanda à nobis est vt eius vires experiamur. Arguitur ergo contra primam, quia si idcircò non meruit gratiam, & gloriam, quia sequebantur, & debebantur, &c. planè eadem ratione, neque Christus gloriam corporis mereri debuisset, quod est argumentum Scoti, & ponderat Almain. in 3. dist. 18. quæst. vnic. in. 4. conclusione, cuiq; non facit satis. Sed neq; nos mereri deberemus primam gloriam. Primum quidem, quia gloria corporis iam debebatur Christo alijs titulis, & sequebatur naturaliter ex gloria animę quam iā habebat sine merito: secundum verò quia simi-
B liter prima gloria, sequitur, & debetur nobis, ex eo quòd habemus primam gratiam.

Respōdetur tamē, nullā aliā huius diuersitatis rationē quæ satis argumēto faciat, assignari à nobis posse, nisi eā quā suprà tetigimus, scilicet quòd præcipua ratio meriti fundatur in ordinatione & pacto Dei, p vt, habet S. Tho. 1. 2. q. 114. ar. 1. ad. 3. & ar. 4. & adducit Capr. in. 3. d. 21. q. vni. ar. 3. in fin. ad. 4. Aureoli, & ex sacra licèt scriptura colligere. Colligimus aūt ex scriptura statutū & conuentū fuisse à Deo cū Christo Dño, vt gloria corporis ei nō conferretur, nisi passionis, & mortis suæ merito. Patet psal. 109.
C De torrēte in via bibet, propterea exaltabit caput. Luc. 2. oportuit pati Christū, & ita intrare in gloriā suam. Phil. 2. Christus factus est pro nobis obediens vsq; ad mortem, propter quod, &c. Et Heb. 2. videmus Iesum per passionē gloria & honore coronatum. Vnde dicendum non est, quòd duplici titulo gloria corporis collata Christo fuerit, neq; quod ex gloria animæ, aut ex vi vnionis hypostaticæ sequeretur (certissimum enim reputo id quod datur ex meritis alio titulo dari non posse de quo suprà, numer. 6. & 10.) Quamuis enim ex vnione, & gloria

Psal. 109. *Luc.* *Phil. 2.* *Hebr. 2.*

animæ alioqui sequi potuisset & debuisset corporis gloria, vt quantùm ad hoc rectè dicit Almainus suprà, iam tamen ordinatum à Deo fuit, vt nisi merito suæ mortis non sequeretur:atq; adeò de facto hoc solo titulo sequuta est. Rursus statutum, & ordinatum à Deo est, ne cuipiam adulto extra sacramentum iustificato gloria conferatur, nisi merito suæ dispositionis, & operationis, vt supra dictum est:ac proinde quantumuis alioqui ex natura gratiæ, & ex eius vi sequi potuisset gloria, tamen de facto sequi non debet, nisi merito dispositionis, atq; adeò hoc solo titulo meritorum, & iustitiæ sequi debet, non multis titulis. **A**

B

Meritũ, & premiũ possunt esse simul tẽpore.

Ad secundam rationem deuenientes arguitur contra illam, vt in quinto argumento initio posito, probatum est, quia scilicèt, optimè potest quis promereri id quod iam habet: nam in instanti quo quis elicit actum charitatis intensiorem, habet auctam charitatem, & tamen meretur per actum illum illud augmentum. Non ergo est incommodum, ad hoc vt aliquid cadat sub merito, quòd simul sit, & simul conferatur cum ipso merito. Respondetur, quòd quando illud quod cadere debet sub merito, & habere rationem præmij, non solùm est in illo instãti in quo est meritum, sed etiam præsupponitur vt principium meriti, non potest cadere sub illo merito. In Christo autem omnia eius merita, etiam primus actus liberi arbitrij, quo se in vtero materno disposuit ad gratiam, iste inquàm etiam actus in quantùm meritorius erat, præsupponebat gratiam, & gloriam, non solùm in eodem instanti iam existentes, sed etiam vt principia omnium meritorum: Et ideò gratia, & gloria sub nullo eius merito cadere poterant. At vero actus intensior charitatis non præsupponit charitatem intensam, vt principium illius **C**

Actus intensus charitatis quomodo potest esse ab habitu remisso.

actus:

A actus: licèt enim in eodem instanti, in quo actus intensus elicitur, intendatur etiam charitas, at charitas vt intensa, non est principium, sed terminus illius actus: & ideò potest optimè esse illius præmium.

Quod si vrgeas, charitatem intensam debere esse principium illius actus intensi, quia remissa vim non habet ad actum perfectiorem, & intensiorem se, & consequenter illam charitatem intensam non posse esse præmium illius actus, siquidem est eius principium: Respondetur, quòd vt intensa non est eius principium, sed vt remissa. Si verò dicas, remissam non posse esse principium

Obijcitur.

Soluitur.

Replica.

Solutio. Prima.

B actus intensi. Negatur: tùm primò, quia licet sit remissa adiuuatur tamē auxilio Dei, quo redditur fortior ad actū intensum eliciendum: tùm secundò quia habitus supernaturales quantumuis remissi habent virtutem in actum cuiuscunq; intensionis: sunt enim causæ æquiuocę suorum actuum: atq; adeò sunt maioris perfectionis quoniā sunt omnino supernaturales, à solo Deo producti, quod actibus minime conuenit: nam iuxta plurimorum Theologorum sententiam omnes actus nostri etiam dilectio Dei super omnia, & visio ipsa beatifica sunt secundum substantiam naturales, vt vidimus suprà in solutione ad

Secunda.

C 1. argum. in fin. §. 8. saltem ex ea parte qua à libero arbitrio exercentur, quodammodò sunt naturales, neq; secū dum se totos à solo Deo habent produci. Prætereà optima est illa doctrina S. Thom. 1. 2. q. 114. art. 8. ad. 2. vbi sic ait: Augmentum gratiæ non est supra virtutem præexistentis gratiæ, licet sit supra quantitatem ipsius: sicut arbor, & si sit supra quantitatem seminis, non tamen est supra virtutem ipsius. Et huc spectat exemplum de pullo equi qui statim natus, minor quidē est quam asinus iam adultus, secundum actualem quantitatem: at secundum

virtutem longè maior est. Et est exemplum S. Tho. de verit. q. 9. ar. 1. ad. 14. sic ergo habitus remissus potens est generare, & elicere actū intensum. Dici etiā potest quod licet physicè charitas aucta in casu posito præcedat actū intēsum, quoniā est eius causa physica, at moraliter prior est actus quoniā est meritum, & charitas aucta præmiū. Et sic in esse meriti prior est actus, ac proinde potest præmium illud promereri.

Tertia.

A

XII.

Argumentis secundæ opinionis fit satis.

ARgumenta secundæ opinionis soluenda restant: quorum quidē prius tàm est facile quā secundum difficile, & prolixū: sed vtrumq; dissoluendū nobis est. Ad primum ergo breuiter ex dictis respondetur, actum misericordiæ in puncto iustificationis elicitum, augere gratiā, & gloriam: non sic contritio. Huius diuersitatis ratio, & explicatio tradita est in secunda propositione. §. 4.

B

Prima cōtritio non promeretur augmentū gratiæ, aut gloriæ.

Ad secundum argumentum vt respondeamus, ostendere oportet quomodò contritio illa, quæ est dispositio ad gratiam, non posit, etiam pro vt informatur gratia, & ab illa sequitur in esse meriti, non inquam posit esse meritoria alicuius augmenti gratiæ. Dico ergo, quòd tota illa gratia, quæ in illo puncto virtute contritionis confertur, secundùm omnem sui latitudinem est prima gratia: atq; adeò secundùm nullum gradum cadit sub merito. Et quòd sit prima gratia, probatur, quia tota illa est prima gratia quæ correspondet dispositioni secundùm totam suæ latitudinem intensionis: ita vt si contritio fuit vt quatuor, prima gratia erit vt quatuor. Non est enim dicendum, quòd existente dispositione vt quatuor, detur gratia vt octo (secludimus modo alios actus meritorios, qui in illo instanti interuenire possunt, & ratione quorum potest vsque ad octo augeri illa gratia: & solùm loquimur quando non est alius actus, neque alia ratio au

C

gen-

A augendi gratiam, nisi illa contritio) tunc ergo existente contritione vt quatuor, esse non potest gratia vt octo, sed solum vt quatuor. Si ergo iuxta latitudinem illius contritionis datur gratia: & contritio pro vt dispositio est, non potest esse meritoria alicuius gradus gratiæ, quia vt sic omnino antecedit gratiam, iam sequitur quòd tota gratia, & nullus gradus eius detur sub merito. Ac proinde illa dispositio nihil gratiæ promeretur, scilicet, augmentum gratiæ, quæ est doctrina nostræ conclusionis.

Sed contra hoc statim obijcitur, quia, vt petit secun-
B dum argumentum principale secundæ opinionis, licèt il- *Arguitur.*
la dispositio vt sic omnino antecedat gratiam, & nõ mereatur illam, sed tota gratia ei correspondens sit secundũ se totam prima gratia: at secundùm quòd in eodem instanti informatur gratia, & ab ea sequitur, videtur incommodum quod gradum aliquem auctioris gratiæ nõ promereatur in eodem momẽto conferendæ. Respondetur *Respond.*
tamen, impossibile esse quòd illa contritio pro illo instãti temporis mereatur aliquem gradum gratiæ, etiam pro vt informatur gratia. Si enim ex eo quod informatur prima gratia (quæ fuit, verbi gratia, vt quatuor) ideò mere-
C tur quatuor alios gradus gratiæ, iã dabitur gratia vt octo in illo primo instãti. Et tũc similiter ex eo quòd informatur ipsemet actus contritionis gratia illa augmẽtata vsq; ad octo (si quidẽ in ipsomet instanti augeretur, vt dicunt aduersarij) iam acquireret nouum valorem, & mereretur aliquem gradum gratiæ in eodem instanti conferendum. Et rursus, idemmet actus hac eademmet gratia augmentata informatus, cresceret in valore, & augeret eam ampliùs: & rursus hac informatus augeret eam ampliùs, & sic in infinitum abiremus. Ne ergo ab

abeamus, sistamus in principio, & dicamus, quòd ille A actus contritionis cum non sit nisi vt quatuor, non dispo nat nisi ad gratiam vt quatuor: vt verò informatur hac eadem gratia, non meretur gratiam, meretur tamen glo riam, gloriam inquam primam: quia, vt diximus, ex lege, & ordinatione Dei non est homo ille acceptatus in il lo priori ad aliquam gloriam, etiam primam, quo ad vsq; eliciat actum contritionis. Atq; adeò augmentum glorię non promeretur, neq; gratiæ: sed primam gloriam, & nul lo modo gratiam, vt explanatum est in secunda conclusione.

B

Dubium, an dispositio ad gratiam in aliquo genere causæ procedat ab ipsa gratia.

XIII. *Tractatur latissimè hæc quæstio.*

PRAECEDENTIS longissimæ quæstionis primum argumentum explicare reliquum est: explicare autem minimè possumus, nisi in forma etiam scholastica disputemus, an vltima dispositio ad gratiam in genere causæ efficientis, ab ipsa proce- C dat gratia.

Thomistæ affirmant, scilicèt Caiet. 1.2.q.113.art.8. Ferrara.3.contra gentes.c.153. Sot.4.d.14.q.2.art.6.& lib.2. de Natura, & gratia.cap.18.propositione.3. Cano Relect. de pœnit.p.1.ad fin. Syluester in Rosa aurea super euangel. Dominica.24.q.69.& idem videtur tenere Franciscus de Christo.q.13.citata in.3.d.23.de actu fidei, & alij Thomistæ recentiores. Fauet S. Thom. in illa q.113.art.8.ad.2. sed & est alius qui Thomistas, & ipsum Thomistarum authorem.

thorem.

A thorem, & antesignanum præcessit, scilicet, Alexand. Alen. qui huic parti vehementer annuit. 3. part. quæst. 70. memb. 7.

Et quidem quod hæc sententia, quæ asserit contritionem elici à gratia, & charitate, sit vera, probatur primò, quia si contritio omnibus modis antecedit gratiam, iam remissio peccatorum antecederet gratiam: consequens est falsum, ergo. Probo sequelam: nam contritio causat expulsionem peccati, etiam effectiuè, vt expressè habet S. Tho. 3. p. q. 85. art. 2. ad. 5. nec apparet quòd in aliquo signo intelligere possimus illum actum, quin in eodem intelligamus remissa peccata. Si ergo priùs omnibus modis est contritio quàm gratia, iam remittuntur, & expelluntur peccata ante introductionem gratiæ: quod est absurdum dictu, cum gratiæ effectus formalis, & proprius sit peccata remittere. Confirmatur, quia non est dicendum quòd contritio procedat ab homine peccatore, procedit ergo ab homine grato, & sic à principio supernaturali, idest, à gratia: hæc enim sola est quæ facit hominē gratum de lege.

Arguitur primò quòd cōtritio procedat à gratia.

Argumentor secundò: Ille actus est dilectio Dei super omnia, vel formaliter, vel virtualiter, & est meritorius vitæ æternæ, vt longa quæstione præcedenti abundè probauimus: quin & est eiusdem speciei cum cæteris actibus siue charitatis, siue pœnitentiæ: procedit ergo à gratia in genere causæ efficientis, & formalis. Confirmatur hoc argumentum, licèt confirmatione non egeat, nam se ipso corroboratissimum est. Confirmatur tamen, quia nisi potentia, vel causa sit constituta in actu primo, elicere actum secundum minimè potest. Qua ergo ratione elicere homo actum contritionis, & dilectionis Dei super omnia poterit, nisi in actu primo supernaturali sit

cõstitutus, scilicèt; in gratia Dei? atq; adeò gratia quæ est **A** actus primus, ordine naturę pręcedet omnẽ actum secundũ meritoriũ, & supernaturalem, qualis est actus contritionis, vel dilectionis. Confirmatur secundò ex Gregorio homil. 30. in euangel. initio: Qui mente (inquit) integra Deum desiderat, profectò iam habet quem amat: quia non posset Deum diligere, si eum quē diligit non haberet. Quid clarius? Vnde S. Tho. 1. 2. q. 110. art. 10. ad implẽdum mandatum diligendi Deum, prærequiri dicit charitatem infusam. Et Augustinus optimè tractatu. 74. in Ioann. in initio: Quomodo diligimus, vt Spiritum sanctum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus? **B** ergo negari non potest, quòd actus dilectionis, & contritionis, & alij huiusmodi, quantumuis sint dispositio ad gratiam, & charitatem, præsupponunt ordine rationis, & naturæ ipsam gratiam, & charitatem in homine.

Tertiò arguitur: quia vt Soto, & Thomistæ contendunt, in naturalibus vulgò nobis exempla suppetunt, quibus dispositiones disponentes ad aliquam formam efficiuntur ab ipsa forma, verbi gratia, apertio fenestræ disponit ad ingressum aeris, & ex hac parte prior est aere ingrediente, in genere causæ materialis: at efficitur apertio **C** eadem in genere causæ efficientis ab ipso aere ingrediente vt patet. Itẽ creatura in genere causæ materialis prior est quàm actio transiens creãdi, nam est eius subiectum: at in genere causæ efficientis prior est creatio illa, nam efficit creaturam. Rursus negari non debet, imò nec in dubium verti quòd vltima dispositio ad formam ignis, quæ fit, verbi gratia, calor vt octo, prior est in genere causæ materialis, quàm ignis ad quem disponit: at in genere causæ efficientis, & formalis, prior est forma ignis in ma-

A teria prima, quàm sit ille calor vt octo: quandoquidem nullum accidens in materia præintelligitur formæ substantiali, sed forma præintelligitur omnibus accidẽtibus. Sic ergo contritione in genere causæ materialis, & quà dispositio est, præcedente gratiã fieri potest quòd gratia in genere causæ efficientis, & formalis præcedat eam.

Vnica propositione respõdetur, quæ talis est. Nec potest esse, nec intelligi quòd cõtritio vel quęcũq; alia vltima dispositio ad aliquã formã, sequatur ex illa tãquã ex causa efficiente. Ac proinde cõtritio efficitur à gratia, sed à potentia creata, idest, à voluntate cũ auxilio Dei B supernaturali, licèt in eodẽ instanti sit gratia gratũ faciẽs in subiecto. Hæc planè est sentẽtia S. Tho. Aegidij, Dur. Palu. Sco. Capr. Ricar. Gab. Veg. & cõmunis. Principio S. Tho. 1. p. q. 62. ar. 2. ad. 3. sic loquitur: Triplex est conuersio in Deum, vna quidem per dilectionem perfectã, quæ est creaturæ iam Deo fruentis: & ad hanc conuersionem requiritur gratia consummata. Alia conuersio est quę est meritum beatitudinis, & ad hanc requiritur gratia habitualis, quæ est merendi principium. Tertia conuersio est per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam, & ad hanc non exigitur aliqua habitualis gratia, sed operatio C Dei ad se animam cõuertentis. Certè si in nostra S. Thomas, verba iurasset, & ex proposito nostram vellet diffinire sententiam, ego non video quibus clarioribus verbis vti potuisset, quàm illis, scilicet, Cõuersio, per quam aliquis se præparat ad gratiam habendam, non prærequirit gratiam habitualem, sed operationem Dei, idest, auxilium Dei. Quod vt maius robur ostendamus habere, cõsideremus si placet cuinam argumẽto illam assignabat solutionem. Certè inquirebat, An Angelus indiguerit gratia, ad hoc vt se ad gratiam præpararet, Et dicit quòd ad

XIIII. Quòd vltima dispositio ad gratiã non procedit ab ipsa gratia.

Loca notanda S. Thom.

Primus locus.

ad vltimam illam dispositionem, qua se Angelus dispo- A
suit (de vltima enim loquitur, nam in Angelis cũ in gratia creati fuerint, alia dispositio antecedens nulla fuit) nõ præsupponebatur gratia habitualis, sed auxilium. Sed ecce aliud testimonium.3.par.quæst.89.art.1.ad.2. vbi dicit: Actus primus pœnitentis se habet vt vltima dispositio ad gratiam consequendam, scilicèt, contritio: alij verò sequentes actus pœnitentis procedunt iam ex gratia, & virtutibus. Distinguit S.Tho. inter primam contritionem & cæteros subsequentes actus pœnitentis, & dicẽs quòd isti iam procedunt ex gratia, insinuat apertè illum primum, scilicet, contritionem ex gratia non procedere. Verùm est aliud apertius, meo iudicio, testimonium eiusdẽ S.Thom.1.2.q.109.art.6.in corpore, vbi sic loquitur: Duplex est præparatio voluntatis humanæ ad bonum (notanda sunt verba D. Thomæ), vna quidem qua præparatur ad bonum operandum, & ad Deo fruendum, & talis præparatio voluntatis non potest fieri sine habitualis gratiæ dono, quod sit principium operis meritorij, vt dictum est. Alio modo potest intelligi præparatio voluntatis humanæ ad consequendum ipsum gratiæ habitualis donum: ad hoc autem vt præparet se homo ad susceptionem huius doni, non oportet præsupponere aliquod C
aliud donum habituale in anima. Hæc ille. Quia tamen posset quis dicere mentem S. Thom. esse quòd non quidem requiritur aliud donum, sed quòd ipsummet donũ gratiæ habitualis sufficit ad hoc vt homo se præparet: & sic ipsa gratia habitualis præcederet præparationem, id est, actum contritionis: subdit S.Thom. sed oportet præsupponi aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam mouentis, siue inspirantis bonum propositum, id est, actum dispositionis. Ecce vbi apud S.Thom. constantissi-

Alter locus S.Thom.

Tertius.

B

A tissimum est ad contritionem non prærequiri gratiam habitualem, sed auxilium. Et sic contritionem non esse effectiuè ab habitu gratiæ, sed ab auxilio. Vnde cum. 1.2.q. 113. art.8. in corp. & ad.2. dicit gratiæ infusionem esse primam in iustificatione, dici debet per gratiæ infusionem non intelligi à S, Thom. productionem habitus, sed motionem per auxilium: alioqui S. Thom. pugnaret secum. Licèt aliter hunc locum S. Thomæ intellexerit Sot.2.de natura & gratia c.8. paulò antè finem: cuius intelligentiam permulti sequuntur. Præter allegata loca est etiam alius eiusdem S. Tho.2.2.q.24.ar.3.ad.1. qui huic parti fa-

Quartus.

B uet si attente legatur.

AEgidius in.2.d.28.q.1.art.3. eam expressissimè tenet. Nam sic loquitur: Non possumus nos sufficienter præparare ad gratiam, quæ est quoddā bonum habituale, sine gratia præcedente, quæ est diuina motio, vel diuina vocatio. Et paulò ante: Ergo ad infusionem, inquit gratiæ primò præcedit diuina vocatio, posteà sequitur liberi arbitrij ad Deum conuersio, & posteà gratiæ infusio. Et infra: Gratia quæ est diuina motio præuenit liberum arbitrium, & sequitur gratia, quæ est doni habitualis infusio. Hæc AEgidius. Ad idem sunt pleraq; alia eiusdem ver-

Alij authores pro hac sententia.

C ba lib.2.d.5.q.2.ar.2. vbi differens, An Angeli indiguerint gratia, se vt in Deum conuerterent non semel aut bis, terve, sed centies, & millies repetit, talem conuersionem dispositiuam, qua se ad gratiam vltimò disposuerunt, à gratia auxilij, seu à diuina motione processisse, & omnino fuisse priorem gratia habituali. Duran. in.4. dist.17.q. 1.num.8. idem intendit, nam sæpè dicit, contritionem ordine naturæ antecedere gratiam, & nunquam dicit ex ea sequi. Et.q.2.num.7.ad.1.argum. idem rursus insinuat. Capreolus in.4.d.14.q.2.ar.3.ad.1. Henrici. quodlib.5.q.23. di

cit sic: Non oportet quòd dispositio positiua ad gratiam, scilicet, detestatio peccati, & appetitus iustitiæ procedat à gratia gratum faciente, sed à motione auxilij. Et ad idē refert S. Thomam multis in locis, & Bernardum de Gannaco in impugnatione prædicti quodliberi Herici. Idem tenet Gab. in. 4. d. 14. q. 1. art. 2. sed & Scotus in. 4. eadem distinctione. q. 2. ar. 1. & 2. Ricar. Palude & omnes antiqui idem asserūt. Et ex modernis Vega lib. 6. super. 6. Sessio. Concil. Trid. c. 28. ex mente Scoti. Et. c. 29. idem repetit, & apertiùs. c. 35. dicens: Fatemur dilectionem Dei super omnia non esse sine charitate, sed charitatem infusam præcedere hanc dilectionem (loquitur de dilectione quę est vltima dispositio) hoc negamus. Et mox: Scio hoc vltimum nobiles authores de cōtritione defendisse (quod scilicet, ab habitu gratiæ & charitatis eliciatur.) Mihi tamen, vt cum venia eorum dixerim, inintelligibile apparet dari à Deo charitatem propter dilectionem, & contritionem, & tamen charitatem esse dilectionis causam, & ex consequentiipsis priorem. Et opusc. de iustifi. de hoc latiùs. Et de doctoribus satis vt existimo dictum est.

XV. **Probationes conclus.**

PRobatur nunc à me paucis, (licèt multis probare esset facile.) Primò quidem, quia satis est conformis modo loquendi Concilij Trident. Sessio. 6. cap. 5. & can. 3. & 4. asserentis, per internam Spiritus sancti illuminationem, per gratiam præuenientem, per inspirationem præuenientem Spiritus sancti, & eius adiutorium per excitationem, & motionem Dei se hominem præparare, atq; disponere ad iustificationem. Illis autem verbis plane Concilium significare non solet donum gratiæ habitualis, aut habitum charitatis, sed solùm auxilium. Eo ergo auxilio se homo vltimo præparat, atque disponit: Vtque habet idem Concil. cap. 7. hanc dispositionem, seu præpa-

A præparationem iustificatio ipsa consequitur,&c. Fit itaque quòd iustificatio nulla ratione antecedit dispositionem,& sic neque gratia præcedit contritionem qua disponimur.

Secundò:Commodum satis est illud Zachariæ: Conuertimini ad me,& ego conuertar ad vos: Prior ergo est conuersio nostri ad Deum per contritionem,& dilectionem,quàm Dei ad nos per gratiam, & iustificationem. Ex quo sic deducitur argumẽtũ: Ridiculum esset quòd Deus diceret alicui,Si tu videris, ego dabo tibi potentiã visiuam,si ambulaueris,dabo tibi pedes,quibus, scilicet, videas,& ambules. Sed sanè eãdem risus materiam obijcit qui dicit,quòd Deus exigit à nobis contritionem, vt det gratiam,si contritio elici nõ potest nisi à gratia. Dici ergo debet,contritionem non elici ab ipsa gratia habituali,sed eam præcedere:ac proinde Deum meritò, & iusta de causa præexigere à nobis contritionem, & dilectionẽ ad hoc vt det ipsam gratiam,& remittat peccata;iuxta illud conuertimini ad me.&c. Et, Dimissa sunt ei peccata multa quoniam dilexit multum. Et,Si quis diligit me diligetur à patre meo,& ego diligam eum. Et,Si quis diligit me,pater meus diliget eum,& ad eum veniemus, & C mansionem apud eum faciemus. Quasi apertè diceret, gratiam habitualem minimè daturum se nobis (per hanc enim solam dicitur tota Trinitas ad nos venire, &. mansionem apud nos facere) nisi prius nos ipsum dilexerimus. Vnde cum de præsenti bis dixisset, Si quis diligit me,de futuro subiecit, Diligetur à patre meo,& ego diligam eum,& Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus,&c. Vt his futuri temporis verbis insinuaret, priùs nos ipsum debere diligere, scilicèt, per dilectionẽ, & contritionẽ, qua nos ad gratiã disponimus,quã ipse diligat

Zach. 1.
B
Luc. 7.
Ioan. 14.
Ioan.

ligat nos,conferendo scilicèt gratiam gratum facientem, A cæterosq; diuinos habitus.

Obijcit: 1.Ioan.4. Quòd si iam diu sese tibi offert illud S.Ioann. Non quòd nos priùs dilexerimus eum,sed quia ipse prior dilexit nos. Et illud Bernar. Epist.107. Libenter amor Dei nostrum,quem præuenit,sequitur. Et illud quod canit Ecclesia, Tua nos domine gratia semper præueniat, & sequatur. Et Psalm. Misericordia eius preueniet me. Et qui mane vigilauerint ad me inuenient me. Et, In foribus assidentem inueniet,&c.quibus asseritur Deum nos prius diligere Deiq; gratiam præuenire nos. Accipe facillimã solutionem (nam te vsq; ad aliorum argumentorum solutiones suspensum,& anxium detinere nolo.) Dico ergo priorem esse gratiam Dei,quàm nostri illi actus: non tamen gratiam habitualem, sed auxilium, vel gratiam præuenientem,& excitantem, qua Deus priùsquàm infundat habitum, vel iustificet, mouet nos ad actus illos. Atq; adeò nullo ordine neq; temporis, neq; naturæ, sed neq; rationis,gratia gratum faciens antecedere potest nostros illos actus dispositionis. Hanc explicationem iam olim adduxerat AEgidius in 2.d.27.quæst.1.ar.4. dub. 1. laterali,&.d.5.q.2.ar.2.§. Tenebimus ergo, & alij antiqui & ex modernis Vega, lib.6.c.29.&.35.in solut.ad. 7. obiectionem.

Psal.58. Prou.8. Sap.6. Respõdetur B

Quomodo nos priùs diligamus Deũ, quam Deus nos, & econuerso.

C

Ratio efficax pro nostra conclusione. Tertiò probatur conclusio: Impossibile est formam intelligi aliquid operari, quo ad vsq; præintelligatur recepta in subiecto: esse enim supponitur ad operari: habet autem esse vnaquæq; forma, præsertim si sit accidentalis, quâlis est gratia, per hoc quod producitur in subiecto, ergo implicat formam efficere dispositionem necessariam ad sui met introductionem: alioqui priùs natura efficeret quàm introduceretur: & consequenter priùs natura efficeret

A ceret quam esset. Vnde aut dicendum est quòd gratia non efficit contritionem, aut quòd contritio, vel dilectio Dei non sunt dispositiones ad introductionem gratiæ. Horum secundum dici sine periculo erroris non potest, propter Concilium Tridentin. Sesƒio.6. sæpè contritionem, & dilectionem dicens esse dispositiones ad iustificationem, quod bene explicat Vega. lib.6.c.28. dici ergo debet primum. Confirmatur, nam & si gratis daremus, vltimam dispositionem ad aliquam formam, verbi gratia, calorem vt octo, præcedere formam ignis in ratione causæ materialis, consequi verò ab illa in genere causæ efficientis: at quando vltima dispositio est actio, id omninò B fieri repugnat. Quomodo enim actio, quæ procedit à forma, verbi gratia, visio à potentia visiua, poterit in aliquo genere causæ præcedere ipsam formam? cum ergo contritio, & dilectio Dei actiones quædam sint, impossibile omnino est quòd si ex gratia procedunt, disponant ad ipsam gratiam, sintq; ea priores. Confirmatur secundò, Quòd lux, cum recipitur in aere in primo sui esse illuminet parietes, tectum, & pauimentum, hoc quidem optimè intelligitur, quoniam verisƒimum est. Cæterùm quòd ipsa illuminatio, quæ ab illa luce efficitur, sit dispo C sitio ad receptionem ipsius lucis in aere, hoc quidem absurdisƒimum dictu est, & penitus inintelligibile, & incredibile, neq; ego, omnes licèt Thomistæ vno ore assererent quin tametsi omnes philosophi in vniuersum dicerent, existimarem quidquã habere probabilitatis, & multò minus veritatis.

Quartò: Non apparet quomodò gratia habitualis sit nobis libera, & voluntaria, si priùs nobis infunditur quàm nos habeamus motum liberi arbitrij, quo ad eam præparemur. Ea quippe ratione quædam aliæ gratiæ præ

T uenien-

uenientes,& excitantes, vt vocatio, illuminatio,&c. non A censentur esse nobis voluntariæ, quia nimirum priùs nobis Deus eas exhibet quàm eis nos consensum præbeamus, aut quouis modo nos ad illas præparemus. Ergo vt gratiam habitualem dicamur nos sponte,& vltrò suscipere, necessium est vt omninò priùs nos ad eam præparemus, eo scilicèt, præparationis genere, quod ab ipsamet gratia habituali minimè proficiscatur, sed ab auxilio speciali. Nam si præparatio procedit ab ea gratia, iam gratia absq; consensu nostro nobis infusa præintelligitur. Porrò qui vim harum argumentationum nō videt, accuset tarditatem suam, vel potius cæcitatem, qua ignorantißime B laborat. Nam vniuersa scriptura, atq; concilia,& Doctores ecclesię consensum nostrum,& cooperationē nostrā liberam exigunt à nobis, quibus idonei efficiamur gratię suscipiendæ. Et quanuis talis noster consensus, ac libera cooperatio sine diuina gratia haberi non poßit, nempe sine gratia auxilij præuenientis,& excitantis: at cum illū consensum præexigat Deus, ad hoc vt conferat gratiam habitualem, dici debet quod talis consensus ab ipsa habituali gratia minimè proficiscatur.

In naturalibus ultima dispositio nō est à forma.

Quintò tandem de naturalibus tantisper Philosophemur: In his sanè vltima dispositio ad formam producit C effectiuè formam tanquàm instrumentum generantis, (imò sunt qui dicant, etiam contritionem effectiuè attingere gratiam) ergo non potest dispositio effectiuè esse à forma: alioqui in eodem genere causæ efficientis, sibi alternis essent causæ, quod implicatorium est. Confirmatur fortißimè: quia toto tempore quo est vltima dispositio ad formam ignis, non est forma ignis, in via Thomistarum: asserunt enim resolutionem omnium accidentium fieri in generatione rei vsque ad materiam primā.

Rur-

A Rursus cùm primò est forma ignis, non est vltima illa dispositio, sed fuit toto tempore præcedenti. Qua ergo ratione hæc dispositio fiet ab ipsa forma, cum forma tunc non sit? Sed dicunt, calorem, qui est vltima dispositio ad ignem, non esse illum qui præcedit, sed alium, qui simul tempore cum forma ignis aduenit: & hic, inquiunt, sequitur ex forma ignis in genere causæ efficientis, præcedit verò eã in genere causæ materialis. Hoc mihi vt & alijs arridebat olim. Verùm re maturiùs considerata, non video, quomodo calor, qui simul cum forma ignis producitur, quiq; est eius proprietas & affectio fluens ex princi-

Fuga aduersariorum.

Refutantur.

B pijs essentialibus ignis, & ex vi vnionis formæ cum materia, disponat ad ipsam vnionem, & præcedat eam in aliquo genere causæ. Est quidem calor iste dispositio concomitans formam ignis, necessariusq; ad eius in materia cõseruationem, non verò ad introductionem, magis quàm anima requirit potentias animales ad sui vnionem cum materia, quamuis ad conseruationem requirat. Dicũt & quidem subtiliter ex D. Thó. 1. p. q. 76. a. 6. ad. 1. & de Spiri. creat. ar. 3. ad. 10. & q. de Anim. ar. 9. formam substantialem, v. g. formam hominis præhabere in se diuersos gra-

Calor qui simul cum igne producitur non est dispositio ad ignem.

C dus, scilicet, entis, corporei, vegetatiui, sensitiui, &c. quos communicat materiæ in eodem instanti temporis, quo ei vnitur. Et quidem ad formam secundùm 1. aut. 2. gradum, non opus est dispositione ex parte materiæ: nam materia seipsa satis est disposita ad illos gradus: & sic dixit S. Thom. 1. p. q. 76. ar. 6. formam immediatè vniri materiæ. At verò ad vlteriores & perfectiores gradus requiruntur dispositiones, & illæ procedunt à forma secundùm priores eius gradus, in genere causæ efficientis & formalis: & præcedunt eam secundùm alios, in genere causæ materialis: vt verè dixerit D. Thom. 2. contra gent. c. 71. omnem formam vniri materiæ dispositæ.

Alia fuga subtilior.

Cæterùm hæc licèt subtiliter dicta sint, adhuc impossi-

Refutatur hæc philosophia dupliciter.

bile est quod in genere causæ materialis præcedat res suam causam efficientem: nam licet dispositio præcedat formam secundum ulteriorem gradum in genere causæ materialis, quia ad illam disponit: at non sequitur ex illa secundum illum gradum tanquam ex causa efficiente, sed secundum alium priorem. Rursus licet sequatur ex illo priori gradu in genere causæ efficientis, at non præcedit illum in genere causæ materialis, sed alium: quia illum primum iam præsupponit unitum materiæ, & sic ad eius unionem non disponit. Sed pressius adhuc philosophemur. Certè forma ignis v.g. non habet ut sit principium caloris secundum priores & superiores illos gradus essendi & corporei, sed secundum gradum ignis: ac proinde talis calor non solum præsupponit formam unitam materiæ secundum illos gradus, sed etiam secundum gradum ignis: & consequenter sicut non disponit ad illos priores, ita nec ad gradum ignis: & sic nequit fieri, quod aliqua res disponat ad productionem suæ causæ efficientis. De quo leg. Arist. 12. met. 16. & Aug. lib. de Immort. ani. c. 3.

Secundò, & est notand.

Quis calor dicatur ulti. disp. ad igne.

Quòd si percontetis, Quis calor disponit ad introductionem formæ ignis in materia? Dico calorem alterum, qui tempore præcessit formam ignis. Dices: Si calor iste non est in illo instanti temporis, quomodo est ultima dispositio ad ignem? Dico, sat est, quod fuerit toto tempore præcedenti, ita ut primum esse ignis sit primum non esse illius caloris. Et huius suppetunt vulgò exempla in naturalibus. Sed adhuc contendis, dispositionem illam non esse ultimam, eò quòd non est calor ut octo, vel in summo, siquidem tantus calor non datur nisi ubi est ignis, ignis autem tunc nondum est. Dico, adhuc ille calor est ultima dispositio ad ignem: nam licet non sit summus, tamen citra summum est maximus, ac proinde est tantus, ut non possit dari maior quin sit ignis.

Obiectio.

Solutio.

XVI. Argu. resp.

¶ Argumentis initio factis respondemus. Prima obiectio

ni,

A ni, qua tangitur punctum longè difficillimum, quidam dicunt verum eſſe quòd contritio expellit effectiuè peccatum: verùm id facit in quantùm ipſa procedit à gratia, atq; adeò non ſequitur quòd antecedenter ad gratiã ſint remiſſa peccata, vt Caiet. 3. par. q. 86. ar. 6. Soto in. 4. d. 14. q. 3. ar. 6. Ledeſma. 4. p. q. 27. ar. 1. & 6. & alij. Itaque dicunt quòd contritio expellit peccatum in quantùm ipſa procedit à gratia: à gratia inquàm, non habituali, vt perperam intellexit Soto, ſed à gratia auxilij ſpecialis. Et quidem quòd contritio vt procedens à gratia habituali, nõ poſsit effectiuè remittere peccata, patet, quia omnis for-B ma priùs communicat ſuum effectum formalem ſubiecto, quàm aliquid efficiat, vt videre licet in calore, qui priùs informat aquam, quàm in illa calefaciat rem aliam, & lux priùs recipitur in aere, & facit illum lucidum, quã illuminet domum. Ergo ſimiliter gratia habitualis priùs dat ſuum effectum formalem, qui eſt remittere peccatũ, & facere ſubiectum iuſtum, bonum, & gratum Deo, quàm efficienter aliquid agat vt veriſsimè dixit AEgidius in. 2. d. 26. q. 1. art. 3. in ſolutione ad. 4. Atq; adeò ſi gratia agit effectiuè contritionem, iam præintelligitur ordine rationis expulſum peccatum, quia ille eſt ſuus effe-C ctus formalis: & conſequenter ipſa contritio non poterit illud efficienter expellere, quandoquidem in inſtanti naturæ, quo ipſa contritio intelligitur eſſe, iam intelligitur expulſum peccatum. Ex quo fit quòd ſi contritio debet effectiuè pellere peccatum, vt vult S. Tho. id debet efficere in quantùm procedit à gratia auxilij ſpecialis, & antecedit gratiam habitualem.

Contritio an effectiuè remittat peccata.

Sed tunc ſtat, curritq; adhuc primum argumẽtum: nam ſi antecedenter ad gratiam habitualem contritio remittit peccatum, iam ergo antecedenter ad gratiam ha-

Obijcitur adhuc.

bitualem remittuntur peccata, & sic non erit remissio A peccati effectus illius gratiæ. Propter hoc argumentum *Soluitur.* omnino dicendum est, quòd contritio non expellit effectiuè peccata, sed neq; formaliter, vt videtur concedere Sot.2.de Nat.& grat.c.18.prope finem: sed solùm dispositiuè, & in genere causæ materialis, eo modo quo causat ipsam gratiam. Itaq; causat gratiam, & remissionem pec *Replicatur.* cati disponendo ad vtramq;, & ideo vtriq; præsupponitur: quæ est nostra sententia. Quod verò obijcitur ex S. Thom.3.p.q.85.ar.2.ad.3.vbi ait, contritionem effectiuè expellere peccata, alibi explicandũ est, nam varias ha- *Solutio.* bet explicationes. Pro nunc verò facilior ea est, vt intel- B ligatur de efficientia morali, quæ ad genus causæ efficientis referri potest. Idque facit disponendo ad gratiam, qua formaliter expelluntur peccata. Ac proinde non sequitur quòd ante infusione gratiæ præintelligantur remissa peccata per contritionem.

Sed explicatiùs adhuc nodum hunc dissoluamus, ip- *Instatur adhuc.* sum priùs hac obiectione presiùs firmantes, & implicantes. Nam obijcitur: Cõtritio inuoluit dilectionem Dei super omnia, imo præsupponit eam, eò quòd ab illa causatur, vt habet D. Tho.1.2. q.113.ar.2.ad.2.& ar.8.latius &.3. p.q.85.ar.5.&.6.ergo supponuntur peccata remissa, & ho C mo constitutus in gratia, alioqui (vt dicitur in confirmatione) dilectio, & contritio procederent ab homine pecca *Cõtritio an procedat ab homine iusto uel peccatore.* tore. Respondetur quòd secundùm rem non procedunt nisi ab homine iusto, quandoquidem in illo instanti temporis iam habet homo gratiam: cæterùm ordine naturæ, & rationis non est incommodum. quòd intelligantur actus illi dilectionis, & contritionis procedere ab homine peccatore, quia cũ rectitudo illorũ actuũ in illo priori sit facilè transiens, & per modũ actus secũdi, obliquitas autem

A aũt peccati sit per modũ habitus, & per modũ actus primi in voluntate, non opponuntur istæ duæ formæ, atq; ideò in illo priori intelligitur ille homo vt in peccato, & vt inimicus Dei per modũ actus primi, & simpliciter: at verò per modũ actus secundi, & imperfectè amicus Dei, & iustus. Ad hoc etiam propositum plurimum facit sequentis argumenti solutio.

XVII.

Quomodo Deus diligat eum qui habet cõtritionem.

AD secundum ergo respondetur: admitto illum actũ esse dilectionis Dei super omnia & quod homo ille Deum diligit. Et cum obijcis, ergo & diligit eum Deus, ergo & in illo priori habet gratiam quæ faciat eum obiectum diuinæ dilectionis, B Respondetur quod in illo priori illum hominem diligit similiter Deus, scilicet, per modũ actus secundi, & secundùm quid, idest, diligit illum actũ, non verò hominem, quoniam adhuc homo intelligitur sub peccato per modum actus primi: & ideò non oportet quòd in illo priori intelligatur, vt habẽs gratiam. Sed instas: Ille est actus charitatis, atq; eiusdem speciei cum cæteris charitatis actibus, est ergo actus amicitiæ mutuę. Non ergo stat intelligere illum hominẽ, vt diligentem Deum, sine eo quod etiam Deus illum diligat. Respõdetur, concedo quod Deus illum diligit eo modo quo ipse C Deum. Ipse autem non diligit Deum in illo priori perfectè, nec intelligitur adhuc vt perfectus eius amicus, nisi tantùm secundùm quid, idest, in actu secundo, remanente inimicitia per modum actus primi. Sic ergo Deus diligit illum per modum actus secundi, idest, diligit illum actum, & odio habet hominem. Ad id vero quod ampliùs petebatur in argumento, dico, actum quidem illum meritorium esse gloriæ, non tamẽ ideò quia elicitur à gratia, aut charitate: sed quia elicitur ab auxilio Dei, & informatur gratia in esse meriti, vt ex Francisc.

Replica.

Solutio.

de

de Christ.d.23.q.13.vidimus suprà.Cum enim,vt sæpè di- A
ctum est,pro illo instanti temporis iam sit homò ille in gratia: & ex alia parte actus ille eliciatur à principio supernaturali,scilicet ab auxilio non est negandum quòd sit meritorius,quod negant quidam vt supra. §.1.Neque verò oportet,vt omnis actus meritorius à gratia, & charitate procedat,quod Canum fefellit de pœnit.p.1.vt suprà.Neque tandem quatuor illos modos referendi aliquem actum meritorium sequi oportet,quos posuit Viguerius,Institut.Theolog.cap.9.§.3.versic.4.Quòd si S. Thom.1.p.q.62.ar.4.ad.2.&.12.q.114.ar.4.&.2.2.q.2.ar.9. & in.2.Sentent.d.28.&.40.& vbique locorum exigit ad B actum meritorium,quòd sit à gratia & charitate, hoc iã explanatum relinquitur supra.§.8.

Prima dilectio,& contritio sunt eiusdem speciei cum alijs quæ deinde eliciuntur.

Petebatur etiam in secundo argumento,an ille actus sit eiusdem speciei cum reliquis, qui deinde ab habitibus proficiscuntur.Respondetur affirmatiuè,quia in idẽ obiectum formale,& sub eadem ratione formali tendũt. Quod verò isti ab habitu,& ille à potentia cum auxilio eliciantur,speciem non mutat: nã similiter in habitibus acquisitis actus elicitus ab habitu temperantiæ eiusdem speciei est cum eo, quem sola potentia in principio acquisitionis habitus,elicuit. Si enim eiusdem speciei non C esset,certè ex illo,alijsq; eiusmodi,habitus vnius speciei generari non posset:licèt negari non debeat actum ab habitu simul cum potentia profectum, perfectiorem esse. Et sic actus dilectionis, qui deinde à charitate elicitur, perfectior est actu illo dilectionis,qui est dispositio, & à solo auxilio productus,& non à charitate.

Ad confirmationem primam respondetur,iam præintelligi potentiam,vt constitutam in actu primo, cum elicit illum actum,scilicèt,per modum transeũtis. Et ad hanc

A hanc constitutionem satis est auxilium. Ita multi.

XVIII. *An voluntas sine habitu possit elicere actum supernaturalem, &c.*

VErumtamen prætereunda nobis non est difficultas ista. Thomistæ, Capreol. 4. d. 49. ad finem, Soto, ibi. q. 2. ar. 4. Ferrar. 3. cont. Gent. c. 54. Caiet. 1. p. q. 12. ar. 5. quibus ipse D. Tho. patrocinari videtur 12. q. 65. ar. 1. & 22. q. 75. ar. 3. ad. 1. & de verit. q. 2. ar. 2. censent, ad hoc vt homo eliciat actum dilectionis, vel visionis beatificæ, vel fidei, &c. adeò esse necessarium vt potentia sit constituta in actu primo per habitum, vt oppositum de potentia Dei absoluta fieri nequeat. Probatur. 1. Respectu illarum operationum habere se voluntas vel intellectus vt causa principa- *Arg. 1. quod nō possit.*

B lis, ergo necesse est vt operetur per virtutem intrinsecã, per quam sit constituta in actu primo. Sed ad id, auxiliũ, cum non inhæreat, non sufficit. Patet, quia illud auxiliũ & motionem etiam habent instrumenta, & tamen per hoc non sunt causæ principales. Rursus. Actus eiusdem speciei non potest elici nisi à causa, quæ vel formaliter, vel eminenter sit eiusdem speciei, idest, contineat in se totam illam perfectionem specificam, quam debet trãsfundere in effectum. Sed voluntas, secluso habitu charitatis, non habet in se aut formaliter aut virtualiter illam entitatem vel perfectionem supernaturalem, quã debet trans- *2. arg.*

C fundere in actum dilectionis Dei super omnia: ergo talẽ actum non poterit elicere voluntas, si præscinditur habitus. Nam dicere quòd auxilium dat voluntati vt contineat in se supernaturalitatem illius actus, penitus est falsum: Tum quia ipsi auxilio debet præintelligi causa, si verè causa est: & consequenter ante auxilium debet præhabere in se perfectionem sui actus, vel effectus, tum quia illud auxilium cum non inhæreat, non potest dare voluntati vt sit causa, si ipsa aliàs non sit causa. Breuiter respondeamus.

XIX.

Sunt qui dicant, Voluntatem ipsam suapte natura esse constitutam in actu primo respectu illius dilectionis: & ab auxilio non recipere nisi complementum quoddam ad exercitium operationis. Iste tamen modus refutatur, quia, vt dixi, causa præhabere debet in se totam perfectionem, quam debet transfundere in effectum: at voluntas de se non continet perfectionem actus supernaturalis, cũ ipsa sit de genere naturalium, atq; adeò inferioris ordinis, ergo. Alij dicunt, Voluntatem constitui in actu primo per modum quendam se habendi ipsius voluntatis, quẽ acquirit ex vi & efficacia diuini auxilij. Veruntamen, vel iste modus est naturalis, & tunc non erit potens dare voluntati facultatẽ ad actum supernaturalẽ: Vel est supernaturalis, & tunc erit realitas aliqua distincta à voluntate, & superaddita, quod ipsi negant, & meritò, vt iam probo. Vnde.3.dicunt alij, hoc quod superadditur voluntati esse qualitatem & realitatem supernaturalem, distinctam à voluntate, quæ tamen non habet rationem habitus, sed dispositionis transeuntis. At facilè & hoc refutatur, nam postquã ista est verè qualitas recepta in voluntate, inintelligibile est quòd nõ sit charitas, cùm inclinet in idem obiectum formale, & sit principium actus charitatis eiusdem speciei. Sicut calor ignis & aquæ, & lumen Solis & stellarum, sunt eiusdem speciei. Alij.4.dicunt, hoc quod superadditur voluntati non esse qualitatem, sed motionem quandam, seu vsum passiuum, quo voluntas mouetur à Deo ad illum actum. Reijcitur hoc, nam per motionẽ istam nunquam dicitur agens constitui in actu primo: nam instrumenta similem motionem passiuam habent, qua mouentur à principali agenti, & tamen per hoc non constituuntur in esse causæ.

Primus modus dicendi in hoc dubio. Refutatur. 2. Modus. Refutatur. 3. Modus. Refutatur. 4. Modus. Refutatur.

A B C

XIX. *Resolutio*

¶Est conclusio: Potest volũtas creata producere actũ dile-

A dilectionis Dei super omnia sine habitu charitatis. Patet, quia de facto ante instans iustificationis elicit actum attritionis, timoris seruilis, & alios, qui re vera sunt supernaturales: & tamen non elicit eos mediante habitu supernaturali, sed solo auxilio, vt de se patet. Rursus de facto voluntas habens charitatem remissam, elicit sæpenumerò dilectionem intensam: alioqui nunquam charitas augeretur in hac vita, in via S. Tho. At ille excessus non videtur, quòd ab habitu proueniat, sed à potentia cum auxilio: iã ergo voluntas nostra potens est in aliquid, respectu cuius non est constituta in actu primo per habitũ. Tertiò: quia

quòd potest uoluntas sine habitu, &c.

Nota bene rationem.

B si tota causalitas & actiuitas prouenit ab habitu, iam volũtas sic se haberet ad diligendum Deũ, sicut se habet aqua ad calefaciendum, suscepto calore, quod falsum est: nam voluntas intrinsecè est potentia volitiua & productiua amoris & dilectionis. Tametsi autem aliquando propter excellentiam obiecti ipsa de se non sit satis proportionata ad eliciendum actum perfectum, nõ ideò tollitur quin sit causa: &, si iuuetur speciali Dei auxilio, possit sine aliquo superaddito perfectè ferri in bonum illud. Vnde per auxilium non constituitur voluntas in actu primo: nam ipsa de se habet actum primum in ordine ad omne

Voluntas ante habitum, uel auxilium est uere causa actuum supernatur. licèt non proportionata.

C diligibile, sicut intellectus ad omne intelligibile, & visus ad omne visibile. Per hoc tamen quòd aliquod sit visibile aut intelligibile tam excellens, vt illud potentia attingere perfectè nõ valeat, non tollitur quin potentiæ verè sint causæ respectu omnis visibilis & intelligibilis, & omnis visionis & intellectionis. Quartò: Deus nõ potest producere illum actum dilectionis, nisi per voluntatem nostram: signum ergo est quòd voluntas propria virtute concurrit ad talem effectum tanquam causa. Alioqui ita posset mediante aqua vel lapide produci dilectio, si vo-

Alia ratio efficax ad idem.

luntas non habet aliquem concursum ex proprijs, quem non habet aqua.

Argumentis resp.

Ad primum ergo dico, antecedenter ad habitum, vel auxilium iam voluntatem esse causam, constitutam in actu primo, vt explicaui. Ad 2. dico, continere voluntatem totam illam perfectionem, quam debet in supernaturalem actum transfundere: at non continet eam perfectè, sed radicaliter & inchoatiuè: in quantum est radix & principium diligendi, vt patet. Ideò enim aqua non est de se causa caloris, quia neq; radicaliter, neq; imperfectè eum continet, &c.

XX. Exemplum de aere ingrediente, & apertione fenestræ refutatur.

AD 3. argum. initio positum, dico, apertio fenestræ ab aere quidem procedit in genere causæ efficientis, tamen non præcedit ipsum in genere causæ materialis, siquidem, vt patet, non disponit ad ipsum. At ad ipsum aeris ingressum, qui habet se velut forma producta per actionem aeris, sic apertio quidem disponit præceditque ipsum in genere causæ materialis, cæterum non efficitur ab ipso ingressu, idest, non procedit ab eo in genere causæ efficientis, sed formalis. In genere verò causæ formalis & materialis nihil inconuenit vnam rem esse priorem & posteriorem alia. Quod exemplis probant Aegid. 2. d. 28. q. 2. art. 1. ad. 3. Alexan. 3. p. q. 70. memb. 6. Itaque hoc exemplum de aere, inane est, & leue, non secus ac ipse aer. Licet magnum pondus habere, dicat Scot. 4. d. 14. q. 1. ar. 6. & lib. 2. de nat. & gra. c. 18. prop. 3. Aliud exemplum nihilo deseruit, siquidem actio non est causa efficiens rei. Vltimum uerò satis explicatum arbitror in superioribus.

A

QVAESTIO SECVNDA POSITIVA,

de literali illorum versuum intelligentia ex Psal. 67.

Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa:

Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia:

B

Si dormiatis inter medios cleros penna columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.

VNA est trium horum versuum intelligentia, & vniuscuiusq; sensus, atq; constructio ab alterius sensu vicissim pendet. Atq; hac de causa simul eos oportuit proponere; simul exponere, si vnius eorum inuestiganda erat interpretatio.

C Opportunum autem mihi videtur, ne dicam necessarium, animaduertere id quod à plerisq; nostra tempestate malè intellectum, ad sanctarum scripturarum expositionem præcludit viam. Sunt enim qui in veteris testamenti voluminibus, præsertim in psalmis, nullas audent interpretationes adducere, neq; ab alijs adductas approbare, si nouum aliquid quod à sanctis patribus acceptum non fuerit, præseferre videantur. Ego verò cum Caietano, præfatione in Pentat. veneratus in primis & sanctos patres, & eorũ studia, & sanctissimas expositiones,

I. *Quòd sensus literalis plurima est habenda ratio.*

minimè formidabo præsentia Dauidis carmina, nouâ ali A
quâ adhibita interpretatione, declarare.

Animaduertendum autem est in scholis potissimè, in quibus nunc agimus, & in quibus de fide, & religione disputationes instituuntur, perquam necessarium esse omne studium, & omnem diligentiam impendere in sensu historico, siue literali tradendo. Si enim à simplici & ab usitata verborum interpretatione, & ab sensu historico, quẽ primò voces faciunt, sermo ad arcanas illas mysticasq; sententias traducatur, nulla ferè vis reliqua est sacræ scripturæ ad veritates fidei deducendas, aut ad refutandos errores, vel ad alias scholasticas disputationes pertractã B
das. Hæc planè est sententia D.Dionysij, dicentis, Theologiam Symbolicam non esse argumentatiuam. Et August. in epist. ad Vincentium Donatistam, quæ est. 48. Et Hieron. Matth. 13. Parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia non possunt ad autoritatem dogmatum proficere. Quod, ex scholasticis tractat Castro lib. 1. de hæresib. cap. 3. & tangit Durand. in 2. d. 6. quæst. 1. num. 4. Alia est etiam ratio ob quam de historico sensu multùm curandum est, quia iste sensus fundamentum est planè totius spiritualis ædificij. Gregor. homil. 40. in Euangel. In verbis, inquit, scripturæ priùs est seruanda veritas historiæ, C
& pòst requirenda spiritualis intelligentia. & August. lib. 8. super Genes. ad lite. cap. 7. tom. 3. de quatuor illis paradisi fluminibus loquens. Et lib. 17. de ciuitate. c. 3. tom. 5. & Hierony. lib. 5. super Isai. cap. 13. ibi. Et erit Babylon. Spiritualis, interpretatio, inquit, sequi debet ordinem historiæ, quod plerique ignorantes lymphatico in scripturis versantur errore. Et idem fatetur cum esset iuuenis, & historiam non intelligeret in Abdia, allegoricè scripsisse,

A fisse, affirmatque puduisse sæpius facti, ita dicit in prooemio super Abdiam, ad Pammachium. Quamobrem hodierna disputatione sensum tantùm tractabimus literalem trium illorum versuum, quoniam in scholis agimus, in quibus Dei beneficio ab inueterato Iudæorum errore parum nobis timendum est, asserentium solam literam sequendam esse in veteri testamento, nullumque sub ea latere spiritum. Nos tamen catholicè confitentes spiritum latere sub litera, securo pede ad literam deueniamus.

II. *Triplex argumentum quo impetitur sensus literalis.*

Occurrit tamen hoc loco triplex dubitatio. Prima B quidem, quia explicare præsentem Dauidis psalmũ ad literam de Dauide ipso, de gestis eius, de synagoga, de bellis populi Israelitici, & nõ de rebus altioribus: est sanè Dauidem cum Virgilio, aut Homero comparare, qui res ducum carminibus celebrant. Atq; adeò ascensum illum Dei in curribus, de quo in hoc psalmo tam sæpè fit mentio: Iuuenculas tympanistrias coniunctas psallẽtibus: foeminas illas magna fortitudine nuntiantes victoriam: Insuper illud de cleris, seu tripodibus nigris, de columba deargentata, &c. intelligere velle historicè, & literaliter, perabsurdum videtur. Pręstat ergo vt in altiori, & mysti C co tantùm sensu interpretẽtur, vt sensum Spiritu sancto dignum reddant.

Ephes. 4.

Altera quia multi huius psalmi versus à Diuo Paulo adducuntur de Christo, & de eius gestis, Ephes. 4. Totus ergo psalmus de Christo solo, deque eius gestis interpretandus est. Quis enim alium sensum ab eo quem Paulus in illis verbis adinuenit, depromere suo marte audeat? quam obiectionem sibi etiam opposuit Caiet. in titulo præsentis psalmi 67.

Ter-

Tertia dubitatio est quia hærere literæ Rabbinorum A est,& Iudæorum,non Christianorum. Et planè qui psal mum hunc de Dauide, & Israelitis, & Synagoga fuerit interpretatus,dissidet omninò à communi Patrum intel ligentia. Habemus autem decretum sacri concilij Tridē tini Sessio.4.de vsu & editione sacrorum librorum, quo præcipitur, vt nemo suæ prudentiæ innixus,sacram scripturam ad suos sensus contorqueat,aut contra eum sensum,quē tenuit,& tenet sancta mater Ecclesia,aut etiā contra vnanimem consensum patrum, eam interpretari audeat.Et in concilio Lateranen.sub Leone X. Sessio.11. præcipitur,vt sanctam scripturam, iuxta interpretationē B doctorum, quos Ecclesia, vel vsus diuturnus approbauit, explanent,& eis semper insistant,quæ à præfatorum doctorum interpretationibus non discordent. Ita ibi ad verbum.& D.Dionysius.cap.1.de cælesti Hierar.& Clemens Romanus,lib.10.Recognitionum & Clemēs Alexand.lib.7.stromatum & Ambr. Hiero.& omnes patres idem eisdem ferè verbis suadent.Et fauet D.Paul.Gala. c.1.Si Angelus de cœlo euangelizauerit præter id quod euangelizatum est,anathema sit.Cum ergo vnanimi cō sensione Patres de Christo,deq; Ecclesiæ mysterijs hūc psalmum,& alios qui,In finem,habent pro titulo, expli- C cauerint:tantaque sit eorum authoritas, & tantum ponderis in Ecclesia semper habuerint,sanè temerarium est, præter id quod ab ipsis dictum est, aliquid velle dicere.

Galat. 1.

Ad primam obiectionē. Mihi tamen qui ad hæc respondere possim,statim occurrit.Scilicèt id quod consideratissimè à D. Hilario super psalmum.63.Assertum relictum est:Esse plures (inquit) memini,qui omnia quæ in libris psalmorum scripta sunt, ad personā Domini vnigeniti filij Dei existimāt esse referenda.Quæ eorum opinio argui non potest:omnis

A nis enim ex affectu religiosæ mentis hic sensus est, &c. Et inferiùs: Quanquam enim id ipsum interdum imperitè fiat, tamen per id quod ad eum cuncta referuntur, necesse est vt ea quæ ei sunt propria, verè ac fideliter prædicentur. Cauendum autem est ne, dum omnia in eum conuenire æqualiter opinamur, plurimùm & diuinitati suæ, & corporationis sacramento, & operationum potestati, & passionis virtuti, & resurrectionis gloriæ detrahatur. Tenendus igitur modus est. Hęc ille. Itaq; interdum imperitè tribuuntur Christo loci aliqui psalmorum, & auferuntur ab eis de quibus scripti sunt. Quin D. August. B maiorem nobis copiam facit historicum sensum persequendi, lib. 2. de Gene. contra Manich. c. 2. tom. 1. dicens: Quod si quis voluerit omnia secundum literam accipere, idest, non aliter intelligere quàm litera sonat, & potuerit euitare blasphemias, & omnia congruentia catholicæ fidei prædicare: non solùm ei non est inuidendum, sed præcipuus, multùmque laudabilis intellector habendus est, &c. vsq; ad illud. Non præiudicantes meliori, diligentioriq; tractatui, siue per nos, siue per alios, quibus dominus reuelare dignatur. Quo circà si quis hunc psalmum. 67. de Dauidis, & Iudæorum gestis interpretetur, cum C sic omnes euitare possit blasphemias, & congruentia fidei catholicæ dicere, hic quidem non est reijciendus, sed laudandus. Imo mea sententia, si velimus hunc psalmũ, & plures alios ad literam de Christo sermonem habere nec historiam tractare vllam, est in multis locis scripturam nimium coarctare, vt illum sensum tantùm habeat. At explicando ad literam de populi Israel gestis, quando psalmus id optimè ferre potest, & scripturam reddimus augustiorem, & non angustam, & illi tribuimus id quod nulla alia scriptura habet, Aperimus enim in illa viam

ad altiores sensus quærendos, & inueniendos, in quo ab Homero, & Virgilio maximè differt, quorum libri non multorum sensuum diuites & fœcundi, sed vnius tantùm præstant materiam. Et ex his patet ad primam dubitationem. A

Ad secundã.

Ad secundam, ex Iansenio in Epistola, quã vice procemij libro psalmorum præfixit, respondendum est, nam Ioannes Driedo lib. 3. de Regulis, & dogmatibus scripturæ tractatu. 3. cap. 2. fol. 154. contra Hebræos, & Iudæos satis piè asserere videtur multos psalmos, quorum aliqui versus citantur in nouo testamento, totos esse ad literam de nouo ipso intelligendos. Vt Psalm. 18. psalm. 21. psalm. 108. psalm. 77. Quod tamen ego minimè mihi persuadere potero: sed dicendum potiùs videtur cum Iansenio in illa epistola breuiter (nam de hoc in Relectione, ad finem huius operis dicemus plura) & Caietano in explicatione tituli huius psalmi, eos quidem versus, qui in nouo testamento citantur ex veteri, ita omni proculdubio esse intelligendos iuxta propositum ad quod adducuntur (non disputo an literaliter, an mysticè) non tamẽ inde fit totum psalmum ad idem propositum pertinere. Sed de hoc alibi. B

Ad tertiam. Rabbini nõ semper desipiunt.

Ad tertiam dubitationem dicendum, Rabbinos Hebræorum non in omnibus esse deliros (licet in multis deuient à veritate) sed quãdoq; verissimum literæ sensum nobis explicare. Veritas aũt à quocunq; dicatur, ab Spiritu sancto est. Neq; verò per hoc maiorem deferimus authoritatem Iudæis quàm patribus, cũ nullum illi in hac parte authoritatis pondus obtineant, qui tam frequenter desipiunt & insaniunt. Sed eorum interpretationes amplectimur interdum, quia veræ sunt, non quia ab illis traditæ sunt: contrà verò expositiones sanctorum patrum, C

A & quia veræ sunt, & quia ab illis traditæ sunt. Tradidit autem nobis Augustinus mirabilem regulam. lib. 2 de doctrina Christiana. cap. 40. tom. 3. ab his perfidis, & induratis Ecclesiæ hostibus, tanquã ab iniustis, & iniquis possessoribus, si quid bene dictum est, auferendum esse, & in nostros vsus transferendum.

Preclara uerba D. Hieron.

Quod si diuinum illud Hieron. ad Lætam, testimonium nobis quis obijciat: Nemo ad lupanar mittit virgines suas, quanuis quædam ibi reperiri possint de turpi corruptione lugentes: nemo hæredem suum latronum turbæ committit, vt discat audaciam: nemo in perforatã B intrat cymbam, vt discat vitare naufragium: & ad planum prostibulum, & hæresibus plenum volumen animam tuam dirigis adhuc innocentem mali, immunem doli, vt ibi discat catholicam veritatem? Quod præclarissimum & elegantissimum dictum intercludere videtur nobis viam adeundi Rabbinos. Solos ergo sanctos patres in scripturæ intelligentia debemus consulere. Verum ad hæc & ea quæ ex Concilio Lateran. Trident. & ex Paulo dicta sunt, respondetur, sensus contrarios interpretationibus patrum non licere nobis adducere. Et concilia & sancti id præcipiunt ne faciamus. At cum ex patrum sanctorum sententia, C vnus & idem locus sensum habeat multiplicem, etiam literalem, non est incommodum nouam aliquam interpretationem adducere: neque hoc Ecclesię, aut patribus aliquo modo derogat. Nemo (inquit S. Thom. de potentia. quæst. 4. art. 1.) ita scripturam ad vnum sensum cogere velit, quòd alios sensus qui in se veritatem continent, & possunt salua circunstantia literæ, scripturæ aptari, penitus excludantur. Vide ibi alia perquàm necessaria ad nostrum institutum.

Quid sit euāgelizare præter id quod euāgelizatum est.

Rursus noua dogmata, nouam doctrinam in scriptura reperire velle præter id quod à sanctis patribus, & ab Ecclesia accepimus, hoc quidem minimè licet. Vnde Theophila. ad Rom. cap. 14. in illa verba, Vnusquisq; in sensu suo abundet, sic ait: Quando sermo est de dogmatibus, vel doctrina non oportet nos proprio sensu abundare, sed quæ accepimus firmiter tueri, etiam si Angelus de cœlo aliud prædicauerit. Huc pertinet illud, Ne transgrediaris terminos quos posuerunt tibi patres tui. Et, State super vias bonas, interrogate de semitis antiquis. At in his quæ nec ad fidei dogmata, nec ad doctrinæ nouitatem spectant, aliquid nouum bene licet antiquis adijcere. Ea enim est cælestis huius agri vastitas, & fæcunditas, vt par illi frumentorum numerus nullus esse posśit. Vincētius certè Lirinen. aduersus profanas nouationes, luculenter de hoc loquitur, ab illis verbis: Si te, doctor, diuinum munus idoneum fecerit, &c. Quæ ad integrum nō adduco, quoniam multa sunt, & ad versuum à me propositorum explanationem festino. Illud verò quod ex Hiero. ad Lętam obiectum est, significat, ijs quibus periculum lapsus est minimè licere scrinia Hebræorum euoluere. Hac enim ratione librorum hæreticorum lectionem Ecclesiā & nunc, & olim omnibus interdixit. At hominibus & eruditis, & cordatis nullum imminet periculū si Rabbinorum scripta, Ecclesia permittēte, perlegerint, vt quędam ibi quæ ridicula reperient irrideant, & confutent: quædam verò verè dicta in nostros vsus conuertant.

Prou. 22.

Hier. 6.

III.

Argumentū & materia totius psal. 67.

HIS hunc in modum statutis, vt nostrorum versuū intelligentiam comparemus, sciendum, cum in hoc psalmo multi multa tractari dicant, in hoc tamen omnes conueniunt, scilicèt, psalmum hunc continere victorias, quas Dei populus de suis hostibus reportat. Quæ autem

A autem sint istę victorię, qui hostes, qui populus, non vno modo explicatur. Sunt qui putent totum psalmum mysticum esse, & Christi victorias de diabolo solùm continere. Alij esse historicum de victorijs, quas Israel ante tẽpora Dauidis tulerat de AEgyptijs. Alij esse propheticum, & continere vaticinium de victoria, quam Iudæi sperant se de Romanis inimicis suis habituros. Alij tandem esse etiam propheticum, sed victoriam quam prædicit esse quam Iudæi consequuti sunt, tempore Ezechię Regis, de Sennacheribo Rege Assyriorum, de qua Isa. 37. & 4. Reg. 19. Ego tamen, vt ingenue fatear, existimo de

Isai. 37. 4. Reg. 19.

B omnibus istis à Dauide in pręsenti carmine decãtari, deque multis alijs, quę nostræ cogitationis angustia nequaquam possunt exhauriri. Sequor in hoc Cornelium Iansenium literalissimum, nec minus pium, & catholicum psalmorum interpretem, qui in argumento huius psalmi, existimat cantari quidem hîc à Dauide secundùm historiam, exitum Israel de AEgypto, deductionem mirabilem per desertum, inductionem gloriosam in montem pinguem terræ promissionis, victorias deinde omnes, quas dedit daturusq; erat eis Deus de hostibus. Vnde precatur vt cœptam in populum suum benignitatem, Deus

C prosequatur. Et tandem ex perspecta Dei bonitate, pollicetur populo Israel Dei virtutem adfuturam contra suos inimicos. Inter multas vero victorias quas precatur, & pollicetur, meminit etiam eius, quam contra Assyrios famosissimam Deus contulit: deq; hac præsentibus versibus loquitur, nam ibi de columba deargentata dicit, quæ erat Assyriorum insigne, vt iam dicemus. Occasio autẽ, qua Dauid, permotus hunc psalmum cecinit, his verbis asseritur à Iacobo de Valentia, in commentario huius psalmi, cui & fauet Caiet. super eundem psalmum. Post

quam Moyses susceperat legem, & fabricauerat tabernaculum cum arca, & erexerat ipsum, & columna nobis simul cum tabernaculo cœpit moueri, tūc Moyses cum Leuitis cantarunt primum versum huius psalmi, scilicet, Exurgat Deus. Et quādocunq; arca Domini mouebatur de aliqua mansione, semper repetebant hunc versum, & omnes inimici fugiebant à facie eorum; vsquequo arca introducta fuit in terram promissam, & collocata in sylo, vt patet per totum librum Numerorum, & Iosuæ. A

IIII. *Dominus dabit verbum euangelizantibus.*

IGitur, Dominus dabit verbum euangelizantibus. Vox euangelizantibus, cum Latinè sit communis generis, accipi potest masculinè, & fœmininè. Et quidem Grecis est masculina, sicq; vertunt 70. viri, & Chaldęus etiam paraphrastes masculinè vertit, sic: Dominus dedit verba legis populo suo, mediantibus Moyse, & Aaron, qui annunciauerunt verbum Dei exercitui magno Israelis: Hebraicè tamē fœmininè habetur propter vocē Haijnoth, quæ fœmininam, vt patet, habet terminationem. Vnde D. Hiero. ex Hebręo vertit: Dominus dabit verbum annūtiatricibus. Flami. Dominus dedit sermonē laudatricibus. Campen. Felix, Pagnin. Vatab. & Caiet. & Isidorus Clar. in scholio & quotquot ex Hebręo hūc vertunt psalmū, insuper & vniuersi Rabbini eodē legunt genere fœmineo. Et proculdubio ità legendum est. Quòd si nobis obijcias primò vulgatam translationem cæteris, ex decreto concilij Tridentini, esse præferendam, quæ fœmininam terminationē non habet. Secundò, quòd Chaldaicus paraphrastes, & ipsi 70. viri, quorū Hebraicè erat maior intelligētia quā Hieronymi, & omniū nostri tēporis doctorū, verterūt masculinè. Tertiò, quòd vniuersi patres masculinè positā illā vocē existimarūt, dicere aūt fęmininè esse interpretandā, est planè contra eorū mētem B C

Vox euangelizantibus hic est fœminina.

Obijcitur.

sentire.

A sentire. Quartò quòd cum de bellis hic, & victorijs sermonem faciat Dauid, non apparet cur mulierum meminerit, sed virorum tantùm, qui tantùm bellis gerendis apti sunt, atq; idonei.

Respond. Ad horum quidem primũ respondetur, quòd nos vulgatam quidem approbare, & defendere tenemur: nõ prout in.70. interpretibus continetur, sed prout latinè reddita circunfertur: at Latinè, vox euangelizantibus, non magis est masculina quã fœminina, & ideò cõtra vulgatæ versionis authoritatem non est vocẽ illam accipere fœmininè. Ad secundũ respondetur, Chaldaicum quidẽ B &.70. viros peritiores fuisse Hebraicæ linguæ quàm cæteros, at illi existimarunt planè vocem Hebraicam fœmininam pro masculina positam, & vsurpatam à Dauide fuisse, more Hebræorum qui vnum genus pro alio interdum ponunt. Sic Salomõ dicitur apud eos Coheleth, quæ vox concionatricem significat, & est fœminina, cũ tamen Salomoni masculinè tribuatur. Suppetunt exempla apud Oleastrum in procemio super Penta. can. 12. & super Exodum. c. 1. In illa verba, AEdificauit eis domos. *Exod. 1.* Et sanè Gen. 3. quod dicitur, Ipsa conteret caput tuum, *Genes. 3.* Hebraicè habetur, Ipsum conteret caput tuũ. Positũ est C ergo masculinũ pro fœminino, & sic in nostro carmine fieri potuit vt poneretur Hebraicè fœmininum pro masculino: & hunc in modum saluare ab ignorantia possumus Chaldæum, &.70. Ad tertium quòd vniuersi patres masculinè legerint, non arguit non posse etiam legi fœmininè: nam, vt ad secundum dicebamus, interdum vnum genus pro alio sumitur, & vtrumq; fieri potest vt ab Spiritu sancto intentum fuerit. Et licèt Patres vnum sequuti sint, non aduersatur eis quòd alterum nos sequamur. Sed & ex patribus vnus D. Hieron. fœmininè transtulit,

stulit,atq; adeò non est præter omnium patrum sententiam nostra lectio. Ad quartum respondetur,& est notanda solutio,nam hinc incipit nostrorum iam versuum explanatio. A

Mulieres canebant uirorum uictorias.

Est ergo sciendum,quòd apud Hebręos,licèt fœminæ ineptæ essent ad bellum,sicut & ad regnum,& sacerdotium,quemadmodum apud nos: Veruntamen erat Hebræis ipsis familiare,vt victorias de hostibus à viris latas committerent mulieribus decantandas. Sic illustrem victoriam quam Deus Israelitis aduersus AEgyptios cōtulit,Maria Soror Moysi,& aliæ mulieres rythmis, & cātilenis,tympanis etiam,& fistulis celebrarunt, Exod. 15. Egressęq; sunt omnes mulieres post eam cum tympanis,& choris cantātes,Cantemus Domino gloriosè, &c. Et.1.Reg.18.cum Dauid reuerteretur victor de certamine inito cum Goliath, egressæ sunt mulieres cantantes, & ducentes choros,& pręcinebant dicentes,Saul percussit mille,& Dauid decem millia,&c.Quin & in hoc etiā eodem carmine,Præuenerunt principes coniuncti psallētibus,in medio iuuencularum tympanistriarum,scilicèt dicentes: In ecclesijs benedicite Deo domino de fontibus Israel. Vel,per apostrophen,Vos qui estis de fontibus,idest,de sanguine,& genere Israel,vt vult Caie.Vel sic dispungentes(& est præclara interpretatio.)In ecclesijs benedicite Deo domino de fontibus Israel,idest,Domino Christo oriundo,& futuro de genere Israel,de sanguine Iudæorum.Dominus ergo dabit verba,sermonēque cantatricibus,vt victorias virorum decantent. B C

Exod.14. & .15.

1.Reg.18.

Psal.67.

V.

Quid significet uirtute multa.

QVod sequitur,virtute multa,quantùm ex voce Hebraica Tsaba,vel Zaba, cui Latina illa correspōdet,conijcio,non tam vim & robur quàm exercitum significat.Ac proinde loco illius particulæ, Virtute multa,

omnes

A omnes ex Hebræo vertũt, Exercitus multi, vt infrà dicetur, vel exercitus magni: quidquid. 70. viri intenderint Græcè ponentes vocabulum quod vim, roburq; significat. Ergo vox quæ ibi ponitur, exercitum significat, Tsaba. Vnde genitiuus pluralis, Tsabaoth, vel Zabaoth, exercitus fœmininè significat: fœmininè inquàm, quod est, plurimùm considerandum. Nam existimo hoc loco per fœmineos hosce exercitus significari mulieres, mulieres, inquã, quasdam, quæ instar militum vigilabant in castris, idest excubabant in ostio tabernaculi, de quo etiã Caiet. infrà. Quemadmodum enim nostra, & maiorum nostrorum ætate, fœminarum monialium conuentus videmus, quibus fœminę sanctè, & religiosè Deo militant, & Dei cultus specialem curam gerunt: sic in veteri testaméto mulierum quoddam erat quasi monasterium, quæ ex voto, ieiunijs, & orationibus vacantes, & à mundialibus curis expeditæ in templo Salomonis, & antę tempora Salomonis circa ostium tabernaculi in loco ad id deputato existentes, Deo inseruiebant. Hoc dicit Origenes tractatu.26.in Matth. Cyril. lib. aduersus Antropomor.c.27.& Georgius Cedrenus, in compendio historiæ Gregor. Nissenus, & Theophi. Matth.27. & alij permulti, quos refert Petrus Canisius nostri temporis pius, & diligens scriptor lib.1.de Maria.c.12. Sed ex ipsis sacræ scripturæ locis apertissimè colligitur, Exod.38. Fecit Moyses labrum æneum cum basi sua, de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. Excubare propriũ est militũ verbum. Verum hanc metaphoram plano sensu explicuit Chaldæus, docens quæ essent illæ excubiæ. Nam vertit, Quæ orabant.70.quæ ieiunabant. Et.2. Machab.3. Sed & virgines quæ conclusæ erant, ad Oniam sacerdotem procurrebant, &c. Et in hoc cœnobium existi

Quòd fœminarũ monasteria erant in ueteri testam.

Exod. 38.

2.Mach.3.

mãt Lyra,& Vat.Iepte reclusisse filiam suam,quam ma A ctare,& occidere vouerat.Licèt communis patrum intelligentia dicat verè eam occidisse,& ita dicendum sit, de quo infra.q.4.positiua.Et sane,vt obiter admonuerim,cũ festum præsentationis Virginis celebramus,& cũ Luce. 1.habetur de vidua illa sancta Anna,quòd ieiunijs,& orationibus in templo vacabat Deo,nihil aliud significatur nisi celebris ille,& sanctus mos ab Hebræis tunc temporis vsitatus,quo fœminę,aut spõte propria,si adultæ erãt, aut iussu parentum,si paruæ,in illo monasterio recludebantur in Dei cultum,& obsequium.De his etiam fœminis locus alter habetur.1.Reg.2.vbi inter peccata grauissima,quæ filij Heli sacerdotis patrabant,illud enumeratur,quod & refert Iosephus lib.5.antiquitatum.c.11.& habetur ibi.1.Reg.hæc in verba: Dormiebant cum mulieribus, quæ obseruabant ad ostium tabernaculi. In cuius tamen explicatione historia schol.1.Reg.capit. 4. sic ait:Quidam volunt quòd non admiscebantur mulieribus, sed corrupti pecunia dabant mulieribus licentiam commiscendi viris suis intra dies purificationum, &c. Porrò quod dicit obseruabant ad ostium dicit Caietãibi. 1.Reg.2.esse Hebraicè verbum deductum ab exercitu, ita quòd significantur mulieres per modum exercitus conuenientes ad ostium tabernaculi.Quod multum fauet instituto nostro.

Iudic.13.

De præsentatione B. Mariæ.

Luc.1.

1.Reg.2.

B

C

Vt ergo ad nostrum versum hæc omnia accommodemus,sanè ex Hebræo ferè omnes, Pagni. Vatab. Flami. Caiet.Campen.vbi nos legimus,Virtute multa, legunt, exercitus magni,sic:Dominus dabit verbũ, vel canticũ laudatricibus exercitus magni,scilicèt,mulieribus illis gloriosi & religiosissimi exercitus, quæ in ostio tabernaculi instar militũ excubabant in Dei cultũ.Quòd, vt cũ vulgata

A gata versione quadret, sic explicari debet. Dominus dabit verbũ euangelizãtibus virtute multa, idest, ex illa virtute multa, idest, mulieribus quæ ex illo diuino exercitu sunt, vt scilicet populi Dei victorias canant, nuntient, & celebrent, vtq; alia exerceant munera, de quibus infrà.

VI. *Quid sit dilecti dilecti.*

REx virtutum dilecti dilecti: & speciei domus diuidere spolia. Prior huius versus pars facilè habet intelligentiã, iuxta id quod habet vulgata versio: nã explanat qui nam sit dominus ille, qui daturus esset verbum euangelizantibus, & dicit illum esse Deum, qui est rex virtutũ dilecti dilecti, idest, populi sui dilectissimi. Nam illa repe B titio, dilecti dilecti, per epizeuxim, vehementiam significat dilectionis, vt etiam dicit Titelmanus hoc loco. Sic aliàs sæpè apud Hebręos, consolamini cõsolamini, idest, vehementer consolamini. Et psal. 132. Barbã barbã Aarõ, idest, barbã prolixã. Vel, vt placuit Ruffino Aquileiẽ. vetustissimo scriptori, vox dilecti secundo loco ponitur vice relatiui, sui, vbi & adducit locũ Exod. Et fecit Moyses sicut præceperat dñs Moysi, idest, fecit Moyses sicut præceperat dñs ei. Sic ergo, Rex virtutũ dilecti dilecti, idest Rex virtutũ dilecti sui. Et speciei domus diuidere spolia, idest, Dabit populo suo, quẽ speciosum appellat, seu fa- C miliã, vel domũ speciosam, vt diuidat spolia ex hostibus accepta. Dabit ergo domui speciosæ synagogæ, populo Israel, diuidere spolia quę rapuerit ab hostibus. Sed vt posterior hæc particula rectiùs intelligatur, videamus ex Hebraicis fontibus, quem totus versus sensum habeat.

Isai. 40. Psal. 132. Exod.

Et speciei domus. &c.

Alter sensus.

D. Hieronymus sic vertit: Reges potẽtissimi fęderabũtur fęderabũtur. Pagn. Campẽ. Reges exercituũ fugient fugient. Flaminius, fugerunt fugerunt: & ita ferè omnes ex Hebræo. Et tunc sensus erit ille: Tam lætè, & fœliciter cantatrices illæ mulieres canent victoriam, vt reges

inimici,& hostiles,qui iam victi deficere cœperant, nunc A fugiant fugiant attoniti,& obstupefacti. Non enim ad victoriam parum refert,quòd victores ipsi etiam ante partam victoriam se victores clamitent, & rumor iste per inimicorum castra spargatur. Sic ergo fœminæ illæ, quæ præliorum euentum circa castra,& locum pugnæ spectare,& expectare solent,& debebant, tam confidenter, & eleuata voce victoriam appellitabunt, vt reges potentissimi aduersarij id ferre non valentes,& victos se esse arbitrantes, terga ignominiosè vertant,& fugiant. Aut cum D.Hieron.fœderabuntur,fœderabūtur,id est, feminec es, & prostrati misericordiam implorabunt, & pacis,fœderisq; pacta nobiscum inire contendent; magna quidem B & iniqua tributa soluturi,vt vel sic vitam suam ab vltimo supplicio redimant,quod eis imminet.

Species domus quòd sint mulieres hoc loco.

Alterum autem hemistichium, Et speciei domus diuidere spolia, optimè præcedentibus nunc cohæret. Nam sciendum est datiuum illum, speciei, Hebræis esse posse nominatiuum. Vnde D.Hieron.Pag.Fœlix Praten. Caieta.Campen.Vata.Flam.& tandem omnes ex Hebræo per nominatiuū vertunt. Et regimen domus,vt Symmachus apud Theodoretū,hîc. Vel familia domus, vt Flami. Et habitatio domus,vel habitaculū domus, vt Pagn. C Et pulchritudo domus,vt Hieron.&c. Sed præ alijs mihi maximè probatur lectio illa qua Caietanus,& Folengius Monachus Casinas attulere, Et habitatrix domus diuidet spolia, vel quā adduxit Clarius in scholio huius versus, Quæ sedet domi diuisit prædam. Nam tunc, quæ sedet domi, vel habitatrix domus, seu species domus, aut pulchritudo domus, nisi mulieres significare aliquid non potest,ad literam,quam solam hîc sequimur. Quòd si quispiam dubitet: Quare,quæ sedet domi,& habita-

A trix domus, idest mulier, species domus hic à Dauide appellatur? Solutio sanè dubitationis in promptu est: nam apud Hebræos mulier hac appellatione interdum gaudet, scilicèt, species domus, eò quòd ad ipsam pertinet colendæ, mundandæ, & speciosæ reddēdæ domus cura, iuxta illud Ecclef. 26. Mulieris bonæ species in ornamentū domus suæ. Dicitur, species mulieris bonæ, idest, species quæ est mulier bona. Nūc ergo erit sensus, tam plenam, tamq; integram futuram victoriam, vt reges inimici, & omnes milites aduersarij castra debeant deserere, & tentoria derelinquere, & præ magno metu inglorij fugere:

Ecclef. 26.

B & tunc securo, & audaci animo mulieres ipsæ (animal alioqui timidissimum, & quòd ad minimum armorum crepitum solet exanime consternari) illæ inquàm quæ iam victoriam celebrare cœperant, nunc in castra inimicorum grassatæ, multam eorum supellectilem rapere, & diuidere inter se possint. Sed quo plausibilior hęc appareat intelligentia, ostendamus eam à vulgata versione non dissidere, imò & cum ea conciliari posse, hunc in modum. Rex ille virtutum populi sui dilectissimi, de quo dictum est quòd dabit virtutem cantatricibus, dabit etiam speciei domus, idest, mulieribus quę sunt species domus,

C diuidere, idest, vt diuidant spolia, quæ ex inimicorum tētorijs diripuerint securissimæ.

SI dormiatis inter medios cleros pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri. Versus iste est de quo tanquam de cruce pependerunt omnium ingenia. Hic quot capita, tot sunt sententiæ. Sunt autem innumera capita; nam vnusquisq; cum in huius versus expositionem incidit, alios sequi dedignatus, suam ab alijs dissidentem sententiam profert. Ego allegorias, & mysticos sensus, vt initio pollicitus sum, aliò remittens, sensum

VII. Versus obscurissimus explicatur.

tantùm literæ sequar. Est autem multiplex literæ sensus in hoc versu. Communior intelligentia est, vt per cleros intelligamus chitropodas, vel tripodas, & ollas, lebetes, caldaria, & cætera vasa coquinarum. Pagninus, si dormiatis inter medios tripodas, Campensis in paraphrasi, Inter fuligine obductas ollas, & atri tanquam carbo. Et demum ferè omnes ex Hebræo eodem vertunt modo. Felix inter chitropodas. Flaminius, inter ollas. Isidorus, Inter nigras ollas. Et tunc iste est sensus, vt adducitur ex Rab. Dauid in Côm. à Sancte Pagni. in Thesauro, verb. Saphat. Si ambulastis adhuc nigris induti vestibus ob inimicorum afflictionem, adhuc eritis albi sicut alæ columbæ, quæ tecta est argentó. Et sic ferè omnes ex Hebræo.

Cleri sunt vasa coquinæ.

Per albũ & nigrũ, prosperũ & aduersum.

Pro quo in memoriam reuocare vos debetis id quod apud omnes in confesso est, videlicèt, tàm apud sacros, quàm apud prophanos authores, per album, candentem ve colorem significari quidquid faustum erat, lætum, & bonum. Contrà verò per nigrorem, & colorẽ atrum supremam significari miseriam, & calamitatem. Sciẽdum quòd ficus alba (verba sunt Macrob. lib. 3. saturna. c. 20.) ex fœlicibus sit arboribus, contrà nigra ex infœlicibus. Docent nos vtrumq; pontifices. Per me (dixit Persius) sint omnia protinus alba, idest, faustè & fœliciter eueniant. Et idem:

Et potis est nigrum vitio præfigere theta.

Per literam, theta, olim significabatur mors, vel pœna mortis, vt apud Mart. lib. 2.

Nosti mortiferum quæstoris, Castrice, signum,
Est operæpretium discere theta nouum.

Theta litera infausta.

Et Auson. in pædagogum liguritorem:

Tuumq;

A *Tuumq; nomen theta sectilis notet.*

Cuius ratio ea erat, quia scilicèt, nomen mortis, quæ Grę cè dicitur, Thanatos, per theta inciperet. Hoc ergo theta, quod erat mortale, & infœlicissimum signum, nigrum dicitur à Poeta vt summam miseriam significaret. vide Coua.c.alma mater.de sent.excõm.lib.6.1.p.relectio.§.8. nu. 8.vsq; ad fin.§. Per candorem verò significabãt quidquid lætum erat: nam, referente Tullio de natura Deorum, is color dijs sacer erat, cui & sacri scriptores fauent, qui colore albo vestitũ dicunt Christũ in transfiguratione gloriosa, eodẽ Angeli in eius resurrectione, & ascensione apparuerunt, eodẽ apud Apoc. sępè. Vnde & apud antiquissimos tabellis albis, nigrisq; vtebantur in iudicijs, quod in multis nunc cõmunitatibus est in vsu, præcipuè in nostra Augustiniana, vt scilicet albis cũ suffragantur, approbent, cum verò nigris reprobent. Quò pertinet id quod Didymus, super lib.16. Odyss. Homeri, ait: Cum Mercurius apud Deos accusaretur aliquando, & ad iuditiũ corã eis deferretur, Dij post examen causę tabellas albas, & nigras ad eũ absoluendũ, vel condẽnandũ habebãt. Surrexeruntq; & ad pedes Mercurij (honoris gratia) nec approbantes, nec condẽnantes tabellas proiecerunt. Hoc factũ cũ mortales hoc in mundo intellexissent, Mercuriũ in triuijs stantẽ, lapidũ ad ipsius pedes proiectione honorare constituerũt. Sicq; intelligetur quod habetur Prouer.26. Sicut qui proijcit lapidẽ in aceruũ Mercurij, sic qui dat honorẽ insipiẽti (parcet, scio, lector parẽthesi breuissimæ:) Nã sicut ille honorat Mercuriũ, ita iste insipientẽ. Quã ob causã nũc inter Chrĩanos, cruces ligneæ in triuijs positę, lapidũ piectione honorant à viatoribus vulgò, Hocq; ceremonię signũ inde cępisse existimare debe-

Albus color Dijs sacer.
Matth.17.
Matth.28.
Act.1.
Apoc.4. & 7.

Prou.26.
Cruces ligneæ in triuijs unde cæperint.

B

C

debemus, quòd piè fideles honorem quem olim Mercu- A
rio impiè dabant, cruci Christi cœperunt deferre. Ergo
albus color lætitiam, gloriam: niger verò miseriam, &
tristitiam significat. Vnde Threnorum. 4. Candidiores
Nazaræi eius niue, &c. denigrata est super carbones facies
eorum. Idest, Qui erant gloriosi & fœlices, quomodò ef-
fecti sunt lugentes, miseri, atq; despecti? Sic ergo pulchrã
antithesim habet noster versus: Si dormiatis inter me-
dios cleros pennæ columbæ deargentatæ, &c. idest. Quã-
uis præ magno hostium timore, & belli periculo sitis ni-
gri, anxij, & calamitosi, Deus vos victores faciens reddet
candidos, albos fœlices sicut columbam deargentatam. B
Estq; præclarus sensus literalis.

Thren. 4.

Explicatio totius versus.

2. Explicatio. Cleri pro sortibus.

Altera etiam intelligentia literalis est si nomine cle-
rorum legamus cum D. August. sortes, non tamen cum
ipso ad allegoriam ascendamus duorum testamentorum
duarum hæreditatum, sed plano sensu hunc in modum.
Si dormiatis inter medias sortes, idest, inter media pericu-
la. Si de vobis, & de bonis vestris sortiantur inimici, vt so-
lent victores super miseris victis, & super eorũ bona sor-
tiri, vt apud Virgilium;

Miserum septena quotannis
Corpora natorum, stat ductis sortibus vrna. C

Ioan. 19.

Et super Christi domini vestibus miserunt sortes im-
pij Iudæorum satellites, tanquàm super bonis victi. Si er-
gò versemini inter medias sortes, in rei cardine, in extre-
ma alea: vos tamen gloriosè eruemini, sicut columba, &
auolabitis fœlici pernicitate, præ vobis ferentes victoriæ
symbola, nitorem, scilicet, auri, & argenti. Eritis victores,
qui victi paulò ante formidabatis.

3. Expositio.

Tertiò etiam literalissimè legentes, hunc in modum
cum

A cum D. Hieron. si dormiatis inter medios terminos, nempe inimicorum: si sitis inter media regnorum cōfinia, vt etiam habet versio Caietani, en las rayas de los Reynos, vbi maiora, & frequentiora solent esse pericula, propterea quòd inibi seditiosi, & scelerati licentiùs viuant, propter facile remedium, atq; perfugium quod habent transeundi ad aliud regnum post patratam noxam, in quo capi, & apprehendi non possunt à lictoribus, & satellitibus alterius regni. Si ergo sitis inter media pericula, inter malleum, & incudem, in acie nouaculæ, vos tamen minimè paueatis, quia facillimo negocio liberos vos ceu cocolumbas auolare faciet Dominus, & inimicos qui vos B demoliri, & vsq; ad internecionē affligere sperabant, spe sua frustratos relinquetis.

Cleri pro terminis, uel cōfinijs regnorū ubi maiora sunt pericula.

VIII. *Quarta singularis intelligentia.*

SEd his adijciamus quartā expositionem: quā vt omnes percipiant, scire oportet, vocem, quæ significatur vocabulo clerorum, Hebraicè esse sephataim, deduciq; à verbo saphat, quod significat ordinare, seu disponere, vt docet Oleaster super Genes. cap. 49. & latiùs Pagninus in Thesauro, verbo Saphat. Vnde putant hic optimè verti, Inter medios ordines, vel acies, ex R. Abrah. Et ipse Oleaster ibi Gene. 49. vbi nos legimus, Isachar asinus fortis habitans inter terminos, vel inter cleros. legit, C inter ordines: nam vox Hebræa quæ ibi, habetur, eadem est cum ista quæ in nostro habetur versu: licèt ex R. Dauid, in lib. radicum, alij sic putent legendum: Asinus fortis habitans inter duas sarcinas, idest, adeò fortis, vt cubet inter duas sarcinas, & surgat cum illis. Alij ibi, Habitans inter duos terminos: & asignant terminos hos mare Mediterranum, & mare Galileæ, inter quæ suam habuit sortem tribus illa. Rursus ex eodem Pagn. in thesauro sciedum, vocem illam sephataim, quæ in his duobus

Cleri Hebraicè hic sunt ordines, & acies Genes. 49.

locis habetur, scilicet, Gen. 49. & in hoc nostro versu, esse A numeri dualis, vt iste sit sensus: Si dormiatis, vel sitis, & versemini inter duas acies & ordines, scilicet, inimicorũ: & vos dormientes, idest expositi magno periculo, ita vt nec defendere vos vllo modo valeatis, & lõgè minùs offendere aduersarios vestros. Et hũc in modũ explicatur prius hoc huius versus hemistichiũ, quo ia paratur via ad egregiam interpretationem, quæ inde eliciendà est.

Deinde vt nostra hæc explanatio non coacta, & extorta videatur à litera, in mentem oportet reducere id quod superiùs aduertisse me memini, scilicet, in hoc Dauidis psalmo, victoriã etiam decantari, quam de Assyrijs, Chal B dæis, & Babylonijs laturus erat populus Dei. Cum enim multas Dauid hîc decantet victorias iam præteritas, præsentesq; populi Israelitici, ex pręteritis illis, & pręsentibus ominatur, & vaticinatur multas alias quę de finitimis hostibus erat reportaturus. In hoc ergo versu triumphum ex Assyrijs reportandum vno tetigit verbo.

IX. *Columba deargentata.*

IAm sciendum est ex profanis scriptoribus, qui hac in parte multum cõsonant sacris, Columbam apud Assyrios, Babylonios, & Palesthinos in tã multo olim precio & veneratione fuisse habitam, vt diuinos ei honores deferrent, eamq; veluti Deã colerent. Apud eos erat ingẽs C nephas columbam occidere, sicut apud Athenienses, noctuam. Tibul. lib. 1. elegia. 7. hoc illo pentametro tetigit.

Columba Syris erat sacra.

Alba Palesthino sancta columba Syro.

Et quanuis in hoc Tibulli carmine erratum fuisse ab impressoribus, existimet Iosephus Scalig. ponentibus, Syro, pro, suo, atq; adeò ipse emendauerit, suo: quia sicut nõ dicimus Romanus Italus, neq; Gallus Celta, ita non esse dicendum videtur, Palesthinus Syrus: Cęterùm quoniã

Syria

A Syria multas habet prouincias, scilicèt, Palęsthinā, Phœnicem, Mesopotamia, &c. licitum fuit poetæ ponere Palesthinum Syram. Sed hæc parum referunt: refert verò multùm quòd profanus Tibullus multum iuuat illo carmine nostram explanationem. Quòd si scisciteris, quid in mentem venit Syris columbas vt colerent? Dicendū ex Diod. Sicul. lib. 3. c. 5. id ea causa fecisse, quia existimabant Semiramidem reginam suam nobilissimam in auē huius generis, idest, columbam, post mortem fuisse conuersam. Compluribus enim auibus domum egressis, illā cum illis auolassè dicunt. Ouid. 4. Met.

Semiramis Assyriorum regina in columbā. &c.

B

Sumptis illius filia pennis,
Extremos altis in turribus egerit annos.

Et est sermo de Semiramide filia Dercetis, deq; Palęsthinis, & Babylonijs, quos ibi nominat Poeta. vnde & vox ipsa Semiramis, Syra lingua, auem & columbam significat, vt etiam dicit Ambr. Calepinus.

Nunc ad sacros veniamus scriptores, & an profanis hac in parte faueant, videamus. Certè apud Oseam, sic dicitur: Auolabunt quasi auis ex AEgypto, & quasi columba de terra Assyriorum. AEgyptij multas colebant aues, sed præcipuè accipitrem. Assyrij verò, vel Syri columbas. Nihil enim moror, siue legas Assyriam, siue Syriam: nam quæ ante dicta fuit Assyria, deinde Syria dicta est regio vastissima, & nobilissima, apud Plinium, Melam, & Strabon. de quo etiam commentator Iuuenalis Ioannes Bitranicus, super satyram. 2. in illo carmine.

Ose. 11.

C

Assyria, Syria idem.

Quod nec in Assyrio pharetrata Semiramis orbe.

Vide Viuem, lib. de ciuit. 16. c. 12. Nā Xenophon. lib. 1.

de pędia Cyri diuersas esse putat Syriam & Assyriam. Ita que Assyrij, vel Syri columbas colebant. Vt ergo propheta significaret incolumes, & indemnes futuros filios Israel, & tanquam rem sacram, & diuinam multis ab inimicis honoribus esse afficiendos, & sic in patriam glorio sè reducendos, dicit: Auolabunt quasi auis ex AEgypto (per auem intelligit accipitrem, vel etiam Ibin, quas præ cæteris auibus AEgyptij colebant) & quasi columba de terra Assyriorum. Quis enim ignoret vnamquanq; gentilium nationem diuinos honores tribuisse auibus, quadrupedibus, piscibus? &c. Quin ne ipsi soli harum rerum viderentur cultores, Iudæis, & Christianis similem cultum imputauerunt. Nam dicebant eos asinum, vel asini imaginem adorare solitos, vt dicit Cornelius Tacitus, au thor gentilis, & Christianis infestissimus, lib. 5. & refert Tertul. in Apolog. & Sixtus lib. 2. Bibliothecæ, verbo, Marię stirps. De quo dicam. q. 4. posit. vbi & huius cau sas referam. Similiter cæteris nationibus sua auis, aut piscis, aut quadrupes erant sacra: nam & AEgyptij Draconem etiam colebant, adeòque toti AEgypto sacer erat Draco, ipsum vt in vexillis gestarent. Hac ratione Theo doret. super illum versum Psalm. 77. Contribulasti capita Draconis in aquis, dicit per Draconem intelligi AEgy ptios. Et apud Ezechielem. Rex ipse etiam AEgypti ap pellatur Draco magnus. Quibus hunc in modum piæractis quidam nostri temporis recentissimus scriptor sic no strum versum explanabat. Si dormiatis, &c. idest, Etiam si dormiretis languidi, & segnes, timori eratis, & religioni omnibus siue Philistæis, idest, Palesthinis, siue Idumæis, siue Moabitis, &c. sicut colũba timori est ipsis Palesthinis, & Syris: Quia, vt habetur Iosue. cap. 10. Nullus contra Israel etiam mutire ausus est. Vide quanto Hebręi ho nori

Gentiles imputabant Christianis quod asinũ colerent.

Psal. 77.

Ezec. 29. 31.

Iosue. 10.

A B C

A nori,& timori erant hostibus suis,vt neq; mutire,& insitare aduersus eos auderent. Exod. 15. Robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaan: Tunc conturbati sunt principes Edon,&c.Et,Nō reliquit hominem nocere eis.psal.

Exod.15. Psal.104.

SED productis alijs sacræ scripturæ locis, ostendamus ampliùs quam celebris apud Assyrios columba fuerit, vt inde nostram producamus explanationem. Certè nō solum multo Assyrijs honori columba fuit,sed etiam cū ad bella procedebant eam in vexillis militaribus gestabant.Quod,ne vt meo cerebro ortum paradoxon quisq; B irrideat,refert Nicolaus Lyr.Solertissimus sacrarum scripturarum interpres,super Hierem.c.25.Itaq; quemadmodum Romanorū insigne,quod in vexillis gerebant, erat aquila,Luca.lib.1.Pharsal.

X. Columbā in uexillis gestabāt Syri, sicut Romani aquilas.

Signa,pares aquilas, & pila minantia pilis.

Et AEgyptiorum insigne erat Draco,vt tetigimus,ita Syrorum insignia,& imagines erant Columbæ.

Verùm quantum fas est colligere ex lib.Numer.c. 2. ipsis etiam Hebręis sua erant insignia. Et tractat Lyran. Vatab.& Abulen.in illo loco Num.Vtq; cæteros omit-C tam,tribus Iuda Leonis imaginem gestabat in vexillis. Quod ex Rabbinis refert Vat.&Abul.in illo loco Num. 2.q.5.Hoc inde sumpsisse videtur initium, quòd iā olim Sanctus Iacob Genes.49.ad benedicendum Iudam procedens,ipsum appellauit Leonem,dicens,Catulus Leonis Iuda.Inde Salomon etiam pro insignibus suæ nobilitatis imaginibus,habere voluit Leones, tanquam oriundus de genere,ac sanguine & tribu Iudæ. Quamobrem 3.Reg.7.&.2.Paral.9.Leones semel & iterum, & multoties in suis ædificijs exprimi,& depingi voluit.Videor au

Num.2. Tribus Iuda leones pro insignibus habebat.

Genes.49.

3.Reg.7. 2.Par.9.

tem mihi subolfacere quandam allusionem ad istam do A
ctrinam in sacra Ioannis Apocalypsi:nam volēs Prophe
ta per periphrasim describere Christi victorias,dixit: Vi-
cit Leo de tribu Iuda.Idest, vicit ille,cuius Maiorum,ac
Apocal. Nota. progenitorum imagines erant leones. Vicit Christus,Vi
cit tribus Iuda. Ac si olim diceretur, Vicerunt Aquilæ,
idest,Vicit Cæsar,vicerunt Romani.Sic ergo vicit Leo,
vicit tribus Iuda,vicit Christus.

Hiere.25. 46. & 50. Ad rem:Columbæ erant insignia,& imagines Assyrio
rum.Et sic intelligetis vos quid sibi velit Hiere.c.25.in fi
ne,ibi,Facta est terra eorum in desolationem, à facie iræ
columbæ.Et.c.46.&.50.à facie gladij columbæ. Et vul- B
gò adagium,Cauete ab ira columbæ.Nam Nabuchodo
nosor his in locis columba appellatur, qui Rex erat Ba-
bylonis,non illius quæ in AEgypto sita erat,quæq; nunc
tēporis dicitur, El Cayro:sed eius Babylonis quæ in Sy-
ria erat,quamq; Semiramis condidit,quæ, vt diximus,cō
uersa fuit in columbam.Igitur huius Babylonis Rex me
ritò appellatur columba,à sacro vate Hieremia,& ira co
lumbæ,& gladius columbæ.Quanuis.70.& Theodore-
tus,& Vata.& Clarius, & communiter ex Hebrǽo nul-
lus ibi,Hiere.25.legat columbā,sed vel iram,vel oppres-
sione,vel furorē,loco columbę.Sed in idem recidit,imò C
meam firmat sententiam: nā per columbam contendo
intelligi id quo Assyrij iratos,furentes,& formidabiles se
Sophon.3. ostendebant.Quin & apud Sophoniam.c.3.habetur:Væ
prouocatrix,& redempta ciuitas,columba.Vbi sacer va-
tes,iuxta id quod multi sentiunt,teste Hierony.super il-
lum locum, nomine columbæ significat Niniuen fa-
mosissimam, & populosissimam vrbem quondam As-
syriorum.Quæ eadem ratione columba dicitur,qua eius
rex Nabuchodonosor columba etia dicebatur. Vbi Pag

nin.

A nin.loco illius, Ciuitas colũba, vertit, Ciuitas quę spoliat, idest, ciuitas crudelis, vt consonet alteri vati, scilicet, Hieremiæ, qui toties gladium columbæ, & iram columbæ dicit. Est autẽ huius vocis significata crudelitas præ oculis habenda, ad ordinem literæ versus nostri: quam sic intelligo. Si tamen prius rursus aduertero, nunc ad primũ, & secundum versum nobis redeundum esse, nam, vt initio admonui, vna est trium horum versuum intelligentia, vnus sensus, & explanatio postremi à primo pendet, & primi mutuò à postremo, vt iamiam explico.

XI. *Colligitur trium uersuum explicatio.*

Igitur sensus iste est: Etiam si languidi, & segnes versemini, & dormiatis inter duas acies hostium, & sint pennæ columbæ, cuius imago in eorum vexillis depicta conspicitur: sint inquam, vt argentum, & aurum promicantes, & resplendentes: Dominus tamen dabit vobis tam fœlicem exitum, tam gloriosam victoriam, vt etiam mulieres triumphi celebratrices magna virtute preditæ, & metum prorsus exutæ, egregiam laudem canant, & spolia ampla referant: Nam Rex ipse virtutum Deus, Dominus dilectissimi populi sui benignissimus, & beneuolentissimus dabit ipsis mulieribus, vt audacter prædentur, & spolient inimicos, & prædam inter se diuidant.

Paraphrasis prædictorũ trium uersuum.

C Aut sic paraphrasticos ab initio totum elucidemus: *Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, Rex virtutum dilecti dilecti, & speciei domus diuidere spolia: Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Sic ergo accipito paraphrasim ex superioribus collectã. Cũ ad bella pceſſeritis, pręcipueq; cõtra Palęsthinos, Assyrios, Chaldęos, & Babylonios: (prędico

nanq;

nanq; vos ab his omnibus oppugnatum iri,) Dominus da A bit virtutem mulieribus illis sanctis, quę in modum exer citus multi, ante ostium tabernaculi, & templi excubare solent, quæq; ad prælia siue mente, siue corpore egressuræ etiam sunt. Mente quidem, quia votis suis, & precatio nibus Deũ pro victoria vestra orãtes, ante arca & propitia torium tandiù erunt, quandiù pugna durauerit. Corpore verò, si exire etiam ad bellum debeant, non vt pugnet sed vt à longe finem videant, & expectent. Dominus er go dabit istiusmodi mulieribus sermonem, verbum, canticum, laudationem, quibus Deum pro victoria è teplo precentur: aut quibus circa militum castra victoriam cõ B clamare & personare audeant. Quibus siue orationibus, siue vociferationibus fiet, vt Reges potentissimi fugiant attoniti, aut fœdera pacis, iniquis etiam conditionibus ig nominiosè à nobis petant. Aut, hoc facit Rex ille summus Deus opti.max. qui est rex virtutum, & est rex dile ctissimi populi sui. Qui itidem rex, & dominus qui dede rat siue preces, siue rythmos in ore mulierum, nunc dabit ijsdem mulieribus diuidere spolia, idest, audaciam, robúrq;, & firmitatẽ, vt adortæ, & aggressæ tetoria hostiũ, prædam inde quamcunq; repererint, auferant, diuidantque. Siue hyperbolicòs: Tam fausta, & omnibus nume- C ris plena erit victoria, vt possint etiam mulieres, quę alio qui timidæ sunt, infirmæ & ad bellandum, & prædandũ ineptissimæ, ingredi in castra hostium, & quæ in eis inue nerint, rapere. Idq; facere poterunt fœminæ ipsæ, quæ ha bitatrices, & pulchritudo, atq; species domus sunt: & qua rum ea tantùm est cura, vt domi manentes eam mundent, & verrant. Tunc verò præmagna lætitia egredientur domo, & sui muneris oblitæ, virorum munus audacissimè subibunt. Euenient porrò fœlicissima omnia

ista,

A ista, etiam si vos sitis medij inter duos ordines inimicorum, etiam si hincinde oppugnemini: & ex vna parte vna acies siue ala: ex alia, alia acies inimicorum sit: & vos dormientes, id est, expositi omnium iniurijs, adeò vt nec offendere hostes, verùm nec ab illis offensoribus defendere vos valeatis. Rursus, etiam si iam iam pennæ columbæ deargentatæ, & cuius posteriora sunt pallida sicut aurum: etiam inquàm si Assyrij quibus cum belligeraturi estis, vos adoriantur, & eorum vexilla columbis ornata, & depicta, & splendentia tanquam argentum, & aurum vobis dormientibus iam supersint, & immineant. Etiam B si vltimum vobis supplicium præsto sit, & columbas Assyrij ostendant victoriæ, apud eos symbola: Dominus tamen dabit verbum, dabit victoriam, &c. Et quidem hunc sensum quem literalissimum iudico, audientibus offero corrigendum.

QVAESTIO A
TERTIA SCHOLASTICA: De ſcientia indita animæ Chriſti.

Vtrùm myſterium Trinitatis per ſcientiam inditam non beatam, Chriſtus euidenter cognouerit.

MVLTA inuoluit præſentis quæſtionis titulus, quæ explicari, & euolui breui temporis gyro mihi ad dicendum præſcripto, minimè poſſunt. Vnum ideò quod prima facie titulus præſefert, reliqua in alium traſmittentes locũ, diſſerere pollicemur. B

I. *Prima quæſtio præambula.* DVas tamẽ quæſtiones præambulas expedit ventilare, vt modũ loquendi confutemus quorundã, qui magno, vt ipſi putant, pietatis affectu permoti contendunt, myſterium Trinitatis rem quidem eſſe ſublimem ac diuinam: at intellectu perfacilem, & quæ omnibus ſanæ mentis hominibus, rationibus è natura ipſa deſumptis, perſuaderi poſsit, propter magnam conuenientiam quam natura ipſa rerum cum diuina Trinitate habet. C
Sententia, quòd naturaliter poſsit Trinitas cognoſci. Hoc exiſtimandi anſam præbuit Richardus Victorinus, lib.1. de Trinitate. c.4. vbi dicit: Erit itaq; intentionis noſtræ in hoc opere, ad ea quæ credimus, in quantum dominus dederit, non modo probabiles, verùm etiam neceſſarias rationes adducere. Et ſtatim. Credo namq; ſine dubio quoniam ad quorumlibet explanationem, quæ neceſſe eſt eſſe, non modo probabilia, imò & neceſſaria argumenta nõ deeſſe, quãuis illa interim cõtingat noſtrã in-

A industriâ latere. Hoc facit à lib.3.c.2.contẽdens multis argumentis lumine naturæ confectis ostendere, in diuinis esse personarum Trinitatem. Quæ collecta,& confutata videre licebit apud Marsilium in.1.q.2.ar.3. & Diony. Carth.in.1.d.3.q.3.Bonauent.AEgid.&c.Quorum etiam meminit D.Tho.1.p.q.32.ar.1.& alij.

Raymundus Lullus(quem diuinis illustrationibus edoctum iactant sui discipuli)locis citandis,adeò euidẽter existimabat mysterium se Trinitatis ostendere, vt Gentiles etiam se cogere diceret ad assensum præstandum.Id efficere nititur ex principijs quibusdam transcẽ B dentibus, quæ arte quadam à se conscripta euulgauit. Hanc artem excitatam,& propugnatam à multis huius sectę professoribus videmus hodie.Raymundus alter de Sabunde illius Raymundi discipulus, librum confecit, quem prætitulauit, Theologia naturalis,seu,liber creaturarum:in cuius prologo non semel aiebat, citra supernaturale lumen posse ex creaturis notitiam deduci mysteriorum Dei.Verùm iste prologus nunc temporis in catalogo inquisitorum sanctè est iussus expungi.

Patrocinantur his Theologis Philosophi,Aristot. lib. 1.de cœlo,dicit,Pythagoricos propter quendam ordinẽ C quem in creaturis obseruabant,solitos esse Deum colere triplici honore,hymno,adoratione, & oblatione, quod refert præ alijs AEgidius in.2.dist.9.quæst.2.ar.1.in primo argumento, & latissimè explicat Iacobus de Valentia, super Te Deum laudamus,in illum versum,Tibi cherubim,& Seraphim,& elegantissime Besarion Cardi.lib.2. defensionis Platonicæ.c.5.Quin & ipse Aristot.non omnia de mẽte Pythagoræ, sed aliquid etiam ibi de propria mente profert dicens.1.cœli.c.1. Ipsa tria omnia sunt, & ter ipsum omni ex parte.Nam, vt Pythagorici etiam in-

Pythagoræ Plat.Aristo. Macrob. & Virg.de Trinitate sententia. Pythag. Aristot.

quiunt, ipsum omne,ac omnia tribus sunt definita: Finis enim,medium,ac principium ipsius omnis numerum habet,hæc autem Trinitatis.Quapropter hoc à natura numero sumpto,perinde atq; quadam illius lege, & in Deorum sacrificijs celebrandis vti solemus.Hæc Arist. Quibus satis docet in natura ipsa quandam Trinitatis scintillam emicare , qua conspecta homines acutioris ingenij numinis Trinitatem obseruarunt.Platonis in Epist. 2. ad Dionysiū Regem Siculum, verba sunt ista: Ais non sufficienter tibi à me de prima natura demōstratum fuisse: Dicendum est igitur tibi per ænigmata quædā,vt si quid huic tabellæ vel mari,vel terra cōtingat,qui eam legerit, intelligere non posit.Est autem ita: Circa omnium Regem cuncta sunt: ipsius gratia omnia : ipse pulchrorum omnium causa:circa secundum secunda: tertia circa tertium.Aug.Eugubi.lib.2.de perenni philosoph.c.3. & Bessarion Cardin.lib.1.Platonicæ defensionis.c.2. huius meminere latisimè,D.etiam Cyrillus , aduersus Iulianum Imperatorem. Sed breuiter Marsilius Ficinus , in argumento ad hanc secundam Platonis epistolam,ænigma illud explicabat his verbis:Circa omnium Regem cuncta sunt,idest,circa ipsum Bonum sunt ideæ,& per ideas omnia.Circa secundum,idest,Mentem sunt secunda , idest, rationes quæ sequuntur Ideas.Circa tertium verò tertia, idest,circa Animam mundi,formæ.Hæc ille.Quid verò per Bonum,Mentem,Animam intellexerint Anaxagoras,Plato,Aristoteles,minimè dubitant qui in humanioris Theologię studijs versati sunt.Certè secretò,& quasi velata facie insinuabant personarum diuinarum Trinitatem:licèt quid dicerent non penitus intelligerent. Nam nomine Boni Patrem æternum quodammodo significabant,quòd totiùs bonitatis fons esset, atq; principium.

Plat.

Bonū, Mēs, Anima mundi quid apud Platonem.

A B C

Per

A Per Mentem verò Filium à Bono illo genitum per intel lectum. Animæ vero nomine ſanctum Spiritum. Quo circa Macrobius non Chriſtianus, lib.1. in Somnium Sci pionis. c.2. chriſtianiſsimè loquitur, ab illo: Sciendum eſt non in omnem diſputationem Philoſophos admittere fabuloſa, &c. Et infrà. c.6. paulò poſt initium ſic ait: Aut Deus ſummus eſt, aut Mens ex eo nata, in qua ſpecies re rum continentur, aut mundi Anima, quę animarum om niũ fons eſt, &c. Et. c.14. eiuſdem lib.1. latius ab illo: Deus qui prima cauſa eſt, &c. Et infra ſic dicit: Hunc rerum or dinem & Virgilius expreſsit: nam, & mundo Animam B dedit, &, vt puritati eius atteſtaretur, Mentem vocauit.

Verba Macrobij.

Virgilij.

Cœlum & terram, campoſque liquentes,
Humentemq; globum lunæ, Titaniaq; aſtra,
Spiritus intus alit, totamq; infuſa per artus
Mens agitat molẽ, & magno ſe corpore miſcet:
Inde hominum, pecudumq; genus, &c.

Spiritus intus alit, ideſt Anima, ſicut alibi pro ſpiramento, animam dicit. Quantum ignis, animæque valent C & vt illius Animæ aſſereret dignitatem, Mentem eſſe teſtatur, Mens agitat molem. Nec non vt oſtenderet ex ipſa anima conſtare, & animari vniuerſa quæ viuunt, addidit: Inde hominum pecudumq; genus, &c. Hæc ille. Quid rurſus Platonici de Bono ſenſerint, latiſsimè tractat Euſeb. Cæſarien. lib.11. de præp. Euangel. capit.11. Et non ne idem Virgilius in Pharmaceutria ternarium etiã magnopere commendauit?

Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore

Licia circundo, terq; hæc altaria circùm
Effigiem duco: numero Deus impare gaudet. A

Vnde obſecro in menté venit Virgilio quòd impari Deus numero gaudeat? Quodq; numero ternario toties replicato inuocandus eſſet, & adorandus? Niſi in ipſa rerum creatarum natura, cùm ingenitũ quoddam diuinarum ſcientiarum ſemen ſit, tum verò maximè myſterij Trinitatis.

II. *Quòd ſine diuino flamine non poteſt Trinitas innoteſcere.*

VEruntamen perabſurda, & erronea eſt talis opinatio eorum, qui naturali lumine oſtendere naturam Trinitatis contendunt. Quocirca Ricardus de Sancto Victore aut explodendus, aut piè explicandus nobis eſt, cum D. Thom. 1. p. q. 32. ar. 1. De Raymundo autem quid Theologi ſentiant facile dicam. Bernard. de Lutzẽburgo in catalogo hæreticorũ, verbo, Raymundus Lulli dicit quòd doctrinã ſuam habuit à Diabolo, licet ipſe aſſerat quòd eam habuit in quodam monte à Chriſto ſibi apparente in forma Crucifixi, &c. Poſt quæ recitat quaſdam hæreſes ipſius Trinitatem concernentia. Gabriel Prateolus Marcoſsius, Elenchi hæreſum libro. 16. verbo Raymundus Lullus. idem ad verbum ex Bernardo prællegato refert. Sed & in libro qui dicitur: Directoriũ inquiſitorũ, parte. 2. in tract. de. 58. quæſtionibus. q. 9. dicitur quòd à Fratre Nicolao Eimerici. Ord. Prædic. fuere præſentati Gregorio X I. Pont. Max. viginti volumina Raymundi Lulli: & de mandato Pontificis commiſſa fuit cauſa Cardinali Hoſtien. qui ſimul cum viginti Magiſtris Theologis condemnarunt quingentos articulos erroneos: de quibus centum inſeruntur Directorio. Et. 96. eſt quod omnes articuli fidei, & Eccleſię ſacramenta, ac poteſtas Papæ poſſunt probari, & probantur per rationes neceſſarias de

B

De Raymundi, & Lulliſtarum erroribus.

C

A demonſtratiuas,& euidentes. Ex lib. de articulis fidei.& lib. Contemplationum,& lib. de Eccleſiaſtic. prouerbijs, & lib. de planctu Raymundi. Prætereà. 97. error erat iſte: Quòd fides eſt neceſſaria hominibus inſcijs, ruſticis: & quòd homines groſsi ingenij, & illiterati diligunt noſcere articulos fidei per fidem,& non per rationem. Sed homo ſubtilis facilius trahitur per rationem, quam per fidem. Ex lib. contemplationum. Et. 98. eſt: quòd qui cognoſcit per fidem ea quæ ſunt fidei, poteſt decipi, ſed ille qui cognoſcit per rationem, non poteſt decipi. Et. 100. error erat: Quòd Deus contulit ipſi Raymundo iſtam artem,

B & doctrinam generalem in quodam monte qui ſibi apparuit crucifixus,& contulit eam ſibi pro huius ſæculi tenebris illuſtrandis. Ex prolog. lib. ſent. & lib. de planctu Raymundi. Sed & poſt centum errores, commemorantur alij Lulliſtarum, ideſt, diſcipulorum Raymundi, quorum primus eſt, quòd doctrina Raymundi excedit omnem aliorum doctrinam in bonitate, & veritate, etiam Auguſtini. Tertius, quòd Theologi noſtri temporis nihil ſciunt de vera Theologia. Quintus: quod omnes doctrinæ deſtruentur niſi doctrina Raymundi,&c. Inſuper Ioannes Gerſon etiam Pariſienſis Cancellarius, & Pe-

C trus Ciruelo Darocen. huius noſtræ Salmantinæ eccleſiæ Canonicus lib. de. 9. quæſtionibus paradoxicis. q. 6. metaphyſicali multis inuehuntur in Raymundum, & dicunt, illuſum illum fuiſſe à Dęmone transfigurante ſe in Angelum lucis,& omnem eius artem eſſe phantaſticam & inutilem. Genebrardus etiam noſtri ſeculi diligẽtiſsimus ſcriptor lib. 1. de Trin. pag. 20. idem in hac cauſa iudicium tulit. Sed quidquid ſit de hac arte (nam à multis & eruditis,& catholicis in multo habetur pretio) quod tamen de myſterio Trinitatis ſentit, hæreticum eſt. Nã

vt

vt habent aurea illa sanctissimi martyris Cypriani verba (alijs enim testimonijs, & rationibus illam imaginationem refellere non est opus): Certè sibi soli nota est Trinitas, & solus Pater scit Filium, Patremq; nouit Filius: neq; à quoquam nisi eo reuelante est cognitus. In hac diuini magisterij schola Pater est qui docet, & instituit: filius qui arcana Dei nobis reuelat, & aperit: Spiritus sanctus qui nos replet, & imbuit. Hæc ille in sermone de Baptismo Christi, & manifestatione Trinitatis. A

Ad argum. Quomodo Philosophi agnouerint Trinitatis mysterium

Prima explicatio.

Id verò argumentum quod ex authoritate Philosophorum petebatur, nam omnes Philosophi, omnes Sybillæ, & quotquot ex gẽtilibus adduci possunt, mysterium Trinitatis videntur olfecisse, dicendum est cum Alberto, Dionysio, Marsilio, & S. Thom. suprà, multas solutiones habere: nam primò dici potest, quòd non per propria, vt fides docet, sed per communissima quædam appropriata, & attributa explicarunt, & cognouerunt Deum esse summum Bonum, esse Mentem purissimam, esse Animã benignissimã, & causam rerum. Quòd si tria hæc vt distincta concipiebant, errabant planè toto cœlo, nam Mente inferiorẽ, & factam à Deo putabant: Animam etiam vtroq; inferiorem, & factam, & alia plura his similia, quibus ignorantiã apertè testabantur se huius habere mysterij. B

Secunda.

Dici etiam potest secundò, habuisse eos quidẽ Trinitatis notitiam, nõ naturę lumine, sed quia libros legis, & prophetarum legebãt, vt dicit, ac inculcat sæpius Euseb. præsertim lib. 11. de præp. Euang. c. 10. C

Tertia.

Aut tertio, quia per cõsultatione Dęmonũ addiscebãt, vt dicit Dion. Carth. ex Petro de Taran.

Quarta.

Aut quarto, vt ego existimo, reuelante illis Deo, & interiùs suggerẽte illa mysteria, vt diceret, scriberetq; ad suorũ erroru cõfutatione, & fidei persuasione: vtq; in eorũ libris arma quibus illos expug-

A expugnare poſſemus, haberemus. Nam quòd numine diuino Sybillæ afflatæ tàm multa de fidei myſterijs dixerint, dicunt Auguſt. lib. 18. de Ciuit. c. 23. Hiero. contra Iouinia. Lactantius lib. 1. diuinarum inſtitutionum, Euſebius, & alij. Quintò etiam dicendum videtur, per traditionem de ore in os, deq; pectore in pectus transfuſam eſſe ab Adamo, à Moyſe, ab Abrahamo, à Noe, & alijs ad Gẽtiles myſteriorum fidei notitiam. Nam cum AEgyptijs Græci conuerſati ſunt, teſte Euſeb. lib. 10. de præparat. euangel. c. 2. fuſiſsimè ex Ioſepho multa mutuante. Videlicet, Thales Mileſius, Pythagoras, Solon, Plato. AEgyptij autem edocti ab Hebræis fuere, quandiù inter eos diuerſati ſunt à tempore Iacob ad tempora Moyſi. Ab his ergo Pythagoras, & Plato, & alij Philoſophi obſcurè aliquid de fidei noſtræ myſterijs acceptum illud ad Philoſophiæ præcepta accõmodarunt, & poſteris vera falſis commiſcentes tradiderũt, vt verbis vtar Genebrardi lib. 1. de Trinitate. pag. 19. & docet D. Auguſt. 2. de doctrina Chriſtiana. c. 28. & lib. 18. de Ciuitat. c. 37. Vide Theodoret. lib. Græcan. affect. Euſeb. lib. 10. de Præparatione euangel. c. 1. 2. & 3. Iuſtin. ad Gentes, Ioſephum contra Apionem, Sixt. Senen. lib. 2. Bibliothe. verbo, Sybilla. Eugub. lib. 1. de Peren. Philoſ. c. 15. & S. Thom. 1. p. q. 32. art. 1. Dionyſ. 1. d. 3. q. 3 latiſsimè.

Sybillæ numine diuino afflatæ ſunt.

Quinta.

Ab Hebræis didicerunt Gentiles.

B

C

III.

Secũda quæſtio præambula.

An fide præſuppoſita poſsit demõſtrari Trinitas.

VTrùm verò non ſolis naturæ viribus, ſed fide præſuppoſita tales demonſtrationes Trinitatis haberi poſsint, dubium eſt. Nam Raymundus dicebat, huiuſmodi euidentes demonſtrationes de arcano Trinitatis myſterio haberi poſſe, præſuppoſito tamen diuino lumine. Quibus demonſtrationibus iam confectis, neceſſariò conuincebantur Gentiles, & Iudæi, modò non eſſent in infidelitate obſtinati, aſſentiri prædictis myſterijs. Fauent

Bb Henri-

Henricus Gand.quodlib.8.q.14.vbi initio,& ferè per totam quęst.adnititur Ricardum defendere,& demum cõcludit quæstionem his verbis: Articuli fidei considerantur vno modo,vt credibilia solùm,& sic non innituntur nisi lumini supernaturali, & non possunt demonstrari. Alio modo possunt considerari vt intelligibilia,postquã sunt credita,& sic non tam innituntur lumini supernaturali quàm naturali,& sic demonstrari possunt. Et rursus fusè,& latè idem conatur astruere quodlibe.12.q.2.Idem videntur docere Marsilius loco citato.D.Bonau.lib. Itinerarij,& lib.Breuiloquij,quem refert Diony.suprà,in.1. d.3.quæst.3.

Responsio negatiua.

Nos tamen vnica ratione probabimus huius sententiæ falsitatem:Si enim de lege communi, haberi potest demonstratio de mysterio Trinitatis,etiam supposita fide, iam qui huiusmodi demonstrationem assequutus esset, fide non indigeret:imò fidem habere non posset. Dicit Raymundus, illum habiturum fidem in præparatione animi:nam paratus esset illud credere mysterium, si de eo demonstrationem non haberet. Sicut de Christianis Philosophis vulgò dicimus, eos in præparatione animi tantùm,fidem habere de existentia, vnitate, æternitate, & bonitate Dei, quoniam de his demonstrationem habent. Verumtamen quanuis exemplum de Christianis Philosophis adductum bene habeat, at sanè doctrina illa perabsurda est. Eo enim ipso quòd de omnibus fidei mysterijs,aliquis,etiam supposito lumine supernaturali, demonstrationes conficeret, iam nullius mysterij fides reliqua illi esset, quandoquidem omnium haberet demonstrationes. Dicere vero quod in via,& de lege communi quis loco fidei demonstrationem, & euidentiam mysteriorum supernaturalium habeat,&nullam fidem,

Obiectio.

Dilutio.

A B C

est

A est planè contra illud Pauli: Per fidem ambulamus, & non per speciem. Et, Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Et, Iustus ex fide viuit. Et, Iuxta fidem hi omnes defuncti sunt, &c. Si ergo omnes sancti vtriusque testamenti, ipsique Apostoli Christi, alijque permulti & illuminatissimi, & magno & excellenti ingenio præditi, fidem quo ad vixerunt in hac vita, exuere minimè potuerunt, neque vnquam aliquis illas adinuenire potuit demonstrationes, quibus diuinorum mysteriorum sibi compararet euidentem notitiam, & sic fidem à se depelleret: profectò vanũ B est asserere quòd id fecerit Raymundus, cæteriq; Lullistæ, aut Henricus, Ricardus, aut quisquam alius, etiam mediante fide, & supposita diuina reuelatione, quam de lege communi omnes fideles, per Dei gratiam, habent. Verum est tamen quod Henricus quodlib. 12. citato. q. 2. superius clariusq; lumen quàm sit lumen fidei, videtur exigere ad huiusmodi demonstrationes Trinitatis inuestigandas. Quidquid tamen sit de hoc, id certum esse debet tales demonstrationes commemoratas mysteriorũ supernaturalium excludentes fidem, à viatore non posse de lege comparari. Vnde quid citra legem à Deo hac in C parte fieri posit, quid ve cum anima Christi domini (cui non secundum legem, & ad mensuram datus est spiritus sapientiæ, & intellectus, sed thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei commissi, & traditi ei sunt) factum fuerit explicemus.

2. Cor. 5. *1. Corin. 13.* *Rom. 1.* *Abac. 2.* *Hebr. 4. & 11.* *Ioan. 3.* *Colos. 2.*

IIII.

QVæstio itaque hinc inde excutienda, & agitanda ea est, An citra visionem beatificam, alicui Viatori communicari posit, aut cõmunicata vnquam fuerit animæ Christi euidens notitia Trinitatis.

Quæstio præcipua disputanda.

Ad huius intelligentiam præmittamus oportet tres à D. Tho.

Tribus modis stat rem cognosci.

à D.Thom.enumerari modos, quibus res cognosci potest..1.p.quæst.56.art.3. Primus est quando nulla specie, aut similitudine media, res ipsa immediatè coniungitur potentiæ cognitiuę, quo quidem modo lux ab oculo corporeo cernitur, vt dicit D.Thom.ibi & in.2.Sentent.d.13. q.vni.ar.3.in corpore.& de ver.q.8.art.3.ad.17.&.q. 14. ar. 8.ad.4.& similiter vnusquisq; Angelorum suam intuetur essentiam, vt habet idem.1.p.q.56.ar.1.2. &.3. & libr.2. contra Gent. latè quo etiam modo beati in patria diuinam contemplantur naturam, vt docet.1.p.q.12.ar.2.&.3. p.q.11.ar.1.& vbiq;. A

Secundus modus quo res cognosci valet est per propriam similitudinem, vel speciem immediatè missam ab obiecto, & receptam in potentia: quo quidem modo albedo conspicitur à potentia visiua, & quidditas rei materialis ab intellectu humano. Tertius modus est quo res cognoscitur, non per suam essentiam immediatè, nec verò per propriam sui speciem, sed per speciem alterius rei habentis aliquem intrinsecum ordinem ad illam aliam, siue causæ ad effectum, siue effectus ad causam, siue similitudinis, & analogiæ, &c. Et hoc modo per speciem fumi cognoscitur ignis, & per speciem ignis fumus, & per speciem creaturarum Deus, & per speciem imaginis res imaginata. B C

Et quidem ex his tribus cognoscendi modis, primus ad nos non attinet, nam firmiter asserimus, animam Christi mysterium Trinitatis primo illo modo, idest, per visionem beatificam noscere, vniente sese diuina essentia ipsi animæ Christi. De secundo verò modo est præcipua dubitandi ratio, nempe, An speciem aliquam propriam suæ diuinitatis communicare Deus animæ Christi potuerit, per quam abstractiuè, quidditatiuè tamen, & euidenter

A denter diuinitas conſpiceretur. Non tamen inquirimus, Vtrùm ne beatifica viſio per mediam ſpeciem diuinæ naturæ fieri poſsit, nam hoc alibi tractandum eſt: & veriſsimum cenſeo quòd data illa ſpecie non ideò deſineret viſio illa eſſe beatifica, & intuitiua, vt inferiùs obiter oſtendemus. Tertius etiam cognoſcendi modus pertractandus relinquitur, An per ſpeciem alterius rei, videlicèt, alicuius creaturæ potuerit ſaltem quantùm ad quæſtionē, an eſt, anima Chriſti extra facialem Dei viſionem, cognoſcere euidenter myſterium Trinitatis, Quartus item alius modus, qui prætéritus eſt à D. Thom. quoniam ad B ſuum propoſitum minimè faciebat, non eſt à nobis prætereundus, quoniam ad noſtrum facit. An etiam quo ad an eſt, vel quia eſt, potuerit per reuelationem, & atteſtationem claram Dei, citra viſionem beatam, innoteſcere myſterium Trinitatis euidenter. Et ad hos modos reliqui reduci poſſunt, qui interdum apud probatos authores varijs nominibus diſtincti reperiri poſſunt.

V. *Primū dub. princip. An notitia quidditatiua abſtractiua Trinitatis dari poſsit.*

Ergo primum dubium principale illud erit, An animæ Chriſti, & cuiuſuis alterius viatoris communicari poſsit notitia quidditatiua, ideſt, quantùm ad quæſtionem quid eſt, abſtractiua tamen, & non beatifica & facia C lis huius myſterij. Idq; per propriam ſpeciem Trinitatis (ſi enim quidditatiua eſt, per propriam ſpeciem eſſe debet) quam quidem ſpeciē Deus produceret ſui ipſius, non quatenus ipſe eſſet obiectum cognitionis (hoc enim modo contendit D. Thom. ſpeciem Dei dari non poſſe, quæ ſcilicèt, ab ipſo Deo tanquàm ab obiecto naturaliter proficiſcatur, ſicut ſpecies, quæ proficiſcitur ab albedine) ſed in quantùm Deus ipſe eſſet efficiens, & agens talis ſpeciei.

1. Opinio affirmatiua.

Eſt prima opinio, quæ hunc dicendi modum ample-

ctitur. quòd scilicèt, "mysteriorū fidei bene potest Deus communicare viatori notitiam euidentem, quidditatiuam, abstractiuam, non beatificam, &c. Ita sentiunt innumeri Theologi, quos debito statim ordine percensebimus. Verùm hæc vt sententia percipiatur, notandum est quòd per notitiam abstractiuam Gab. q. 1. prologi ar. 2. notab. 2. ex Gersone, intelligit eam quæ abstrahit ab existentia rei, qualis est notitia qua cognoscimus rosam, quæ tamen rosa nō existit hybernis his noctibus quibus ista scribuntur. Scotus verò in. 2. d. 3. q. 9. §. Ad quęstionem igitur. & in Quodlibetis, & vbiq; locorum, intelligit eam notitiam quæ licèt non abstrahat ab existentia, abstrahit tamen à præsentia rei. Vt si quis rem alicubi existentē, non tamen sibi præsentem cognosceret, diceretur abstractiuam eius habere notitiam. Vt Astrologus domi suæ latens tempore quo re vera eclypsis existit, cognoscit euidenter eclypsim esse, abstractiuè tamen, quia absens illi est. Sic explicat mentem Scoti Dur. q. 3. prologi, numer. 7. Franciscus de Maironis. q. 17. Argentina. q. 3. ar. 1. Franciscus de Christo. q. 2.

Vera explicatio notitiæ abstractiuæ, & intuitiuæ ex Scoto.

A B

Igitur doctores qui huic parti suffragantur, sunt graues in primis & docti. Scotus in illa. q. 9. d. 3. §. Dico igitur breuiter. apertè dicit, de facto communicatam fuisse hanc speciem Angelis, initio suæ creationis, repræsentantem quidditatiuè diuinam essentiam abstractiuè. Quanuis autem deinde sentire videatur quòd per talem speciem non cognosceretur personarum Trinitas, sed solum natura diuina qua ratione præscindit à personis, tamen statim in oppositam declinat partem. Nam cum sibi obiecisset in hunc modum dicens: Quando supposita sunt in natura ex naturali necessitate intrinseca, illud quod est ratio distincte cognoscendi naturam, erit ratio distin-

Doctores pro hac sententia.

C

A diſtinctè cognoſcendi ſuppoſita: & tunc videretur quòd Angelus poſſet cognoſcere naturaliter eſſentiam diuinam in tribus ſuppoſitis,&c.Hoc non negat Scotus, ſed ſolùm oſtendit modum quo id tunc fieret: dicit enim, quòd illa talis cognitio non eſſet naturalis,ſed ſupernaturalis,quia eſſet ab ſpecie illa intelligibili tanquam à cauſa ſupernaturali,&ſupernaturaliter agente,licèt quodam modo poſſet dici naturalis,quia poſſet Angelus ſpecie illa vti naturaliter. Id ipſum habet expreſsiùs,& ad noſtrũ propoſitum accommodatiùs in quodlibet.quæſt.7.concluſione.2.

B Franc.de Mairo.q.15.prologi.ar.2.concluſione.2. ſubſcripſit eidem ſententiæ dicens:Intellectus noſter ſupernaturaliter eleuatus, citra beatitudinem, poteſt per aliquam ſpeciem infuſam cognoſcere diuinam eſſentiam ſub propria ratione,& ſpecifica.Et concl.4.&.q.16.&.17. idem tradit.Idipſum habet Aureolus.q.2. prolog.ar.3. & alij,quorum loca,& nomina videre licet apud Alphonſum Tolet.Archiepiſ.Hiſpalẽſem, & Auguſtinianũ Eremitam.q.1.prolog.ar.3.&.4.His annumera Ioannem Maioris.q.3.prologi ad.4.dubitationem, vbi contra Durandum multis contendit, poſſe Deum communicare viatori notitiam euidentem abſtractiuam Trinitatis diſtinctam,ſicut presbyteri Ioannis exiſtentis in India. C Alliacenſem.S.R.E.Cardin. quæſt. 1. prologi. art.2. latiſsimè. Et Ioannem Baſolis, & Liquetum Scoti interpretem. Sed & Thomas Argentinenſis, Generalis noſtri ordinis.q.3.prolog.ar.1.in initio,idẽ in hac eadem parte ſentit. Quanuis conſilium ſuum in melius poſt pauca retulerit. Idem ſentiũt alij,qui initio lib.1.ſent.hanc quæſtionẽ ſub præſcripta à nobis forma propoſuerunt, & diſputarunt. Quãuis noſtris hiſce tẽporibus,doctores iſti apud noſtrũ hoc

Contra eos qui libros ueteres nõ euoluunt, ſed ſolum nouos, & manuſcriptos.

hoc Theologiæ gymnasiũ tàm in obſcuro dormiant, vt A nullus ferè ſit qui ipſos excitare, nedum puluerem excutere, quem ob noſtram incuriam cõtraxerunt, aut poſsit, aut velit. Sed manuſcriptis codicibus auidiſsimè arreptis, quò à moleſtia euoluendi libros veteres leuari poſsimus, Profeſſorum Theologiæ nomenclatura arrogantiſsimè honorari percupimus. Sed vt ad locum vnde digreſſa eſt oratio, reducatur, dico complura eſſe huius ſententiæ argumenta, quæ in medium producere non grauabor, vt impugnata illis veritas, & examinata, vt aurum igne magis fulgeat.

Argumẽta. huius ſent. Primò ergo arguitur ratione Scoti: Quidquid Deus B poteſt facere mediante ſua eſſentia, poteſt immediatè per ſuam voluntatem, cùm voluntas diuina ſit cauſa prima, & immediata omnis motionis ad extra: ſed mediãte ſua eſſentia in ratione obiecti cogniti, poteſt cauſare notitiã claram, & euidentem de eſſentia ſua, ergo poterit immediatè per ſuam voluntatem, non concurrente ſua eſſentia. Talis autem notitia non erit intuitiua, quia abſtrahit à præſentialitate eſſentiæ diuinæ, igitur abſtractiua.

Secundò, & eſt argum. Mairon. ſuprà: Quandocunq; ſunt aliquæ potentiæ adæquatæ, quidquid poteſt vna, poteſt & alia: ſed memoria, intellectus, & voluntas ſunt po C tentiæ adæquatæ, ergo, cum intellectus Pauli, & Moyſi cognouerint per intellectum diuinam eſſentiam, dicendum eſt quòd potuerunt eius per memoriam recordari: hoc autem fieri debuit per aliquam ſpeciem, qua abſtractiuè cognoſceretur obiectum ergo. Scio Caiet. 1. p. q. 56. ar. 3. ad fin. dicere, quòd quanuis potuerit in intellectu Pauli, & Moyſi manere ſpecies rerum viſarum in obiecto, non tamen ipſius obiecti. Verùm hæc explicatio facilius refellitur quàm aſſeritur hoc argumento quod ex Scoto deſu-

A deſumitur. Tertiò,itaq; arguitur ex Scoto,in.4.d.45.q.3.5.dicente,Quòd recordatio eſt duplicis obiecti: vnius remoti,ſcilicet,illius circa quod recordans aliquando habuit actum:& alterius vt proximi, ſcilicèt, ipſius actus præteriti habiti circa tale obiectum, verbi gratia, recordor me vidiſſe Petrum:proximum obiectum huius recordationis eſt actus ille quo vidi Petrũ:obiectũ vero remotũ eſt Petrus ipſe quē vidi. Ex his ergo ſic formatur argumentum: Fieri non poteſt quòd quis recordetur euidenter ſui actus,quo vidit Petrum,niſi actu cogitet,& cognoſcat Petrum. Imò nihil aliud eſt me recordari actus B mei quo vidi Petrum,niſi recordari ipſius Petri, vt à me viſi,ergo illius ſpecies reſeruari debet in potentia recordatiua,ſi illius debet homo recordari. Cum ergo Paulus recordaretur vidiſſe ſe diuinam eſſentiam, vt modò ſupponimus,& infrà tractabimus,fit,vt aliquam ſpeciem haberet diuinæ eſſentiæ,&ex conſequenti notitia abſtractiua, quidditatiua,euidens Trinitatis dari poteſt citra beatitudinem. Confirmatur contra Caietanum: quia intelligi non poteſt quomodò D.Paulus recordaretur rerum in diuina eſſentia viſarum,& non diuinę eſſentię. Res enim illæ quas in eſſentia diuina viderat, nihil ſunt aliud quã C diuina ipſa eſſentia,dicēte D.Anſelmo,Creatura in Deo eſt creatrix eſſentia. Qua ergo ratione dici poteſt recordari Paulum rerum in Deo viſarum,& non eius eſſentiæ?

Omnis recordatio eſt gemini obiecti.

Contra Caie.

Quartò arguit Maior.q.3.prologi,circa finem, contra Durand.ſic: Quidquid Deus poteſt facere mediante cauſa ſecunda in genere cauſæ efficientis,poteſt facere ſe ſolo:ſed mediante notitia intuitiua, poteſt Deus alicui cõmunicare notitiam abſtractiuam Deitatis, qua cognoſcat quòd Deus eſt trinus,& vnus,ergo hoc poteſt facere ſine notitia intuitiua. Proſequitur Maior dicens: Si noti-

tia intuitiua efficientiam habeat respectu abstractiuæ, (quemadmodum debet dicere, scilicet Duran.) videtur maior vera: &, si sit dispositio præuia subiectum disponés eodem modo currit argumentum: talis dispositio non requiritur respectu Dei.

Postremò: Quidquid dicat Duran. q. 3. prologi. nu. 14. nullum apparet incommodum, quòd me intuitiue vidēte aliquam rem, Deus subtrahat obiectum, & conseruet in mea potentia eundem numero actum cognoscendi: qui licèt, propterea quòd obiectum est absens, nō debeat dici cognitio intuitiua, at certè abstractiuam dici, & esse, non est inconueniens, vt Sotus dum olim scriberet lib. 1. Summularum. c. 3. de termino mentali, etiam asseruisse videtur. Confirmatur, Quia in sacramento Eucharistiæ, in quo Deus miraculosè remouet panem, aliquo infidele ipsum cum suis accidentibus intuente, & illum esse panem intuitiuè iudicante (licèt nullam cognitionem in hac vita nos habere posse intuitiuam, contendit Franciscus de Christo, quæstione. 1. prologi, contra Mai. in fin. ad 1. & Scot. in. 4. d. 45. q. 3. & quodlib. 9. & 13.) cōtingit eandē conseruari cognitionem in absentia obiecti, vt Sot. dicit. 4. Sentent. dist. 9. quæst. 2. art. 5. propositione. 1. Poterit ergo Deus, quæ suà est potentia, hoc ipsum facere cum beatis, auferre scilicèt, ab eorum intellectibus suam diuinam essentiam, & in ipsis visionem, quam paulò ante habebant, conseruare: quæ eadem numero manens diceretur abstractiua, nam nihil pugnat, vt optimè dicit idem Alphon. Toletan. quæst. illa. 1. artic. 1. propositione. 5. Quam colligit post impugnationem sententiæ Aureoli dicens: Manente eadem notitia numero quantùm ad eius absolutum, qua nunc Angelus, vel homo cognoscit rosam intuitiuè, rosa desinat esse præsens intellectui in se ipsa,

A & fiat præſens in eius imagine, vel ſpetie, patet quòd eadem notitia numero non variata in aliquo abſoluto, quæ priùs fuit intuitiua roſæ, nunc erit abſtractiua eiuſdem. Non enim ſine cauſa dixit Ariſtot. 2. de ani. text. 138. Abeũte ſenſibili manet viſio in oculo. Quod & dixit D. Auguſt. 11. de Trinit. c. 1.

SVPERIVS dixiſſe me memini, non hic à me in dubium eſſe vocandum, an beata, ac facialis viſio Beatorum, media ſpecie aliqua poſſit fieri. Quoniam hanc controuerſiam à meo inſtituto paulò alieniorem iudicabam. Et in eadem adhuc perſto ſententia. Quo-B niam tamen tanquàm baſis, ac fundamentum dicendorum illa diſputatio ſupponatur, ac præmittatur neceſſum eſt, & eam mihi præmittere per tempus non licet, remittere libuit diligentem Lectorem ad AEgidium qui in Defenſorio D. Thomæ, artic. 1. rem hanc pro virili parte tractauit. Vtque nunquam ego à propoſito ſcopo non digrediar, Thomiſtas certiores volo reddere, multis titulis obſtrictos ſe teneri AEgidio Romano, primùm quidem Generali noſtri Ordinis Magiſtro, Archiepiſcopo deinde Bituricenſi, ac demum S. R. E. Cardinali longè digniſsimo. Fuit is D. Thomæ Aquinatis C diſcipulus, & auditor, non degener, nam in eius doctrina tantos fecit progreſſus, vt Doctoris Fundamentarij cognomentum iure ſortitus ſit. Tantæque fuit erga præceptorem obſeruantiæ, vt non ſolùm in eum nunquam recalcitrauerit, ac licenter eius veſtigia conculcauerit, ſed ipſius potius doctrinam acerrimè propugnauerit. Fuere qui eò temporis doctrinam S. Thomæ prorſus abijcerent, aut quia ægris oculis lucem Doctoris Angelici ferre non poterant, alij, vt aiũt, quia nebulones quidam multorũ errorum nebulis puriſsimos eius libros

AEgidius Rom. quis fuerit, & quantum ipſi debeāt D. Thomas, & Thomiſtæ.

A gentin.in illa.q.3.prolog.art.1.circa finem in probatione 2.concluſionis,quia illa notitia diuinæ eſſentiæ aut ferretur immediatè ſupra diuinam eſſentiam,vel mediatè: Primum dici non poteſt,quia tunc eſſet ſimpliciter intuitiua,de qua modo non loquimur. Reſtat ergo vt dicatur ſecundum.Et tunc arguitur:nam illud quod mediaret inter potentiam intellectiuam,& diuinam eſſentiam, aut mediaret vt obiectum cognitum,aut vt ratio cognoſcendi tãtùm. Primum eſt impoſsibile,quia tale medium continere deberet ipſam diuinam eſſentiam, virtualiter, & perfectè,ſicut cauſa continet effectum, qui in cognitione cauſæ cognoſcitur virtualiter: aut ſaltem deberet B æquari illi quod per ipſum cognoſcitur:ſicut effectus adæquatus cauſæ ducit in cognitionem quidditatis cauſæ. Sed nullum medium creatum dabile eſt quod diuinam contineat eſſentiam virtualiter, aut illi adæquetur, ergo nullatenùs poterit medium aliquod dari per modum obiecti cogniti,in quo diuina eſſentia quidditatiuè, & vt in ſe eſt cognoſcatur.Sed neq; medium quod ſit ratio cognoſcendi tantum,ideſt,ſpecies intelligibilis,per quam abſtractiuè quidditatiuè Deus cognoſcatur, eſt poſsibilis, quia poſito tali medio,illa cognitio eſſet plane intuitiua: C nam ſi ſpecies medians,quæ habet ſe vt ratio cognoſcendi tantùm,impediret intuitionem,tunc cognitio coloris, cum fiat per ſpeciem,non eſſet intuitiua. Reſtat ergo vt abſtractiua notitia euidens,& quidditatiua dari non poſſit diuinæ eſſentiæ.Hanc eandem rationem adducũt Toletanus, Duran.Chriſtus,&c.

Secunda ratio:Quia ſi concedatur aliqua notitia quidditatiua Dei,illa debet eſſe propria ipſius Dei,ſicuti eſt: nam quæ haberetur per ſpecies alienas, qualem modò habemus de vnitate,& infinitate Dei per ſpecies creatu-

rarum, cum non sit per propria, sed per aliena & extranea, non habet dici quidditatiua, seu quantū ad quid est, sed solùm quātùm ad an est. Esset itaq; per propria ipsius Dei. Quo posito etiam esset intuitiua, & beatifica, quod negat Scotus. Et probo. Quia notitia intuitiua est notitia rei pro vt existentis actu: sed illa quam haberet viator, esset Dei pro vt existentis actu, ergo esset intuitiua. Maior est Gabrielis, de quo Ferrara. 2. contra Gentes. c. 96. §. sed occurrit. Maior verò probatur, quia cum esset cognitio quidditatiua, vt supponimus, non apparet quomodò abstraheret ab eo quod est de quidditate Dei: existentia autem de quidditate, & essentia Dei est, non minùs quàm eius vnitas; eius Trinitas, & potentia, &c. ergo sicut non esset quidditatiua Dei, si abstraheret ab vnitate, Trinitate, &c. ita non erit quidditatiua, si abstrahat ab existentia. Dicendum esset ergo quòd non abstraheret ab existentia, & sic nec esset abstractiua, sed potius intuitiua.

Non potest dari notitia quidditatiua Dei quin sit intuitiua.

Scio Aureolum apud Argentin. conari infringere hanc rationem, eò quòd esse & essentia in Deo differunt conceptibiliter: ac proinde notitia illa posset esse essentiæ, & non existentiæ. Atque adeò esset quidditatiua ababstractiua. Verùm hoc faciliùs destruitur quàm astruitur: nam licèt ex eo quòd essentia, & existentia Dei differunt conceptibiliter, optimè inferatur posse aliquem viatorum, qui imperfectè diuina cognoscunt, & non per propria, vnum sine alio concipere. at si conceptio, & cognitio est quidditatiua, & per propriam speciem, fieri nequit quòd vnum ab alio præscindatur, & vnum sine alio concipiatur in re simplicissima, & ipsissima. Sicut qui videret albedinem, impossibile esset quòd à visione coloris abstraheret, & qui intelligeret leonem, non posset præscindere ratione animalis, aut entis, propterea quòd intrin-

Obiectio Aureoli.

Dilutio, & confirmatio nostræ rationis.

A intrinsecè, & essentialiter clauditur ratio entis, & animalis in leone, ergo, &c.

Si verò quispiam cum Scot. & Mairone, qui accuratiùs hac in parte loquuntur, dixerit, notitiam intuitiuam esse rei præsentis, vt præsens est: ac proinde illa notitia viatoris non esset intuitiua, quia non esset rei præsentis, licèt esset existentis. Contra hoc arguitur, nostram vt corroboremus rationem. Primò quidem, quia Deus absens esse non potest ab intellectu, qui omnibus rebus intimus, & præsentissimus est: si ergo semel ablato velo fidei, Deus quidditatiua, propriaque notitia se demonstraret alicui, necessario deberet etiam intuitiuè se demonstrare, quia absens minimè esset, & sic neque abstractiuè cognosceretur. Secundò, quia admisso quòd Deus esse absens posit ab intellectu, adhuc tamen notitia substantialiter esset eadem, imo dò esset per propria, & quidditatiua, & sic potens esset beatificare, quod negat Scot. suprà, dicens illam non fore beatificatricem. De quo adhuc infrà. §. 7. Sanè si in sensu visus continuaretur visio alicuius obiecti, abeunte sensibili, licèt obiectum esset absens, visio tamen intrinsecè, & quo ad omne absolutum immutata permaneret, dummodò maneret propria eius species, quæ vicaria obiecti potestate fungeretur, de quo infrà in solutione ad vltimum. Si ergo aliquis haberet notitiam propriam, expressam, & quidditatiuã Dei sicuti est, parùm refert habeat Deum præsentem, vel absentem ad effectum beatificandi illum. Certe si beatitudo Astrologi sita esset in notitia eclypsis quidditatiua, & ipse haberet propriam illius speciem, qua quidditatiuè, & sicuti est, eclypsim agnosceret, &

Non potest dari notitia quidditatiua Dei quin sit beata.

B

C

con-

contemplaretur, non minus esset beatus contemplando eclypsin absentem, quàm præsentem. Habemus ergo post tam longas ambages, quòd si daretur quidditatiua Trinitatis notitia, quantumuis esset abstractiua, quia tamẽ esset per propriam speciem, sanè substantialiter esset eadem in perfectione, & excellentia, solùmq; differret extrinsecè per relationem præsentialitatis. Ac proinde aut esset etiam intuitiua, aut saltem beatificatiua, quorum vtrunq; Scotus, & sequaces constantissimè inficiantur.

Intuitiua, & abstractiua notitia solũ differunt extrinsecè, nã substantialiter sunt una, & eadem.

Tertia ratio quæ precedentem corroborat est, quia, vt præclarè demonstrat Argentina suprà, in quarta ratione, præsentialitas obiecti nihil aliud est quàm relatio quædam, quæ si superueniat, & addatur notitiæ abstractiuæ, nullo absoluto in ea variato, facit eam intuitiuam: quandoquidem intuitiua cognitio illa est quæ, scilicet, est rei præsentis, Si verò auferatur ipsamet præsentialitas, notitia relinquitur abstractiua, nulla eius facta mutatione. Dicit autem Scotus quòd si sit intuitiua, erit beatificatiua, non verò si est abstractiua. Contra quod sic arguitur: Non est dicendum quòd solùm per hoc quòd illamet notitia ex abstractiua fiat intuitiua, fiat ex non beatificatiua beatificatiua: alioqui relatio sola posita, vel ablata faceret nos beatos, quod non est dicendũ, ergo negari non debet, quòd illamet notitia intrinsecè, & suapte natura sit beatificatrix: atq; adeò siue fiat abstractiua, siue intuitiua propter præsentiam, vel absentiam obiecti, non tollitur quin sit beatificatrix. Sed huius rationis vim Aureolus apud eundem Argent. conatur effugere dicens, quòd relatio præsentialitatis non beatificat intuentem, sed ipsa diuina essentia, quæ cùm est potentiæ præsens, nobilissimo modo apprehenditur: atq; adeò cum intuitiuè videtur, beat, non sic cùm abstractiuè. Verùm hæc ex dictis facilè

Obiectio Aureoli.

Responsio.

A facilè refelluntur, nam poſtquàm in abſentia obiecti, adhuc notitia illa eſt eſſentiæ diuinæ, diſtincta, euidens, & quidditatiua, conſpiciturque eſſentia ipſa diuinitatis per propria, & ſicuti eſt, licèt abſtractiuè: profectò non apparet quomodò deſinat eſſe beatificatiua. Pręſertim contra ipſum Aureolum retorquetur argumentum, & contra Scotum, & alios, quos eleganter retundit, ac conuincit AEgidius in Correctorio, ſeu Defenſorio in Corruptorem doctrinæ S. Thom. iam allegato, art. 1. aſſerentes, poſſe per potentiam abſolutam Dei dari ſpeciẽ impreſſam, qua intuitiuè, & beatificatiuè Deus videatur. Arguitur

B ergo: nam impreſſa illa ſpecie potentiæ, & conſeruante illam Deo in abſentia obiecti, quod poſſe fieri diximus ſuprà, & dicemus infrà in ſolutione ad vltimum, iam notitia illa eſſet beatificatiua, quandoquidem eſſet eadem, atque anteà erat, & ſic præſentialitas obiecti non ponit, tollit ve beatitudinem, ſed cognitio quidditatiua euidens, & diſtincta obiecti, qualem haberet viator ille, vt dicit horum Theologorum ſententia.

Quarta ratio pro concluſione eſt quæ adducitur à Duran. q. 3. prol. Omnis cognitio abſtractiua ſupponit aliam, intuitiuam: ſed viatori non poteſt communicari intuiti-

C ua Trinitatis, ergo nec abſtractiua. Qua etiam ratione vſus videtur Franciſcus de Chriſto. q. 1. d. 3. ad. 3. At hanc rationem facile eſt ablegare quo ad vtramq; antecedentis partem, nam quo ad primam, dicit Mai. aduerſus Durand. q. 3. prologi ad. 4. dubitat. dicit etiam Sotus in Summulis, quòd & videtur conceſſiſſe Durand. hoc non procedere ſecundum potentiam Dei abſolutam, nam poſſet Deus infundere alicui intellectui notitiam abſtractiuam ſine præuia intuitiua. Nos verò de potentia abſoluta loquimur. Quod verò attinet ad minorem, facilè etiã

Refutatur hæc. 4 ratio & merito.

Dd eſt

est eam refellere, nam non est incommodum quòd intuitiuam Deus sui notitiam communicet viatori: imò hæc faciliùs conceditur quàm abstractiua, sicut cõmunicauit Paulo, & Moysi:& tũc hac intuitiua præuia, posset haberi abstractiua de eodem obiecto. Hac ergo quarta ratione posthabita, recurrendum est ad tres illas præcedentes, & præcipuè ad primam iam positam, & explicatam.

VII. *Ad Scotum respõdetur.*

Ad ea verò argumenta quæ ab aduersarijs obijciũtur, respondentes, primùm omnium, quod Scotus asserebat, videlicet, naturaliter posse obtineri ab angelo hanc notitiam, speciem tamen ad ipsam requisitam esse supernaturalem, hoc inquàm à Theologis admitti non debet. Nam si species supernaturalis est, exigit ex natura sua concursum Dei supernaturalem ad operationem, idest, ad cognoscendum per illam speciem. Diceret aliquis: Forma supernaturaliter producta producit, & elicit suam operationem naturaliter, videlicèt oculus miraculosè restitutus cæco. Sed qui hæc diceret, non attenderet quòd oculus, licèt supernaturaliter restitutus, est tamen forma naturalissima animalis, & ideò concursu Dei naturali contentus esset ad operandum: non sic illa species, quæ cum supernaturaliter produceretur, & esset ordinis supernaturalis, vt pote quæ obiectum supernaturalissimum repræsentaret, exigeret planè concursum supernaturalem naturæ suæ debitum: sicut gratia, fides, lumen gloriæ, quoniam formæ sunt supernaturales, nisi concursu Dei & motione supernaturali, ad opus applicari non possunt. Quòd si Scotum quisquam tueatur dicens, illam speciem secundùm suam substantiam esse naturalem, licèt supernaturaliter infusam, quæ planè videtur esse eius sententia in illa quæst. 9. sub litera

Formæ supernaturales exigunt cõcursũ Dei supernaturalē ad hoc ut operentur.

Replica pro Scoto.

A N.in.2.distinct.3.atque adeò solo concursu Dei naturali contenta esset. Opponimus ei quod iam natura sua non haberet infundi nisi naturaliter, nec haberet operari nisi naturaliter, cùm ipsa suapte natura sit naturalis, licèt ex accidenti miraculosè, & supernaturaliter infundatur, & operetur. Dicere autem, videri posse Deum quidditatiue, & euidenter quo ad personarum Trinitatem, & mysteria fidei, per principium naturale, perque motionem Dei naturalem, & concursum generalem, non est admodùm pium: imò videtur impium, & contra illud, Nemo nouit patrem nisi Filius, aut cui Filius voluerit reuelare. Et, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, &c. Et, Hæc est vita æterna vt cognoscant te, &c. Atque adeò hac in parte non possumus non Scotum deserere, quod inuiti facimus, quandoquidem præ alijs nos qui eius cathedræ in hac vniuersitate Salmantin. meritis licèt imparibus, præfecti sumus, arctiùs eum tueri, & propugnare tenebamur.

Solutio.

Matt. 17.
Matt. 10.

B

Ioan.

Ad primum ergo argumentorum, quod erat Scoticæ imaginationis fundamentum, respondetur primò, retorquendo argumentum in caput Scoti, quòd eadem ratione probaret, posse Deum per suam voluntatem solam, non concurrente sua essentia, communicare notitiam intuitiuam sui alicui intellectuali creaturæ. Si enim mediante sua essentia in ratione obiecti cogniti, causat notitiam intuitiuam sui: & rursus, Quidquid facit mediante sua essentia, potest facere sola voluntate non concurrente essentia, vt concedit Scot. certè ego non video cur non per voluntatem possit Deus, citra suæ cõcursum essentiæ, dare notitiam intuitiuam sui. Sed scio quid huic nostræ

Ad primũ.

C

Arguit Aureol. pro Scoto, cōtra nos obiectioni Aureolus.q.2.prologi art.3. pro Scoto respondeat, dicit enim, quòd signanter dicitur in illa maxima quidquid potest Deus facere, &c. & non dicitur, omne ad aliquid quod potest Deus facere, &c. Cùm enim intuitiua includat necessariò respectum ad actualitatem, & existentiam, & præsentiam obiecti, secundùm Scotum: abstractiua verò non ideò non sequitur quòd posset causare intuitiuam, absente obiecto, ex eo quòd possit abstractiuam: quia respectum illum ad obiectum præsens supplere non potest, in eius absentia: sicut neq; Patrem sine filio facere. Hanc tamen Scoti Apologiam redarguit optimè Toletanus suprà. Sed quidquid sit de hoc, quoniam in solutione vltimi.§. tantisper in huius difficultatis enodatione immorabimur, pro nunc dicimus, quòd illa Maiori æque probaret Scotus, illam notitiam abstractiuam potentem esse ad beatificandum, quod tamen ipse negat: nam vt in secunda conclusionis probatione ostendebamus.§. 6. non consistit beatitudo sanctorum in respectu illo ad obiectum præsens, sed in intrinseca perfectione, quam habet illa cognitio, ex eo quòd est quidditatiua diuinæ essentiæ, Trinitatis, attributorum diuinorum, &c. & est euidens, & sicuti est, & per propria, vt ibi ostendimus. Cum ergo omnis notitia quidditatiua Dei sit beatificatiua, vt ostensum est, & Scotus asserat beatificam nō posse dari citra intuitiuam, certè fateri tenetur neque posse dari aliquam quidditatiuam abstractiuam, sed aut nullam quidditatiuam, aut verò solam intuitiuam, beatificatiuam.

Solutio.

Altera solutio. Respondetur secundò cum Argentina suprà.q.3.prologi.art.1.§. Ad primum igitur quæstio. negando illam Maiorem Scoti, scilicet, Quidquid potest Deus facere mediante sua essentia, potest immediatè per suam volun-

A tatem: quia eadem ratione sequeretur, quidquid potest Deus mediante sua potentia posse immediate per suam voluntatē sine potentia, & sic posset sine potentia, quod est contradictio. Item quia cùm diuina essentia sit totius entitatis & causalitatis pelagus infinitum, dicēdum est, quòd nec voluntati, nec alieni attributo competit infinita virtus, nisi in quantum idetificatur essentiæ. Præterea vel hoc competeret voluntati diuinæ vt voluntas est, vel vt diuina est: non primo modo, quia tunc competeret omni voluntati: nec secundo modo, quia vt sic est idē cum essentia diuina, ergo in nulla actione reali potest ab

Attributa Dei non habent infinitatem prout præscinduntur ab essentia.

B ea præscindi. Præterea, Omnem actiuitatem habet volūtas magis ab essentia quàm èconuersò, cùm essentia formaliter sit primus, & purissimus actus: primum autem in quolibet genere est causa omnium aliorum, & hoc realiter in his quæ realiter differunt: vel saltem secundùm rationem in his quæ ratione differunt. Neganda itaq; est illa Maior, scilicet, Quidquid potest Deus facere mediante essentia, potest facere sola voluntate.

Quod si quisquam objiciat, vt res hæc radicitùs enucleetur, id quod optimè vidit ipse Argentina, quòd hæ omnes rationes concludunt de essentia diuina, vt absolutè sumitur, & tunc verum est quòd nihil facit volun-

Adhuc obijcitur pro Scoto contra nos.

C tas nisi priùs ordine rationis essentia faciat, & moueat voluntatem: at Scotus non loquitur de essentia hoc modo considerata, scilicèt absolutè & secundùm quòd est realis omnium rerum causa, sed secundùm quòd habet rationem obiecti in esse intentionali & cognito: sic enim habet rationem quasi contractam, & subordinatam voluntati diuinæ, & essentiæ ipsi absolutè & realiter considerata. Itaque essentia ipsa diuina in ratione obiecti subordinatur sibi ipsi in ratione rei, & voluntati: & sic absque

 essen-

essentia secundùm hanc secundam considerationem pos A set voluntas, & essentia diuina secundùm primam considerata, causare in meo intellectu illam notitiam abstractiuam, quod contendit Scotus.

Solutio.

Ecquidem, vt verum fatear, plurimùm mihi arridet modus iste sustentandi Scoticum fundamentum. Atq; adeò aliter à nobis euerti potest, nimirum statuendo tanquàm firmum & certum, causæ effectiuę mouentis obiectiuè vicem, & causalitatem Deum non posse supplere: quia omnis cognitio importat intrinsecè respectum attingentiæ ad rem præsentem in ratione obiecti cogniti. Quę quidem præsentia dato casu quòd non sit rei in sua actuali existentia, & reali præsentia (hoc enim optimè posset Deus supplere, quòd esset cognitio vera, & quidditatiua rei non existentis realiter, & non præsentis realiter, & de facto contingit in notitijs abstractiuis) at necessariò debet esse secundùm præsentiam & existentiam intentionalē; seu in esse cognito, & sic in aliquo repræsentatiuo. Cum verò vt vidimus tale repræsentatiuū Dei nō posit esse, certe reliquum esse debet, quòd sola sua voluntate sine essentiæ suæ præsentialitate, dare sui quidditatiuam notitiam, etiam abstractiuam, Deus non posit. Elicitur solutio præsens ex Durand. quæst. 3. suprà num. 13. & 14. & ex C Francisco de Christo supra quæst. 2. prologi. in solutione ad. 4. argumentum. Et hactenùs de primo isto dicta sint: quæ si alicui multa videntur, sciat ad sequentium etiam argumentorum decisionem multum iuuare, quod cum viderit, æqui bonique consulet nostram moram prudens lector.

Deus nō potest supplere uicem causæ mouentis obiectiuè in esse cognito.

VIII.

Moyses, & Paulus euidēter recordabantur se uidisse Deum.

AD secundum principale quod nobis à Mairon. obijciebatur, respondetur, Diuum Paulum recordari quidem, & scire euidenter se vidisse diuinam essentiam, negamus

A gamus tamen id per aliquam speciem, aut imaginem diuinitatis propriam effectum fuisse: quandoquidem negamus illam notitiam recordatiuam fuisse quidditatiuam, licèt esset abstractiua euidens, quantùm ad an est ipsius essentiæ, & Trinitatis. Et quamuis memoria, & intellectus æqualem habent latitudinem, ita, vt quidquid intelligimus posimus memorari non tamen eo modo quo intelligimus: nam rem quam intelligimus intuitiuè non possumus memorari intuitiue. Et item, si res quam præsentem intelligebamus, talis esset naturæ, vt citra speciē per seipsam videretur, & sui speciem relinquere non posset impressam potentiæ: tunc non fit vt quidditatiue possimus eius memorari, licet quidditatiue eam cognouissemus. Huiusmodi est diuina essentia. & ideò licet eam quidditatiue per intellectū conspexerint Paulus, & Moyses, non sequitur quod posint per memoriam recordari eiusdem diuinitatis quidditatiue, & per propria deitatis, sed per aliena, & quo ad an est. Quæ omnia in sequentibus examinanda nobis sunt, an & quomodò fieri posint. Sed interim vide sequentem solutionem.

IX. Quòd Moyses, & Paulus recordabantur.

AD tertium principale concedimus primum omniū Scoto, D. Paulū non solū recordari euidenter rerū in essentia diuina visarum, sed ipsius etiā essentiæ, quidquid Caiet. in aduersum senserit, vt ibi dictum est in. 2. & 3. argumento. §. 5. negamus tamen illam recordationem fieri potuisse per propriam diuinitatis speciem, & quantùm ad quid ipsius diuinitatis, sed solū quantū ad an est vt dicebā modo, & dicā inferiùs. Verū quidem est quod doctores fere omnes superiùs commemorati Dur. q. 3. prologi, num. 19. Franc. de Christo q. 2. ad. 5. & Tolet. ar. 3. & 4. ad rationes Landulphi. Argent. quæst. 3. art. 1. ad. 7. imo & S. Thom. 1. part. quæst. 12. artic. 9. ad. 2. & 2. 2. quæstione. 175. ar.

artic.4.ad.3.& Caietan.ibi solùm admittunt quòd Paulus indistinctè & confusè meminerit essentiæ diuinæ, quod quadamtenus ab ipso est insinuatum.2.Corint. 12.siue in corpore,siue extra corpus,nescio,Deus scit,&c. Quod si verum est,faciliùs nos ab his tricis & ambagibus extricabimus. Verùm quoniam,vt ego opinor,euidenter, & distinctè visionis illius,atque adeò eius obiecti Paulus meminerat,& in subsequentibus fateri debemus.§.13. distinctam euidentem Trinitatis notitiam quoad an est viatori communicari posse à Deo,& communicatam fuisse de facto Christo Domino,citra visionem beatificam, vt infrà.§.14.quoniam id videtur innuere S. Thom.3. p. q.11. art.1.idcirco præstat in præsenti dicere,quòd dictum per sæpè est,videlicet,distinctè,& euidenter Paulum recordari diuinæ essentiæ,sed id solùm erat quoadan est, & per alienas species,vt.§.16.determinabimus.

2.Cor.12.

Obiectio.

Porrò cum obijcitur in argumento quarto, Recordatio illa duplex habebat obiectum,scilicet,& actum præteritum,& obiectum illius actus:& non apparet quomodò euidentiam habere potuerit de vtroq;, nisi ab vtroq; relictam speciem in memoriæ conseruasset. Respondetur speciem illam non fuisse diuinæ essentiæ, quod erat obiectum illius actus:cuius autem fuerit dicendum est à nobis in subsequentibus.§.16.ad quæ iam toties lectorem remisimus. Sed patientem aurem præstare debere discipulum,& oculum similiter patientem,monuit Horatius in Epistolis.

Diluitur.

X.

Omnis cognitio terminatur ad aliquod obiectum: nec Deus potest facere oppositum.

AD quartũ principale,quidquid sit de his quæ à Maioribus inuoluuntur,respõdemus facilè, oportere omnẽ cognitionem terminari ad aliquod obiectum, & insuper non posse Deum supplere vicem causæ effectiuæ mouẽtis obiectiuè,intelligo quantum ad omnia,nam licèt pos

sit

A ſit ſupplere præſentiam veram ipſius cauſæ motiuæ, non tamen eam præſentiam quæ per ſpeciem, vel per aliud repræſentatiuum fieri ſolet, & debet. Quia, vt ſupra dicebamus. §.7. cognitio importat intrinſece reſpectum attingentiæ ad obiectum cognitum. Et quia obiectum attingi non poteſt niſi in ſeipſo intuitiuè (quomodò attingitur à beatis diuinitas in patria) aut verò per ſpeciem ſui; aut in proprio repręſentatiuo: & diuinitatis ſpecies, aut proprium repræſentatiuum, vt iam oſtendimus. §.6. in. 1. ratione conclu. non poteſt dari, hinc eſt nō poſſe dari quid ditatiuam diuinitatis notitiam niſi intuitiuam beatificam (vt dictum eſt) aut verò imperfectā, & quantùm ad an

B eſt, vt dixi ſuprà, & dicam inferiùs.

Ad. 5. Arg.

Ad quintum reſpondetur ex ipſo Tolet. & ex dictis, negando quòd aliquis intellectus habere poſsit omnia requiſita ad abſtractiuam notitiam de diuina eſſentia: nam vt alia prætermittamus, ſanè habere non poteſt eſſentiā diuinam in ratione obiecti motiui, (quod tamen opórteret habere) niſi intuitiuè, vt eam habent beati: non verò abſtractiuè. Patet, nam hoc eſſe deberet per aliquam ſpeciem obiecti vicariam, aut repræſentatiuum creatum, quod Deus produceret ſuæ eſſentiæ: quod tamē dari omnino repugnat, vt viſum eſt. §.6. Ad confirmationem reſ

C pondetur ſimiliter, efficientiam cauſæ ſecundæ mouentis obiectiuè minimè ſupplere poſſe Deum, vt vidimus §.7. ad. 1. in fin. & nunc in ſolut. ad. 4. propter intrinſecum ordinem, atq; reſpectum, quem dicit cognitio, attingentiæ ad obiectum præſens, ſiue in ſe, ſiue in aliquo alio repræſentatiuo: quorum nullum eſſet in illo caſu. Itaq; non eſſet præſens in ſe, quia ſic ſolùm eſt præſens beatis per beatificam, & intuitiuam viſionem: nec verò eſſet præſens in aliquo proprio repræſentatiuo, quod dari non

posse multoties diximus. A

XI. *Notitia dicit intrinsecum ordinem ad obiectum præsens.*

AD vltimum respondetur, quòd Deo subtrahēte omnem præsentialitatem obiecti, ita scilicèt, vt præsens non maneret obiectum potentiæ nec secundùm se, neq; secundùm speciem, aut aliquod aliud repræsentatiuum, impossibile est cognitionem, aut notitiam aliquam remanere neq; intuitiuam, nec abstractiuam, propter intrinsecum ordinem attingentię ad obiectū aliquo modo præsens, quem dicit notitia. Concedimus quidem quod asserebatur in argumento, videlicèt, notitiam intuitiuam & abstractiuam non differre essentialiter, & specificè. Nam quæ differunt specie, differunt numero, ex Arist.5.met.c. de vno. at hæ duæ notitiæ possunt non differre numero, quandoquidem eadem notitia non variata in aliquo absoluto, quæ nunc est intuitiua, verbi gratia, rosæ, posset esse abstractiua eiusdem si rosa desineret existere, & maneret præsens potentiæ cognitiuæ per suam speciem. Et rursus, si fiat præsens non solùm per speciem, sed per se ipsam, Deo illam de nouo producente, esset rursus notitia intuitiua quæ paulò antè fuit abstractiua, vt bene Toleta. tametsi Dominicus Soto, lib.1. Summularum. c. 3. lectione vnica, vbi de termino mentali disserit, id negare videatur. Noster Toletan. forsitan hac in parte accuratiùs loquitur, dicens, manere eandem numero notitiam, & speciem etiam eandem, quod & ipsemet Sotus tandem seipso doctior apertè docuit in.4.d.9.q.2.ar. 5. propositione.1. Quanuis vt proposit. 6. subinfert Toletan. prout includunt diuersos respectus attingentiæ ad obiectum, nam vna attingit præsens, altera absens, dici possunt differre specificè: sed hæc erit diuersitas speciei accidentalis, quandoquidem secundùm substantiam, & absolutè maneret eadem. Ad rem ergo: Dico quòd cum Deus præsens manere

Eandem numero notitiā fieri de intuitiua abstractiuā, & ècōuerso, per solam extrinsecam mutationem.

B C

A manere non poſsit intellectui per aliquam ſpeciem, aut repræſentatiuum ſui, ſicut poteſt manere roſa, ideò non poteſt Dei dari notitia abſtractiua, ſicut datur roſæ. Videatur Durand. quæſtio. 3. prologi num. 13. &. 14. vbi doctè diſſerit qua ratione potentiæ animalis ſi omnino à ſuis obiectis diſtent, non poſsint proprias ſenſationes elicere.

XII. *Viſio panis conſecrati in Euchariſtia an ſit eadem & continuetur cum ea quæ erat prius.*

AD id vero quod de accidentibus in ſacramento Euchariſtiæ poſt conſecrationem remanentibus, opponitur, dico quòd ſiue ſit eadem, ſiue alia notitia illorum accidentium, panis ve, hoc tamen certiſsimum eſ- B ſe debet, ſcilicèt, idem obiectum aut in ſe, aut in ſui ſpecie, & ſimilitudine in potentia derelinqui, ex quo præſens notitia gignitur, aut præcedens conſeruatur. In noſtro autem propoſito nec eſſentia diuina ipſa relinquitur præſens in ſe ipſa, ſic enim eſſet intuitiua notitia, neque verò in aliquo repræſentatiuo, vt eſſet notitia abſtractiua: quoniam tale repræſentatiuum, tanquam impoſsibile, iam ſuprà propulſatum, & reiectum eſt. §. 6. Quod ſi ſciolus quiſpiam noſtrum de hac re iudicium petat, paucis illud proferemus, ſi tamen priùs conſideremus Magiſtrum Soto iam priùs nobis in. 4. diſtinctio. 9. C quæſtio. 2. artic. 5. propoſitione. 1. &. 2. ſuam de hac re pronunciaſſe ſententiam dicentem. Primò, poſt conſecrationem manere eaſdem notitias ſenſitiuas, quæ erant ante, ſcilicèt huius albi, huius ſapidi, huius rotundi, non ſolùm in ſenſu exteriori, verùm in interiori. Et ſi arguas: Erunt ergo illæ notitiæ intuitiuæ panis, & vini, ſicut erant antea. Reſpondet, quæſtionem eſſe de nomine, libentius tamen ſe aſſruere, manere intuitiuas. Dicit ſecũdò, nõ ſolù in abſtracto notitias manere eaſdem reſpectu

 ſcili-

ſcilicet,accidentium coloris,ſaporis,quantitatis, &c. ſed etiam reſpectu panis,& vini eſſe eaſdem, ipſaſq; intuitiuas:licet enim panis, & vinum non ſint in ſe præſentia, ſunt tamen in virtute,ſcilicet,in accidentibus, quæ vim retinent conſeruandi eaſdem notitias.Dicit tertiò:Etiam intellectiuam notitiam eſſe eandem,& itidem eſſe intuitiuam panis & vini ſicut antea:notitiam inquàm ſimplicem, & abſolutam, vel apprehenſiuam : nam iudicatiua non eſt eadem ſiquidem ibi non ſunt panis & vinũ. Quod ſi obijcias:Iam ergo illæ notitiæ ſenſitiuæ, & illa intellectiua apprehenſiua erunt fallaces, & deceptoriæ, quandoquidem apprehendunt aliter quàm res ſit.Colligitur ſolutio ex ſolutione eius ad tertium argumentum, in fine articuli:Tales notitias falſas non eſſe,quia nõ ſunt iudicatiuæ,ſed apprehenſiuæ: in ſimplici autem apprehenſione non eſt veritas,aut falſitas.Dicit quartò, in homine infideli iudicante ibi eſſe panem & vinum,eſſe quidem notitiam falſam,& falſum iudicium,id tamen ex accidenti contingit,aut quia ipſe credere fidei myſterium renuit:aut verò ſecundò,quia ipſum iudicium falſum res ipſæ naturales ſua virtute inducunt.Veluti qui rectam haſtam videt,cuius media pars eſt in aqua,& altera pars in aere,fallitur exiſtimans eſſe curuam, ab ipſa ſpecierum viſualium refractione. Hæc ex multis quæ ibi dicit Sotus,collecta ſunt.

Refutantur duo aſſerta Mag.Soti.

CAEterùm quoniam & meum ſenſum pollicitus ſum hac in cauſa depromere, ſentio planè quædam hîc à Mag.Soto ſcribendi celeritate compulſo, non ſatis accuratè dicta eſſe,ſalua pace tanti viri. Primum quidem quod aſſerit,poſt conſecrationem manere notitiam intuitiuam ſubſtantiæ panis tàm in ſenſu quàm in intellectu.Cum enim de ratione notitiæ intuitiuæ ſit præſentia,

A tia, & existentia obiecti, aut altera saltim, vt omnes fatea-tur, de quo supra. §. 5. initio, non apparet qua ratione nec præsentis, nec existentis panis haberi possit intuitiua notitia: quanuis accidentium eandem intuitiuam remanere dici debeat, siquidem accidentia ipsa omnino eadem & ipsissima remanent, & præsentia, & existentia. Alterum assertum Soti mihi similiter displicet, quòd scilicet res ipsæ naturales sua virtute inducunt iudicium falsum in Eucharistia, & in exemplo de hasta. Præstat sanè dicere falsitatem illam iudicij minimè ex rei visæ natura prouenire, sed aut ex infidelitate hominis sumentis occasio-
B nem errandi ex illis accidentibus: aut ex ignorantia rustici, solem paruæ esse quantitatis, & hastam illam partim aere, partim aqua circunscriptam, esse obliquam & curuam, ignoranter existimantis: non dolo Dei, aut naturæ rerum, sed culpa propriæ rusticitatis, & imperitiæ. Et hæc de prima nostræ quæstionis quodlibeticæ parte dicta sint. In secunda verò, & tertia mutabo consilium, & breuiter me ab illis liberabo.

Disputatio, An quantùm ad quæstionem, an est, cognouerit Christus per scientiam infusam mysterium Trinitatis.

A

XIII.

Opinio affirmatiua, uera & tenenda.

Prophetæ euidenter norant mysteria fidei in attestante.

Obijcitur.

Diluitur.

Angeli etiã habebãt euidentiã mysteriorum in attestante.

PArtem affirmatiuam, quæ vera, & à nobis sequenda, & amplectenda est, aut tenent, aut tenere videntur Caietan. Durand. Gerson. Henric. Diony. Tolet. &c. Principio Caiet. 2.2. quæst. 171. ar. 5. contendit euidentiam Trinitatis, & incarnationis, &c. quo ad an est vel quia est, habuisse prophetas. Vnde apertissimè sequitur Christo eam non esse denegandam secundùm scientiam infusam. Quòd si quispiam opponat Caietano, quòd reuelata prophetis non videbantur ab illis, & sic non poterant euidenter illa nosse. Dicit Caieta. quòd quantùm ad id quod de mysterijs reuelabatur illis, videbantur ab ipsis: reuelabantur autem eis mysteria quantùm ad an est eorum, non quantum ad quid est. Atque ita non videbant Trinitatem, non Verbum incarnatum, sed Trinitatem esse, & Verbi incarnationem futuram esse. Similiter in eadem. 2.2. quæstione. 5. articulo. 1. docet Angelos in sui creatione huiusmodi euidentiam mysteriorum habuisse, non quòd ea in seipsis viderent, nec euidentiam terminorum aut extremorum, quibus illa mysteria cõnectebantur, haberent, sed quia videbant ea in Deo reuelante, & attestante ea: nam sciebant euidenter, Deum esse qui attestabatur, & reuelabat eis talia mysteria: ac proinde euidenter assentiebantur illis vt veris, idque propter efficaciam huius discursus: Omne reuelatum à Deo est verum: Hæc mysteria reuelantur

B

C

A lantur nobis à Deo, Ergo sunt vera. Maior euidens erat illis, vt constat. Rursus Minor etiam euidens erat Prophetis, Angelis, & Christo. Certò enim sciebant non ab alio quam à Deo fieri sibi tales reuelationes rerum supernaturalium, & sic euidens erat eis quod tales res erant omninò veræ. Tandem ipsemet Caietan. 3. part. quæstione. 11. articulo. 1. fatetur ingenuè, Animam Christi per scientiam infusam clara reuelatione nouisse Deum esse trinum & vnum: non tamen ipsam diuinam essentiam nam vtrunque dicit D. Thom. ibi. Cum enim statuisset Sanct. Thom. omnia quæ per diuinam reuelationem

Christus etiã habuit euidẽtiã in attestãte mysteriorum.

B hominibus innotescunt, nouisse animam Christi extra scientiam beatam, excepit diuinam essentiam dicens: Ipsam tamen Dei essentiam per hanc scientiam non cognouit, scilicet infusam, sed solùm per primam, idest, per beatam. Quasi diceret, quòd ipsa mysteria, & complexa propositionalia, & articulos fidei, vt Deum esse trinum, esse hominem, Deus reuelauit sæpissimè esse vera: ac proinde ea nouit Christus per scientiam infusam, non tamen diuinam essentiam, eò quòd diuina essentia non computatur inter reuelari solita à Deo.

C Durand. in. 3. distinct. 23. quæstione. 9. numero. 12. dicit: Hanc credibilium euidentiam habuisse Angelos à principio propter efficaciam illius discursus suprà positum, omne reuelatum, &c. & in hoc quidem consentiunt sibi Caietanus, & Durand. Dissentiunt tamen in hoc quòd Durand. existimat huiusmodi euidentiam, licèt solùm esset in attestante Deo, & non in rebus ipsis attestatis, destruere fidem: & sic Angelos nunquam ambulasse per fidem. Et prius in eodem libr. 3. distinctione. 14. quæstione. 3. numero. 6. & 9. dicit Christum citra visio-

Dur. sentit quod cũ euidẽtia in atte stãte nõ stat fides.

visionem beatificam cognouisse omnia mysteria Trinitatis, incarnationis, &c. Cùm verò hæc non cognouerit per fidem, quia eam nō habuit, nec verò per speciem aliquam, aut repræsentatiuum Dei, nam hoc genus cognitionis iam ipse confutauerat in.q.3.prologi & in.2.d.23.q.2.apparet secundùm Durand. non restare aliud cognitionis genus, quo Christus mysteria ista cognosceret, nisi per reuelationem & attestationem.

Alij authores pro hac sent.ent.

Tolet.q.1.prologi.ar.2.conclusione.3.& infrà, & ar.3.& 4.in solutione ad argumenta contra eam. Dionysius Carthu.q.1.prologi & alij hoc ipsum approbasse videntur. Quin Dion.ipse existimat præter Christum, angelos, & prophetas, etiam quosdam alios sanctissimos, ac Deo deditissimos viros hanc mysteriorum fidei euidentiam in attestante fuisse consequutos. Sed & Gerson Alphab.13.lit.H.huic adhæret doctrinæ, nam dicit posse manere fidem cum euidentia Trinitatis, qualis est, inquit, in doctoribus contemplatiuis mirabiliter illuminatis à montibus æternis. Dion. verò sic ait: Spiritus sanctus potest mētem humanam sola interiori alloquutione plenariè informare, & certificare de sua supernaturali informatione, absq; hoc quòd videant ipsum Verbum, aut Spiritum sanctum. Imo sic plurimos erudiuit, & sic fit in visionibus mysticæ Theologiæ, & in raptu, & ecstasi. Et statim: Per donum intellectus clarissimè, certissimè, ac subtilissimè intelligunt ea quæ sunt fidei: sed illuminatio ista solis datur eis qui in puritate cordis, & charitate magis proficiunt, qualis fuit sanctus frater AEgidius, qui noluit dicere, Credo in Deum, sed scio Deum. Hæc Diony. subdit autem hæc verba: In hoc lumine veritates fidei euidēter, & prorsus indubitatèr cernuntur. Ad idem est Henricus de Gand. multis in locis vbi supra allegatus est, Quodlib,

A lib.8.q.14.& quodlib.12.q.2.& quodl.6.q.2. Thomas etiã Villanouanus in Concione de feſto Trinitatis, vir planè ecſtaticus, ac plurimæ deuotionis, & ex Monacho Auguſtiniano in Archiepiſcopum Valentinum euectus, huic arridet ſententiæ, hæc verba proferens ardentiſsimã eius charitatem redolentia: Dicam fratres, dicam, & cum nimio cordis mei gaudio dicam: & ſi vobis forſan temerarius viſus fuero, dicam: Fides tua, Domine, ſanctis tuis iã vix fides eſt, quoniam de fide iam quodammodò tranſit in lucem. Et infrà: Hæc tamen lux, vt ego exiſtimo, tranſit, & non diù remanet in intellectu, Deo ſic volente, ne B fidei meritum deperdatur. Hæc ille. Vt verò ipſe ibidem docet, huiuſmodi euidentia minimè deſtruit fidem, quoniam & ipſa Beatiſsima Virgo quæ omni proculdubio plures, ac illuſtriores cæteris viatoribus habuit in hac vita reuelationes Dei, ac clariorem rerum credibilium notitiam, adhuc fidem nunquam exuit, quoniam illa euidentia ſolùm reducebatur ad euidentiam in atteſtante. Niſi fortaſsis aliquando facialem, ac beatificam diuinæ eſſentiæ habuit in hac vita degẽs intuitionem: cum hac enim fides minimè ſtat.

Tẽpus me deficeret ſi exactè, & adamuſsim expẽdere C vellẽ omnia quæ hac in parte expendenda deſiderantur. Sed diſputationes nr̃as tẽpori accõmodemus, quãdoquidẽ ipſis tẽpus accõmodare nõ poſſumus. Vnica itaq; cõcluſione breuiter quid hac in parte tenẽdũ ſit explicabo.

XIIII. *Chriſtus per ſcientiam infuſam nouit euidẽter Trinitatẽ per reuelationem, & atteſtationem, quoad an eſt.*

VNica concluſio: Quidquid ſit de Angelis, ac prophetis, quantùm attinet ad ſacratiſsimam animam Chriſti, negándum non eſt, imò conſtanter affirmandum, quòd præter ſcientiam beatam cognouerit myſteriũ Trinitatis, & cætera fidei ſacramenta per atteſtationem, ac reuelationem Dei. Sanè Chriſtum Dominum ſecundùm

 quòd

quòd viator erat, ac populi prædicator & doctor, notitiã mysteriorum diuinorum perfectissimam habere dicebat. Non enim à scientia beata, & à se ipso in quantùm erat comprehensor implorare, & quasi emendicare debebat notitiam eorum mysteriorum quæ populos edocturus erat. Cũ ergo notitia quã de his habere debuit, obscura & ænigmatica esse non deberet, postquã fidem nõ habebat: sed nec intuitiua, vt patet, siquidẽ non erat beata. Nec verò abstractiua per propriam mysteriorũ speciem, quia talis nõ est dabilis vt.q.præced. vidimus, restat vt in atteståte, & per diuinam reuelationẽ habuerit euidentẽ eorũ cognitionẽ. Rursus, actiones Christi quibus merebatur, & secundũ quas erat viator, à qua cognitione regulabãtur? Certũ est enim oẽs humanas operationes ad aliquã iudicij, & cognitionis amussim esse perpẽdẽdas, & regulandas. Vt actio bona moralis naturalis secundũ rectã rationẽ naturalẽ habet dirigi. Et actiones supernaturales cognitione supernaturali, idest, à fide mensurantur. Actiones patriæ à visione beatifica. &c. Iã ergo inquiro, Actiones Christi meritoriæ supernaturales, præsertim dilectio Dei super omnia, cuius cognitionis regula mẽsurabãtur? Non rectæ rationis naturalis: nã hæc solũ metitur actiones naturales: nõ fidei, quæ in Christo nõ erat: non visionis beatæ, nã illa solũ regulat actiones cõprehensorũ, & non viatorum meritorias, restat ergo vt agnitionẽ mysteriorũ diuinorum regulatricem illarum actionum in Christo constituere debeamus, & sic habemus intẽtũ.

XV. *Arguitur cõtra hanc euidentiã in attestante. Primo.*

SVnt quibus plurimũ displicet euidẽtia in atteståtẽ. Nã primũ arbitrãtur dari nõ posse, nisi simul detur in re attestata. Vnde pro cõperto habẽt id quod Dur. aiebat, scilicèt, euidentiã in attestante destruere fidẽ. Probãt, quia scientia à posteriori vnitatis, & existẽtiæ Dei excludit fidem

A dē de ipsa vnitate & existētia Dei: vnde Christiani Philosophi qui huius vnitatis Dei scientiam habebant à posteriori, idest, ab effectibus, & per creaturas, fidē eius nō habebāt, ergo à fortiori, euidentia in attestāte & habita per discursum illū, omne reuelatū à Deo est verū, repellit fidē. Patet consequentia, quia illa scientia à posteriori solū generabat euidētiā quoad an est vnitatis Dei, & per hoc excludebat fidē, ergo similiter euidētia in attestāte, quę gignit euidentiā conclusionis quo ad an est, excludet fide. Cōfirmatur, quia si effectus Dei visi, & inuestigati à Philosophis, inducebant euidētiā expulsiuam fidei, quare testimonium expressum & euidens ipsius Dei non generabit euidentiam, quæ similiter excludat fidem? B

Secundo. Secundò arguūt, quia intelligere nequeunt quomodò quis habeat euidentiā quòd Deus reuelat, & non ipsius Dei. Si enim nō videt Deū ipsum, quomodo scit Deū esse qui reuelat? Equidē qui non cognoscit euidēter Petrū, certus esse nō poterit an ipse sit qui sibi loquitur. Cū ergo Christus per scientiā infusam, & similiter Angeli, & prophetæ, nō viderent Deū ipsum, nō est vero simile ꝙ euidenter scirent Deū esse reuelatorē, & attestatorē mysteriorū. Confirmatur, & est argumentū quo vtitur Tolet. q. 1. prologi ar. 2. in probatione 3. conclusionis, quia nō apparet vnde scirent euidenter ꝙ tales reuelationes, & loquutiones nō fiebāt sibi ab aliqua creatura: Vnde enim sciebat anima Christi per scientiā infusam, & supremus Angelus, quòd Deus aliquam creaturam perfectiorem & illuminatiorem seipsis non produxisset, à qua reuelationes illæ proficiscerentur? Quippe creare potuisset Deus Angelum aliquem qui lateret ipsam animam Christi, Deo ipsum occultāte, & hoc posse Deum facere bene sciebat Christus per scientiam infusam. Quòd autem C

ipſum non creaſſet, non ſciebat euidenter Chriſtus per illam ſcientiam, imò ſciebat ſe id non poſſe ſcire. Ab illa itaque creatura, aut ab aliqua alia poterant ſibi tales reuelationes fieri. Et ſic euidens non eſſet quod à Deo fierẽt. Et hęc quidem duo argumenta poſuiſſe ſat eſt. Nam breuitati conſulo. A

Ad. 1. arg.

Euidẽtia in atteſtãte nõ excludit fidẽ: cam tamẽ excludit ſciẽtia à poſteriori.

Ad horum primum dicitur, creaturas habere ordinem intrinſecum ad ipſum Deum, qualis eſt ordo effectus ad ſuam cauſam. Et ideò qui ex huiuſmodi effectibus demonſtrat Deum eſſe, demonſtrat per intrinſeca rei, & ex præmiſſis intrinſecis habentibus neceſſariam connexionem cum concluſione, & ideò generat euidentiam ſciẽtificam, excludentem fidem. Qui verò propter teſtimonium dicentis quantumuis infallibile, & veraciſsimum infert concluſionem, nõ procedit per intrinſeca rei, ſed per medium omninò extrinſecum, & ideò non facit tantam euidentiam, quanuis poſsit facere maiorem certitudinẽ. B

Obijcitur.

Sed obijcies: Nam huiuſmodi teſtimonium Dei reuelantis, facile eſt reducere ad demonſtrationem, Quia: ita vt procedatur ab effectibus intrinſecis ad ſuam cauſam, vt ſic generetur euidẽtia excludẽs fidem, hoc modo: Deus reuelat mihi quod verbum caro factum eſt, ergo hæc veritas in mente Dei eſt, & ſic eſt vera. Antecedens eſt euidens, vt ſupponunt Durand. & Caieta. & eſt effectus intrinſecùs conſequentis, nam intrinſecè præſupponitur ad reuelationem diuinam illius veritatis, quòd Deus illam veritatem præſciat, & præhabeat in mente ſua. C

Soluitur.

Reſpondetur tamen, quòd quanuis Deum præhabere illam veritatem in mente ſua, ſit cauſa quòd reuelet, & ex eo quòd reuelat, cognoſcam euidenter Deum illam veritatem in ſua mente præhabere, & ſic eſſe veram: adhuc nullam euidentiam veritatis ipſius m; ſt ;ij hab eo, quæ ex-

clu-

A cludat fidem: nam omnia illa media reuelationis, & mentis Dei ſunt prorſus extrinſeca. At verò cum ex creaturis proceditur ad oſtendendum quòd Deus ſit, verè acquiritur euidentia expulſiua fidei: nam proceditur per intrinſeca, & per medium habens intrinſecam dependentiam, & connexionem naturalem cum ipſa veritate, qualem habent effectus cum ſua cauſa præcipua, & efficienti. Nam ſcribat Deus in pariete, aut reuelet per Angelum quandam propoſitionem lingua Arabica, & reddat me Deus euidẽter certum quòd ipſe eſt qui eam ſcribit, aut reuelat: proculdubio euidens mihi erit talem propoſitio B nem eſſe veram, vi illius diſcurſus: Omne reuelatum à Deo eſt verum, illa propoſitio reuelatur à Deo, ergo eſt vera. Et tamen veritatis ſub illa latentis euidentiam in re ipſa atteſtata nullam habeo, ſed ſolùm in atteſtante, & reuelante.

Bene poteſt quis ſcire euidenter quòd Deus ſibi loquitur, ſine eo quod uideat Deũ.

Ad alterum dico, nõ eſſe intellectu difficile quòd ego habeam euidentiam quòd Deus reuelat, ſine eo quòd Deum videam. Vt enim ego euidenter ſciam quòd quis mihi loquitur, ſat eſt ſi per certiſsima, & infallibilia ſigna arguitiuè deducam non poſſe eſſe alium qui mihi loquitur, niſi illum, licèt illum ego non videam, verbi gra- C tia, ſi ſciam euidenter omnes homines eſſe ignaros aliquarum veritatum, & videam mihi aliquam earum reuelari, iam euidenter elicio non eſſe hominem qui mihi loquitur, ſed ſuperiorem aliquem, licèt illum ego nõ videam. Rurſus, & adducitur à Tolet. ſi ſciam Deum annihilaſſe omnes creaturas intellectuales, vt certum eſt Deum poſſe facere, & poſſe me ſcire, reuelante Deo, & rurſus, ſi reueletur mihi tunc Trinitatem eſſe, iam euidenter ſcio Deum eſſe qui id reuelat, cum ſciam euidenter aliunde prouenire non poſſe talem reuelationem. Tunc itaque

haberem euidentiam, quòd Deus reuelat, quòdq; vera est res reuelata, sine eo quòd Deum viderē. Ad Confir. respondeo, illud magnum esset miraculum quòd in natura aliquam Deus condidisset creaturam, quæ lateret Christū per scientiam infusam. Nam eo ipso quòd aliquā Deus crearet, innotesceret illa Christo. Recurrendo aūt ad miraculū, fateor Deū posse illā creaturā cōdere, & abscondere à Christo vt homo est: & tūc nesciret Christus, an à Deo fierent sibi tales reuelationes, an aliunde. Similiter viso fumo, euidenter ego iudico esse ignem: si verò Deus faceret miraculosè fumum sine igne, iam nulla mihi reliqua esset euidentia. Relinquendę itaq; res sunt suis naturis: & quia rebus sic relictis, anima Christi euidēter sciebat nullā creaturam sibi reuelare talia mysteria, profectò consequenter sciebat Deum esse reuelatorem, ac proinde veritatis reuelatæ euidentem notitiam habuit in attestante mysterij Trinitatis secundū scientiā infusam.

XVI.

An Paulus post raptum recordabatur euidēter Trinitatis, & per quod medium.

Vnum superest enodare. An Paulus postquā in raptu diuinā vidit essentiā, vt supponimus, habuerit notitiā euidentem ipsius essentiæ, & per quod medium? Dico, habuisse talem euidētiam, cum Tolet. q.1. prolo. ar.2. sub fine. Medium verò per quod eā habuit, erat omnino extrinsecum rebus visis, vt mihi videtur. Nempe propriū testimonium quo sibi testificabatur, & reddebat certum de tali visione, sicq; iudicabat euidenter esse Trinitatē quo ad an est, non verò quo ad quid est ipsius. Nam ipsius diuinæ Trinitatis nōn potuit habere speciem, aut proprium repræsentatiuum, cùm tale non sit dabile. Forsitan Paulus cū videbat diuinam essentiam, habuit actū, quo siue voce, siue mente dixit, Ego video Trinitatem. Huius autem actus speciem reseruare potuit in memoria: & sic transacta visione potuit per speciem illam recordari

A dari euidenter illius actus, quo aliquando ipſe iudicauit ſe videre Trinitatem: Et ex conſequenti ſeipſum reddere poterat deinde certum quod eſſet Trinitas in diuinis, nõ quia recordaretur Trinitatis in ſe, ſed illius actus quem formauit, & quo dixit ſe videre Trinitatem tempore quo illam videbat. Hocq; ſufficeret ad iudicandum euidẽter quòd eſſet Trinitas, nam ſic arguere poterat. Ego recordor euidenter me habuiſſe aliquando iudicium, quo iudicaui me videre Trinitatem: & nunc ſcio euidenter me tunc nõ fuiſſe mentitum eò quòd raptus ille fuit diuinus & ſupernaturalis, quod mihi etiam eſt euidens, ergo euidenter mihi eſt verum quod ſit Trinitas. B Reducebatur itaq; totum hoc ad euidentiam in atteſtante infallibili. ſ. in ſeipſo. Et pro nunc hoc mihi occurrit, aliud forſan dicturo ſi oculatius hæc liceret meditari.

POSTREMVM DVBIVM, quo oſtenditur quòd per creaturas Chriſtus myſterium Trinitatis inueſtigabat, & cognoſcebat.

C QVemadmodum in creaturis aliquid contemplari licet, ex cuius cognitione deducitur euidenter Deum eſſe, ita merito in quæſtionem vocamus, an aliquod etiam lateat diuinæ Trinitatis veſtigium in ipſis, per quod medio aliquo diuino, & ſupernaturali lumine, citra beatitudinem, poſsit aliquis acutiſsimus & illuſtratiſsimus intellectus deducere Deum eſſe Trinum. Breuiter me expediam.

XVII.
Opinio quorundã quòd ex creaturis non potest Trinitas cognosci.
Argumenta huius sent.

PArs negatiua persuaderi efficacissimè potest, eo quòd pluralitas personarum cum vnitate essentiæ est proprium diuinæ essentiæ: cuius similitudo reperiri non potest aut vestigium in tota rerum natura. Secundò, quia quamuis verum sit quod in omnibus effectibus est respectus, ac relatio quædã ad suas causas, & ex hac parte creaturæ omnes respectum habeant ad suum authorem, ac creatorem Deum, & creator ipse sit trinus: non tamen inde fit consequens quòd respectus quem creaturæ habẽt, sit ad Deum vt trinum, sed ad Deum vt vnum.

A

Confirm.1. quia cognitio relationis, natura sua, solùm ducit in cognitionem termini per se, & formalis: sicut cognitio filij solum ducit nos in cognitionem patris vt pater est, non vt albus est, vt musicus est, nam esse album, aut musicum habet se per accidens ad terminandam filiationem, & fundandam paternitatem. Ergo similiter ex cognitione creaturarum tantùm deueniri potest in cognitionem Dei vt author est, ac causa creaturarũ, vt vnus est, vt potens, vt bonus, vt sapiens, vt æternus, vt immobilis, quia omnia ista per se & formaliter concurrunt, & necessaria omninò sunt ad condendum creaturam. At verò esse trinum, esse incarnatum, &c. nulla ratione ex illo respectu qui in creaturis est, cognosci potest: quia esse trinum & incarnari omninò impertinenter, & quasi per accidens, & materialiter se habet ad ipsum Deum, vt creet.

B

Confirmat. secundò, nam S. Thom. 1. p. q. 32. art. 1. creaturas dicit fieri à Deo ratione vnius potentiæ quæ est attributum essentiale. Et. q. 39. artic. 4. ait, hoc nomen Deus aliquando supponit pro essentia sicut in hac, Deus creat. Et. 3. part. quæst. 3. art. 3. ait, quòd si per intellectum separemus à deitate personalitates, adhuc possemus intelligere

C

A deitatem posse assumere naturam humanam. Certè & creare. Et Ric. de S. Vict. 3. de Trini. c. 16. Si solùm, ait, esset vna persona in diuinis, in illa esset plenitudo potestatis ad creandū. De quo Sco. 2. d. 1. q. 1. ultim. Ex quo sit, Deū vt vnū esse per se, & formaliter creatorem: & sic nō referri creaturas ad trinū, sed ad vnū Deū. Confir. quia hoc discriminis versatur inter productionē Spiritus sancti, & productionem creaturarū: quòd illa per se & necessario exigit plures personas, hæc verò per se vnam tantū expostulat. Quartò, quia si vnaquæq; creatura ex eo præcise quod est creata à Deo refertur ad Trinitatē, iā pertineret ad ordinem naturæ talis relatio, siquidem Deus vt author naturæ est creat, non vt author gratiæ. Atq; adeò Angelus, qui naturaliter cognoscit omnia naturalia, cognosceret etiam naturaliter illam relatione, & consequenter eius terminum quia totum clauditur sub ordine naturæ, & sic Trinitatem.

B

Existimo nihilominus in omnibus creaturis esse respectum ad Trinitatem & sic posse Deum producere speciem, per quam medio supernaturali lumine, extra scientiam beatam, posset aliquis respectum illum, ac proinde extremum euidenter cognoscere. Quod & arbitror contigisse benedictæ animæ Christi. Non loquor de creaturis supernaturalibus, quales sunt, gratia, fides, charitas, lumen gloriæ: nam per has & in his, quòd Christus euidenter Trinitatem cognosceret nullus ambiget. Enimuerò effecta hæc supernaturalia per se & ex propria natura referuntur ad Deum vt Trinū. Et sic si Deus daret alicui viatori, vt naturam horū effectorū euidenter nosset, vt dare potest, & de facto dedit Christo, iam ille euidenter cognosceret Trinitatem. Loquor ergo de effectibus naturalibus, & in his dico Christum euidenter cognouisse

XVIII. *Vera sent. quòd ex creaturis potest cognosci Trinitas.*

C

Trinitatem, per scientiam infusam.

Pro hac assertione priusquam agamus rationibus, videri alicui posset, nonnihil agere S. Thomam, Henr. Tolet. Iacobũ de Val. Genebr. præter Ricardũ, & Raymundũ superius allegatos. Initio S. Tho. 1. p. q. 27. ar. 1. ad. 3. & q. 45. ar. 6. ait, omnes tres diuinas personas habere causalitatem respectu creaturarum secundum rationem suarum processionum. Ac proinde creaturas habere ordinem ad primum creaturarum artificem, qui est Pater, & ad Verbum expressum, quod est omnium creaturarum exemplar, & ad Spiritum sanctum, qui est amor & impulsus ad creaturas producendas. Certũ est enim quod in ratione artificis concipiuntur tã exemplar in intellectu eius productũ, per quod artifex operatur, quã affectio volũtatis, quã ad vsum artis determinatur. Prius tamẽ quã vlterius pergam, præmonitum Lectorem velim, neq; S. Thomam, neq; nos vbi infra de hoc sermonem suscipimus, in ea esse sententia, quod aut ex parte Dei, creatio proueniat à Deo secundum diuersitatem diuinarum processionum: aut verõ ex parte creaturarum aliquid sit in vnaquaque earum, quod à solo Patre productum sit, & aliquid quod à solo Filio; & aliquid tandem quod à solo Spiritu sancto: quod dicebant Lullistæ. Hoc enim à fide dissonat, sicut & illud quod Origeni tribuitur, lib. 1. Periar. quod Pater dat esse rebus, Filius dat esse rationale, Spiritus sanctus dat esse iustum. Intelligi ergo illa omnia debent per quandam accommodationem, cum Caie. 1. p. q. 45. art. 6. ad quem remitto Lectorem. Et vellem vt Henricus, si eius verba talis sunt intelligentiæ capacia, hoc eodem modo à nobis intelligatur. Ait Quodlib. 6. quæst. 2. in hunc modum: Notitia & amor secundum quod sunt procedentes, sunt rationes secundum quas creaturæ produ-

A ducuntur. Et ſtatim: Sapientia, & amor procedentes ſunt rationes in intellectu eſſentiali, & voluntate Trinitatis diſpoſitiuæ ad creaturarum productionem: ſapiẽtia enim vt eſſentialis, non eſt niſi ſpeculatiua: ſapientia verò vt perſonalis ſiue genita, non tantum eſt ſpeculatiua, ſed etiam practica reſpectu operandorum. Hæc ille. Ex quibus fit, per ſe, & neceſſario diuinam eſſentiã in tribus illis ſuppoſitis debere ſubſiſtere vt producere valeat creaturas. Sanè in rebus artificiatis, forma producta non ſolum dicit relationem ad agentem, ſed ad ideam etiam, & exẽplar quo facta eſt. Tolet. q. 1. prol. ar. 2. concl. 3. ponit cogni B tionem deductiuã quam poſſunt habere viatores de myſterio Trinitatis euidentem, quæ nulla alia eſſe videtur, niſi hæc quá per alienas ſpecies creaturarum arguere, & deducere poſſunt Trinitatem, diuino lumine. Iacobus etiam de Valent. ſuper Pſalm. 144. initio, conniuere videtur huic parti, nam dicit Adam in initio mundi per ordinem creationis potuiſſe noſſe in ſpiritu myſterium Trinitatis, eo quod articulus creationis præſupponit articulũ Trinitatis. Et eatenus intelligi, & explicari poſſunt Ray. Ricar. & Henric. quos initio retulimus. Sed & Greg. Genebrardus noſtri temporis ſcriptor doctus, & diliges lib. C 2. de Trinitate, ſuffragatur huic ſentẽtiæ, pag. 169. & ad id producit exẽplum de tribus eandẽ nauim trahentibus: nam vna quidẽ tractio eſt, ſed tamen nauis tracta ad omnes pariter tres eã trahentes reſpectũ habet. Ita creatio actio eſt triũ diuinarũ hypoſtaſeon, & inſeparabiliter ad condendũ, & architectandũ mundũ, & creaturas adunantur. Mundus ergo, & creaturæ omnes ad tres illas referuntur. Quæ verba præ oculis conſtitutiſsima oportet habeamus ad argumentorum ſolutiones inde eruendas. Quibus adde non caſu, ſed magno conſilio,

Genes.1. vt paulò ante notauit Genebr. Moysem his verbis creationis historiam auspicatum fuisse, In principio creauit Dij cœlum, & terram: nempe ad innuendam Trinitatis communitatem in creatione: quæ vna cum sit, à tribus personis æquè primo facta est. Et de authoribus hactenus. A

Adducuntur rationes pro hac sententia.

Pro intelligentia verò rationum adducendarum, aliqua carptim ex alijs Theologiæ materijs excribere, & cōgerere oportet. Primum quidem, quòd licèt probabile sit quòd in diuinis tantùm sit vnum subsistere, quod tenet Duran. in.1.d.13.q.2.& in.3.d.1.q.2. Capr. q. vnic. artic.3. Marsilius, & alij: & forsitan probabilius, quòd tres sint in diuinis subsistentiæ relatiuæ, & vna absoluta, quod placuit Scoto in.3.d.1.q.2. Caie.1.p.q.39.&.3.p.q.2.&.3.& alijs, vt videre licet in Dur. in.1.d.26.q.1.nu.5. at longè probabilior est sententia quæ docet, quòd in diuinis nulla sit subsistentia communis, sed tres relatiuæ, & in illis, & per illas subsistat natura diuina: Hoc tenent Bonauent. Ricar. Alexand. Henric. Quamuis autem existentia non sit nisi vnica in Deo, ipsaq; communis, & absoluta, quod tradit Caiet.1.p.q.3.ar.4.&.q.39.ar.3. non ideò fit quòd sit vnica etiam subsistentia: nam quamuis in creaturis conuertantur existere per se, & subsistere: at in Deo longè differunt, quia existentia conuenit naturæ diuinæ adæquatè, & cōuertibiliter: subsistentia verò primariò personis conuenit: est enim id quod intrinsecè constituit suppositum tanquam vltimus naturæ terminus, & actualitas. Quamuis Caiet.3.p.q.4.ar.2. quem sequitur, & commendat Ferra. 4. contra Gent. cap.43. dicat entitatem quandam distinctam à subsistentia, quam vocat personalitatem, constituere personam. Tres itaq; subsistentias relatiuas ponere oportet cum antiquis ecclesiæ cōcilijs, & Patribus, sicut B C

In diuinis nulla est absoluta subsistentia, sed tres relatiuæ, & per has subsistit primo Deus.

A autem nulla ponitur in diuinis persona absoluta, & essentialis quocunq; modo differens à tribus personis relatiuis, quidquid falso opinetur Caiet. 3. p. q. 3. ar. 2. circa solut. ad. 3. ita est mihi satis certum nullam esse in diuinis subsistentiam absolutam communem, sed solas tres relatiuas.

Quod ante personas nō intelligimus indiuiduum deitatis subsistens, sed solum existens.

Secundò scire oportet, non esse ponendum in diuinis indiuiduum Deitatis præintellectum tribus subsistentijs, seu personis. Licèt enim præintelligamus hunc Deū existentem ante personas, nam ante personas ipsas præintelligimus Deū esse purū actum, & habere esse existentiæ suæ naturæ debitum, à qua singulari existentia desu-B mere & denominare licebit concretum hoc, scilicet, hūc Deum existentem ante personas: quæ videtur expressa sententia Scoti, ponentis hunc Deum per se existentem, communem tribus personis, ipsisq; identificatum, quæ in parte est sententia Caiet. non tamen illud concretum præintelligitur vt suppositum, quia nondum vltimò terminata intelligitur natura, donec per subsistentias terminetur. Atq; adeò primum subsistens quod intelligitur in natura diuina sunt æquè primò tres diuinæ personæ, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, vt videtur tenere Dur. in. 1. d. 4. q. 2. Capr. q. 1. Torres. q. 39. Itaq; in diuinis duo sunt po-C nenda concreta singularia, scilicèt, Hic Deus existens in deitate, & Hic Deus subsistens in deitate. Nam à deitate existente ante personas, ponimus, Hunc Deum existentem ante personas (nostro modo loquendi, nam re ipsa nihil est in diuinis anterius, nihil posterius) at verò à Deitate subsistente, scilicet, per tres subsistentias relatiuas (nam alia non est) sumimus, Hunc Deum subsistentem, scilicèt, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Horum concretorum prius, Hic Deus existens, est commune secundùm rem, atq; adeò præintelligitur personis & prædica-

Duo concreta singularia in Deo.

 tur

tur de ipsis: sumitur enim ab existentia communi essentiali, quæ etiam communicatur tribus personis, & ipsis præintelligitur. Aliud verò concretũ, scilicet, Hic Deus subsistens, nullum est nisi Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sicut nulla alia est subsistentia, nisi Patris, Filij, & Spiritus sancti. A

An illud concretum existens præintellectũ personis creet.

His hunc in modum statutis, dubitari & meritò posset, An illud indiuiduum deitatis, vel concretum existens, prout præintelligitur huic Deo subsistenti, idest, Patri, Filio, & Spiritui sancto, sit creans, vel potens creare. Itaq; dubium est, an creatio conueniat primariò huic Deo existenti, & secundariò huic Deo subsistēti, idest, tribus personis, ita vt quando formatur hæc propositio Deus creat, illi voci, Deus, correspōdeat immediate in re ipsa aliquod præintellectum tribus personis, quod creare possit: an verò nihil aliud quod creare possit illi voci correspondeat immediatè, nisi tres personæ, scilicet, Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Quoniam tamen magnum esset piaculum me nunc tot, tamq; grauium disputationum pelago immergere, cum plura alia spacia enauiganda supersint, & satis superq; in hac.q. immoratus sum, idcircò breuissimè statuo, illi voci, Deus, in hac propositione, Deus creat immediatè correspōdere tres diuinas personas. Itaq; actio ipsa creandi per se primò, & immediate tribus personis conuenit: ac proinde nihil præintelligi potest illis, quod creare possit. Ratio facilè ex hypothesibus colligitur; siquidem id quod præintelligitur tribus personis non est subsistens, non est suppositum, quantumuis sit per se existens. Id supponimus ex dictis: ergo nec est potens creare. Patet consequentia, quia actiones non sunt solùm per se existentium, sed subsistentium & suppositorum, & sic actio creatiua conuenire illi concreto deitatis nō potest, B C

Nō potest intelligi Deus ut creans do nec intelligatur subsistēs in tribus personis

scili-

A ſcilicèt, huic Deo exiſtēti, ſed ei quod primò ſubſiſtit: & hoc eſt illud indiuiduū ſubſiſtens, ꝙ primò & immediatè eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Porrò ꝙ toties inculco, non poſſe Deū creare, donec intelligatur ſubſiſtés intelligo, non quòd à ſubſiſtentijs habeat potentiam ad creandum, niſi tantū tanquā à conditione ſine qua non: formale namque principium non habet à ſubſiſtētia, ſed ab eſſentia, ab intellectu, à voluntate. &c. Itaq; creaturæ debent dicere reſpectum ad creatorē, ſed huiuſmodi eſt primò & immediatè illud ſubſiſtēs deitatis, Pater, Filius & Spiritus ſanctus, ergo ad illum referuntur. Et quidem B hæc ratio ſolutionibus argumentorū adiūcta, inſtar mille nobis eſſe debet, temporis anguſtia magnopere preſsis.

XIX. Arg. reſp.

AD primum fateor, pluralitatem perſonarum in vna natura eſſe propriā Dei: at inde non ſequitur quod in alijs à Deo non poſsit eſſe reſpectus ad illam pluralitatē. Ad 2. patet ex dictis. Ad primā confir. concedo, creaturas per ſe, non exigere talem reſpectum ad Deum vt Trinū: at quia de facto cauſa productiua earum eſt trina in perſonis, & ipſæ de facto procedunt à tribus illis, idcircò ad tres perſonas referuntur. Sanè aqua calida per ſe loquendo ſolum reſpicit cauſam habentem calorem: quòd verò talis C cauſa ſit Sol, aut ignis, ab aqua calida per ſe loquendo nō reſpicitur. Si tamen de facto calefacta eſt à ſole, opus eſt vt de facto ad ſolem referatur. Ita ergo licèt non per ſe, ſed per accidens habeant creaturę quantū eſt ex ſe, quòd à Deo trino procedant, quia ab vno æquè poſſent procedere: quia tamen de facto à trino producuntur, apparet quòd referri ad tres perſonas debeant. Illud verò de reſpectu ad patrem muſicum vel album, non facit ad rem. Nā Patrem eſſe album vel muſicum non ſolū accidit filio, ſed & patri: at verò Deum eſſe trinum vt creet, licèt accidat

Creaturæ per ſe nō referuntur ad Trinitatem, de facto tamen referuntur.

cidat creaturis, non tamen accidit Deo. Et quidem pro nunc satis, ne in immensum crescat opus. A.

In hac, Deus creat, Deus pro quo supponat.

Ad. 2. confir. dico, ita esse vt S. Tho. vult. verùm inde solū habemus, quòd creatio est actio communis diuinarum personarum, & quæ vno & eodem formali principio existēte æqualiter in tribus, habet fieri, nimirum vna & eadem sapientia, bonitate, potentia, &c. ad differentiam actionum notionalium, quarum formale principiū non est aliquid commune. Ad aliud ex. q. 39. respōdemus mentem D. Thomę esse quòd in hac, Deus creat, nomē Dei supponit pro essentia, idest, non supponit determinatè pro aliqua persona diuina, sicut in hac, Deus generat, sed communiter pro omnibus. Ad aliud ex. 3. p. dico ex doctrina eiusdem, ibi. q. 3. ar. 3. ad. 1. vbi sic ait: Exclusis per intellectum proprietatibus personalibus, remanebit in cōsideratione nostra natura diuina vt subsistens, & vt persona. Quibus verbis satis enucleatè D. Tho. aperit, non loqui se de eo quod nunc est, alioqui abstractis per intellectum proprietatibus, idest, tribus personis, illud quod remanet, erit persona, & sic de facto erunt quatuor personæ. Loquitur ergo de eo quod esset, si per impossibile excluderentur tres illæ subsistentiæ & personalitates relatiuæ. Et tunc, remaneret essentia diuina, aliter quàm nunc se habet: nam tunc se haberet vt subsistens, & vt persona, & vt assumens & creans: quo quidem modo nunc nō se habet. Nā præcisis subsistentijs personalibus, nulla remanet subsistentia, qua Deus assumat, aut creet. Porrò Ricardus contendit, non quòd modò creet illa vnica persona præintellecta tribus, quia sanè nulla est talis: sed quòd si non esset nisi vna persona, illa quidem crearet, vt & habet Scotus explicans Ricardū, in. 2. d. 1. q. 1. ad fin. ad 1. arg. in oppositum. Sed tamen tunc negotiū diuinitatis, B C

Seclusis personalitatibus, an Deus possit assumere, &c.

& crea-

A & creationis aliter se haberet: nam tunc crearet vna persona, nunc verò tres sunt quæ creant.

Ad.3. confirmationem dicimus, inter productionem Spiritus sancti, & productionem creaturarum, quàm plurimas, imò & innumeras & infinitas differentias esse assignabiles. Verùm quæ ad propositum spectat, est quòd productio Spiritus sancti non solùm quantum est ex parte ipsius productionis, sed etiam quantum est ex parte rei productæ, & ipsius etiam principij productiui, exigit per se & suapte natura quòd sit à pluribus suppositis. Cæterùm creatio, licèt quantum est ex parte principij produ

Spiritus sanctus exigit ut procedat à pluribus personis, nō sic creaturæ.

B ctiui, per se habeat produci à pluribus suppositis, ad hunc sensum quòd principium creans natura sua sunt tria supposita, & quoadusq; intelligatur diuina natura subsistens in his tribus suppositis, non intelligitur vt actu creans vel operans ad extra, nam non sine causa dixit Arist. Actiones esse suppositorum: nihilominùs tamen natura ipsa creationis aut creaturarum non exigit quòd sit à tribus, quãdoquidem ex se æquè bene ab vna persona, si sola esset vna in diuinis, fieri posset, sicut modò de facto fit à tribus.

C Per hoc tamen non tollitur quin supposito quòd à tribus de facto procedunt creaturæ, ad tres de facto referantur. Illud vero axioma, Actiones sunt suppositorum, Scotus in.4.d.12.q.3.ad.2. principale, dicit esse falsum, nec esse Aristotelis, vt vulgò refertur ex.1. Metaph. Sed quid quid de hoc sit, negari non potest axioma illud; nam & D. Tho. eo vtitur in.1.d.5.q.1. art.1. & fere de verit.q.20. ar.1. ad.2. &.3. & communiter omnes. Verùm hoc pressiùs examinari per tempus non vacat.

Actiones sunt suppositorum.

Ad vltimum, admitto, respectum illum ad ordinem naturæ pertinere: nego tamen inde colligi quòd Angelus, qui comprehendit creaturam, cognoscat illum respe

Respectus creaturarũ ad Trinitatẽ est naturalis & tamẽ non cognoscitur ab Angelo.

ctum. Nam bene stat comprehendi rem, non cognitis illis respectibus, qui per se non conueniunt tali rei: & talis est respectus ille creaturarum ad Trinitatem. Sed instas, ille respectus secundùm suam entitatem est naturalis, vt fassi sumus, ergo intra ordinem naturæ est producibile aliquod lumen, cui ille respectus sit proportionatus in ratione obiecti: & consequenter terminus, qui est Trinitas. Concedimus, illum respectum esse naturalem, atq; adeò cognosci per naturam posse. Verùm ex hoc non sequitur, quòd distinctè & in particulari etiam sit eius terminus cognoscibilis per naturam. Suppetunt exempla passim: nam non oportet, vt qui cognoscit potentiam visiuam, cognoscat distinctè & in particulari omnem colorem. Rursus, appetitus & respectus, qui in nobis est ad Deum clarè visum, naturalis est, vt doctiores asseuerãt: neque tamen inde fit quòd ad cognoscendum hunc respectum & appetitum, oportear eius terminum distinctè & in particulari cognoscere, idest, sub propria ratione visionis beatificæ supernaturalis.

Obijcitur.

Soluitur.

A

B

QVAE-

A

QVAESTIO TERTIA POSITIVA,

Vtrùm Psalmi Dauidici soluta oratione, an verò carmine conscripti sint, & quo carminum genere.

B

VT legentium voluptati, & nõ solum vtilitati consulamus: si tamen futuri sint qui lucubrationes has nostras legant, siq; voluptas aliqua ex earum lectione capi possit, operęprecium factu rum me existimo, si difficillimis scholasticæ Theologiæ quæstionibus, pariter & vtilissimis, quasdam alias, quas gratiores & plausibiliores futuras crẽdo, adposuerim. Nam materiarum varietate, & permutatione leuatur tædium, aut minuitur. Ac proinde posteriores istæ quæstiones nouitate & iucunditate sui, lectorem à molestia liberum, beneuolum reddent pariter & attentum. Et quidem licet quæstiones curiosas examinare velle meritò prohibeamur à D. Paulo, & à Patribus, non ideò à proposita ego disputatione deterrebor, quandoquidem quæstio quæ à me suscipitur disceptanda, non minus habet vtilitatis quàm curiositatis, vt iam licet videre.

C

1. Timot. 6.

I.

Heretici exibilant nos quód dicamus Psalmos esse carmina.

PRofectò vtilissimum erit ostendere Psalmos Dauidicos carmine conscriptos esse: nam Iulianus Augustus apostata olim, nostra vero tempestate Anabaptistæ (primum horum referente D. Cyrillo Alex. lib. 7. contra Iulianum: alterum Syxto Senen. lib. 8. Bibliothecæ sanctæ)

stæ) hinc arma ad impugnanda veteris testamenti volumina desumpserunt. Accusabat Iulianus Eusebium Cæsarien. quòd multas carminum species in veteri testamẽto reperiri, falsò persuasisset. Anabaptistæ videntes multis carminum generibus olim quosdam veteris testamenti libros esse compositos, qui tamen nunc prosa, solutaq; oratione leguntur, irrident & exibilant nostra Biblia, quasi adulterata sint & corrupta. Nam quòd vitiati sint ab impijs Iudæis libri veteris testamenti, quodq; Hebraici codices, quibus nunc vtimur, sæpesępiùs à veris originalibus differant, licet ego sequutus alios negem, affirmant tamen quàm plurimi scriptores cum primis docti & catholici, Iacobus de Valentia in Prologo Psalmorum, Tractatu.6. Lætmatius lib.8. de instauranda religione. c. 6. Lindanus lib.1. de optimo genere interp. cap.1. 2.3.&.4. Melchior Cano lib.2. de locis. c.13.&.14. Titelmanus, Galatinus, &c. & alij quàm plurimi, vt ex antiquis silentio nunc prætereamus Iustinum Martyrem, & alios.

Negandũ est quòd sacri codices fuerint unquam à Iudæis corrupti.

Sciendum etiam referente Philastrio Brixien. in Catalogo hæreseon. c. 117. fuisse hæreticos, qui assererent Dauidem profanarum ac sæcularium cantilenarum fuisse compositorem. Et in Epistola Concilij Antiocheni, quæ habetur in Eusebio, lib.7. hist. Eccle. c.25. & in Elencho hæresum Gabrielis Prateoli, idem error Paulo Samosateno ascribitur. Anabaptistæ nostro seculo asserunt, librum Psalmorum non à Dauide, sed à recentioribus quibusdam Iudæorum Rabbinis post mortem Christi fuisse conscriptum, vt haberent Hebræi ad captiuitatis solãtium cantilenas nonnullas, quibus publicè in synagogis suis conuenientes orando, & canendo, suis inimicis multas calamitates, sibi verò multam salutẽ, & fœlicitatem precarentur.

Hæretici appellant Dauidem, uatẽ profanum.

Tan-

A Tandem sunt qui existimantes metricum scribendi genus esse molle, & profanum, & duntaxat ad fabulas componendas aptum, aut ad vanos & impuros affectus iræ, vel amoris delineandos adinuentum, persuadere sibi non possunt aliquos sacros libros poeticè conscriptos esse. Quin & hanc ob causam librum Iob fuerunt qui putarent non esse rem veram, quę gesta sit, sed Tragicomędiam Hebræorum, vt eam appellant Anabaptistæ, ac purum figmentum poeticum: aut sanè rem quodammodò veram, sed multis permixtam fabellis, & figmentis, sicut Homerici, aut Vergiliani libri, qui perpaucas veritates B multis conspersas nugis, & mendacijs continent. Vides iam, bone lector, disputationis nostræ necessitatē, & vtilitatem? Sed vt voluptatem etiam experiaris paulisper expecta.

Alia obiectio hæreticorum.

PRincipiò vt altiùs rem istam repetamus, supponendū est magnoperè decuisse, vt aliquot veteris testamēti libri carmine conscripti essent. Esset itaq; sacrorum Bibliorum libris intertextus aliquis, qui poematum thesaurus compellaretur, quiq; non prosa, solutaq; oratione, vt reliqui, sed poeticè & rythmicè procederet. Et quidem hanc hypothesim fulcire & confirmare multis debemus C præsidijs, & tribus præsertim. Primo, ostendendo quàm gratissimam semper Deo Opt. Max. fuisse poesim & musicam. Secundo, multam esse vim Musicæ, & poeseos ad animos hominum permouendos, & concitandos, & in vtranuis partem flectendos. Tertiò, qua ratione in hoc vniuersitatis libro, idest, in mundo isto visibili carmina rerum fecerit Deus, vtq; creaturæ omnes debito, & congruentissimo ordine inter se dispositæ, miram poesim, & pulcherrimam musicam reddant. Quæ tria si ostenderimus, patebit certè aditus ad conuincendum, decuis-

Iacitur fundamētum totius quæstionis.

se vt a'i qui bibliorum libri carmine conscripti sint, Deo ita disponente,& prouidente. A

II. Quod mauult Deus laudari se uersu quàm prosa, tractatur latissimè.

PRimum horum trium initio probabimus, si ex seculari literatura aliquot exempla,& testimonia mutuauerimus,& in nostros vsus conuerterimus,iuxta præscriptum canonem D.August.2. de Doctrina Christiana.c.40. Nam quòd carmina auribus Dei gratissima sint, Flaccus ad Augustum in Epistola.1. lib. 2. dixit hunc in modum.

Carmine Dij superi placantur, carmine Manes.

Et Ouidius.1.Trist.

Exorant magnos carmina sæpe Deos. B

Quinimò neq; preces olim ad Diuos fundebantur soluta oratione,apud Ethnicos Theologos,sed metrica,vt patet ex hymnis Pindari. Et Macrobius lib.2. in Som. Scipionis.cap. 3. in sacrificijs, & Deorum laudibus carmina olim adhiberi solita, dicit. Quod ex Neotericis tradit Bartholomæus Cassanæus Catalogi gloriæ mundi, parte.10.consideratione.51. sed & Aristotel.1. cœli, hymnis Deum honorari solitum à Pythagoricis, tradit. De quo Iacobus de Valen.super Te Deum laudamus,in illo versu,Tibi cherubim.Sed profanis ijs sacra misceamus.Filij Asaph,& Hemam,& Idithum prophetabant in cytharis & psalterijs. Helisæus vt vaticinaretur,iussit adduci sibi psaltem.Cumq; caneret psaltes facta est super eum manus Domini,idest,requieuit super eum prophetia vt explanat Chaldaicus. Ecce carminum & musicæ vim, quæ tanta est vt illa disponerent se prophetæ ad suscipiēdum propheticum spiritum: quod minimè facerent, nisi existimarent rem gratissimam se Deo facere, si eum rythmis & instrumentis musicis inuocassent, imo & quodāmodo C

1. Par. 25.

4. Reg.3.

Cātu,& musica disponebant se prophetæ ad prophetādū.

modo

A modo prouocassent ad prophetiæ donum conferendum quod & tradit Lyranus ibi. 4. Reg. 3. Et Stunica Augustinian. lib. 1. de vera relig. cap. 19. latissimè, contra nostri sæculi hæreticos, qui sacra carmina, & cantum damnant.

Est verò præclarissimum huius veritatis argumentũ, quòd diabolus vehementissimo odio prosequitur musicam. Cum enim in Saulem nequam nequior spiritus irrueret, Dauid carmine & cythara dæmonem propulsabat, & Saulem exhilarabat. Quod non solius diuini verbi virtute, sed virtute etiã musicæ factum, dicit Iosephus B lib. 6. antiq. cap. 9. & D. Aug. 10. Conf. c. 33. & Iacobus Valent. prologi in Psalterium tractatu. 1. cap. 3. & Burgensis in Addit. 1. Reg. 16. dicens: Dicere quod hoc fieret ex merito Dauid, seu per orationes eius alienũ est à litera, quæ solum facit mentionem de actu psallendi. Dæmon itaq; qui (vt verbis vtar F. Thomæ à Villanoua Valentini Archiepiscopi in sermone de visitat. Virg.) deridet vibrantem hastam, & durissimos malleos pro nihilo pendit, ad citharę sonitum tremefactus recedit, & quem nulla vis superat, superat harmonia. Hæc ille. Et ratio est. Nam cum alioqui perturbata tumultuantium confusio, & in C ordinatus clamor sit illi gratissimus, non potest concors carminum, & musicæ ordo non esse illi infestissimus. Sed & gloss. Ordina. ibidem. 1. Reg. 16. ex mente Boetij, philosophum quẽdam tactu citharæ dicit ab obsesso corpore pepulisse dæmonium.

Quod vehementer Diabolus oditcã tum, & musicam.

1. Reg. 16.

Iob. 41.

Demùm publicus sanctæ Ecclesiæ vsus, & mos collaudandi Deum hymnis & canticis, plurimum habet authoritatis ad demonstrandum id Deo esse gratissimum. Quod tractat D. Thom. 2. 2. quæstione. 91. articulo. 2. ex Arist.

Mos sanctus Ecclesiæ cantandi hymnos, &c.

Arist. Aug. & Boethio. Nec contra hoc est D. Hierony. A in c.cantantes.92.d. Vnde & organa, psalteria, cæteraq; instrumenta musica tùm nunc temporis in lege gratiæ, tùm verò olim sub veteri lege, maximè fuerunt in vsu viris ecclesiasticis. Adde in ecclesia etiam triumphanti, musicæ & carminum vsum esse: nã quod pasim in Apocalypsi legimus sanctos homines personaturos Alleluia, & laudes & cantica, non translatiriè & metaphoricè, sed voce vera ac sonora intelligendum esse, habet D. Tho. ex D. August. & Glossa, in.2.d.2.q.1.art.2.ad.5. & lib. 4. d. 44.q.2.art.1.q.1.in corp.& ad.4. Quod tamen qua ratione fieri posit, nam planè est punctum longè difficillimum B explicatu, quomodò voces illæ & loquelæ formentur in cœlo empyreo, cum ibi non sit aer, in quo solo nata est vox formari, & deferri ad aures audientium, quæ difficultas difficillima visa est Henrico quodli.7.q.7. forsan antequam ab hodiernis disputationibus me expediam, disputabo.q.6.schol.ad finem.

Quòd in cælo etiam est uera, & sensibilis musica.

III.

Tractatur latissimè quòd magna sit uis musicæ ad animos commouendos.

Isai. 48.

Nota.

SEcundũ presidium, quo munire illam debemus hypothesim, est ostendendo quanta sit vis musicæ ad animos hominum concitandos. Huc spectare dicit D. Tho. 2.2.q.91.illud Isai.48. Laude mea infrænabo te ne intereas. Nam diuinis canticis infrænatur homo, & coercetur, ne C per viciorum præcipitium rapiatur. Nihil verò refert hunc locum Isaiæ ab alijs sic verti, Frænum injiciam mihi tui causa, vt sint verba Dei, qui propter nos aliquando humanitatis frænum sibi iniecturus erat, quo à furore & ira, qua olim in homines solebat excandescere, seipsum teperaret, & cohiberet. Sed vim musicæ ampliùs ostendamus. Aristot.8. Politicorum.cap.5. sic dicit: Habet Musica naturalem voluptatem, per quam illius vsus cunctis ætatibus, cunctisque moribus est acceptus. Et in-

A infrà: Harmoniarum distincta est natura, ita vt qui audiũt aliter disponantur, nec eodem modo se habeant ad vnã quanq; ipsarum, sed ad quasdam flebiliter, & contractè magis, puta ad eam quæ appellatur Lydia mixta: ad quasdam verò mollius secundum mentem, ad aliam medio criter. Phrigia verò distrahit ac rapit animum, &c. Ex quibus tandem colligis, musicam posse animi mores in melius permutare, quã ob causam in ea pueri sunt instituendi: quod & docet Philo. lib. de agricultura pag. 166. Docet autem ibidem Arist. cognationem quandam esse nobis cum harmonijs, & rythmis, & multos iam olim sapientes dixisse animum hominis aut esse, aut habere harmoniam. Isti verò sapientes fuere antè Aristot. Pythagorici, & Platonici: post ipsum Iamblichus Alexãder Afrod. lib. 1. probl. prob. 119. Quint. lib. 1. c. 16. Boetius lib. 1. de musica. c. 1. Plutarchus in Symposiacis, & ex modernis Coelius Rhodig. lib. 5. lect. antiqua. à cap. 20. Præ reliquis verò D. August. 10. confe. c. 33. vbi sic loquitur: Omnes affectus nostri habent proprios modos in voce & cantu, quorum nescio qua occulta familiaritate excitantur. Et infrà, Cũ reminiscor lachrymas meas, quas fudi ad cantus Ecclesiæ tuæ in primordijs recuperatæ fidei meæ, & nunc ipso cõmoueor. Platonis verò in Tim: verba sunt ista: Data nobis est harmonia non ad voluptates rationis expertes, sed vt per eam dissonantem circuitum animarum componamus, & ad concentum sibi proprium redigamus. Refert Franc. Geor: Venet. tom. 5. sect. 4. nu. 316.

Mẽs nostra, & animus habet cũ cantu, & musica cognationem multã.

Sed Macrobium pulcherrimè hanc tractantem materiam lib. 2. in somnium Scipionis. c. 3. auscultemus. Ideo, inquit, in hac vita omnis anima musicis sonis capitur, quia in corpus defert memoriam musicæ, cuius in coelo fuit conscia. Et ita delinimentis canticis occupatur; vt nul

Nota verba Macrobij.

lum sit tam immite, tam asperum pectus, quod non oble A ctamentorum talium teneatur affectu. Et mox. Deniq; omnis habitus animæ cantibus gubernatur, vt & ad bellum progressui, & item receptui canatur cantu & excitante, & rursus sedante virtutem. Dat somnos adimitq; hæc non curas & immittit, & retrahit iram suggerit, clementiam suadet, corporum quoq; membris medetur. Et quid mirũ si inter homines musicæ tanta dominatio est, cum aues quoq; vt luscinia & cygni, aliæve id genus cantum veluti quadam disciplina artis exerceant? Nonnullæ verò, vel aues, vel terrenæ, vel aquatiles belluæ, inuitante cantu, in retia sponte decurrant: & pastoralis fi- B stula pastum progressis quietem imperet gregibus. Hæc ille, & alia. Ex quibus multa in suas lectiones transcripsit Cælius lib.5.cap.21.& Cassanæus parte.10. consideratione.51. Sed & Quintilianus lib.1.cap.16. Natura, inquit videtur ad tolerandos faciliùs labores musicam, veluti munere nobis dedisse. Siquidem & remiges cantus hortatur, & quamlibet rudis modulatio, &c. Sed & apud antiquos exploratum fuit mutationem musicæ mutationem etiam morum in Remp. inducere. Nam Boethius lib.1. de musica.cap.1. sic dicit: Plato cauẽdum existimat, ne de bene morata musica aliquid permutetur: nulla C enim magis ad animum disciplinis via, quàm auribus patet.

Omnes actus animæ gubernantur musica.

Bruta etiam cantu alliciũtur.

Experientia quoq; hanc firmat doctrinam. Quis enim neget miseris, & afflictis hoc vnum superesse remedium, quo molestias & calamitates, quibus anguntur, æquo animo ferant?

Quòd cantu & musica leuãtur, ac exhilarãtur miseri, & afflicti.

. . . . . . *Inopem solatur, & ægrum,*
Auertit morbos, metuenda pericula pellit, &c.

Quod

A Quod dixit Horat. Agricolæ, messores, & quiuis alij operarij medijs æstatis solibus, cum pecudes vmbras, & frigora captant, laborantes, si cantilenam aliquam, & rythmum quamlibet rudem personent, nihil infestum præsentiscunt: estq; eis cantus vice auræ subfrigidæ, & amenissimæ. Viatoribus etiam pedestribus itinere longo fessis cantus est pro vehiculo. Vincti in carceribus liberos se esse existimant quandiu dulce aliquod melos occinunt. Propertius.

Crura sonant ferro, sed canit inter opus.

B His apponamus illud sacrum de Diuo Paulo, & Syla, qui noctu carcerem horridum, & squallidum in sacrum, ac lætum chorum conuertentes, laudes Dei carmine personabant. Etiam nocte Christus Dominus hymno seu carmine, quod idem est, teste August. super Psal. 72. se ad passionem præmuniuit. Vtrumque adducebat Stunica libr. 1. cap. 19. de vera religion. Nox vero in figurato, & arcano scripturæ sermone, aspera, & ærumnosa tempora significat, vt obseruauit etiam Luysius noster super cap. 3. Cantic. in Explanatione, in illis verbis, In lectulo meo quæsiui per noctem. Quadrantissimum C porro his omnibus est, quod sane sanctus Iob illis verbis cap. 35. Qui dat carmina in nocte, significat, scilicet, cum in tenebris, & densa caligine versentur miseri, si tamen Deus talem eis mentem immittat, vt cantent, continuo metum quem nox incutere solet, excutiunt. Ita explicabat idem Didacus Stunica illo loco super Iob, post Eugubinum, quamuis aliter ex Hebræis fontibus ambo putent verti posse.

Act. 16.

Mar. 14.

Cant. 3.

Iob. 35.

Quo

Quocirca omnibus æquè necessariam esse musicam, existimauerunt antiqui, & omnibus addiscendam esse, referente Georgio Veneto in problem. tom. 5. sect. 4. nu. 1316. ex Mercurio; Musice nihil erat aliud nisi cunctarum rerum ordinem scire, &c. & mox: Musarũ chorus à Deo in hominum cœtum demissus est ne terrenus mundus videretur incultior, si modulorum dulcedine caruisset. Hæc Mercur. D. Isid. lib. 3. Etymolo. c. 14. tàm turpe dicit esse nescire musicam quam nescire literas. Quis ignoret, ait Quintil. Musicen tantum iam illis antiquis temporibus venerationis habuisse, vt ijdem musici, & vates, & sapientes iudicarentur? Et mox: Socrates iam senex institui Lyra non erubescebat. Lyræ imperitum cum se Themistocles confessus esset, vt verbis vtar Ciceronis, habitus est indoctior. Vnde generaliter omnes in M. Catoné inuehebantur, quòd diceret non esse rem viro serio dignam, musicam. Vide Macrob. lib. 3. satur. c. 14. Arist. 8. Polit. c. 6. Cælium, lib. 5. c. 28. Quod vero ait B. Greg. 92. dist. c. in sancta. si rectè expendatur, contra nos minimè est.

Quod omnis ætatis & conditionis homines decet, Musica.

IIII. Exempla verò de vi, & (vt ita dicam) omnipotentia Musicæ, & poeseos, pauca ex multis promo. Refert Quintil. lib. 1. c. 16. Seneca, lib. 3. de ira. Boeth. lib. 1. de Musica, c. 1. D. Thom. lib. 4. de regim. princi. c. 21. ex Aristot. & Iulio, Iuuenem quendam Taurominitanum, ad mulieris ædes expugnandas, vino calidum, amore percitum cum tibijs, & citharis venisse sonantem, ibiq; furentem perseuerasse: donec Pythagoras, vt rythmum mutaret, & versus Spondaicos ad Phrygium modum caneret, citharistam iussit: quibus mansuetis versibus iuuenis mansuefactus, ab incepto destitit, & reincœpta, domum rediit. Plutarch. lib. de musica, refert de magno illo musico Timotheo, quòd animum Alexandri Magni nunc ad pacem,

Exempla de vi, & efficacia musicæ, & carminũ, pulchra adducuntur.

A cem, nunc ad prælium, carmine & musica, prout volebat, inclinabat, Homerus. 9. Iliad. Achillem memorat carmine, & cithara solitum suas iras frænare, & compescere. Sed & lib. 3. Odiss. Agamemnonem Troiam pergẽtem, tradit, vxoris suæ pudicitiam cuidam peritissimo musico custodiendam commisisse: Qui carmine, & musica ipsam continebat ab adulteris: at musico illo vita functo, facilè mulierem proci expugnauerũt. Quid de Orpheo, ac Amphione memorem? Ouid. 3. de art. am.

Saxa, ferasq; lyra mouit Rhodopeius Orpheus

Et Horat.

B *Dictus & Amphion Thebanæ conditor vrbis*
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda.

Sed quid hæc sibi volunt? Horatius idem exposuit.

Syluestres homines sacer, interpresque deorum,
Cædibus, & victu fœdo deterruit Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atq;
Carminibus venit, &c.

Res itaq; cœlestis ac omninò diuina est musica, atque C cantus, quanuis iam olim ab initio, & nostra potissimum tempestate ijs homines, sicut & alijs rebus honestis abusi sunt in prauos, ac inhonestos vsus. Quod iure deplorabat Luysius noster Legion. lib. 1. de Nominibus Christi. Nomine, Monte.

V. Quod musica, & carminis non uerborum, sed rerũ sint in hoc mũdo nisibili.

TErtium quod probaturum me fidem dedi, est quòd in hoc vniuersitatis theatro rerum carmina, & consonantissimam musicam fecerit Deus D. August. lib. 11. de ciuit. cap. 18. sic pulcherrimè loquitur: Ordinem sæculorum tanquam pulcherrimum carmen ex quibusdã quasi

antithesis honestauit Deus. Et mox: sicut contraria contrarijs opposita, sermonis pulchritudinem reddunt, ita quadam non verborum, sed rerum eloquentia contrariorum oppositione sæculi pulchritudo cōponitur. Hæc ille. Sed bone lector, non miraris ingenium huius Diui? Appellauit mundum istum carmen quoddam, vel epigramma, vn soneto, in quo vice vocabulorum sunt res: & vice antithetorum, idest nominum contrapositorum, quibus elegātiora solent metra fieri, est iugis rerum pugna, & oppositio, nam, vt ille dixit,

A

Corpore in vno
Frigida pugnabant calidis, humentia siccis,
Mollia cum duris, sine pondere habentia pondus.

B

Sunt itaq; carmina rerum in hoc mundo elegantissima: nam omnigena contrariorum varietas, & discordia diuino æterni opificis ingenio disposita, & suis numeris absoluta reddit concordissimam, ac suauissimam musicam oculis, sicut auribus musicam reddit altera vocabulorum varietas, & sonorum discordia bene temperata. Adijce his quæ Quintil. lib. 1. c. 16. ait, Pythagoræ, & omnium sequacium fuisse sententiam, Mundum musicæ ratione esse compositum, & eum deinde lyram fuisse imitatam. Quæ autem sit hæc rerum Musica, quæ rerum antithera, quis ordo, quod carmen, quæ demum vniuersi pulchritudo, qui oculis hactenus non cōspexit, percipiat auribus, vt in Senecæ lib. de Consol. ad Marciam. c. 18. elegantissimè, & ingeniosissimè continetur. Parcat autem, si velit lector, moris hisce, nam ego impetrare à me nequaquam potui, quin aurea hæc ex Seneca verba transcriberem.

Lyra imitatur mūdi cōcentum, & musicam.

C

Puta, inquit, O Martia, nascenti me tibi venire in cōsilium.

A lium. Intratura es vrbem Dijs hominibusq; communẽ, omnia complexam, certis legibus, æternisq; deuinctam. Videbis illic innumerabiles stellas, miraberis vno sydere omnia impleri, solem quotidiano cursu, diei noctisq; spatia signantem: annum, æstatem, hyemem æqualiter diuidentem. Videbis nocturnam lunæ successionem à fraternis occursibus lene, remissumq; lumen mutuantem, & modò occultam, modò toto ore terris imminentem, accessionibus damnisq; mutabilem, semper proximę dissimilem. Miraberis coniecta nubila, & cadentes aquas, & obliqua flumina, & cœli fragorem. Cum satiatos spectaculo superiorum in terram oculos deieceris, excipiet te

Vniuersi pulcherrima fabrica describitur ex Seneca.

B alia forma rerũ, aliterq; mirabilis. Hinc camporũ in infinitũ patentiũ fusa planities: hinc montiũ magnis, & mirabilibus surgentiũ iugis erecti in sublime vertices: deiectus fluminũ, & ex vno fonte in Orientẽ, Occidẽtemq; diffusi omnes, & summis cacuminibus nemora nutantia, & cãtũ syluarũ cũ suis animalibus, auiũq; concentu dissono. Varij vrbium situs, & seclusæ nationes locorum difficultate, &c. & mox: Quid lapidũ, gẽmarumq; fulgor? Et inter rapidorũ torrentium arenas aurum interfluens. Et in medijs terris, medioq; rursus mari nitentis ignium faces.

C His similia sunt quæ D. Aug. conscripsit de Vera religione. c. 29. Non frustra, & inaniter intueri oportet pulchritudinem cœli, ordinem siderum, candorem lucis, dierum & noctium vicissitudines, lunæ menstruæ curricula, anni quadrifariam temperationem quadripertitis elementis congruentem: tantam vim seminum, species numerosque gignentium: & omnia in suo genere modum proprium naturamque seruantia, &c. Rursus Tertulli. libro. 1. aduersus Martionem, ante medium, ponderat tàm pulchrum esse ordinem vniuersi, tàm

Aug. etiã de mundi pulchritudine uerba.

appo-

appositum & apprimè fabricatum, vt Philosophi eius magnitudinem, vim, potestatem, honorē, decorem, opē, fidem, legem elementorum considerantes, formidauerint initio, ac fine mundum constare, dicere. Plinius etiā lib.2.c.1.numen esse dixit Mundum, neq; genitum, neq; interiturum vnquam. Et vterq;, scilicet, Plinius, & Tertulianus notauerunt, Græcè, Cosmon, & Latinè Mundum, ab ornatu & munditie dictum esse. Et D. Isidorus lib.13.Etymolog.c.1.

Mūdus à mūditie & ornatu dicitur.

Quis igitur hæc attentè meditatus, non terq; quaterq; elegans illud Augustini dictum repetat: Ordinem seculorum tanquam pulcherrimum carmen, ex quibusdam quasi antithetis honestauit Deus. Et, Non rerum, sed verborum eloquentia seculi pulchritudo componitur. Et ne nihil ex sacris Thesauris depromamus, planè Vates regius hanc ordinatissimam Vniuersi musicam, & elegantissimum rerum carmen elegātissimis ipse descripsit carminibus, Cœli enarrant, &c. Vsq; ibi, In omnem terrā exiuit sonus eorum, vel, vt habent Hebraica, Exiuit linea eorum, amussis eorum. Hoc est, eorum musica tam ad regulam & amussim concinnata, vt nihil exactius inuestigari queat. Quod vt magis constet, obseruemus, si placet, id quod ex officina Pythagorica, Censorinum, Plinium, & Eratosthenem hausisse Georgius Venetus in problematibus referebat, quòd à terra vsque ad orbem signorum sit harmonia diapasonica perfecta. A terra vsq; ad Lunam, tonum: à Luna vsq; ad Mercurium, semitonium, à Mercurio ad Venerem, tantundem: à Venere ad Solem, tonum & dimidium, &c. Vides diuini huius templi mundani musicam? Totius naturæ concordiam? Nōne ergo pulcherrimum carmen & epigramma, iure optimo Augustinus nuncupat mundum? Meritò Magister noster

Psal. 18.

Harmonia diapasonica perfecta constat mundus.

A noster Luysius Legionensis in.c.2. Canti.obseruauit totum poesis studium in imitanda natura versari.

VI. *Cæli suis motibus sonum, ac cantũ suauissimũ reddunt: tractatur latissime.*

POstremò omnium, quod de cœlorum vero sonitu, ac vera musica antiqui senserunt, adducere non grauabor, si ea lector legere non grauabitur. Pythagoras, Plato, Tullius, Plinius, Macrobius, Proculus, Chalcidius, & innumeri alij, etiam sancti patres, cœlos verum ac dulcissimum sonum edere fassi sunt: quanuis non propriè canere: nam solus homo propriè canit, sicut solus propriè loquitur, vt dicit S.Tho.in.2.dist.8.q.vni.ar.4.

Principiò, quod verum sonum & cantum edant cœli, B ex Virgilio in illo versu,

Tacitæ per amica silentia lunæ,

deducit Seruius. Nam putat appellari lunam tacitam, eò quòd præ sono cæterorum planetarum, ipsa tacere videatur. Vnde dicuntur silentia tacẽtis lunæ. Verum hoc leue fundamentum esse ad astruendam cœlorum musicam, eleganter & eruditè ostendit Angelus Politianus, in Miscellaneis.c.100. vbi cõtra Seruium docet, appellari silentem & tacitam lunam, ibi apud Virgilium, quasi nõ lucentem, vt latere insidiæ Græcorum magis possent. C Et ideo dixit, Amica silentia lunæ, quasi amicam, ac propiciam se luna ostenderet Græcis, subtrahendo propriam lucem, vt sic commodiùs Troiam inuaderent, ac licentiùs diriperent.

Silentia tacentis lunæ apud Virgil.

Ad rem: Tullius in Somn.Scip. dulcissimum cœlorum cantum aure percipiens, & animo meditatus, sic ait: Quis est qui complet aures meas, tantus & tam dulcis sonus? Hic est ille qui interuallis coniunctus imparibus, sed tamen pro rata portione distinctis, impulsu & motu ipsorum orbium efficitur, & acuta cum grauibus temperans,

Verba Tullij de sono, ac cantu cœlorum.

varios æqualiter concentus efficit. Et inferius: Quam ob causam summus ille cœli stellifer cursus, cuius conuersio est concitatior acuto excitatur, & mouetur sono. Hęc Tullius. Quæ Macrobius lib.2. in Somnium Scipionis. c. 1. sic commentatur, & Pythagoram, ac Platonem in eandem inducit sententiam. Ergo ait: Ex ipso circũductu orbium sonum nasci necesse est: quia percussus aer ipso interuentu ictus, vim de se fragoris emittit: ipsa cogente natura, vt in sonum desinat duorum corporum violenta collisio. Et statim: Ex his inexpugnabili ratione collectũ est, musicos sonos de sphęrarum cœlestium conuersione procedere: quia & sonum ex motu fieri necessum est, & ratio quæ diuinis inest, fit sono causa modulaminis. Hoc Pythagoras primus omnium Græciæ gentis hominum, mente concepit & intellexit, compositum quiddam de sphęris sonare, propter necessitatem rationis, quæ à cœlestibus non recedit. Hæc ille. Quod ex ijsdẽ philosophis c. sequenti probat & explicat. Et c. 3. sic exorditur: Hinc Plato in Republica sua, cum de sphęrarum cœ̄lestium volubilitate tractaret, singulas ait Syrenas singulis orbibus insidere. Significans sphęrarum motu cantum numinibus exhiberi: nam Syren, Deo canens, Græco intellectu, valet. Et mox: Ideò canere cęlum etiam Theologi comprobantes, sonos musicos sacrificijs adhibuerũt, &c. Hæc ibi, & alia quæ gratia breuitatis prætereo. Et quod cuiq; cęlorum vna Syren insit, retulit Georgius Venetus to.5. problem. sect.5. num.321. ex Plat. de Repub. Proculo in Cratylo, & in Repub. Chalcidio in Timæo. Huc spectat Hemistichium Angeli Poli.

Verba Macrobij ad idẽ opt ime.

Pythag.

Plato.

Vnicuique cœlorũ unã Syrenã inesse cãtatricẽ.

A

B

C

Sua cuique innoxia Syren.

Plinius, ad idem.

Plinius lib.2. cap.3. idem sic: An dulci quidem & incredibili

A dibili suauitate concentus, nobis qui intus agimus, iuxta diebus noctibusque tacitus labitur mundus? Ludou. Cœlius. Rhodig. lib. 5. c. 25. sic ait: Quo pacto fiat vt tãto rum orbium rotata vertigo, tacito silentique feratur ambitu, etiam si nobis minus audientibus miranda sonorum transeat iucunditas? Hanc Plato asseruit: hunc consectati omnes approbarunt: nec Boethio displicuit.

Sed nostros consulamus doctores. Philo Iudæus disertissimus (quanuis Philonem an nostris, an exteris Doctoribus annumerem, non satis scio.) Ergo lib. de Somnijs, sic ait, & sunt verba notatu dignissima: Cœlum perpetuo B concentu suorum motuum reddit harmoniam suauissimam: quæ si posset ad nostras aures peruenire, in nobis excitaret impotentes amores, & insanum desiderium: quo stimulati rerum ad victum necessariarum obliuisceremur, non pasti cibo, potuq; per fauces demisso, sed quemadmodum immortalitatis candidati, diuinis consummatæ musicæ cantibus, quales cum Moses extra corpus raptus audiuisset, fertur quadraginta dies, totidemq; noctes nec panem, nec aquam gustasse. Et quod sequitur diuinè: Itaq; cęlũ instrumentum musicę archetypum, videtur mihi non propter alia elaboratum, quàm vt rerum C Parenti hymni scitè decãtarentur, & musicè. Hęc Philo. Consonat D. Amb. in prçfatione super psalmos sic dicẽs: Laudant Angeli dominũ, psallunt ei Potestates cœlorũ, Ipsum quoq; axẽ cęli fert expresior sermo, cũ quadam perpetui concentus suauitate versari, vt sonus eius extremis terrarum partibus audiretur, vbi sunt quędam secreta naturę: nec id ab vsu naturę videtur alienũ. HęcAmb. Anitius etiã Seuerinus Boethius, de musica lib. 1. c. 2. sic ait: Qui fieri potest vt tam velox cęli machina tacito silẽ

Philo Iudæus idẽ elegantissimè.

Cœlũ instrumentum quo Deo canitur

D. Ambr. est eiusdẽ sent.

Boethius quoque.

tioq; cursu moueatur,& si ad nostras aures sonus ille nõ peruenit? Et alia ibidem. D. Isidorus lib.3. Etym.c.16. sic ait: Ipse mundus quadam harmonia sonorum fertur esse dispositus,& cœlum ipsum sub harmoniæ modulatione reuolui. Sed & quidam Licentius quem refert Syxtus, lib.5. Biblioth. annot.105. de Deo loquens, hoc ipsum eleganter cecinit dicens: A

Et D. Isid.

Licentius Poeta Christianus.

Aptauit numeros cælis, iussitque sonoros
Exercere modos, parilesq; agitare choreas.

Et D. Ansel.

Anselmus lib.1. de Imagine mundi, sic ait: Septem cœlorum orbes cum dulcissima harmonia voluuntur, ac suauissimi concentus eorum circuitione efficiuntur. Qui sonus ideò ad aures nostras non peruenit, quia vltra aerẽ fit,& eius magnitudo nostrum angustum auditum excedit. Hæc Anselmus. De his multa passim in problematibus Francisci Georgij Veneti Minoritę videre licuit, quã diu per sanctum Inquisitorum tribunal licebat ea legere. Sed vice huius libri, relictus est nobis alter eiusdem, de Harmonia Mũdi: vbi multa ad totum hoc propositum doctissimè tractat. D. Epiphanius lib.1. Panarij hanc doctrinam videtur reijcere eandem Basil. homil.2. Exaemeron. Sed & omnes Peripaterici eam irrident, & suggillant, vt Georg. Venetus refert. Cuius etiam meminit Hẽricus quodlib.7.q.7. Sed quoniam alio tendimus videatur S. Thom. super Iob.c.38.& super Dionysium de diui. no.cap.4.lect.2.& lib.2. de cœlo lect. 14. & lib.2. de Anima, lect. etiam.14. B C

Cur non audiamus sonos celorũ.

Mundus iste est templum Dei, ideò debuit musicis instrumẽtis non carere.

Ratio autem congruentissima ad asserendam hanc cœlorum melodiam, est, quòd mundus iste ab antiquis appellatum est templum Dei, videlicèt à Tullio in Somn. Scip. à Seneca,& Celio lib.1.c.22. Philone, lib. de Somnijs,

pag.

A pag.510.& lib.2.de Monarchia, primis verbis: & à Macrobio super ipsum Somnium lib.1.cap.14. Ex quo ipse deducit quotquot in templo hoc viuimus sanctè victuros, nã ait: sciat quisquis in vsum tẽpli huius inducitur, ritu sibi viuendum sacerdotis. Vnde quę vitæ puritas, & sanctitas in sacerdote requiritur ingressuro templum ad immolandũ ea in quouis homine, qui in hunc mundum venit, necessaria est. Cum ergo mundus iste sit templum Dei: decet autem templa & ecclesias Diuorum sine organis & cantoribus esse, idcircò in hoc vniuersitatis templo, cęlorum sonum & harmoniam vice organorum, & cantorum à Deo fuisse adinuentam, voluerunt antiqui, vt sic verum sit cœlos enarrare gloriam Dei, & vniuersum habere scientiam vocis, idest, vocem, ac sonum scientissimum: vt habent Scripturæ.

Huius tẽpli mundani sacerdos est quiuis homo.

Psalm.18.

Sap.1.

B Fecimus hactenus quod facturos polliciti sumus. Vt autem post tot circuitus ad nostram hypothesim regrediamur, dico decentissimum fuisse, vt librum aliquem, siue Thesaurum poematum haberet Ecclesia ad Deum collaudandum, ad spiritum hominum commouendum & eleuandum, vt & per carmen, & sine carmine (vt verbis vtar Philonis lib.de Plantatione Noe, pag.204.) vtraque tam prorsa quam vorsa oratione mundi opificem C veneraremur.

VII.

Prima probatio ex scriptura quòd Dauid carmine Psalmos fecerit.

PRobemus iam Dauidem carmine suos composuisse psalmos. Prima probatio nititur sacræ scripturæ.2. Paralipo.7. sic dicitur: Sacerdotes stabant in officijs suis, & Leuitæ in organis carminum Domini, quæ fecit Dauid Rex, hymnos Dauid canentes per manus suas. Et.1. Esdræ.3. idem dicitur. &.2. Reg.23. elegans locus sic habet: Hæc sunt verba nouissima, quæ dixit Dauid filius Isai, egregius psaltes in Israel. Et Ecclesiast.47. de Dauide sic dicitur:

2.Par.7.
1.Esd.3.
2.Reg.23.
Eccl.47.

dicitur: Stare fecit cantores contra altare, & in sono eorũ dulces fecit modos. Sunt qui existiment, quoties in scriptura de carminibus fit mentio, de psalmis Dauidis intelligi, vt Ecclesiast.44. Laudemus viros gloriosos, &c. & in pueritia sua narrantes carmina scripturarum. In pueritia enim sua videtur ibi legendum esse, non peritia, quã uis vox Græca, quæ ibi habetur vtrunque significet. Amauit autem ab incunabulis & à pueritia sanctus Dauid musicam piam (verba sunt Augustini epistola.131.ad finem) & in ea studia nos magis ipse, quàm vllus alius author accendit.

Eccl.44.

VIII. SEcunda probatio desumitur ex concordi totius Ecclesiæ, & Patrum voce, asserentium, Dauidem diuinum poetam, & eius psalmos carmina esse. Vnde in hymno de passione Domini, cuius author est Venantius poeta Christianus, sic dicitur.

Omnes patres Ecclesiæ idem de Dauide sentiunt.

Impleta sunt quæ concinit
Dauid fidelis carmine

Et Sedulius in suo Paschali opere, sic ait:

Cur ego Dauidicis assuetus cantibus, &c.

B. Hierony. in prologo Bibliorum ad Paulinum, de Dauide sic loquitur: Dauid Simonides noster, Pindarus, & Alcęus, Flaccus quoq;, Catullus, atq; Serenus Christum lyra personat, & in decachordo psalterio ab inferis excitat resurgentem. Idem habet in Præfatione super libros Regum, & in procemio super Iob, & in Epis. ad Paulam Vrbicam. D. Ambros. prætatione in psalmos, de Dauide carminum prǽcentore sacro, simul & de Moyse duorum carminum compositore, diuina loquitur. De ijsdem duobus Euseb. lib.11. de præpar. Euang. c.3. dicit, eorum carmina esse hexametra, siue trimetra, siue tetrametra: & quæ ad di-

A ad dictionem pertinent, elegantissima, grauissima, & iocundissima esse: quæ verò ad sensum, nulli hominum scripturæ comparanda, ita ille D. Aug. lib. 17. de ciuit. 14. & Epist. 131. ad fin. omnino videatur: mirè effert carmina Dauidis, causasq; quæ ipsum ad condenda carmina pepulerunt tractat. His adijce D. Athan. in Synopsi de Dauide præclarè loquētē. Nec hoc præterijt. D. Isid. lib. 6. Etym. c. 2. Et Ioseph. lib. 6. Antiq. c. 9. ab illo. Factū est vt Dauid, &c. vsq; ad, Voce ac fidibus sacros hymnos caneret. Sed in alio eiusdem Iosephi testimonio Syncopen nequaquam faciam, sed extensum referam. Sic ergo ait, libr. 7.
B capit. 10. Dauid perfunctus iam bellis ac periculis, & in altissima pace degens, vario genere carminum Odas, & hymnos in honorem Dei composuit trimetro versu, partim pentametro, instrumentisq; musicis comparatis, docuit Leuitas ad pulsum eorum laudes Dei decantare. Demum, idem hac in causa iudicium omnes habent. Sileri tamen minimè debeo id quod Cassiodorus, Prologi in Psalterium, capit. 15. aduertit. Id habetur. cap. legimus. 37. distinct. & in Catalogo gloriæ mundi, parte. 10. consid. 45. Omnem modum poeticæ loquutionis sumpsisse à diuinis scripturis exordium, nempe à Da-
C uide. Sicut omnem aliam literaturam ab Hebræis ad Græcos, & Latinos deriuatam, tradunt omnes. Nominatim Euseb. Cæsa. libro. 10. 11. &. 12. de præpar. Euange. imo & literas ipsas Græcas ab Hebræis: & earum nomina, scilicet Alpha ab Aleph: Bita à Beth, Gamma, à Guimal, &c. deduci, tradit idem Euseb. libr. 10. cap. 2. & D. Isidor. lib. 3. etymolog. cap. 3. & ex recentioribus Lętmatius lib. 8. de instauranda relig. cap. 11. vbi dicit ante Troiam conditam, ante Argonautarum nauigationem, ante exordium Olympiadum, iam Moysem, iam De-

Ab Hebræis Græci poeti cen didicerunt.

Deboram, iam matrem Samuelis, iam Dauidem carminis legis ad amussim obseruasse, metro suo carmina conscribentes. Et hinc multa mutuasse prosanos, testes sunt Iosephus, Iustinus, Origenes, Lactantius, Eusebius, quos ibi refert Letmatius. De quo etiam Augus t. Eugub. lib.1.c.1.de Per.Philos. A

IX. *Psalmi cōpositi sunt, ut canerētur cū instrumentis & organis.*

Tertia probatio ex eo desumitur quòd, vt eos cum organis & instrumentis musicis decantarent, Psalmi cō positi sunt. Id patet ex locis scripturæ, & Patrum relatis, maximè verò omnium ex ipsis psalmorum titulis, quorum plurimi voces quasdam habent, quæ ipsa instrumenta musica significant, ad quæ cantandus erat psalmus talis, verbi gratia, Psa.4.titulus sic habet: In finem, in carminibus, psalmus Dauid. Vox, In finem, non vno modo sed varijs explicatur à doctoribus. D. Hieronym. vertit, Victori. Alij, Vincenti, vt Caiet. Victor autem hîc significat, vt Hebræi existimant, præfectum cantorum, el maestro de capilla. Erat enim in choro, Dauidis tempore, dux aliquis & magister, qui vrgebat cantores alios, cui & excellentior erat vox, & exactior rei musicæ peritia: huicq; dabat Dauid psalmos canendos ad instrumenta musica. De hoc victore, seu quod nunc vocamus, Chantre, à cantando: vel, Capiscol, quasi caput chori, sunt qui putent, scilicet, Bredembarchius, in titulo psalmi quarti, intelligendum illud Abach.3. Et super excelsa mea deducet me Victor, in psalmis canentem. Victor, idest, Archimusicus, vel dux cantorum. B C

Psal.4. *Vox, In finē in Psalmorū titulis, quid sit.* *Abac.3.*

In titulis Psalmoru m notantur instrumēta, ad quæ cantandus erat psalmus.

Quod verò sequitur in eiusdem psalmi titulo, In carminibus, multùm nobis fauet. Nam ex Hebręis multi putant, vocem Hebraicam quæ ibi habetur, significare certum instrumentum musicum constitutum ad canendas res lętas, & triumphales. Vnde totus titulus qui apud nos

A nos sic habet: In finem, in carminibus; habent Hebræi Præfecto cantorum, ad instrumenta musica. Sic Vat. & Fœlix, &c. Quod verò transtulit Hiero. loco, In finem, Victori, vel, Pro victoria, placet Lyrano, qui, Ad Victoriam in organis, dicit secundùm Hebræos esse vertendum. Subiungit verò ex Rabbi Salomone, in expositione tituli psalmi quarti, cuius etiam meminit Titelma. in titulo, per hunc titulum significari conatum illum, quo se certatim cantores in cantando cum iubilo superare, ac vincere conabantur: omnes sic ex animo psalletes, vt quasi pro victoria contendere viderentur. Fauet Caiet.

B Negari itaq; non potest ad literam insinuari, Psalmum ipsum carmen esse: atq; adeò tanquam carmen cantandum in Dei laudē, licet in sensu spirituali & altiori vox, In finem, Christum, qui finis est, & Ecclesię mysteria, quæ in fine seculorum gerenda erant, significet, vt bene Theodor. psal. 17. & omnes Patres. Sed nos, qui in scholis nunc agimus, solius literalis sensus in hoc opere rationem habemus.

Tituli psalmorum indicāt psalmos carmina esse.

Rursus, Psalm. 5. sic habet titulus ex Hebræo: Carmen Dauidis lyricum, præfecto cantorum. Vbi Vatab. Hebr. ad hannehiloth. Erat insigne aliquod instrumentum musicum. C Cōmissus fuit igitur hic psalmus Dauidis præfecto citharœdorum peritissimo, vt decantaretur ad hannehiloth. Sic etiam Lyranus. Et titulus psalmi. 6. Pro octaua, id est, intentissimo tono, & clarissima voce: nam octauus tonus intentissimus est. Hic psalmus datus fuit præfecto symphoniacorum admodum insigni, decantandus ad neginoth, instrumentum musicum, videlicèt, octochordiū. Vnde Chaldæus sic vertit: In laudem laudatorio, citharaque octo fidium. Et psalm. 9. Hebraicè habetur: Psalmus ad Muthlabbem; idest, ad

Psal. 5.
Psalm. 6.
Psalm. 9.

 modos

Psal.21. cuius initium erat Muth Labben. Et Psal.21.titulus habet: Carmen Dauidis de cerua matutina, idest, canendus ad modum cantilenæ vulgaris, cuius initium erat, Cerua matutina. Sic Vatab. nam & D.Hiero. etiam vertit, Pro cerua matutina. Fœlix, Pro cerua auroræ. Quæ omnia apertè exprimunt psalmos ipsos carmina esse. Alioqui prosas orationes ad instrumenta musica decantari, fateri debemus, quod penè insolitum est, & absurdum, apud omnes nationes. Et est sciendum quòd sicut inter poetas Comicos, Tragicosq;, statim in titulis comędiarũ signabatur instrumenti genus, videlicèt, Tibijs paribus, vel imparibus, & apud Terentium, Acta ludis Megalensibus duabus tibijs: quod notabat Eugubinus in titulo Psalmi quarti, ita in Psalmorum titulis certa reperimus instrumenta, vt visum est. A B

Psal.8. Torcularia in titulo psalmi.8. Sed & Psalmi.8.titulus prætereri non debet. Nam sic habet: In finem pro torcularibus. Rabbi Dauid putat, vocem Hebraicam quæ ibi habetur, scilicet, Githith, esse nomen instrumenti musici, ad quod canendus erat psalmus ille. Alij, esse nomen vrbis Philistinorum, quæ vocatur Geth: ita quòd in illa ciuitate fuerit à Dauide decantatus ille psalmus: seu quòd instrumentum ad quod erat canendus, ex vrbe illa esset abductum, vt apud Pindarum, Formx Doria. Ita etiam Rabbi Salomon, vt in Lyrano hìc. Addit & hìc Caiet. eam citharam habuisse formam torcularis, & etymologiam eius vocis à torculari sumi. Vnde.70.& D.Hiero. verterunt hìc, torcularia. Alij dicunt, ideò nuncupari hunc psalmũ, Githith, quòd traditus fuerit decantandus cuidam cantori filio Obededon Gethei. Alij esse cantilenam Gethensem, vt si Hispanè diceremus, es tonada Portuguesa. Sunt qui dicant decantatum esse à Dauide hunc psalmum C

cum

A cum esset in torcularibus Philistinorum. Iacob. de Val. tractatu. 5. prologi, & Bredembachius dicunt, quòd iste psalmus dicatur esse pro torcularibus, hoc est, cantandus tempore torcularium, in festo Tabernaculorum; paulò post collectas fruges, & expressas vuas in torcularibus: de quo Leuitici. 23. Nec est incommodum in gratiarum actionem pro feracitate anni, & vbertate vindemiarum, hunc psalmum tempore torcularium cantari solitum, simul & psalmum. 80. & . 83. qui eodem titulo sunt insigniti. Dummodò hæc in sensu mystico, altiora mysteria Christi & Ecclesiæ significent, quod ego B non solùm non damno, imò vehementissime eos condemno, & obiurgo, qui cortice illo literæ nudæ contenti, & siliquis pasti, verum cibum, qui in spirituali sensu præstatur, abijciunt.

Leuit. 23.

X. *Vox Selah. 73. vicibus in psalmis posita quid significet.*

QVarta etiã huius probatio deduci inde potest, quòd in psalmis frequentissimè ponitur vox, selah, seu Diapsalma, quæ nisi in odis & metris inter cantandum, absurdissimè poneretur. Quid autem sit vox ista, Selah, solet multùm negotij facessere doctoribus. Initio vox ista in codicibus Hebræis nunquam reperitur, vt bene Caieta. in Psalm. 3. nisi in Psalmis, se-C ptuaginta tribus vicibus, & in cantico Abacuch. cap. 3. semel. Inde redditur probabilis sententia communis Hebræorum, quòd sit vox ad metri cantum pertinens. Vnde quidam dicunt, per vocem illam significari mutationem metri. Alij, mutationem cantus. Alij, eleuationem vocis. Alij, pausæ, vel silentij interiectionem, seu pausationem Spiritus sancti. Alij, diuisionem sententiæ, idest, finem vnius, & exordium alterius. Alij, cuiusdam musicæ varietatis exordium. Atque ita fieri potest (vt bene Titel-

man.in titulo psalmi.3.) vt omnes istæ significationes in vnum conglobatæ totalem & plenam huius particulæ vim exprimant. Deducitur autem vox Selah, à radice Salal, vt Pagninus, in Thesauro linguę sanctę notabat, Verbo, Sal, & verbo Salal. Vbi ex Rab. Abrah. dicit, vocem Selah, non esse significatiuam, sed directiuam cantus, & deduci à verbo salal, quod significat exaltare, vel eleuare, vel exaggerare. Quo circa Vat. in maioribus tertij psalmi scholijs, sic ait: Olim solebant cantores, quoties hæc vox occurrebat, vocem intendere, & exclamare, ac si dicerent, O grauem calamitatem: videant eam, & perpendant omnes amici nostri. Caiet. super psalmum. 3. idem habet, & dicit, hanc vocem esse officiosam, idest, habere officium eleuandæ, & producendæ vocis. Adrianus Finus lib. 4. flagelli. c. 7. ex Rabbi Abenezra, dicit idem, & idem Bredemb. Iansen. Genebr. Ex quibus colligo, eleuationem cantus, & intermissionem cuiusdam silentij significari per hanc vocem, sicut si Hispanicè cantantes pausando tantillùm, & eleuatiùs canendo, diceremus, hala, vel Ay, vel Ea, vel quid simile.

A

B

Hiero. putat uocē selah esse significatiuam, sed uere nō est.

Hæc omnia irridet D. Hieron. nam putat, hanc vocem esse significatiuam, significareq; asseuerationem quandam quasi dicatur, Amen: vel, semper: vel, In sempiternum: vel, Ita est: vel, Proculdubio, &c. Ipsum sequitur Campen. in paraphrasi psalmorum. Et subdit Hierony. vbi de hoc loquitur, in Epistola ad Marcellam, quæ incipit: Quæ acceperis reddenda sunt. Tomo. 3. Hæc nos de intimo Hebræorum fonte libauimus, non opinionũ riuulos persequentes, &c. Allegat pro se Origenem, & Aquilam. Quoniam tamen D. Hieron. hac in parte Thalmudistas sequutus est, vt Valentin. & Genebrar. dicunt, non possumus ei assentiri. Vnde dicimus, hanc vocem

C

A non esse significatiuam, sed potius directiuam cantus, ad sensum dictum. Quo fit vt carmina sint Dauidici psalmi, quibus toties vocula præsens interponitur.

XI.
Psalmi alphabeti ordine compositi, & cantati.

QVinta probatio inde petenda est, quòd multi psalmi ordine alphabetico conscripti sunt. Qui scribendi stylus per literas alphabeti, ita vt vnusquisq; versus ab vna litera, suo ordine, incipiat, proprius est metrorum & carminum. Et quidem. D. Hilarius super psalm. 118. tres tantùm psalmos dixit esse acrostichos, id est, ordine alphabeti compositos, videlicèt psalmum. 110. & 111. &. 118. D. Hieronym. in Epistola ad Paulam Vrbicam, illis tribus addidit alium, videlicèt. 144. falsique di B cit eos qui plures existimant. Quod si verum est, ipse etiā deceptus videtur, nam in præfatione super lib. Reg. quæ incipit, Viginti duas literas. addidit & alium nempe. 36. sed tamen, veritas ipsa Hebraici psalterij certè præter illos quinque, habet etiam psalm. 24. 33. sed. 36. interpollato progreditur alphabeto. Quod obseruabat Caieta. super illos Psalmos. Titelm. Iansé. Geneb. & Syxtus Senen. libro. 1. suæ Bibliothe. verbo Psalterium. Hoc etiam alphabetario ordine conscripti sunt Threni Hieremiæ, & cap. 31. Prouerb. quæ appellatur, Metropedia Lamuelis Regis. Ratio autem, quæ literalis esse videtur huius C compositionis acrostichæ, ea est, vt traditur à Rabbi Dauid Chimhi, & à cæteris Hebræorum doctoribus, vt Sixtus & omnes aduertunt, sic: Hæc poetis Hebræis est consuetudo, vt carmina quibus illustria quædam argumenta tractantur, iuxta seriem alphabeti disponant, vt facilius memoriæ imprimantur, & impressa tenaciùs hæreant. Verum est quod D. Hieronym. & veteres alij, vt notabat Genebr. in Procemio Psalm. 118. nō sine magnis mysterijs, & Ecclesiæ sacramentis, hac literarum serie

Septem sunt psalmi conscripti alphabeticè.

Ratio compositionis acrostichæ.

 dige-

digestos psalmos existimant. Vide Hieronym. in Epist. illa ad Paulam Vrbicam, quæ incipit, Nudiustertius.to.3. Sed mea nunc non interest tropologias & anagogias, sed nudam literam persequi. In hymnis Ecclesiæ habemus exemplum: nam Presbyter Sedulius hymnum composuit alphabeticè, à litera A. incipiens, A solis ortus cardine. deinde B. Beatus author seculi. Et tertiò, C. Castæ parentis viscera, &c. Cuius quidem hymni pars est ille qui canitur in die Epiphaniæ, Hostis Herodes impie. Et deinde. I. Ibant magi quam viderant, deinde L. lauacra puri gurgitis, & sic proceditur vsq; ad, x. & z. A

Quòd in Psalmis acrostichis aliquando omittitur aliqua litera.

Sed præterire non possumus id quod ab alijs tangitur, quid videlicet causæ fuerit, quòd in illis commemoratis septem psalmis, aliquando alphabeti ordo peruertitur. Nam in psalm. 24. duæ literæ amittuntur, scilicèt, Vau, & Quoph, à quibus nullus incipit versus. In psalm. 33. omittitur rursus, litera Vau. In psalm. 36. à qualibet litera Hebraica incipit duplex versus, & interdum triplex omittitur verò Hain: nam ab illa nullus incipit versus: & loco eius bis ponitur Zadic, vel Tsade. In psalmo verò. 144. deest litera Nun, atque adeò etiam in Hebraico codice desideratur versus ille, qui ab illa litera incepturus erat: quanuis. 70. interpretes de suo addiderint versum qui illi literæ correspondebat, scilicèt, Fidelis dominus in omnibus verbis suis. vt integrum facerent versuum numerum. Quid hic lateat mysterij, aliqui tetigerunt, plures omninò præterierunt. Bredembachius quantùm attinet ad psalm. 24. & 33. & 36. fatetur ingenuè se ignorare. Vide ipsum & Genebrard. ibi versu. 31. Psalm. 36. & 144. Et Iansen. Psalm. 144. B C

Sexta

A SExta probatio quòd psalmi sint vera carmina, sumitur ex eo quòd in psalmorum volumine nulli non reperiuntur verę poeseos modi, tropi, schemata, metaphoræ, hyperboles, allusiones, prosopopæiæ, aposiopeses, apostrophes, epiphonemata, &c. & alia siue dictionis, siue sententiæ quàm plurima ornamenta Poetarum, & versuum propria. Præsertim verò quæ ad dictionem pertinent, sine rythmo, ac sine metro vix benefiunt. Cum ergo in Dauidis psalmis tam bene, tam apposité & exactè fiant, dicendum psalmos ipsos esse vera carmina: nec solùm vera, sed & elegantissima. Ergo in psalmis multæ sunt

XII. *In psalmis Dauid reperiuntur omnes flores, & schemata Poetarum.*

B figuræ poeticæ. Primùm epizeuxes, vt Psam. 136. Qui dicūt, exinanite, exinanite. Et illud, Qui dicūt mihi, Euge, euge, Psalm. 36. Rex virtutum dilecti dilecti, Psal. 67. Qua similiter vtuntur poetæ, vt Virgil.

Epizeuxes in Psalmis. Psal. 136. 36. & 67.

Ipsa sonant arbusta Deus, Deus ille, Menalca.

Et Anadiploses, vt Psal. 121. Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem: Hierusalem quæ ædificatur, &c. Et poeta,

Anadiplosis. Psal. 121.

Pierides, hæc vos facietis maxima Gallo,
Gallo, cuius amor tantum mihi crescit in horas.

C Et,
Sit Tytirus Orpheus:
Orpheus in syluis, inter delphinas Arion.

Anaphoræ, & epanaphoræ. Psal. 28.

Et Anaphoræ, vel Epanaphoræ, vt psalm. 28. ferè per totum quo ab eadem voce sæpiùs repetita sententiæ incipiunt: Afferte Domino filij Dei, Afferte Domino filios arietum, Afferte Domino gloriam, & honorem, Afferte Domino, &c. Et statim, Vox Domini in virtute, Vox Domini in magnificentia, Vox Domini confringentis cedros. Sic idem poeta,

Nate

Nate, meæ vires, mea magna potentia solus, A
Nate patris summi. &c.

Et Epanaphora,

Venit & vpilio, tardi venere bubulci,
Vuidus hiberna venit de glande Menalcas..
Tibi venit Apollo,
Venit & agresti capitis Syluanus honore,
Pan Deus Arcadiæ venit, &c.

Et.4.Georg.

Te dulcis coniux, te solo in littore secum, B
Te, veniente die, te, decedente canebat.

Psal.135. *Epistrophe.* Et Epistrophe, cuius est elegantissimum exemplum in Psalm. 135. Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius: Confitemini Domino Dominorum, quoniam in æternũ misericordia eius. Quæ repetitio, nisi in carmine & metro, omninò esset intolerabilis. Sic in Martial. lib.2.

Capto tuã, pudet heu, sed capto, Maxime, cænã:
Tu captas alias, iam sumus ergo pares.
Manè salutatum venio, tu diceris isse C
Ante salutatum, iam sumus ergo pares.
Sũ comes ipse tuus, tumidiq; anteambulo Regis:
Tu comes alterius, iam sumus ergo pares:

Versus intercalaris. *Psal.105.* Et interpositio versus intercalaris, ad quod orationis genus, nisi ad metricum, pertinet? Vt Psal. 105. Confiteantur Dño misericordię eius, & mirabilia eius filijs hominum Et, Et clamauerunt ad Dominum cum tribularentur. Qui sexies in illo psalmo repetuntur. Et psal. Conuer-

Psal.

tentur

A tentur ad vesperam,& famẽ patientur vt canes, &c. bis repetitur. Et Psalm. 117. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem, sæpiùs iteratur. & Psal. 23. Attollite portas, &c. bis etiam repetitur versus. Vt sexies in Virgilio, in Pharmaceutria. Psal. 117. Psal. 23.

Incipe Mænalios mecum, mea tibia, versus, &c.

Et, *Ducite ab vrbe domum, mea carmina, ducite Daphnim*

Et illud.

Voluite maiores, vaga flumina, voluite cursus.

B Et demùm familiarissimus est tropus iste & Dauidi, & vatibus profanis. Et Aposiopesis, vt Psalm. 6. Sed tu Domine, vsq; quo? Est reticentia, vt illud, Psalm. 6.

Quos ego: sed motos præstat componere fluctus.

Et Terentius.

Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non?

Et Epiphonema, seu Acclamatio, vt Psalm. 86. Sicut lætantium omnium, &c, Et Psalm. 83. Domine virtutum, beatus homo qui sperat in te. Et poeta: Psal. 86. & 83.

Tantæ molis erat Romanam condere gentem.

Et *Improbe amor, quid nõ mortalia pectora cogis?*

C Et Apostrophe, Seu conuersio ad diuersam personam, vt Psal. 136. Filia Babylonis misera, &c. Et psal. 113. Quid est tibi mare, quod fugisti? &c. Et poeta: Psal. 136. & 113.

Troiaq; nunc stares, Priamiq; arx alta maneres.

Et Prosopopæiæ frequentissimè, Psal. 18. Cœli enarrant gloriam Dei. Et Psal. 94. Flumina plaudent manu, &c. Et Poeta. Psal. 118. & 94.

Mænalus argutumq; nemus, pinosq; loquenteis
Semper habet, semper pastorum ille audit amores.

Demum reuersio ad primum initij versum, ita vt extre- A
mus versus & primus psalmi sit idē, argumento est psal
mum metrum esse. Vt Psal.8. Domine dominus noster,
quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Epi
logus est qui fuit proœmiū. Et psal 102.&.103.idem. Sic
Homerus in hymnis suis, & Theocritus vt videbis in Eu
gubino Psalm.8. in fine. Quæ non sine mysterio facta, ar
bitratur Euthymius. Nam sicut Christus, de quo in illo
Psalmo.8.erat sermo, tanquam per circulum, illuc vnde
venerat per incarnationem, reuersus est per ascensionē:
ita psalmus tanquàm in orbe recurrens, in hoc ipsum de-
finit vnde sumpsit initium. Hanc ob causam per Mem B
clausam, & quæ in orbem reducta, principio caret & fi-
ne, significatur Christi regnum perpetuum, contra to-
tam naturam illius elementi Hebraici, quod apertum
aliàs semper esse solet in initio & medio dictionis. Vide
Isa. c. 9. in verbo Multiplicabitur. Sed de hac probatione
satis superq; dictum est.

Psal.8.102.103.

XIII. Postrema probatio sit quòd Dauidem Lyricum, Tra-
gicum, Comicum, Satyricum, Heroicum, Dramma
ticum, Epithalamicum, Elegiacumq; poetam contem-
plari licet, cū Iacobo de Valentia Tractatu. 1. Prologi in
psalmos. c.3. Aug. Eugubi. præfatione in psalmos, Euthy C
mio in eadem præfatione, & Georg. Edero suæ œco-
nomiæ, vel Partitionum Theologicarum lib. 2. p. 3. Ta-
bula. 105. vsq; ad. 115. vbi multa coaceruat ex patribus ad
hoc propositū. Iuxta exigētiam enim materiarū, iā canit
heroice regnū Christi, & eius victorias, & sanctæ Eccle
siæ progressus & gloriam. Aut secundò canit tragicè, seu
potius deflet casum Adæ, & humanæ conditionis mise-
riam, & Christi innocētissimi agni atrocissimā mortem.
Aut tertiò satyricè inuehitur in corruptissimos sui seculi
mores,

Dauid Poeta Tragic⁹, Comicus, Satyricus Heroicus, Elegiacus, &c.

A mores. Aut quartò elegiacè epithalamiũ Christi & Ecclesiæ personat. Quintò suorum maiorum, & antiquarũ rerum memoriam suscitat, heroicè etiam decantando. Et demùm diuinas laudes intonat, omnesq; mortales ad eas inuitat, & excitat. Et etiam parænetice monet, & bonis imbuit moribus. Introducit interdũ veluti in comœdiam diuersas personas: iam Adam cum tota sua posteritate, suam deflentẽ sortem: Iam Christum de suis persecutoribus conquerentem. Iam Ecclesiam sanctam circumquaq; ab hostibus cõcussam, cœlestem implorantẽ opem. Iam hostes ipsos seipsos ad flagitia cohortantes. Iã B Deum eorum scelera vindicantem. Iam Christũ de hostibus, gloriosè triumphantem, &c. Iam loquitur author solus, vt facit Virgilius in Georg. Iam more dammatico, vt interdum in Eclogis, solæ loquuntur personæ quæ introducuntur. Iam mixtim, & poeta, & inter loquentes dicunt, vt aliquãdo in Eclogis, & in AEneide. Quæ tria genera enumerauit Diuus Isidor. lib. 8. etymolog. cap. 7. in fine. Iam soliloquia quibus animam suam alloquebatur & solabatur tacitus, quibusque Deum mente precabatur, cõponebat, &c. Atq; adeò nullum poematũ & metrorum genus excogitari potuit vnquam, in quo vates noster, cœlestisq; Poeta Dauid nõ C esset diligentissimè versatus.

XIIII. *Quo carminis genere Psalmi cõscripti sint.*

VNum superest, scilicet, examinare, quo carminis genere hec Dauidis carmina seu psalmi cõscripta sunt: Hierony. ad Paulam Vrbicam, in Epist. quæ incipit. Nudius tertius, tomo. 3. quosdam psalmos dicit, trimetro iambico constare, alios tetrametro iambico. Et duo prima alphabeta Threnorum Hieremiæ quasi sapphico metro, inquit, scripta sunt. Tertium alphabetum trimetro scriptum est, &c. Et in Prefatione libri Iob, ait à tertio capite

Iob, vsq;ad. 41.ait, Hexametros versus esse dactylo, spõdęoq; currentes. Et super Psalmum. 118. initio, sic ait: Refert Iosephus, hunc Psalmum, & Deuteronomij canticum vno metro esse compositum. & putat Elegiacum metrum in vtroq; posse deprehendi: quòd, scilicet, prior versus sex pedibus constet, inferior vno minus in pentametrū finiatur, Hęc ille. Rursus Iosephus lib. 7. antiquitatum. c. 10. ait (vt supra referebamus) trimetro versu, & partim pentametro compositos esse psalmos Diuidis. Præterea Eusebius ille doctissimus Pamphili, ob arctissimā cum Pamphilo necessitudinē, sic cognominatus, & Cæsariensis Episcopus, lib. 11 de præp. Euang. c. 3. sic ait: Sunt etiā apud eos (Iudęos) artificiosissima carmina, vt Moysi cantus ille magnus, &. 118. Psalmus, heroico metro, quod hexametrū dicitur, cōponuntur. Sunt alia quoq; trimetra & tetrametra: sed quæ ad dictionem pertinēt elegantissimè, grauissimè, iocundissimeq; composita sunt. Quæ vero ad sensum, nulli hominū scripturæ cōparanda. Hæc ille. Et deinde lib. 12. c. 15. de Dauidis odis mentionem etiam facit. Rursus D. Isido. in præclaro illo suarum Etymologiarum volumine, lib. 6. c. 2. sic ait. Omnes autem Psalmi apud Hebræos, metrico carmine cōstāt esse compositi. Nam in more Romani Flacci, & Græci Pindari, nunc alij iambo currunt, nunc elegiaco personant, nūc sapphico nitent, trimetro vel tetrametro pede incedentes. Et hæc sunt quæ apud Hiero. Iosephum, Euseb. Isidorumq; omnigena literatura pręstantes reperire potui, nā recentiorum doctorum in re hac vetustissima, rationem habendam non esse putaui.

Eugubini de modo, ac genere carminum quibus Psalmi constant, sententia.

Veruntamen in explicandis his trimetris, hexametris, sapphicisque versibus non possumus à dictis recentiorum omninò abstinere. Principiò solebat plurimùm mihi

A mihi placere quod Augu. Eug. omnium linguarum peritissimus, in Præfatione ad suam psalmorum enarrationem, dicebat sic: Carmen Hebraicum non idem est atq; Græcorum, Latinorumq;: vt neq; Italicum, siue Hetruscum idem atq; Latinum. Ac potius cum Italico, quã Latino similitudinem habet Hebraicum. Latinum ad imitationem Græci tempora syllabarum obseruat: Hebraicum nulla tempora, sed numerum duntaxat, atq; similitudinem cadentium syllabarum. Vt non est in Italico carmine Spondæus, Trochæus, Dactylus, sed numeratio tantùm syllabarum & obseruatio, vt similiter desinant.

B Simile quoddam sequitur Hebraicum. Quare cum Hieronymus scribit, aut Iob, aut Psalmos dactylo spondæoq; decurrere: & cum in præfatione, de Iob dicit: versu labitur: Quæq; Augusti. cum cæteris de carminibus Hebræorum testantur, noris non hos ipsos præcisè pedes, nostrumq; carmen ab eis, sed simile quiddam designari. Itaq; neq; Heroicum carmen apud Hebræos extat, neq; Iambicum, aliaq; genera: sed simile quiddam, & quale Barbari diuersis ritibus canunt: Psalmi, Iob, libri Salomonis, & Prophetarum rationem carminis præseferunt, sed neq; Latini, neq; Græci: numerosum quiddam, & ab

C oratione soluta parumper recedens, sermonis genere, figurisq; poeticis, verbisq; minùs vsitatis obscuriores. Hæc ibi. Est verò perpetuus in hac sententia Eugubinus. Nam & in Præfatione Enarrationum in Iob, sic loquitur: Iob à principio vsq; ad illum locum, Pereat dies, in qua natus sum, simplex est historia: deinceps est veluti carmen, similiterq; Psalmorum, & Prophetarum, librorumq; Salomonis oratio. Hieronymo autem ab illo loco totum, excepta extrema historia, librum pedibus spondęo & dactylo decurrere, scribente, intelligendum est non prorsus

Eug. putat Psalmos non magis esse metra quam libri Salomonis & Prophetarũ sint.

sus his pedibus,& eo syllabarum numero,sed quasi simili:Cum apud Hebræos minimè,vt apud Græcos, & Latinos tempora syllabarum numerentur, neq; similia carmina habeantur: sicut non sunt apud Latinos rythmici Etrusci.Hæc Eugubinus in illis locis. A

Refutatur Eugubinus ex Hierony mo, Iosepho, Eusebio, & Isid. iā citatis.

Cæterùm cum D.Hiero.Eusebiusq;,& Iosephus Eugubino longè peritiores linguæ Hebraicæ fuerint: nam Iosephum quis nesciat natione Hebræum fuisse, patria Hierosolymitanum genere sacerdotem,&ob ingenij excellentiam à senatu,& populoRomano multis affectum honoribus:& è lingua Hebraica in Græcam paraphrasticè vertisse,& explicasse omnes fermè veteris testamenti libros,vt eos Græcis & Gentilibus omnibus vulgaret,& propalaret:referente hæc omnia ipso Iosepho de se ipso, suarum Antiquitatum,lib.20.c.vltimo, & in Vita quam de seipso conscripsit:& Hieronymo,lib. de Viris Illustribus. B

Quis fuerit Iosephus.

Hieronymus quam doctus Hebraicè fuerit.

Ipse verò D.Hieron.quod fuerit Hebraicè doctissimus,& Syriacæ,atq; Chaldaicæ linguæ æquè atq; Dalmaticæ siue maternę scietissimus,ignorat nemo:quódq; totum vetus testamentum ex Hebraica veritate in Latinam linguam verterit. Quin tam expeditè & promptè Hebraica & Chaldaica tractauerit,vt trium dierum labore tres libros Salomonis Prouerbia,scilicet, Ecclesiastē, & Cantica canticorum ex Hebræis Latinos fecerit.Et librum Tobiæ ex Hebræo in Latinum vnius diei opera verterit:vt tradit Syxtus Senen.lib.4.Bibliothecę,verbo Hieronymus Stridonen.Sed & Eusebium Cęsariensem linguæ etiam Hebraicæ fuisse callentissimum,testatur liber ille suus de locis Hebraicis,quem è Græco Latinum fecit D.Hiero.& tota illa Hebraicorum voluminum in linguam Græcam conuersio,cuius meminerūt Socrates lib.1.histori.& Sozomenus lib.2.Cum itaq; tres isti, Iosephus, C

Eusebius Hebraicè doctissimus.

phus,

A phus, scilicet, Eusebius, atq; Hieronymus eruditissimi viri, si quos vnquã habuit antiquitas, apertè testentur psalmos Dauidis trimetro, tetrametro, pentametro, hexametro, Sapphico, & similibus versibus esse conscriptos, sanè istis annuendũ, abnuẽdũ verò Eugubino videtur nobis, alioqui eruditissimo, eò quod nõ magis existimat psalmos esse carmina, atq; sint oẽs Salomonis, & Prophetarũ libri.

D. Augu. de Psalmorum metro sentẽtia.

Quã certiùs quamq; cõsideratiùs D. Aug. cũ in hanc incidisset difficultatem, loquutus est, Epist. 131. quæ est ad Memorium, dicens. Quibus numeris consistant versus Dauidis, nõ scripsi, quia nescio: neq; enim ex Hebrça lin B gua, quã ignoro, potuit etiã numeros interpres exprimere: ne metri necessitate, ab interpretandi veritate, ampliùs quàm ratio sentẽtiarũ sinebat, digredi cogeretur: certos tamẽ eos constare numeris, credo illis qui ea linguã probè callent. Amauit enim vir ille sanctus musicã piam, & in ea studia nos magis ipse, quàm vllus alius author accendit. Hæc Aug. Qui omni proculdubio fatetur, vt patet, communẽ illa omniũ linguã callentiũ esse sententiã, metro cõstare Dauidicos psalmos: nec decuisse vt interpres metricè eos verteret, propter leges metri, quæ fidelitatem versionis minimè paterentur. Quanuis fuerunt qui Lati C nis versibus elegantissimis Dauidicos reddiderint Psalmos. Videlicèt Matthæus Toscanus, B. Arias Mõtanus, M. Antonius Flaminius, Bucãnanus & quidem alij. Et hæc quidem est sententia D. Aug.

Cur interpres Latinus non uerterit carmine Psalmos.

XV.

Authoris sẽtẽtia in hac quæst.

NE verò nihil in re hac tã obscura dicamus, visum mihi est annectere superioribus alia, cũ Syxto Senen. lib. 8. suæ Bibliothecæ sanctæ, quæ lucem aliquam tenebris istis afferre alicui fortasse videbuntur. Ergo non est existimãdu Hexametros, trimetros, & sapphicos Hebreorum versus esse eiusdem generis cum carminibus Poetarum

tarum nostrorum, eademq; pedum qualitate, quantitate, ac dispositione constare. sed diuersam esse dispositionem situm, & ordinem pedum. Quia peruetusta illa Hebreorum poesis sæpe inter Dactylos & spondeos, alios quoq; pedes recipit, variato interdum etiam ordine sedium, in quibus apud nos collocari solent pedes. Quin. D. Hieron. huic nostræ sententiæ multùm fauet, nam Præfatione in Iob, sic ait, de Hebraicis versibus loquens: Propter linguæ idioma crebrò recipiunt alios pedes, non earundem syllabarum, sed eorundem temporum. Interdum quoq; rythmus ipse dulcis, & tinnulus numeris pedum solutis: quod metrici magis quam simplex lector intelligũt. Et ex præfatione eius super Isai. manifestè expugnatur Eugubinus, asserens non magis Psalmos esse metricè scriptos quàm Prophetarum libros. Sic autem dicit Hieronym. Nemo cùm Prophetas versibus viderit esse descriptos, metro eos existimet apud Hebræos ligari: & aliquid simile habere de psalmis, & operibus Salomonis. Sed quod in Demosthene, & in Tullio solet fieri vt per cola scribantur, & commata: qui vtiq; prosa, & non versibus conscripserunt. Hæc ille.

Ex Hieron. refutatur Eugubinus.

Ad rem igitur dico, Hebræos interponere solere, contra nostrorum poetarum consuetudinem, suis carminibus rythmos quosdam inusitatos, quos simplex lector intelligere non potest, sed solùm metricæ artis peritissimus. Sanè nec apud nos singula rythmorum genera eũdem syllabarum numerum, ac eosdem fines carminum retinent. Nam quidam Hispanicorum versuum vndecim habent syllabas, decantandis heroicis rebus accommodati: alij ex septem syllabis modulandis ad lyram cõstant: Quæ duo carminum genera Hispanicè, & Italicè coniungi solent eodem poemate, eademque cantilena: quem-

Varia rythmorũ genera, & uersuũ apud omnes linguas.

A quemadmodum apud Latinos familiare est, vt in Horatio, longiorem vnum quàm alterum eiusdem odæ versum facere. Alij sunt duodecim syllabarum apud nos, & Italos, in dactylum semper pedem terminantes, quos vocamus, esdruxulos, citatos, ac lubricos, comœdijs aptissimos. Alij demùm sunt, qui nullam finalium vocum similem cadentiam, seu consonantiam habent, qui appellantur versus soluti. Sic igitur in psalmis Dauidicis multa multorum generum sunt carmina, multi versus, atq; rythmi: quæ non solùm à me Hebraicè parum perito, verùm nec à mediocriter doctis penetrari possunt, nisi ab B eius linguæ peritißimis, vt D. Aug. & D. Hieron. attestãtur. Et hæc quidem quæ dicerem in re difficili, habui.

XVI. *Peroratio authoris, & exhortatio ad Psalmorũ studium.*

PArenesim ad psalmorum lectionem & cantum facere, mei non est muneris: est tamen remittere Lectorem ad quatuor Diuos, qui de horum cœlestium metrorum laude, vtilitate, atq; iocunditate diuinißimè & fusissimè loquuntur. D. Amb. D. August. D. Hilar. D. Basiliũ, in suis ad psalmos Præfationibus: qui omnino videndi sunt, & post ipsos Euthymius in sua etiam ad Psalmos Præfatione. Ego verò de Dauide ipso pauca hæc apponere præcedentibus non dubitabo. Videlicèt, Dauidicæ C lyræ tantam esse vim, tantam gloriam Dauidici carminis, vt solus ipse suis poematibus mirabiles & incredibiles effectus habuerit. Fabulæ sunt, & Poetarum commenta de Amphione, & Orpheo, quòd lyræ sono syluas & saxa mouerint, fluuios decurrentes continuerint, feras edomuerint, & Euridicen Orpheus ab inferis reuocauerit. Solus est noster hic alter diuinus Orpheus, qui maiora effecta verè fecit, quàm illi falsò confinxerunt. maius est quod iste gessit quàm quod illi fingunt. Hic cithara sua petras fregit, syluas flexit, fluuios affectuum rapidißimè

per præcipitia delabentes, cohibuit, feros & immanes A animorum mores domuit: cacodæmonem de multorum Saulorum animis exturbauit, atque deiecit. Neque vnam tantùm reduxit Euridicen, eamque continuò amisit, sed innumeras hominum animas è barathro inferorum abductas in auream diei lucem reuocauit: non in huius mundi ærumnas, sed in ipsum cœlum, vi etiam suæ citharæ apertum, & reseratum. Quid gloriosius? Quid mirabilius huius Citharœdi virtute? Omnia hæc effecta sublimia fecisse Psaltem nostrum, non stultæ multitudini falsis commentis suadetur, sed diuinis testimonijs, omnibus sapientibus asseritur.

QVAE-

A

QVAESTIO QVARTA SCHOLASTICA:

Vtrùm Syxtus V. qui nunc temporis est Pon. Max. Papatum ab Episcopis Romanis adeptum, conferre & annectere Salmanticensibus possit.

B

CVM in omnibus sacræ Theologiæ disputationibus, decet virum Theologum Romani Pontificis pedibus proprium caput submittere: tùm præcipuè in præsenti controuersia, in qua de eiusdem supremi Pontificis potestate differendum est, necessum erit ipsius correctioni, atque iudicio dicenda subijcere. Subijcio ergo, vt quod incautè inter disputandum dixero, Romana Ecclesia corrigat, & emendet.

C Qua quidem subiectione præmissa, tria sunt præiacienda fundamenta, quibus vniuersa, quæ inferiùs tractabuntur, niti debent. Primum est, quòd Beatissimus Apostolus Petrus in sua propria persona potestatem vniuersalem supra totam Ecclesiam, supraque totum orbem in spiritualibus susceperit à Christo Domino. Alterum, quod hæc tam longè lateque patens potestas alicui alteri personæ, post Diui Petri mortem, commissa sit tam vniuersalis, & ampla quàm fuit in Beato Petro. Tertium, quòd nomi-

Tria iaciuntur fundamēta.

nominatim Romanis Episcopis, tanquam veris Petri suc cessoribus, hæc fuerit potestatis amplitudo relicta, inq; ipsis semper resederit monarchica totius Ecclesię guberna tio. Hæc tria qui non putauerit esse perquàm necessaria ad eam, quam superstruere debemus disputationem, tantisper expectet: & videbit quàm probè super his fundamentis, nostrę Quæstionis consurgat ædificium. Quia verò fundamenti firmitas ad constructionem ædificij plurimùm facit, firmabo tria hæc paucis quidem, sed firmissimis præsidijs.

A

I.

Primũ fundamẽtũ quod D. Petrum Christus instituerit Pastorẽ totius Ecclesiæ.

INter alia verò innumera sacræ scripturæ loca, quibus primum debemus astruere fundamentum, primus est ille Ioa. 21. Simon Ioãnis, diligis me plus his? Pasce oues meas, &c. Vbi nõ expressit solum Simonis proprium nomen, sed patris etiam nomenclaturam adiecit, ne vlla posset ambiguitate Petri potestas eludi, aut peruersè in alium detorqueri. Pasce, inquit, oues meas. Verbo pascendi non nudum ministerium (vt hæretico spiritu deceptus Lutherus existimat) sed authoritatem etiam significauit Christus se Petro conferre. Vnde, adnotante Ioanne Roffensi, inclyto Martyre & Episcopo, art. 25. contra Lutherum, & Thoma Stapletono luculenter deducente, in magno illo & præclaro opere Principiorum fidei doctrinalium, lib. 6. c. 10. quanuis Latinè ter verbo pascendi fuerit vsus interpres: at sacer Euangelista verbum Pascendi Græcè bis positum, tertiò commutauit in verbum Regendi. Pasce, inquit, oues meas: & Rege etiam oues meas. Præter quàm quòd per pascendi verbum cùm sacri, tùm profani authores regimen, & imperium significabant: quod adnotauit Francisc. Turrianus, lib. 1. de Summi Pontif. authorit. pag. 29. & Didacus Stunica, lib. 1. de Vera religione. capit, 5. Nam Homerus, & Pla-

B

Pascere non significat nudum ministerium.

C

Pascere, & regere, idẽ.

A & Plato Reges appellant Pastores. Et psalm.21 idē est, Dominus regit me, ac si cum D. Hiero. vertas, Dominus pascit me: nam quod sequitur ad pastum pertinet, In loco pascuæ ibi me collocauit. Porrò quod dicit, Oues meas, D. Bernar. lib.1. de Consideratione ad Euge. c. 6. & Innocentius.3.c. solitæ. de Maioritate & obedientia. & Bonifacius.8. in Extrauag. Vnam sanctam. asserunt, significare omnes oues Christi Pastorem Petrum habituras: non enim dixit, Pasce has, illas ue oues, sed absolutè & citra limitem, Oues meas, ita vt non plurium Christus sit ouium pastor, quàm sit Petrus.

Psal.21.

B Secundum testimonium tantundem roboris habet, Matth.16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c. & tibi dabo claues, &c. Et antecesserat, Beatus es Simon Bariona, &c. Vbi paterni etiam nominis meminit, ne ad Simonem Cananæum quisquā hæc verba deflecteret. Vtq; obseruabat Luisius noster Legionensis, super Cantica. c.1. Non saxeum, aut de petra natum, sed Cephan, idest, saxum & petram ipsum appellauit, Dicens: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo, &c. Fuere qui putarēt illud relatiuum, Hanc, non referre Sanctum Petrum, sed eius fidem & confes-C sionem, quam paulò ante fecerat dicēs: Tu es Christus filius Dei viui. Super hanc ergo tuam fidem & confessionem fundabo Ecclesiam meam. Aut sic: super hanc petram, idest, super me ipsum, qui sum Christus, ædificabo ecclesiam meam. Ita D. August. Sermone.13. de Verbis Domini, & Tract.124. super Ioan. Cæterùm ipsemet, lib.1. Retract. cap.21. docet, commodè etiam intelligi sic: Super hanc petram, idest, super te, Petre, qui petra es, &c. Citat pro hac sententia D. Ambrosium, vbi de gallo gallinaceo dicit in hymno:

Matth.16.

Quod in illo loco, Super hanc petram, petra sit Fides, & Petrus, & Christus.

Hoc, ipsa Petra Ecclesiæ,
Canente, culpam diluit.

A

D. etiam Hierony. lib. 3. super Matth. ca. 16. & lib. 1. contra Iouinianum, & Magnus Basilius, super Isai. cap. 2. & Chrysosto. homil. 55. in Matth. & ferè in vniuersum Patres eodem explicant modo: vt, scilicet, Diuus Petrus sit petra illa, ac fundamentum cui tota Ecclesiæ machina nititur. Vnde nescio quid Erasmum mouerit, in Operibus Diui Hilarij apponere in margine scholium huiusmodi: Ecclesiæ fundamentum est fides. Quasi D. Hilarius ibi, & super Psalmum. 103. asseuerantissimè non dixerit, ipsum etiam Diuum Petrum esse rupem & fundamentum solidissimum Ecclesiastici ædificij. Idem Erasmus, in Indice. D. Chrysostomi, hanc etiam propositionem, quasi ex operibus Chrysostomi excerptã, apposuit: Ecclesia non super hominem, sed super fidẽ ædificata est. Verùm nunc temporis Sanctæ Inquisitionis Catalogus talem propositionem expunxit. Nec erat sanè Chrysostomi: nã Diuus iste Homil. 3. & 55. in Matth. apertè tradit, Petrum esse fundamentum Ecclesiæ. Sanè, vt accuratè animaduertit Ioannes Driedonius, lib. 4. de dogmatibus varijs & lib. Apocri. cap. 3. p. 2. & noster Stunica, loco citato, consequutio ipsa verborum Christi magno nobis argumento esse debet, vt credamus, D. Petrum esse hanc petram. Nam quorsum meminisset nominis Petri: & quasi vocabulo ludens diceret, Tu es Petrus, idest, Tu habes nomen deductum à petra, nisi id quod statim subiecit, super hanc petram, ad ipsum etiam Petrum pertinere debuisset? Meritò Concilium Chalcedonen. vocat Petrum, petram & crepidinẽ catholicæ Ecclesiæ. Et referente D. Diony. in Epist. ad Timoth. D. Pau-

Cõtra Eras. qui non uult Petrum, sed eius fidem, esse petram.

B

C

A D. Paulus nominare ſolebat D. Petrũ, Fundamentũ eccleſiarũ. Sed tamen non eſt quòd in re nõ dubia vtamur teſtibus non neceſſarijs. Porro qui plura deſiderat, legat Thomam V valden. lib. 2. Doctrinalis fidei antiquę, ar. 1. c. 6. Alb. Pyghium, in Eccl. Hierarchia, Gaſpare Caſalium, Axiomatũ Chriſtianorum lib. 2. ar 3. c. 11. Petrum Soto in Defenſione Catholicæ Confeſsionis. p. 1. ca. 80. Iacobum Latomũ de Primatu Romani Pontif. Naclantum, Tractatione. 7. Theologica, Cardinalem Iacobatiũ in prægrandi illo ac copioſo Tractatu de Cõcilijs, lib. 10. artic. 7. Syxtum Senen. lib. 6. Biblioth. annot. 68. Caietan.
B Oſium, Victoriam, Canum, Sotum, Cordubenſem, Roffen. Echium vbi infrà referentur.

Contra Lutherum.

Ex his cõfutatur Lutherus, qui perfrictiſsima frõte ſic loquitur apud Roffen. ar. 25. Impiam & intolerabile blaſphemiam eſſe dico, per petrã, qua ſolus Chriſtus, ideſt, Verbũ & Fides eius inſuperabilis ſignificatur, intelligere poteſtatẽ illã monarchicã, Sathanæ ſeruam, & officinã. Nos tamen, Patres & doctrina, & grauitate, & vetuſtate præſtantiſsimos ſequuti, catholicè confitemur, Chriſtũ quidem eſſe fundamentũ, & Petrum etiam: non ꝙ duo ſint fundamenta, nã Petrus nõ niſi vice accepit Chriſti,
C vt Bonifacius optimè tradit in Extrauaganti, vnã ſanctã, &. ca. 1. de homicidio in. 6. & ad idem facit. c. in nouo. 21. diſtinctione. Sed verba. D. Leonis præclariſsima ſunt. & ideò meritò ea cõmendat Bredebachius. ſuper Matt. 16. D. ergo Leo ſic ait. Quia tu es Petrus, ideſt, Cùm ego ſim inuiolabiliter petra, ego lapis angularis, qui facio vtraq; vnum, ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere: tamen tu quoq; petra es quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia.

Non ſunt duo fundamenta, Petrus, & Chriſtus ſed vnum, &c.

Tan-

Marc.16.
Petrus columen & uertex Apostolorum.

Tandem ex illo. Marc. 16. Ite, dicite discipulis eius, & Petro, colligi potest D. Petrum, columen & verticem, caputq; cæterorum Apostolorum fuisse. Nam emphasim habet, quod postquàm nominauit discipulos, qua nominatione Petrus etiam comprehensus videbatur: peculiarem Petri mentionē fecerit dicens, Et Petro. Quale certè est illud,

A

Troas reliquias Danaum, atq; immitis Achilli.

Nam & Vlysses vnus erat Danaorum. Et in Titulo Palmi. 3. Psalmus Dauid, in die qua liberauit eū Dominus de manu inimicorum suorum, & de manu Saul. Nam & Saul vnus erat inimicorum: sed ceu omnium supremus, & antesignanus, seorsum à cæteris enumeratur. Sic & D. Petrus. Multis hanc veritatem catholicam arietibus argumentorum concutere & impetere satagunt hæretici. Sed eos redarguendi, & retundendi labore me doctores allegati iam pridē leuarunt. Vnde si D. Hiero. visus est in principio Comment. ad Galat. D. Paulum æquare Petro, congruam habet explicationem, in Sixto Senen. lib. 6. annot. 269. Demum Roffens. ar. 25. producit 20. scripturæ loca ad huius probationem: quæ & enumerat Petrus Soto supra. p. 1. c. 80. Cordubensis lib. 4. Quæstionarij. q. 1. proposit. 8. producit. 10. Multa etiam Caiet. in Opusc. de Primatu Papæ, Castro, de Heresibus, Victoria in Relectione, &c.

B

C

II.
Secundum fundamentum, quòd Petri dignitas alicui relicta sit in Ecclesia.

Secundum fundamentum erat, quòd hæc Petri dignitas & principatus fuerit, post eius mortē, in Ecclesia alicui peculiari prælato traditus, atque cōmissus. Non enim acephalum, idest, sine capite relinqui debuit corpus Ecclesiæ. Atque adeò multùm desipiunt qui Christum existimāt, ouili perpetuo Pastorem temporarium susse-

A sufficisse.. Quin imò vt Caiet.suprà.c.12.adnotauit, officium pastoris, quod ipse Christus contulit Petro, coæuum ouili esse debuit. Ridiculum nanq; esset, quòd triginta, aut quadraginta annis tantùm durante pastore, durēt oues trecentis, & termillibus annis. De quo D. Tho. 4. contra Gentes. c.76. & facit exemplum apum, in quibus vnus est dux. Et adducitur ex D. Hiero. ca. in apibus 7. quæst.1. Isque erat. 27. error Vvicleph, apud Vvalden. lib.2. Docti. artic.3. c.41. imò & octauus, &. 13. &. 15. scilicèt: Non est scintilla apparentiæ, quòd oporteat esse vnū caput in spiritualibus, regens Ecclesiam, quod semper B cum ipsa cōuersetur, & conseruetur. Sed & doctè Stapletonus ille animaduertit, ideò verbo pascendi, & nomine Pastoris, collatam fuisse D. Petro hanc potestatem, eò quòd Pastor significat ordinarium rectorem ouium, & sine quo ouile non est: nam alia officiorum nomina, vt Apostolorum, Prophetarum, Euangelistarum, extraordinariam quandam authoritatem notant certis temporibus necessariam: non semper. At nomen officiumque Pastoris ordinarium, & perpetuum est.

Pastor durare debet quādiū oues durant, non sic prophetæ Euangelistæ, &c.

Sed opponunt nobis Hæretici, Christum esse verum caput verumq; Pastorem: & quanuis in cœlis agat, C & circa cardines cœli perambulet, vt illi dicebant, non ideò nostra non considerare, imò esse rebus Ecclesiæ præsentissimum. Et sic minimè oportet successorem Petri, aut Christi esse in Ecclesia. Verum his facilè occurrimus, dicentes cum D. Thom. 4. contra Gentes suprà: Christum esse qui baptizat, qui consecrat, qui peccata remittit: & tamen quia corporaliter non erat cum fidelibus permansurus, elegit ac destinauit ministros, qui potestate tradita, prædicta munia exercerent. Addit Iacobatius, lib.10. artic.7. circa finem, decuisse vt Ecclesia

Obiectio hæreticorum.

Iob.22.

vnum haberet caput immediatum, omogeneum,ideſt, A non ſolùm eiuſdem naturæ,ſed eiuſdem etiam ſtatus,& conditionis ſociabile,accęſsibile,tractabile,&c.Neq; ex hoc ſequitur quòd ſit duplex eccleſiæ caput: nam Papa non eſt niſi Chriſti vicarium caput.

Papa tanta nunc pollet poteſtate, quanta pollebat D. Petrus.

Neq; verò vtcunq; habet perpetuum paſtorem Eccleſia,ſed habet paſtorem qui tanta polleat poteſtate, quanta pollebat D.Petrus vt præter allatos doctores, tractat. Iacobus Septimãcen.in Catholicis inſtit.tit.45.n.6. Quãuis enim Papa non ſit Petri ſucceſſor quo ad Apoſtolatus dignitatem,at ſuccedit in præcipuo Apoſtolatus officio,quod eſt totius eccleſiæ gubernatio. Quam ob cauſam eius ſedes dicitur Apoſtolica, & ipſe Apoſtolicus B Quod tractabat Michael de Medin.reconditæ eruditionis vir lib. 7. de recta inDeũ fide.c.24. Quòd ſi Papa nõ

Papa nõ eſt uicarius,ſed ſucceſſor D. Petri.

tanta fungeretur poteſtate,quãta functus eſt Petrus,non diceretur eius ſucceſſor,ſed vicarius:at ſummus põtifex non eſt Petri vicarius,ſed ſucceſſor:Chriſti verò non ſucceſſor,ſed vicarius.Ita definit Con.Florent. quod Græci vocant. 8. Synodum Generalem: &. c.pro humani. de homic. in. 6. Quo circa non immeritò in Directorio Inquiſit.p.2.tract.de.58.quæſtionib⁹. q. 9.inter errores Raymundi refertur iſte, quòd Papa ſit vicarius Diui Petri. C Quem etiam cõfutat Driedo,lib.4.ſuprà.c.3.p.1. Quòd ſi interdum Vicarius Petri appellatur Papa,vt in.c.Ego Ludouicus, ſanè loquutio eſt impropria, vt præ alijs tradit Turrecremata,in illo.c.Ego Ludouicus.63. d. & lib. 2.ſummæ.c.4.ad ſecundum.

III.

Tertium Fũdamentum quòd Romanis Epiſcopis ſit relicta poteſtas Petri.

TErtium fundamentum, quod veluti proximum dicendorũ antecurſorẽ oportet præmittere,quo cæteris pandatur via illud eſt, Quòd hæc vniuerſalis Petri poteſtas,verè fuerit relicta Romano Pontifici.Id negant

Luthe-

A Lutherus, & Bucerus, excucullati monachi, & priores illis Vviclephus, & Ioannes Hus. Verum non est quòd in hos hæreticos iam prostratos calamum ego acuere debeam: cum vnanimis sit, fueritque ab initio nascentis Ecclesiæ omnium fidelium sensus, Romano Episcopo, præ cæteris, Petri principatum fuisse relictum. Quod nec Arriani negare ausi sunt vt tradit Sozomenus lib. 4. historiæ Tripartitæ. cap. 15. & 16. quod tamen recentissimi hæretici nunc temporis negant impudentissimè. Sed decretum Anacleti aduersus eos præ alijs militat. 22. distin. cap. sacrosancta quod B ego metu prolixitatis interceptus, taceo. Fuit verò Anacletus tertius, aut quartus à Beato Petro Romanus Episcopns, vt videas quàm sit antiquum & vetustum in Ecclesia, quod Romanus episcopus Petri referat dignitatem. Et hoc Euaristus Alexander primus, Sixtus primus, Eleuterius, Pius primus, Victor, Zeferinus, Marcellus, &c. diffinierunt. Quorum, & aliorum decreta pontificum Gratianus diligenter collegit, ac fideliter retulit per multa decretorum capita. Et in decretalibus passim id ipsum habetur. Sed & sacra Concilia, tàm Orientalia C quàm Occidentalia, quorum in ijsdem decretis meminit Gratianus, eandem catholicam veritatem amplexata sunt.

Vsus Ecclesiæ à suis primordijs recognoscendi Romanum Episcopum.

Si verò perpetuus vsus ecclesiæ optimus esse solet legum interpres: sanè vsu firmatam hanc videmus veritatem. Nam in fidei quæstionibus, & rebus serijs, ad Romanum episcopum, à primordijs ecclesiæ, cuncti fideles omni semper ætate recurrerunt: & omnes totius ecclesiæ episcopi authoritatem Romani præsulis ex pectabant, vt in suis sedibus firmarentur. Neque hoc

vi Romanus sibi Episcopus arrogabat, vt obganniunt A Magdeburgenses, apud Turrianum, lib. 2. Pro Episto. Pontif. c. 4. sed & ad ipsum appellabant, ceu ad superiorē. D. Chrysostomus ad Innocentium Papam: D. Athanasius Alexandrinus, Paulus Constantinopolitanus, Lucianus Adrianopolis, Asclepas Gazę, Marcellus Ancyrę. & alij totius Orientis Episcopi ab Arrianis pulsi, ad Romanam Ecclesiam appellabant, vt in historia Tripar. lib. 4. c. 15. & expresßißimè in Socrate, lib. 2. Hist. Eccles. c. 15. & Sozomeno, lib. 3. c. 8. Hist Eccl. Theodoretus etiā Cyrensis Episcopus longè doctißimus, sede sua depositus, ad Leonem Romanum Episcopū causam detulit, vt B patet ex eius Epist. præfixa Comment. in Paulum. Imò & Hæretici ab Aphrica reiecti, si Cypriano credimus, appellabant ad successorem Petri, Romanum pontificem. Nec est extra propositum, quòd solus semper fuit Romanus Episcopus, qui & Reges, & Imperatores aut confirmauit, aut deposuit: & omnibus in vniuersum leges tulit, excōmunicauit, absoluit, ordinauit, affecit præmijs, pœnis, &c. vt omnes tradunt historiæ. Et habetur ad manus in Syxto Sen. lib. 6. annot. 73. Lætmatio supra. c. 3. p. 5. in. 8. arg. Stapletono, lib. 6. c. 17. & vlti. & lib. 4. c. 19. Simāc. in Insti. Cathol. ti. 45. n. 24. Quæ omnia magnū, & C ineluctabile conficiunt argumentum ad probandum Romanum Pontificem esse successorem Petri, ac vniuersalem pastorem Ecclesiæ. Dè quo etiam Gaspar Casalius lib. 3. de Cœna & calice Domini. c. 18.

Episcopi totius orbis appellabant ad Romanum Episc.

Obijcitur.

Quod D. Gregorius noluit appellari Pastor Vniuersalis.

Verumtamen offensionis, & scandali materiam videtur fidelibus obiecisse Diuus Gregorius Magnus, qui cum esset Romanus Episcopus, titulum Vniuersalis Pastoris, à Synodo Chalcedon. sibi oblatum, recusauit, vt ipse scribit lib. 4. Epist. Indict. 13. Epist. 80. 82. 76. &. 32.

Idem

A Idem ad Eulogium ſcribens,lib.7.Indict.1.Epiſ.30. vetat ſe vniuerſalem Papam dici.Et habetur.99.d.c.ecce.Rurſus in Conc.Aphric.& habetur.c.primæ ſedis.99.d. ſic dicitur.Primæ ſedis Epiſcopus non appelletur princeps ſacerdotum,vel ſummus ſacerdos, vel aliquid eiuſmodi: ſed tantùm primæ ſedis Epiſcopus: Vniuerſalis autem, nec etiam Romanus Pontifex appelletur.Et in.c.nullus. ead.d.idem habet Pelagius Papa. Non ergo eſt Romanus Epiſcopus cui vniuerſalis Petri poteſtas relicta eſt.

Explicatur quo pacto Papa nō ſit Vniuerſalis Paſtor.

Negare tamen vir Catholicus non poteſt Romanum Epiſcopum eſſe Vniuerſalem illum Paſtorem, ac caput,quod Petro ſuccedit.Tractat. S.Thom.in Opuſc. B contra errores Græcorum. c. 66. vbi ex can.17. Concilij Chalced. refert Leoni Papæ in illo Concilio acclamatum fuiſſe, Viuat Leo ſanctiſsimus œcumenicus, ideſt, Vniuerſalis.Ipſum etiam refert D.Ant.3.part.tit.22.c.4. §.1.Turr.c.nullus.99.d.Iacobat.lib. 10. art.7. circa finem. Turrian.lib.3.pro.Epiſt.Pont.c.1.Catalog.gloriæ mun.p. 4.conſid.7.Mich.de Medina,lib.7.de Recta in Deum fide.c.24.

Reſp.ad obiectionem.

Obiectionibus occurro dicendo D.Gregorium humilitatis ergò, abnuiſſe, ac recuſaſſe titulum Vniuerſalis C Paſtoris: & ne poſteris de tàm ſuperbo titulo gloriandi anſam præbuiſſe videretur.Vt etiam vel ſic Ioannes ille ſuperbiſsimus Conſtantinopolitanus Epiſcopus,tali ſe titulo cognominare deſineret.Patet ex ipſoGregor.ſuprà. libr.4. Indict. 13. Et eundem ſenſum habent citati canones.

Tamen ille canon.99.d.c.primæ ſedis.multum nos pūgit:nam eo diffinitur ſic: Vniuerſalis autem nec etiam Romanus Pontifex appelletur.Franciſc.Turr.ſuprà, dicit illa verba,Vniuerſalis autem,&c.quæ ſunt vltima il-

lius capitis, non esse ex ipso canone concilij Afric. sed ex rubrica Gratiani in caput proximè sequens. Aliorum intelligentia est, vt in Iacobat. quod ille. §. Vniuersalis autem, &c. non referatur ad Papam, sed ad Patriarcham, de quo ibi loquitur, & quē ibi appellat Primæ sedis episcopum: ita vt sit sensus: Patriarcha non appelletur princeps sacerdotum, nec summus sacerdos, nec Vniuersalis, nec Romanus Pontifex. Alij melius sic explicant, quòd nec ipse Papa appelletur Vniuersalis pastor, ne si ipse dicatur Vniuersalis videatur detrahi alijs Episcopis, & Pontificibus sua potestas, & iurisdictio. Itaq;, vt verbis vtar S. Thom. in Opusc. contra impugnantes religionem. c. 4. quando dicitur Papam non esse vniuersalem episcopū, significatur quod non præficitur cuilibet particulari ecclesiæ, vt proprius, & specialis illius ecclesiæ rector, quia sic cessarent aliorum Pontificum potestates. Ita etiam Turr. c. nullus. 99. d. & lib. 2. Sum. c. 17. ad. 5. & colligitur ex ipsis cap. Ecce. & Nullus, & Ant. Cordub. lib. 4. q. 4. ad fin. in solut. ad. 11. argum.

Papa nō est Vniuersalis pastor, id est, non est specialis omniū Ecclesiarum Episcopus.

Hæc quæ iecimus fundamenta, alijs viam muniunt, atq; pandunt. Nam iam hinc subintrare incipit quæstio agitanda: vtrùm illa vniuersalis potestas primùm Petro collata, & in suos successores transmissa, & quæ de facto residet, semperq; resedit penes Romanum Pontificem, resideat apud ipsum ex iure diuino, an verò ex beneplacito D. Petri, & ipsius ecclesiæ: atq; adeò, an ex voluntate Papæ, & ecclesiæ detrahi posit papatus à Romanis Episcopis, & ad Salmanticenses, vel Toletanos trahi, ipsisq; perpetuò annecti.

IIII.

Argumenta difficillima, quòd Papa nō posit esse nisi Romanus Episcopus.

ARguitur ergo more scholastico, & probatur quòd Papa non posit nec tota ecclesia Pontificatum summum transferre ad alium Episcopum, & ad aliam vrbē. Quia

A Quia verò res leuis non est, ideò non ego leues rationes, sed ferreas, & adamantinas, vt in Gorgia dicebat Plato, profero. Primū ergo argumentū desumitur ex ipsis summorum Pontificum diffinitionibus, quibus satis insinuatur de iure diuino esse, vt suprema sedes sit Romæ. Anacletus Papa in illo. c. Sacrosancta. 22. d. sic ait: Sacrosancta Romana & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino saluatore primatum obtinuit, &c. Et mox: Prima ergo sedes cęlesti beneficio, Romana Ecclesia est. Ponderandum est quod dicit, Non ab Apostolis, sed ab ipso Christo, & cęlesti beneficio, hoc est nō humano iure, sed diuino. Et Nicolaus. I. Mediolanensibus scribens. c. omnes, eadem. d. sic ait: Omnes siue Patriarchæ cuiuslibet apicem, siue Metropoleon primatus, aut Episcoporū cathedras, vel Ecclesiarum, siue cuiuscunq; ordinis dignitatē instituit Romana Ecclesia: illā verò solus Christus fundauit, &c. Et statim: Non ergo quælibet terrena sententia, sed illud verbum, quo constructum est cœlum & terra, per quod deniq; omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit ecclesiam. Et adhuc: Qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur: fidem quippe violat qui aduersus illam agit, quæ est mater fidei: & illi contumax inuenitur, qui eam cunctis ecclesijs prætulisse cognoscitur. Hæc ibi. Est autem approbatū decretum hoc à Patribus. 8. Synodi generalis sub Adriano. 2, Papa etiā Vigilius in epist. ad Eutherū. c. 7. sic ait: Quāobrem sancta Romana ecclesia eius merito, Dñi voce consecrata, & sanctorū patrum authoritate roborata, primatū tenet omnium ecclesiarū. Et Pelagius huius nominis primus, qui successit Vigil. in. c. Quāuis. 21. d. sic ait ad vniuersos episcopos Orthodoxos:

Authoritates pōtificū pro hac parte.

B

C

Romana

Romana Ecclesia Catholica,& Apostolica nullis synodicis constitutis, cæteris ecclesijs prælata est:sed Euangelica voce Domini,& Saluatoris nostri primatum obtinuit. Pius primus in Epistola ad omnes ecclesias:Hanc sanctam sedem Apostolicam, omnium ecclesiarum caput Dominus esse præcepit. A

Expressa Pōtificū,& Cōciliorūdecreta,quòd diuino iure, papatus sit in Romana ecclesia.

Adde & expresſiores textus:Iulius primus in Epistola ad Episcopos Antiochiæ congregatos, sic ait: Sanctam Romanam ecclesiam,& Apostolicam ipse Dominus decenter alloquutus est:Inquiēs:Tu es Petrus.Habet enim potestatem singulari priuilegio sibi concessam, & Domini voce sacrata, atq; desuper exaltata est:& sicutB.Petrus,primus fuit Apostolorum omnium,ita & hæc ecclesia suo nomine consecrata,Domino instituente,prima& caput est cæterarum.Hæc Iulius. Quorum verborum irrefragabilem authoritatem tractat Vvalden.lib.2.Doctinal.ar.3.c.33. & Osius in Confutatione Brentij,lib.2.de legit.Iudicib.rerum ecclesf.& Canus,lib.6.cap.4.vbi & docet,eundem canonem nomine Nicæni Conci.prolatum fuisse in.6.Synodo Carthagin. à Faustino, Philippo, & Asellio Apostolicæ sedis legatis, ex literis Zozimi Romani pontificis.Et vide.c.dudum.3.q.6.Et Damasus Papa ad trium Conciliorum Africanorum Episcopos, ait: Summas causarum definiri absq; Sedis Romanæ authoritate,non licet.Et mox:Est enim firmamentum à Deo fixum & immobile omnium episcoporum, Apostolica Sedes,& vertex ecclesiarum,suprà quam Christus vniuersalem construxit ecclesiam, &c. Et Marcellus iam olim ante mille quadringentos annos episcopis Vniuersis per Antiochiam constitutis,sic ait: Beatus Petrus caput est totius ecclesiæ, cuius Sedes primitùs apud vos fuit,(scilicet apud Antiochenos)quæ posteà,iubēte Domino, B C

A mino, Romam translata est. Hæc ibi, & habetur. 24. q. 1. c. Rogamus. Et Ignatius Constãtinopolitanus Patriarcha, in Epistola ad Adrianum Papam, quæ recepta est in. 8. Synodo Generali, ait, Verba Christi, Tibi dabo claues, &c. de omnibus diuinissimis sacrisq; pontificibus senioris Romæ esse ex Domini ore intelligenda, vt Turre. lib. 2. Sum. c. 36. Et Innocentius. 4. in Conci. Lugdunen. & habetur. c. pro humani. de homicid. lib. 6. dicit, Disponente Domino, Romanum episcopum Petri Apostoli successorem esse. Et in. c. damnamus. ab Innocen. 3. & à Patribus Concilij Lateranen. eiusdem Papæ tempore cele-

B brati, Romana ecclesia dicitur disponente Domino cunctorum esse fidelium mater, atq; magistra. Et clarissimè in. c. fundamenta. de electio in. 6. vbi dicit Nicolaus. 3. Sacerdotij principatum, & Christianæ religionis caput in vrbe Romana Imperator cœlestis instituit. Et mox, vt nulli subesset homini quæ ore diuino cunctis dignoscitur esse prælata. Et Innocent. 3. in. c. per venerabilem. Qui filij sint legitim. Quem locum in sequenti argumento relatũ videbis. Et tandem Patres concilij Florentini, Diffinimus, inquiunt, sanctam Apostolicam Sedem, & Romanum pontificem in vniuersum orbem tenere primatum

C & ipsi Romano Episcopo in Beato Petro pascendi & gubernandi vniuersalem ecclesiam, à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse: sicut in gestis œcumenicorum conciliorum continetur. In concilio etiam Later. sub Iulio. 2. diuina institutione obtinere primatum Romanam Ecclesiam dicitur, vt latè in Simanca, in Instit. Cath. tit. 24. num. 20. Hæc habui quæ ex antiquis Pontificum, & conciliorum decretis resumerem: quibus quidem apertissimè astruitur de iure diuino esse, quòd Romanus episcopus sit totius pastor ecclesiæ. Om-

nia siquidem illa testimonia id vel maximè præseferunt, quòd voluntate Dei, quòd diuino ore, quòd disponente Domino, quòd institutione Christi Romana ecclesia cæteris sit præfecta: atq; adeò nulla humana potestate poterit ab vrbe Romana in aliam quoquo modo transferri. Possunt fateor ex conciliorum & Decretorum Thesauris alia produci loca, verùm ne lectorem, auditoremve oneraremus testimoniorum sarcinis, ea selegimus, quæ licèt numero plura non sint, vi tamen sunt maxima.

A

Arguitur. 2. ex historijs Ecclesiast. quòd Christus instituerit Papatũ esse Romæ.

SEcundò arguitur ad idem ex historijs B. Petrus non suo arbitrio ex vrbe Antiochia suâ pastoralem supremam sedem transtulit Romam, sed cœlestibus edoctus oraculis, non ergo est inuentum hominum, sed Dei, Romæ vt sit prima sedes. Antecedens est B. Marcelli Papæ in dicto. c. Rogamus. 24. q. 1. vbi sic loquitur: Beati Petri sedes primitùs apud Antiochenos fuit, quæ postea iubente domino Romam translata est. Idem habet Nicolaus papa. 3. & habetur. c. fundamenta. de Election. in. 6. Sed adhuc expresiorem historiam, & commodiorem textum nobis offert Innocentius. 3. cuidam viro nobili scribens in c. per venerabilem. Titulo, Qui filij sint legitimi: vbi sic definit. Locus quem elegit dominus, Apostolica Sedes esse dignoscitur: Cùm enim Petrus vrbem exiuisset fugiens, volens eum Dominus ad locum, quem elegerat, reuocare, interrogatus à Petro, Domine quo vadis? respondit, Venio Romam iterum crucifigi. Quod intelligens pro se dictum, ad locum ipsum protinus est reuersus. Hæc ibi. Porrò hæc historia authentica est: cùm quia à doctissimo illo viro, sanctissimoque Pontifice Innocentio, nisi multæ esset authoritatis, non adduceretur: tùm quia antiquissimi ecclesiæ Patres eius meminerunt, Abdias Apostolis Synchronos, & eorum discipulus, Babylo-

B

C

Historia de D. Petro Roma fugiente: & Christo ei apparente & fugam obstante.

illo ... fol. 441

bylo-

A bylonię episcopus, lib.1. Historię Apostolicę, in vita B. Petri, prope finem. Quem librum Iulius Africanus, cuius meminit, D. Hieronym. ex Græco Latinum fecit. Eandem Christi apparitionē refert antiquissimus AEgesippus lib.3. de Excidio Hierosolymitano cap.2. D. Ambros. in oratione contra Auxentium, de Basilicis consecrandis, libr.5. Epist. post Epist. 32. Sed ex recentioribus sunt innumeri qui illam referant historiam. D. Anto. 1. part. histor. titulo. 6. capit. 4. §. 2. in fine. Vvaldens. libr. 2. Doct. articulo. 1. cap. 7. Turrecremata cap. Rogamus. 24. quæstione. 1. & lib. 2. Summæ. cap. 36. Naclantus super ad Rom. capit. 1. in Digressione quadam. Nicolaus Sanderus lib. 7. de visibili Monarchia; Ioachimus Perionius in Vita Beati Petri ad finem, & Mathias Felisius in Elucidatione Decalogi, super primum præceptum. §. Deus licèt sit inuisibilis. Cætera. Iacobatius, Cordoua, Soto, locis citatis, &c. Fit autem id verosimilius ex eo quòd, vt refert Eusebius, libro. 3. Historię ecclesiast. capit. 5. & Epiphanius, libr. 3. contra hæreses, vt transferretur ecclesia Hierosolymitana in ciuitatem Pellam, voce Domini admoniti sunt Apostoli; & Moysi reuelatus est locus à quo Iudæi diuina erant oracula petituri. Multò ergo magis Deum reuelasse locum, vbi ecclesia Vniuersalis supremam sedem collocaret, credendum est. Et sic humana potestate inuerti non poterit.

Authores grauissimi illius historiæ

TErtium argumentum: Quando alicuius syllogismi altera præmissa est de fide, aut de iure diuino, & altera naturaliter, aut moraliter euidens, conclusio inde deducta ad fidem, debet pertinere, vel ad ius diuinum. Vt latè explicat Cordubensis libr. 1. quæst. 19. Andreas Vega, libro. 9. super Concil. capit. 39. & Cano vbi supra, verbi gratia. Quòd Christus

Arguitur. 3. ex præmissis ex quibus infertur Papatum esse Romæ.

A tauit. Referamus pro hac indubitata veritate viros omni exceptione maiores. Ij sunt Abdias Babylonicus in vita Sancti Petri, Dorothæus Episcopus Tyri in Synopsi in initio. AEgesippus lib. 3. de exci. Hierosol. Tertul. de Præscrip. hære. Euseb. in Chronic. & lib. 2. Histor. Ecclesi. c. 15. Nicephorus, lib. 2. c. 36. & 37. Hierony. Beda & Oecumen. explicantes illud. 1. Petri. 5. Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone, idest in vrbe Romæ, quā appellat Babylonem, ex qua illā scribebat Epistolā. Paulus Orosius lib. 7. c. 4. D. Isidorus, lib. de Ortu & obitu Sanctorum. His adijce ex Ecclesiæ poetis antiquis nonnullos, B qui huius meminere. Hi sunt Prosper in Carminibus, de ingratis, 1. Pet. 5.

Sedes Roma Petri.

Arator etiam sub Iustiniano Imperatore, in lib. de Hist. Apost. ad Vigilium Papam, sic dicit:

Venit ad excelsæ sublimia culmina Romæ
Petrus in Ecclesiæ sacrato corpore princeps.

Et Prudentius in hymno. S. Laurentij;

Romæ iam regnant duo Apostolorum principes:
Alter vocator Gētium, Alter cathedrā possidens.

C Et suauissima illa & eruditissima Elpis vxor Boethij, in hymno.

O fœlix Roma, quæ tantorum Principum
Es purpurata precioso sanguine.

Arbitror otiosum omnino negotium esse his plures accumulare. Euidens itaque est D. Petrum Romæ sedisse, ac obijsse. Euidens quòd Romanus illi succedat episcopus: quod probare nitebamur.

Arguitur. 4 ex perpetua traditione Ecclesiæ, quæ semper fuit Romæ.

QVartò ex sacris arguo Traditionibus. c. Ecclesiasticarũ. 11. d. &. c. cũ Mart. de Celeb. Missa. sacra enim fides nostra nõ scripturis solùm cõstat, sed perpetuis Traditionibus. Quidquid contrà Lutherus, Bucerus, Philippus, Anabaptistæ blaterent. Quorũ in scriptis hæc tertio quoq; verbo vox reperitur: Solis Dei verbis & scripturis standũ est. Et, Neq; Papa, neq; episcopus, neq; vllus hominũ habet ius vnius syllabæ cõstituendæ super Christianũ hominẽ. Sed nos pro cõstitutissima veritate Catholica habemus Fidẽ, & Ecclesiã constare etiã traditionibus. De quo aliàs. Licet ergo Romanũ episcopũ Petro succedere in sacris biblijs nõ cõtineatur, nec ex illis colligi valeat: ab Apostolis quasi de ore in os, deq; pectore in pectus trãsfusum est ꝙ successor Petri sit Romanus Põtifex. Imò insignis est cõiectura ꝙ ad ius diuinũ hoc pertineat, quòdq; ex interno diuino dictamine suprema sedes sit Romę, cũ per tot annorũ curricula ab Vrbe dimoueri non potuerit. Enumerabat. D. Irenæus lib. 3. contra hęre. Val. c. 3. duodecim Petri successores, qui ad sua vsq; tẽpora Romę decurrerãt, ab illis verbis, Fundantes igitur, &c. Vsq; ad illa, Nũc duodecimo loco ab Apostolis Episcopatũ habet Eleutherius, Optatus Mileuitanus, lib. 2. contra Parmenianũ hæreticũ Donatistam, plures alios recẽsebat, cuius testimoniũ fusissimè transcriptũ, iacet in lib. 7. de recta in Deum fide. c. 26. Michaelis de Medina, vbi hoc tractat argumẽtũ. D. Aug. plus ducẽtis annis posterior Irenæo longã Romanorũ Pontificũ seriem, nunquam à B. Petro intercisam recẽsebat: nẽpe præter illos duodecim, quos retulit Irenęus, alios. 26. ad sua vsq; tempora, scribes Generoso Epistola 165. Post quæ intulit lib. 4. contra Epistolã Fundamenti. c. 4. Tenet me in Ecclesia Catholica, ab ipsa sede Apostoli Petri, cui pascendas oues

Quòd sit de iure diuino Papatum esse Romæ probat Successio Romanorum Pont. à D. Petro usque nunc nũquam intercisa.

A oues suas post resurrectionē Dñs cōmisit, vsq; ad præsentē Episcopū, successio Sacerdotū. Quid porrò diceret D. iste noster Pater, si hāc mille quingentorum, & quinquaginta annorū successionē Pontificū, qui Romæ pontificiā sedem defixā perpetuò conseruarunt, vidisset? Discurre per cæterorum Apostolorū sedes: & iam aut oēs vacuas, aut non legitimū habentes successorē inuenies. Soli Petro sua sedes permāsit incolumis. Non igitur humanū inuentum, sed diuinū potiùs ius & institutū est, q Petri cathedra Romæ subsistat. Adde multis diaboli machinis, & mille nocēdi artibus, ab crepūdijs fuisse impugnatā hanc Romanorū cathedrā. Imò & Græci cum pro se haberēt Imperatores, arma, summū rerū ius: & vehemēter desiderarēt Papatū in nouā illā Romā, Constātinopolim, transferre, tātū abest vt id efficerēt, q pro hæreticis, & schismaticis semper sunt habiti, qui Pōtificiam hanc dignitatē in aliū Episcopum transferre moliti sunt. Vtq; habet prçclarū illud Nicolai decretū. c. omnes. 22. d. Qui Romanç Ecclesiæ priuilegiū, ab ipso summo Ecclesiarū capite Christo traditū, auferre conatur, fidē violat, q a aduersus illā agit, quæ est mater fidei. De quo plura statim in. 6. & . 7. arg. Quid ergo reliquū est nisi vt, nemine reclamante, clamemus oes cū Pelagio Papa. c. quāuis. 21. d. Non Principū statutis, nō synodicis ordinationibus: sed Dñi Saluatoris voce Romanā Ecclesiā obtinere primatū? Et cū Nicolao, in dicto. c. oēs. Nō quælibet terrena sentētia, sed illud Verbū, quo fabricatū est cœlū & terra, Romanā fundauit Ecclesiā. Nā licèt multis humanis, imo diabolicis telis, arietibus, machinisq; sit impugnata, expugnari tamē minimè vnquā potuit. Vnde de illa intelligi debet illud, Sæpe expugnauerūt (pro impugnauerūt) me à iuuētute mea, etenim nō potuerūt mihi.

Aliæ sedes Apostolorū ferè perierunt.

Romana Ecclesia plures passa uexationes nunquam succubuit.

Psal. 126.

Quin-

5. Arg. ex eo quod heretici id contēdūt quod humano iure Papatus sit Romæ.

Referuntur uerba hereticorū cōtra Rom. Pōt.

QVinto arguitur, quia profectò asserere, esse de iure A humano, & inuentum hominum quòd papatus sit Romæ, & id non esse de iure diuino, est plurimùm suffragari hæreticis nostri temporis. Nam Lutheranorum vox illa est, qua inter cæteros articulos Vuormantiæ defendendos positos, hunc etiam posuere: Vt abrogaretur Romani Pontificis potestas, quam sibi sumit supra cæteros Episcopos. Mich. de Medina lib. 7. de Recta in Deū fide. c. 24. hereticorum vocem hanc esse dicit: Non recedimus ab Ecclesia vniuersali, sed à Romana. Rursus Osius in Confutatione Brentij, lib. 2. dicit quòd Brentius, Romanensium adulatorum cantilenam dicebat esse B quòd Romana Ecclesia sit mater omnium. Idem refert Petrus Soto in Defens. Cathol. Confes. p. 2. c. 99. Prętereà quòd Romanus Episcopus sit Ecclesiæ primas, dicunt Hęretici, solùm probari frigidis Pontificum decretis, vt refert Driedo. lib. 4. de Dogma. & lib, Apoc. c. 3. p. 2. in fine. Deinde Vviclephus sic loquitur, Quòd Roma sit locus, vt Papa ibi resideat, nō est color, nisi quia Papa ibi infideliter perdit vitas animarum, sicuti prius ibi Cæsar infideliter perdidit vitas corporum Christi Martyrum. Refert Vvalden. in Doctrinal. lib. 2. artic. 3. cap. 41. Et Lutherus primùm omnium id efficere conatus est, scilicet, C Romanum Pontificem in ordinem cogere, vt ipse dicebat referente Iacòbo Simanca, in Cath. Institut. titu. 45. num. 1. & illustrissimo Card. Stanislao Osio, in confutatione Brentij, lib. 1. de Hæresibus nostri temporis. Sed & apud Roffensem, artic. 30. Lutheri verba sunt ista: Ego verò etiam si Sanctus Petrus hodie præsideret Romæ, negabo Romanum Episcopum esse Papam: Papa enim res ficta est in mundo, neq; fuit, neque est. Et apud eundem Roff. artic. 25. Romanam sedem appellat Lutherus

A Sathanæ seruam & officinam. Et apud Iacobum Latomum, Tractatu de primatu Rom. Pontif. c. 1. Papam appellat Raptorē & Flagellum Dei. Et, teste Medin. lib. 7. c. 26. ad fin. Romanam tyrannidem occupantem Ecclesiam, papatum vocant. Magdeburgenses etiā apud Turrianum, lib. 2. pro Epist. Pontif. c. 4. &. 5. idem dicunt.

Vveclephistæ referente Thoma Vvaldense lib. 2. doctri. or. 3. c. 33. contendebant, Romanam sedem à temporibus Constantini Imperatoris, trecentis annis post Christum, deriuatam, non antè. Nam. in. c. Constantinus. 2. 96. d. dicitur: Constantinus Imperator quarta die sui baptismatis, priuilegium Romanæ Ecclesiæ Pontifici contulit, vt in toto orbe Romanum, Pontifices vel Sacerdotes habeant caput, sicut Iudices Regem. Et infra. Sancimus, vt principatum teneat, tàm super quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, quàm etiam supra omnes in vniuerso orbe terrarum. Hæc ibi. Et Imperator hoc ipsum Romanis Episcopis contulisse videtur, vt refert Beda lib. de temporibus. c. de Phoca, & Vvalden. c. 33. & Cano lib. 6. c. 8. ad. 10.

Quod nō ante Constantinū, & Phocam cæperit Romanæ Ecclesiæ primatus, dicunt Hæretici.

B

Quin & iisdem Hæreticis videtur conniuere, quod quidā eorū videtur somniasse, & nō nihil videtur habere apparentiæ. Bretius, inquā. qui apud Petrum de Soto, in Defensione Catholicæ Cōfessionis. c. 100. callidè affirmabat Hierosolymitanam Ecclesiam Matrem esse omnium ecclesiarum, non Romanam. Verba Brentij sunt: Dauid magnus auus Christi proponit nobis pro ecclesiarum matre, Sionem, Virgam virtutis tuæ emittet Dn̄s ex Sion: & Isaias atq; Micheas, De Sion exibit lex Et ipse Christus, inquit, Prædicandam in nomine eius remisionē peccatorum, initio facto ab Hierosolymis: Hāc

Hierosolymis, & non Romæ, dicūt Hæretici, esse Ecclesiæ primatum.

Psal. 109.

Isai.

Mich.

C

igitur nobis dant Prophetæ, & Christus pro Matre: cur ad Romã confugiemus? sed ad montem illum domus Dñi, & ad illã doctrinã, &c. Hæc Brentius. Et VValden. in Doctrinal. c. 41. refert, V viclephum etiam potiùs velle Hierusalem esse Matrē Ecclesię, quia ibi passus est Christus: vel Bethlehem, quia ibi natus: nō Romam. Et vide etiam Lætmatium, Tractatu illo de Prima. Rom. Ponti. c. 3. p. 5. in. 11. argumento. Qui eo sanè cōsilio vidētur nobis auferre Matrem Romanā, quę extat, & afferre Hierosolymitanam, quæ nullo modo extat, vt vel sic absq; matre orphani derelicti, in luporum fauces incidamus.

Cur Hęretici uolūt Hierusalem esse caput Ecclesiæ, non Romam.

A

Confirm.

Sed neq; fuit primus V viclephus, aut Brentius eorū, qui Hierusalem conati sunt facere matrem fidei: nam aliquod videtur habuisse fundamētum in eo quod Beatus Clemens lib. 1. Recognit. propè finem, Iacobum Episcopum Hierosolymitanum appellat Principem Episcoporum. Et apud Nicepho. in Hist. Ecclesiast. lib. 12. c. 16. in fine, in Concilio Constantinop. tempore Theodosij Imperatoris celebrato, in Epistola ad Ecclesiam Romanā, dicitur Hierusalem mater omnium Ecclesiarum. Quibus nixi Hæretici stirpitùs contendunt arcē Romanam solo æquare, & pessundare. Ac imitātur insaniam Iudęorum, qui magno odio Ecclesiam Romanam prosequentes, expectant finalem illius interitum: & velut institutum humanum irrident, quòd Romani Pontifices sibi vniuersale Ecclesiæ regimen arrogauerint: non enim id, inquiunt, est de iure diuino. Ergo quò cum hæreticis nec latum vnguem conueniamus, satiùs erit asserere, esse de iure diuino, & non solùm de iure humano, quòd suprema sedes sit Romæ. Nam si solùm de iure humano esse dixerimus, quantumcunq; Canonico, Pontificio, Cæsareoq;, certè parùm à modo loquendi Hæreticorum distamus

B

C

A stamus: qui hoc vel maximè in votis habent suadere, quòd Romani Pontifices humano iure pastoralem Ecclesiæ curam sibi vsurpauerint.

Arg. 6. ex eo quòd multæ Ecclesiæ Papatum sibi procurarũt, nunquam tamen è Roma abductũ est.

SExtò ad idem: Neminem latet multas & Asiæ & Aphricæ Ecclesias, id est, Oriẽtales & Meridionales iam olim supremam Ecclesiæ dignitatẽ magnoperè desiderasse, & ambijsse. Nam Episcopi Cõstantinopolitani Romanum superiorem nolebant agnoscere: imò Pastores Vniuersales se ipsos iactabant, vt patet ex D. Gregor. lib. 4. Indict. 13. Epist. 32. & lib. 7. Indict. 1. Epist. 3. Constantius, Valens, Valentinianus, Anastasius Imperatores B Græci vehementer in Græciam primam sedem trasferre moliti sunt. Quod eò vel maximè moliebantur, quòd à Romanis Pontificibus se priuari videbant, in suarum hæresum supplicium, dominatu Italiæ & Imperij. Sed & Africani Hæretici, videlicet, Donatistæ, Ecclesiã Christi in solis Aphricæ partibus esse contendebant: eò quòd Cant. 1. percontanti Sponsæ dilectum suum, Indica mihi, vbi pascas? Vbi cubes? (hic enim dispungebãt periodum per interrogationem) respondebat sponsus, In meridie. Hoc est, ad partem Australem, seu Aphricanam plagam Meridionalem. Et illud Abac. 3. ad idem C adducebant, Deus ab Austro, vel ab Aphrico, veniet. Sic enim legunt cum August. 18. de Ciuitate. c. 32. quasi per Meridiem, & Aphricum, eorum regio designaretur, in qua sola Christus coleretur.

Cant. 1.

Aba. 3.

Veruntamen Græci, & Orientales erant qui magnum Romanis Episcopis negotium facessebant, contendentes primam sedem in Græciam ex Italia demutare. Et quidem si id aliqua potentia humana, siue Papæ, siue ecclesiæ fieri posset, vero simile est quòd per tot annorum centurias aliquando factum esset, vt scilicet,

Orientales ab Occidentalibus Papatum usurpantes.

componendarum harum litium gratia,& conciliandi il- A
las tam ex diametro pugnantes ecclesias,Occidẽtalem,
& Orientalem,Græciam,scilicet,& Latinam, aliquando
inquàm factum fuisset vt summus Pontifex Roma demigraret in Greciam cum sede suprema:Pręsertim cum
ad sedandas multas de fide & religione obortas quęstiones & ad quam plurimis inde enascentibus malis obuiandum,& ad multa & quàm maxima cõparanda bona, &
demum(vt dicebam)ad cõciliandam Græciam cum fide Romana,illud solùm & vnicum medium perquàm
necessarium esse videbatur. Intellexerunt ergo Romani
Pontifices,intellexit & Ecclesia hanc transmigrationem B
sedis summæ nequaquam posse fieri, imò diuinum esse
institutum & ius vt Romæ semper maneret.

7. arg. ex uehementissimis persecutionibus quibus afflicta est, sed nõ uicta Ecclesia Rom.

SEptimò (quod in quarto argumento perstrinxi,) vix
vnquam hactenus à Tyrannorum, hostiumque persecutionibus libera fuit Romana ecclesia. Primis enim
trecentis annis ab Imperatoribus adhuc infidelibus sæuitum est vehementissimè in Christianos. Deinde à
Constantio, Iuliano, &c. Post tam à Theodorico, & alijs Italiæ Regibus, quàm à Constantinopolitanis Imperatoribus. Interim non cessauit Hæreticorum, contra eandem Romanam ecclesiam, furor C
& rabies. Quòd si paulò post,non solùm Gentilium,
sed & Hæreticorum,videlicèt, Manichæorum,Pelagianorum, Marcionitarum, Sabellianorum, Arrianorum,
Monothelitarum, Iconomachorum, & similium sectę quieuisse vidẽtur, surrexit filius ille perditionis Mahometus, ad vexandam ecclesiam natus, vt verè posset Diuus Bernardus ecclesiæ illud appropriare, Ecce
in pace amaritudo mea amarissima. Domesticis etiam
schismatum & schismaticorum cuneis plurimũ est lacessita

Isai. 38.

A sita Ecclesia. At inter tot pressuras & calamitates Cathedra Petri non solùm non conculcata est, & abolita, verũ stat, viget, & regnat.

Quæ verò sunt cæterarum Ecclesiarum sedes, quæ non hęreticos modò, verùm Archihęreticos admiserint Episcopos? Nam Paulus Samosatenus in Antiochena sedit ecclesia, Ioannes Origenista in Hierosolymitana, Dioscorus in Alexandrina, Nestorius, & Macedonius in Constantinopolitana, &c. At verò quanuis perplura hæreseon monstra, velut agmine facto, ecclesiam Romanam aggressa sint, possetq; ipsa maximè impunè præ B cæteris delinquere & aberrare, eò quòd suprema sedes à nemine iudicatur. c. si Papa. 40. d. &. c. aliorũm, &c. nemo 9. q. 3. nunquàm tamen per mille quingentos & his plures annos, vlla dies, nec hora signari potest, in qua ostendatur à fide ecclẽsia Romana desciuisse. Licèt enim Petri nauicula fluctuare possit, perire tamen non potest. 24. q. 1. c. Non turbatur. Quinimò ad ipsam Rom. Ecclesiã, ceu ad lapidem Lydium (vt verbis vtar nostri Fra. Laurentij Villauincentij Regij Concionatoris, ac de Rom. Ecclesia apud Germanos, & Flandros optimè meriti, in lib. 1. de Ratione studij Theologici, in Præfat.) omnes C aliæ Ecclesiæ, & scripturæ depurandæ afferri debent. Nomine autem Romanæ ecclesiæ non solùm intelligo Papam, sed congregationem illam populi fidelis Romani cum suo pastore, & hanc immaculatam semper seruasse, ac seruaturam fidem, contendo. Ita id intelligit Turrecremata, lib. 2. summæ. c. 112. ad. 5. & Castro, de Hęresibus lib. 1. cap. 8.

Fere omnes aliæ Ecclesiæ lapsæ sunt in hæresim: sola Romana in fide semper perstitit.

OCtauo loco nonnulla Patrum testimonia depromamus, in præcedentis argumenti confirmationem. D. Hieronym. lib. 3. contra Ruffinum, sic ait: Scito Romanam

8. Argu. ex Patribus qui Ecclesiã

Rom. dicunt solã esse que errare, & la bi nõ potest.

nam fidem Apostolica voce laudatam, huiusmodi præstigias non recipere. & etiam si Angelus aliter annunciet quàm semel prædicatum est, Apostoli authoritate munitam, non posse mutari. Et idem Hieronym. & habetur 24. quæst. 1. cap. hæc est fides. sic dicit: In sancta Romana Ecclesia semper extra maculam est catholica seruata religio, &c. Et infra: Quæ per Dei gratiam, à tramite traditionis nunquam errasse probatur, neque hęreticis prauitatibus deprauata succubuit, &c. Diuus Cyrillus libro. 2. Thesauri quem refert V valdensis. cap. 48. sic ait: Ecclesia Petri ab omni hæretica circunuentione immaculata manet: & cùm aliæ ecclesiæ quorundam sint errore circundatæ, stabilita inquassabiliter ipsa sola regnat, silentium imponens, & omnium obturans ora hæreticorum. D. Bernardus ad Innocentium Romanum Episcopum, quem etiam refert Driedo lib. 4. supra. c. 3. p. 3. & Simancas in Cath. Instit. tit. 45. nu. 21. sic ait, Epist. 190. Oportet ad vestrum Apostolatum referri pericula quæq;, & scandala: ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potissimùm resarciri damna fidei, vbi nõ possit fides sentire defectum. D. Cyprianus lib. 1. Epistol. ad Cornelium Papam, sic dicit: Petri cathedra est vnde vnitas est sacerdotalis exorta, illaq; est Romanorum Ecclesia, quorum fides est Apostolico ore laudata, ad quos perfidia habere non possit accessum. Et in Expos. symboli, ait: In ecclesia vrbis Romæ, nec hæresis vlla illic sumpsit exordium, & mos ibi seruatur antiquus. Innocentius etiam, in Sermone de Octau. Apost. qui incipit, Duc in altum rete, sic ait: Dignum Deus prouidit, vt ille qui erat princeps Ecclesiæ, sedem constitueret apud vrbem, quæ tenebat principatum. Et ideò Dominus ait ad Petrum, Duc in altum, idest, Vade Romam, & laxa ibi retia in ca

A pturam. Et statim: Ne tanti honoris dignitas ad aliam ciuitatē quacunq; ratione transiret: sed in hac vrbe, iuxta dispositionem diuinam, perpetua lege maneret. Et de patribus hactenus. Hæc autem ex eorum Thesauris non citra delectū excerpsimus, quòd peculiariter de ipsa Vrbe loquentes, ipsam in fide faciunt impeccabilem: ipsam singulari Dei indulgentia custoditam: atq; adeò ipsam diuino instituto cæteris antecellere. Multa congerit præcitatus Iacobus Simancas tit. 24. qui est de Ecclesia. nu. 17. vsque ad. 24. Deuouamus proinde perfidum Caluinū, qui, referente Osio, in Confutatione Brentij lib. 2. eatenùs di

B cebat Romanam fidē nūquam defecisse, quia solum, seu locus Romanus, propter aspectus syderū, minus est turbulentus alijs, & magis sedatus. Nā Occidentales, inquit, sunt minùs acuto & celeri ingenio quam Orientales, qui ob proprium Orientis, & Asiæ clima, leuiores & inconstantiores sunt Latinis: nam Græci de leuitate, & inconstātia semper sunt notati à Tullio, D. Hiero. &c. Verū antè diem clauso componet vesper Olympo, vt Poeta ait, quàm argumentorum, quæ hac in parte succurrunt memoriæ, materies absumatur. Hæc proinde sufficiant, vt tempus alijs impertiamur.

Caluinus dicit, ideo Romam nō mutasse fidē, ac sectam, quia clima Romanorū non est turbulentū, & uariū.

C HAEC, quam tot productis argumentis sententiam stabiliuimus, nō potest non esse probabilissima. Cui & alterū restat adhibere præsidium, scilicet, Iuristarū, ac Theologorum recentiorum authoritatem, qui scholasticè disputantes eam asserunt: quidam quidem expressè, & in proprijs terminis: quidam tacitè, & latenter.

V. Referuntur authores pro hac sententia, quod iure diuino Papatus sit Romæ.

Ioannes Driedo, libro. 4. suprà. cap. 3. part. 3. post multa hunc in modum diffinit: Non temerè, sed pia fide cum Patribus nostris prædecessoribus credimus, quòd fides, & primatus Ecclesiæ, Cathedra Petri, claues regni coelo-

cœlorum, potestas ligandi, & soluendi sunt à diœcesi A Romana inseparabiles. Et statim in solutione ad.2. Credimus Romanum Pontificem semper esse Vniuersalis Ecclesiæ pontificem, & eundem non posse suam sedem in aliam diœcesim, nisi Deus reuelauerit, transferre. Ioannes Cardinalis de Turrecremata in Glossa super. c. Rogamus. 24. q. 1. post multa sic dicit: Dicunt quidam, quòd Papa potest sedem in alium locum transferre, rationabili causa: sed nobis, iuxta Petrum de Palude, videtur contrarium. Et idem lib. 2. Summæ. c. 40. ad finem, sic ait: Ad tertiam videtur respondendum, quòd Dominus Papa non potest transferre sedem suam de Roma, sine specia B li reuelatione Christi. Cardinalis alter Iacobatius, lib. 8. de Concilijs, ar. 6. id ipsum tenet, & allegat Archidiaconum, Ocham, Albericum, & alios pro eadem parte. Ipse autem sic loquitur: Sine assensu Generalis Concilij super hoc specialiter conuocati, & Dei reuelatione super hoc inuocata, non esset translatio hæc facienda, quia non nisi cō traria Dei iussione mutandum est, quod semel iussit. D. Anton. 3. p. Scho. Titulo. 22. cap. 4. §. 1. paulò antè finem, hæc eadem habet verba, sub proprijs terminis: ex quo ea desumpsit Iacobat. & in suum transtulit librum. Aluarus Pelagius, Scoti in Theologia, & Archidiaconi in sacra C Canonum peritia discipulus, lib. 1. de Planctu Ecclesiæ, art. 32. initio, sic ait: Fateor quòd non posset mutari Sedes Apostolica, & papalis ab vrbe Romana in aliam ciuitatem, propter verbum istud. c. Rogamus. 21. q. 1. Iubente Domino, &c.

Alij authores qui idem tenent, licet nō tā clare.

His adde alios, qui licèt non tam aperte, in hanc declinant sententiam. Roffen. in libro illo Confutationis Assertionis Lutheranæ: quem sua gloriosa deinde morte firmauit, cuiq; proprio subscripsit sanguine, art. 25. Iacobum

A bum Simancam, in suis Instit. Cath. tit. 24. qui est de Eccle. nu. 23. Melchiorem Canum huius scholæ Professorē primarium lib. 6. de locis. c. 4. &. 8. in solut. ad. 10. Cardin. Caiet. de Primat. Rom. Eccl. c. 13. quanquam ob ingenitā styli obscuritatem, vix satis se explicat. Couar. lib. 4. Variar. Resolu. c. 14. nu. 11. Lętmatiū, Tract. de primat. Rom. Pont. c. 3. p. 1. &. 5. in solut. ad. 12. &. 15. contra Lutherum.

VI. *In Vet. test. facta memoria Romanæ urbis, & sedis.*

IN ampliorem huius sententiæ gratiam, patimini me, Viri clarissimi, non quidem diuertere, sed tantisper immorari in ostendendo quàm congruè suprema Ecclesiæ potestas Romanæ vrbi addicta fuerit. Sunt enim in Veteri testam. loca, vnde id deduci valet. B Benedictus Arias Montanus, super Micheam. c. 2. In illis verbis, Congregatione congregabo Iacob. Vsq; ad, Ponam illum quasi gregem in ouili. Sic dicit: Hebraicè, quasi oues Bosra. Bosra constantiam seu valentiam significare dicebamus. Valentiam verò, Romam, Vrbem totius orbis quondam principem, dictam priùs fuisse, antiqui authores memoriæ prodiderunt. Idem nanq;, Romi, Græcè, quod Latinè Valentia est. Atq; hac quidem in parte Antiquorum Hebræorum traditionem recepimus, qui Bosram eandē esse Romam dixerunt. Hæc ille. Vnde colligit, nihil esse C aliud id quod Deus ibi pollicetur, Congregaturum se in Bosra, siue in Valentiam, hoc est, in Romam, gregem suum, nisi in Romanam Ecclesiam, veluti in caulam & ouile, cooptaturum se esse omnes fideles.

Roma, fortitudinē, & constantiam Græce significat.

Sed arcanam hanc propalemus intelligentiam. Primùm omnium, quòd vox Rhoma Constantiam, Valentiamque, siue fortitudinem, & etiam sublimitatem significet, inficias ire nemo potest. Nam D. Hieronym. omnium linguarum peritissimus, libro. 2. aduersus Iouinianum, in fine, magnificè pariter & benignè Romam allo-

quens, dicit: Loquar ad te quæ scriptam in fronte blasphe- A
miam Christi confessione delesti: Vrbs potens, Vrbs or-
bis domina: vrbs Apostoli voce laudata. Interpretare vo
cabulũ tuũ. Roma aut fortitudinis nomen est apud Græ
cos, aut sublimitatis iuxta Hebræos, &c. Hæc Hieron. Et
lib. de Interpretatione nominum Hebr. ex Actis Aposto-
lorũ dicit: Romã, sublimẽ siue tonitruũ significare. Fran
cis. etiam Forerius sup. Isai. c. 15. versu. 2. in illis verbis, Vr-
bem fortem in ruinam, domũ alienorũ, &c. obseruauit,
ibi haberi vocem Hebræã, Roma quæ significat celsitu
dinẽ. Videatur ibi Vatab. in scholijs huius loci: sed & Isai.
c. 26. in illis verbis, Incuruabit habitantes in excelso, ciui- B
tatem sublimem humiliabit, &c. habetur etiam vox, Ro
ma, quæ excelsum & sublime significat. Estq; insigne va
ticinium de destructione idololatriæ, & aliorum vitiorũ,
quę Romę residebãt. Hũc pertinet quod habetur in Isai.
c. 6. Vidi Dñm sedentem super soliũ excelsum. Quasi di
ceret, Super solium Romanum: nã ibi pro, excelso, habe-
tur Hebraicè vox deducta à radice Romæ. Vide Pagni.
ibi. Ad idem sunt multa, quę traduntur à Galatino, lib. 4.
de Arc. Cath. Verit. c. 26. Vrbem sublimem humiliabit,
idest, Romã, & Italiã. Nã cum sublimitas Romani impe
rij cœlum penè tangeret, iugo Christianæ fidei humili- C
ter collũ subiecit, vsq; ad pauperũ & humiliũ vices Chri
sti gerẽtium, pedum oscula. Nam locus Isai. sic habet. Ci
uitatem sublimem humiliauit: humiliabit eam pes pau-
peris, gressus egenorum. Nempe Petri pauperis piscato-
ris, pes exosculandus à Romanis Imperatoribus.

Isai. 15. *Roma Hebraicè est sublimitas, uel tonitruus.* *Isai. 26.* *Isai. 6.*

Sed expendamus ampliùs quod Montanus Hisp. dice
bat. s. Roma & Valẽtiã siue Cõstantiã idẽ significare, &
eandem esse vrbẽ: nam inde certiùs augurabimur, Ro-
mã esse constantẽ illam & valentem vrbem, à qua pote
stas

Roma & Valentia idem sunt.

A ſtas pontificia dimoueri nõ poſsit. Ioan. Annius Viterb. in Cõm.ſup.Supplementum Manethonis, ad antiquitates Beroſi Chaldæi(niſi fortaſsis Annius ipſe Supplemẽtũ illud confinxit,cum cęteris Beroſi,Fabij Pictoris Metathenis:& aliorum monumentis,vt ſentiunt Viues lib. 18.de Ciuit.c.1.Faber in Ariſt.lib.1.Polit.Beatus Rhenanus lib.1.Rerum Germanicarũ: de quo Vergara Tolet. Canonicus,& Couar.lib.4.Vari.c.14.nu.5. Syxtus, lib.8. Biblioth.hęreſi.11.)Itaq; Annius ille dicit:Romum Celtiberorum Regem non procul Sagunto Romam ædificaſſe,per interpretationem,Valentiam nuncupatam: nã

Ab urbe Valentia Hiſpaniæ denominata Roma Italiæ.

B Romus dicitur Valens,& Roma Valentia. Idem habet Solinus in Poliſthor.c.1.Porrò qui alia de ſecretiſsima, & arcana huius vocis,Roma,ſignificatione videre voluerit, legat Plinium(ſed vereor ne intelligat)lib.28.c.1.& lib.3. c.6.nec in hac parte negligendus eſt Annius ſuper Beroſum in.16.RegeAſſyriorum,& lib.de primis temporibus c.23.& in Cõment.Sẽpronij ad finem libri.Sed ſilere nõ debeo,ꝙ Abulẽ.in.Leu.24.q.10.ex Solino refert:Nomẽ Romæ tã ſanctũ olim fuiſſe,vt Dij Gentiles vetuerint illud publicare:& quia,Valerius Soranus illud publicauit, morti traditus eſt,ſicut inter Hebræos nomen Tetragrã

Romæ nomen ſacrum & ineffabile.

C maton nõ licebat effari. Vides quàm fuerit rationi cõſentaneũ, vt Roma in ſpiritualibus, ſicut in temporalibus, apicem omnium vrbium obtinuerit. Et adhuc auſculta. Perpetuitatem Romæ,ac Romani imperij, pueris etiam notum erat inter Gentiles, Iouem promiſiſſe Romanis, apud Virgil.1.AEneid.

Perpetuitas Romanæ urbis.

His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium ſine fine dedi.

Et omnem proſperitatem Romæ precabantur,& efflagitabant à ſuperis.Horat.in Epod.Ode.18.

Romulæ genti date remq; prolemq;,
Et decus omne

A

Hinc Hieronym.q.11.ad Algasiam,sic ait: Romanũ imperium ipsi qui imperant,æternum putant. Vnde secundũ Apoc.in fronte Meretricis purpuratę,scriptum est nomen Blasphemiæ,idest,Romæ æternæ.Ita ille. Certum enim est per Meretricem illam,idest,Babylonem,de qua ibi loquitur Ioannes,intelligi Romam,quatenùs peccantium,ac peccatorum confusione erat plena. Nam dicit ibi Ioan.Apoc.17.&.18.Meretricẽ illã sedere super septẽ mõtes:& esse Reginã,& luctũ nõ visurã,idest, perpetuò regnaturã.Quòd verò Babylon illa,Roma sit,patet: nã proinde Roma sicut illa Babylon super septem montes ædificata est. Quò respiciunt Poetæ: Virgil.6. AEneid.

Apoc.17.

Apoc.18.

B

Roma super septẽ mõtes.

Septemq; vna sibi muro circundedit arces.

Et Ouid.1.Trist.

Sed quæ de septem,totum circunspicit orbem,
Montibus,Imperij Roma,Deumq; locus.

Et Horat.loco citato.

Dij,quibus septem placuere colles,
Dicere carmen.

D.Aug.18.de Ciuit.c.12.dicit Romã esse illã Babylonẽ, Idẽ habet Tertul.lib.aduer.Iudæos. §. Probatio natiuit. Christi,& lib.3.contra Martionem, sed vice omniũ lege Hiero.super Isai.24.in illis verbis:Attrita est ciuitas vanitatis.Quinimò D.Petrus in.1.Epist.c.5.nomine Babylonis intelligit Romã.Ita dicit Papias Apostolorum auditor,apud Euseb.lib.2.hist.Eccl.c.14.& Nicephor.lib.2.c.15.Perpetuitas itaq;,sublimitas,& constantia huius vrbis omnibus modis significata est.

C

Arbitror instituti mei,tam longa parenthesi,vos obli-

tos

A tos:imò, vt veriùs dicã, vobis ego videbor oblitus. Sed nihil minùs. Nam ideò hæc à me dicta sunt vt non solũ rem ipsam, quæ est Roma, ostenderem Ecclesiæ clauum gubernaturam: verum & vocem ipsam Roma, non tantùm apud Hebræos, quorum omnia vocabula sancta sunt, & multis mysteriorum inuolucris circumuoluta: sed & apud Græcos & Aramæos ostenderem, significare firmitatem illam, & celsitudinem, quam habet sedes Beati Petri Romæ: vt vel ex hoc coniectari liceat Diuinum esse placitum, & institutum vt Romæ prima suæ Ecclesiæ, sponsæ amantissimæ, sedes, ac thalamus sem-
B per constet. Et hactenus de hac parte.

Assertio, & explanatio alterius opinionis oppositæ.

VII. *Non est de iure diuino quòd Papa tus sit Romæ.*

HIs nihilosecius omnibus argumẽtis nõ obstantibus sit prima conclusio: Non videtur esse de iure diuino quòd Papa sit Romanus Episcopus. Itaque licèt sit de iure diuino quòd in Ecclesia sit vnus Monarcha in spiritualibus, Christi vicarius, & Petri suc-
C cessor: qui quidem hactenùs semper fuit, eritq; deinceps Romanus Episcopus: Cæterũ quòd iste supremus Pont. sit potiùs Romanus Episcopus quam Salmanticensis, aut Toletanus, idest, quòd potius Romæ, quàm Parisijs, Toleti, aut Salmãticæ sedeat, nõ videtur ad ius diuinũ pertinere, sed ad humanum. Quod sub Romani correctione Pontificis dictum à mè esse volo. Probatur primò, quia, vt habet S. Thom. quod lib. 4. art. 13. lex noua nulla alia habet diuini iuris præcepta, nisi moralia naturalia, & articulos fidei, & sacramenta: sed sic est quòd Pa-

Probationes huius sen.

pam sedere Romæ, ad aliquod illorum non pertinet, ergo nec pertinet ad ius diuinum. Quòd si dixeris, id quod ex diuina habetur traditione, & est ab Apostolis diuinitus promulgatum, etiam constituere ius diuinum, vt bene vidit S. Tho. in illo art. in 1. ar. Respódeo, Tametsi perpetua sit traditio φ Papa Romæ sedeat, at nõ est diuina traditio, nec ab Apostolis diuinitus promulgata: sed est Apostolica traditio, de genere illarũ, quas Apostoli propria authoritate instituerũt: quæ nõ sufficiũt ad cõdendũ diuinũ ius, de quo multa infrà dicturus sum. §. 15. in solut. ad. 4. & quarũ meminit S. Th. illo loco in Solu ad. 1. A

Quæ sint quæ pertinent ad ius diuinum.

B Secundò: Nihil ad ius diuinum pertinet, quod non contineatur in sacra Scriptura, aut sit diuina traditio aut ex altero horum deducatur per rectam, ac legitimam cõsequentiam: sed Papam Romæ sedere, nec expressè, nec latenter & tacitè habetur in Scriptura: nec ex his, quæ in ea continentur, deduci potest, etiam permultas, & quales consequentias, nec est diuina traditio, vt diximus obiter modo, & ex professo ostendemus inferius. §. 15. ergo non est de iure diuino. Confir. ex verbis, quibus Petro promissa est, & collata potestas, Math. 16. &. 18. &. Ioa. 21. in quibus nulla Romæ, aut alterius loci particularis mentio facta est, in quo pontificatus figeretur: sed id D. Petri, ac Successorũ iudicio relictũ est. Et, vt bene tradit Caie. c. 13. suprà, Institutio Euangelica de his mutationibus nõ se impedit: sed hanc loci, & vrbis designationẽ factis subsequẽtibus disponendã relinquit. Cõfirmatur hæc ratio, efficacissimè, nam tam longè abfuit Christus, cum Petrum instituit Ecclesiæ Principem, vt præciperet ei quid quam de Roma, quòd per quinque annos priores, imò & per duodecim, Petrus non fixit Romæ sede suã: sed post illos annos: nempe postquam quinque nullibi, septẽ ve- C

Matth. 16. Ioan. 21.

Nota.

rò

A rò, Antiochiæ sederat vt omnes Ecclesiasticæ tradunt historiæ. At si de iure diuino esset vt Romæ sederet, ibi à principio sedisset. vide infrà. §. 10.

Quòd si quisquam dixerit, Idcirco id esse de iure diuino, quia diuinam habuit Petrus reuelationem, vt Romæ moreretur. Hinc enim inferri videtur, diuinum esse institutum quòd sedes Pontificia perpetuò esset annexa Romanis Episcopis. Respondeo, & objicio aduersarijs, quod, vt bene tradit Soto. in. 4. d. 24. q. 2. art. 5. in fine, quãuis illius reuelationis historia ab Abdia, AEgesipo, Ambrosio, & alijs referatur: adhuc tame nõ tanta pollet authoritate, vt rei tãti momẽti solidũ sit fundamentũ. Præ-B tereà, quia licèt illa historia irrefragabilis esset veritatis, adhuc collectio non esset satis firma. Nam Christus Petro apparens non iussit, vt Romæ sedem figeret, sed vt Romæ subiret martyrium. Et quidem euenire posset, vt ille qui totius erat orbis Episcopus, pateretur in vrbe aliqua particulari, iubente Deo, sicut Moysem, qui totius populi Hebræi caput erat & princeps, iussit Dñs in certo loco animã agere. Quod si dicas id qd' rectè vidit Cordubẽ. lin. 4. Quæstionarij. q. 1. propo si. 8. dub. 2. ex eo ꝙ Christus præcipiebat, ac volebat Petrũ Romæ mori, C meritò pręsumi poterat Deũ velle, ac pręcipere vt Papatus esset Romę quodq; ille, qui Romę succederet in Episcopatu Petri, successurus etiã esset in papatu: nã in locũ eiusqui moritur, sufficitur ille qui succedit. Hui obiectioni dixerim, respõsurũ me esse infra. §. 10. Nunc id solũ dicã, nẽpe adhuc nõ esse satis firmã collectionẽ, & qualis esse debebat ad firmandũ, ac cõstituendũ ius diuinũ. Nã in multos sensus detorqueri historia illa adhuc põt. Prętereà licèt constaret Dei esse voluntatẽ vt papatus annecteretur Romæ, non continuò ad ius diuinũ pertineret.

Apparitio Christi facta B. Petro cuius sit authoritatis & põderis ad propositum.

Deut. 34.

Aliud

.Aliud eſt enim iuſſus & volũtas,aliud ſtatutum, & lex, A ſiue ius.Nam ordinationes Principum,vt maneant poſt mortem ipſorum, non ſat eſt vt habeant vim cuiuſdam ſimplicis voluntatis, ſed vim ſtatuti & legis oportet habeant. Non ergo fit quòd ſit de iure diuino, Papatum eſſe Romę, ex ijs coniecturis, quas nobis ſuppetit illa hiſtoria.

Quòd per. 37. annos à morte Chriſti non erat diuinum ius, ut Papa eſſet Romæ.

Tandem,quia ſi hæc hiſtoria tanta pollet veritate, & authoritate, iam ſanè ex ea conſpicuum habemus, quòd triginta ſeptem annis poſt mortem Chriſti, non erat de iure diuino,vt ſedes Pontificia eſſet Romæ. Nam, vt illa habet hiſtoria.37.anno à morte Chriſti,D.Petrus, ro- B gatu fratrum, Romam deſerere, & in aliam ciuitatem tranſmigrare volebat.Quod & faceret niſi diuino oraculo reuocaretur Romam. Signum ego eſt ſufficientiſſimum,ex eo vt conijciamus,Chriſtum dum viueret, nihil vnquã viua voce, nec implicitè & latenter inſinuaſſe Diuo Petro vt Romæ figeret pedem,ac ſedem.Vnde per quinq; primùm annos nullibi ſedit, & per ſeptem ſequentes, Antiochiæ: deinde per.25.Romæ: Et inde iam aliò parabat ſe conferre. Non itaq; erat diuinum ius vt Romæ eſſet prima ſedes. Dicere autem quòd tot annis poſt mortem Chriſti,aliquid cæperit in ius diuinum po- C ſitiuum cooptari,admitti, ac recipi quod à Chriſto dum apud viuos ageret,expreſſè, aut implicitè non fuiſſet traditum,inauditum eſt:ac proinde id ego non admittam.

VIII.

Licet eſſet de iure diuino Papatum eſſe Romæ poſſet ex cauſa mutari à Pontifice.

SEcunda cõcluſio:Quanuis de iure diuino eſſet,quòd ſummus pontificatus eſſet Romæ, ad huc tamen ex magna & vrgentiſsima cauſa,diſpenſari per Eccleſiam, aut per ſolum Papam poſſet,vt aliò transferretur, & alteri annecteretur Eccleſiæ. Nã rogo, Vndenã habet ſummus Pontifex tantum authoritatis, vt ex cauſa diſpenſet

in

A in votis,& iuramentis: quorum obligatio est de iure diuino naturali,& non tantum diuino positiuo,de quo solum est nobis sermo? Quòd si hoc exemplũ nõ arriserit vt non arrisurum suspicor: nam id fortè non est dispensare in iure diuino. At certè quando interuenit rationabilis causa,inferiores in superiorum legibus,& statutis dispensant aut declarant,quia per epicheiam censent,talem dispensationem non pugnare cum legislatoris intentione. Hac de causa quamuis diuino iure naturali prohibitę sint nuptiæ inter fratres, vt dicunt Sot. Can. Anton. Couar. Cather. Maioris,& alij: (licèt negent alij) quorum loca

Papa dispensat in iure diuino.

B referre nec volo, nec possum,nullus ire potest inficias, quin Protoparentum nostrorum filij cum sororibus suis contraxerint. Vis ne certius exemplum? Ius diuinum vetat, parentes misceri cum filijs: at si pereuntibus cæteris, soli superessent Pater, & Filia, possent contrahere vt habent Soto, Magister à Veracruce Iosephus Angles,&c. Quamuis quædam alia sunt de iure diuino penitùs indispensabilia, propter innatam, & intrinsecam quam habent malitiam, vt mendacium, fornicatio, furtum, quæ ex nulla causa valent licitè fieri. At huius generis non est quòd pontificatus sit extra

C Romam. Adde & aliud exemplum: quòd sacrum Eucharistiæ sacramentum celebretur integrum atque perfectum in pane & vino, de iure diuino Euãgelico est, vt satis patet: nihilominus tamen ex magna & vrgentissima causa, vt putà in regione aliqua Septentrionali, vbi vinũ nullo modo esse, aut asportari posset, Papa dispensare posset vt in solo pane fieret cõsecratio, vt ego credo, licèt id nõ credant quidã alij. Similiter ergo si casus eueniret, quem Deus auertat, quòd Roma Romaniq; omnes funditùs absumerentur: aut tota Italia à Turcis inuaderetur,

& caperetur, ita vt nullus religioni locus ibi esset: nō dubito quin Papa Salmanticam migrare, & ibi sedem posset figere: donec, dante Deo, Roma suæ libertati, ac religioni restitueretur; Quanuis visum fuerit Iacobatio, lib. 8. ar. 6. & alijs; quòd tunc temporis vbicunq; Pontifex resideret, diceretur esse Romana Ecclesia. A

IX. *Quòd per se loquēdo, posset Papa alio transferre papatum.*

TErtia conclusio: Salua sanctæ Romanæ Ecclesiæ cēsura, videtur dicendū, ꝙ si Sāctissimus D. N. Syxtus Pont. Max. totā vellet suæ plenitudinem potestatis exercere, posset Apostolicam sedem ab Ecclesia Romana remouere, eā vt alteri admoueret Ecclesiæ. Præsens conclusio per se loquendo, vera est. Nempe habita ratione plenissimæ potestatis, qua Papa fungitur: & rei ipsius, quæ secundū se iure tantū cōstat humano, nō diuino, vt probatum est. Nam ex accidenti existimo id fortè facere non posse Pontificē. Quod sequenti debeo conclusione dirimere. Neq; verò disputo vtrū licitè id possit facere: siquidem certo certius est, ꝙ si citra magnam causam, & grauissimā, ac maturū consiliū id tentaret efficere, grauissimū ipse scelus, & flagitium perpetraret. Non enim omni lege exēptus est pontifex, & eius facta iudiciū Dei subterfugiunt, c. aliorū. 9. q. 3. Nec ad libitū Ecclesiā perdere, ac dilapidare potest, & quæ ad perpetuā ordinata sunt vtilitate, variare: sed eius potius debet saluti prospicere, c. quæ ad perpetuā, 25. q. 1. Disputo itaq; de eo, quod secundum absolutā Papæ potentiam fieri posset. B C

Probatur hæc sent. 1. ex eo quod id non est de iure diuino.

Primū omnium, vt appareat quā sit hæc mea sententia sanæ ac veræ Theologiæ, & sacris canonibus consentanea, in mediū adduco S. Tho. suprà quodlib. 4. art. 13. vbi sic dicit: Papa habet plenitudinē potestatis in Ecclesia, ita vt quęcunq; sunt instituta per Ecclesiā, vel Ecclesiæ prælatos, sunt dispensabilia à Papa: non verò ea quæ

sunt

A sunt iuris diuini, aut naturalis, quia ista habēt efficaciā ex institutione diuina. Quę autē sint iuris diuini, & naturalis ad tria statim mēbra reducitur scilicet, ad praecepta moralia legis naturę, ad articulos fidei, & ad sacramenta gratię. Et in solut. ad argu. adiungit ijs diuinas traditiones ab Apostolis diuinitùs promulgatas: Horū autē nullū est, ꝙ primaria Ecclesię cathedra sita sit Romę: Ergo super hoc cadere potest dispensatio papę. Quòd verò non sit diuina traditio, (nā reliqua non egent probatione) explicatum cursim à me est. §.7. in prima, & vltima ratione. 1. concl. & explicandum fusius infra. §.15. & penitus enu-

B cleandum. §.10. & 13. quę loca priùsquam lector videat, nolo vt de mea hac opinione, iudicium proferat.

Papa superiorē, ac iudicem in terris non habet.

Secundò quid de amplissima potestate papę sentiant Doctores Scholastici, paucis accipe. Duo sunt rerum, ac personarum genera, quibuscum Romanum possumus comparare pontificem. Quaedam nanque supernè, quaedam infernè pontificem spectant. Et quidē si de superioribus agimus, solus est Deus, quem iudicem timere potest Papa. Vnde in. cap. si Papa. 40. d. dicitur. A nemine iudicari posse Papā, nisi à fide deuiet. Et quia exceptio facta firmat regulam in contrariū, vt habētiura,

Papa quantūuis sit scādalosus, & incorrigibilis, modo nō sit haereticus, est obediendus, & tolerandus.

C hinc est quòd quatūuis esset Papa Simoniacus, scandalosus, ac incorrigibilis, modo non sit haereticus, non est depellendus, & iudicandus, sed obseruandus potius, & obediendus. Ita etiam in. c. fin. 79. d. & c. nemo. 9. q. 3. & c. facta. & sequentibus. Praesertim cap. aliorum sic dicitur: Sedis istius Praesulem suo; sine quaestione, Deus reseruauit arbitrio. Voluit Beati Petri Apostoli successores coelo tātum debere innocentiam, &c. Solus itaque Deus est maior Papa, nā authoritate & potestate caeteris etiā Sāctis existentibus in coelo. c. de libellis. 20. d. etiam ipsis

 Ange-

Papa maior Angelis, & sanctis, quã tum ad potestatem, &c.

Angelis maior est, vt ex Hostien. & Augustino de Ancona Ordinis nostri eruditissimo Doctore, tradit D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 5. §. 1. 2. 3. & 4. & Cata. glor. mund. p. 4. Consid. 7. Quod itaq; Papa quantumuis scandalo sit toti Ecclesiæ, & pessimus, ac immanibus se deuoluat peccatis, tolerãdus sit, & obediendus, (vt concludam) ex Hug. Alb. Alex. S. Tho. Bona. Ric. Pal. Heru. & Petro de Tarant. grauissimis Theologis: & ex Inno. Host. Archid. Ioan. And. Iuristarum principibus ostendit Turr. lib. 2. sum. c. 93. & 98. Aug. de Ancon. de potest. Pap. q. 5. art. 4. D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 4. §. 3. & Mag. Vict. Relect. de Pot. Pap. n. 17. Sylu, &c.

Papa supra Concilium, & omnia Ecclesiæ Concilis, quãtum ad authoritatem iurisdictionis.

Si verò conferamus Papam cum inferioribus, idest, cũ omnibus fidelibus, cũq; omniũ Pontificũ, ac Conciliorũ decretis, & statutis: sic quidẽ dicã quæ apud probatos authores reperio. Alu. Pelag. lib. 1. de Planctu Eccles. ar. 6. si tota, inquit, simul Ecclesia, sentiret in aliquo negotio cõtra Papã, sententiæ Papæ standum esset, nisi in causa fidei. Et ar. 7. & 17. In omnibus, inquit, quæ non fuerint expressè cõtra Deũ, obediẽdum est Papę. Syluest. verb. Papa. §. 3. & ver. Conciliũ. §. 3. hanc eandẽ expressam sententiã amplectitur, & dicit esse omniũ Theologorũ, quibus omnino standũ est potiùs quàm Iuristis, quoniã materia est Theologica, cũ Papæ potestas ad ius diuinũ pertineat. Et. §. 15. allegat S. Tho. dicentẽ, Posse Papã statuta etiã Concilij generalis tollere. Ad idẽ est Iacobat. lib. 6. de Concil. artic. 2. vbi ait: Si esset dubiũ, an id quod Papa præciperet, esset peccatum, standum esset sententiæ Papæ, etiam contra Concilium: quia lex Papæ quantũcunq; sit dura seruanda est. c. in memoriam. 19. d. Et addit; si Papa ederet legem, non quidem impossibilem, sed aliàs duram, & vellet tollere antiquam à Concilio editam, &

Papa potest Concilij etiã Generalis statuta abrogare, & ipse solus alia cõdere.

nouam

A nouam edere sibi fauorabilem,& de nuda voluntate,& potestatis plenitudine,illam statueret,seruanda esset sententia Papæ.Et ita vult Gloss.quam Doctores sequũtur, in.c.vbi periculum.de elect.&.c.nemo.9. q. 3.&.c. sicut. 15.d.Ad idem est.c.mutationes.7.q.1.

Obiectio. *Solutio.* Quòd si opponas illud.c.sicut.15.d.cui fauet.c. quæ ad perpetuam.25.q.1.ex quo habetur,quòd Papa non dispẽsat contra quatuor principaliora Concilia. Respondeo, ibi reddi rationem. Quia illa Concilia continent fidem. Ex quo fit in his quæ fidem non concernunt, posse conciliorũ statuta derogare Põtificẽ.Vnde ad bonũ sensum B existimo concedi posse cum Canonistis vulgò Papam posse omnia,ac immeritò Turrianũ, lib.3. de sum. Pont. auth.id vulgare proloquium reprehendere, vt ex transcursu modò vidimus, visuri oculatiùs infra.§.15.vbi multa cap.explico,quæ habentur.25.q.1.& contra nos esse videntur.Ex his itaq; omnibus liquidò colligitur tanta Põtificem pollere potentia, vt rescindere valeat hanc legẽ, qua vrbi Romanæ addicta est summa potestas ecclesiæ. *Papa omnia potest.*

Quòd Apostolorũ etiã D.Petri cõstitutiones potest Papa abolere. Tertiò: Exaggeremus ampliùs Romani facultatem Pontificis(si tamen exaggeratio est tantum deferre papatui.)Iacobus Almain.lib.de Pot. Eccl.c. 14. differit an C etiam contra Apostolorum statuta, imò & contra ipsas D.Petri constitutiones dispensare posit Papa.Et non solùm affirmat ipse,verùm dicit,hãc esse communem vocem Iuristarum,& Theologorum:horum in.4.d.27. illorum in.c.authoritatem.5.q.6. Quibus annumerare possumus Cordub.lib.1.Quæst.q.16.Opini.2.Gasparem Casal.lib.2.Axiomatum ar.3.c.10.Sylu.ver.Papa.§.14. &. 15. & ver.Concilium.§.3.Iacob.lib.5.art.15.& lib.10.ar.15.De quo rursus suscipiendus nobis sermo est infra.§. 15. Atq; adeò quàmlibet firmum D. Petrus, & omnes in vnum

coacti Apostoli, statutum aliquod; quod papalis authoritas semper esset Romæ, astruxissent, destruere id posset quilibet Successorum. Sanè, vt perspicuè vidimus. §. 7. in prima, & vltima ratione primæ conclusionis, D. Petrus non diuino iure Romæ sedit. Vnde Antherus Papa ad Bæthicos, & Toletanos Episcopos scribens. c. mutationes. 7. q. 1. sic ait: Petrus sanctus Magister noster, de Antiochena ciuitate vtilitatis causa est translatus Romam, &c. Planè non iure diuino, sed sponte potius sua, vt ex textu colligitur. At ipse Diuus Petrus non potuit legem ferre quatenus Pontifex, & caput erat Ecclesiæ, qua successores obligaret: quia par in parem non habet imperium. cap. Innotuit. de elect. Eo autem ipso quòd sunt Petri successores, non vicarij, vt vidimus. §. 2. palam liquet, omnem quam ille habuit potestatem, & ipsos habere. Quod etiam affirmant Vict. Relect. de potest. Eccles. q. 2. num. 14. & 17. Almain. lib. de potest. Eccles. cap. 5. Simancas in Catal. Instit. tit. 45. nu. 6. cuius ratio ea est, quia claues, ac potestas Ecclesiæ non sunt traditæ Petro personaliter, sed pro eo, & successoribus. cap. solitæ. de maiorit. & obed. & c. per venerabilē. Qui filij sint legit. & c. ad Apostolicæ. de re iud. de quo latè Iacob. lib. 10. art. 7. pag. 677. Scio ex tā multis priuilegijs, ac potestatibus, quibus Christus D. Petrum cumulare dignatus est, quędam ipsi soli, & non in suos successores transferenda, collata fuisse. Quod tradunt Theologi, Dried. lib. 4. supra. c. 3. p. 3. ad. 2. & Vict. Relect. de potest. Eccl. nu. 17. Cano de Locis, lib. 6. c. 8. Caiet. de primat. Rom. Eccl. c. 12. initio, quale est illud priuilegium, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis, &c. quale est etiā munus Apostolatus, &c. At verò quæ collata sunt ei vt pastori totius ecclesiæ, vt principi, vt papæ, omnino cunctis eius successoribus eadem am-

Tātū potest quilibet Papa quātū D. Petrus in quātū Papa.

An omnis dignitas quæ fuit in B. Petro, sit nunc in Syxto V.

A B C

ph-

A plitudine collata fuisse, credendum est, cũ D. Aug. in. c. quodcunq;.24.q.1. Ac proinde nihil statuerunt Apostoli, nihil D. Petrus vt caput erat, & Papa, quod abolere, ac an nullare nõ possint modo Rom. pontifices. De quo adhuc infra.§.15. latè.

Quartò: A simili, qui non est modus arguendi prorsus inualidus, argumentemur. Docẽt Theologi, nominatim sapientissimus Vict. in illa.q.2. Relectionis.nu.23. proposi tio.10. & ex Iuristis Sim. in Inst. Cat. tit.45.nu.18. D. Petrum potuisse eligere, ac designare successorem, qui se vi ta functo, absq; alia electione Summus pontifex esset: & B addit, tantundẽ posse quẽlibet successorũ. Quod & fecis se videtur D. Petrus nominãdo, & designãdo D. Clemẽ tẽ, vt dicũt intemeratæ fidei scriptores, Ruffinus in Præ fatione Recognitionũ Clem. Damasus in Vita Clemetis Hier. lib. de Vir. Illust. AEgesip. Nicepho. & alij ex anti quis & Val. lib.2. Doctri.c.30.&.31. & D. Ant.1.p. hist. tit. 6.c.4.§.3.&. tit.7.c.2. initiò. & habetur.c. si Petrus.8.q.1. Quãuis id negent Iacoba. lib.5.ar.21.& lib.10.art.7. in so lut. ad.11 & Almai. lib. de Authori. Eccl.c.9. ex Armacha no, lib.7. de Quæstio. Armenorũ.c.19. De quo multa Tur rec. lib.2. sum.c.51. & Caie. & alij. Si itaq; tanta eminet Põ C tifex potestate, vt nominare valeat successorem, cur non nominare locum poterit, & designare? An ne melioris conditionis est locus quàm persona, vt dicamus nomina ri posse personam, non locum?

Papa potest nominare successorem, cui omnes te neantur obe dire.

Confir. quia, nisi ego cæcutio, hoc nõ est quidquã autoritatis detrahere Romanis episcopis: imò multũ ei potestatis attrahimus, si dicamus, nõ esse adeò cõstrictũ, & alligatũ Romæ Papam, vt si aliò commigret non sit Pa pa. In Apostolica enim sede totius Ecclesiæ Christus posuit principatum. c. basilicas. de Consecr. d.1. in fin.

Quod nostrã sent. potius auget quam minuit pote statẽ Papæ.

&in

& in.c.nolite.11.d.non verò Romæ,aut Toleti. Vtq; habent elegantissima illa D.Hieronymi verba Epist. 44. quæ magnoperè commendat Vvalden.suprà.c.41.Non altera Romanæ vrbis Ecclesia , altera totius orbis æstimanda est.Et Gallia,& Britannia,& Africa,& Persis , & Oriens,& India,& omnes Barbaræ nationes vnum Christum adorant,vnam obseruant regulam veritatis.Si authoritas quæritur,Orbis maior est Vrbe.Vbicunq; fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli,siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Caphnis,eiusdem est meriti,eiusdem & sacerdotij.Hæc ibi. Coniungamus his verba Vvaldensis.c.41.in fin. Vbicunq; Papa sedeat,siue Romę, siue Eugubij,ibi noster fulget antistes. Non habet necesse noster præsul , vt in Romana Sede mendicet authoritatem,sed vendicet.Hæc ille.Porro qui asseuerant Papam , nisi Romæ sedeat , non esse Papam, planè affirmant,Papam ab vrbe Romana mendicare potestatem:quod dictu indecorum videtur. Non enim locus hominem,sed homo locum sanctificat.c.multi.c.nos qui.c.non loca.40.d. Et ratione huius Romana Ecclesia fundata est in Petro,non Petrus in illa.c. ita dominus. 19. d.&.c.fundamenta.de elect.in 6. Et amplius Ecclesia ipsa est, vbi est Papa,&ibi sunt limina Apostolorum.c.ego. de iureiur,quod adducit Iacob.

A

B

C

Quintò tandem ab aduersarijs inquiramus , quis nam fuit primus ecclesiæ Pontifex?Quis primus Papa,(loquimur de statu euangelicæ legis,ac gratiæ.) Nonne Christus?Is autem nunquid alicui in speciali pręfuit ecclesię? Fuit ne magis Romanæ antistes quàm Toletanæ , aut Hierosolymitanæ?Minimè sanè.At summi ecclesiæ Pōtifices Christo succedunt : ipsius sunt vniuersales Vicarij.Ergo ne ex eo quòd aliquis successorum,Romæ specialiter

A cialiter Christi cathedram fixit, non erunt vicarij Christi qui Romæ sedere noluerint? Vnde illis compedes in iecti sunt? Quis potestatis Pontificiæ amplitudinem, & maiestatem tam angustis constrinxit limitibus, vt Romæ episcopatum non posint deserere (per se loquendo) ac per totam Christianitatem liberè vagari, nulli addicti Ecclesiæ, sed omnium æqualem curam gerentes: vt explicaturus sum. §.13. in solut. ad. 1. nisi ex accidenti id facere prohibeantur, vt sequenti conclusione tractabo.

Resolutoriè ergo dico cum Sot. lib. 1. de Iust. & Iur. q. 7. art. 3. & lib. 2. q. 3. art. 8. ex Innoc. cap. cum ad monasterium. de statu monach. & ex Panor. c. non est voti. de voto & voti redempt. In his quidem quæ sunt de iure diuino, si Papa absq; causa dispenset, factum non tenere: nec talem dispensatum esse tutum in conscientia, vt quantū ad hoc verè dixit Cordub. lib. 1. q. 19. Iacob. lib. 4. art. 4. pag. 228. & Ricard. in. 4. d. 38. q. 8. art. 1. at in his quæ iure tantùm constant humano, peccat quidem si sine causa irritet, ac dispenset, at factum tenet, vt etiam dicit Vict. de Potest. Pap. num. 14. ex Gloss. & ex Syluestr. verb. Papa. §. 15. De quo rursus acturi sumus infrà. §. 15. Teneret itaq; factum si sedē Apostolicā Papa traducere, aut transuertere niteretur Salmanticam. Et exinde non Romanus, sed Salmanticēsis Episcopus esset Papa: cui proinde omnes parere teneremur. Verùm si exactam huius resolutionem cupis, attende hæc argumenta.

In iure humano sine causa valet dispensare Papa, in diuino uero ex causa.

B

C

X.

Duo arg. difficilia quibus exactissimè explicatur ista quæstio.

Obijci namq; aduersus hanc sententiā, præter ea quæ à principio obiecimus, quibusq; nondū respōdimus, potest. Quia solus ille qui succedit Petro, fungitur potestate papali, vt satis patet. Sed solus ille qui est Romanus Episcopus, succedit Petro, Ergo solus ille est Papa. Hoc argumentum inde suas accipit vires, quòd eo ipso

quòd quispiam Episcoporum desinit esse Romanus episcopus, desinit esse successor Petri. Nam successor esse nō potest Episcopi Salmanticensis, nisi Episcopus Salmanticensis, vt certo certius liquet. Ergo similiter D. Petri, qui fuit Romanus episcopus, successor esse non potest, nisi Romanus episcopus. A

Secundò potest obijci: De iure diuino solùm tenemur recognoscere Romanos episcopos, ceu vera ecclesiæ capita, ac principes: alios autem non vt capita Ecclesiæ, sed vt prælatos subordinatos illi, ergo eo ipso quòd quis desinit esse Romanus episcopus, cessat in omnibus obligatio colendi & obediendi ei tanquam summo ac primo capiti. B

Ad. 1. Notanda distinctio duplicis potestatis, quæ fuit in D. Petro, uel ut Romanus Episcopus, uel ut Papa.

Ad primum horum existimo responderi quā optimè posse, distinguendo duplicem in D. Petro, qui fuit Romanus episcopus, potestatem. Primam quidē, qua solū erat episcopus Romæ, sicut singuli Apostoli singularū erāt ecclesiarum episcopi. Alteram, qua totius erat caput, ac princeps Ecclesiæ. Et quidem quantùm ad primam attinet potestatem, qui non esset Romanus episcopus, illius successor dici non posset. Quantùm verò ad alteram pertinet potestatem, existimo non oportere, vt quis sit Romanus episcopus, ad hoc vt illi dicatur succedere: statuēte, ac declarante ipsomet Romano episcopo, non vt Romanus est, sed vt Vniuersalis est ecclesiæ princeps, quòd quanuis quis non sit Romanus episcopus, sit Vniuersalis pastor Ecclesiæ. His addiderim quod si Syxtus V. Pont. Max. de facto cum sede ac curia deueniret Salmanticam, & seipsum ecclesiæ Salmanticensi præficeret in pastorē: & priuatum alium Romæ, qui vrbis esset episcopus, derelinqueret: iam ille, qui ex Syxti decreto, & Cardinaliū electione, ac ecclesiæ volūtate succederet in ecclesia Sal- C

man-

A manticensi (intendentibus Syxto, Cardinalibus, & Ecclesia, quòd ille etiam Vniuersalis esset præfectus Ecclesiæ, & non priuatus ille alter, qui Romę remaneret: nec alius, qui illi succederet) iam, inquàm, deinceps Salmanticesis, & non Romanus esset summus Pontifex. Donec voluntate Ecclesiæ, ac nouorum Pontificum, alicui alteri ecclesiæ, aut verò pristinæ Romanæ Papatus restitueretur. Quæ adhuc. §.13. explicanda sunt.

De iure diuino est quòd omnes subijciamur Romano Episcopo, nō ut Romanus est, sed ut Papa est.

Ad aliud respōdeo, de iure diuino esse quòd Papæ, quicunq; ille sit, quiq; à principio, & nunc, & semper fuit Romanus episcopus, subijciantur omnes fideles, ceu membra capiti: non tamen inde fit quòd sit de iure diuino vt B ille Papa sit Romanus Episcopus. Sanè ex alijs plerisq; materijs exempla licet petere. Sunt nanq; multæ leges, ac iura, quę humana sunt potestate sancita: ac proinde humanitùs etiam aboleri possunt. Nihilominùs quandiù stant, ad ius diuinum pertinet, eis vt pareamus: & contra diuinum ius delinquimus, ea si violemus. Vt, humanitùs taxatur pretium tritici: at eo semel taxato, iure diuino tenemur illud non transilire. Item, iure humano, seu iure gentium facta est rerum diuisio & appropriatio: at semel ea facta, in ius diuinum peccat, qui propriam rem alteri C surripit, &c. Sic humanitùs appropriatus est Papatus Romæ, eo tamen semel appropriato, diuinitus Romanum Episcopum tanquam verum Papam tenemur recognoscere. Per hoc tamen non tollitur quin humana posint hæc omnia authoritate mutari, & innouari: quibus iam innouatis, non tenebimur iure diuino illis morem gerere, sed alijs, nempe illis, quæ loco illorum succederent.

Nota maximè hæc exēpla.

XI.

Referuntur authores pro hac nostra sent.

SEd, vt non solū rationes rationibus, & scripturis scripturas trudamus: sed etiam Doctores Doctoribus

pam ſedere Romæ,ad aliquod illorum non pertinet, er- A go nec pertinet ad ius diuinum. Quòd ſi dixeris,id quod ex diuina habetur traditione, & eſt ab Apoſtolis diuinitus promulgatum,etiam conſtituere ius diuinum, vt bene vidit S.Tho.in illo art.in.1.ar.Reſpōdeo, Tametſi perpetua ſit traditio ꝙ Papa Romæ ſedeat, at nō eſt diuina traditio,nec ab Apoſtolis diuinitus promulgata: ſed eſt Apoſtolica traditio,de genere illarū, quas Apoſtoli propria authoritate inſtituerūt:quæ nō ſufficiūt ad cōdendū diuinū ius,de quo multa infrà dicturus ſum.§.15.in ſolut. ad.4.& quarū meminit S.Th.illo loco in Solu ad.1.

Quæ ſint quæ pertinent ad ius diuinum.

Secundò: Nihil ad ius diuinum pertinet, quod non B contineatur in ſacra Scriptura, aut ſit diuina traditio aut ex altero horum deducatur per rectam,ac legitimam cōſequentiam:ſed Papam Romæ ſedere, nec expreſſe,nec latenter & tacitè habetur in Scriptura:nec ex his,quæ in ea continentur,deduci poteſt,etiam permultas,&quales conſequentias,nec eſt diuina traditio, vt diximus obiter modo,& ex profeſſo oſtendemus inferius.§.15. ergo non eſt de iure diuino. Confir.ex verbis,quibus Petro promiſſa eſt,& collata poteſtas, Math.16.&.18.&.Ioa.21.in quibus nulla Romæ, aut alterius loci particularis mentio facta eſt, in quo pontificatus figeretur:ſed id D.Petri, C ac Succeſſorū iudicio relictū eſt.Et, vt bene tradit Caie. c.13.ſuprà,Inſtitutio Euangelica de his mutationibus nō ſe impedit:ſed hanc loci,& vrbis deſignationē factis ſubſequētibus diſponendā relinquit. Cōfirmatur hæc ratio, efficaciſsimè,nam tam longè abfuit Chriſtus, cum Petrum inſtituit Eccleſiæ Principem,vt præciperet ei quidquam de Roma,quòd per quinque annos priores,imò & per duodecim,Petrus non fixit Romæ ſede ſuā: ſed poſt illos annos:nempe poſtquam quinque nullibi, ſeptē ve-

Matth. 16. Ioan.21.

Nota.

rò

A rò, Antiochiæ sederat vt omnes Ecclesiasticæ tradunt historiæ. At si de iure diuino esset vt Romæ sederet, ibi à principio sedisset. vide infrà. §.10.

Quòd si quisquam dixerit, Idcirco id esse de iure diuino, quia diuinam habuit Petrus reuelationem, vt Romæ moreretur. Hinc enim inferri videtur, diuinum esse institutum quòd sedes Pontificia perpetuò esset annexa Romanis Episcopis. Respondeo, & obijcio aduersarijs, quod, vt bene tradit Soto. in. 4. d. 24. q. 2. art. 5. in fine, quãuis illius reuelationis historia ab Abdia, A Egesipo, Ambrosio, & alijs referatur: adhuc tamẽ nõ tanta pollet authoritate, vt rei tãti momẽti solidũ sit fundamentũ. Præ-B tereà, quia licèt illa historia irrefragabilis esset veritatis, adhuc collectio non esset satis firma. Nam Christus Petro apparens non iussit, vt Romæ sedem figeret, sed vt Romæ subiret martyrium. Et quidem euenire posset, vt ille. qui totius erat orbis Episcopus, pateretur in vrbe aliqua particulari, iubente Deo, sicut Moysem, qui totius populi Hebræi caput erat & princeps, iussit Dñs in certo loco animã agere. Quòd si dicas id qđ rectè vidit Cordubẽ. lin. 4. Quæstionarij. q. 1. propo si. 8. dub. 2. ex eo ꝙ Christus præcipiebat, ac volebat Petrũ Romæ mori, C meritò pręsumi poterat Deũ velle, ac pręcipere vt Papatus esset Romę quodq; ille, qui Romę succederet in Episcopatu Petri, successurus etiã esset in papatu: nã in locũ eiusqui moritur, sufficitur ille qui succedit. Huic obiectioni dixerim, respõsurũ me esse infra. §. 10. Nunc id solũ dicã, nẽpe adhuc nõ esse satis firmã collectionẽ, & qualis esse debebat ad firmandũ, ac cõstituendũ ius diuinũ. Nã in multos sensus detorqueri historia illa adhuc põt. Prętereà licèt constaret Dei esse voluntatẽ vt papatus annecteretur Romæ, non continuò ad ius diuinũ pertineret.

Apparitio Christi facta B. Petro cuius sit authoritatis & põderis ad propositum.

Deut. 34.

Aliud

Aliud est enim iussus & volũtas, aliud statutum, & lex, A siue ius. Nam ordinationes Principum, vt maneant post mortem ipsorum, non sat est vt habeant vim cuiusdam simplicis voluntatis, sed vim statuti & legis oportet habeant. Non ergo fit quòd sit de iure diuino, Papatum esse Romę, ex ijs coniecturis, quas nobis suppetit illa historia.

Quòd per 37. annos à morte Christi non erat diuinum ius, ut Papa esset Romæ.

Tandem, quia si hæc historia tanta pollet veritate, & authoritate, iam sanè ex ea conspicuum habemus, quòd triginta septem annis post mortem Christi, non erat de iure diuino, vt sedes Pontificia esset Romæ. Nam, vt illa habet historia. 37. anno à morte Christi, D. Petrus, ro- B gatu fratrum, Romam deserere, & in aliam ciuitatem transmigrare volebat. Quod & faceret nisi diuino oraculo reuocaretur Romam. Signum ego est sufficientissimum, ex eo vt conijciamus, Christum dum viueret, nihil vnquã viua voce, nec implicitè & latenter insinuasse Diuo Petro vt Romæ figeret pedem, ac sedem. Vnde per quinq; primùm annos nullibi sedit, & per septem sequentes, Antiochiæ: deinde per. 25. Romæ: Et inde iam aliò parabat se conferre. Non itaq; erat diuinum ius vt Romæ esset prima sedes. Dicere autem quòd tot annis post mortem Christi, aliquid cœperit in ius diuinum po- C sitiuum cooptari, admitti, ac recipi quod à Christo dum apud viuos ageret, expreſsè, aut implicitè non fuisset traditum, inauditum est. ac proinde id ego non admittam.

VIII.

Licet esset de iure diuino Papatum esse Romæ posset ex causa mutari à Pontifice.

Secunda cõclusio: Quanuis de iure diuino esset, quòd summus pontificatus esset Romæ, ad huc tamen ex magna & vrgentissima causa, dispensari per Ecclesiam, aut per solum Papam posset, vt aliò transferretur, & alteri annecteretur Ecclesiæ. Nã rogo, Vndenã habet summus Pontifex tantum authoritatis, vt ex causa dispenset

in

A in votis,& iuramentis: quorum obligatio est de iure diuino naturali,& non tantum diuino positiuo,de quo solum est nobis sermo? Quòd si hoc exemplũ nõ arriserit vt non arrisurum suspicor: nam id fortè non est dispensare in iure diuino. At certè quando interuenit rationabilis causa,inferiores in superiorum legibus,& statutis dispensant aut declarant,quia per epicheiam censent,talem dispensationem non pugnare cum legislatoris intentione. Hac de causa quanuis diuino iure naturali prohibitę sint nuptiæ inter fratres, vt dicunt Sot. Can. Anton. Couar. Cather. Maioris,& alij: (licèt negent alij) quorum loca

Papa dispensat in iure diuino.

B referre nec volo, nec possum,nullus ire potest inficias, quin Protoparentum nostrorum filij cum sororibus suis contraxerint. Vis ne certius exemplum? Ius diuinum vetat, parentes misceri cum filijs: at si pereuntibus cæteris, soli superessent Pater, & Filia, possent contrahere vt habent Soto, Magister à Veracruce Iosephus Angles,&c. Quamuis quædam alia sunt de iure diuino penitùs indispensabilia, propter innatam, & intrinsecam quam habent malitiam, vt mendacium, fornicatio, furtum, quæ ex nulla causa valent licitè fieri. At huius generis non est quòd pontificatus sit extra

C Romam. Adde & aliud exemplum: quòd sacrum Eucharistiæ sacramentum celebretur integrum atque perfectum in pane & vino, de iure diuino Euãgelico est, vt satis patet: nihilominus tamen ex magna & vrgentissima causa, vt putà in regione aliqua Septentrionali, vbi vinũ nullo modo esse, aut asportari posset, Papa dispensare posset vt in solo pane fieret cõsecratio, vt ego credo, licèt id nõ credant quidã alij. Similiter ergo si casus eueniret, quem Deus auertat, quòd Roma Romaniq; omnes funditùs absumerentur: aut tota Italia à Turcis inuaderetur,

 & ca-

&capereretur,ita vt nullus religioni locus ibi esset: nõ dubito quin Papa Salmanticam migrare, & ibi sedem posset figere: donec, dante Deo, Roma suæ libertati, ac religioni restitueretur. Quanuis visum fuerit Iacobatio, lib. 8.ar.6.& alijs, quòd tunc temporis vbicunq; Pontifex resideret, diceretur esse Romana Ecclesia. A

IX. Quòd per se loquẽdo, posset Papa alio transferre papatum.

TErtia conclusio: Salua sanctæ Romanæ Ecclesiæ cẽsura, videtur dicendũ, ꝙ si Sãctißimus D.N.Syxtus Pont.Max. totã vellet suæ plenitudinem potestatis exercere, posset Apostolicam sedem ab Ecclesia Romana remouere, eã vt alteri admoueret Ecclesiæ. Præsens conclusio per se loquendo, vera est. Nempe habita ratione plenißimæ potestatis, qua Papa fungitur: & rei ipsius, quæ secundũ se iure tantũ cõstat humano, nõ diuino, vt probatum est. Nam ex accidenti existimo id fortè facere non posse Pontificẽ. Quod sequenti debeo conclusione dirimere. Neq; verò disputo vtrũ licitè id poßit facere; siquidem certo certius est, ꝙ si citra magnam causam, & grauißimã, ac maturũ consiliũ id tentaret efficere, grauißimũ ipse scelus, & flagitium perpetraret. Non enim omni lege exẽptus est pontifex, & eius facta iudiciũ Dei subterfugiunt, c. aliorũ.9.q.3. Nec ad libitũ Ecclesiã perdere, ac dilapidare potest, & quæ ad perpetuã ordinata sunt vtilitate, variare: sed eius potius debet saluti prospicere. c. quæ ad perpetuã.25.q.1. Disputo itaq; de eo, quod secundum absolutã Papæ potentiam fieri posset. B C

Probatur hec sent.1. ex eo quod id non est de iure diuino.

Primũ omnium, vt appareat quã sit hæc mea sententia sanæ ac veræ Theologiæ, & sacris canonibus consentanea, in mediũ adduco S.Tho. suprà quodlib. 4. art.13. vbi sic dicit: Papa habet plenitudinẽ potestatis in Ecclesia, ita vt quęcunq; sunt instituta per Ecclesiã, vel Ecclesiæ prælatos, sunt dispensabilia à Papa: non verò ea quæ

sunt

A sunt iuris diuini, aut naturalis, quia ista habēt efficaciā ex institutione diuina. Quę autē sunt iuris diuini, & naturalis ad tria statim mēbra reducitur scilicèt, ad præcepta moralia legis naturæ, ad articulos fidei, & ad sacramenta gratię. Et in solut. ad argu. adiungit ijs diuinas traditiones ab Apostolis diuinitùs promulgatas. Horū autē nullū est, q̄ primaria Ecclesię cathedra sita sit Romę: Ergo super hoc cadere potest dispensatio papę. Quòd verò non sit diuina traditio, (nā reliqua non egent probatione) explicatum cursim à me est. §.7. in prima, & vltima ratione. 1.concl. & explicandum fusius infra. §.15. & penitus enu-
B cleandum. §.10. &. 13. quę loca priùsquam lector videat, nolo vt de mea hac opinione, iudicium proferat.

Secundò quid de amplissima potestate papę sentiant Doctores Scholastici, paucis accipe. Duo sunt rerum, ac personarum genera, quibuscum Romanum pontificem comparare possumus. Quædam nanque supernè, quædam infernè pontificem spectant. Et quidē si de superioribus agimus, solus est Deus, quem iudicem timere potest Papa. Vnde in. cap. si Papa. 40. d. dicitur. A nemine iudicari posse Papā, nisi à fide deuiet. Et quia exceptio facta firmat regulam in contrariū, vt habētiura,

Papa superiorē, ac iudicem in terris non habet.

C hinc est quòd quātūuis esset Papa Simoniacus, scandalosus, ac incorrigibilis, modo non sit hæreticus, non est depellendus, & iudicandus, sed obseruandus potius, & obediendus. Ita etiam in. c. fin. 79. d. & c. nemo. 9. q. 3. & c. facta. & sequentibus. Præsertim cap. aliorum. sic dicitur: Sed illius Præsulem suo; sine quæstione, Deus reseruauit arbitrio. Voluit Beati Petri Apostoli successores coelo tātum debere innocentiam, &c. solus itaque Deus est maior Papa, nā authoritate & potestate cæteris etiā Sāctis existentibus in coelo. c. de libellis. 20. d. etiam ipsis

Papa quantūuis sit scādalosus, & incorrigibilis, modo nō sit hæreticus, est obediendus, & tolerandus.

 Ange-

Papa maior Angelis, & sanctis, quã tum ad potestatem, &c.

Angelis maior est, vt ex Hostien. & Augustino de Ancona Ordinis nostri eruditissimo Doctore, tradit D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 5. §. 1. 2. 3. & 4. & Cata. glor. mund. p. 4. Consid. 7. Quod itaq; Papa quantumuis scandalo sit toti Ecclesiæ, & pessimus, ac immanibus se deuoluat peccatis, tolerãdus sit, & obediendus, (vt concludam) ex Hug. Alb. Alex. S. Tho. Bona. Ric. Pal. Heru. & Petro de Tarant. grauissimis Theologis: & ex Inno. Host. Archid. Ioan. And. Iuristarum principibus ostendit Turr. lib. 2. sum. c. 93. & 98. Aug. de Ancon. de potest. Pap. q. 5. art. 4. D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 4. §. 3. & Mag. Vict. Relect. de Pot. Pap. n. 17. Sylu, &c.

Papa supra Concilium, & omnia Ecclesiæ Concilia, quãtum ad authoritatem iurisdictionis.

Si verò conferamus Papam cum inferioribus, idest, cũ omnibus fidelibus, cũq; omniũ Pontificũ, ac Conciliorũ decretis, & statutis: sic quidẽ dicã quæ apud probatos authores reperio. Alu. Pelag. lib. 1. de Planctu Eccles. ar. 6. si tota, inquit, simul Ecclesia, sentiret in aliquo negotio cõtra Papã, sententiæ Papæ standum esset, nisi in causa fidei. Et ar. 7. & 17. In omnibus, inquit, quæ non fuerint expressè cõtra Deũ, obediẽdum est Papę. Syluest. verb. Papa. §. 3. & ver. Conciliũ. §. 3. hanc eandẽ expressam sententiã amplectitur, & dicit esse omniũ Theologorũ, quibus omnino standũ est potiùs quàm Iuristis, quoniã materia est Theologica, cũ Papæ potestas ad ius diuinũ pertineat. Et. §. 15. allegat S. Tho. dicentẽ, Posse Papã statuta etiã Concilij generalis tollere. Ad idẽ est Iacobat. lib. 6. de Concil. artic. 2. vbi ait: Si esset dubiũ, an id quod Papa præciperet, esset peccatum, standum esset sententiæ Papæ, etiam contra Concilium: quia lex Papæ quantũcunq; sit dura seruanda est. c. in memoriam. 19. d. Et addit; si Papa ederet legem, non quidem impossibilem, sed aliàs duram, & vellet tollere antiquam à Concilio editam, &

Papa potest Concilij etiã Generalis statuta abrogare, & ipse solus aliã cõdere.

nouam

A nouam edere sibi fauorabilem,& de nuda voluntate,& potestatis plenitudine,illam statueret,seruanda esset sententia Papæ.Et ita vult Gloss.quam Doctores sequũtur, in.c.vbi periculum.de elect.&.c.nemo.9. q.3.&.c. sicut. 15.d.Ad idem est.c.mutationes.7.q.1.

Obiectio. Quòd si opponas illud.c.sicut.15.d.cui fauet.c. quæ ad perpetuam.25.q.1.ex quo habetur,quòd Papa non dispẽsat contra quatuor principaliora Concilia. *Solutio.* Respondeo, ibi reddi rationem. Quia illa Concilia continent fidem. Ex quo fit in his quæ fidem non concernunt, posse conciliorũ statuta derogare Põtificẽ.Vnde ad bonũ sensum *Papa omnia potest.*

B existimo concedi posse cum Canonistis vulgò Papam posse omnia,ac immeritò Turrianũ, lib.3. de sum. Pont. auth.id vulgare proloquium reprehendere, vt ex transcursu modò vidimus,visuri oculatiùs infra.§.15.vbi multa cap.explico,quæ habentur.25.q.1.& contra nos esse videntur.Ex his itaq; omnibus liquidò colligitur tanta Põtificem pollere potentia,vt rescindere valeat hanc legẽ, qua vrbi Romanæ addicta est summa potestas ecclesiæ.

Quòd Apostolorũ etiã D.Petri cõstitutiones potest Papa abolere. Tertiò: Exaggeremus ampliùs Romani facultatem Pontificis(si tamen exaggeratio est tantum deferre papatui.)Iacobus Almain.lib.de Pot. Eccl.c. 14. differit an

C etiam contra Apostolorum statuta , imò & contra ipsas D.Petri constitutiones dispensare posit Papa.Et non solùm affirmat ipse,verùm dicit,hãc esse communem vocem Iuristarum,& Theologorum:horum in.4.d.27. illorum in.c.authoritatem.5.q.6. Quibus annumerare possumus Cordub.lib.1.Quæst.q.16.Opini.2.Gasparem Casal.lib.2.Axiomatum ar.3.c.10.Sylu.ver.Papa.§.14. &. 15. & ver.Concilium.§.3.Iacob.lib.5.art.15.& lib.10.ar.15.De quo rursus suscipiendus nobis sermo est infra.§. 15. Atq; adeò quàmlibet firmum D. Petrus , & omnes in vnum

coacti Apostoli, statutum aliquod; quod papalis authoritas semper esset Romæ, astruxissent, destruere id posset quilibet Successorum. Sanè, vt perspicuè vidimus. §. 7. in prima, & vltima ratione primæ conclusionis, D. Petrus non diuino iure Romæ sedit. Vnde Antherus Papa ad Bæthicos, & Toletanos Episcopos scribens. c. mutationes. 7. q. 1. sic ait: Petrus sanctus Magister noster, de Antiochena ciuitate vtilitatis causa est translatus Romam, &c. Planè non iure diuino, sed sponte potius sua, vt ex textu colligitur. At ipse Diuus Petrus non potuit legem ferre quatenus Pontifex, & caput erat Ecclesiæ, qua successores obligaret: quia par in parem non habet imperium. cap. Innotuit. de elect. Eo autem ipso quòd sunt Petri successores, non vicarij, vt vidimus. §. 2. palam liquet, omnem quam ille habuit potestatem, & ipsos habere. Quod etiam affirmant Vict. Relect. de potest. Eccles. q. 2. num. 14. & 17. Almain. lib. de potest. Eccles. cap. 5. Simancas in Catal. Instit. tit. 45. nu. 6. cuius ratio ea est, quia claues, ac potestas Ecclesiæ non sunt traditæ Petro personaliter, sed pro eo, & successoribus. cap. solitæ. de maior. & obed. & c. per venerabilẽ. Qui filij sint legit. & c. ad Apostolicæ. de re iud. de quo latè Iacob. lib. 10. art. 7. pag. 677. Scio ex tã multis priuilegijs, ac potestatibus, quibus Christus D. Petrum cumulare dignatus est, quędam ipsi soli, & non in suos successores transferenda, collata fuisse. Quod tradunt Theologi, Dried. lib. 4. supra. c. 3. p. 3. ad. 2. & Vict. Relect. de potest. Eccl. nu. 17. Cano de Locis, lib. 6. c. 8. Caiet. de primat. Rom. Eccl. c. 12. initio, quale est illud priuilegium, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis, & c. quale est etiã munus Apostolatus, &c. At verò quæ collata sunt ei vt pastori totius ecclesiæ, vt principi, vt papæ, omnino cunctis eius successoribus eadem am-

Tãtũ potest quilibet Papa quãtũ D. Petrus in quãtũ Papa.

An omnis dignitas quæ fuit in B. Petro, sit nunc in Syxto V.

ph-

A plitudine collata fuisse, credendum est, cũ D. Aug. in. c. quodcunq;.24.q.1. Ac proinde nihil statuerunt Apostoli, nihil D. Petrus vt caput erat, & Papa, quod abolere, ac annullare nõ possint modo Rom. pontifices. De quo adhuc infra. §.15. latè.

Quartò: A simili, qui non est modus arguendi prorsus inualidus, argumentemur. Docẽt Theologi, nominatim sapientissimus Vict. in illa.q.2. Relectionis. nu.23. propositio.10. & ex Iuristis Sim. in Instit. Cat. tit. 45. nu. 18. D. Petrum potuisse eligere, ac designare successorem, qui se vita functo, absq; alia electione Summus pontifex esset: & B addit, tantundẽ posse quẽlibet successorũ. Quod & fecisse videtur D. Petrus nominãdo, & designãdo D. Clemẽtẽ, vt dicũt intemeratæ fidei scriptores, Ruffinus in Præfatione Recognitionũ Clem. Damasus in Vita Clemẽtis Hier. lib. de Vir. Illust. AEgesip. Nicepho. & alij ex antiquis & Vval. lib.2. Doctri. c.30. & .31. & D. Ant.1.p. hist. tit. 6.c.4.§.3. & tit 7.c.2. initiò. & habetur. c. si Petrus. 8. q.1. Quãuis id negent Iacoba. lib.5. ar.21. & lib.10. art.7. in solut. ad.11. & Almai. lib. de Authori. Eccl. c.9. ex Armachano, lib.7. de Quæstio. Armenorũ. c.19. De quo multa Turrec. lib.2. sum. c.51. & Caiet. & alij. Si itaq; tanta eminet Põtifex potestate, vt nominare valeat successorem, cur non C nominare locum poterit, & designare? An ne melioris conditionis est locus quàm persona, vt dicamus nominari posse personam, non locum?

Papa potest nominare successorem, cui omnes tenentur obedire.

Confir. quia, nisi ego cæcutio, hoc nõ est quidquã autoritatis detrahere Romanis episcopis: imò multũ ei potestatis attrahimus, si dicamus, nõ esse adeò cõstrictũ, & alligatũ Romæ Papam, vt si aliò commigret non sit Papa. In Apostolica enim sede totius Ecclesiæ Christus posuit principatum. c. basilicas. de Consecr. d.1. in fin.

Quod nostra sent. potius auget quàm minuit potestatẽ Papæ.

&in

& in.c.nolite.11.d.non verò Romæ, aut Toleti. Vtq; habent elegantissima illa D. Hieronymi verba Epist. 44. quæ magnoperè commendat Vvalden.suprà.c.41.Non altera Romanæ vrbis Ecclesia, altera totius orbis æstimanda est. Et Gallia, & Britannia, & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes Barbaræ nationes vnum Christum adorant, vnam obseruant regulam veritatis. Si authoritas quæritur, Orbis maior est Vrbe. Vbicunq; fuerit Episcopus, siue Romæ, siue Eugubij, siue Constantinopoli, siue Rhegij, siue Alexandriæ, siue Caphnis, eiusdem est meriti, eiusdem & sacerdotij. Hæc ibi. Coniungamus his verba Vvaldensis.c.41.in fin. Vbicunq; Papa sedeat, siue Romę, siue Eugubij, ibi noster fulget antistes. Non habet necesse noster præsul, vt in Romana Sede mendicet authoritatem, sed vendicet. Hæc ille. Porro qui asseuerant Papam, nisi Romæ sedeat, non esse Papam, planè affirmant, Papam ab vrbe Romana mendicare potestatem: quod dictu indecorum videtur. Non enim locus hominem, sed homo locum sanctificat.c.multi.c.nos qui.c.non loca.40.d. Et ratione huius Romana Ecclesia fundata est in Petro, non Petrus in illa.c.ita dominus.19. d.&.c.fundamenta.de elect.in 6. Et amplius Ecclesia ipsa est, vbi est Papa, & ibi sunt limina Apostolorum.c.ego. de iureiur, quod adducit Iacob.

Quintò tandem ab aduersarijs inquiramus, quis nam fuit primus ecclesiæ Pontifex? Quis primus Papa, (loquimur de statu euangelicæ legis, ac gratiæ.) Nonne Christus? Is autem nunquid alicui in speciali pręfuit ecclesię? Fuit ne magis Romanæ antistes quàm Toletanæ, aut Hierosolymitanæ? Minimè sanè. At summi ecclesiæ Pōtifices Christo succedunt: ipsius sunt vniuersales Vicarij. Ergo ne ex eo quòd aliquis successorum, Romæ specialiter

A cialiter Christi cathedram fixit, non erunt vicarij Christi qui Romæ sedere noluerint? Vnde illis compedes iniecti sunt? Quis potestatis Pontificiæ amplitudinem, & maiestatem tam angustis constrinxit limitibus, vt Romæ episcopatum non posśint deserere (per se loquendo) ac per totam Christianitatem liberè vagari, nulli addicti Ecclesiæ, sed omnium æqualem curam gerentes: vt explicaturus sum. §.13. in solut. ad. 1. nisi ex accidenti id facere prohibeantur, vt sequenti conclusione tractabo.

Resolutoriè ergo dico cum Sot. lib. 1. de Iust. & Iur. q. 7. art. 3. & lib. 2. q. 3. art. 8. ex Innoc. cap. cum ad monasterium. de statu monach. & ex Panor. c. non est voti. de voto & voti redempt. In his quidem quæ sunt de iure diuino, si Papa absq; causa dispenset, factum non tenere: nec talem dispensatum esse tutum in conscientia, vt quantū ad hoc verè dixit Cordub. lib. 1. q. 19. Iacob. lib. 4. art. 4. pag. 228. & Ricard. in. 4. d. 38. q. 8. art. 1. at in his quæ iure tantùm constant humano, peccat quidem si sine causa irritet, ac dispenset, at factum tenet, vt etiam dicit Vict. de Potest. Pap. num. 14. ex Gloss. & ex Syluest. verb. Papa. §. 15. De quo rursus acturi sumus infrà. §. 15. Teneret itaq; factum si sedē Apostolicā Papa traducere, aut transuertere niteretur Salmanticam. Et exinde non Romanus, sed Salmanticēsis Episcopus esset Papa: cui proinde omnes parere teneremur. Verùm si exactam huius resolutionem cupis, attende hæc argumenta.

In iure humano sine causa valet dispensare Papa, in diuino uero ex causa.

X.

Duo arg. difficilia quib⁹ exactisśimè explicatur iota quæstio.

OBijci namq; aduersus hanc sententiā, præter ea quæ à principio obiecimus, quibusq; nondū respōdimus, potest. Quia solus ille qui succedit Petro, fungitur potestate papali, vt satis patet. Sed solus ille qui est Romanus Episcopus, succedit Petro, Ergo solus ille est Papa. Hoc argumentum inde suas accipit vires, quòd eo ipso

quòd quispiam Episcoporum desinit esse Romanus episcopus, desinit esse successor Petri. Nam successor esse nõ potest Episcopi Salmanticensis, nisi Episcopus Salmanticensis, vt certo certius liquet. Ergo similiter D. Petri, qui fuit Romanus episcopus, successor esse non potest, nisi Romanus episcopus. A

Secundò potest obijci: De iure diuino solùm tenemur recognoscere Romanos episcopos, ceu vera ecclesiæ capita, ac principes: alios autem non vt capita Ecclesiæ, sed vt prælatos subordinatos illi, ergo eo ipso quòd quis desinit esse Romanus episcopus, cessat in omnibus obligatio colendi & obediendi ei tanquam summo ac primo capiti. B

Ad. 1. Notanda distinctio duplicis potestatis, quæ fuit in D. Petro, uel ut Romanus Episcopus, uel ut Papa.

Ad primum horum existimo responderi quã optimè posse, distinguendo duplicem in D. Petro, qui fuit Romanus episcopus, potestatem. Primam quidẽ, qua solũ erat episcopus Romæ, sicut singuli Apostoli singularũ erãt ecclesiarum episcopi. Alteram, qua totius erat caput, ac princeps Ecclesiæ. Et quidem quantùm ad primam attinet potestatem, qui non esset Romanus episcopus, illius successor dici non posset. Quantùm verò ad alteram pertinet potestatem, existimo non oportere, vt quis sit Romanus episcopus, ad hoc vt illi dicatur succedere: statuẽte, ac declarante ipsomet Romano episcopo, non vt Romanus est, sed vt Vniuersalis est ecclesiæ princeps, quòd quanuis quis non sit Romanus episcopus, sit Vniuersalis pastor Ecclesiæ. His addiderim quod si Syxtus V. Pont. Max. de facto cum sede ac curia deueniret Salmanticam, & seipsum ecclesiæ Salmanticensi præficeret in pastorẽ: & priuatum alium Romæ, qui vrbis esset episcopus; derelinqueret: iam ille, qui ex Syxti decreto, & Cardinaliũ electione, ac ecclesiæ volũtate succederet in ecclesia Sal- C

man-

A manticenſi (intendentibus Syxto, Cardinalibus, & Eccleſia, quòd ille etiam Vniuerſalis eſſet præfectus Eccleſiæ, & non priuatus ille alter, qui Romę remaneret: nec alius, qui illi ſuccederet) iam, inquàm, deinceps Salmanticeſis, & non Romanus eſſet ſummus Pontifex. Donec voluntate Eccleſiæ, ac nouorum Pontificum, alicui alteri eccleſiæ, aut verò priſtinæ Romanæ Papatus reſtitueretur. Quæ adhuc. §.13. explicanda ſunt.

Ad aliud reſpõdeo, de iure diuino eſſe quòd Papæ, quicunq; ille ſit, quiq; à principio, & nunc, & ſemper fuit Romanus epiſcopus, ſubijciantur omnes fideles, ceu membra capiti: non tamen inde fit quòd ſit de iure diuino vt B ille Papa ſit Romanus Epiſcopus. Sanè ex alijs pleriſq; materijs exempla licet petere. Sunt nanq; multæ leges, ac iura, quę humana ſunt poteſtate ſancita: ac proinde humanitùs etiam aboleri poſſunt. Nihilominùs quandiù ſtant, ad ius diuinum pertinet, eis vt pareamus: & contra diuinum ius delinquimus, ea ſi violemus. Vt, humanitùs taxatur pretium tritici: at eo ſemel taxato, iure diuino tenemur illud non tranſilire. Item, iure humano, ſeu iure gentium facta eſt rerum diuiſio & appropriatio: at ſemel ea facta, in ius diuinum peccat, qui propriam rem alteri C ſurripit, &c. Sic humanitùs appropriatus eſt Papatus Romæ, eo tamen ſemel appropriato, diuinitus Romanum Epiſcopum tanquam verum Papam tenemur recognoſcere. Per hoc tamen non tollitur quin humana poſsint hæc omnia authoritate mutari, & innouari: quibus iam innouatis, non tenebimur iure diuino illis morem gerere, ſed alijs, nempe illis, quæ loco illorum ſuccederent.

De iure diuino eſt quòd omnes ſubijciamur Romano Epiſcopo, nõ ut Romanus eſt, ſed ut Papa eſt.

Nota maximè hæc exẽpla.

XI.

Referuntur authores pro hac noſtra ſent.

SEd, vt non ſolũ rationes rationibus, & ſcripturis ſcripturas trudamus: ſed etiam Doctores Doctoribus

 oppo-

opponamus: ne aliqua ex parte præcedens sententia præsentem vincat, proferamus nonnullos huius nostrę patronos sententiæ. Magister Soto, Dominicanus, scholæ huius Professor Primarius, in. 4. d. 24. q. 2. ar. 5. in fine, eam, vt à nobis est asserta, & explicata, tenet expresissimè. Antonius Cordubensis Franciscanus, lib. 4. Quęstionarij. q. 1. proposit. 8. dub. 2. eandem amplexus est post multa, sic dicens: Igitur institutio diuina est quòd sit Papa, & papatus supra totam Ecclesiam: humana autem, quòd huic vel illi personæ vel ecclesiæ applicetur: vel quòd sit in Ecclesia Romana, vel in alia particulari. Gaspar Casalius Augustinianus, Regius apud Lusitanos Concionator, Conimbricensis Episcopus, lib. 2. Axiomatum Christianorum, art. 3. cap. 8. subscripsit huic assertioni dicens: Est quidem nunc, fuitq; semper à Petro vsq; ad nos Apostolica sedes in Romana Ecclesia. Verùm non sic, quin posset Papa inde ad aliam Ecclesiam Sedem transferre. Tum exemplo Petri, qui primùm Antiochiæ eam habuit: tùm quia primatus huiusmodi nulli particulari Ecclesiæ, aliquo diuino iure, adscribitur. Quo fit, vt diuina sit eius institutio, humana autem eius isti, vel illi Ecclesiæ applicatio. Quæ autem humana sunt, Papa mutare potest. Hæc ille. Caietanus, lib. de Prim. Rom. Eccles. cap. 13. post quàm varius in processu quæstionis, in vtrumque se latus verterat, tandem in solutione ad. 7. à nobis esse videtur: nam dicit, Romanum Pontificem non esse ex institutione Christi, prælatum cæteris Ecclesijs, & fidelibus: sed solùm præsupposita appropriatione Romanæ Ecclesiæ ad Petrum. Et statim: Sufficiebat, inquit, quòd tota Ecclesia recognosceret Petrum, vt totius Ecclesiæ pastorem: post appropriatam autem Romanam Ecclesiam,

A Ecclesiam, oportet recognoscere Romanum pontificem successorem Petri pastorem totius Ecclesiæ: Et addit: Non quatenùs est Romanus Pontifex, sed quatenùs est successor Petri, per se & formaliter loquendo. Quæ planè mea est expressa sententia. Vvaldensis Carmelitanus lib. 2. Doctrinalis. c. 41. huic parti vehementer annuit: nā sic dicit: Vbicunq; Papa sedeat, siue Romæ, siue Eugubij, ibi noster fulget Antistes. Non habet necesse noster præsul, vt in Romana sede mendicet authoritatem, sed vendicet, &c. Et verba Antheri Pontificis, quæ illic refert, ad idem faciunt. Petrus de Palude, Tractatu de Causa immediata Ecclesiast. pot. artic. 4. con. 3. in idem B declinat: nam distinguit, & dicit in hunc modum: Romanam Ecclesiam esse fundamentum aliarum, exponitur, idest, Ecclesia, vel sedes Petri, non Ecclesia Romana, &c. Innuit quòd licèt non sit Romana, potest esse sedes Petri.

XII. *Si absq; causa, & Ecclesiæ consilio Papa vellet sedem mutare, non esset ei hac in parte à fidelibus obediēdum, sed resistendum potius.*

His nihilominùs quartā atteximus cōclusionē, sub præfata Pontificis Romani cēsura: Si Paparum quispiam eò deueniret audaciæ, vt, absque rationabili causa, & Ecclesiæ consilio, sed suopte marte & ingenio, sedem Apostolicam, Roma abiunctam, adiungere vellet Salmanticensi Ecclesiæ, minimè hac in parte esset ei à fide- C libus obediendum, sed resistendum potiùs. Et hac quidem in materia eius iussus, & censuræ timendæ non essent. Bene memini, concordem Doctorum hanc esse sententiam, vt partim à nobis suprà. §. 9. tactum est, quantumuis Papa sit incorrigibilis, & scandolosus, iudicem in terris non habere, prçterquam in casu heresis eò quòd eiectio Papæ, & damnatio iudicio Dei reseruatur. c. eiectionē. 79. &. c. nemo. &. c. facta. 9. q. 3. &. c. licet. de elect. De quo multa ibi. &. c. canones. &. c. cuncta. &c. Et præcipuè. c. si Papa. 40. d. super quo cap. insigniter dece-

pta est Glossa, dicens: Non tantū pro hæresi, sed pro quo A
cunq; crimine notorio scādaloso Simoniæ, vel adulterij, vel simili, si incorrigibilis est, Papā posse deponi. Oppositum itaq; omninò teneri debet: vt Aug. de Ancona, Syluest. Palud, &c. Nihilominus tamē quamuis sola sit hæresis, obquā deponi potest, sunt tamē perplures alterius generis casus in quibus minimè obediendum ei est. Præclarè D. Ant. 3. p. tit. 22. c. 4. §. 3. & Turrecre. lib. 2. summ. c. 106. sic dicunt: Si Papa, pro vt exemplificat D. Petr. de Pal. Thesaurū Ecclesiæ vellet dare parentibus suis, aut Ecclesiā S. Petri destruere, & ædificare ex ea palatia parentibus suis, aut dare patrimoniū S. Petri, nō esset ei permittendum, sed resistendū, & non obediendū: sine tamē eius depositione. Similiter, si vellet cōtra statum Vniuersalis Ecclesiæ generaliter aliquid attentare, sicut si vellet omnes episcopos deponere. c. per principalem. 9. q. 3. aut similia, ex quibus vniuersalis turbaretur Ecclesia. Et hoc modo dicunt Hostiensis, & Inno. & Archid. quòd nō esset Papa sustinendus, idest, permittendus: Sed ei, tamen cum humilitate, & reuerentia resistendum foret. Hæc Tur. Et addit D. Ant. ex Palud. Quando Papa est ita malus, ꝙ moribus suis destruit Ecclesiā Dei, tunc exemplo Pauli, qui Petro in faciem restitit, quia inducebat gentes C
ad Iudaizandum. 2. q. 7. c. Paulus. sic Papę in malis nō esset obediendum, sed resistendum per honestam reprehesionē. Eadē est cōmunis doctorū mēs. Syluest. verbo Cōcil. §. 3. In cōcernētibus, inquit, vniuersale statū Ecclesię, nō pōt papa disponere cōtra statutū Cōcilij Generalis, neq; decolorare vniuersale Ecclesiæ statū. 1. q. 7. c. Et si illa. Idē Inno. c. Quanto de consuet. Vnde dicit Petrus de Ancarrano ꝙ posset Papa tollere hoc, vel illud statutum iuris positiui, sed non omnia simul: quia hoc esset destruere

In solo casu hæresis deponēdus est Papa, sed in multis alijs resistendus, & obuiandus.

B

Galat. 2.

destruere

A destruere vniuersalem Ecclesiam. His adijce Iacobatiñ, vbi suprà, in solutione ad. 16. vbi idem dicit ex. c. Cũ quidam. 25. q. 1. & ex Innocent. c. Inquisitioni. de sentent. excom. Et paulò ante sic dicit: Mihi placet quòd Papæ scãdalizãti Ecclesiam vniuersalem, & incorrigibili, potest resisti, sed non deponi, nec iudicari. Vide ipsum lib. 4. de Concil. art. 4. latissimè, & lib. 6. ar. 1. §. Quid dicendum. & addit rationem, Quia ipse Papa curare debet, vt salus vniuersalis Ecclesiæ salua sit. c. Quæ ad perpetuã. 25. quæst. 1. Victor. Relect. de Post. Pap. nu. 23.

Diffinio itaque quòd quanuis omnes leges humanę, B humana sint voluntate sancitæ, non inde fit posse ad libitum, & citra omnem causam & rationem, eas destruere & abolere Pontificem. Alioqui nouam ipse ferè Ecclesiam posset condere, si omne decretum, omnes decretales Pontificum & Conciliorum authoritate ordinata, eo quòd positiuę & humanę leges sunt, posset destruere, & aliàs ipse leges ac iura construere. Certo certius Theologis est, vt tractat Victoria in Relect. n. 18. ex D. Thom. in. 1. 2. leges, ac præcepta, vt subditos obligent, iusta ac rationabilia esse debere. Et quanuis examinare, an superiorum iussa sint rationabilia, subditi non debeant tamen C quando tam manifestam præseferunt insolentiã, & tã apertè à regula rationis præcepta maiorum deuiant, quantùm voluntas Romani Pontificis deuiaret si absq; vlla causa sedem Apostolicam aliò transuertere conaretur: sanè nullatenùs esset ei obediendum, sed resistendum potiùs, propter certissima schismatis, & aliorũ nocumentorũ pericula, & vniuersalis Ecclesię perturbationẽ, quę ex tali mutatione meritò timeri possent. Nõ itaq; esset ei obediendum, quãtumlibet solùm sit de iure humano, quòd sedes Apostolica, Ecclesię sit annexa Romanę.

Non potest Papa annullare totum ius canonicũ, & aliud condere, licet humanitus sit statutum.

Quòd plurima damna sequerentur, & scandala in Ecclesia, si papatus aliò transferretur.

Quam

Quam certò autem schismata, & scandala in Ecclesia sequerentur, ex eo quòd, inconsulta Ecclesia, Papa alio cũ Sede commigraret, testis est illa translatio qua non sedes, sed curia solùm Romana in Auinionem translata est, tempore Alberti Germani Cæsaris, & Philippi Gallorum Regis, à Clemente. V. anno. 1305. sanè sedes, ac papatus non fuit Romæ tunc ablatus, nam illi Papæ etiã apud Gallos diuersantes, Romani erant Episcopi. Sola itaque curia translata est. Et tamen damna Ecclesię inde sequuta, in hunc vsq; diem experimur. Quæ verò, quantæq; schismatũ, & hæreseõ procellæ coorirentur, si non solùm curiam, sed & sedem, ac papatũ transferre in Galliam, aut Hispaniam Paparum nunc quispiam adniteretur, vel cæci vident.

Duo puncta, in quibus stat authoris sententia.

His itaque duobus mea sententia cardinibus voluitur. Quos sic constituo. Primus est, quòd ex eo quòd humanum est institutum, & ius, vt Papatus sit Romę, minimè sequitur quòd absoluta & sola voluntate, Papa id posit immutare, propter grauissima damna inde enascitura: sequitur tamen quòd vbi verisimiliter hæc damna cessarent: vt si Ecclesia in talem consentiret mutationẽ, id posset fieri, & factum omnino teneret. Secundus est, quòd si maiora damna ac scandala timerentur ex resistẽtia ac contradictione, quæ Papę fieret, attentis circunstantijs, iuxta virorum prudentium sententiam, tunc Papæ omnino esset obediendum, volenti cũ sede Apostolica alio commigrare & priuatum Episcopum Romæ derelinquere, qui solius Romæ diœcesis esset antistes. Et eatenùs conciliari hęc conclusio cum præcedenti debet, dicendo, scilicet, quantum est ex natura rei, & per se loquendo semper Papæ standum esse, obediendum esse, plusquam Concilio, ac toti simul Ecclesiæ oppositum deter-

A determinati, ac præcipienti: præterquam in his, quæ pertinent ad fidem, & ius diuinum. Et hoc probant illa tàm multa, & tam efficacia argumenta, & testimonia præcedentis conclusionis. At verò quando ex accidenti, & habita ratione circunstantiarum, ex eo quòd Papæ obediatur, imminent grauissima damna, quæ euitari debent si ei resistatur, vt videtur in nostro proposito contingere, tunc diffinio in hac. 4. conclusione, cum reuerentia ac timore esse Papæ obuiandum, potiùs quàm cum temeritate obediendum. Hæc omnia, vt fatear, curiosiora quã necessaria sunt. Nam certissimum cùm mihi, tum cæteris fidelibus esse debet, Deum paterna cura, ac speciali studio, & prouidentia, consulere, ac consulturum fore semper Ecclesiæ Romanæ, & Romanis Pontificibus. Ac proinde nec Romam desolandam, aut inuadendam aut in hæresim vnquam pertrahendam, aut ab ea primã sedem remouẽdam esse, certum, & indubitatum Catholicis esse debet. Verùm Theologis postquàm indubitatas omnes etiam fidei quæstiones in dubium vocare datum est, hanc prætermittere minimè debuerunt.

Quòd Deus specialẽ curã gerit Romæ urbis, ac Pontificis.

XIII.

Argumẽtis initio factis difficillimis respõdetur.

AD primum ergo argumentum in oppositum factũ respondetur, omnia illa testimonia, quibus Christo iubente, aut Deo instituente & prouidẽte, sedes Romana dicitur esse supra cæteras omnes Ecclesias, non loquũtur de sede Romana, quatenùs Romana est, sed quatenus Apostolica, & vniuersalis est. Rursus, non loquuntur de Romano põtifice, vt Romanus est, sed vt succedaneus est Petri & Ecclesiæ caput, & orbis Episcopus. Vnde si hæc duo separarentur per Ecclesiæ decretũ, aut per voluntatem Papæ, Episcopus totius Ecclesiæ, & Episcopus Romanus, iam omnia illa tam illustria priuilegia, & prærogatiuas, Episcopus totius Ecclesiæ sibi vendi-

caret, tanquàm de se dicta, & sibi concessa: manente Romano Episcopo sine illis vt enucleatissimè. §. 10. explanatum à me est. Quod autem illa duo dirimi possint, satis superque ostendimus. §. 7. 9. &. 10. quandoquidem nō diuino iure, sed humano coniuncta sunt, scilicet, Episcopatus orbis, & vrbis. Quod hoc ego exemplo illustrare soleo. Ordines, atque instituta Fratrum Religiosorum in duplici sunt differentia, quo ad præsens attinet. Nam quę dam sunt, quæ Generales habent toti ordini præfectos, qui nulli particulari conuentui præpositi sunt: sed æquè omnium conuentuum curam habent, & regimen: vt sunt Generales quatuor Ordinum Mendicantium: alij sunt Ordines. qui generales habent vni peculiari præfectos conuentui., licèt vniuersales sint totius Religionis pastores, vt in ordine D. Benedicti, in hac obseruantium monachorum Hispaniensi cōgregatione: in qua Generalis, vnius peculiaris conuentus est Abbas, atque prælatus, videlicèt, Vallisoletani: cui tamen cura etiam totius congregationis incumbit. Et similiter in Ordine Diui Hieronymi prior Sancti Bartholomæi de Lupiana, eo ipso quòd illi præficitur conuentui, totius est ordinis præsul. Porro, quis vetuerit, quin si Patres harum religionum vellent oppositum statuere, vt scilicèt dignitas generalatus ab illis conuentibus abiuncta, applicaretur prælatis aliorum conuentuum, vel nulli in speciali, sed per totum Ordinem liberè vagarentur Generales, æquam omnium cœnobiorum curam gerentes: quis inquàm prohibet, quin hoc possint facere in suis capitulis, & comitijs? Nisi fortè superior aliquis, videlicèt, Papa earum mutationum faciendarum potestatem, ob iustam causam, ipsis ademerit, aut limitauerit. Ad hunc ergo modum. cum nullum ius superius

Aptissimũ exemplum de Generalibus Ordinũ Monachaliũ & mendicãtium ad hoc propositũ.

Applicatur exemplum.

A B C

A rius, videlicet diuinum, Pontifici ipsi summo aut Ecclesiæ in hac parte, arctauerint potestatem, quare non poterit tota Ecclesia, atque adeò Papa ipse pro suo arbitratu, hanc pontificiam dignitatem, quæ Romanæ nunc Ecclesiæ annexa est alio transferre, aut nullibi collocare: sed relinquere penes aliquem vniuersalem pastorem, qui, licet nulli esset Ecclesiæ specialiter deputatus, omnium esset pastor & præsul? vide. §. 9. in. 3. & 5. ratione.

Ad secundum argumentum, quod Historiarum authoritati innitebatur, existimo me. §. 7. congruè respondisse. Ad illum lector recurrat locum: nam ego B earundem rerum, atque verborum iterata scriptione, nolo ad in iustæ magnitudinis volumen, meum crescere librum. Solutionem etiam præcedentis argumenti consulat pro explicatione illius cap. fundamenta. de electio. in. 6. nam quod in eo videtur astrui, scilicet. in vrbe Romana Christum instituisse caput Christianæ religionis, soluitur, aut dicendo ex præcedenti solutione, quòd aliud est Christum instituisse Romanum Pontificem: aliud instituisse quod Pontificatus perpetuò esset Romæ. Horum duorum primum, verissi C mum est, ad bonum sensum, quòd, scilicet, illum Christus instituit, qua ratione summus est pontifex, non quatenus est Romanus: Secundum verò, vt falsum refellimus. Aut dicendo ex secunda probatione. 1. concl. illam priuatam Christi voluntatem, quæ soli Petro manifestata est, quòd Papatus esset Romæ, vim non habere ad statuendum diuinum ius vt inibi visum est. Vide etiam. §. 10.

Historia apparitionis Christi iam ostensum est §. 7. quod nō cōstituat ius diuinū, &c.

XIIII.

Ex unade iure diuino, & altera euidenti quid sequatur.

AD tertium argumentum vt respondeamus, cōcedimus Maiorē illius syllogismi, scilicet, De iure diuino

est, quòd Petrus habeat successorem, quodque ille qui A succedit illi, sit papa totius Ecclesiæ. Rursus, concedimus Romanum Pontificem esse, qui de facto illi succedit. Et cùm infertur, de iure diuino est, quòd Romanus Episcopus sit pastor Ecclesiæ. negatur consequentia, propter variationem appellationis. Nam quod ad minorem attinet, sanè non succedit Petro Romanus episcopus, quatenus Romanus est, sed quatenùs Papa est, & caput Ecclesiæ, sicut nec Petrus vicaria Christi potestate functus fuit, aut habuit totius Ecclesiæ principatum, quatenùs futurus erat Romanus episcopus, sed quatenus princeps & caput fidelium, ab ipso instituebatur. B Cuius rei insignis est coniectura, quòd per quinque annos priores à suo pontificatu. imò per. 12. non fuit Romanus episcopus, vt iam ter quaterque dictum à nobis est. Sed. exactam huius resolutionem iam à me audijt Theologus, nisi præterijt solutionem cuiusdam argumenti, suprà. §. 10. vbi ego accuratè, & perfectè, vt existimo, hunc nodum dissolui.

Papa non Papa eò quod succedit Romano Episcopo, sed eò quòd succedit Papæ.

Ad id verò quod opponitur, scilicet, Ex vno principio de fide, & alio naturaliter cognito, sequi conclusionem de fide. Respondetur, id ad nostrum institutum non pertinere. Non enim negamus nos, esse nunc C de fide, quòd. Romanus Episcopus sit Papa: sed quòd negamus est, quòd id pertineat ad ius diuinum. Quis ignorat multa esse de fide catholica tenenda, quæ ad ius diuinum minimè pertinent. Nam quæcunque propositio à Papa, vel à Concilio diffiniatur, continuò pertinet ad fidem catholicam: non sic ad diuinum ius. Vt, de Fide Catholica teneri debet, Matrimonia clandestina nunc temporis irrita esse: at minimè hoc pertinet ad diuinum ius, sed ad humanum: quandoquidem ab hinc

Not. De fide est quod Romanus Episcopus est Papa, nō tamen est de iure diuino.

Non est idē, ꝑpositionem pertinere ad fidem, & ad ius diuinū.

A ab hinc triginta annis, non erant irrita: & rata fieri rurſus per Eccleſiam poſſent modò. Sed & hæc multas etiam implicant difficultates, quæ expendendæ à nobis in præſentiarum non ſunt. Naclantus, Tractatione. 12. Theologica, & Cano, lib. 6. c. 8. ad. 10. & Corduba. q. 19. in lib. 1. & Ioan. Medina, Cod. de Pœnit. in. q. de cõfeſsionis neceſsitate. §. Eſſet tamen dubium. videntur confundere propoſitiones, quæ ſunt de fide cũ his, quæ ſunt de iure diuino.

Obiectio.

Quod ſi pergas obijcere, Ex vno principio pertinente ad ius diuinum, & alio moraliter, aut naturaliter cognito, quid ſequitur? Reſpondetur, parùm referre quòd illud alterum ſit euidenter cognitum, ſi aliunde non habet pertinere ad ius diuinum, ſed ad humanum. Nam ſi ad humanum pertinet, concluſio inde elicita ad humanũ pertinet ius: quod contingit in propoſito ſyllogiſmo. Id ego productis exẽplis elucidaui. §. 10. ad fi. Neq; verò eſt ſatis certũ, Concluſionẽ ex vna præmiſſa de fide, & altera euidẽti collectã quidquid dicat Cano, eſſe de fide: imò exiſtimo non eſſe de fide. Vt, verbi gratia, in hoc ſyllogiſmo: Omnis homo eſt riſibilis, Chriſtus eſt homo, ergo Chriſtus eſt riſibilis. Hæc concluſio in rigore non eſt de fide, quidquid etiam dicat Vega, lib. 9. ſuper Concil. c. 39. Verum quidem eſt, in duobus illis ſyllogiſmis, in illo tertio argumento adductis, concluſiones illas ad fidem pertinere: non tamen propterea quòd ſequãtur ex vno principio de fide, & alio euidenter cognito, vt perperam exiſtimauit Cano ſuprà ad. 10. Et quantũ ad hoc optimè dicit Vega, circa medium illius cap. nam cum concluſio ſequi debeat debiliorem partem, non poterit concluſio habere certitudinem fidei, ex vi præmiſſarum, quarum altera ſolam habet certitudinem luminis naturalis. Habent itaq; concluſiones illæ adductæ in arg. certitudinem fidei, non

Solutio.

Concluſio deducta ex una de fide, & altera euidenti, non pertinet proprie ad fidem.

B

C

ex vi præmissarum, aut syllogismi per quem inferuntur: A sed aliunde, & ab extrinseco. Nempe, quia altera illarum conclusionum, videlicet, Christus habet duas voluntates & duas operationes, immediatè diffinita est in Concilio Chalcedonen. tempore B. Gregorij Papæ, contra Monothelitas: altera verò, scilicet, Concilium Nicænum nõ errauit in diffinitione fidei & morum, etiam est de fide, quia tota Ecclesia, ab hinc plus mille ducentis annis, illi concilio assensum fidei præbuit. Est autem de fide, quòd per multum tempus ecclesia non potest in magno errore versari. Verùm extra chorum saltare, veteri parœmia prohibemur. B

XV. *Tria traditionum genera tractantur, & expēduntur.*

AD quartum argumentum, quod sacris traditionibus nitebatur, respondendum est, si præfari quædam per tempus nobis licuerit. Enimuerò non omnium traditionum par est vis, & authoritas. Sunt nanq; quædam traditiones diuinæ, quæ, scilicèt, à Christo domino emanarunt: vel immediatè ab ipso, vel mediante Apostolorũ prædicatione. Aliæ sunt traditiones, quæ dicuntur non diuinæ, sed Apostolicæ, quia ab ipsis Christi Apostolis primò traditæ sunt, & institutæ. Aliæ tandem dicuntur Ecclesiasticæ, quæ, scilicèt, Romanorum pontificum, & vniuersalis Ecclesiæ vsu, & approbatione ad nostra vsq; C tempora peruenerunt. Scio, Martinum Chemnicium Germanum hæreticum, Traditionum octo genera posuisse, eas vt pessundaret, & irrideret. Verùm, quoniam negotium esset fastidiosissimum eas recensere, remitto vos ad Diegum Paiuam, Defensionis Fidei lib. 2. virum de Tridentina fide optimè meritum, cuius suaui lectione, prolixi Heretici fastidia compensabitis. Nos ad tria omnes membra reducimus. Et quidem traditiones primi generis, quæ, scilicèt, diuinæ sunt, tanta eminent autho-

Traditiones diuinæ faciunt ius diuinum.

A thoritate, vt perinde ac ius ipsum diuinum, quod in sacra scriptura continetur, sint nobis amplectendæ & venerandæ. Huiusmodi sunt, quod sacrum Eucharistiæ sacrificium in Ecclesia quotidie celebretur: quòd præmittatur confesio sacramentalis: quòdq; confesio ipsa sit auricularis: quòd per subdiaconatus, & diaconatus ordines ad presbyteratum fiat promotio: quòd in consecratione sanguinis dicatur, æterni testamenti, mysterium fidei: quòd sacramentum baptismatis, & confirmationis non iterentur: quòd sanctorum memoria in templis & orationibus publicis fiat, &c. Istæ, & aliæ huius generis, sunt tra B ditiones, quas Apostolos ab ore Christi pendentes, & eius doctrinam iugiter auscultantes, inde hausisse semper existimauit Ecclesia. Pertinent igitur ad ius diuinum, licèt neque in scriptura contineantur, nec inde per multas consequentias deduci valeant.

Exempla diuinarum traditionum.

Secundi generis traditiones, quas Apostolicas appellabamus, quoniam ab Apostolis tanquàm ab Ecclesiæ rectoribus, & fundatoribus humano instituto acceptæ sunt, non faciunt diuinum ius, sed humanum. Tales sunt Dominicam diem festiuam esse. Quadragesimale tempus: Minorum ordinum institutionem, & susceptionem: Religionum monasticarum vsum, &c. Igitur huiusmo C di traditionum vis non exuperat authoritatem ecclesiæ, quæ penes Romanum Pontificem residet: ac proinde authoritate Pontificia, & ecclesiastica poterunt aboleri, & transmutari, vt latißimè vidimus supra. §. 9. & ferè dicitur in. c. significasti. de electi. &. c. bene quidem. 96. dist. Quod si objicias. c. requiritis. 1. q. 7, &. c. confidimus & decreta per quam multa quæ habentur. 25. quæst. cap. 1. c. omne. &. c. sunt quædam. sed præsertim. capit. contra statuta. & est decretum Zozimi Papæ: Contra statuta pa trum

2. generis traditiones sût Apostolicæ, quæ non faciunt ius diuinum.

Exempla traditionũ harum.

Obiectio.

Solutio. Quòd Papa non potest, nempe, licitè dispensare in apostolicis traditionibus, potest tamē absolute. sup. §.9.

trum addere aliquid, vel mutare, nec huius sedis potest authoritas. Dicendum, illud verbum, potest, non significat absolutam potestatem, secundùm quam Papa abrogare posset cuncta statuta Patrum & Pontificum, & Apostolorum, imò & ipsa D. Petri, quæ quatenus rectores erant & episcopi Ecclesiarum instituerunt. Nam & quòd ipsam diem Dominicam, & paschalia festa infirmare posset, & prorsus dehonorare, & profesta facere, dicunt Syluester, verbo, Dominica. S. Thom. 2.2. q.122. art.4. ad.4. Turr. de consecratione. d.3. c. pronunciandum Abb. c. licet de Ferijs, &c. Igitur illud verbum, potest, significat, non posse Papam hæc instituta abrogare potestate rationabili, secundùm quam dicit regula iuris. Id possumus quod iure possumus. Secùs tamen de plenitudine potestatis suæ. Et eandem habet explicationem. c. istud requiritis. 1. q.7. Alias duas explicationes horum canonum adducit Aug. de Ancona doctissimus, in lib. de potestate Papę. q.60. ar.8. vbi tractat etiam, quomodò contra statuta omnium Conciliorum, (exceptis quæ ad articulos fidei pertinent) possit Papa dispensare. De quo suprà.7.&.9.§.

Tertiũ genus traditionum, nempe Ecclesiasticarum, quas Papa potest annullare.

Exempla harum traditionum.

Tandem in tertio traditionum ordine constituimus eas, quas Ecclesiasticas appellant Theologi, quæ, scilicèt, à Romanis Pontificibus, atq; ab vniuersali ecclesia, paulò post Apostolorum tempora statim cœpta seruari, nulla vnquam desuetudine ad hæc vsq; tempora defecerũt: cuius generis multæ referuntur. c. Ecclesiasticarum. 11. d. vt, signare nos signo crucis, vngere oleo quos baptizamus, has, illasq; cæremonias in sacro altaris, & aliorum sacramentorum ministerio exercere, &c. Is autem canon 11. d. sub Augustini nomine refertur, cum tamen Augustini non sit, sed D. Basilij. lib. de Spiritu sancto. c.27. quamuis mendosus, & vitiatus, de quo aliàs. Igitur quò ex tam multis

A multis vnum promamus, quòd nostra interest, dicimus: Papatum esse Romæ, esse quidem perpetuam Apostolorum, & Ecclesiæ traditionem, at non esse diuinam: quia, vt bene tradit Caiet. in illo. c. 13. Institutio Euangelica in his mutationibus non se impedit. De Traditionibus multa in Lindano videri possunt lib. 4. suæ Panopliæ Euangelicæ, vbi eruditissimè, & diligentissime loquitur. c. 100. & lib. 5. per totum aduersus perfidum Brentium, qui Traditionarios, & Traditores ore blasphemo appellat Catholicos: quòd sacris traditionibus fidem, & Ecclesiam constare etiam dicant. Scio Lindanum lib. 4. c. 86. vehementer declinare in oppositam sententiam, qua dicitur de iure diuino esse quod papatus sit Romæ: verùm postquã allatæ authoritates, ac rationes, in eam non potuerunt nos abducere, Lindanus timendus nobis non est. Cætera verò, quæ in eodem. 4. argumento obiecta sunt, facile diluuntur, si fassi fuerimus, verum esse quòd Christus Dominus specialissimam gerat Romanę ecclesię curam, non solùm quà Vniuersalis est, sed quâ Romana est. Idque tùm ob alias causas, tùm meritis B. Petri, qui eam vrbem à se præ alijs electam illustrauit, aluit, fouit, & cœlesti doctrina seminauit, & suo demùm irrigauit sanguine. Atq; adeò minimè formidandum est, permissurum Deum, vt tantus Beatissimi Petri meritis & precibus spretis, suprema sedes è Romano solio, in alium locum transportetur.

Papatũ esse Romæ traditio est, sed nõ diuina, & ideò est à Papa delebilis, & dispensabilis.

XVI.

Quòd nostra sententia penitus differt ab hæreticis contẽdentibus Papatũ vsurpari à Rom. episcopis.

AD quintum argumentum respondetur nostram hactenùs traditam doctrinam toto cœlo ab hæreticorũ tramite aberrare, vel, vt veriùs dicamus, ipsorum sententiam à nobis errare. Quamuis enim demus, non esse de diuino iure, quòd papatus sit Romæ, non continuò sequitur, quod hæretici sequi percupiunt, videlicet, Romanos

Episcopos sibi vniuersalē Ecclesiæ potestatem vsurpare: nā non à seipsis, aut à paucis prædecessoribus, sed ab omnibus, sed à Petro traditum est, & à cæteris acceptum, quòd cum primùm quis Romanæ sedi præficitur, toti ecclesiæ præfectus intelligatur. Vnde præclarè Thomas Vvaldensis, in Doctinal. fid. ant. lib. 2. art. 3. cap. 41. contra Vviclephū, qui fideles demētare conatus Romæ insidiabatur, & detrahebat: Si tibi, inquit, o Vvicleph, ripa Tibris non videtur honesta, noli Romam obiurgare, non Constātinum, vel Caium, sed Romulum. Non iste Papa hodiernus, nō prædecessor eius ante mille annos nouissimos, Romā elegit in sedem, sed ante eum Fabianus, ante eum Syxtus, ab Euaristo, ante eum Anacletus, & ante eū Clemens, & à primo Petro & quidem vt iam dicit Aug. non hoc Petrus à se ipso sed à Deo vocante delegit, &c. Hæc Vval. Qui tamē dicit, id Christum instituisse, vt ab extremo hæreticorum errore discedat. Prę terea, dicimus, non esse scintillam apparentiæ, quòd Romana sedes à tēporibus Phocæ, aut Cōstantini cœperit, vt superiùs à nobis in quæstionis huius initio ostensum est, & tractat Lindanus lib. 4. Panopliæ. c. 85. vbi omnino videndus est, cū Aluaro Pelag. lib. 1. de Planctu Ecclesiæ. art. 37. Vvald. supra. c. 33. & Iacoba. lib. 10. ar. 7. ad. 33. argumentum. Vnde non ideò Romanus Pont. prælatus est toti Ecclesię, quia Imperatores id instituerunt. Vide. d. 96. per multa capita.

Quo pacto Imperatores instituerint Eccl. Rom. &c.

Quòd autem authoritates illæ allatæ in argumento sonare videntur, scilicèt, à Phoca, aut Constantino cœpisse, congruam habent intelligentiam, videlicet, quòd illi Imperatores declarauerint, & defenderint Romanæ Ecclesiæ excellentiam ab insurgentibus alijs, siue Græcorum, siue Latinorum Ecclesijs contra Romanā.

Quòd verò adducitur, potiùs Hierosolymitanam, aut Beth-

A Bethlehemiticam ecclesiam fore supremam, quàm Romanam, facilè confutatur dicendo, quòd licèt prior fuerit aliquando ecclesia vniuersalis Hierosolymis quã Romæ, non sequitur quòd modò sit maior: nam similiter antiquitùs ecclesia Alexandrina erat prima post Romanã, posteà verò fuit ei præfecta Constantinopolitana. c. renouantes. 22. d. &. c. antiqua. de priuileg. Certè D. Petrus, & Paulus spretis Iudæis, & eorum regno, excusso à proprijs pedibus puluere vt dicit scriptura, conuersi sunt ad Gentes, propter Iudæorum incredulitatem, & duritiam. Petrus Soto in defensione catholicæ confessionis. 1. p. c. 100. B & V vald. c. 41. Imò eandem ob causam, de toto Iudæorum regno prædictum fuerat. Et derelinquetur filia Siõ, sicut vmbraculum in vinea, & quasi tugurium in cucumerario, & sicut ciuitas quæ vastatur. Quando itaque apud Nicephorum, lib. 12. hist. Eccl. c. 16. in Concil. Constantinopol. tempore Theodosij Impera. in Epistola ad Ecclesiam Romanam, dicitur Hierusalem mater omniũ Ecclesiarum, & Iacobus, qui erat Hierosolymitanus antistes dicitur Apostolorum princeps, vt in argumento quinto relatum est: hoc eam ob causam factum fuit, quia tunc temporis patriarchatus omnium ecclesiarum Palesthinæ, & finitimarum regionũ, erant Hierosolymis. Ac C proinde dicitur Ecclesiarum mater, vel matrix. Adde, dici matrem Ecclesiarum: quia vt habent testimonia psal. 109. & Mich. & Isai. inde exordia Euangelij erant auspicanda, & in totum orbem protendenda. Vnde non est cur Brentius, nunc tẽporis, in Romanæ Ecclesiæ odium, conetur nobis erigere Hierosolymitanam ecclesiã, quam re ipsa constat iam diu à synceritate fidei defecisse. Et, si qui relicti sunt in ea Christicolæ, adeò in multas sectas dissecti sunt, vt contendere, quòd illa Ecclesia sit omnium

In quo sensu ecclesia Hierosolymitana sit, aut fuerit unquam prior, & superior quã Romana.

Act. 13. Luc. 10.

Isai. 1.

Psal. 109. Mich. 4. Isai. 2.

Christiani qui nũc sunt in Hierusalem, in varias sectas diuisi sunt.

ecclesiarum mater, sit bicipitē, imo & multicipitem (vt A sic dicam) facere Ecclesiam: quod est contra aperta sacrę scripturæ testimonia, quæ vnitatē fidei vel maximè prędicant. Vide Osium, lib. illo. 2. contra Brentium, Vvald. & Petrū Soto, suprà, & Siman. tit. 24. nu. 24. Alia, quæ ab hęreticis, in quinto illo argumento obijciuntur, solutione non indigent.

XVII. *Quòd nunquā potuit, nec debuit Papatus trāsferri in aliā ecclesiā, licèt de iure humano est Romæ.*

AD sextum argumentum concedi omnino debet multas Ecclesias, Oriētales, & Meridionales, imò & Occidentales aduersus Romanam surrexisse: verùm omnes vi veritatis compressas tandem obmutuisse: & Ecclesiā Romanā & eius Episcopū coluisse, ceu inferior colere ac B reuereri potest suū superiorem. Quod tractat Lyndanus lib. 4. Panopliæ. c. 92. Et quæ pertinaci cōtentione in schismate perdurauerūt, pro hæreticis & schismaticis habitæ sunt. Nam, vt habet Nicolaus Papa in dicto. c. omnes. d. 22. fidē violat, quia aduersus illā agit, quæ est mater fidei. Quamuis aūt possent pontifices summi supremā sedē in Asiā, siue in Africā trāsportare, minimè tamen id vnquā facere debuere. Tū, quoniā an illa mutatione illis damnis consuleretur, incertū erat: tùm verò, quoniā certissimum reputabatur infinita & numero, & magnitudine nocumenta enascitura esse ex tali mutatione, si fieret. C

Paterna cura, & prouidentia, semper Deus prosequutus est Rom. ecclesiam.

Ad septimum respondetur, negari non posse (vt superiùs non semel diximus) specialem paternam curam Deum Opt. Maxi. semper adhibuisse erga Romanæ Ecclesiæ fidem, & diuturnitatem, & cōseruationem, vt probat argumentum. Non tamen inde illatum putes, de iure diuino esse, quòd Romæ sit suprema sedes. Sanè eò quòd coniuncta sunt duo ista, scilicèt, Episcopatus Orbis & Vrbis, nō potest Deus curam Orbis gerere, nisi specialem Vrbis prouidentiā habeat. Habet ergo Romanę vrbis

A bis paternam sollicitudinem, propterea quòd coniuncta est sedi summæ: licèt coniunctio illa nō sit per se, & diuino iure facta, sed humano, vt in solutione primi argumēti explicabamus. §. 13.

Ad octauum respondetur, omnia illa testimonia explicanda esse vt in solutione primi, vt dignitas Romanæ Ecclesiæ non tribuatur sibi, quatenùs est Romana, sed pro vt est Vniuersalis, & caput cæterarum. Aut secūdò, vt fateamur quidem voluisse Deum, vt prima illa sedes figeretur Romæ, tamen non ob id ad ius diuinum hoc pertinet, vt satis superq; in prima conclusione huius lon B gissimæ Quæstionis explicabamus. Sed tantas in hac quæstione moras traximus, vt plures facere peccatum sit, præcipuè cum quæstio sine argumentis, nos ad sui tractationem vehementer alliciat, quoniam voluptatem habet, pariter & vtilitatem.

QVAESTIO QVARRTA POSITIVA,

De illo, Deut. 7. Non erit apud te sterilis vtriusque sexus, &c. An virginitas aliquando sancta non fuerit.

SI in genere demonstratiuo constitutam orationē de virginitatis & pudicitiæ laudibus, potiùs quàm Quæstionem scholasticam, Doctoris Theologi more, tractandam assumpsissem: sanè huiusce tractationis abrutum exordium, nullis alijs verbis auspicarer, quàm quibus Maximus Valerius librum sextum exorsus est? Vnde, inquit, te virorum pariter ac fœminarum præcipuum firmamētum, Pudicitia, inuocem? Tu enim prisca religione consecratos Vestæ focos incolis: Tu Capitolinæ Iunoni puluinaribus incubas: Tuo præsidio puerilis ætatis insignia munita sunt: Tui numinis respectu syncerus iuuentæ flos permanet. Te custode matronalis stola censetur: Ades igitur, &c. Veruntamen, quoniam scholasticam disputationem, quanuis sine argumentis, vt aiunt, tractare est animus, circa explicationem illius loci Deute. 7. Non erit in te sterilis, &c. aliter mihi procedendum erit. Primum autem omnium, quædam præmittendæ sunt probationes, quibus demonstremus, minimè illorum sacrorum

A rum verborum sensum esse, quòd Deus Virginitatẽ vnquam vetuerit.

I.

Prima probatio quod magno Deus amore Virginitatẽ prosequatur.

PRincipiò, nescio, an vel ipsa cœli & stellarum constitutione, quã habuit Christi natiuitas, fuerit adumbratus amor vehemens, quo Christus Dominus virginitatem prosequitur. Albertus Mag. in lib. qui dicitur Speculum referẽs descriptionẽ Signi cœlestis, quod appellatur Virgo ex Albumasar Astrologo, in suo maiori Introductorio Astronomiæ, tractatu. 6. dicit, sub ascendente Signi Virginis natum fuisse Dominum Iesum Christũ. Quibus, post multa tempora, hæc addidit Petrus Aliacen. Cardinalis, Fuit in natiuitate Christi horoscopus, B pars Virginis octaua, quæ religionis mutationem portendit: & in culmine cœli Saturnus, imum cœli tenente Sole, &c. Vt latiùs in Sixto Senen. lib. 6. annota. 10. de quo videatur Marsylius in. 1. quæstio. 2. artic. 3. in. 2. argumento principali. Non quia stellis subiaceat natorum desideratissimus, qui creauerat ipsas stellas: sed quia, cum extenderet cœlum sicut pellem in initio mundi, formaretque librum vniuersitatis, & stellis ceu literis ipsum conscriberet: voluit vt noua hæc Verbi natiuitas sub ascendenti signi Virginis contingeret: vt vel C ipsum signum, quod hac nomenclatura sit insignitum, sibi gratum esse demonstraret. Nam & D. Hieronym. lib. 1. aduersus Iouinianũ in virginitatis honorẽ putat cadere, quòd signorum cœlestium vnum sit Virgo. vt. §. 5. videbis.

Christus Dominus natus sub ascendente signi Virginis.

II.

In omni lege Deo grata fuit virginitas, etiam in statu naturæ, &c.

SEd nullo commodiori medio, Virginitatem plurimũ placuisse Deo, valet ostendi, quàm producendo veteris etiamnũ testamenti sanctos homines, qui virginitatẽ coluerint. Primum D. Ignatius, in Epistola ad Philadelphos, multos illius testamẽti enumerat virgines, sanctos homines,

homines, Melchisedechum, Iosue, Heliam, Helisæum, Hieremiam, Ioannem Baptistam, &c. His adijciunt Abelem Sancti Patres, Ireneus, Hierony. & August. de quo Geneb. in Chronogr. Verum est quòd D. Epiphanius, lib. 1. con. hæres. hæresi. 39. dicit. Abelem duxisse vxorem, scilicet, Saue sororem suam. Et quãuis negemus eam duxisse, negare tamen non possumus, quòd si vixisset diutiùs, eam duxisset, & ex ea suscepisset filios. Quod eleganter insinuat Paraphrastes Chaldaicus, Gen. 4. Nam vbi nos legimus, Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra, sic vertit: Vox sanguinis generationũ, quæ à fratre tuo Abel erant deriuandæ, clamat ad me de terra. Quòd licèt verum sit, adhuc alicui videri potest verosimile, quòd nisi virginitas Abeli placuisset, tandiù à ducenda vxore se ipsum minimè continuisset. Erat nanque centenarius cum à fratre occisus est, vt ex communi Hebræorum, & Christianorum traditione tradunt Genebr. suprà, & Abulen. Tracta. de optima politia, qui simul cum paradoxis circunfertur, vbi num. 65. dicit, Abelẽ occisum esse à fratre suo, cẽtesimo trigesimo anno à creatione Adę: nã Adamus quintodecimo à sui creatione genuit Caimum & post alios quindecim, Abelẽ, deinde verò post centum, Caim occidit Abel. de quo nõ nihil statim, in rei huius gratiam producemus.

Genes. 4.

Anno. 130. mũdi, Caim occidit Abelem centenarium.

III. ACcipe tertiam probationem, vt, quantũ Deo virginitas placuerit, animaduertas. Certè etiam in initio mũdi cùm tantopere oportebat, vt rei vxoriæ omnes operam darent, vt homines multiplicarentur, quod pro tali tempore præceptum eis fuerat, seruabant sese homines in continentia & virginitate priùs per sexaginta, octoginta, & centum annos. Nicolaus Lyranus super Genes. c. 11. dicit, tempore Abra[...] cum ętas hominum tam multum

In primordijs mundi per centum fere annos continebant sese homines in Virginitate.

tum

A tum decreuerat, vt ... triginta supra decentum annos viuerent, homines generare incipiebant quando erant sexaginta annorum, vel septuaginta. Quin mirabile est, vt per totum cap. 5. Geneseos, vbi hominum generationes recensentur, nemo ponitur genuisse minor sexaginta quinque annis, donec tandem tempore paulatim procedente, trigesimo & 29. anno ætatis, referuntur nonnulli generasse. Quoad vsque in alium extremum, hominum declinauit conditio, vt referat D. Hieron. in Epist. ad Vitalem, tom. 3. quæ incipit, Zenon nauclerus, ante pubertatis annos, Salomonem, & Achazem genuisse filios, idest, cum haberent vndecim annos, vel decem ætatis. Nam dicit Hieron. Deprecaris, vt exponam tibi causas, quare Salomon & Achaz vndecim annorum, filios genuisse dicantur, &c. Et mox annorum facta computatione dicit: perspicuum est, vndecim annorum fuisse Salomonem, siue decem, quia decem menses à conceptu vsque ad partum sibi mater vendicat. Et mox: Ex quo intelligitur Achaz quoque, vndecimo siue decimo anno, Ezechiam filium procreasse. Et inferius: Quis crederet mortalium, vt vndecim annorum puer generaret filium? Et ad hæc: Nunquid quia nostra ætate, duplex Lyddæ natus est homo, duorum capitum, C quatuor manuum, vno ventre, & duobus pedibus, omnes homines, ita nasci necesse est. Audiui, Domino teste, non mentior, quædam mulier cula, cum expositum nutriret infantem, & instillaret cibos, ac nutricis officio fungeretur, cubaretque cum ea paruulus, qui vsque ad decimum iam peruenerat annum: accidit vt plusquàm pudicitia patitur, se mero ingurgitaret, accensaque libidine, obscenis motibus ad coitum duceret infantem. Prima ebrietas alterius noctis, & cæterarum deinceps fecit consuetudinem: necdum duo menses fuerant euoluti, & ecce fœminæ

Genes. 5.

Salomon, & Achaz decem annos habentes genuerunt filios.

Tempore D. Hiero. puer decem annorum genuit filium.

vterus intumuit. Hæc Hierony. Quam historiam, quoniam ego cùm inhonestè, tùm incredibiliter dicerem verbis meis, Hieronymianis enarraui. Sed & D. Gregor. in dialogo, vt referunt Iuristæ Ioā. Andr. in. c. final de eo qui cogn. con. vxor. su. & Hostien. in sum. titulo de poenit. §. Cui confitendum. Panor. c. 1. de delict. puer. & alij, asserit, Puerum nouem annorum suam nutricem grauidam reddidisse. Vide Tiraquellum doctissimum, in sextam legem Connubialem, glossæ. 1. p. 6. nu. 37.

Puer nouem annorum genuit.

Sed ad rem iterum conuertamur. Homines illius primæ mundi ætatis non statim ac poterant, generabant, sed multam post ætatem: nam Caim, qui primogenitus Adami videtur fuisse: licet (vt habet scholium marginale in Cai. super Gene. cap. 4 initio) nonnulli temere dixerint oppositum, contra quos est August. lib. 15. de Ciuit. cap. 15. & Chrysost. homil. 18. in Gene. Caim igitur anno. 15. à Creatione Adæ, genitus ab illo est: cum tamen statim ac creatus est, potuisset generare, vt obseruauit D. Aug. 15. de Ciuit. c. 12. quia vt dicit Mag. in. 2. d. 20. & priùs. d. 17. ex Aug. lib. 6. de Genes. ad literā. c. 13. & 14. & S. Methodius, vt in Histor. Scholastica in florida, & robusta pubertatis, seu mauis virilitatis ætate, creatus à Deo fuit, scilicet, quasi triginta annorum: licèt Caiet. putauerit, quasi. 60. Abstinuit ergo per quindecim annos à corporis commixtione. Nam quòd post. 15. annos à creatione genuerit Caimum, habet scriptores non ignobiles, Petrus Comestor, author Historiæ Scholasticæ, super Gene. c. 25. cuius est quadringentorum annorum antiquitas: nam floruit tempore Federici Imperatoris, anno Domini. 1160. Idem habet D. Anto. 1. p. Histo. titulo. 1. c. 1. §. 4. & Vincentius Belluacen. in specul. Hist. lib. 2. & S. Methodius, quem adducit Hist. Scholast. c. 25. supra & Abulen.

Adam per quindecim annos à sui creatione cōtinuit se in uirginitate.

A len. Tractat. de optima politia, nu. 65. De quo multa disserit D. Aug. lib. 15. de Ciuit. à c. 12. vsq; ad 20. vbi, præsertim. c. 15. duas adducens rationes, ob quas homines illius sæculi tam serò tamq; longè à prima ætate generare incipiebant, videlicèt, centenarij, sexagenarij, dicit, pubertatem tunc temporis seriorem fuisse, scilicèt, per proportionem ad ætatem sexcentorum vel septingentorũ annorum quos tunc viuebant. Atq; adeò nihil mirum quòd ante sexaginta annos generare non inciperent.

Ex D. Aug. cur tam serò generare homines incipiebant.

Cæterùm cum non esset tunc tẽporis natura debilior, imò valentior & robustior esset, quàm modò sit, adhuc B ratio desideratur, ob quam tam serò homines inciperent generare nisi dicamus, per traditionem à primis illis sæculi hominibus acceptum, vt se in sancta virginitate homines cõtinerent priùs per. 60. 70. aut centum annos, quàm liberis vacarent. Eo quòd & Deo id, & rectæ rationi consentaneũ iudicabant. Nam dicere, quòd tunc temporis aliter computabantur anni quàm modò, quodq; anni essent breuiores, videlicèt, trimestres, vel sex mensium, vel quatuor, vt computabant AEgyptij, Arcades, Arcananę, de quibus D. Aug. 15. de Ciuit. cap. 12. alienum est à sacris literis, vt inibi ostendit Aug. Nunc autem finis gignendi C ferè est qui tunc erat initium, nam Arist. lib. 5. de natura Animal. cap. 14. dicit, quem refert & sequitur Cœlius Rodig. lib. 15. Lectionum Antiq. c. 20. finem gignendi viris, vt plurimum, esse septuagesimum annum; mulieribus quinquagesimum. Vsque ad annum 80. extendi posse hanc vim in aliquibus viris, dicit Albertus Magnus, libr. 5. de Animal. Tracta. 2. cap. 1. de quo multa in Andrea Tiraquello in sextam legem Connub. 1. gloss. p. 6. nu. 48. Nisi aliquis occurrat rex Numidarũ Massinissa quem refert Tullius & permulti alij, nonage-

Quòd amore virginitatis se continebãt à nuptijs per tot annos.

Vis gignendi in viris, & feminis, quẽ nunc terminũ habeat.

A

nariũ ferè genuiſſe filium. Nam Plinius lib. 7. ca. 14. dicit 86. annos habuiſſe, cum genuit. Et de Catone Cenſorino, quòd octogenarius genuit. Sed iam tempus eſt vt his per occaſionem dictis contenti, inſtitutum perſequamur.

Inter Gentiles reſeràt excellẽs, & ſancta Virginitas.

QVartò his adijce, Ethnicos etiam virginitatis, & caſtimoniæ excellentiam agnouiſſe. Apud illos laudabiliſsima erat virginitas, & laudatiſsimæ virgines. Primùm omnium, ſacerdotibus ſiue maribus, ſiuè fœminis, venerea prohibebãtur ad ſacra peragenda acceſſuris. Nõ enim ſine cauſa Virgi. Aeneid. lib. 6. & Ouid. 2. Faſt. ſacerdotes cognominabant caſtos.

B

Quiq; ſacerdotes caſti dum vita manebat.

Et Ouid.

Caſta ſacerdum tempora fronte gerit.

Sacerdotes attingere, & nominare caprã nõ licebat.

Quin Plutarc. in problemat. Rom. cap. 11. idcircò dicit, Romanos ſacerdotes capra abſtinere ſolitos, vt non modò attingere, verũ nominare, putarẽt peccatum, quòd animal tãquã libidinis ſymbolũ abhorrerẽt. Hircus enim & capra immoderatiſsimæ libidinis ſunt, Columella lib. 7. c. 6. de hirco dicit, quòd dũ matris vberibus alitur, adhuc paruulus ipſam matrẽ plerunq; ſtupro ſuperuenit. Verba ſunt Columellæ. Feſtus etiam Pompeius tradit, Diali Romæ nefas fuiſſe hederam tangere, propter eà quòd hedera antiquitùs laſciuiæ ſignũ erat. Nam & Horat. lib. 1. Ode. 36. dixit,

C

Hircus ſymbolum libidinis.

Hedera libidinoſa.

Laciuis hederis ambitioſior.

Et lib. Epod. ode. 15. rationem reddidit.

Arctius atq; hedera procera aſtringitur ilex,

Lentis adhærens brachijs.

Veſta-

A Vestales quoq; Virgines, quæ, more nostrarum Sanctimonialium, templis abditæ & interclusæ seruabantur, quoniam sacris inseruiebant, tantopere virginitatem excolebant, vt si quam reperissent pudicitiæ claustra temerasse, viuam sub terra defoderent. Quod minimè facerent, nisi tantum crimen putaretur læsa Virginitas: vt verbis vtar D. Hieronym. lib. 1. aduersus Iouin. vbi de hoc loquitur. Quo respexit Ouid.

Vestales virgines.

Nullaq; dicetur vittas temerare sacerdos,
Hoc duce, ne uiua defodiatur humo.

Et Iuuenalis eiusdem etiam laudatissimæ consuetudinis
B recordatus, dixit, Satyr. 4. initio,

Incestus, cum quo nuper vittata iacebat,
Sanguine adhuc viuo terram subitura sacerdos.

Appellat autem sacerdotem vittatam, aut propterea quòd vitta, capitis sacerdotalis ornamentum erat: aut quia pudicarum matronarum gestamen etiam fuit. Ouid. *Este procul vittæ tenues, insigne pudoris.*

Vitta, sacerdotũ, & Virginũ insigne.

Hunc autem morem in subterraneum specum defodiendi virgines constupratas, à Numa Pompilio cœpisse, autor est Plutar. in eius vita, cuius etiā moris meminerūt Valer. Max. lib. 8. c. 1. Aug. 3. de Ciui. c. 5. Liuius, Decad. 1.
C lib. 8. & Dec. 3. lib. 9. Dion. Halic. lib. 2. Aul. Gel. lib. 1. De quo multa in Ioanne Rosino, lib. 3. Antiq. Roman. c. 19. Præterea, vt in eodem persistamus: Tertull. lib. de Monogamia, paulò ante finem dicit, Sacerdotes Iunonis, Dianæ, Apollinis, imò Veneris, impudentissimæ alioqui Deæ, virginitatem colebant. Sed & eodem Tertull. ibidem referente, & Plinio lib. 11. cap. 49. & lib. 35. cap. 12. Sacerdotes matris Deorum, id est, Cybeles, sibi virilia amputabant, eò quòd maxima sacra obibant, vt in casta reli-

Vestalis lapsa, uiua defodiebatur.

Exempla castitatis apud Ethnicos.

gione, ac religiosa castitare permanerent. Plut. etiam in Sympo siacis, & lib. de Iside & Osiride, scribit, AEgyptios sacerdotes castitatem inoffensam seruasse, atq; adeò illos à salis vsu abstinere solitos, vt pote qui caloris vi libidinē concitet. De quo plurima F. Mich. de Medina, de Sacrorum homi. continentia, lib. 1. c. 53. & lib. 3. c. 8. & Iodocus Clictouæus in Propugnaculo Ecclesiæ aduersus Lutheranos, lib. 2. per totum: Martinus etiam ab Ayala. p. 3. in Tradi. de sacro cœlibatu, art. 1. Vvihelmus Lyndanus lib. 4. Panopliæ, c. 98. Multa etiam de fœminarum, atq; virorum castitate Gentilium, refert Cœlius etiam Rhodig. lib. 8. lectionum antiquarum. c. 1. & Author Catalogi gloriæ mundi. p. 2. Consideratione. 11. & p. 3. Consideratione. 39. & Tiraque. eruditissimus, locis citatis in lege. 15. Connub. à nu. 115. vsq; 124. Præ ceteris verò nullus plura, nullus veriùs, & elegātiùs adducit exempla, quàm D. Hiero. lib. 1. aduersus Iouinianum. Ex quo temperare me non potui quin pauca hæc excriberem in superiorum cōfirmationem.

Salis usus.

Quoniam, inquit, intellexi in Commentarijs aduersarij, prouocari nos etiam ad mundi sapientiam, quòd nunquam hoc genus in sæculo sit probatum, & nouum dogma contra naturam, religio nostra prodiderit: percurram breuiter Græcas, & Latinas, Barbarasq; historias, & docebo, Virginitatem semper tenuisse pudicitiæ principatum. Referunt fabulæ, Atalantam Calidoniam Virginem semper in venatibus, semper in syluis, non tumentes vteros fœminarum, fastidiaq; conceptuum, sed expeditam, & castam amasse virtutem. Harpalicen quoque virginem Thraciam insignis Poeta laudare volens, non ampliùs habuit quid diceret, nisi virginem nominaret:

Elegantissima uerba D. Hiero. de laude Virginitatis apud Gentiles.

O de-

A *O decus Italiæ, Virgo.*

Chalciœcus quoq; filia illa Leo perpetua virgo pestilētiā patriæ, scribitur, spontanea morte soluisse: Et Iphigeniā Virginis sanguis aduersos placasse ventos. Quid referam Sibyllas, quarum insigne, virginitas est: & virginitatis prę mium, diuinatio? Et inferiùs de Vestalibus multa. Et post pauca: Nec mirum hoc de hominibus, cum Mineruam quoq;, & Dianam, Virgines Deas finxerit error gētilium. Et inter duodecim signa cœli, quibus mundum volui putant, Virginem collocarint. Magna iniuria nuptiarum: vt ne inter Scorpios quidem, & Centauros, & Cācros, & Pisces, & AEgocerotes, vxorē, maritumq; cōtruserint. Hæc ille. Quibus, ad virginitatis laudem pertinere dicit, quòd Virginis nomen sit ad cœlestia signa translatum: & tamen nomen Nuptiarum ibi locum non inuenerit, inter signa cœli, in quibus computantur Scorpius, Cācer, Piscis, & Cētaurus, idest, Sagittarius, & AEgocerotes, idest, Capricornius. Et post multa tradit, quasdam excellentes personas, salua & impolluta matrum suarum integritate, genitas, & natas, dicens: Apud Gymnosophistas Indiæ, quasi per manus huius opinionis authoritas traditur, quòd Buddam principem dogmatis eorum, è latere suo virgo generauit. Neq; hoc mirum de barbaris, cum Mineruam quoq; de capite Iouis, & Liberum patrem de fęmore eius procreatos, doctissima finxerit Græcia. Speusippus quoq; sororis Platonis filius, & Clearchus in laude Platonis, & Anaxilides in 2. lib. Philosophiæ, Perictionem, matrem Platonis, phantasmate Apollinis oppressam ferunt: & Sapientiæ principem, non aliter arbitrantur, nisi de partu virginis editum. Sed & Timęus scribit, Pythagoræ Virginem filiam choro virginum præ-

Vnū ex signis cœlestibus, virgo, nullum nuptiæ.

B

Salua Matrū virginitate plures natos credidere Gētiles.

C

præfuisse, & castitatis eas instituisse doctrinis. Ac ne nobis, Dominum saluatorem de virgine procreatum, Romana exprobraret potentia, auctores Vrbis & gentis suæ, Ilia virgine & Marte genitos arbitrantur. Hæc de virginibus sæculi, currens per multiplices Historias, & properans sermo perstrinxit. Hæc D. Hierony. Quibus si addideris, quæ D. August. de Vestali virgine refert, lib. 22. c. 11. & lib. 10. c. 16. de Ciuit. nihil est quod desiderari possit vlterius.

Insigne miraculū pro virginitate apud Gētiles

Inter magna, inquit, miracula Deorum suorum, profectò magnum illud est, quòd Varro commemorat, Vestalem virginem, cùm periclitaretur falsa suspicione de stupro, cribrum implesse aqua de Tiberi, & ad suos iudices, nulla eius parte stillante, portasse. Hæc ille. Cui concinit alterum alterius miraculum virginis Vestalis, quod refert Liuius, lib. 2. de bello Puni. Valer. Max. lib. 8. Ouid. in Fast. & August. 10. de Ciuit. c. 16. quod his verbis Hieronymus refert: Claudia Virgo Vestalis, cùm in suspicionem venisset stupri, & simulacrum matris Idææ in vado Tiberis hæreret, ad comprobandam pudicitiam suā, refert, cingulo duxisse nauim, quam multa millia hominum trahere nequiuerant. Melius tamen, inquit, Lucani Poetæ patruus, cum illa esset acturo, si hoc quod euenit, ornamentum potius exploratæ fuisset pudicitiæ, quàm dubiæ patrocinium. Hæc Hieronym. Per illum patruū, intelligit Senecam, cuius hæc de Claudia sententia est, quòd fuerit quoddam infœlicitatis genus, egere patrocinio Numinis ad purgandam infamiam pudicitiæ: nam Vestalem ita castam oportet esse, vt nec falsus rumor vllus de illa possit oriri. Quod obseruauit Erasmus ibi in scholijs num. 40. & consonat huic, quod Pericles apud Thucididem, plurimam in muliere virtutem esse, ait, vt ne

Aliud insigne miraculū.

Perfecta Virgo illa est, de qua nec falsus rumor oriatur

A de virtute quidem illius ad homines fama emanet. Quod tamen ego mihi persuadere nolo, & nequeo, vt scilicèt, nullus mulieribus campus relictus sit, in quo earum virtus excurrere, & cognosci posśit. Nam si tùm diuinas, tū humanas percurrere vellemus historias, tantus nobis occurreret castiśsimarum & excellētiśsimarum mulierum chorus, vt nedum eas laudandi, sed neq; enumerandi finem facere possemus. Innumeras retulit & collegit Tiraquell. in. 11. leg. nu. 30. Ex Plut. lib. de Claris mulie. Philippo Bergomen. Rauisio Textore. Sed valeāt hæc, quæ à nostro instituto paulatim nos auocant, & ad id quod cepimus, reuocemur.

B

V. *Vnicus locus producitur ex uet. test. in laudē uirginitatis.*

QVinto loco, accedant veteris testamenti authoritates. Quarum, cum multæ sint, quæ ante vestros oculos constitui hodie à me possent, illam seligo, breuitati consulens, quæ habetur apud Isai. c. 56. Hæc dicit Dominus Eunuchis, &c. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus. Hunc locum deprauant nostri temporis Hæretici Lutherani, de quorum fonte Petrus Vermelius, cognomento Martyr, Florentinus, hanc hausit doctrinam. Præmium illud quo Deus pollicetur daturum se Eunuchis nomen melius à filijs & filiabus, hoc est, melius nomen quàm sit illud quod habere poterant à filijs & filiabus, idest, à generatione, & posteritate, non promitti virginibus, aut alijs quibusq; spontaneum seruantibus cœlibatum, sed Eunuchis, qui à natura, vel ab hominibus, ad Veneris vsum inepti sunt redditi. Quasi voluerit Deus eos consolari, quòd à delicijs essent carnis exortes. Verùm impudenter hac in parte mentiuntur hęretici: nam sancti patres Ecclesiæ, ante quos oppilare, & obstruere ora debet tota horum Nouatorum cohors, de Eunuchis, qui propter

Isai. 56.

C

Eunuchi, quos laudat scriptura, sunt uirgines, non uero castrati.

regnum cœlorum se castrant, hoc est, voluntariam seruant virginitatem; locum illum interpretantur. Ita D. Aug. lib. 1. de sancta virginitate. c. 23. & 24. & lib. 14. contra Faustum in fine. Ambrosius in Exhortatione ad Virgines, non longè à principio: & in institutione Virginis, c. 6. D. Gregor. 3. p. Pasto. c. 29. Orig. Hilar. Hiero. Chrys. Euthy. Theophil. in illum locum Matth. 19. Nam Eunuchos, qui vel à natura, vel ab arte facti sunt, non tanto sancti Patres dignantur honore, imò diris, & amarulētis verbis solent prosequi. Et vice omnium sonent trium verba præconum Christi, Basilij Magni, & eius familiarissimi Gregorij Nazi. & huius discipuli D. Hieronymi. Ergo Basilius Epist. 87. ad Simpliciā: Ignominiosum illud, ac perniciosum Eunuchorum genus: genus, inquam, nec fœmineum, nec masculum: in saniens in mulieres, inuidiosum, vilis pretij, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, fractum, illiberale, furiosum, & zelotypum, &c. Verùm hæc omnia, alioqui acerba, & rigida probra, vmbra sunt si conferantur cum tam multis illis quæ dicit idem Magnus Basil. lib. de Vera virginit. vbi post multa, & ante plura, quæ in Eunuchos iactat, refert de quodam Eunucho qui cum virginē quandam vitioso cōplecteretur affectu, totusq; toti affusus, non haberet quo posset concupiscentiæ suæ satisfacere, dentibus vtebatur, ardentem in carne concubitus rabiem morsibus indicans. Hæc Basilius. Greg. Nazi. in Monodia in vitam Basilij, de Eunuchis loquens, sic dicit: Viri nāq; sunt inter mulieres, ad eas custodiendas, oblectandasq;: mulieres verò inter viros ad omnia obscœna patienda. Hieron. lib. 15. Cōment. in Isai. c. 56. Ergo in Eunuchis, ait, quos laudat Isaias, nequaquam illi intelligendi sunt, quos ardens Poeta describit,

Nec non infœlix ferro truncata iuuentus,

Matt. 19.

Aduersus Eunuchos odium vehemens sanctorum Patrū.

A *Atq; excelsa virum.*

sed illi de quibus Dñs in Euangelio loquitur, Qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Francisc. Forerius elegantèr & religiose hunc locum Isaiæ versat, qui omnino videndus ibi est: simul cũ Mich. de Medina, lib. 3. de sacro. hom. cont. c. 10. & 31. Castro de heresibus. lib. vltimo verbo, Virginitas.

Matth. 19.

Non fert animus apologiam contra Hereticos, pro virginitate facere, nam hoc me onere iam pridẽ viri nostra tempestate grauissimi, exonerarunt: Albet. Pyghius controuer. 25. Lindanus lib. 4. Panopliæ Eu ãg. Canisius lib. B 2. de Maria deipara. c. 14. Michael de Medina latissimè, Clictoueus, Martinus Ayala, Stunica, & alij sanctæ virginitatis vindices. In quam nostri temporis heretici infrementes, procacissimè debacchati sunt, Lutherus, Bucerus, Oecolampadius, cœlibes illi quidem primùm, ac sanctissimum monachatus institutum professi, post à sacratissimis religionibus apostatę, perfrictissimæ frontis, & effrænatissimæ libidinis. Suscitarunt isti ab inferis, & exhumarunt Arrianorum vetustissimum in virgines odium: qui tàm erant virginibus infesti, teste Theodoreto, lib. 2. histo. Eccl. c. 14. & lib. 3. c. 6. vt virginum sanctarum alC uos dissectos, hordeoq; impletos, porcis & equis obijcerent. At abominabile & execrandũ horum dogma meis nunc impugnationibus non eget.

H Is tenui calamo præiactis, explicemus locũ Deut. 7. Nõ erit in te sterilis, &c. quo sancta videtur virginitas lædi, ac lacerari. Simile etiã est quod Exodi. 23. dicitur, Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua. His enim locis, ceu arietibus militaribus Hæretici in virginitatis arcem, alioqui munitissimam, ruunt.

VI.

Argumenta aduersus virginitatẽ, ex locis scripturæ.

Deut. 7.
Exod. 23.

Secundo obijci nobis potest, cõmune totius Hebraici

populi interpretamentum, sic intelligentis loca allegata, A quasi miseriæ & infœlicitatis nota esset sine liberis decedere: contrà verò gloriosum longam filiorum seriem recensere. Quocirca vulgare erat omnium proloquium, Maledictus qui non reliquerit semen in Israel. Quod licèt Orige. homil. 11. in Gene. de semine spirituali intellexerit, tamen negari non potest de carnali omnes Hebræos illud intelligere. Vnde maledictioni & ludibrio obnoxios se esse putabant, si sine liberis decederent. Id nos probemús, Iudicum. 11. filia Iepte iam iam à patre suo mactanda, duorum mensium inducias efflagitat, quibus suam deploraret virginitatem, hoc est, vitam steriliter B actam. Rachel etiam tantoperè matrem se esse desiderabat, tantoperè dolebat suæ sterilitatis, vt virum suum queribunda, & moribunda interpellaret, dicens, Genes. 30. Da mihi filios, alioqui moriar. Quos cum suscepisset, lætabunda hæc in verba prorupit: Abstulit Deus à me opprobrium meum. Sara filia Raguelis Tobi. 3. deprecabatur Deum, se vt ab sterilitatis improperio liberaret. Isai. etiam cap. 5. habetur quòd tempore destructionis Hierosolymitanæ, septem mulieres apprehensuræ erant virum vnum, & dicturæ ad eum, Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantummodò inuocetur nomen tuum super nos: aufer opprobrium nostrum. Qui locus ad litteram, cuius est primùm habenda ratio, significat, mulieres illas tantó generandi filios amore capiendas esse, vt certatim ad vnum virum, alijs deficientibus, deberent recurrere, dicentes, Nolumus à te panem, non vestem, licèt hæc alioqui vxores à viris, iure suo petere soleant, etiam miseris, & inopibus: Id ergo solum volumus, vt nomine tuo cognominemur, & insigniamur, vocitent C

Vulgus Hebræorum putabat, maledictos steriles, & infœcundos.

Iudic. 11.

Gene. 30.

Tob. 3.

Isai. 5.

A citent nos, la de fulano: Aufer opprobrium nostrum. Suscipiamus ex te liberos, non obeamus sine liberis. Sanctus etiam Zacharias, & Elisabeth eius vxor idem vehementissimè exorabant Deum. Et demum frequentissima huius veritatis testimonia in scriptura reperire, facillimum est passim.

Tertio etiam opponi potest aduersus quartã catholicorum probationem, vt pila pilis minentur, etiam apud Ethnicos homines pluris factos coniugatos, quàm cœlibes. Plato sub fine dialog. 6. de legibus, eos qui annis triginta quinq; transactis in sua ciuitate coniugẽ non haberet, neq; habere vellent, pecunijs & honoribus mulctari constituit. Lycurgus etiam, vt habet Plutar. in vita eius, cœlibibus grauissimam ignominiam inussit. Arcebãtur, inquit, in gymnicis ludis, à spectaculo: per hyemem verò principes iubebant, eos in orbem nudos in forum circumire. Romanarum etiam tabularum ea lex erat, censores in ciuitate cœlibes esse prohibento. Et huiusmodi plura alia. Contra verò, neq; in sacris, neq; in profanis legibus, vnam aut alteram reperire licet, in qua virginitas, aut cœlibatus hominibus præcipiatur.

Pœna cœlibibus imposita apud Ethnicos.

VII. Respõdetur ad argum.

C Verùm has calumniãtium vires infringere, nobis erit perfacile. Nam quod primo loco obijcitur ex Deut. c. 7. & Exo. 23. ex apertissima inconsideratione contextus sacri obortum est. Neque enim illic præcipitur, vt nullus sit sterilis, sed ex forma quædam fœlicitas promittitur seruantibus legem Dei. Itaque illa verba non sonant præceptum, sed benedictionem. Nam sic dicitur: Benedictus eris inter omnes populos: non erit apud te sterilis vtriusque sexus, tàm in hominibus quàm in gregibus tuis: auferet Dominus à te omnem langorem. Ita Lyr. Iud. 11. Rursus, quòd non sit præceptum hoc, inde perspicuum fit,

Quòd illa uerba, Non erit in te sterilis, nõ sunt præceptum, sed benedictio.

sit, quòd non dicit, Non erit apud te Virgo, aut cœlebs, A sed, Non erit apud te sterilis: cum verò sterilem esse non sit in hominis arbitrio, & potestate situ non, debuit neq; potuit à Deo præcipi. Præterea, si ibi edicitur preceptũ, sane brutis & iumentis preceptum etiam iniunxisset Deus: nam dicit, Non erit in te sterilis, tàm in hominibus, quàm in gregibus, at bruta præcepti nõ sunt capacia.

Obiectio. Sed adhuc stat difficultas: nam si benedictio diuina erat filijs abundare, & diuina pollicitatio eos vt gignerẽt in magno numero: non apparet, qua ratione qui virginitatem & cœlibatum colerent, gratum Deo facerẽt. Adde quòd maledictos & exosos à Deo se esse putabãt, qui B absque liberis decedebant.

Responsio prima. His respondemus primò, Deum id solum fuisse pollicitum, quòd nullus eorum futurus esset sterilis: non verò quòd omnes deberent inire coniugia, & filios propagare. Nam quod nullus eorum esset sterilis, ad fœlicitatem nonnullam spectabat, cùm sterilitas alioqui monstrum quoddam & error naturæ videatur. Quòd verò

Errabant Iudæi putãtes steriles esse maledictos. vulgò putabant indictam esse maledictionem non relinquentibus semen in Israel, errabant planè toto cœlo, vt alias sæpe: nam similiter ex eo quòd Deus dixerat, Non

Exo. 33. videbit me homo, & viuet: colligebant illi, quanuis sini- C strè: Non stat quempiam videre Deum, quin statim subito pauore correptus, ac si phantasma viderit, moriatur. Ac proinde à Dei visione maximopere abhorrebant, ceu à re mortifera. Hæcque erat communis Hebræorũ opinio. Et quanuis id non testarẽtur expresse Tertu. lib. cõtra Praxeã, & Lyra Iudic. 6. Abul. q. 29. & 30. habetur

Iud. 6. & 13. apud lib. Iudic. 6. & 13. vbi Gedeon, & coniuges illi metu perterriti ac consternati, putabant iam mori se, quasi Deum vidissent. Est & aliud exemplum appositum,

Exodi

A Exodi, vbi, ex eo quod lex precipiebat, diligere amicum, illi peruersè deducebant, licere sibi odisse inimicos. Mat. 5. sic ergo, ex eo quòd pollicebatur Deus sterilitatem à coniugibus absuturam, inferebant illi præceptum esse de vacando liberis & maledictos esse, qui eos non haberent. Verùm quàm rectè, vel cęci vident.

Exod. 21.
Matt. 6.

Responderi potest secundò, non semper hominibus illius sæculi, Deum id quod melius erat, polliceri, sed id quod pro eorum desiderio & appetitione, imò pro eorum imperfectissimo captu erat optabilius. Non enim dubium est, quin diuitias tẽporarias abdicare, ac in paupertate viuere semper fuit longè præstantius, ac perfectius quàm bonis temporalibus scaturire. Nihilominùs quia homines (quod eorum est innatum ingenium) per mare pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes, ideò Deus in veteri testamento, qui perfectorum non erat status, pollicebatur diuitias passim. Isaię. 1. Si audieritis me bona terræ comedetis. Et in Psalmo omnium elegantissimo, Parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio eius. Idest, quoniam id homines sibi præparari percupiunt. Sic hominum vulgò id est ingenium, vt posteris gaudeant, ac sui expressam imaginem transfusam in alium velint relinquere. Quod locus ille. 2. Regu. 7. in sensu germano elegantissimè demonstrat, vbi Sanctus Dauid cum à Deo impensiùs longam seriem posteriorum efflagitaret, post multa sic dixit: Hęc est enim lex Adam Domine Deus, hoc est, Hæc est communis hominum conditio, id ingenitum studium, & inclinatio, vt exoptent filios habere, ac magnas, & opulentissimas domos, & habitis gaudeant. Quoniam, inquit, ita est præparatio eius: Et, Hęc est lex Adã, Dñe Deus. Mutuò enim se hæc duo loca iuuat. Hanc certè ob causam duplicem. psal-

Responsio. 2.
Hominibus ueteris test. non pollicebat Deus id quod melius, sed id quòd eis gratius erat.
Isai. 1.
Psalm. 64.
2. Reg. 7.
Nota hæc loca maximè.

psalmum conscripsit Dauid, vt vberem filiorum copiã polliceretur timentibus nomẽ Dei: Beati, inquit, omnes qui timet Dominum, &c. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: Filij tui sicut nouellę oliuarum, in circuitu mensæ tuæ, Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum. Quod per epiphonema dictum, exaggerat præcedentia. Et Psal. sequenti, Nisi dominus ędificauerit domum, &c. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini, filij, merces, fructus ventris. Hęc, inquam, est hęreditas, & benedictio digna quam à Deo speremus, & quam Deus tribuat. Filij, nominariuus est. Filij ergo, qui sunt fructus ventris, est merces, & hereditas dilectorum Dei. Cum ergo dederit dilectis suis somnum. Antithesis est illius, Vanum est vobis ante lucem surgere, & laborare: nam dilectis suis etiam non laborantibus, sed sedentibus & dormientibus, dabit Deus mercede, filios, fructum ventris. Deum enim esse, à quo specialiter sperandi essent filij, semper intellexerunt Hebręi. Vnde, vt obseruauit Hamerus, super Gene. c. 30. trium rerum claues sibi Dęus assumpsit, & reseruauit, & est communis traditio Hebræorum, scilicet, clauem cœli, clauẽ vitæ & mortis, clauem vuluę. Nam, quod adhoc vltimũ attinet, per verbum claudendi & aperiẽdi, tribuere solet scriptura Deo, sterilitatis & fœcunditatis vim. Conclusit dominus vuluam eius, Aperuit vuluam eius. Pasim sup petunt exempla. Imò à verbo claudendi deriuatam vocem, quæ significat sterilitatem, dicunt Hebræi, scilicèt, Foreri. in c. vltimo Isaiæ. Itaque totus psalmus. 126. qui incipit, Nisi dominus ædificauerit domum, ad hoc propositum est confectus. Sed modum scripturæ loquendi, quæ phrasi ædificandæ domus, vtitur pro generatione filiorum, explicemus. Exodi. 1. sic dicitur: Quia timuerunt

Psal. 127.

Psal. 126.

Tres claues sibi Deus reseruauit, cœli, vitæ, & vuluæ: ex traditione Hebræorum.

Aedificare domos, idem est quod gignere filios, apud Hebræos.

A B C

A tunt obstetrices dominū: ædificauit eis domos, idest, dedit eis copiā filiorū. Eis, inquā, siuè obstetricibus Aegyptijs, siue hominibus Hebræis, nam pronomen, eis, ambiguum Hebraice ibi est. Tractat Aug. 15. de Ciuit. c. 19. vbi adducit illud Virgil. AEneidos. 1.

At domus Assaraci.

Et subdit Aug. imitatum esse Virgilium sacras literas, in quibus dicitur Domus Iacob, tā ingens populus Hebręorum sed hæc extra litem posita sunt.

Psalm. 113.

Ad secundum obiectum, iam patet, nihil gloriæ detrahi virginitati, ex eo q̄d vulgus illud Hebræorum existimaret, maldictionē sterilibus iniunctā esse. Nā existimatio erat præpostera, & fallax, vt vidimus. Verùm nō est B ideo exhausta difficultas: nā sanctos homines & pias fœminas consideratissimè doluisse scimus, de sterilitate, vt patet ex argumento adducto.

Crescit hinc difficultas.

VIII.

Causa praecipua, ob quā in ueteri testa. dolebant qui filios nō habebant.

Diuus P. N. Augustinus, cuius est scripturarum inuolucra enodare, lib. 2. de Mirabilib. sacrę Scripturę c. 28. disputās causas, ob quas S. Ezechias apud Isaia & 4. Reg. tā acerbè lachrymabatur immaturā mortem sua, dicit, ideo dolere Regem illum, quòd sine liberis decedere se è viuis videbat. Et addit: Quia in Christi venturi C generatione sui generis prosapiam, in throno Dauid lucernā non dereliquit. Itaq; dolebat Rex, quia cū fide crederet, de suis posteris Messiā generandū, & videret se sine liberis mori, suspicabatur spes de Messia frustratū iri. Et quide potuisset dolere ille sanctus, iuxtà ac prudens Rex, eo q̄ in florem. 39. annorum ætate occidebat: quod deducit Abul. 4. Reg. 20. q. vlt. in fi. doctissimè. Dicit em Arist. Plato, Plinius, & omnes, illo annorū statu vigere hominem præ cæteris statibus. Vnde ipse ciulās dicebat, Ego dixi in dimidio dierum meorum, Vadam ad portas

Isai. 38.
4. Reg.

Expeditur causa ob quā Ezechias flebat instante morte.

inferi, vel, vt habent. 70. Ego dixi in excelso annorum, A &c. Quæsiui residuum annorũ meorũ. idest, quæro alteram meorum annorũ medietatẽ, quæ viuẽdâ superest. sequitur: Non videbo dñm Deum in terra viuentiũ hoc est. Promissionis factæ Dauidi, de eius semine nasciturĩ Christi, ego particeps non ero. Cõsonat Verbo. 70. Dixi: Non videbo salutare Dei, in terra viuentiũ. Per salutare Dei in scriptura intelligitur Verbũ incarnatũ, vt Lucę. 2. Quia viderunt oculi mei salutare tuũ, & habent Patres, Eusebius lib. 5. Demons. Euang. c. 35. & lib. 4. c. 37. Irineus lib. 3. c. 11. & omnes. Sedulo propterea obseruauit Leo Castren. ibi Isaiæ 38. verti posse: Non videbo Deũ dei, vt cõstet Ezechiam dolere q̃ filios non relinqueret, qui futuri B essent parẽtes Messię. Vnde adiecit, Generatio mea ablata est, & cõuoluta est à me, &c. Cur enim dicamus, tot lamentis, tanta animi cõsternatione, & eiulatu pene fœmineo, tantũ Regẽ prosequi mortẽ suã, nisi ob pręgrãdẽ aliquẽ & infelitũ casum, qualis erat promissiones de Christo vẽturo irritas fieri. Nec solus est Aug. huius veritatis assertor: nã Hiero. lib. 11. super Isai. c. 38. & antiquior vtroq; Iosephus lib. 10. Antiq. c. 3. idem habent expressè.

Luce. 2.

Ergo dolebant, & lamentabãtur Hebręi, si sine liberis morerentur: & eatenùs rei vxoriæ incũbebãt, ne Christus deforet, quẽ affore vehementissimè exoptabãt. Aut curabat filios habere, quia posse fieri existimabat vnusquisq;, vt ipse esset pater Messiæ, aut auus, atauus ve. Hoc habet etiã Lypomanus in Catena. Gen. c. 30. & prior illo D. Tho. in. 4. d. 30. q. 2. artic. 1. q. 1. & hac quidem intentione excusari poterant, qui tanto filiorum procreandorũ desiderio tenebantur. Quæ tamen nihil obstant, quominùs quidam alij viri sanctissimi ab hoc filiorum studio se continerent: quia non rem magnæ gloriæ apud Deum esse

Ex dictis liquet Hebræos odisse sterilitatem, quia timebant ne Messias deforet. Aut quia vnusquisque optabat ut Messias esset suus filius aut nepos, &c.

A esse existimabant, esse patres aut progenitores Messiæ secundùm carnē cùm perditissimi homines in serie progenitorum Christi numerantur, à Mattheo & Luca.

Non erat quid magnū esse patrem Messiæ secūdum carnē. Matth 1. Luc. 3.

SEd laxandi animi gratia sciendum, id quod primo loco adducebatur in secūdo argumēto, de filia Iepte deplorante virginitatem suam priùs quàm a patre mactaretur, à diuersis diuersimodè explicari. Fuere qui dicerent, vt fusissimè habetur in Abulen. super Iudic. 11. q. 96. Iepte nō occidisse filiā suam, sed potiùs reclusisse eam, quasi in monasteriū Sanctimonialiū, vt ibi coelibem vitam ageret, quo ad viueret Deo dicata cum reliquis sanctis fœminis, de quibus suprà ex scriptura. q. 1. post. Priùs sciendū

IX. An Iepthe occiderit filiam suam ut uouit.

B ex Abul. super Iud. 11. q. 50. turpiter & nefariè errasse dicētes flere illā suam virginitatem, hoc est, quod nō fuisset experta libidinē, ac venerem. Proinde dicit Abul. flere illam suā virginitatem nihil esse aliud quam flere se tam tenerā, & paruā tamq; præcociter, & immaturè mori. Aut flere q a sine liberis moreretur: nā vt visum est, & habet elegans testimoniū Oseæ, omnis gloria illorū erat à conceptu, ab vtero, & à partu. Sed redeamus ad rē. Sanè, vt vidimus ꝙ tūc tēporis fēminæ essēt pudicitiæ & castitatis studiosæ, instar nostrarū monialiū, arguit virginitatem nō omnibus fuisse contemptui, imò sanctioribus fuisse in

Ose. 9.

C pretio & honore. Quod verò primo loco dicunt, Iepthe nō interfecisse filiā suā, sed reclusisse eam in illud monasteriū, solebat mihi, vt fatear, placere multū, ꝑpter auchoritatē Lyrani id asserētis, plurimū verò propter rationes quas adducit: nam sic ait: Hebræi dicunt quod ipsam non immolauit, sed votum eius fuit relaxatū per ipsum Phinees. Et aliqui dicunt ꝙ fuit interpretatum per sapientes, quòd non deberet votum adimpleri per mortem filiæ innocētis. Vnde quædā glossa Hebraicā super illud verbū

Quòd Iepthe reclusarit filiā suā in monasterium Moniāliū.

gione, ac religiosa castitate permanerent. Plut. etiam in Symposiacis, & lib. de Iside & Osiride, scribit, AEgyptios sacerdotes castitatem inoffensam seruasse, atq; adeò illos à salis vsu abstinere solitos, vt pote qui caloris vi libidinē concitet. De quo plurima F. Mich. de Medina, de Sacrorum homi. continentia, lib. 1. c. 53. & lib. 3. c. 8. & Iodocus Clictouæus in Propugnaculo Ecclesiæ aduersus Lutheranos, lib. 2. per totum: Martinus etiam ab Ayala. p. 3. in Tract. de sacro cœlibatu, art. 1. Vvihelmus Lyndanus lib. 4. Panopliæ, c. 98. Multa etiam de fœminarum, atq; virorum castitate Gentilium, refert Cœlius etiam Rhodig. lib. 8. lectionum antiquarum. c. 1. & Author Catalogi gloriæ mundi. p. 2. Consideratione. 11. & p. 3. Consideratione. 39. & Tiraque. eruditissimus, locis citatis in lege. 15. Connub. à nu. 115. vsq;. 124. Præ ceteris verò nullus plura, nullus veriùs, & elegātiùs adducit exempla, quàm D. Hiero. lib. 1. aduersus Iouinianum. Ex quo temperare me non potui quin pauca hæc excriberem in superiorum cōfirmationem.

Salis usus.

Quoniam, inquit, intellexi in Commentarijs aduersarij, prouocari nos etiam ad mundi sapientiam, quòd nunquam hoc genus in sæculo sit probatum, & nouum dogma contra naturam, religio nostra prodiderit: percurram breuiter Græcas, & Latinas, Barbarasq; historias, & docebo, Virginitatem semper tenuisse pudicitiæ principatum. Referunt fabulæ, Atalantam Calidoniam Virginem semper in venatibus, semper in syluis, non tumentes vteros fœminarum, fastidiaq; conceptuum, sed expeditam, & castam amasse virtutem. Harpalicen quoque virginem Thraciam insignis Poeta laudare volens, non ampliùs habuit quid diceret, nisi virginem nominaret:

Elegantissima uerba D. Hiero. de laude Virginitatis apud Gentiles.

O de-

A *O decus Italiæ, Virgo.*

Chalciœcus quoq; filia illa Leo perpetua virgo pestilẽtiã patriæ, scribitur, spontanea morte soluisse: Et Iphigeniæ Virginis sanguis aduersos placasse ventos. Quid referam Sibyllas, quarum insigne, virginitas est: & virginitatis prę mium, diuinatio? Et inferiùs de Vestalibus multa. Et post pauca: Nec mirum hoc de hominibus, cum Mineruam quoq;, & Dianam, Virgines Deas finxerit error gẽtilium. Et inter duodecim signa cœli, quibus mundum volui putant, Virginem collocarint. Magna iniuria nuptiarum: vt ne inter Scorpios quidem, & Centauros, & Cãcros, & Pisces, & AEgocerotes, vxorẽ, maritumq; cõtruserint. Hæc ille. Quibus, ad virginitatis laudem pertinere dicit, quòd Virginis nomen sit ad cœlestia signa translatum: & tamen nomen Nuptiarum ibi locum non inuenerit, inter signa cœli, in quibus computantur Scorpius, Cãcer, Piscis, & Cẽtaurus, idest, Sagittarius, & AEgocerotes, idest, Capricornius. Et post multa tradit, quasdam excellentes personas, salua & impolluta matrum suarum integritate, genitas, & natas, dicens: Apud Gymnosophistas Indiæ, quasi per manus huius opinionis authoritas traditur, quòd Buddam principem dogmatis eorum, è latere suo virgo generauit. Neq; hoc mirum de barbaris, cum Mineruam quoq; de capite Iouis, & Liberum patrem de femore eius procreatos, doctißima finxerit Græcia. Speusippus quoq; sororis Platonis filius, & Clearchus in laude Platonis, & Anaxilides in 2. lib. Philosophiæ, Perictionem, matrem Platonis, phantasmate Apollinis oppressam ferunt: & Sapientiæ principem, non aliter arbitrantur, nisi de partu virginis editum. Sed & Timęus scribit, Pythagoræ Virginem filiam choro virginum præ-

Vnũ ex signis cœlestibus, Virgo, nullum nuptię.

B

Salua Matrũ virginitate plures natos credidere Gẽtiles.

C

præfuisse, & castitatis eas instituisse doctrinis. Ac ne nobis, Dominum saluatorem de virgine procreatum, Romana exprobraret potentia, auctores Vrbis & gentis suæ, Ilia virgine & Marte genitos arbitratur. Hæc de virginibus sæculi currens per multiplices historias, & properans sermo perstrinxit. Hæc D. Hierony. Quibus si addideris, quæ D. August. de Vestali virgine refert, lib. 22. c. 11. & lib. 10. c. 16. de Ciuit. nihil est quod desiderari possit vlterius.

Insigne miraculũ pro virginitate apud Gẽtiles

Inter magna, inquit, miracula Deorum suorum, profectò magnum illud est, quòd Varro commemorat, Vestalem virginem, cùm periclitaretur falsa suspicione de stupro, cribrum implesse aqua de Tiberi, & ad suos iudices, nulla eius parte stillante, portasse. Hæc ille. Cui concinit alterum alterius miraculum virginis Vestalis, quod refert Liuius, lib. 9. de bello Puni. Valer. Max. lib. 8. Ouid. in Fast. & August. 10. de Ciuit. c. 16. quod his verbis Hieronymus refert: Claudia Virgo Vestalis, cùm in suspicionem venisset stupri, & simulacrum matris Idææ in vado Tiberis hæreret, ad comprobandam pudicitiam suã, refert, cingulo duxisse nauim, quam multa millia hominum trahere nequiuerant. Meliùs tamen, inquit Lucani Poetæ patruus, cum illa esset actum, si hoc quod euenit, ornamentum potiùs exploratæ fuisset pudicitiæ, quàm dubiæ patrocinium. Hæc Hieronym. Per illum patruũ, intelligit Senecam, cuius hæc de Claudia sententia est, quòd fuerit quoddam infœlicitatis genus, egere patrocinio Numinis ad purgandam infamiam pudicitiæ. Vnam Vestalem ita castam oportet esse, vt nec falsus rumor vllus de illa possit oriri. Quod obseruauit Erasmus ibi in scholijs num. 40. & consonat huic, quod Pericles apud Thucididem, plurimam in muliere virtutem esse, ait, vt ne

Aliud insigne miraculũ.

Perfecta Virgo illa est, de qua nec falsus rumor oriatur

de

A de virtute quidem illius ad homines fama emanet. Quod tamen ego mihi persuadere nolo, & nequeo, vt scilicèt; nullus mulieribus campus relictus sit, in quo earum virtus excurrere, & cognosci possit. Nam si tùm diuinas, tù humanas percurrere vellemus historias, tantus nobis occurreret castissimarum & excellētissimarum mulierum chorus, vt nedum eas laudandi, sed neq; enumerandi finem facere possemus. Innumeras retulit & collegit Tiraquell. in. 11. leg. nu. 30. Ex Plut. lib. de Claris mulie. Philippo Bergomen. Rauisio Textore. Sed valeāt hæc, quæ à nostro instituto paulatim nos auocant, & ad id quod cepimus, reuocemur.

B

V. *Vnicus locus producitur ex uet. test. in laudē uirginitatis.*

QVinto loco, accedant veteris testamenti authoritates. Quarum, cum multæ sint, quæ ante vestros oculos constitui hodie à me possent, illam seligo, breuitati consulens, quæ habetur apud Isai. c. 56. Hæc dicit Dominus Eunuchis, &c. dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filijs & filiabus. Hunc locum deprauant nostri temporis Hæretici Lutherani, de quorum fonte Petrus Vermelius, cognomento Martyr, Florentinus, hanc hausit doctrinam. Præmium illud quo Deus pollicetur daturum se Eunuchis nomen melius à filijs & filiabus, hoc est, melius nomen quàm sit illud quod habere poterant à filijs & filiabus, idest, à generatione, & posteritate, non promitti virginibus, aut alijs quibusq; spontaneum seruantibus cœlibatum, sed Eunuchis, qui à natura, vel ab hominibus, ad Veneris vsum inepti sunt redditi. Quasi voluerit Deus eos consolari, quòd à delicijs essent carnis exortes. Verùm impudenter hac in parte mentiuntur hęretici: nam sancti patres Ecclesiæ, ante quos oppilare, & obstruere ora debet tota horum Nouatorum cohors, de Eunuchis, qui propter

Isai. 56.

C

Eunuchi, quos laudat scriptura, sunt uirgines, non uero castrati.

regnum cœlorum se castrant, hoc est, voluntariam seruant virginitatem, locum illum interpretantur. Ita D. Aug. lib. 1. de sancta virginitate. c. 23. & c. 24. & lib. 14. contra Faustum in fine. Ambrosius in Exhortatione ad Virgines, non longè à principio: & in institutione Virginis, c. 6. D. Gregor. 3. p. Pasto. c. 29. Orig. Hilar. Hiero. Chrys. Euthy. Theophil. in illum locum Matth. 19. Nam Eunuchos, qui vel à natura, vel ab arte facti sunt, non tanto sancti Patres dignantur honore, imò diris, & amarulētis verbis solent prosequi. Et vice omnium sonent trium verba præconum Christi, Basilij Magni, & eius familiarissimi Gregorij Nazi. & huius discipuli D. Hieronymi. Ergo Basilius Epist. 87. ad Simpliciā: Ignominiosum illud, ac perniciosum Eunuchorum genus: genus, inquam, nec fœmineum, nec masculum: in saniens in mulieres, inuidiosum, vilis pretij, animo feroci, effœminatum, ventri deditum, fractum, illiberale, furiosum, & zelotypum, &c. Verùm hæc omnia, alioqui acerba, & rigida probra, vmbra sunt si conferantur cum tam multis illis quæ dicit idem Magnus Basil. lib. de Vera virginit. vbi post multa, & ante plura, quæ in Eunuchos iactat, refert de quodam Eunucho qui cum virgine quandam vitioso cōplecteretur affectu, totusq; toti affusus, non haberet quo posset concupiscentiæ suæ satisfacere, dentibus vtebatur, ardentem in carne concubitus rabiem morsibus indicans. Hæc Basilius. Greg. Nazi. in Monodia in vitam Basilij, de Eunuchis loquens, sic dicit: Viri nāq; sunt inter mulieres, ad eas custodiendas, oblectandasq;: mulieres verò inter viros ad omnia obscœna patienda. Hieron. lib. 15. Cōment. in Isai. c. 56. Ergo in Eunuchis, ait, quos laudat Isaias, nequaquam illi intelligendi sunt, quos ardens Poeta describit,

Nec non infœlix ferro truncata iuuentus,

Matt. 19.

Aduersus Eunuchos odium vehemens sanctorum Patrū.

A B C

A *Atq; excecta virum.*

sed illi de quibus Dñs in Euangelio loquitur, Qui se castrauerunt propter regnum cœlorum. Francis. Forerius eleganter & religiose hunc locum Isaiæ versat, qui omnino videndus ibi est: simul cũ Mich. de Medina, lib. 3. de sacro. hom. cont. c. 10. & 31. Castro de heresibus. lib. vltimo verbo, Virginitas.

Matth. 19.

Non fert animus apologiam contra Hereticos, pro virginitate facere, nam hoc me onere iam dudũ viri nostra tempestate grauissimi, exonerarunt: Albet. Pyghius controuer. 25. Lindanus lib. 4. Panopliæ Euãg. Canisius lib. 2. de Maria deipara. c. 14. Michael de Medina latissimè, B Clictoueus, Martinus Ayala, Stunica, & alij sanctæ virginitatis vindices. In quam nostri temporis heretici infrementes, procacissimè debacchati sunt, Lutherus, Bucerus, Oecolampadius, cœlibes illi quidem primùm, ac sanctissimum monachatus institutum professi, post à sacratissimis religionibus apostate, perfrictissimæ frontis, & effrænatissimæ libidinis. Suscitarunt isti ab inferis, & exhumarunt Arrianorum vetustissimum in virgines odium: qui tàm erant virginibus infesti, teste Theodoreto, lib. 2. histo. Eccl. c. 14. & lib. 3. c. 6. vt virginum sanctarum aluos dissectos, hordeoq; impletos, porcis & equis obijcerent. C At abominabile & execrandu horum dogma meis nunc impugnationibus non eget.

His tenui calamo præiactis, explicemus locũ Deut. 7. Nõ erit in te sterilis, &c. quo sancta videtur virginitas lædi, ac lacerari. Simile etiã est quod Exodi. 23. dicitur, Non erit infœcunda, nec sterilis in terra tua. His enim locis, ceu arietibus militaribus Hæretici in virginitatis arcem, alioqui munitissimam, ruunt.

VI. Argumenta aduersus virginitatẽ, ex locis scripturæ. Deut. 7. Exod. 23.

Secundo obijci nobis potest cõmune totius Hebraici

populi interpretamentum, sic intelligentis loca allegata, A quasi miseriæ & infœlicitatis nota esset sine liberis decedere: contrà verò gloriosum longam filiorum seriem recensere. Quocirca vulgare erat omnium proloquium, Maledictus qui non reliquerit semen in Israel. Quod licèt Orige. homil. 11. in Gene. de semine spirituali intellexerit, tamen negari non potest de carnali omnes Hebræos illud intelligere. Vnde maledictioni & ludibrio obnoxios se esse putabant, si sine liberis decederent. Id nos probemus, Iudicum. 11. filia Iepte iam iam à patre suo mactanda, duorum mensium inducias efflagitat, quibus suam deploraret virginitatem, hoc est, vitam steriliter B actam. Rachel etiam tantoperè matrem se esse desiderabat, tantoperè dolebat suæ sterilitatis, vt virum suum queribunda, & moribunda interpellaret, dicens, Genes. 30. Da mihi filios, alioqui moriar. Quos cum suscepisset, lætabunda hæc in verba prorupit: Abstulit Deus à me opprobrium meum. Sara filia Raguelis Tobi. 3. deprecabatur Deum, se vt ab sterilitatis improperio liberaret. Isai. etiam cap. 5. habetur quòd tempore destructionis Hierosolymitanæ, septem mulieres apprehensuræ erant virum vnum, & dicturæ ad eum, Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur: tantum- C modò inuocetur nomen tuum super nos: aufer opprobrium nostrum. Qui locus ad litteram, cuius est primùm habenda ratio, significat, mulieres illas tantò generandi filios amore capiendas esse, vt certatim ad vnum virum, alijs deficientibus, deberent recurrere, dicentes, Nolumus à te panem, non vestem, licèt hæc alioqui vxores à viris, iure suo petere soleant, etiam miseris, & inopibus: Id ergo solum volumus, vt nomine tuo cognominemur, & insigniamur, vo-

citent

Vulgus Hebræorum putabat, maledictos steriles, & infœcundos.

Iudic. 13.

Gene. 30.

Tob. 3.

Isai. 5.

A citent nos, la de fulano: Aufer opprobrium nostrum. Suscipiamus ex te liberos, non obeamus sine liberis. Sanctus etiam Zacharias, & Elisabeth eius vxor idem vehementissimè exorabant Deum. Et demum frequentissima huius veritatis testimonia in scriptura reperire, facillimum est passim.

Tertio etiam opponi potest aduersus quartã catholicorum probationem, vt pila pilis minentur, etiam apud Ethnicos homines pluris factos coniugatos, quàm cœlibes. Plato sub fine dialog. 6. de legibus, eos qui annis triginta quinq; transactis in sua ciuitate coniugẽ non haberet, neq; habere vellent, pecunijs & honoribus mulctari constituit. Lycurgus etiam, vt habet Plutar. in vita eius, cœlibibus grauissimam ignominiam inussit. Arcebãtur, inquit, in gymnicis ludis, à spectaculo: per hyemem verò principes iubebant, eos in orbem nudos in forum circumire. Romanarum etiam tabularum ea lex erat, censores in ciuitate cœlibes esse prohibento. Et huiusmodi plura alia. Contra verò, neq; in sacris, neq; in profanis legibus, vnam aut alteram reperire licet, in qua virginitas, aut cœlibatus hominibus præcipiatur.

Pœna cœlibibus imposita apud Ethnicos.

B

C VII.

Respõdetur ad argum.

VErùm has calumniãtium vires infringere, nobis erit perfacile. Nam quod primo loco obijcitur ex Deut. c. 7. & Exo. 23. ex apertissima inconsideratione contextus sacri obortum est. Neque enim illic præcipitur, vt nullus sit sterilis, sed externa quædam fœlicitas promittitur seruantibus legem Dei. Itaque illa verba non sonant præceptum, sed benedictionem. Nam sic dicitur: Benedictus eris inter omnes populos: non erit apud te sterilis vtriusque sexus, tàm in hominibus quàm in gregibus tuis: auferet Dominus à te omnem langorem. Ita Lyr. Iud. 11. Rursus, quòd non sit præceptum hoc, inde perspicuum fit,

Quòd illa uerba, Non erit in te sterilis, nõ sunt præceptum, sed benedictio.

sit, quòd non dicit, Non erit apud te Virgo, aut cœlebs, A
sed, Non erit apud te sterilis: cum verò sterilem esse non
sit in hominis arbitrio, & potestate situ non debuit neq;
potuit à Deo præcipi. Præterea, si ibi edicitur præceptū,
sanè brutis & iumentis præceptum etiam iniunxisset
Deus: nam dicit, Non erit in te sterilis, tàm in homini-
bus, quàm in gregibus, at bruta præcepti nō sunt capacia.

Obiectio. Sed adhuc stat difficultas: nam si benedictio diuina
erat filijs abundare, & diuina pollicitatio eos vt gignerēt
in magno numero: non apparet, qua ratione qui virgini-
tatem & cœlibatum colerent, gratum Deo facerēt. Ad-
de quòd maledictos & exosos à Deo se esse putabāt, qui B
absque liberis decedebant.

Responsio prima. His respondemus primò, Deum id solum fuisse pol-
licitum, quòd nullus eorum futurus esset sterilis: non
verò quòd omnes deberent inire coniugia, & filios pro-
pagare. Nam quod nullus eorum esset sterilis, ad fœlici-
tatem nonnullam spectabat, cùm sterilitas alioqui mon
strum quoddam & error naturæ videatur. Quòd verò
vulgò putabant indictam esse maledictionem non relin-
quentibus semen in Israel, errabant planè toto cœlo, vt
alias sæpe nam similiter ex eo quòd Deus dixerat, Non
videbit me homo, & viuet: colligebant illi, quanuis sini- C
strè: Non stat quempiam videre Deum, quin statim
subito pauore correptus, ac si phantasma viderit, moria-
tur. Ac proinde à Dei visione maximopere abhorrebant,
ceu à re mortifera. Hæcque erat communis Hebræorū
opinio. Et quanuis id non testarētur expresse Tertu. lib.
cōtra Praxeā, & Lyra Iudic. 6. Abul. q. 29. & 30. habetur
apud lib. Iudic. 6. & 13. vbi Gedeon, & coniuges illi me-
tu perterriti ac concussi, putabant iam mori se, quasi
Deum vidissent. Est & aliud exemplum appositum,

Errabant Iudæi putātes steriles esse maledictos.

Exo. 33.

Iud. 6. & 13.

A Exodi, vbi, ex eo quod lex precipiebat, diligere amicum, illi peruersè deducebant, licere sibi odisse inimicos. Mat. 5. sic ergo, ex eo quòd pollicebatur Deus sterilitatem à coniugibus absuturam, inferebant illi præceptum esse de vacando liberis & maledictos esse, qui eos non haberent. Verùm quàm rectè, vel cæci vident.

Exod. 21.
Matt. 6.

Respondeti potest secundò, non semper hominibus illius sæculi, Deum id quod melius erat, polliceri, sed id quod pro eorum desiderio & appetitione, imò pro eorum imperfectissimo captu erat optabilius. Non enim dubium est, quin diuitias tẽporarias abdicare, ac in pau-

Responsio. 2.

B pertate viuere semper fuit longè præstantius, ac perfectius quàm bonis temporalibus scaturire. Nihilominùs quia homines (quod eorum est innatum ingenium) per mare pauperiem fugiunt, per saxa, per ignes, ideò Deus in veteri testamento, qui perfectorum non erat status, pollicebatur diuitias passim. Isaie. 1. Si audieritis me bona terræ comedetis. Et in Psalmo omnium elegantissimo, Parasti cibum illorum, quoniam ita est præparatio eius. Idest, quoniam id homines sibi præparari percupiunt. Sic hominum vulgò id est ingenium, vt posteris gaudeant, ac sui expressam imaginem transfusam in altum

Hominibus veteris test. non p. omittebat Deus id quod melius, sed id quòd eis gratius erat.
Isai. 1.
Psalm. 64.

C velint relinquere. Quod locus ille. 2. Regu. 7. in sensu germano elegantissimè demonstrat, vbi Sanctus Dauid cum à Deo impensiùs longam seriem posteriorum efflagitaret, post multa sic dixit: Hęc est enim lex Adam Domine Deus, hoc est, Hæc est communis hominum conditio, id ingenitum studium, & inclinatio, vt exoptent filios habere, ac magnas, & opulentissimas domos, & habitis gaudeant. Quoniam, inquit, ita est præparatio eius: Et, Hęc est lex Adã, Dñe Deus. Mutuò enim se hæc duo loca iuuat. Hanc certè ob causam duplicem.

2. Reg. 7.
Nota hæc loca maximè.

psal-

psalmum conscripsit Dauid, vt vberem filiorum copiã polliceretur timentibus nomẽ Dei: Beati, inquit, omnes qui timet Dominum, &c. Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ: Filij tui sicut nouellę oliuarum, in circuitu mensæ tuæ, Ecce sic benedicetur homo, qui timet dominum. Quod per epiphonema dictum, exaggerat præcedentia. Et Psal. sequenti, Nisi dominus ędificauerit domum, &c. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini, filij, merces, fructus ventris. Hęc, inquam, est hęreditas, & benedictio digna quam à Deo speremus, & quam Deus tribuat. Filij, nominatiuus est. Filij ergo, qui sunt fructus ventris, est merces, & hęreditas dilectorum Dei. Cum ergo dederit dilectis suis somnum. Antithesis est illius, Vanum est vobis ante lucem surgere, & laborare: nam dilectis suis etiam non laborantibus, sed sedentibus & dormientibus, dabit Deus mercede, filios, fructum ventris. Deum enim esse, à quo specialiter sperandi essent filij, semper intellexerunt Hebręi. Vnde, vt obseruauit Hamerus, super Gene. c. 30. trium rerum claues sibi Dęus assumpsit, & reseruauit, & est communis traditio Hebræorum, scilicet, clauem cœli, clauẽ vitæ & mortis, clauem vuluę. Nam, quod ad hoc vltimũ attinet, per verbum claudendi & aperiẽdi, tribuere solet scriptura Deo, sterilitatis & fœcunditatis vim. Conclusit dominus vuluam eius, Aperuit vuluam eius. Passim sup petunt exempla. Imò à verbo claudendi deriuatam vocem, quæ significat sterilitatem, dicunt Hebræi, scilicèt, Foreri. in c. vltimo Isaiæ. Itaque totus psalmus. 126. qui incipit, Nisi dominus ædificauerit domum, ad hoc propositum est confectus. Sed modum scripturæ loquendi, quæ phrasi ædificandæ domus, vtitur pro generatione filiorum, explicemus. Exodi. 1. sic dicitur: Quia timuerunt

Psal. 127. *Psal. 126.* *Tres claues sibi Deus reseruauit, cœli, vitæ, & vuluę: ex traditione Hebræorũ.* *Aedificare domos, idem est quod gignere filios, apud Hebræos.*

A B C

A tunt obstetrices dominũ ædificauit eis domos, id est, dedit eis copiam filiorũ. Eis, inquã, siue obstetricibus Ægyptijs, siue hominibus Hebræis, nam pronomen, eis, ambiguum Hebraice ibi est. Tractat Aug. 15. de Ciuit. c. 19. vbi adducit illud Virgil. Æneidos 1.

At domus Assaraci.

Et subdit Aug. imitatum esse Virgilium sacras literas, in quibus dicitur Domus Iacob, tã ingens populus Hebræorum sed hæc extra litem posita sunt.

Psalm. 113.

Ad secundum obiectum, iam patet, nihil gloriæ detrahi virginitati, ex eo qđ vulgus illud Hebræorum existimaret, maledictionẽ sterilibus iniunctã esse. Nã existimatio erat præpostera, & fallax, vt vidimus. Verùm nõ est ideo exhausta difficultas: nã sanctos homines & pias fœminas consideratissimè doluisse scimus, de sterilitate, vt patet ex argumento adducto.

Crescit hinc difficultas.

B

VIII.

DIuus P. N. Augustinus, cuius est scripturarum inuolucra enodare, lib. 2. de Mirabilib⁹ sacræ Scripturæ c. 28. disputãs causas, ob quas S. Ezechias apud Isaia & 4. Reg. tã acerbè lachrymabatur immaturã mortem sua, dicit, ideo dolere Regem illum, quòd sine liberis decedere se è viuis videbat. Et addit: Quia in Christi venturi generatione sui generis prosapiam, in throno Dauid lucernã non dereliquit. Itaq; dolebat Rex, quia cũ fide crederet, de suis posteris Mesiã generandũ, & videret se sine liberis mori, suspicabatur spes de Mesia frustratũ iri. Et quidē potuisset dolere ille sanctus, iuxtà ac prudens Rex eo q in florentē 39. annorum ætate occidebat: quòd deducit Abul. 4. Reg. 20. q. vlt. in fi. doctissimè. Dicit enim Arist. Plato, Plinius, & omnes, illo annorũ statu vigere hominem præ cæteris statibus. Vnde ipse ciulãs dicebat, Ego dixi in dimidio dierum meorum, Vadam ad portas

Causa præcipua, ob quã in veteri testa. dolebant qui filios nõ habebant.

C

Isai. 38.
4. Reg.

Expeditur causa ob quã Ezechias flebat instante morte.

inferi, vel, vt habent. 70. Ego dixi in excelso annorum, &c. Quæsiui residuum annorũ meorũ. idest, quæro alteram meorum annorũ medietatẽ, quæ viuẽda superest. sequitur: Non videbo dñm Deum in terra viuentiũ. hoc est. Promissionis factæ Dauidi, de eius semine nasrituri Christi, ego particeps non ero. Cõsonat Verbo. 70. Dixi: Non videbo salutare Dei, in terra viuentiũ. Per salutare Dei in scriptura intelligitur Verbũ incarnatũ, vt Lucę. 2. Quia viderunt oculi mei salutare tuũ, & habent Patres, Eusebius lib. 5. Demons. Euang. c. 35. & lib. 4. c. 37. Irineus lib. 3. c. 11. & omnes. Sedulo propterea obseruauit Leo Castren. ibi Isaiæ. 38. verti posse: Non videbo Deũ dei, vt cõstet Ezechiam dolere ꝙ filios non relinqueret, qui futuri essent parẽtes Messię. Vnde adiecit, Generatio mea ablata est, & cõuoluta est à me, &c. Cur enim dicamus, tot lamentis, tanta animi cõsternatione, & eiulatu pene fœminea, tantũ Regẽ prosequi mortẽ suã, nisi ob prægrandẽ aliquẽ & infestũ casum, qualis erat promissiones de Christo vẽturo irritas fieri. Nec solus est Aug. huius veritatis assertor, nã Hiero. lib. 11. super Isai. c. 38. & antiquior vtroq; Iosephus lib. 10. Antiq. c. 3. idem habent expressè.

Lucæ. 2.

Ergo dolebant, & lamentabãtur Hebręi, si sine liberis morerentur: & eatenùs rei vxoriæ incũbebãt, ne Christus deforet, quẽ affore vehementissimè exoptabãt. Aut curabat filios habere, quia posse fieri existimabat vnusquisq;, vt ipse esset pater Messiæ, aut auus, atauus ve. Hoc habet etiã Lypomanus in Catena Gen. c. 30. & prior illo D. Tho. in. 4. d. 30. q. 2. artic. 1. q. 1. & hac quidem intentione excusari poterant, qui tanto filiorum procreandorũ desiderio tenebantur. Quæ tamen nihil obstant, quominùs quidam alij viri sanctissimi ab hoc filiorum studio se continerent: quia non rem magnæ gloriæ apud Deum esse

Ex dictis liquet Hebræos odisse sterilitatem, quia timebant ne Messias deforet. Aut quia vnusquisque optabat ut Messias esset suus filius aut nepos, &c.

A esse existimabant, esse patres aut progenitores Messiæ secundùm carnē cùm perditissimi homines in serie progenitorum Christi numerantur à Mattheo & Luca.

Non erat quid magnū esse patrem Messiæ secūdum carnē. Matth 1. Luc. 3.

SEd laxandi animi gratia sciendum, id quod primo loco adducebatur in secūdo argumēto, de filia Iepte deplorante virginitatem suam priùs quàm a patre mactaretur, à diuersis diuersimodè explicari. Fuere qui dicerent, vt fusissimè habetur in Abulen. super Iudic. 11. q. 96. Iepte nō occidisse filiā suam, sed potiùs reclusisse eam, quasi in monasteriū Sanctimonialiū, vt ibi coelibem vitam ageret, quo ad viueret Deo dicata cum reliquis sanctis foeminis, de quibus suprà ex scriptura. q. 1. posit. Prius sciendū

IX. An Iepthe occiderit filiam suam ut uouit.

B ex Abul. super Iud. 11. q. 50. turpiter & nefariè errasse dicētes flere illa suam virginitatem, hoc est, quod nō fuisset experta libidinē, ac venerem. Proinde dicit Abul. flere illam suā virginitatem nihil esse aliud quam flere se tam tenerā, & paruā tamq; præcociter, & immaturè mori. Aut flere q̄ sine liberis moreretur: nā vt visum est, & habet elegans testimoniū Oseæ, omnis gloria illorū erat à conceptu, ab vtero, & à partu. Sed redeamus ad rē. Sanè, vt vidimus q̄ tūc tēporis, feminæ essēt pudicitiæ & castitatis studiosæ, instar nostrarū monialiū, arguit virginitatem nō omnibus fuisse contemptui, imò sanctioribus fuisse in

Ose. 9.

C pretio & honore. Quod verò primo loco dicunt, Iepthe nō interfecisse filiā suā, sed reclusisse eam in illud monasteriū, solebat mihi, vt fatear, placere multū, ppter authoritatē Lyrani id asserētis, plurimū verò propter rationes quas adducit: nam sic ait: Hebræi dicunt quod ipsam non immolauit, sed votum eius fuit relaxatū per ipsum Phinees. Et aliqui dicunt q̄ fuit interpretatum per sapientes, quòd non deberet votum adimpleri per mortem filiæ innocētis. Vnde quædā glossa Hebraica super illud verbū

Quòd Iepthe reclusserit filiā suā in monasterium Monialiū.

Indic. 11. Dimitte me vt circumeã mõtes, sic dicit, idest sapiẽtes in lege, quia forsitan inuenient modũ relaxationis, seu interpretationis voti tui. Et mox: sine præiudicio dici potest, ꝙ filia Iepthe non fuit sacrificata Dño per morte corporalẽ, sed potiùs per ciuilẽ, seu spiritualem, eo modo, quo religiosi dicuntur mũdo mortui, &c. Hæc Nicol. quem Vatab. sequitur. Quia tamẽ Patres cõmuniter tenent, ꝙ vere & propriè eã occiderit, eis assentiendũ est, dissentiendum verò à Lyrano & Vata. Id habet D. Aug. 1. de Ciui. c. 21. & q. 49. super Iudicũ, latissimè; & Ambr. lib. 1. de officijs. c. 50. Greg. Nazianz. Oratione de Machab. Athana. in Synopsi lib. 7. D. Hiero. & oẽs. Id etiã habetur in Con. Toletano. 8. c. 2. Inter probandum ꝙ iuramẽta illicita nõ sunt seruanda. Ad idẽ hoc adducit D. Tho. 2. 2. q. 88. ar. 2. ad. 2. Et quamuis sancti & Concilia tacerent, loqueretur ipse textus biblicus; nam habet, ꝙ Iepthe vouit occisurum se suã filiã: & deinde dicit ꝙ fecit ei sicut vouerat. Vnde Caiet. ibi Iudic. 11. non solũ credit quod Iepthe eã occiderit, sed quod obtulerit eam in holocaustum, id est, totã absumpserit. Quod explicat Abulen. ibi dicẽs. q. 52. quòd eã priùs occidit: post ea cremauit, vsq; quo redacta est in cineres: & sic eam dicauit Domino.

Vera sententia qd Iepthe occiderit filiam suam.

Indic. 11.

X. Restat testimoniũ quoddã explicãdum, quod de Zacharia inducebatur in. 2. argumento. Nã primum, ꝙ filios à Deo peteret, eadem habet explicationem, quam habuerũt cętera testimonia. Duo tamen sunt quę circa hanc Zachariæ petitionẽ & orationẽ, cõsiderari possunt, licèt in eorũ tractatione tãtisper à proposito diuagemur. Hęc enim est presentis actus cõditio, in quo aliqua iocũdę vtilitatis illecebra tędiosam disputationẽ leuare, necessum est. Igitur in libro quodã Gnosticorũ, cuius meminit Epiphanus, li. 1. Panarij, narrabatur, Zacharia ingressũ templum

Zachariam ingressum tẽplum dicunt qui iã vidisse asinum.

A templum ad orandum, vidisse formam quãdam asinino capite præditam, quam cum reuelaro vellet, is qui visus est, vocis & linguæ vsum illi ademit: sed ademptum paulò post restituit. Tandem hinc consuetudo inoleuit, vt sacerdos ingrediens ad sacra peragenda, tintinnabula vestimento appensa gerat, quo sonitu ad monitus Asininus ille Deus, se occultet, ne forma eius intépestiuè cõspecta, interitum afferat spectatori. Occasione huius Christiani olim accusati ab Ethnicis sunt, quòd Iudæis permixti asinum, Iudæorum numen, colerent. Tertulli. tamen in Apologetico autumat, Cornelium Tacitum lib.5. ansam

Gentiles imputabant Iudæis & Christianis quòd Asinum colerent.

B dedisse huic suspicioni: nam dicit, Iudæos ex AEgypto pulsos, cum in vasta Arabiæ solitudine siti macerarentur, ab asinis syluestribus, qui de pastu ad potum petebant, aquarum fontes didicisse: & beneficij memores bestiam diuinis honoribus coluisse, & eius effigiem in templo cõsecrasse. Inde Christianos, vt Iudaicæ religionis propinquos, asinum colere suspicabantur Gentiles. Vnde tempore Tertulliani, fuit locator quidam asinorum, qui ante eorum stabulum, appendere tabulam ausus est, in qua depictus erat homo semiasinus, seu asinus semi homo, cum hac inscriptione: Deus Christianorum Onony chitis, id

C est, Asiniunguius. Refert Syxtus Sen. lib.2. Biblioth. veri Mariæ stirps. Quem locum consulat Lector. Verùm caueat, ne in immediatè præcedentem annotationem conijciat oculos, nam nõ solùm si coniecerit, eos statim auertet sabitur, sed & stomachum cõtinere vix poterit à nausea, spectaculo turpissimæ deformitatis, & deformissimæ turpitudinis concitatus.

Alterum quod fidem astrinxi dicturum me, adducitur à D. Aug. tomo. 4. lib. 2. Quæstionum Euangel. c. 1. & est consideratione obseruatum, quòd Zacharias, tempore

Zacharias in templo non orabat pro filijs, sed pro aduectu Messiæ.

illo quo templum ingressus est ad precandum Deum, (fungebatur enim tunc temporis sacerdotio in ordine vicis suæ) tunc, inquàm, non deprecabantur pro habendis filijs, quia vero simile non est, cum sacerdotio publico fungeretur, & offerret pro salute populi, & redemptione hominũ (expectabat enim foris totus populus offerentem ipsum intrà) quòd relictis publicis votis, homo senex, vxorem habens sterilem & anum, de rebus priuatis ageret. Et probari hoc potest primò, quia Angelus qui ei apparuit, dixit, Exaudita est deprecatio tua, & vxor tua Elisabeth pariet tibi filiũ. Erat aũt munus sacerdotis officio sacerdotali in templo fungentis, petere Mesiam redemptorẽ. Hanc ergo communem petitionem exauditã esse, dixit Angelus à Deo, & in signũ eius adiecit, Vxor tua pariet, &c. Secundò, quia promittenti Angelo filiũ nõ credidit Zacharias, desperabat ergo se filios habiturũ, tantũ abest vt eos efflagitaret. Alias huius cõiecturas adductas videbis in Theophilacto & Caiet. ibi Luc. 1. Igitur non orabat Zacharias contra sterilitatem, & orbitatẽ filiorũ.

Luc. 1.

XI.

Explicatur illud, Crescite, & multiplicamini. Gen. 1.

Restat testimonium Gen. 1. Crescite & multiplicamini, explicandũ. Nã pro tempore, quo hęc verba dicta sunt, nõ potest dici quod virginitas licite seruaretur. Hoc vt explicemus, præmittamus, fuisse quosdam, qui non de carnali corporum fœcunditate & filiorũ naturalium copia, sed de mentium & animorum spirituali virtute propaganda, illud Genesis intelligerent. Et in eo quod sequitur, Implete terram, & dominamini eius, per terram intelligebant carnem, quam pręsentia sua implet anima: ita tamen, vt post peccatum, fœcunditatem spiritualem in carnalem conuersam esse dicerent. Ita refert Aug. lib. 14. de Ciuit. c. 21. & 22. & fauet huic parti in lib. de Genes. contra Manicheos. c. 19. & lib. 13. confes. c. 4. & de bono coniugali.

Opinio quod ante peccatũ non potuerunt parentes nostri misceri carnaliter.

A iugali c.2.& lib.1.de serm.Dom.in monte.c.21. & Chrysost.lib.de Virgin.c.27.& homil.18.in Genes.& Gregor. Nissenus,lib.de Creatione hominis. c.28. & Damascen. lib.2.de fid.Orthodox.c.vltim.& lib.4.c.16.&.25. Quod non semel approbat Abulensis super Genes. 1. & fauet Mag.in.2.Sent.d.20.dicens: Ad gignendos filios parentes nostros in paradiso misceri non potuisse, nisi post peccatum. Cæterum breui nos ab hac eximemus quæstione, nam constanter asserimus, illa verba, Crescite & multiplicamini, ad carnalem filiorum propagationem pertinere. Itaq; si status innocentiæ perdurasset, ibi in paradiso, B carnali copula se prothoparentes nostri, & eorum filij miscuissent. Tractat neruosè & eleganter Aug.lib.14.de Ciuit.cap.22. Orige.homil.1.in Genes. Rupert. & Iunil. vt in Cathena Lypomani Genes.1.& in Syxto lib. 5. annot.20.21.&.63. Michaele de Medina latissimè, lib.5.de sacror.hom.cont.controuersia.2.c.1. Vbi patrum dicta explicantur, simul & in D.Thom.1.par. quæstione. 98. articul.2.

Quòd carnalis copula nō est pena peccati, sed conditio naturæ

Nunc respondeo: Verum esse illis verbis, Crescite & multiplicamini, contineri præceptum: non tamen pro quocunq; statu, ac tempore, sed pro illis mundi primor- C dijs, donec humana species extenderet propagines suas, hoc est, multiplicarentur homines. Recte Scotus in.4.d. 26.q.vni.§.Per hoc patet, ait: Crescite & multiplicamini, est institutio per modum præcepti affirmatiui, ita quòd obligat, non ad semper, sed tempore necessitatis. Idem habet Mag.eadem.d.S.Tho.1.p.q.98.ar.2.ad.3.in fin. Historia Schol.in Gen.c.29. Lyran.in.lib.Iudic.cap.11. Quocirca id quod in eadem Hist.Schol.c.29.refertur ex Strabo, quod post mortem Abelis vouit Adam non vltra vxorem suā se cogniturum, tamen ibidem dicitur, Deo per

Initio mundi erat præceptum de matrimonio.

Ange-

Angelum præcipiente, fregisse votum. Imo Iosephus refert Adamum extincto Abele, & Caim effugato, procreationi filiorum vehementiùs quàm antea, studuisse: nam existimabat præceptum id sibi esse à Deo. Id etiam ex Iosepho refert Ioa. Nauclerus in Chronographia, Volumine. 1. Generatione. 2. Vnde nescio quid moueri Michaelē de Medina, se vt communi Theologorum sententiæ opposuerit in hac parte, nam dicit lib. 4. de sacrorum hom. continent. Controu. 2. c. 3. & . 4. neq; in communi, neq; in singulari vsquam obligatos esse, aut obligari posse homines ad contrahendum matrimonium. Sed eius obiectiones frigidæ sunt, licet ipse ardentissimè se existimet, quod intendit efficere. Verùm nos alia necessaria vocant.

Genes. 2. Nō est bonū hominē esse solū

Illud verò Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum, quo Hæretici quasi Babylonias cœperint, triumphant, facilè, & eleganter explicatur ex Glossemate Vatabli, quod ibi sic habet: Dicunt Hebrei hoc loco, vocem Hebræam, Tob, significare perpetuitatem, & diuturnitatem, quasi dicat, Non bonum est, vt semper solus permaneat, non enim diù duraret humana natura. Hæc ibi. Præstantior etiam est Caiet. Glossula ibi Genes. 2. nam dicit: Nomen Adam ex propria significatione significat hominem: ex appropriatione autem significat primum virum creatum. De primo enim viro dicitur, Non est bonum esse solum ipsum. Hæc ille. Quibus docemur, verba illa non de quouis homine, sed de solo Adamo dicta, quòd scilicèt, nō erat bonum ipsum esse solum, eò quòd si solus absq; coniuge maneret, species non cōseruaretur: at cæteris, postquàm multiplicatum est genus humanū, bonum est esse solos, & melius, quam sociatos coniugio, vt dicit Paulus.

1. Cor. 7. Matt. 19.

Ad

A Ad tertiam obiectionem dico, Cœlibatum interdum prohibuisse Gentiles, non quòd cœlibum castimoniam auersarentur: sed quòd cœlibum status erat apud Gentiles licentiosum viuendi genus. Quia sub continentiæ prætextu vagam quandam, & promiscuam libidinē exercebant. Aut dico cū D. Chrysostomo in sermone, Quod regulares fœminæ viris cohabitant. to. 3. apud Gentiles Virginitatis florem non floruisse, ingenuè fatentes, rem suprà naturam esse: & ea propter omnibus gentibus admirationi fuimus, ait ibi Chry. vbi elegātissimè loquitur. Virginitas ergo propria est Christianorum virtus. Idcirco parùm refert quòd Gentiles infestos se ei exhibuerint.

Gentiles interdum præcipiebant nuptias, ut maiora mala euitarētur.

B

XII.

De numero filiorū Adā.

QVod si hæc te adhuc cura remordeat, Quantam filiorum seriem enumerauit Adam, qui tandiù vixit, & multiplicādi præceptum habuit, & tam bonę erat constitutionis, seu complexionis. Dicam breuiter quod hac in parte reperi, apud Historiographos, nam meo capite ortam rei vetustissimæ resolutionem, vt mendacem omnes iure refellerent. Dicam etiam, quid de filiabus Adæ sentiendum sit, nam scriptura nullam earum mentionem facit. Dicam, cum filij Adam sorores suas duxerint in vxores, cur sacra pagina id inuoluit silentio? Vltimum horum decidit August. 15. de Ciuit. c. 16. & D. Hieron. & alij hoc scripturam tacuisse, ne si aperte diceret, Filios Adam cum suis sororibus congressos fuisse, in exēplum sibi imitandum tradi, putarent homines. Quamuis inter Gentiles fraterna coniugia permissa sint. Nam nón solum ferunt, Saturnum duxisse Opem sororem suam, & Iouem Iunonem sororem: sed AEgyptios, & Athenienses idem fecisse produnt. Romani tamen id semper auersati sunt. Vide Viuem lib. 15. de Ciuitat. cap. 16. & D. Epipha. lib. 1. cōtra hæref. to. 3. hæref. 39. Chrysost. hom. 1. Imperf.

C

Filij Adā cū sororibus cō traxerunt.

Et cur scriptura id taceat.

perf. super Matt. circa finem. Cum matre autem nunquã dispensatum est, vt quis contraheret: nam ab hoc natura ipsa vehementissimè abhorret. Vnde referente Andr. Tiraquel. lege. 7. Connub. num. 47. vbi de his multa tradit, & S. Thom. 2. 2. q. 154. ar. 9. ad. 3. ex Arist. 8. de Animal. cum quidam equus deceptus fuisset, vt matri commisceretur, seipsum postquam factum cognouit, præcipitem dedit, &c. Idem referunt AElianus, de Animalibus lib. 3. Plinius expressè lib. 8. c. 42. Auicen. lib. 9. de animal. Idem de Elephante refert Lyra. super Matth. c. 19. in illa verba: Et dixit, propter hoc dimittet homo. His adde quod de Camello, Arist. 9. de animal. c. 47. dicit quod cum deceptus fuisset vt cum matre coiret, re absoluta, & cognita in ipsum hominem Camellarium, qui author incestus fuerat, irruit, & illum morsu defixo interemit. Verba sunt Aristot.]

Cum matre nec bruta vsquã coeunt.

Dicit verò D. Epiph. lib. 1. Contra hæreses, to. 3. hæresi. 39. Adam habuisse. 12. filios, & duas filias, quæ appellatæ sunt Saue, & Azura: & Saue nupsit Setho, & Azura Caimo: nam Abelem nondum ducta vxore, ait, fuisse occisum. Chrysost. hom. 1. in Imperf. super Matth. prope fin. refert alias duas Adami filias, Risam, & Edoclan. Sed caue cætera, quæ ibi dicuntur ab authore illorum Commẽtariorum titulo Chryst. Alterius filiæ Adam meminit Philo in Antiquit. bibli. quæ dicebatur Noaba. Historia Scholast. super Gene. c. 25. & . 27. & Vincẽtius Belluac. lib. 2. Speculi. c. 56. refert aliam, quæ appellabatur Chalmana: & alteram, quę Delbora. Nauclerus Volumine. 1. Generatione. 1. in Chronographia, dicit, præter Cain, Abel, & Seth cum suis sororibus, Adam genuisse alios triginta filios. Et Abulen. Genes. 5. quæst. 1. dicit triginta filios, & totidem filias. Nauclerus suprà, allegat. S. Methodium asse-

Adam quot filios habuerit.

A asserentem, Adamum habuisse centum filios. Fuit sanctus Methodius homo sanctissimæ vitæ, & illuminatissimæ: habuitq; de primis mundi temporibus cœlestes re uelationes, vt dicit Historia Scholastica Genes. c.25. Aliqui dicunt. 32. filios, & totidem filias habuisse Adamum, scilicet, Georgius Cedrenus, in Compendio historiarū, & Fasciculus temporum. Sciendum rursus ex Iosepho, Nauel. Belluac. Abulen. vehementissimo generandi filios studio flagrasse Adamum. Adeo vt referat Abulen. in Genes. q. 404. c.13. dixisse Thalmudistas, quòd Adam præter Euam, habuit aliam vxorem dictam Lilis, per. 130. B annos, quibus fuit excommunicatus per cōmissionem ligni vetiti: & in toto illo tempore genuit ex ea non homines, sed dęmones. Idem refert in. c.2. Gen. q.28. sed hęc anilia sunt, Thalmudistis digna. Mihi vero simillimum, imò certissimum est, Parentes nostros multam sobolem reliquisse: quod probè deducit D. Augusti. tomo. 4. in Quæstionibus super Gene. quæst. 1. quanuis filiorum nu merus incertissimus mihi sit. Nam & librum quendam, qui appellabatur, Liber filiorum Adam, seu Genealogia filiorum Adam, quem confixisse Manichæos, dicit Augustinus contra Faustum, tanquam apocry-C phum damnauit, & reiecit Gelasius Papa, in cap. Sancta Romana. 15. dist. de quo vide Couarruuiā, lib. 4. Variar. resolut. cap. 14. & Syxtum Senen. lib. 2. verbo, Adæ reuelationes.

Error quod Adā genuit etiam Dæmones.

Hoc ego, quidquid quæstionis est, in eorum gratiam, quibus cœlibatus, ac pudicitia cordi est, elaboraui: ex omni Veterum historia, ceu amænissimo horto, pauculos hos, sed odoratos flores, delibans, qui vobis, vtinam, suauiter spirent, ac redoleant. Diuus Gregorius Nazianzenus, carmine, dum

Authoris peroratio.

erat iuuenis, de sacra Virginitate quàm optimè meritus, A
D. Gre. Naz. de uirginitate optimè meritus. Poetarum Gentilium lectio, &c.
Iulit. Induxit veluti in scenam, duas vitas, cœlibem, & coniugatam, suam causam agentes, & super victoria concertantes. Vicit cœlibatus. Dedidit se Diuus iste, & appulit animum ad cudenda carmina: propterea quòd Iulianus Apostata, Poetarum Gentilium lectionem Christianis interdixerat. Confecit ergo Gregorius sacra carmina, quibus subdolum Iuliani consilium frangeret: & Virginum coronæ, Christo, gratum faceret: quo auspice cœpta, quo duce ac comite, nostra quæstio ad finem perducta est.

B

QVAE-

A

QVAESTIO QVINTA SCHOLASTICA,

Vtrùm homines vita functi apparere viuentibus valeant?

Et Christus post Ascensionem, an nunquam apparuerit?

B

HAEretici, qui, vt ait Comicus, nisi quod ipsi dicunt, nihil rectum putant, omnia vetustißima Ecclesiæ dogmata proculcant, & sanctos Patres velut ex alto despiciunt, suas vt aniles fabulas, & stultißima figmenta nobis obtrudant. Vnde & in quæstione proposita totos contendunt neruos, eam vt eludant: nam dicũt apparitiones mortuorum, quæ à Catholicis sanctè creduntur, & fideliter referuntur, fabulas esse, & meras præstigias ad decipiendos viuos confictas. Id habent Magdeburgenses, & quidam alij, qui ex Hydra Lutherana veluti capita emerserunt: Matthæus Iudex, Ioannes Vuigandus, Ioannes Riuius Marbachius, Goltuuurnius, Melãcthõ, SueucKfeldiani (nomina Diabolica Diabolicorum hominũ). Refert Petrus Canisius lib. 5. de Maria Deipara. c. 21.

C

Hæretici apparitiones mortuorum negant.

I.

Diabolus sæpe mentitur fecisse animã hominis mortui.

HAnc nos vt controuersiã dirimamus, obseruemus primo ex D. Augu. lib. 10. de Ciuit. c. 10. & 11. Chrysost.

soſt. homil. 29. ſuper Matt. ante medium, Ludouico Cœlio, lib. 1. lect. Antiq. c. 34. Dæmones frequenter ſimulare ſe eſſe animas mortuorum, ad errores Gentilium confirmandos. Refert Lud. Viues ſuper Aug. ſuprà, eãdem fuiſſe ſententiam Platonicorum, præſertim Iamblichi. Hæretici etiam interdum ſimulauere ſibi animas defunctorum apparere, quod fecit Vincentius Donatiſta, aduerſus quem loquitur Auguſt. lib. 3. de Anima, & eius orig. c. 2. tom. 7. Id velut talis capitis, Diaboli, ſcilicèt, membra nituntur efficere. Refert Diodorus Sic. lib. 2. id quod D. Paulus tradit, Sathanam transfigurare ſe in Angelum lucis. Nam & Diodorus ait, Diabolum in omnium animantium naturas interdum ſeſe transformare, ſicut de Proteo, dixit Virgilius.

2. Cor. 11.

A

B

Formas ſe vertit in omnes,

Inde eſt quòd D. Thom. 1. p. q. 117. ar. 4. ad. 2. refert ex D. Clemente in Itinerario, quòd Simon Magus per magicas artes pueri à ſe interfecti animam retinebat, hoc eſt, illudebatur Simon ab aliquo Dæmone, ſimulante ſe eſſe animam illius pueri, quem Simon interfecerat.

II. *Poſſe diuina uirtute fieri ueras apparitiones.*

C

Secundò præmittendum eſt, nemini vnquam in dubium vocari, veras defunctorum apparitiones, virtute diuina poſſe fieri. Qua enim virtute animas de nihilo creauit, & immerſit corporibus, aurea præſentis vitæ luce ſtatis temporibus perfuncturas: eadem poteſt, poſt hanc vitam conſeruare, & hinc inde pro ſua voluntate transferre. Quinimò & Ethnici fidei luce deſtituti, mortuorum apparitiones poſſe fieri ſemper exiſtimarunt. Et, referente Abulenſi ſuper Leuiticum. cap. 16. quæſtion. 15. hanc ob cauſam, prima die menſis Februarij, ſolenne fuit Gentilibus annua feſta facere, quæ vocabantur purifica-

A rificationes, pro animabus defunctorum, ne viuos apparitionibus perterrefacerent. Et ab his purgationibus dictus est mensis Februarius, nam Februa, Græcè, purgatio Latinè est. Et Plutonem dici Februum, cui Februarius mensis dicatus esset, habet Augustinus, lib. 7. de Ciuitate Dei. cap. 7. & Viues, lib. 3. cap. 12. sed Ouidius sic habet.

Mensis Februarius unde dictus.

Februa Romani dixere piamina Patres.

Et mox.

Deniq; quodcūq; est, quo corpora nostra piātur,
B *Hoc apud intonsos nomen habebat auos:*
Mensis ab his dictus, &c.

Vide Macrobium lib. 1. Satur. c. 13. & 14. Rursus Alexander ab Alexandro, lib. 5. Dierum Genialium, cap. 23. & 27. harum meminit apparitionum, & August. Eugub. lib. 8. de Perenni Philosophia. cap. 25. Itaq; animas Defunctorum apparere posse viuentibus, extra controuersiam, positum est. Quod ergo inquirimus est, an re ipsa id vnquam effectum fuerit.

III.

Homines plerunq; se putant spectra, & uisiones uidere, cū nihil re uera tale uideant.

Tertio loco magnopere est considerandum, interdū contingere, vt multa sibi homines cogitatione con- C fingant, quæ sibi visi sunt videre cum tamen nihil viderint. Tractat Ludouicus Viues. lib. 10. de Ciuita. cap. 16. Hinc est quòd ex magia naturali fuere, qui facerent in conuiuio subito apparere conuiuas omnes truncos, aut asininis capitibus. Et Maga apud Virgilium. 4. AEnei. iactabat, se posse vertere sydera retrò: & D. August. lib. 18. de Ciui. c. 16. dicit, socios Diomedis in volucres fuisse conuersos: & c. 17. cōmemorat ex Varrone, Circen insignē Magam, socios Vlyssis mutasse in bestias. Et Archades transnatantes quoddam stagnum, cōuerti in lupos. Et c. 18.

Variæ mutationes ex August. hominū in bruta.

18. sic loquitur: Nos cum essemus in Italia audiebamus talia, de quadam regione illarum partium, &c. In summa dicit, quòd mulieres stabulariæ dabant viatoribus nescio quid in caseo, ex quo statim in iumenta verteban tur, & necessaria quæq; portabant: & post perfuncta opera, iterum ad se redibant. Veruntamen hæc omnia præstigiosè fieri, secundùm illusionem sensuum ipsorum videntium, non secundùm veram & realem transmutationem, tradit ibi August. dicens: Non ita solùm animũ, sed neq; corpus quidem vlla ratione crediderim, Dęmonum arte, vel potestate in membra, vel lineamenta bestialia veraciter posse conuerti, sed phantasticum hominis, &c. Et statim: Nam quidam nomine Præstantius, patri suo cõtigisse indicabat, vt venenum illud per caseum in domo sua acciperet, & iaceret in lecto suo quasi dormiens: qui tamen nullo modo poterat excitari: post aliquot autem dies, cum velut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est: Caballum se, scilicèt, factum, anonam inter alia iumenta baiulasse militibus, &c. Hæc August. Similia sunt quæ in Concilio Ancyrano dif finita reperimus, & referuntur. 26. q. 5. c. illud. vbi dicitur. Quædam sceleratæ mulieres, retrò post Sathanam conuersæ, Dæmonum illusionibus seductæ, credunt se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade equitare super quasdã bestias, &c. Quapropter sacerdotes populo prædicent, vt nouerint hæc omnia falsa esse, & à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari, &c. Vide Rosam auream Syluest. q. 4. super Euang. Couarr. lib. 4. c. 6. & August. Eugubi. lib. 8. Perennis Philosoph. ac. 26. Victoriam in Relect. Malleũ Maleficarum, cuius hoc ferè solum est argumẽtum. Veruntamen huiusmodi illusionibus Diabolicis referti sunt libri,

Notabilis historia ex Aug. de homine uerso in caballum.

A libri, quæ omnia vt ampliùs explicemus, libet quæstiunculam quandam introductoriam ad ea, quæ præcipuè est agitanda, præmittere.

IIII. *Dubiũ præambulum, An potẽtia Diaboli possint fieri apparitiones mortuorum.*

DVbiũ ergo est, vtrũ huiusmodi verè mortuorũ apparitiones vi & potestate naturali Diaboli fieri queat. Et sanè videtur quòd queant: primò, quia Pythonissa virtute Dæmonis. 1. Reg. 28. apparere fecit Samuelem defunctum Sauli viuo, de quo multas complere paginas inferiùs debeo. Secundò, quia apud antiquos in confesso semper fuit, has apparitiones per Magiam posse fieri. Ad quod propositum multa coaceruat. D. Isidorus, lib. 8. Etymolog. c. 9. dicẽs: Hinc apparet non esse in totum dubium, quod Poeta de Magica fœmina scripsit,

2. Argum.

B

Hæc, se carminibus promittit soluere mentes:
Nocturnosq; ciet manes, &c.

Prudentius quoq; de Mercurio, sic ait:

Traditur extinctas, sumpto moderamine virgæ,
In lucem reuocasse animas, &c,

Statius etiam, lib. 6. Thebaidos,

Tibia, cui suetum teneros deducere manes.

C Consonat his quod tradit Abulensis. 1. Reg. 28. q. 25. Hebræorum communem fuisse credulitatem, quòd arte Magica possent animæ suscitari. Sed opus non habemus testimonio Abulensis, cum Iosephus, vetustate & grauitate paucis inferior, lib. 6. Antiq. c. 14. hoc ipsum vt certissimum supponat. Sed neq; Iosephi indigemus testimonio, nam Deutero. 18. in illis verbis, Non sit inter vos, qui diuinos consulat, & quærat veritatem à mortuis, &c. satis insinuatur, posse fieri, vt arte Diaboli mortui reducantur, quò ventura prædicant.

Hebræi putabant arte Diaboli posse apparere animas.

Tertiò, ad veram mortuorum exuſcitationem, ſicut & ad productioné viuorum, nihil videtur requiri aliud, quàm perfecta materiæ diſpoſitio: ea enim diſpoſita, neceſſum eſt, vt forma introducatur: ſed Diabolus, applicando actiua paſsiuis per motum localem, poteſt diſpone re materiam eodem prorſus diſpoſitionis genere, quo primum fuit diſpoſita ad primam viuentis productionem, nam qualis illa prior diſpoſitio fuerit, ipſe optimè no uit, ergo poteſt facere veram mortui reſurrectionem.

3. Argum.

A

Quartò, quia apparitio defuncti ad motum localem pertinere videtur, cum nihil ſit aliud animam apparere, quàm loco, quem habet, deſerto, ad alium deuenire: ſed ſic eſt quòd in his quę ad motum localem ſpectant, nihil eſt quod Diaboli potentiam poſsit effugere, vt liquet ex S. Thom. 1. p. q. 110. ar. 3. & de Verit. q. 6. ar. 3. & ex profeſſo q. 16. de Malo. art. 10. nam & turrim ſuo loco motam, in alium poteſt transferre, vt habetur in Roſa aurea. q. 4. ſuper Euang. ergo poterit Diabolus vt appareat anima facere.

4. Argum.

B

Quintò: alia miracula, ac prodigia longè maiora, virtute Dæmonis effecta miramur: nam, referente D. Clemente in Itiner. Simon Magus faciebat canes loqui. Et Val. Max. lib. 1. c. 5. & 8. dicit, ſimulacrum Fortunæ, quod Romæ erat in via Latina, fuiſſe aliquando loquutum. D. Auguſt. de Ciuit. lib. 10. c. 16. & lib. 22. c. 11. teſtis eſt, virginem Veſtalem in vaſe perforato, ideſt, in cribro aquam de Tiberi aſportaſſe. D. Tho. de malo. q. 16. ar. 9. ad. 3. aſſerit, vxorem Loth per Diabolum, in ſalis ſtatuam fuiſſe conuerſam. Quid referam de Magis Pharaonis? quos feciſſe muſcas, & ranas, & vertiſſe virgas in colubros, & fluuios aquæ in ſanguinem, refert ſcriptura. Porrò quid mirabilius, quàm vi Magiæ Lunam, cœleſtium planetarum (ex-

Prodigia pleraque referũtur arte Diaboli facta.

C

Geneſ. 19.

Exod. 7.

Lunam cœlo deduci ui Magiæ.

A (excepto sole) lucidissimum, cœlo detrahi & deduci, vt creditum est ab antiquis. Virgilius, Ecloga. 8.

Carminibus cœlo poteris deducere Lunam

Et Lucanus lib. 6. Pharsali.

Præcipiti deducta prolo, Phœbeq; serena, &c.

Et Ouid. de Medea sic.

Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, &c.

Et Seneca in Hippolyto, Lunam alloquens, sic dicit:

Sic te, regentem frena nocturni ætheris,
B *Detrahere nunquam Thessali cantus queant.*

Et Prosper.

Cantus & è currû Lunam deducere tentant.

Horum meminit D. Aug. lib. 18. c. 18. de Ciu. & Viues ibi dē. Quis iam inficiabitur, Diabolū animā ab inferis posse trahere, vt viuis appareat: postquā tā portētosa prodigia, ac ꝓdigiosa portēta ꝓprio marte, & virtute valet facere.

V. *Diabolus ui sua nō potest uera facere miracula, ni si illusoria, &c.*

Fateor argumenta hæc fortia esse, sed non veritate fortiora. Veritas autem est, virtute propria Diabolū miracula nequaquā posse facere atq; adeò nec veras mortuorum apparitiones. Sanè miraculum est efficax diuini- C tatis argumentum: ac proinde solius est Dei miracula facere. Tractat D. Tho. 1. p. q. 110. vsq; ad. 114. & . 2. 2. q. 178. & 3. p. q. 43. & lib. 2. & . 3. Contra Gentes, & in Disput. de Verit. de Potent. & de Malo. Neq; id in Quodlib. & Opusc. præterijt. Consule Abul. 4. Reg. 2. q. 14. & Victoriam, Relectione de Magia. nu. 19. Quos postquā cōsulueris, hùc redibis, & me propositis argumētis respōdentē inuenies.

Ad primū dico, aut illum non fuisse verum Samuelē, aut non apparuisse virtute Diabolica, sed diuina. Quo-

niam tamen statim, in huius historiæ latissimo campo debeo paulo liberiùs expatiari. §. 8. nunc ad alia transeo. A

Ad secundum respondetur, apud antiquos sapientes & catholicos nunquam fuisse receptum, quòd arte Diabolica mortui reuocari posśint, nisi secundùm præstigiosas sensuum illusiones vt per transennam (quod aiunt) modò vidimus, visuri id statim oculatiùs. Quòd verò vulgus sibi nonnunquam persuaserit, Diabolum id posse facere, nullius argumenti, quod constās sit, materiam suppeditat. Vnde quod Abulensis. & Iosephus, imò quod Moyses Deute. 18. referunt, Solùm conuincit, vulgus illud Hebræorum id sibi persuasisse, quod oracula mortuorum possent consuli, alicuius rei sciendæ gratia. Tamē re vera nihil ab illis aut verū aut falsum expectandū nobis est. Quare Nauclerus Volumine. 1. Generatione 24. §. qua ratione homines Dij cœperūt nominari. cū retulisset, tria millia animarū detineri in quodā viridario, in forma, ac figura bestiarum & animalium, statim dicit, Deū permittere vt Dæmones id faciant, non secundum veritatē, sed secundum apparentiam, vt seducant peccatores qui seruiunt creaturæ plusquam Deo. Ita Naucl. Ergo solus est Diabolus, qui non per verum miraculum, sed per fallaces, & illusiorias nænias, simulans se animam hominis mortui esse, potest & solet responsa dare, & apparere, &c.

Hebræi uulgo credebāt mortuos à Diabolo posse suscitari.

B

C

Ad tertium negandum est, quòd posśint Diaboli materiam disponere ad eiusdem animæ susceptionem imò nec alterare, generare, corrumpere aliquomodo possunt, vt latè tractat Abulen. super Exod. cap. 23. quæst. 68. & cap. 31. quæst. 12. Et colligitur ex Aristot. & Comment. 7. Metaphy. tex. 28. S. Thom. de Veritat. quæst. 6. artic. 3. vbi copiosissimè, & doctissimè loquitur. Fateor quòd

A quòd applicando actiua passiuis, possunt producere ignem, formicam, equũ. Adde & hominem: vt si seme hominis dormientis arreptum, & celerrimè aduectum infunderent in vas muliebre: sanè sic producerent hominem. Non ita quòd diceretur Diabolus generare hominem, aut esse pater hominis, nam pater potiùs esset ille, à quo semen illud effluxerat: sic nanq; factum est in Merlino, qui ex incubo & succubo Dæmone genitus esse, perhibetur satis veraciter. Verba sunt doctissimi Abulensis, in Tractatu super locum Isaiæ, Ecce Virgo concipiet. nu. 35. 36. & 37. Hac enim ratione contendunt D. Chryso. homil. 22. in Genes. Cassianus eius discipulus lib. 12. Collat. c. 8. Philaster, & alij, Angelum non posse coire cum fœmina: ita vt ipse verè generet: at aduecto hominis semine aliunde, vt dixi, non dubium est, Angelum posse generare. Vide Aug. lib. 15. de Ciuit. c. 23. De quo latiùs infrà. q. 9. Scholast. Præterea quantumuis Diabolus disponere posset materiam, ad hoc vt necessariò introduceretur forma muscæ, equi, hominis: at minimè posset disponere ad introductionem eiusdem formæ, quæ semel extitit in tali materia, & nunc est iã aut corrupta, aut abiũcta. Nã necessariæ essent eædem omnino dispositiones numero, eadẽ

Applicando actiua passiuis põt Diabolus producere ignem, equũ, hominem, &c.

Merlinus ex incubo, & succubo genitus.

C actio, idẽ agẽs, & alia accidẽtia, quæ secundũ numerũ nõ possunt totius naturæ virtute reduci. Vnde meritò D. Aug. lib. 12. de ciu. c. 13. & S. Tho. 4. Cont. Gen. c. 82. rident illa doctrinã eorũ, qui asserebãt, post triginta sex millia annorum (qui vocabatur ab eis annus maximus) redituras, ac denuò futuras res omnes easdem numero, quæ iam semel corruptæ sunt. Hoc dixere Platonici, præsertim Iãblichus, de quo latè Marsil. Ficinus, lib. 11. de Theologia Platonis. Vide Capr. 4. d. 43. Sot. ibid. q. 1. ar. 3. & d. 44. q. vnic. ar. 1. Ferr. 4. Cont. Gent. c. 81.

Annus maximus. 36000. annorum.

Angelum præcipiente, fregisse votum. Imo Iosephus refert Adamum extincto Abele, & Cain effugato, procreationi filiorum vehementiùs quàm antea, studuisse: nam existimabat præceptum id sibi esse à Deo. Id etiam ex Iosepho refert Ioa. Nauclerus in Chronographia, Volumine. 1. Generatione. 2. Vnde nescio quid moueri: Michaelē de Medina, se vt communi Theologorum sententiæ opposuerit in hac parte, nam dicit lib. 4. de sacrorum hom. continent. Controu. 2. c. 3. & . 4. neq; in communi, neq; in singulari vsquam obligatos esse, aut obligari posse homines ad contrahendum matrimonium. Sed eius obiectiones frigidæ sunt, licèt ipse ardentissimè se existimet, quod intendit efficere. Verùm nos alia necessariora vocant.

Genes. 2. Nō est bonū hominē esse solū

Illud verò Genes. 2. Non est bonum hominem esse solum, quo Hæretici quasi Babylonias cœperint, triumphant, facilè, & eleganter explicatur ex Glossemate Vatabli, quod ibi sic habet: Dicunt Hebrei hoc loco, vocem Hebræam, Tob, significare perpetuitatem, & diuturnitatem, quasi dicat, Non bonum est, vt semper solus permaneat, non enim diù duraret humana natura. Hæc ibi. Præstantior etiam est Caiet. Glosiula ibi Genes. 2. nam dicit: Nomen Adam ex propria significatione significat hominem: ex appropriatione autem significat primum virum creatum. De primo enim viro dicitur, Non est bonum esse solum ipsum. Hæc ille. Quibus docemur, verba illa non de quouis homine, sed de solo Adamo dicta, quòd scilicèt, nō erat bonum ipsum esse solum, eò quòd si solus absq; coniuge maneret, species non cōseruaretur: at cæteris, postquàm multiplicatum est genus humanū, bonum est esse solos, & melius, quam sociatos coniugio, vt dicit Paulus.

1. Cor. 7. Matt. 19.

Ad

A Ad tertiam obiectionem dico, Cœlibatum interdum prohibuisse Gentiles, non quòd cœlibum castimoniam auersarentur: sed quòd cœlibum status erat apud Gentiles licentiosum viuendi genus. Quia sub continentiæ prætextu vagam quandam, & promiscuam libidinē exercebant. Aut dico cū D. Chrysostomo in sermone, Quod regulares fœminæ viris cohabitant. to. 3. apud Gentiles Virginitatis florem non floruisse, ingenuè fatentes, rem suprà naturam esse: & ea propter omnibus gentibus admirationi fuimus, ait ibi Chry. vbi elegātißimè loquitur. Virginitas ergo propria est Christianorum virtus. Idcirco parùm refert quòd Gentiles infestos se ei exhibuerint.

Gentiles interdum præcipiebant nuptias, ut maiora mala euitarētur.

B QVod si hæc te adhuc cura remordeat, Quantam filiorum seriem enumerauit Adam, qui tandiù vixit, & multiplicādi præceptum habuit, & tam bonę erat constitutionis, seu complexionis. Dicam breuiter quod hac in parte reperi, apud Historiographos, nam meo capite ortam rei vetustißimæ resolutionem, vt mendacem omnes iure refellerent. Dicam etiam, quid de filiabus Adæ sentiendum sit, nam scriptura nullam earum mentionem facit. Dicam, cum filij Adam sorores suas duxerint in vxores, cur sacra pagina id inuoluit silentio? Vltimum horum decidit August. 15. de Ciuit. c. 16. & D. Hieron. & alij hoc scripturam tacuisse, ne si aperte diceret, Filios Adam cum suis sororibus congressos fuisse, in exemplum sibi imitandum tradi, putarent homines. Quanuis inter Gentiles fraterna coniugia permissa sint. Nam non solum ferunt, Saturnum duxisse Opem sororem suam, & Iouem Iunonem sororem: sed AEgyptios, & Athenienses idem fecisse produnt. Romani tamen id semper auersati sunt. Vide Viuem lib. 15. de Ciuitat. cap. 16. & D. Epipha. lib. 1. cōtra hæref. to. 3. hæref. 39. Chrysost. hom. 1. Imperf.

XII.
De numero filiorū Adā.

C

Filij Adā cū sororibus cōtraxerunt. Et cur scriptura id taceat.

perf. super Matt. circa finem. Cum matre autem nunquã dispensatum est, vt quis contraheret: nam ab hoc natura ipsa vehementissimè abhorret. Vnde referente Andr. Tiraquel. lege. 7. Connub. num. 47. vbi de his multa tradit, & S. Thom. 2. 2. q. 154. ar. 9. ad. 3. ex Arist. 8. de Animal. cum quidam equus deceptus fuisset, vt matri commisceretur, seipsum postquam factum cognouit, præcipitem dedit, &c. Idem referunt AElianus, de Animalibus lib. 3. Plinius expressè lib. 8. c. 42. Auicen. lib. 9. de animal. Idem de Elephante refert Lyra. super Matth. c. 19. in illa verba: Et dixit, propter hoc dimittet homo. His adde quod de Camello, Arist. 9. de animal. c. 47. dicit quod cum deceptus fuisset vt cum matre coiret, re absoluta, & cognita in ipsum hominem Camellarium, qui author incestus fuerat, irruit, & illum morsu defixo interemit. Verba sunt Aristot.

Cum matre nec bruta vsquã coeunt.

A

B

Adam quot filios habuerit.

Dicit verò D. Epiph. lib. 1. Contra hæreses, to. 3. hæresi. 39. Adam habuisse.. 12. filios, & duas filias, quæ appellatæ sunt Saue, & Azura: & Saue nupsit Setho, & Azura Caino: nam Abelem nondum ducta vxore, ait, fuisse occisum. Chrysost. hom. 1. in Imperf. super Matth. prope fin. refert alias duas Adami filias, Risam, & Edoclan. Sed caue cætera, quæ ibi dicuntur ab authore illorum Commẽtariorum titulo Chryst. Alterius filiæ Adam meminit Philo in Antiquit. bibli. quæ dicebatur Noaba. Historia Scholast. super Gene. c. 25. & 27. & Vincẽtius Belluac. lib. 1. Speculi. c. 56. refert aliam, quæ appellabatur Chalmana: & alteram, quę Delbora. Nauclerus Volumine. 1. Generatione. 1. in Chronographia, dicit, præter Cain, Abel, & Seth cum suis sororibus, Adam genuisse alios triginta filios. Et Abulen. Genes. 5. quæst. 1. dicit triginta filios, & totidem filias. Nauclerus suprà, allegat. S. Methodium asse-

C

A asserentem, Adamum habuisse centum filios. Fuit sanctus Methodius homo sanctissimæ vitæ, & illuminatissimæ: habuitq; de primis mundi temporibus cœlestes reuelationes, vt dicit Historia Scholastica Genes. c. 25. Aliqui dicunt. 32. filios, & totidem filias habuisse Adamum, scilicet, Georgius Cedrenus, in Compendio historiarũ, & Fasciculus temporum. Sciendum rursus ex Iosepho, Naucl. Belluac. Abulen. vehementissimo generandi filios studio flagrasse Adamum. Adeo vt referat Abulen. in Genes. q. 404. c. 13. dixisse Thalmudistas, quòd Adam præter Euam, habuit aliam vxorem dictam Lilis, per. 130. B annos, quibus fuit excommunicatus per cõmissionem ligni vetiti: & in toto illo tempore genuit ex ea non homines, sed dęmones. Idem refert in. c. 2. Gen. q. 28. sed hęc anilia sunt, Thalmudistis digna. Mihi vero simillimum, imò certissimum est, Parentes nostros multam sobolem reliquisse: quod probè deducit D. Augusti. tomo. 4. in Quæstionibus super Gene. quæst. 1. quanuis filiorum numerus incertissimus mihi sit. Nam & librum quendam, qui appellabatur, Liber filiorum Adam, seu Genealogia filiorum Adam, quem confixisse Manichæos, dicit Augustinus contra Faustum, tanquam apocry-C phum damnauit, & reiecit Gelasius Papa, in cap. Sancta Romana. 15. dist. de quo vide Couarruuiã, lib. 4. Variar. resolut. cap. 14. & Syxtum Senen. lib. 2. verbo, Adæ reuelationes.

Error quod Adã genuit etiam Dæmones.

Hoc ego, quidquid quæstionis est, in eorum gratiam, quibus cœlibatus, ac pudicitia cordi est, elaboraui: ex omni Veterum historia, ceu amœnissimo horto, pauculos hos, sed odoratos flores, delibans, qui vobis, vtinam, suauiter spirent, ac redoleant. Diuus Gregorius Nazianzenus, carmine, dum

Authoris peroratio.

erat iuuenis, de sacra Virginitate quàm optimè meritus, A lusit. Induxit veluti in scenam, duas vitas, cœlibem, & coniugatam, suam causam agentes, & super victoria concertantes. Vicit cœlibatus. Dedidit se Diuus iste, & appulit animum ad cudenda carmina: propterea quòd Iulianus Apostata, Poetarum Gentilium lectionem Christianis interdixerat. Confecit ergo Gregorius sacra carmina, quibus subdolum Iuliani consilium frangeret: & Virginum coronæ, Christo, gratum faceret: quo auspice cœpta, quo duce ac comite, nostra quæstio ad finem perducta est. B

D. Gre. Nazi. de uirginitate optimè meritus. Poetarum Gentilium lectio, &c.

QVAE-

A

QVAESTIO QVINTA SCHOLASTICA,

Vtrùm homines vita functi apparere viuentibus valeant?

Et Christus post Ascensionem, an nunquam apparuerit?

B

HAEretici, qui, vt ait Comicus, nisi quod ipsi dicunt, nihil rectum putant, omnia vetustissima Ecclesiæ dogmata proculcant, & sanctos Patres velut ex alto despiciunt, suas vt aniles fabulas, & stultissima figmenta nobis obtrudant. Vnde & in quæstione proposita totos contendunt neruos, eam vt eludant: nam dicūt apparitiones mortuo-

C

rum, quæ à Catholicis sanctè creduntur, & fideliter referuntur, fabulas esse, & meras præstigias ad decipiendos viuos confictas. Id habent Magdeburgenses, & quidam alij, qui ex Hydra Lutherana veluti capita emerserunt: Matthæus Iudex, Ioannes Vuigandus, Ioannes Riuius Marbachius, Goltuuurnius, Melācthō, SueucKfeldiani (nomina Diabolica Diabolicorum hominū). Refert Petrus Canisius lib. 5. de Maria Deipara. c. 21.

Haeretici apparitiones mortuorum negant.

I.

Diabolus saepe mentitur fecisse animā hominis mortui.

HAnc nos vt controuersiā dirimamus, obseruemus primo ex D. Augu. lib. 10. de Ciuit. c. 10. & 11. Chry-

 sost.

sost.homil.29.super Matt.ante medium, Ludouico Cœlio,lib.1.lect.Antiq.c.34.Dæmones frequenter simulare se esse animas mortuorum,ad errores Gentilium confirmandos.Refert Lud.Viues super Aug.suprà, eãdem fuisse sententiam Platonicorum, præsertim Iamblichi. Hæretici etiam interdum simulauere sibi animas defunctorum apparere,quod fecit Vincentius Donatista, aduersus quem loquitur August.lib.3.de Anima, & eius orig. c.2.tom.7.Id velut talis capitis,Diaboli,scilicèt,membra nituntur efficere.Refert Diodorus Sic.lib.2. id quod D. Paulus tradit,Sathanam transfigurare se in Angelum lucis.Nam & Diodorus ait,Diabolum in omnium animantium naturas interdum sese transformare, sicut de Proteo,dixit Virgilius.

2.Cor.11.

Formas se vertit in omnes,

Inde est quòd D.Thom.1.p.q.117.ar.4.ad.2.refert ex D. Clemente in Itinerario,quòd Simon Magus per magicas artes pueri à se interfecti animam retinebat,hoc est,illudebatur Simon ab aliquo Dæmone, simulante se esse animam illius pueri, quem Simon interfecerat.

II. *Posse diuina uirtute fieri ueras apparitiones.*

SEcundò præmittendum est, nemini vnquam in dubium vocari,veras defunctorum apparitiones,virtute diuina posse fieri. Qua enim virtute animas de nihilo creauit, & immersit corporibus,aurea præsentis vitæ luce statis temporibus perfuncturas : eadem potest, post hanc vitam conseruare, & hinc inde pro sua voluntate transferre.Quinimò & Ethnici fidei luce destituti,mortuorum apparitiones posse fieri semper existimarunt.Et, referente Abulensi super Leuiticum.cap.16.quæstion.15. hanc ob causam, prima die mensis Februarij, solenne fuit Gentilibus annua festa facere, quæ vocabantur purifica-

A rificationes, pro animabus defunctorum, ne viuos apparitionibus perterrefacerent. Et ab his purgationibus dictus est mensis Februarius, nam Februa, Græcè, purgatio Latinè est. Et Plutonem dici Februum, cui Februarius mensis dicatus esset, habet Augustinus, lib. 7. de Ciuitate Dei. cap. 7. & Viues, lib. 3. cap. 12. sed Ouidius sic habet.

Mensis Februarius unde dictus.

Februa Romani dixere piamina Patres.

Et mox.

Deniq; quodcūq; est, quo corpora nostra piātur,

B *Hoc apud intonsos nomen habebat auos:*

Mensis ab his dictus, &c.

Vide Macrobium lib. 1. Satur. c. 13. & 14. Rursus Alexander ab Alexandro, lib. 5. Dierum Genialium, cap. 23. & 27. harum meminit apparitionum, & August. Eugub. lib. 8. de Pe enni Philosophia. cap. 25. Itaq; animas Defunctorum apparere posse viuentibus, extra controuersiam, positum est. Quod ergo inquirimus est, an re ipsa id vnquam effectum fuerit.

III.

Tertio loco magnopere est considerandum, interdū contingere, vt multa sibi homines cogitatione confingant, quæ sibi visi sunt videre cum tamen nihil viderint. Tractat Ludouicus Viues. lib. 10. de Ciuita. cap. 16. Hinc est quòd ex magia naturali fuere, qui facerent in conuiuio subito apparere conuiuas omnes truncos, aut asininis capitibus. Et Maga apud Virgilium. 4. AEneiactabat, se posse vertere sydera retrò: & D. August. lib. 18. de Ciui. c. 16. dicit, socios Diomedis in volucres fuisse conuersos: & c. 17. cōmemorat ex Varrone, Circen insignē Magam, socios Vlysis mutasse in bestias. Et Archades tranínatantes quoddam stagnum, cōuerti in lupos. Et. c. 18.

Homines plerunq; se putant spectra, & uisiones uidere, cū nihil re uera tale uideant.

Variæ mutationes ex August. hominū in bruta.

18·sic loquitur: Nos cum essemus in Italia audiebamus talia, de quadam regione illarum partium, &c. In summa dicit, quòd mulieres stabulariæ dabant viatoribus nescio quid in caseo, ex quo statim in iumenta verteban tur, & necessaria quæq; portabant: & post perfuncta opera, iterum ad se redibant. Veruntamen hæc omnia præstigiosè fieri, secundùm illusionem sensuum ipsorum videntium, non secundùm veram & realem transmutationem, tradit ibi August. dicens: Non ita solùm animũ, sed neq; corpus quidem vlla ratione crediderim, Dęmonum arte, vel potestate in membra, vel lineamenta bestialia veraciter posse conuerti, sed phantasticum hominis, &c. Et statim: Nam quidam nomine Præstantius, patri suo cõtigisse indicabat, vt venenum illud per caseum in domo sua acciperet, & iaceret in lecto suo quasi dormiens: qui tamen nullo modo poterat excitari: post aliquot autem dies, eum velut euigilasse dicebat, & quasi somnia narrasse, quæ passus est: Caballum se, scilicèt, factum, anonam inter alia iumenta baiulasse militibus, &c. Hæc August. Similia sunt quæ in Concilio Ancyrano diffinita reperimus, & referuntur. 26. q. 5. c. illud. vbi dicitur. Quædam scelerat æ mulieres, retrò post Sathanam conuersæ, Dæmonum illusionibus seductæ, credunt se nocturnis horis cum Diana Dea Paganorum, vel cum Herodiade equitare super quasdã bestias, &c. Quapropter sacerdotes populo prædicent, vt nouerint hæc omnia falsa esse, & à maligno spiritu talia phantasmata mentibus fidelium irrogari, &c. Vide Rosam auream Syluest. q. 4. super Euang. Couarr. lib. 4. c. 6. & August. Eugubi. lib. 8. Perennis Philosoph. ac. 26. Victoriam in Relect. Malleũ Maleficarum, cuius hoc ferè solum est argumẽtum. Veruntamen huiusmodi illusionibus Diabolicis rẽferti sunt libri,

Notabilis historia ex Aug. de homine uerso in caballum.

A libri, quæ omnia vt amplius explicemus, libet quæstiuncula quandam introductoriam ad eã, quæ præcipuè est agitanda, præmittere.

IIII. Dubiũ præambulum. An potẽtia Diaboli possint fieri apparitiones mortuorum.

DVbiũ ergo est, vtrũ huiusmodi verę mortuorũ apparitiones vi & potestate naturali Diaboli fieri queat. Et sanè videtur quòd queant: primò, quia Pythonissa virtute Dęmonis. 1. Reg. 28. apparere fecit Samuelem defunctum Sauli viuo, de quo multas complere paginas inferiùs debeo. Secundò, quia apud antiquos in confesso semper fuit, has apparitiones per Magiam posse fieri. Ad quod propositum multa coaceruat. D. Isidorus, lib. 8. Etymolog. c. 9. dicẽs: Hinc apparet non esse in totum dubium, quod Poeta de Magica fœmina scripsit,

2. Argum.

B

Hæc, se carminibus promittit soluere mentes:
Nocturnosq; ciet manes, &c.

Prudentius quoq; de Mercurio, sic ait:

Traditur extinctas, sumpto moderamine virgæ,
In lucem reuocasse animas, &c,

Statius etiam, lib. 6. Thebaidos,

Tibia, cui suetum teneros deducere manes.

C Consonat his quod tradit Abulensis. 1. Reg. 28. q. 25. Hebræorum communem fuisse credulitatem, quòd arte Magica possent animæ suscitari. Sed opus non habemus testimonio Abulensis, cum Iosephus, vetustate & grauitate paucis inferior, lib. 6. Antiq. c. 14. hoc ipsum vt certissimum supponat. Sed neq; Iosephi indigemus testimonio, nam Deutero. 18. in illis verbis, Non sit inter vos, qui diuinos consulat, & quærat veritatem à mortuis, &c. satis insinuatur, posse fieri, vt arte Diaboli mortui reducantur, quò ventura prædicant.

Hebræi putabant arte Diaboli posse apparere animas.

3. Argum. Tertiò, ad veram mortuorum exuſcitationem, ſicut A & ad productionẽ viuorum, nihil videtur requiri aliud, quàm perfecta materiæ diſpoſitio: ea enim diſpoſita, neceſſum eſt, vt forma introducatur: ſed Diabolus, applicando actiua paſsiuis per motum localem, poteſt diſponere materiam eodem prorſus diſpoſitionis genere, quo primum fuit diſpoſita ad primam viuentis productionem, nam qualis illa prior diſpoſitio fuerit, ipſe optimè nouit, ergo poteſt facere veram mortui reſurrectionem.

4. Argum. Quartò, quia apparitio defuncti ad motum localem pertinere videtur, cum nihil ſit aliud animam apparere, quàm loco, quem habet, deſerto, ad alium deuenire: ſed B ſic eſt quòd in his quę ad motum localem ſpectant, nihil eſt quod Diaboli potentiam poſsit effugere, vt liquet ex S. Thom. 1. p. q. 110. ar. 3. & de Verit. q. 6. ar. 3. & ex profeſſo q. 16. de Malo. art. 10. nam & turrim ſuo loco motam, in alium poteſt transferre, vt habetur in Roſa aurea. q. 4. ſuper Euang. ergo poterit Diabolus vt appareat anima facere.

Prodigia pleraque referũtur arte Diaboli facta. Quintò: alia miracula, ac prodigia longè maiora, virtute Dæmonis effecta miramur: nam, referente D. Clemente in Itiner. Simon Magus faciebat canes loqui. Et Val. Max. lib. 1. c. 5. &. 8. dicit, ſimulacrum Fortunæ, quod Romæ erat in via Latina, fuiſſe aliquando loquutum. D. Au C guſt. de Ciuit. lib. 10. c. 16. & lib. 22. c. 11. teſtis eſt, virginem Veſtalem in vaſe perforato, ideſt, in cribro aquam de Tiberi aſportaſſe. D. Tho. de malo. q. 16. ar. 9. ad. 3. aſſerit, vxorem Loth per Diabolum, in ſalis ſtatuam fuiſſe conuerſam. Quid referam de Magis Pharaonis? quos feciſſe muſcas, & ranas, & vertiſſe virgas in colubros, & fluuios aquæ in ſanguinem, refert ſcriptura. Porrò quid mirabilius, quàm vi Magiæ Lunam, cœleſtium planetarum (ex-

Geneſ. 19.
Exod. 7.
Lunam cælo deduci ui Magiæ.

A (excepto sole) lucidissimum, cœlo detrahi & deduci, vt creditum est ab antiquis. Virgilius, Ecloga. 8.

Carminibus cælo poteris deducere Lunam

Et Lucanus lib. 6. Pharsali.

Præcipiti deducta prolo, Phæbeq; serena, &c.

Et Ouid. de Medea sic.

Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, &c.

Et Seneca in Hippolyto, Lunam alloquens, sic dicit:

Sic te, regentem fræna nocturni ætheris,
B *Detrahere nunquam Thessali cantus queant.*

Et Prosper.

Cantus & è curru Lunam deducere tentant.

Horum meminit D. Aug. lib. 18. c. 18. de Ciu. & Viues ibi dē. Quis iam inficiabitur, Diabolū animā ab inferis posse trahere, vt viuis appareat: postquā tā portētosa prodigia, ac ꝓdigiosa portēta ꝓprio marte, & virtute valet facere.

V.

Diabolus ui sua nō potest uera facere miracula, ni si illusoria, &c.

Fateor argumenta hæc fortia esse, sed non veritate fortiora. Veritas autem est, virtute propria Diabolū miracula nequaquā posse facere atq; adeò nec veras mortuorum apparitiones. Sanè miraculum est efficax diuini-C tatis argumentum: ac proinde solius est Dei miracula facere. Tractat D. Tho. 1. p. q. 110. vsq; ad. 114. & 2. 2. q 178. & 3. p. q. 43. & lib. 2. & 3. Contra Gentes, & in Disput. de Verit. de Potent. & de Malo. Neq; id in Quodlib. & Opusc. præterijt. Consule Abul. 4. Reg. 2. q. 14. & Victoriam, Relectione de Magia. nu. 19. Quos postquā cōsulueris, hùc redibis, & me propositis argumētis respōdentē inuenies.

Ad primū dico, aut illum non fuisse verum Samuelē, aut non apparuisse virtute Diabolica, sed diuina. Quo-

niam tamen statim, in huius historiæ latissimo campo debeo paulo liberiùs expatiari. §. 8. nunc ad alia transeo. A

Ad secundum respondetur, apud antiquos sapientes & catholicos nunquam fuisse receptum, quòd arte Diabolica mortui reuocari possint, nisi secundùm præstigiosas sensuum illusiones vt per transennam (quod aiunt) modò vidimus, visuri id statim oculatiùs. Quòd verò vulgus sibi nonnunquam persuaserit, Diabolum id posse facere, nullius argumenti, quod constãs sit, materiam suppeditat. Vnde quod Abulensis. & Iosephus, imò quod Moyses Deute. 18. referunt, Solùm conuincit, vulgus illud Hebræorum id sibi persuasisse, quod oracula mortuorum possent consuli, alicuius rei sciendæ gratia. Tamẽ re vera nihil ab illis aut verũ aut falsum expectandũ nobis est. Quare Nauclerus Volumine. 1. Generatione 24. §. qua ratione homines Dij cœperũt nominari. cũ retulisset, tria millia animarũ detineri in quodã viridario, in forma, ac figura bestiarum & animalium, statim dicit, Deũ permittere vt Dæmones id faciant, non secundum veritaté, sed secundum apparentiam, vt seducant peccatores qui seruiunt creaturæ plusquam Deo. Ita Naucl. Ergo solus est Diabolus, qui non per verum miraculum, sed per fallaces, & illusiorias nænias, simulans se animam hominis mortui esse, potest & solet responsa daret, & apparere, &c. B

Hebræi uulgo credebãt mortuos à Diabolo posse suscitari.

Ad tertium negandum est, quòd possint Diaboli materiam disponere ad eiusdem animæ susceptionem imò nec alterare, generare, corrumpere aliquomodo possunt, vt laté tractat Abulen. super Exod. cap. 23. quæst. 68. & cap. 31. quæst. 12. Et colligitur ex Aristot. & Comment. 7. Metaphy. tex. 28. S. Thom. de Veritat. quæst. 6. artic. 3. vbi copiosissimè, & doctissimè loquitur. Fateor C

quòd

A quòd applicando actiua passiuis, possunt producere ignem, formicam, equũ. Adde & hominem: vt si seme hominis dormientis arreptum, & celerrimè aduectum infunderent in vas muliebre: sanè sic producerent hominem. Non ita quòd diceretur Diabolus generare hominem, aut esse pater hominis, nam pater potiùs esset ille, à quo semen illud effluxerat: sic nanq; factum est in Merlino, qui ex incubo & succubo Dæmone genitus esse, perhibetur satis veraciter. Verba sunt doctissimi Abulensis, in Tractatu super locum Isaiæ, Ecce Virgo concipiet. nu. 35.36.&.37. Hac enim ratione contendunt D. Chryso. ho-

Applicando actiua passiuis pôt Diabolus producere ignem, equũ, hominem, &c.

Merlinus ex incubo, & succubo genitus.

B mil. 22. in Genes. Cassianus eius discipulus lib. 12. Collat. c. 8. Philaster, & alij, Angelum non posse coire cum fœmina: ita vt ipse verè generet: at aduecto hominis semine aliunde, vt dixi, non dubium est, Angelum posse generare. Vide Aug. lib. 15. de Ciuit. c. 23. De quo latiùs infrà. q. 9. Scholast. Præterea quantumuis Diabolus disponere posset materiam, ad hoc vt necessariò introduceretur forma. muscæ, equi, hominis: at minimè posset disponere ad introductionem eiusdem formæ, quæ semel extitit in tali materia, & nunc est iã aut corrupta, aut abiũcta. Nã necessariæ essent eædem omnino dispositiones numero, eadẽ

C actio, idẽ agẽs, & alia accidentia, quæ secundũ numerũ nõ possunt totius naturæ virtute reduci. Vnde meritò D. Aug. lib. 12. de ciu. c. 13. & S. Tho. 4. Cont. Gen. c. 82. rident illa doctrinã eorũ, qui asserebãt, post trigintasex millia annorum (qui vocabatur ab eis annus maximus)redituras, ac denuò futuras res omnes easdem numero, quæ iam semel corruptæ sunt. Hoc dixere Platonici, præsertim Iãblichus, de quo latè Marsil. Ficinus, lib. 11. de Theologia Platonis. Vide Capr. 4. d. 43. Sot. ibid. q. 1. ar. 3. &. d. 44. q. vnic. ar. 1. Ferr. 4. Cont. Gent. c. 81.

Annus maximus. 36000. annorum.

Ad quartum respondetur, quòd licèt admittamus, per A motum localem animas defunctorum posse à Diabolo hinc inde transportari, quę est suæ potestatis magnitudo: veruntamen Deus, quæ sua est in prouidendo suauitas, minime permittit totam, quam habet Diabolus, exercere potestatem: imò habet ipsum ceu ministrum suum, ad punitionem animarum deputatum, iuxta præscriptum sibi à Deo, summo iudicę, modum, & normam. Vnde Abulens. 2. Reg. 28. quæst. 24. sic dicit: cum Gregor. in lib. 4. Dialog. scribit, animas damnatorum per aerem interdum cum Dæmonum turba discurrere, illæ animæ non trahuntur pro libito Dęmonũ, B sed quia Deus iubet, &c.

Diabolus nõ potest animas hinc inde trahere.

VI.

AD quintum, quod multa inuoluit, distinctè ac sigillatim dicamus. Primùm, negamus Canes, aut Fortunæ simulacrum lapideum vnquam fuisse vera loquutione loquuta: sed solùm illudebantur à Diabolo sensus astantium, vt viderentur sibi loqui canes ac lapides, qui tanquam elingues, & muti omninò tacebant. Aut dico, ipsummet Diabolum dedisse canibus ac lapidibus, non veram loquutionem, sed sonum quendam litterarum, & articulatæ vocis similitudinem: ita vt per motum localem, collide- C ret Diabolus aerem existentem in gutture canum, & sic formaret sonos, quos volebat. Facit Abulens. super Matthæ. capit. 25. quæstione. 775. Sic in gutture asinæ Balaan, efformauit bonus Angelus similitudinem vocis humanæ: & in gutture serpentis, Diabolus, vt habet Diuus Thomas. 2. 2. quæstione. 165. articulo. 2. ad quartum. Quia verò, iuxta Abulensem, guttur requiritur, vt in eo formetur vox humana, existimo, non esse satis certum, quòd lapides, hoc modo loque-

Canes, & lapides uno duorum modorum loqui possunt arte diaboli.

Asina Balaã, & serpẽs in paradiso sine miraculo loqui potuerant.

A loquerentur, propter defectum organi intrinsecè requisiti ad talem vocum humanarum formationem: licèt Diuus Thom. de potentia. quæstione. 6. articulo. 5. ad tertium & quartum, & Victoria in illa Relectione, de Magia numero. 19. ad. 2. existiment, idem quod de canibus, & asina Balaam, dici posse de lapideo Fortunæ simulacro. Præstat vt lapidem, per solam sensuum astantium illusionem, visum fuisse loqui, dicamus.

Virgo Vestalis in cribro perforato, aquã quomodo tulerit.

Ad id quòd de Virgine Vestali adducebatur, dicendum cum Sanct. Thom. de Pot. quæst. 6. art. 5. ad. 5. non B esse absonum dicere, quòd Deus in commendationem castitatis, per angelos suos bonos, illud miraculum retentionis aquæ faceret. Quòd si Dæmon id fecit, sanè miraculum non fuit: nam quiescere, & moueri localiter, ab eodem principio sunt: vnde, sicut Dęmones possunt mouere corpora localiter, ita possunt & à motu retinere: atq; adeò potuerunt virtute sua aquam sistere, ne flueret. Ad aliud dicendum, Sanctum Thomam non asserere, quòd illa vxoris Loth transmutatio in statuam salis, fuerit facta virtute Dæmonis: sed dicit, in casu quòd facta fuerit per Dæmones, tunc non per Dæmonem vir- C tute propria, sed per ipsum, tanquàm per instrumentum diuinæ virtutis, facta est. Neq; verò est incõueniẽs, quòd illa transmutatio facta fuerit per angelos bonos: nam licèt Gloss. ordin. ex Aug. super illum versum psal. 77. Immisiones per angelos malos & Abulens. super Matth. c. 15. quæstione. 508. & 513. dicant, Deum punire ministerio malorum Angelorum: nihil tamen inconuenit, quòd aliquàndo per bonos Angelos puniat, vt tradit. S. Thom. in. 4. d. 21. q. 1. art. 1. quæst. 5. ex Dionysio. cap. 4. de diuinis nomi. id expresse asserẽte, vt Angelus qui percusit Iacob

Vxor Loth in statuam Salis uirtute Dæmonis.

Psal. 77.

Deum punire ministerio malorum Angelorum.

in

in fœmore, bonus erat: & similiter Angelus qui percussit castra Assyriorum, bonus erat. Porrò statuam illam salis, Iosephus conspexisse se, dicit. Vbi tamen prætermittendum est figmentum Hebræorum, quod in illo loco Gen. 19. refertur à Nicol. Lyrano. A

Genes. 32.
Isai. 37.

Magi Pharaonis tribus modis facere miracula poterant.

Ad aliud de Magis Pharaonis, multi multa dicunt: ego pauca, sed vera referam. Sanctus Thom. de Pot. q. 6. ar. 5. ad. 8. ex gloss. ibi Exod. 8. dicit, non fuisse veram conuersionem virgarum in serpentes, nec veras ranas: sed id effectum fuisse secundùm apparentiam tantùm, per præstigiosam illusionem. D. August. lib. 18. de Ciuitat. Dei. c. 18. & lib. 3. de Trinitat. c. 7. & 8. existimat, veros serpentes, B verasq; ranas fuisse. Cæterùm id per miraculum non est effectum, nam hoc fecerunt Dæmones per aliqua semina collecta, quæ habebant vim putrefaciendi virgas & materiam, & in serpentes & ranas conuertendi. Tertius modus, qui mihi plurimùm etiam placet, est ex Cœlio Rhodiginio lib. 4. c. 29. cuius ista sunt verba: Non inficiabimur, potuisse Dæmones celeritate incredibili, virgis emotis, serpentes earum loco subijcere, vel aliunde allatos, &c. Cætera quæ in argumento adducuntur, vno horum trium modorum fieri potuisse, dicimus.

Lunā detinere ac sistere non potest Diabolus ui sua, nec terrā commouere, &c.

Ad aliud de carminibus, seu incantationibus & ve- C neficijs, quibus luna cœlo auferri, & detineri credebatur ab antiquis, fateor ita creditum: sed ex dictis abundè constat, hæc sicut & alia, præstigiose & per illusionem sensuum apparenter fieri, non verè. Præterea licèt huiusmodi deductio ac detentio lunæ, ad motum localem spectare videatur, non admitto, à Diabolo fieri posse. Expressè S. Thom. q. 16. de Malo. ar. 10. ad. 4. & 8, dicit, quod neque corpora cœlestia, neq; totam terram, quoniam hæc corpora excedunt eius virtutem, potest Angelus mouere lo

caliter.

A caliter. Sed licèt posset, non admitto vt id Deus illi permittat primas, & vniuersales naturæ causas commutare: alioqui confusus, & perturbatus totus iste sublunaris noster mundus videretur. Cum enim ab ordinatissimo solis, lunæq; motu totus pendeat, illis perturbatis, quis ordo & motus vitæ nobis reliquus esse potest? Quæres quid sibi vult id quod toties diximus, illusoriè & præstigiosè Dæmones facere miracula. Respondeo, id ipsos efficere imprimẽdo sensibus nostris species earum rerum, quas volunt nobis apparere, & quibus volunt nobis illudere. Cautè tamen hoc intellige, nam Diabolus immutare sensum nostrum, aut phantasiam non potest, producendo formam aliquam, aut speciem, & eam imprimendo: sed solum componendo, & diuidendo formas præexistentes: idque per quandam commotionem spirituum, & humorum, quod latiùs explicatum videri debet in sanct. Thom. de Verit. q. 6. ar. 3. ad. 13. Id sanè contingit in Somniantibus, & phreneticis, qui non per receptionem nouarum specierum, sed per commotionem præexistentium, multa sibi videntur videre, quæ non vident. Illa verò commotio ad localem motum reducitur: & ideò Angelo, & Dæmoni subijcitur. Quod omninò videatur in S. Tho. 1. p. q. 111. ar. 3. in corp. & ad. 2.

Quo pacto Diabol⁹ possit imprimere species & immutare sensus nostros.

B

C

His præmissis vt ad institutum nostrum iam tandem deueniamus: ex dictis summatim duo colligimus. nimirum sunt, veras defunctorũ apparitiones (de quibus solũ loquimur, non de præstigiosis & illusorijs) diuina virtute posse fieri: nullo verò modo facultate, ac vi Diaboli. His ergo extra controuersiam positis, ad id deueniamus, super quo totus dificultatis cardo vertitur.

VII.

Cõclusio totius dubij resolutiua.

Sit prima conclusio: Animæ defunctorum viuis apparuerunt multoties, siue de cœlo, siue de inferno locis

d ve

ve alijs deuenerint:nam id in dubium nunc non vocatur. In gratiam huius conclusionis proferam quatuor testimonia illustriora,& circa quæ non vno modo,sed multiplici opinatum est ab antiquis. A

Dubium, An sit vera defuncti apparitio, qua Moyses apparuit Christo,in transfiguratione.

Matth.17.

PRimum testimoniū est Mat.17.de Moyse,& Helia:qui cū ante multas annorū centurias,iā olim defuncti essent, apparuerūt in trāsfiguratione Christo Dño, eiq; amicè & familiariter cōuersati sunt. B Quòd si quis aduersus hanc tam illustrem apparitionem insurgere audeat, dicatq;,cum Hugone Cardinali super Lucam.c.9.Moysem,& Heliam non verè sed imaginariè apparuisse in Christi transfiguratione:quòd & D.Ambros.quem ibi adducit Hugo, docere videtur. Quin & aliqui glossulam illam Hugonis, desumptam dicunt ex D.August.lib.3.de mirab.sacræ Scripturæ. capit. 13. quod Sanct. Thom.3.part.quæstione. 45. articulo. 3. ad secundum, refert. Ad hoc omninò dicendum est, glossulam illam esse absurdissimam: sed neque est Diui Ambrosij, vt probè ostendit Syxtus Senen. lib. 6. Bibliothecæ annot. 145. An verò sit desumpta ex Diuo Augustin. in dubium verti potest. Sanct. Thom. in illo loco docet, à quibusdam credi quòd sit D. August. in illo libro de mirab. sacræ Scripturæ: at liber ille non est Augustini. Sed sanè, siue liber sit Augustini, siue non, hoc certum est, in toto illo libro D.August. talem sententiam non reperiri. C

A periri. Quin potius opposita continentur in lib.3. cap. 10. vbi non imaginatis, sed veris corporibus Moysem, & Heliam apparuisse dicitur. Ergo vt temerarium reijciendum est glossema illud, & indubitanter est asserendum cum omnibus Patribus, & interpretibus, veros Moysem & Heliam comparuisse Christo. Et quamuis tacerent interpretes, loqueretur textus Euangelicus, Matthæi, Marci, & Lucæ expressissimè asserentium, ipsum Moysem ipsumq; Heliam astitisse Christo, &c. Et ratio id suadet: nam inducti illi tanquam testes erant dominicæ transfigurationis: atq; adeò non fictè & simulatè, sed verè & B realiter apparere debuerunt. Fateor quidem à plerisque dubitatum esse, an in corpore proprio, vel assumpto, vel alieno apparuerint. Verùm siue hoc, siue illud asseramus, nō tollitur apparitionis veritas: na nos minimè de hominibus in proprio corpore, sed de animabus ipsis defunctorū, à principio perquirimus, an viuis apparuerint.

Quòd verè, & visibiliter apparuere Moyses, & Helias Christo.

Matth. 17. Marc. Luc.

Alij, quò huius historiam apparitionis infirment, dicunt, Heliam non fuisse mortuum, sed neq; Moysem. Et sic ille mortuorum apparitiones minime fuerūt. De Helia quidem, quòd adhuc viuat tenent Patres innumeri Hiero. Aug. Ambr. Greg. Epiph. Iustin. Iren. Tertul. D. C Thom.. Lyran. Abul. Caiet. & alij qui super Apoc. scripserunt, quorum aliquos paulò post referam. Loca horum Patrum referre, mihi quidem pigrū, vobis autē non necessarium est, &c. Quod verò ibi. 4. Reg. 2. dicitur, Ascendit Helias per turbinem in cœlum: nullus intelligat, in cœlum Empyreum, nam vox Hebræa pro, In cœlu, ibi, verti potest, Versus cœlum, aut, Velut in cœlum, vt credibile est vertisse. 70. nam ad hanc versionem alludit Chrysostom. in sermone de Ascensione Domini, ad fin. dicens: Nec quis arbitretur, quòd tanquàm in cœlum ascenderit

Quòd Helias nondum sit mortuus.

4. Reg. 2.

Quòd Helias non ascendit in cœlum sed velu ti in cœlum.

rit Dominus, sicut Helias: sed ad cœlũ ascendit. Et mox: Helias quidem tanquam in cœlum ascendit, nam seruus erat, Iesus autem in cœlum, nam Dominus erat. Hoc ipsum ad literam sequitur Theophylactus, super Lucam. c.24. in illis verbis, Et ferebatur in cœlum. Vide Honcalam Abulen. Canonicum, super Genes. cap.5. Verum est quòd adhuc aliqui dubitant de morte eius, vt etiam dicit Vatab. in scholio super. c.4. Malachiæ. Sed nihil refert, nam etiam communis Hebræorum traditio est, quòd viuat, victurusq; sit vsq; ad finem mundi. Vnde & ab Hebræis appellatur, septimus ætatis humanæ continuator. Septem enim viris omnem à mundi principio vsq; in finem, vitam humanam continuatam asserunt. Primus homo Adam: hunc vidit Mathusalem: hunc Mathusalemum, vidit Sem: & Sem vixit vsq; ad Iacob: Iacob vsq; ad Hamram, patrem Moysi: Hamram durauit vsque ad Ahiam Silonitem: Ahias verò vsq; ad Heliam: Helias autem vsq; ad finem mundi. Sic refert Syx. Senen. lib.2. suæ Biblioth. verbo Helias propheta.

Septẽ uiris continuatur totũ tempus mũdi ab Adã usque ad Antichristum.

Quòd verò Moyses non fuerit mortuus, habent nõ pauci nec obscuri nominis interpretes. Primùm hoc referunt D. August. Tract.124. in Ioan. Abulen. super Deuter.34. q.3. Rupertus Abbas, lib.2. de Trini. & operib. eius super Deuter. c.34. & pleriq; alij. Sed qui id affirmãt sunt D. Ambros. lib. de Cain, & Abel. c.2. D. Hilar. in Matth. 17. can.20. Ambros. Cather. super Gene. in illa verba: Plantauerat dominus paradisum: & Ioannes Arbóreus lib. 11. suæ Theosophiæ. Et idem Cather. in illa etiam verba Gene.3. Collocauit ante paradisum Cherubim, ait, Moysem vnà cum corpore viuentem fuisse translatum in paradysum voluptatis, vt ibi vsq; ad consummationem seculi viueret cum Enoch, Helia & Ioanne. Nisi autem hæc

Opinio Ambr. & Hila. & aliorum quòd Moyses nondum obierit.

A hęc doctrina videtur quatuor cōiecturis. Prima est, quòd simul cum Helia viuus apparuit Christo, in transfiguratione. Hanc adducit Ruper. c. 22. supra: Secunda est, quæ in hanc opinionem mouit D. Ambros. quia dicitur Deuter. 34. secundum translationem. 70. Mortuus est Moyses per verbum Dei. Et quia dicit, Per verbum Dei, quod quidem Verbum non est lapsus, mors, & ruina, sed potiùs fundamentum rei, & vita rerum: nam in ipso vita erat, &c, Apud eum est fons vitæ: idcirco nō esse mortuus, credi potest. Tertia est, quæ mouit D. Hilarium, quia in c. 11. Apocalyp. dicitur, Dabo duobus testibus meis, & pro-B phetabunt, &c. his autem duobus testibus, Bestia quæ ascendit de abysso, per quam Patres intelligunt Antichristum, mortem inferre debet. Vnde fit adhuc diem non obijsse, nam tunc interimendi sunt. Quòd verò sint duo isti testes Moyses, & Helias, apparet certum, propter id quod eodem cap. dicitur: Hi habent potestatem claudendi cœlum, ne pluat, &c. qua verborum periphrasi Helias significatur, cuius illud fuit insigne, claudere, scilicèt, & aperire cœlum ad pluuiam. 3. Reg. 18. & Iacob. 5. Et mox: Et potestatem habent super aquas, conuertendi eas in sanguinem, & percutere terram omni plaga, qui-C bus verbis, præter Moysem, nullus valet intelligi, vt ex c. 7. Exodi perspicue colligitur. His adde quartam coniecturam, videlicèt, quòd, vt refertur Deuter. 34. non cognouit homo sepulchrum eius, vsq; in præsentem diem: videlicèt locū in quo sepultus & tumulatus fuerit. Quo insinuatur, mortuum non fuisse, sed potiùs raptum, sicut Enoch, & Helias.

Veruntamen ab hac opinatione non possumus non vehementer dissentire: nam ipsa sacra pagina luce clariùs dicit, Mortuum fuisse Moysem, nam Deut. 34. sic habetur,

Argumenta huius sent. *Primum.* *Secundum.* *Ioan. 1.* *Psal.* *Tertium.* *Apoc. 11.* *3. Reg. 18.* *Iacob. 5.* *Exod. 7.* *Quartum.* *Vera sent. quod fuerit mortuus.* *Deut. 34.*

tur, Mortuusq; est ibi Moyses, seruus Dñi, in terra Moab, A
iubente Domino, & sepeliuit eum in valle terræ Moab,
&c. Mortuus est ergo, & à Deo ipso sepelitus, quod non
modicam laudem parat Moysi, quòd Deum ipsum habuerit sacristam, & sepultorem funeris officia exequentem: quod ponderat Abulen. in Deut. c. 34. q. 3. Verum id
Deus exequutus est ministerio Angelorum, vt tradit D.
Epipha. lib. 1. contra hereses tomo. 1. secta. 9. circa fin. contra Samaritas. Rursus Iosue. 1. dilucidè eiusdem Moysi
mors exprimitur, Moyses seruus meus mortuus est, surge
& transi Iordanem, &c. super quæ verba, Abulen. q. 5. eliminat errore quorundam, qui asseruerunt, Moysem fuisse damnatum, quia ad aquas contradictionis peccauit. Et B
q. 7. contendit, quòd nec ad purgatorium descenderit: sed
in sinum Abrahę cõtinuò atq; mortuus est descendit. Demum, quòd mortuus fuerit, ex mille alijs scripturæ locis
liquidò colligitur, quæ congessit Abulen. super Deute. c.
34. q. 3. & Rupertus suprà, vbi & dicit Abulen. non fuisse
relictum inhumatum ipsum Moysem. Nam inhumatũ
relinqui est grauis & acerbissima pœna: videlicèt relinqui expositum ferocium alitum morsibus laniandum.
Et hoc non tantùm apud mundanum & profanum vulgus, idest, apud Gentiles, quod tradit Seneca lib. de Remedijs fortuitorum: sed & apud sacras literas, nam Hiere. 22. C
minatur Deus Regi Ioachim sepultura asini sepeliendũ,
idest, non sepeliendum.

Laus Moysi quòd Deus ipse illum sepelierit.

Iosue. 1.

Moyses nec ad infernũ, nec ad purgatorium descendit.

Insepultũ relinqui, grauis pœna.

Hier. 22.

Ad leues itaq; illas coniecturas labefactandas, nõ opus
est calamũ, aut ingeniũ acuere. Nã primò quòd in transfiguratione Christo apparuerit, non tollit quin mortuus
iã olim fuerit. Nã quis nesciat, facillimũ Christo fuisse, ipsum Moysem ab inferis reuocare, & aduehere, quo eius
transfigurationi astaret? Porrò maius ponunt isti & sine
causa

Resp. ad argum. aduersariorum.

Ad. 1.

Matt. 17.

A causa miraculū, quā nos ... dicunt, ad hunc vsq; diem viuum seruari Moysem ... verò mortuum quidem fuisse, sed virtute Dei apparuisse. Apparitiones autem vt non tam magnum & insolitum miraculum, sæpissime factas scimus: at præseruationem à morte, per tot sæcula, paucis aut nulli accidit.

Ad secundā coniecturam dicimus illam particulā, Per verbū Dei, nihil aliud significare, nisi quod Moyses defunctus fuerit, iuxta verbum & promissum Dei: fuerat enim cōminatus, quòd priusquā terram ingrederetur promissam, moriturus esset. Quod si legatur, illo loco, Iubente Dño, vt habēt vulgati codices, minùs habet apparētię, opinio D. Ambr. nā tunc significatur quod Deus iusserit eū mori. Itaq; mortuus est Moyses, viiusionis diuinę, seu vt habet Caiet. super illū locum Deut. 34. ex vi & efficacia verbi, quo dixit Deus, Ascende in montem, & morere ibi, quod dictum fuerat Deut. 32.

Ad. 2. Quod est Moysem fuisse mortuū per Verbum Dei.

Deut. 34.

B

Deut. 32.

Ad tertiā dico D. Hilar. in illa sententia singularē esse: nam cæteri scriptores vno ore fatentur, duos illos testes, de quibus loquitur Ioan. in Apoc. futuros Enoch, & Heliā. Ita habet glos. ord. & Dion. Carthu. in illū locū Apoc. 11. ar. 12. & Collectaneorū in Apoc. author, qui est Cęlius Pannon. & Isid. Clar. Vatab. Hugo Card. S. Tho. Beda, Ansel. Ansbertus, Haimo, Rupertus, & Ricard. qui super Apoc. scripserunt. Ideò Arethas, seu mauis And. Cęsariēsis Episcopus, in illū locū Apoc. 11. c. 30. hanc esse cōmunē traditionē omniū prçconū Christi, inuiolabiliter in ecclesia receptā, dicit: Vnde negandū est, quòd vnus illorum duorum testium, futurus sit Moyses.

Ad. 3. Duo testes de quibus in Apo. c. 11. qui sint.

C

Ad vltimā dico, nō casu, sed magno cōsilio effectū fuisse, vt nullus mortalium cognouerit sepulchrū Moysi. Nā si Hebræi corpus Moysi præ oculis aut manibus haberēt diui-

Ad. 4. Quid est quod nullus unquam cognouit sepulchrum Moysi.

diuinos ei honores ... ...derent, cui tam magna & incredibilia bene... accepta referebant. Et hæc est pugna illa, & al...catio, quam B. Iudas prodidit in sua Epistola. Nam Angelus Michael corpus Moysi, ab Hebræorum oculis abiungere & occultare nitebatur, vt occasionem illis idololatriæ præriperet. Contrà verò Sathan illud reuelare & detegere, vt materiam eis idololatriæ ministraret. Scire etiam curiosiores debent. D. Clementem Alexand. lib. 6. Strom. allegare visionem quandam Iosue & Caleb, qui Moysem, dum assumeretur, viderunt inter Angelos gloria illustratum. Caiet. super Deuter. 34. dicit corpus Moysi visibiliter ad profundam vallem, quæ infernè posita erat, vectum per aerem, & nubes quædam operuit aliquantum spacium vallis illius. Oecumenius & Arethas super Iudam, existimant altercationem illam Diaboli cum Moyse, inde ortam esse, quòd causa Moysi, recèns mortui, apud Deum delata, Diabolus producebat in iudicium crimen Moysi, quòd AEgyptium interfecisset, & propterea non permittebat vt honorificam Moyses adsequeretur sepulturam. Sed multùm licèt Doctores secum hac in parte dissentiant, in hoc tamen vnū conspirant, quòd Moyses verè fuerit mortuus, quodq; Christo in monte apparuerit. Apparere itaque mortui viuentibus possunt, & solent.

Pugna Diaboli & B. Michaelis super corpore Moysi.

Altera explicatio de pugna Diaboli & Michaelis.

Exod. 2.

A L-

A

Alterum testimonium de vera Samuelis iam demortui apparitione.

SEcundum, ipsumq; perquam illustre, & celebre testimonium, ad comprobandas veras mortuorum apparitiones, est quod refertur. 1. Reg. c. 28. de Diuo Samuele. Vt autem distinctiori in re hac excutienda, ordine procedamus, verba ipsa sacræ paginæ primùm omnium producenda, & deinde examinanda sunt. Locus ergo vt à me referatur & explicetur, attentum lectorem & auditorem desidero: multa enim paucis complectar, & rem inter multos adhuc indecisam succinctis rationibus concludam. Igitur post enarratã mortem Samuelis, & descriptum metum pauoremq; Regis Saul, circundati à castris Philisthinorum, sic dicitur. *Consuluitq; Saul Dominum, & non respondit ei, neq; per somnia, neq; per sacerdotes, neq; per prophetas. Dixitq; Saul seruis suis. Quærite mihi mulierem habentem pythonem, & vadam ad eam, & sciscitabor per illam, &c.* Et infrà: *Dixit Saul ad mulierem, Diuina mihi in pythone, & suscita mihi, quẽ dixero tibi.* Et infrà, *Dixitq; ei mulier, Quem suscitabo tibi? Qui ait, Samuelem mihi suscita, &c. Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamauit voce magna, & dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi, &c.* Et mox: *Deos vidi ascendentes de terra.* Et post pauca, facta exuscitatione (quanuis quæ hic prætermitto difficilia

VIII. *Tractatur latissime, & diligentissimè hoc testimonium.*

B

Recitatur totus locus. 1 Reg. 28.

C

ficilia sunt, fateor, sed mea nō interest eorum sensum pan- A
dere.) *Et intellexit Saul, quód Samuel esset, & inclinauit se super faciem suam in terra, & adorauit. Dixit autem Samuel ad Saul. Quare inquietasti me vt suscitarer? Et ait Saul, Coarctor nimis: siquidem Philisthijm pugnant aduersum me, &c. Vocaui ergo te, vt ostenderes mihi, quid faciam. Et ait Samuel, Quid interrogas me?* Et mox: *Dabit Dominus etiam Israel tecum, in manus Philisthijm: cras autem tu, & filij tui mecum eritis, Statimq; Saul cecidit porrectus in* B *terram, extimuerat enim verba Samuelis, &c. Et dixit mulier ad Saul, Ecce obediuit ancilla tua voci tuæ, &c.* Et hactenus de contextu sacræ paginæ.

D. Aug. totus dubius ubique est, super hac Samuelis apparitione, An uera fuerit.

D. Aug. à quo, lætis auibus, initium dicendi facere libitum est, dubius animi plærunq; hæsit in huius apparitionis explicatione. Principio autem, libro. 2. Quæstionum ad Simplicianum. q. 3. to. 4. postquā multa hinc inde discussit, tandem in eam declinat partem, vt dicat, non fuisse verum Samuelem, qui Sauli apparuit: sed aliquod phātasma (ait) & imaginariam illusionem, Diaboli machinationibus factam. Et subdit: Quam propterea scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines, rerum earum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Quis enim, qui hominem pictum videt, dubitet vocare hominem? Veluti cum intuentes tabulam, aut parietem, dicimus: ille Cicero est, ille Sallustius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma, &c. Et Pharao spicas se dixit vidisse in somnijs, & boues: non spicarum, aut boum imagines. Hæc Aug. Qui. lib. de. 8. Dulcitij quæstio- C

Declinat Aug. in partem negatiuam quæstionis.

Genes.

A stionibus.q.6.eandem repetit ad verbum sententiam. Et lib. Quæstionum vet.& no.testam.q.27. apertiùs exprimit mentem suam, dicens. Quomodo fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir & natiuitate sanctus, & vitæ operibus iustus? Aut, si non attractus est, consensit: quod vtrunq; de viro iusto credere, absurdum est. Si enim inuitus adductus est, nullum suffragium habet iustitia; si autem volūtarius, amisit meritum spirituale. Et subdit: Porrò autem hoc est præstigium Sathanæ, quo, vt plurimos fallat, etiam bonos in potestate se habere confingit. Hæc ibi. Et statim tractans, quomodò Saul adorauit phantasma illud, subdit: Alium adorauit quàm Deum, & putans Samuelem, adorauit diabolum, vt fructum fallaciæ suæ haberet Sathanas. Hoc enim nititur vt adoretur quasi Deus. Si enim verè Samuel illi apparuisset, non vtique vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat Deum solum esse adorandum. Et quomodò homo Dei, qui cū Abraham in refrigerio erat, dicebat ad virum pestilentię, dignum ardore Gehennæ, Cras mecum eris? Hæc ibi: Et id repetit lib 2. de Doctrina Christiana. cap. 23. Et nouas adducit rationes, lib. 2. de Mirabilibus sacræ scripturæ. cap. 11. dicens. Qualiter Samuel à Pythonissa suscitari dicitur, dum Pythonissa dæmoniacis incantationibus, & præstigijs vti videtur? Et quomodò Saul, qui in viuentibus prophetis, Dei responsum non inuenit, resuscitatum à morte prophetam audire meruit? Vnde non hunc esse Samuelem illum prophetam, per factum faciliùs intelligitur: sed diabolum, qui se transfert in Angelum lucis, &c. Hæc August. Quanuis postremus iste liber, à quibusdam negetur esse Augustini.

Rationes Aug. fortissimæ, ad sua dēdu[...] quod non fuit verus Samuel.

2. Cor. 11.

Amplexati sunt hanc eandem sententiam, D. Hieron.

Alij Doctores qui tenēt etiā nō uere Samuelē apparuisse.

lib. 1. Comment. in Matth. c. 6. in fine dicens: In Samuelis phantasmate Pythonissa loquitur ad Saulem, cras mecum eris. Et super Ezechie. c. 13. in illa verba, Et tu fili hominis. Et super Isai. cap. 7. in illa verba, Adiecit Dominus loqui ad Achaz, quanuis non tàm apertè. Et Rupertus Abbas, lib. 2. de Trinit. & operib. eius, super lib. Reg. c. 17. ex August. fere verba mutuatus. Et gloss. ordin. 1. Reg. 28. Et super. c. 29. Isai. Franciscus etiam Vatab. 1. Reg. 28. Et Cornel. Iansen. super Eccle. c. 46. hanc dicit esse probabiliorem. Paulus etiam Burg. eodem. c. additione. 2. quem Rabbi Paulum appellat, & adducit ad hoc propositum, Dionysius Carthu. super. 1. Reg. c. 28. ar. 47. Et dicit Burgen. oppositam sententiam esse Iudæorum, qui nimium adhęrent literæ, & dicunt Moysem & Samuelem simul apparuisse, ex hoc quòd Pythonissa dixit in plurali, Deos vidi ascendentes de terra. Quod dixit Rabbi Salomon, vt eum allegat Abulen. super. 1. Reg. cap. 28. q. 22. Idem dixit Rabbi Dauid Camhi, vt ibidem refert, & alij, vt in Galatino lib. 6. de Arc. c. 8. de quo plurima in Abul. Repetit. de Beata Trinitate, nu. 42. & 67. Idem tenet Mathias Felisius in Elucidatione. 1. præcepti. tandem hæc videtur esse Ecclesiæ determinatio, in. c. illud. 26. q. 2. & c. nec mirum. 26. q. 5. vbi expressè dicitur, Non esse Samuelem, sed eius imaginarium phantasma.

1. Reg. 28.

Secūda sent. quòd nō anima Samuelis sed corpus tantū apparuerit.

Alter modus dicendi est, quem refert Histo. Scholast. cuius author est Petrus Comestor, & Dionysi. suprà, & Hugo Cardin. super. 1. Reg. c. 28. quòd non verè anima Samuelis fuerit euocata: sed eius corpus fuerit exhumatum, & in propriam figuram attractum ad Pythonissam, & Saulem: & hæc, inquiunt, est causa, ob quā potuit cognosci esse Samuel, ille qui apparebat, quia erat verū eius corpus. Hoc dicit Paul. Burgen. suprà, Additione. 2. Et ad

A ad hoc spectat propositum, quod idem Hugo, & prius Hist. Scholast. in. 1. lib. Reg. cap. 25. & Diony. retulerunt, esse sententiam Nicromanticorum, nō posse corpus aliquod illa arte suscitari, nisi recenter mortuum, & adhuc integris vitalibus. Samuel autem recenter mortuus videbatur, nam eodem. c. 28. dicitur mortuus.

Tertia sent. quorundam, qui nō audēt id diffinire, sed utrunq; putant probabile.

Tertius modus dicendi est eorum, qui in hac hærēt salebra, & ancipiti mente vacillant: nam dicunt, vtrunq; modum dicendi probabilem esse, quia vtrunq; videtur August. probabiliter sustinere. Sic procedit Eucherius Episcopus Lugdun. in. q. super lib. Reg. dicens: aut falsam B vmbram diabolus ostendit, aut si fuit vera, tantum ei licuisse credendum est, quantum à Domino permittente concessum est. Sic procedūt etiam D. Isid. lib. 8. Etym. c. 9. dicens: si credere fas est de Pythonissa vt prophetæ Samuelis animam de infernis euocaret, si tamen animā prophetæ fuisse credamus, & non aliquam phantasmaticam illusionem. Rabbanus etiam, & Hugo Cardi. dubij sunt in hac parte. Dubius etiam S. Thom. 1. p. q. 89. ar. 8. ad. 2. & 2. 2. q. 174. ar. 5. ad. 4. & Beda expositionis in Samuelem. libro. 4. capit. 7. Isidor. etiam Clarius dubitat, & Hist. scholast. suprà, Mathias Dorig. 1. Reg. 28. in fine C Nauclerus Volumine. 1. Chronographiæ, Generatione. 32. & Martinus Martini in suis hypotyposibus, lib. 9. Regula. 21.

Quarta sēt. uera, quòd uerè anima Samuelis apparuerit Sauli.

Vltimus tandem modus rem hanc explicandi, est, vt proculdubiò asseramus, verum Samuelem, hoc est, eius animam à limbo patrum, vbi in sinu Abrahæ iam quiescebat, reuocatam, & apparuisse Sauli. Nec est quod opponat Paulus Burgen. non esse aliquem de doctoribus Ecclesiæ approbatis, qui hanc partem teneat. Nam in primis D. August. præterquàm quòd locis citatis am-

biguus potiùs, quàm assertor videtur: tādem lib. de Cura A pro mortuis agenda. c. 15. to. 4. perspicuè loquitur. Nam cum de veris mortuorum apparitionibus cō loci & temporis loqueretur, inducit in huius veritatis probationem apparitionem Samuelis, dicens: Nam Samuel propheta defunctus viuo Sauli etiam Regi futura prædixit. Et adducit Aug. testimonium, quod habetur Eccle. 46. de quo inferiùs: quamuis subiungat, aliquos de hac apparitione Samuelis addubitasse. Nicolaus etiam Lyran. huic subscripsit sententiæ. 1. Reg. 28. & item Abul. super eodem. c. q. 28. Et in Repetitione de B. Trinit. nu. 73. & Diony. Carth. 1. Reg. 28. art. 47. Petrus Galatinus, lib. 6. de Arcanis cath. B verit. c. 8. Caiet. ibi. 1. Reg. 28. Gaspar Casalius lib. 4. Axiomatum, Disputatione. 1. cap. 3. A nobis est etiam grauissimus Iudæorum scriptor Iosephus lib. 6. Antiq. c. 14. Nec D. Tho. cōtradicit: nam. 1. p. q. 89. ar. 8. ad. 2. dicit. Si authoritas libri Ecclesiastici recipiatur, dicendum est quòd verè Samuel apparuit Sauli. At certè authoritas libri illius sacrosancta est, & irrefragabilis, præsertim nostris temporibus, etiam, si inter canonicas scripturas apud Hebræos non computetur: quoniam liber ille non est Hebraicè cō scriptus. Sed iam videamus, quis sit locus iste Ecclesiastici, cuius tam sæpè mentionem fecimus. Igitur. c. 46. libri C huius in fine, cū de Samuele multa dicātur, ab illo loco, Dilectus à Domino Deo suo Samuel propheta Dñi, &c. Tandem hisce verbis, Samuelis encomia terminātur: Et post hæc dormiuit, & notum fecit Regi, & ostendit illi finem vitæ suæ. Et quamuis authores primæ opinionis dicāt, vocari hoc loco Samuelē, qui reuera nō erat Samuel, sed Dæmon, qui eius faciem & gestum referebat: sed tamen adeò ad verum Samuelem loquitur consequenter, vt probabilis mihi non sit opposita opinatio.

Aug. & alij multi doctissimi hoc tenent. Referūtur hic.

Locus scripturæ Eccle. 46. quo dicitur fuisse Samuelem qui apparuit Sauli.

Ve-

A Verùm, quod firmiùs & altiùs hæc nostra sententia omnium mentibus hæreat, videamus quid dicendū sit ad insignes illas coniecturas, quibus in verbis D. Aug. nostra hec impetitur arbitratio. Quod primò asserit Aug. lib. Quæst. vet. & no. test. q. 27. quomodò fieri poterat, vt arte Magica attraheretur vir tam sanctus? Soluitur si ex eodem Aug. q. 3. ad Simplicianum, lib. 2. & ad Dulcitium q. 6. hæc verba mutuemur, Si hoc, inquit, mouet quòd licuerit maligno spiritui excitare animam iusti, & tanquam de abditis mortuorum receptaculis reuocare: non ne magis mirandum est, quòd Sathanas ipsum Dominum assumpsit, & constituit super pinnam templi? Nisi fortè B quis dixerit, faciliorem Diabolo fuisse licentiam ad Deum viuum, vnde voluit assumendum, & vbi voluit constituendum, quàm ad Samuelis defuncti spiritum à suis sedibus excitandum. Quòd si illud ex Euangelio nos ideò non perturbat, quia Dominus voluit atque permisit, nulla diminutione suæ potestatis & diuinitatis id fieri: non est absurdum credere, ex aliqua dispensatione diuinæ voluntatis permissum fuisse, vt non inuitus, nec dominante, aut subiugante magica potentia, sed volens, atque obtemperans occultæ dis- C pensationi Dei, quæ & Pythonissam illam & Saulem latebat, consentiret spiritus prophetæ sancti, se ostendi aspectibus regis, diuina eum sententia percussurus. Hæc Augustin. Quæ tu verba, si æqua trutina expenderis, lector, videbis omnes ferè quæ sese tibi obijcere poterant, difficultates facile superatas. Nam ad aliud, quod ibi statim sequitur in Augustin. supra quæstione. 27. liquet, non inuitum sed voluntarium apparuisse, vt ex verbis nunc allegatis August. referebam.

IX. Argumenta oppositæ sententiæ soluuntur. Ad 1. Resp.

Quòd nō est inconueniēs Diabolū attraxisse Samuelē, siquidem & Christum portauit, &c.

Matt. 4.

Samuel voluntariè permisit se à diabolo trahi.

Poirò

Ad. 2. Cur permisit Samuel se à Saule adorari. *1. Reg. 24. & 25.* *3. Reg. 1.*

Porrò aliud præsidium, quo opposita sententia recumbebat, facilè diruitur, si dicamus cum Abulens. Samuelem minimè permisisse adorari se adoratione latriç, quæ ad Deum pertinet, sed reuerentia quadam humana. Nam sic paulò antè. 1. Reg. 24. Dauid adorauit Saulem &. c. 25. Abigail Dauidem, &. 3. Reg. 1. Nathan etiam Dauidem, vt etiam adducit Lyra. suprà. Aut, si placet, dicamus cum Galatino lib. illo. 6. c. 8. non dici in sacro textu, quod Saul Samuelem adorauit, sed solùm quòd adorauit, nempe Deum tunc, & non Samuelem. Sed primũ præstat. A

Ad. 3. Cur Samuel dixit Sauli, Cras mecum eris. *Luc. 16.*

Tertium obiectorum id erat, cur Samuel dixit Sauli: Cras mecum eris? Qua enim ratione, cum magnum inter pios & impios, vt ille dixit, sit in alio seculo chaos, erant simul futuri Saul & Samuel. Omnes vno modo huic faciunt satis obiectioni, dicendo, illud verbũ, Cras mecum eris, ad parem, non loci, sed mortis conditionem referri. Cras mecum eris, idest, cras mortuus eris, quemadmodum & ego, ingredieris viam vniuersę carnis, vt dixit Iacob. Nam in hunc sensum accipi debet quod Iob dixit, Nunc autem dormiens silerem cum regibus, & cũ principibus terræ, idest, par essem illis in decessu & sepultura, &c. B

Genes. 48. *Iob. 3.*

Opinio Rabbinorũ, quód Saul saluus factus est.

Scio hoc conuictos testimonio, scilicèt, cras mecum eris, quosdam Hebræorum doctores autumasse, Saulem saluatum iri, & Samueli supparem fuisse in alia vita, in sinu Abrahæ tunc, nunc verò in gloria. Hoc refert Abulẽ. 1. Reg. 31. q. 10. ex Rabbi Dauid Camhi, & ferè ex Nicolao Lyrano, qui ait, non inuenisse se contrariam determinationem. Et dicit Mathias Doring. in replica. 2. ad. 1. Reg 28. esse adhuc sub iudice. Iosephus lib. 6. Antiquit. c. vltimo, in cœlum vsq; extollit Saulem, deq; fortitudine, & mag- C

A & magnanimitate, de iustitia insuper, & prudentia in gubernando eum laudat. Nam cum, prædicente Samuele, (ait Iosephus) mortem sibi imminere cognosceret, non fugit, nec amore vitæ, suum exercitum prodidit inimicis: nec regiæ contumeliam intulit dignitati, sed potiùs cum omni domo & filijs semetipsum tradidit, &c. Et mox: Is ergo & iustus, & castus, & fortissimus mihi esse videtur, &c. Alij ex Hebræorum doctoribus itidem dicunt quòd tanquàm gaudens de diuina iustitia, ipse cum tribus filijs ad suam, ipsorumq; mortem, cuius præscius erat, ob defensionem populi Dei prudenter & studiose cucurrerit, vt in Galat. suprà.

Saulis laus ex Iosepho.

B Quòd si his duo opponamus: primum quidem, quòd desperauerit Saul pergens ad bellum, in quo certò sciebat, reuelante Samuele, vincendum se esse & occidendū. Secundum, quòd seipsum gladio interemerit: quorum vtrunq; finale peccatum cum eius salute directè pugnat. Ad primum horum dicunt nonnulli, vt in Abul. 1. Reg. 28. q. 47. & ita dicendum est, Saulem non desperasse, sed potiùs laudabiliter se gessisse procedendo ad bellum fortiter, quantumlibet infortunati exitus & mortis suæ esset præscius. Quin. q. 46. contendit, non solum laudabilem, C sed necessariam, & obligatoriam fecisse rem Saulem ad bellum progrediendo, licet mortis suæ esset conscius: quia ex officio Regio, quo fungebatur, tenebatur pugnare pro Israel.

Duplex obiectio aduersus Iudæos.

Non peccauit Saul procedēs ad prælium, in quo sciebat occidendum se.

Ad secundum sunt qui dicant, non peccasse Saulem interficiendo se ipsum, vt videre licèt in Diony. Cath. super. 1. Paralypom. c. 10. art. 10. Et quidem hoc videtur tenere Lyran. cuius rationem adducit & excutit Abulens. 1. Reg. c. 31. q. 9. Est ergo ratio, quia in ignominiam Dei Israel, & in diminutionem cultus eius, cuius ipse Saul publicus

An peccauerit Saul interficiēdo se ipsum.

Opinio Lyr. & Galat. quod non.

blicus erat miniſter & vicarius, cederet, ſi ab inimicis Phi liſthęis occideretur: præſtantius ergo fuit & laudabilius ſe vt ipſe interficeret. Sic ait Aug. 1. de Ciuit. c. 27. aliquas ſacras virgines ſibi ipſis mortē intuliſſe, ne in virtutis & caſtimoniæ contumeliā, inq; propriā ignominiam à Bar baris conſtuprarentur. Sic ſanctus Razias. 2. Machab. 14. turbis irruentibus in eum, gladio ſe ipſum petijt, eligens nobiliter potiùs mori, quàm ſubdi hoſtium manibus. Et hoc ipſum tenere videtur Galat. ſupra. Verū quoniā non omnes quæ ex hac difficultate emergunt dubitationes, ſunt nobis examinandæ, alioqui in infinitum abiret diſpu tatio: breuiter dico, Saulē peccaſſe ſe ipſum interimendo, quia planè ex arrogātia abhorruit ſic illudi, & ex horrore maioris ſupplicij, quod ab inimicis ſibi inferendum time bat, ſi eorum manibus viuus traderetur, ſeipſum occidit. Optimè aūt Plato, in Apologia Socratis dixit, Homo in corpore poſitus eſt, veluti in quadā cuſtodia, vnde aufugere nō licet. Et quēadmodū leges vetāt, qui in vinculis detinentur, rumpere carceris vincula: ita vetat Deus ſine eius iuſſu atq; imperio, hinc commigrare. Hæc Plato. Cōtra ergo omnem legē diuinam & humanam peccat qui ſeipſum morte afficit.

2. Mach. 14.

Quòd verè peccauit ſe interimendo Saul.

Reſtat aliud Aug. argumentum lib. 2. de Mirabilibus ſacræ ſcripturæ. c. 11. ſic: Quomodò Saul, qui in viuētibus Dei prophetis reſponſum non inuenit, reſuſcitatū à mortuis prophetā audire meruit? Dico, reſpōdiſſe Deū Sauli per Samuelē, eò ꝙ Samuel ab inferis ſuſcitatus magis terreret Saulē, quā quiſquā viuorū. Et rurſus, quia maiori etiā eū pudore ſuffunderet, quā quiſquā alius. Decebat etiā vt ipſe Samuel confirmaret mortuus ea quæ viues annunciauerat: annunciauerat aūt c. 15. ſuperiùs reprobationem & priuationem regni ſibi impendere.

Tres cauſæ ob quas per Samuelem Deus annunciauit Sauli, &c.

1. Reg. 15.

Aliud

A Aliud superest argumentum, quia videtur, si fuit verus Samuel, quòd diuina virtus plurimum arti magicæ fauerit, permittens vt inuocationibus Magiæ verus Samuel attraheretur. Respondetur tamẽ cum Caiet. 1. Reg. 28. & Lyran. & omnibus, id potius multum detrahere Magiæ: quemadmodum enim Nume. 23. cum iret Baalam ad quęrendum augurium & consulendum diabolum, Angelus prohibuit, & præoccupauit Diaboli apparitionem, responsum offerendo per os asinæ: sic Deus, seu Angelus bonus Dei vice & nomine, suscitando Samuelem anteuertit apparitionem Sathanæ, quem Pythonissa inuocabat. B Atq; adeò elusa est mulier, elusus Sathan, pręuenien te Deo virtute propria machinationem diabolicam. Vide sanct. Tho. 2. 2. q. 174. ar. 5. ad. 4.

Quòd Deus nihil fauit arti Pythonissæ.

Num. 23.

Postremò, obijciebatur nobis authoritas ecclesiæ. c. illud. &. c. nec mirum. in causa. 26. q. 2. &. 5. determinantis non fuisse verum Samuelem. Sed ad hoc dicit Lyra. quẽ in hac parte sequuntur Abulen. & Dion. quòd si quidem hæc est ecclesiæ determinatio, ei standum est: videtur autem nõ esse determinatio, sed solùm opinatio ipsius Gratiani, qui ex D. Aug. illam transtulit sententiam, & inter sacros canones vt solet, retulit.

X.

C CAEterùm explicandum est, quidnam sit quòd vnũ Samuelem videns Pythonissa, vocem extulit dices, Deos vidi ascendentes de terra? Hebræorum communis fuit traditio, referentibus Lyra. Abul. Dion. & Cala. loco citato, quod duo fuerunt, quos Pythonissa exuscitauit. s. Samuel & Moyses. Hoc dicit Rabbi Salomon, & Rabbi Dauid. Quia dicunt, Samuel putabat, postremũ mundi iam instare iudiciũ: atq; adeò adducere secum enixus est Moysem, vt esset sibi testis quòd lege Dei fideliter obseruasset, quasi diceret ad Moysem (vt Rabbi Eleazar,

Cur Mulier dixit, Deos uidi, &c. cũ solũ Samuelem uideret.

Figmentum Rabbinorũ.

in Petro Galat.suprà,ex libris Thalmudicis refert.) Forsitan ad iudicium quæror:surge ergo mecum, nec enim vna dictio est in lege abs te scripta, quam ego non compleuerim. Alij dicunt,hos sanctos prophetas Moysem,& Samuelem vnà surrexisse, vt simul pro populo Deum precarentur:& tamen Deum iratum ob peccata Populi, & Saulis eorum precationibus acquiescere noluisse: vnde Hierem.15.dictum est:Si steterint Samuel & Moyses in conspectu eius,non est anima mea ad populū istum, scilicèt,ad Saulem & Israel.Ita dicit Rabbi Dauid Camhi,vt eum refert Abulen.q.32.super.1.Reg.c.28.

Aliud figmētum.

Hiere.15.

A

Veruntamen hæc ridicula sunt, vt multis tradit, & ostendit Abulen.in Repetitione de Beata Trinitate,quæ simul cum paradoxis habetur,num.64.66.& inferius, nā vnus tantum erat quem Saul & Pythonissa volebant suscitari,& sacer textus dicit, dixisse mulierem, Quem vis vt suscitem tibi?& respondit Saul,Samuelem suscita mihi.Et facta suscitatione dixit Saul,Qualis est forma eius? Intellexit ergo Saul nomine Deorum, quando dixit mulier,Deos vidi,vnum Samuelem:alioqui diceret, Qualis est forma eorum. Non est certè insolitum apud Hebræos,nomine pluraliintelligere singulare,præcipuè nomine Deorum,vt ibi,In principio creauit Dij cœlum,& terram.Et conflato vitulo dixit Aaron,Hi sunt dij tui,Israel,hoc est,Deus tuus:nam vnus solus erat conflatus vitulus.Et apud Iob.40.dicitur Behemot,quod est pluralis numeri apud Hebræos,elephas,de quo infrà.q.5. posit.Tandem quod dicitur Samuelem timentem se vocari ad iudicium,secum aduexisse patronum Moysem,puerile est & absurdum, ob decem rationes quas congessit Abulen.in illa Repetitione vsq; ad num.73.à nu.66.Verùm non est quòd in re non dubia vtamur rationibus nō necessa-

Quòd solus Samuel apparuit,probatur.

B

Hebræi nomine plurali intelligūt singulare.

Gene.1.

Exod.32.

Iob.40.

C

A necessarijs. Et hæc de hoc tam celebri, ac difficili testimonio.

ALIA EXEMPLA apparitionum.

XI. *Alterum exẽplũ appari-tionum.*

TErtium testimonium pariter, & quartum polliceor breuiter me absoluturum: quis enim ferre valeat, tam latas longasq; vnius breuis conclusionis probationes? In promptu quidem in hoc tertio testimonio quàm plurima erãt, B quæ producere si à præcedentibus me breuiùs expedissem. Ergo breuiter dixerim, aliud illustre apparitionum exemplũ esse, quod cõmemorat. D. Matt. c. 26. cũ recensens miracula quæ in Christi passione patrata sunt, dicit: Multa corpora sanctorum, quæ dormierant, surrexerunt, & apparuerunt multis, & introierunt in sanctam ciuitatem. Circa hoc testimonium bipertiti sunt patres. Quidã quidem existimant illam fuisse propriè mortuorum apparitionem: ita vt surrexerint vt apparerent hominibus, & deinde ad loca vnde exierunt, reuersi sint. Alij contrà existimant veram fuisse resurrectionem in vitam immor C talem & æternam: atq; adeò ad loca illa, vnde surrexerant, minimè redijsse: sed potiùs Christum fuisse comitatos in proprijs corporibus, per. 40. dierum spacium, quibus ante ascensionem in hoc mundo moratus est. Die autem ascensionis simul cum Christo auolauerunt de hoc mundo, & in æternas cœlorum sedes conscenderunt simul cum eo. Illis autem. 40. diebus cum Christo fuerunt in paradiso terrestri, vt vult S. Thom. in. 3. d. 22. q. 3. art. 2. q. 3. ad. 3. seu alibi. Vide. 3. p. q. 55. art. 3. ad. 2. Harum sententiarum priorem tenet Euthym. & Theophylact. & alij

Matth. 27.

An sancti qui resurrexerunt cum Christo, iterum mortui sint.

In paradiso terrestri it Christus. 40 diebus post resurrectionem.

duo Theologiæ proceres D. Aug. epist. 99. & S. Tho. 3. p. q. 53. ar. 3. ad. 2. Posteriorem verò, quòd resurrexerint in vitam immortalem nunquam iterum morituri, sequuti sunt plures; videlicèt, Hiero. Amb. Clemens Alex. Orig. Epiphan. Ansel. Christianus Druthmarus. A

Cũ Christus sit primitiæ dormientiũ, cur priores illo aliqui resuscitati sũt.

Quòd si his posterioribus nos obijciamus, Iam ergo Christus non est primogenitus mortuorũ, non est primitiæ dormientiũ, quandoquidē alij Christo priores surrexerunt in vitā æternam & immortale: nā illi resurrexerunt in ipso die mortis Christi, vt narrat Euangelista, Christus verò tertio sequenti die. Non enim obijcimus de quibusdam alijs, qui prius quidem quàm Christus surrexerunt, vt ille quem suscitauit Helisæus, & Lazarus, & adolescens filius vnicus viduæ, & alij. Nam hi cum non resuscitati fuerint in vitam immortalem, sed in hanc mortalem, iterum, scilicèt, morituri & post Christum resurrecturi, iam eorum resurrectio nihil præiudicat dignitati resurrectionis Christi: nam non dicitur Christus primogenitus, aut primitiæ eorum mortuorum, qui iterum morituri exuscitati sunt: sed eorum qui nunquam morituri, & in vitam æternam surrexerunt. B

4. Reg. 4. Ioan. 11. Luc. 7.

1. Cor. 15. Apoc. 1.

Explicatur difficultas.

Huic difficultati communis solutio adhiberi solet, per anticipationem, seu occupationem enarratam fuisse à sacro Euangelista horum sanctorum resurrectionē, simul cũ alijs quæ acciderunt in die mortis Christi, cum tamen acciderit in die resurrectionis. Quod si sciscitetis, Quare ergo tā præmaturè & festinanter recensita est hæc sanctorũ resurrectio? Dicitur, figuram hanc anticipationis familiare esse scriptorib⁹ tū sacris tū profanis, vt interdũ priùs enarrent quæ posteriùs contigerunt. Nam postquam D. Matthæus semel cœpit miracula cōmemorare, quæ per illud tempus passionis & mortis Christi acciderunt, noluit C

Anticipatio seu anticipatio, figura prolepsis.

A luit hoc illustre miraculum resurrectionis mortuorum prætermittere, aut in aliũ locũ remittere, sed in vnũ omnia miracula congerere, quò expeditior deinde esset ad reliqua Christi gesta enarranda. Sic Genes. 18. Sarra dicitur esse anus & prouectæ ętatis, cum muliebria ei iam fieri desijssent: & tamen. c. 20. pulchritudo eius refertur, quę Abimelechi oculis accepta fuit. Certè aut illud per anticipationem, aut hoc per recapitulationem dictum esse existimant multi, de quorum numero est Martinus Martini, lib. 5. suarum Hypotyposeon. c. 1. Quanuis, vt ego conijcio, non satis accuratè: nam nonagenaria adhuc elegan-B ti forma & aspectu præstabat, & id ætatis habens placuit Abimelecho. Sunt qui inter figuræ Anticipationis exempla illud ponant ex eodem. c. 26. Matthæi, quo Iudæ suspendium & interitus enarratur, cum tamen aliquot deinde post dies Iudas diem suum obierit, non in ipsa nocte traditionis. Id habent non vulgares scriptores super Matthę. c. 26. Euthymius, Theophy. & Oecu. super Acta. c. 2. ex Papia Ioannis Euangelistæ discipulo: quod idcircò D. Aug. lib. Quæstionum vet. & no. test. q. 94. tetigit, ac insolutũ reliquit. Multa de anticipatione & recapitulatione suppeditabit exempla D. August. in lib. Quæstionum & C loquutionum, tom. 4. Harum rationem tradit D. Greg. in Præfatione Moralium. c. 1. in hæc verba: sacra scriptura in prioribus sui partibus solet breuiter longè post secutura perstringere, dùm studet ad alia enuncianda properare. Syluam exemplorum lege apud Martinum lib. 5. Hypotyp. c. 1. Vt itaq; ad thema propositum rursus calamus reuertatur, dixerim hoc ex D. Matthæo mutuatum exẽplum, præsertim iuxta interpretamentum D. August. per quàm insigne esse ad mortuorum apparitiones comprobandas.

Gene. 18. & 20.

Sarra nonagenaria, erat pulchra

Iudas laqueo suspensus non obijt in noctemortis Christi.

Quar-

QVartum testimonium habetur apud librum secundum Machabæorum.c.15.vbi Iudæ apparent sanctus propheta Hieremias,& sanctus Onias sacerdos. Apparuit autem Hieremias ætate & gloria mirabilis, vt facet textus habet,& secum Oniam ab altero seculo reuocatum adducebat. Sed nunquid aliqua possunt tergiuersatione huius apparitionis historiam heretici subterfugere? Fuitne qui diceret, Hieremiam adhuc diem suum non obijsse, sicut de Moyse & Helia fuere qui dicerent? Fuit sanè Victorinus martyr, qui abhinc mille trecentis fermè annis & sacrarum scripturarum studio, & gloriosi sanguinis effusione Ecclesiam decorauit, super Apocal. cum incidisset in locum illum.c.11. vbi de duobus testibus, tempore Antichristi futuris, est sermo, dicit, illorum duorum alterum fore sanctum Hieremiam: non Heliã, Helisæum, aut Moysem; quoniam illi (inquit) mortui sunt, Hieremiæ autem mors non inuenitur: verbum nanque ad eum est factum, Prophetam in Gentibus dedi te. Cum autem toto tempore quo vixisse creditur, gentibus non prædicauerit, dicendum seruari adhuc viuum, vt gẽtibus prædicet. Ambrosius Ansbertus hanc refert sententiam & reuerenter eam impugnat super Apoc.c.11. Sed impugnatione nõ indiget, nam neq; vmbram habet probabilitatis sententia Victorini. Huic licèt D. Hieron. lib. de Viris illustribus, plus tribuat de eruditione quàm de eloquentia, tamen in Epistola ad Magnum Oratorem Romanum, etiam eruditionem ei detrahit, dicens: Victorino martyri licet desit eruditio, non tamen deest eruditionis voluntas. Scio Hieronymum plus nimio taxare solitum, & exaggerare antiquorum doctorũ lapsus. Quod in eo taxat ex Neotericis Picus Mirandulanus in Apologia pro Origene. Sed valeant hæc. D. etiam Hilar. super Matth.

Quartũ exẽplũ. Hiere. & Onias apparẽt Iudæ. 2. Mac. 15.

Opinio quod Hieremias nondũ sit mortuus. Apoc. 11.

Hierem. 1.

Hieronymus acerbe taxat Patres.

A Matth. c. 17. Canone. 20. hanc Victorini sententiam procul relegat, de quo videatur Syxtus lib. 6. annotati. 346. Fundamentum verò cui nititur Victorinus, leuissimum est: nam forte nomine Gentium, cum dicitur Hieremiæ, Prophetam in Gentibus dedi te, significantur ipsi Iudæi nam 2. Reg. 7. est præclarissimus locus, vbi nomine Gentis Israelem intelligi necessum est. Redemisti, inquit, ex AEgypto gentem, & Deum eius, vel gentem cum iudicibus eius, vt habent alij codices. Hoc est, Populum & eius principes. Vel sic, Redemisti gentem & Deum eius, B idest, Populum tuum & teipsum, O Deus, redemisti, qui redemptoris ac redemptionis indigus, & afflictus esse videbaris, quandiu afflicti & depressi tui erant. Aliæ sunt huius loci versiones etiam iuxta vulgatos Latinos, quas referre nostra nihil interest. Alibi etia sæpè nomine Gentis intelligitur Israel, vt, Faciam te in gentem magnam, scilicèt, in populum Israel. Et, Duæ gentes sunt in vtero tuo, quarum tamen altera erat futurus Israel. Aut dico, eatenus Hieremiam, prophetam fuisse in Gentes, quia de Gentilibus multa prophetauit. Scio hanc apparitionem, imaginariam potiùs quàm veram, & realem fuisse, eò C quòd inter dormiendum accidit. Sed hoc excusandum, & explicandum mihi est in fine paragraphi sequentis.

Nomine gentis significantur Iudæi.

2. Reg. 7.

Gen. 15.

Ex grauissimis antiquorum Patrum libris referuntur nonnullæ apparitiones.

XIII.

QVinto loco libet quasdam alias apparitiones mortuorum producere. Sanctus Fœlix confessor, cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, apparuit, referente D. August. lib. de cura pro mortuis

Exēpla alia, non fictitia, sed verissima, &c.

1. ex Aug.

mortuis agenda.c.15.& ait Augu.id non incertis rumori- A
Secundum. bus,sed certis testibus fuisse proditum.Et.c.17.ibidem tra dit,Ioannem Monachum cuidam religiosæ fœminæ apparuisse vehemẽter eum videre cupienti. Ipsemet Aug.
Tertium. Epist.205.sibi D.Hieronymum apparuisse testatur,&plu ribus horis gloriosam sancti animam secum fuisse conuersatam,commemorat.D. Cyrillus Hierosolymitanus
4. ex Cyril. apparitionem etiam eiusdem D.Hieronymi factam Eusebio Cremonensi refert, & perplures alias eiusdem Diui:& refertur inter Epistolas Aug. Epistola.206. D. Da-
5.ex Damas. mascenus in sermone de defunctis,ait,Iuuenem mortuũ, qui vitæ fuerat dissolutioris, magistro suo seni misericor B
6. ex Seuer. Sulpi. dissimus animarum amator Deus ostendit. Verba sunt Damasceni.Seuerus Sulpicius,lib.3. de vita B.Martini in Dialogo.2.refert,ipsum D.Martinum, cum adhuc apud viuos ageret,testari solitum,frequẽter sibi Beatissimam
7.exD.Dio. Virginem,Sanctos Apostolos Petrum & Paulum,Diuã Agnetem,& Teclam apparere solitos. D. Diony. protestatus est vidisse se eosdem Apostolos, post eorum mor
8.ex Eusæb. tem,simul Romam ingredientes,& apparentes multis. Ita refert Dionysius Cartu.in.3.dist.22. quæst. 6. circa finem. Rursus Eusebius Cęsarien.lib.6.Hist.Ecclesi.c.5.refert,Potamienam Origenis discipulam, sanctam Virginem ac Martyrem,post tertium sui martyrij diem appa- C ruisse Basilidi,& eius capiti coronam imposuisse. Idem
9.ex Nicephoro. refert fere ad verbum Nicephorus lib.5.Histo.Ecclesiast. cap.7.Idem Nicephorus.cap.17. apparitionem præclarissimam refert B.Virginis,& B.Ioannis Euangelistæ, factam Gregorio Neocæsariensi, cognomento Mirifico. Sed & Apostolorum Petri,& Pauli apparitionem Con-
10. ex Conc. Niceno. stantino factam,memorat idem Nicephorus,lib.7. c. 33. quam deinde renouauit Synodus secunda Nicęna, quã

Græci

A Græci vocant, septimam Synodum generalem. His accedit alia quam refert lib.17.c.13.in fine, idem Nicephorus, B. Virginis ad Narsem ducem Iustiniani aduersus Gotthos, dicens: Dei genitricem manifestò ei apparuisse, cum prælium committendum esset. Sozomenus lib.7. Histo. Ecclesiast. c.5. in parua quadam domuncula B. Virgo, & re ipsa, & in somnis apparens, multis infortunatis hominibus opem tulit. Ex quo domuncula illa in illustrius templum quam reliqua, quæ in vrbe erant, mutata est. Ita Sozomenus. Sed quo piaculo, postquam semel cœpi, taceam apparitionem illam, omnibus seculis B memorandam, eiusdem Beatissimæ Virginis, qua addictissimo famulo suo Diuo Illephonso, non solùm apparere, sed cœlesti dono exornare dignata est. Id habent Sigibertus in Chronico, Iulianus Pomerius Ecclesiæ Toletanæ Diaconus, Rodericus Archiepiscopus etiam Toletanus, Vasæus in Chronicis. Sed vtimur in re non dubia testibus non necessarijs. Quod verò apud Vrbem Cæsaraugustanam, in ripa fluminis Ebri, in columna marmorea, ipsa virgo apparuerit Apostolo Iacobo, habet concors Hispaniensium traditio, de quo Petrus Antonius Beuter in Chronico capit.23. Neque C præteriri à me potest, quam refert Theodoretus lib.5. Historię Ecclesiasticę. cap.34. apparitionem Ioannis Euangelistæ, & Philippi Apostoli, Valentiniano Imperatori factam, quam etiam refert Historia Tripartita libro.9. capitulo.45. Verùm vt mirari desinant qui hactenùs mirati sunt, quòd Diui Gregorij Papæ Dialogos præterierim, in quibus complures referuntur mortuorum apparitiones, sciant tam multas esse, vt ego, quas deligerem, vt in meo libro transcriberem, prorsus nesciam. Videatur totus

11. ex Nicephor.

12. ex Sozo.

13. ex Sigeberto, & alijs.

14. ex traditione.

15. ex Theodoreto.

eius liber quartus Dialogorum vsq; ad.c. 55. vbi solennē Iusti Monachi iam defuncti apparitionem refert. D. etiā Ambros. li. 7. Episto. 59. ad sacerdotes, dicit, Acholium apparuisse, protestantem se perpetuo sui laboris stipendio iam potiri. De sanctis etiam Geruasio & Prothasio, & Agnete famosam refert Ambros. apparitionem. Et Paulinus de ipso Ambrosio. Et D. Basilius de Mamante martyre, quo per somnia potitos nonnullos, dicit in eius Vita. D. etiam Gregor. Nazianzenus de fratre Cæsario. Et demum apparitionibus pleni sunt libri antiquorum, ac recētiorum. Ego verò in re grauissima nullam recentiorum rationem habendam esse putaui: ad veteres proinde accurrens, inde petij quæ scripta relinquo. Scio, harum apparitionum quasdam in somnis, & secundùm apparentiam factas, non fallaciter tamē & illusoriè, cùm diuinę essent, ac præter totam naturæ vim, per Dei potentiam contingerent. Plures verò earum vigilantibus hominibus verè ac realiter factę sunt, vt in citatis doctoribus videre licet. Vtrùm verò animæ ipsæ Diuorum, secundùm veram eorum substantiam, ac realem præsentiam apparuerint: an verò earum nomine & vice apparuerint Angeli, Deo ita disponente, hac secunda conclusione dirimamus.

16. ex D. Greg. 17. ex Amb. 18. ex eodē. 19. ex Paulino. 20. ex Basil. 21. ex Greg. Naz.

XIIII. *Quòd ipsæ animæ uerè, & secundū substātiā apparent: non angeli pro eis.*

Secunda conclusio: Apparitiones defunctorum de quibus hactenus diximus, verosimiliter credendum est fieri aliquando secundùm veras eorum præsentias: ita vt loco moueantur in quo sunt apud aliam vitam, vt viuis appareant. Hæc Petro Canisio lib. 5. de Maria Deipara. c. 21. & Matthiæ Felisio, in Elucidatione primi præcepti, nō placent. Nam probabilius existimant, huiusmodi apparitiones fieri ministerio Angelorum, quamuis ipsis sanctis ascribantur. Inde autem ad id existimandum moti sunt, quod D. August. cum in hanc sæpe incidisset difficultatem,

A tem, dubius animi hærere potius quàm in alterutram partem propendere visus est. Nam in Epistol. 102. quæ est ad Euodium, planè dubitat. Libro aute de spiritu, & anima. c. 29. tom. 3. apertius exprimit dubitationem suam, dicens: Vtrum ista fiant per eorum præsentiam, aut per Angelos suscipientes eorum personam affirmare non audeo. Et lib. de Cura pro mortuis agenda. c. 16. Res, inquit ista altior est quam vt à me posit attingi, & ideò quid horum duorum sit, an verò fortaßis vtrumq; sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per Angelos suscipientes personas Martyrum, diffinire B non audeo, mallem a scientibus ista perquirere. Et statim. c. 17. An ista fiant Dei nutu per Angelicas potestates in honorem sanctorum, ad vtilitatem hominum, illis in summa quiete positis, & ad alia longè meliora visa vacatibus seorsum à nobis, orantibusq; pro nobis. Hactenùs August. Fuit qui impudenter, Academiæ nihil affirmantis discipulum appellarit Augustinum, quòd indecisas multas relinquat quæstiones. Verùm, qui eius libros introspexerit, videbit primum humilitatis gratia id eum fecisse. Secundò, plus commodi & doctrinæ Augustinū nobis attulisse dubitando, quam innumeri alij diffiniendo, & determinando. Tertio prudens, ac scientißimus C nonnunquam dubium se exhibet Diuus hic Pater noster, vt ea quæ vtrinque erant opinabilia, & neq, ad mores fidelium, neq; ad fidem spectabant, in sua probabilitate relinqueret. Tanta enim pollebat authoritate, vt si in alterutram ipse partem vergeret, in eam omnes secum duceret, & posteris opinandi, ac disputandi ianuam præclusisse videretur. Ergo quandiu in Diuo hoc Patre nil certi in quæstione proposita reperitur, liberum suis filijs erit, quam maluerint eligere. Eam itaq; egomet mihi

Aug. dubitat an appareāt animæ, an verò Angeli pro eis.

Cur Aug. dubitando, sæpißime tractat scripturam.

eligo, an id alteri suadere possim ignorans, quòd verè, & A secundum substantiam interdum defunctorum animæ appareant: ità vt locum cœli, si in cœlo sint, aut inferni, si in inferno, ad breue tempus, & statim rediturae deserant. Hæc doctrina placuisse videtur Abulensi super Matth. c. 25. q. 508. & q. 752. & S. Tho. in. 4. d. 45. q. 1. ar. 1. q. 3. ad. 3. vbi contendunt, per hoc quòd animæ siue beatorũ, siue damnatorum è suis receptaculis aliquando exeant, non minui aut augeri eorum pœnam, aut gloriam. Sed verba S. Th. sunt notatu digna. Secundum hoc, inquit, locus animę cedit in pœna, vel præmium, quod anima afficiatur ex hoc quòd tali loco deputatur, vel gaudendo, vel dolẽdo: hoc autem gaudium, siue hic dolor de hoc quod talibus locis B deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit. Sicut Pontifici cum datur pro honore vt in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur eiusgloria, quã do à cathedra recedit, quia etiam si actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est. Hæc S. Tho. quæ plurima animaduersione digna sunt. Ergo hæc mihi est apparentissima ratio, quòd licèt D. Aug. suprà, dicit, animabus in summa quiete positis, & ad alia longè meliora visa vacantibus, &c. tamen minimè credendum est, neq; id voluit D. Aug. quòd à quiete turbentur, aut vacare desinãt C Deo animæ beatæ, ex eo quòd cœlo delapsæ ad viuos nonnunquam veniant. Cum enim perfecta earum quies, & beatitudo in Dei visione consistat, illa autem visio nihilo fiat minor, ex eo quòd appareant: fit ex hac parte nihil obstare, quin appareant ipsæ præsentia sua.

Per hoc qđ animæ appareant, nil eis minuitur de pœna, aut gloria.

Præterea, hæc mea sententia conformior sacræ scripturæ, ac historijs, & rectæ rationi esse videtur. Scripturę quidem: nam de Moyse pariter, & de Samuele satis apertè Matth. 17. & Eccl. 46. dicitur, quòd apparuerint. Est autem

Quòd ipsæ animæ appareant accõformius est scripturis, & rationi.

A tem præſcriptus nobis ſanctorum canon, quòd ſcripturæ verba, vt ſonant ac iacent, intelligi à nobis debent, quandiù nihil abſurdi ex tali intelligentia ſequitur. Quid autem abſurdi ſequatur ex eo quòd verè ac realiter aliquādo animæ appareant, nullus dicet. Præterea Hiſtoriarum authoritas non parui, ſed magni pendenda eſt, aſſerentium vel Beatam Virginem, vel D. Petrum aut Paulum apparuiſſe eodem prorſus verborum tenore quo de Angelis, aut dęmonibus id dici ſolet. Rectæ autem rationi ſatis conſonat quod apparuerint: quia ſi aliquid incommodi ſequeretur ex eo quòd Beatorum animæ loco patriæ, B in quo ſunt, moueantur ad terram: planè idem omnino ſequitur ſi Angeli moueantur etiam loco cœli, & ad nos deueniant. At in Angelis nihil obſtat quominùs verè nobis appareant, quantumuis ſemper videant faciem patris qui in cœlis eſt: ergo, cum par ſit ratio, dicamus nihil inferri damni, aut incommodi, & nihil abſurdi ſequi, ex eo quòd animas cœlo moueri, & ad nos perſonaliter ex peculiari diſpenſatione deuenire, dicamus. Cur verò tam rarò appareant, dubitat & decidit D. Athanaſ. tom. 4. q. 13. De quo videndus eſt etiam. q. 11. & q. 33.

Matt. 18.

Ratio efficax pro conclu.

Prætereà, motum localem repugnare animis ſeparatis, C nullus verè dicet: Nam ſi Durandus id dixit, penitùs deceptus eſt in. 3. diſtinct. 22. quæſt. 3. Qui adeò mordicùs affirmat, animas à corporibus abiunctas moueri non poſſe, vt neget animam Chriſti verè ad Inferos deſcendiſſe, ſed ſolùm, inquit, deſcendit ſecundùm effectum. Quod dogma veluti erroneum damnant Capreolus, in. 3. diſtinct. 22. quæſtione vnica. articul. 1. con. 3. & articul. 3. ad argument. contra tertiā concluſ. Dionyſius eadem diſtinct. quæſtione. 6. Franciſcus de Chriſto. quęſt. 3. de Deſcenſu Chriſti ad inferos, & omnes. Rurſus quòd

Anima ſepārata moueri poteſt localiter.

Error Dur. quòd Chriſtus non propriè deſcendit ad inferos.

quod anima separata virtutem habeat naturalem, vt se localiter moueat, probat Abulens. super Matth. 25. q. 772. & in Paradox. 5. quam nuncupauit de Aquila, à. c. 174. & infrà, Palude in. 4. dist. 44. q. 4. art. 2. num. 15. Soto. d. 45. quæst. 1. ar. 3. Nam alioqui eodem loco quo contingit eã de corpore egredi, deberet hærere perpetuò, & alligata permanere tanquam truncus, per totam æternitatem immobilis: quod multùm derogat diuinæ prouidentiæ, ad quam spectat dedisse singulis rebus suas naturales virtutes & facultates, quibus commodè vitam posśint agere. Neq; verò contra nos est id quod D. Thom. 1. p. q. 117. ar. 4. insinuat, animam non habere nisi vnicum determinatum modum motus: nam planè cùm naturam quodam modò duplicem habeat anima, cum est in corpore, & cũ est ab illo seiuncta: non est inconueniens quòd, sicut alterum habet intelligendi modum cum est separata, ita alterum mouendi se habeat modum, nimirum independentem à tempore nostro, & regulatum per tempus Angelicum, cuius instantia possunt esse immediata: ita vt posśit in hoc instanti anima esse in celo, & in altero sine medio tempore, esse in terra, sicut possunt Angeli, de quo D. Tho. 1. p. q. 51. ar. 3.

Anima separata habet aliũ modum mouẽdi se. s. sicut Angeli.

Obijci tamen potest adhuc ab his qui contendunt, animas defunctorum per se ipsas non apparere, sed ministerio Angelorum: nam D. Thom. 1. part. quæst. 89. art. 8. ad. 2. & in. 4. dist. 45. quæst. 1. art. 1. q. 3. pro indubitato habet, animam separatam intrare corpora & assumere illa minimè posse, siue sit proprium cadauer, siue quodcunq; aliud corpus aut terreum, aut igneum, aereumve, siue aqueum: ex eo quòd virtutem motricem anima non habet, nisi determinatam ad certum corpus, vt benè vidit S. Thom. 1. p. q. 110. ar. 3. ad. 3. & q. 117. ar. 4. per totum, & de mal.

Argu. ex eo quod animas assumere & mouere corpora non potest.

A mal.q.16.ar.10.ad.3.Neq; solùm est determinata ad certum corpus, sed ad certum etiam mouendi modum, ac proinde non vt motor, sed vt forma propriũ mouet corpus. Vnde nec lapillum, nec festucam mouere potest. Contra verò Angeli, quorum virtutes cum non determinentur per ordinem ad corpus, habent vt corpora quæq; obediant eis ad motum localem. Hinc ergo fieri videtur, quando externè ac visibiliter apparitiones fiunt in corporibus siue solidis, siue aereis & confictis, non esse veras animas, sed potiùs Angelos earum vice ac nomine, qui illa gubernant ac mouent corpora, & in eis ambulant, B loquuntur, &c.

Solutio, quo pacto aim a assumat corpus.

Sanè vim argumenti huius effugere non possumus: Idcircò, aut suffugiendum nobis est ad Abulens. Matth. 25.quæstione.773.dicentem, mouere posse animam & assumere corpus, vt in eo appareat, & in eo debitas operationes exerceat: non tamen quodcunque corpus, sed illud quod fuerit debitæ quantitatis & proportionis. Aut recurrendum est ad diuinam potentiam: nam cum secundùm illam fiant tales animarum apparitiones, congruum etiam esse videtur, vt secundùm eandem vis, & facultas præstetur animabus, vt assumere corpora aliqua C valeant, in quibus moueantur & loquantur: sicut contigit animabus Samuelis, & Moysi: de quibus suprà ad fastidium diximus. Certè Sanct. Tho.in.4.distinct.45. quæstione.1.articulo.1.quæstio.3.egregium producit ex Diuo Hieronym. testimonium, aduersus Vigilantium conscribente, ex quo colligit, ex virtute gloriæ quandam potestatem Beatorum animabus conferri, per quam possint mirabiliter apparere viuentibus, cum voluerint. Quanuis an propria voluntate appareant, an verò diuina priùs excitæ, dubium est, vt bene vidit Abulens.

Animæ non cupiunt apparere uiuis & quare.

len.quæst.75. Cum enim animæ ipsæ abiunctæ à corporibus sint, iam à conditione suæ naturæ omnino alienum est cum hominibus conuersari. Quod præter D. Athanasium. questio. 11. &.13. & D. August. lib. de cura pro mortuis. cap.13. dicit Aristot. 1. Ethic. ac proinde quantumuis liberas, & expeditas animæ sanctorum se sentiant, vt quoties allubescat, apparere nobis possint, id sanè minimè faciunt, nisi Deo id specialiter prouidente, aut in earum honorem, aut in nostram vtilitatem. A

Inter viuos, & mortuos nullum commercium.

Alia ratio pro conclus.

Postremò, inde mihi fit verisimile, quòd defunctorum animæ in propria substantia viuis appareant, quòd vt nos specialiter moneant & adhortentur de proprio statu & sorte, de pœnis, aut præmijs, quibus afficiuntur, ad nos mittuntur: vtq; certiores nos reddant de rebus siue ad earum siue ad nostri statum attinentibus. Hæc autem multò commodiùs & expeditiùs fient, si ipsæmet, Deo ità disponente, nobis appareant & loquantur, quàm si Angelorum ministerio id fieret. Mutua enim colloquia, & veras audire & reddere voces, de rebus quæ vtrosq; spectant, vt interdum inter viuos & animas apparentes factum legimus, nisi ipsæ verè appareant, fieri sine maioribus incommodis non potest. B

XV.

Quòd ex cælo, inferno, purgatorio, & limbo Patrũ apparuere animæ.

Ex dictis colligo, indiscriminatim ex omnibus receptaculis animas defunctorum apparuisse viuentibus. De cœlo quidem nullus dubitat, quod ad viuos se quandoque demiserint, vt eos de sua gloria certos reddant, in magnum eorum commodum. De purgatorio etiam facilius creditur inde vt interdum exeant & appareant, eo quòd aut nostris indigent præsidijs, aut nos suis admonitionibus & exẽplis. De inferno autẽ damnatorũ, Soto in 4.d.45.q.1.ar.4.ad.1. Victoria Relectione de Magia, num. 17. Abulen. super. 4. Reg. c.4.q.56. existimant, nunquam C

ad

A ad nos deuenire, eo quòd sunt perpetuo carceri maarmatæ. Hanc tamen rationem nihilo pendentes, dicimus cũ eodem Abulen. Matth. 25. q. 753. & D. Tho. in. 4. d. 45. q. 1. ar. 1. q. 3. illas etiam interdum apparuisse viuis, vt eis per pœnas suas terrorem incuterent, quas aut visibiliter ostẽdunt, aut credibiliter referunt. Soli sunt paruuli, quos de limbo nunquam egredi existimo, quoniam neq; gloriam habent, cuius illecebra ad virtutis studium nos excitent: neq; pœnam, cuius terrore nos à peccatis cohibeant: neq; tandem nostris suffragijs egent, aut aliquem vsum recipere, aut dare nobis apparendo possunt, &c.

Paruuli è limbo nunquã apparẽt.

B

Dubium, An Christus post Ascensionem vnquam apparuerit, de cœlis verè descendens in terram.

NVllus existimet velim, ea me constrictum esse lege, vt in singulis disputationibus priusquàm ad rem deueniam, immorari in præfationibus ac præambulis debeam. Quod qui existimant, vt existimare desinant, accipiant abruptam propositæ quæstionis explicationem.

C

XVI. *Conclusio affirmans.*

COnclusio: Saluo sanctæ matris Ecclesiæ iudicio, videtur mihi dicendum, quòd Christus Dominus secundùm quòd homo est, instar cæterorum defunctorum, aliquando ex æthere summo iacentes terras despiciens, post suam gloriosam in cœlos ascensionem, ad nos se demiserit, descenderitque præsentialiter: ita vt locum illum conuexi vltimi cœli Empyrei, in quo destinatam à patre sedem habet, deseruerit ad breue tempus, vt seruis suis addictißimis appareret, in nostro

duo Theologiæ proceres D. Aug. epist. 99. & S. Tho. 3. p. q. 53. ar. 3. ad. 2. Posteriorem verò, quòd resurrexerint in vitam immortalem nunquam iterum morituri, sequuti sunt plures, videlicèt, Hiero. Amb. Clemens Alex. Orig. Epiphan. Ansel. Christianus Druthmarus. A

Cũ Christus sit primitiæ dormientiũ, cur priores illo aliqui resuscitati sũt.

Quòd si his posterioribus nos obijciamus, Iam ergo Christus non est primogenitus mortuorũ, non est primitiæ dormientiũ, quandoquidè alij Christo priores surrexerunt in vitã æternam & immortale: nã illi resurrexerunt in ipso die mortis Christi, vt narrat Euãgelista, Christus verò tertio sequenti die. Non enim obijcimus de quibusdam alijs, qui prius quidem quàm Christus surrexerunt, vt ille quem suscitauit Helisæus, & Lazarus, & adolescens filius vnicus viduæ, & alij. Nam hi cum non resuscitati fuerint in vitam immortalem, sed in hanc mortalem, iterum, scilicèt, morituri & post Christum resurrecturi, iam eorum resurrectio nihil præiudicat dignitati resurrectionis Christi: nam non dicitur Christus primogenitus, aut primitiæ eorum mortuorum, qui iterum morituri exuscitati sunt: sed eorum qui nunquam morituri, & in vitam æternam surrexerunt. B

4. Reg. Ioan. 11. Luc. 7.

1. Cor. 15. Apoc. 1.

Explicatur difficultas.

Huic difficultati communis solutio adhiberi solet, per anticipationem, seu occupationem enarratam fuisse à sacro Euangelista horum sanctorum resurrectionẽ, simul cũ alijs quæ acciderunt in die mortis Christi, cum tamen acciderit in die resurrectionis. Quod si sciscisceris, Quare ergo ita præmaturè & festinanter recensita est hæc sanctorũ resurrectio? Dicitur, figuram hanc anticipationis familiare esse scriptorib⁹ tũ sacris tũ profanis, vt interdũ priùs enarrent quæ posteriùs contigerunt. Nam postquam D. Mathæus semel cœpit miracula cõmemorare, quæ per illud tempus passionis & mortis Christi acciderunt, noluit. C

Anticipatio seu anticipatio, figura prolepsis.

A luit hoc illustre miraculum resurrectionis mortuorum prætermittere, aut in aliũ locũ remittere, sed in vnũ omnia miracula congerere, quò expeditior deinde esset ad reliqua Christi gesta enarranda. Sic Genes. 18. Sarra dicitur esse anus & prouectæ ętatis, cum muliebria ei iam fieri desijssent: & tamen. c. 20. pulchritudo eius refertur, quę Abimelechi oculis accepta fuit. Certè aut illud per anticipationem, aut hoc per recapitulationem dictum esse existimant multi, de quorum numero est Martinus Martini, lib. 5. suarum Hypotyposeon. c. 1. Quanuis, vt ego conijcio, non satis accuratè: nam nonagenaria adhuc eleganti forma & aspectu præstabat, & id ætatis habens placuit Abimelecho. Sunt qui inter figuræ Anticipationis exempla illud ponant ex eodem. c. 26. Matthæi, quo Iudæ suspendium & interitus enarratur, cum tamen aliquot deinde post dies Iudas diem suum obierit, non in ipsa nocte traditionis. Id habent non vulgares scriptores super Matthę. c. 26. Euthymius, Theophy. & Oecu. super Acta. c. 2. ex Papia Ioannis Euangelistæ discipulo: quod idcircò D. Aug. lib. Quæstionum vet. & no. test. q. 94. tetigit, ac insolutũ reliquit. Multa de anticipatione & recapitulatione suppeditabit exempla D. August. in lib. Quæstionum & C loquutionum, tom. 4. Harum rationem tradit D. Greg. in Præfatione Moralium. c. 1. in hæc verba: sacra scriptura in prioribus sui partibus solet breuiter longè post secutura perstringere, dùm studet ad alia enuncianda properare. Syluam exemplorum lege apud Martinum lib. 5. Hypotyp. c. 1. Vt itaq; ad thema propositum rursus calamus reuertatur, dixerim hoc ex D. Matthæo mutuatum exẽplum, præsertim iuxta interpretamentum D. August. per quàm insigne esse ad mortuorum apparitiones comprobandas.

Gene. 18. & 20.

Sarra nonagenaria, erat pulchra

Iudas laqueo suspensus non obijt in nocte mortis Christi.

Quar-

Quirtũ exẽplũ. Hiere. & Onias apparẽt Iudæ. 2. Mac. 15.

QVartum testimonium habetur apud librum secundum Machabæorum.c.15.vbi Iudæ apparent sanctus propheta Hieremias,& sanctus Onias sacerdos. Apparuit autem Hieremias ætate & gloria mirabilis, vt facer textus habet,& secum Oniam ab altero seculo reuocatum adducebat. Sed nunquid aliqua possunt tergiuersatione huius apparitionis historiam hęretici subterfugere? Fuitne qui diceret, Hieremiam adhuc diem suum non obijsse, sicut de Moyse & Helia fuere qui dicerent? Fuit sanè Victorinus martyr, qui abhinc mille trecentis fermè annis & sacrarum scripturarum studio, & gloriosi sanguinis effusione Ecclesiam decorauit, super Apocal. cum incidisset in locum illum.c.11. vbi de duobus testibus, tempore Antichristi futuris, est sermo, dicit, illorum duorum alterum fore sanctum Hieremiam: non Heliã, Helisæum, aut Moysem; quoniam illi (inquit) mortui sunt, Hieremiæ autem mors non inuenitur: verbum nanque ad eum est factum, Prophetam in Gentibus dedi te. Cum autem toto tempore quo vixisse creditur, gentibus non prædicauerit, dicendum seruari adhuc viuum, vt gẽtibus prędicet. Ambrosius Ansbertus hanc refert sententiam & reuerenter eam impugnat super Apoc.c.11. Sed impugnatione nõ indiget, nam neq; vmbram habet probabilitatis sententia Victorini. Huic licèt D. Hieron. lib. de Viris illustribus, plus tribuat de eruditione quàm de eloquentia, tamen in Epistola ad Magnum Oratorem Romanum, etiam eruditionem ei detrahit, dicens: Victorino martyri licèt desit eruditio, non tamen deest eruditionis voluntas. Scio Hieronymum plus nimio taxare solitum, & exaggerare antiquorum doctorũ lapsus. Quod in eo taxat ex Neotericis Picus Mirandulanus in Apologia pro Origene. Sed valeant hæc. D. etiam Hilar. super Matth.

Opinio quod Hieremias nondũ sit mortuus. Apoc. 11.

Hierem.1.

Hieronymus acerbe taxat Patres.

A B C

A Matth.c.17.Canone.20.hanc Victorini sententiam procul relegat, de quo videatur Syxtus lib. 6. annotati. 346. Fundamentum verò cui nititur Victorinus, leuissimum est: nam fortè nomine Gentium, cum dicitur Hieremiæ, Prophetam in Gentibus dedi te, significantur ipsi Iudæi nam.2.Reg.7.est præclarissimus locus, vbi nomine Gentis Israelem intelligi necessum est. Redemisti, inquit, ex AEgypto gentem, & Deum eius, vel gentem cum iudicibus eius, vt habent alij codices. Hoc est, Populum & eius principes. Vel sic, Redemisti gentem & Deum eius, B idest, Populum tuum & teipsum, O Deus, redemisti, qui redemptoris ac redemptionis indigus, & afflictus esse videbaris, quandiu afflicti & depressi tui erant. Aliæ sunt huius loci versiones etiam iuxta vulgatos Latinos, quas referre nostra nihil interest. Alibi etia sæpè nomine Gentis intelligitur Israel, vt, Faciam te in gentem magnam, scilicèt, in populum Israel. Et, Duæ gentes sunt in vtero tuo, quarum tamen altera erat futurus Israel. Aut dico, eatenus Hieremiam, prophetam fuisse in Gentes, quia de Gentilibus multa prophetauit. Scio hanc apparitionem, imaginariam potiùs quàm veram, & realem fuisse, eò C quòd inter dormiendum accidit. Sed hoc excusandum, & explicandum mihi est in fine paragraphi sequentis.

Nomine gentis significantur Iudæi.

2.Reg.7.

Gen.15.

Ex grauissimis antiquorum Patrum libris referuntur nonnullæ apparitiones.

XIII.

QVinto loco libet quasdam alias apparitiones mortuorum producere. Sanctus Fœlix confessor, cùm à Barbaris Nola oppugnaretur, apparuit, referente D. August. lib. de cura pro mortuis

Exẽpla alia, non fictitia, sed uerissima, &c.

1. ex Aug.

mortuis agenda.c.15.& ait Augu.id non incertis rumori- A
Secundum. bus,ſed certis teſtibus fuiſſe proditum.Et.c.17.ibidem tradit,Ioannem Monachum cuidam religioſæ fœminæ apparuiſſe vehemẽter eum videre cupienti. Ipſemet Aug.
Tertium. Epiſt.205.ſibi D.Hieronymum apparuiſſe teſtatur,&pluribus horis glorioſam ſancti animam ſecum fuiſſe conuerſatam,commemorat.D. Cyrillus Hieroſolymitanus
4. ex Cyril. apparitionem etiam eiuſdem D.Hieronymi factam Euſebio Cremonenſi refert, & perplures alias eiuſdem Diui:& refertur inter Epiſtolas Aug. Epiſtola.206. D. Da-
5.ex Damaſ. maſcenus in ſermone de defunctis,ait,Iuuenem mortuũ, qui vitæ fuerat diſſolutioris, magiſtro ſuo ſeni miſericor B
6. ex Seuer. Sulpi. diſsimus animarum amator Deus oſtendit. Verba ſunt Damaſceni.Seuerus Sulpicius,lib.3. de vita B.Martini in Dialogo.2.refert,ipſum D.Martinum, cum adhuc apud viuos ageret,teſtari ſolitum,frequẽter ſibi Beatiſsimam
7.exD.Dio. Virginem,Sanctos Apoſtolos Petrum & Paulum,Diuã Agnetem,& Teclam apparere ſolitos. D. Diony. proteſtatus eſt vidiſſe ſe eoſdem Apoſtolos, poſt eorum mor
8.ex Euſeb. tem,ſimul Romam ingredientes,& apparentes multis. Ita refert Dionyſius Cartu.in.3.diſt.22. quæſt.6. circa finem. Rurſus Euſebius Ceſarien.lib.6.Hiſt.Eccleſi.c.5.refert,Potamienam Origenis diſcipulam, ſanctam Virgi- C nem ac Martyrem,poſt tertium ſui martyrij diem apparuiſſe Baſilidi,& eius capiti coronam impoſuiſſe. Idem
9.ex Nicephoro. refert fere ad verbum Nicephorus lib.5.Hiſto.Eccleſiaſ. cap.7.Idem Nicephorus.cap.17. apparitionem præclariſſimam refert B.Virginis,& B.Ioannis Euangeliſtæ, factam Gregorio Neocæſarienſi, cognomento Mirifico. Sed & Apoſtolorum Petri,& Pauli apparitionem Con-
10. ex Conc. Niceno. ſtantino factam,memorat idem Nicephorus,lib.7. c. 33. quam deinde renouauit Synodus ſecunda Nicęna, quã

Græci

A Græci vocant, septimam Synodum generalem. His accedit alia quam refert lib. 17. c. 13. in fine, idem Nicephorus, B. Virginis ad Narsem ducem Iustiniani aduersus Gotthos, dicens: Dei genitricem manifestò ei apparuisse, cum prælium committendum esset. Sozomenus lib. 7. Histo. Ecclesiast. c. 5. in parua quadam domuncula B. Virgo, & re ipsa, & in somnis apparens, multis infortunatis hominibus opem tulit. Ex quo domuncula illa in illustrius templum quam reliqua, quæ in vrbe erant, mutata est. Ita Sozomenus. Sed quo piaculo, postquam semel cœpi, taceam apparitionem illam, omnibus seculis memorandam, eiusdem Beatissimæ Virginis, qua addictissimo famulo suo Diuo Illephonso, non solùm apparere, sed cœlesti dono exornare dignata est. Id habent Sigibertus in Chronico, Iulianus Pomerius Ecclesiæ Toletanæ Diaconus, Rodericus Archiepiscopus etiam Toletanus, Vasæus in Chronicis. Sed vtimur in re non dubia testibus non necessarijs. Quod verò apud Vrbem Cæsaraugustanam, in ripa fluminis Ebri, in columna marmorea, ipsa virgo apparuerit Apostolo Iacobo, habet concors Hispaniensium traditio, de quo Petrus Antonius Beuter in Chronico capit. 23. Neque præteriri à me potest, quam refert Theodoretus lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ. cap. 34. apparitionem Ioannis Euangelistæ, & Philippi Apostoli, Valentiniano Imperatori factam, quam etiam refert Historia Tripartita libro. 9. capitulo. 45. Verùm vt mirari desinant qui hactenùs mirati sunt, quòd Diui Gregorij Papæ Dialogos prætererim, in quibus complures referuntur mortuorum apparitiones, sciant tam multas esse, vt ego, quas deligerem, vt in meo libro transcriberem, prorsus nesciam. Videatur totus

11. ex Nicephor.

12. ex Sozo.

13. ex Sigeberto, & alijs.

14. ex traditione.

15. ex Theodoreto.

eius liber quartus Dialogorum vsq; ad.c. 55. vbi solennē A Iusti Monachi iam defuncti apparitionem refert. D. etiã Ambros. li. 7. Episto. 59. ad sacerdotes, dicit, Acholium ap paruisse, protestantem se perpetuo sui laboris stipendio iam potiri. De sanctis etiam Geruasio & Prothasio, & Ag nete famosam refert Ambros. apparitionem. Et Paulinus de ipso Ambrosio. Et D. Basilius de Mamante martyre, quo per somnia potitos nonnullos, dicit in eius Vita. D. etiam Gregor. Nazianzenus de fratre Cæsario. Et demum apparitionibus pleni sunt libri antiquorum, ac recẽ tiorum. Ego verò in re grauissima nullam recentiorum rationem habendam esse putaui: ad veteres proinde ac- B currens, inde petij quæ scripta relinquo. Scio, harum apparitionum quasdam in somnis, & secundùm apparentiam factas, non fallaciter tamẽ & illusoriè, cùm diuinę essent, ac præter totam naturæ vim, per Dei potentiam contingerent. Plures verò earum vigilantibus hominibus verè ac realiter factę sunt, vt in citatis doctoribus videre licet. Vtrùm verò animæ ipsæ Diuorum, secundùm veram eorum substantiam, ac realem præsentiam apparuerint: an verò earum nomine & vice apparuerint Angeli, Deo ita disponente, hac secunda conclusione dirimamus.

16. ex D. Greg.
17. ex Amb.
18. ex eodẽ.
19. ex Paulino.
20. ex Basil.
21. ex Greg. Naz.

XIIII.

Quòd ipsæ animæ verè, & secundũ substãtiã apparent: non angeli pro eis.

SEcunda conclusio: Apparitiones defunctorum de qui C bus hactenus diximus, verosimiliter credendum est fieri aliquando secundùm veras eorum præsentias: ita vt loco moueantur in quo sunt apud aliam vitam, vt viuis appareant. Hæc Petro Canisio lib. 5. de Maria Deipara. c. 21. & Matthiæ Felisio, in Elucidatione primi præcepti nõ placent. Nam probabilius existimant, huiusmodi apparitiones fieri ministerio Angelorum, quamuis ipsis sanctis ascribantur. Inde autem ad id existimandum moti sunt, quòd D. August. cum in hanc sæpè incidisset difficultatem,

A tem, dubius animi hærere potiùs quàm in alterutram par tem propendere visus est. Nam in Epistol. 102. quæ est ad Euodium, planè dubitat. Libro autē de spiritu, & anima. c. 29. tom. 3. apertiùs exprimit dubitationem suam, dicens: Vtrum ista fiant per eorum præsentiam, aut per Angelos suscipientes eorum personam affirmare non audeo. Et lib. de Cura pro mortuis agenda. c. 16. Res, inquit ista altior est quàm vt à me poßit attingi, & ideò quid horum duorum sit, an verò fortaßis vtrumq; sit, vt aliquando ista fiant per ipsam præsentiam Martyrum, aliquando per Angelos suscipientes personas Martyrum, diffinire

Aug. dubitat an appareāt animæ, an verò Angeli pro eis.

B non audeo, mallem à scientibus ista perquirere. Et statim. c. 17. An ista fiant Dei nutu per Angelicas potestates in honorem sanctorum, ad vtilitatem hominum, illis in summa quiete positis, & ad alia longè meliora visa vacatibus seorsum à nobis, orantibusq; pro nobis. Hactenùs August. Fuit qui impudenter, Academiæ nihil affirmantis discipulum appellarit Augustinum, quòd indecisas multas relinquat quæstiones. Verùm, qui eius libros introspexerit, videbit primum humilitatis gratia id eum fecisse. Secundò, plus commodi & doctrinæ Augustinū nobis attulisse dubitando, quam innumeri alij diffiniendo, & determinando.

Cur Aug. dubitando, sæpißime tractat scripturam.

C Tertiò prudens, ac scientißimus nonnunquam dubium se exhibet Diuus hic Pater noster, vt ea quæ vtrinque erant opinabilia, & neq; ad mores fidelium, neq; ad fidem spectabant, in sua probabilitate relinqueret. Tanta enim pollebat authoritate, vt si in alterutram ipse partem vergeret, in eam omnes secum duceret, & posteris opinandi, ac disputandi ianuam præclusisse videretur. Ergo quandiu in Diuo hoc Patre nil certi in quæstione proposita reperitur, liberum suis filijs erit, quam maluerint eligere. Eam itaq, egomet mihi

eligo, an id alteri suadere possim ignorans, quòd verè, & A
secundum substantiam interdum defunctorum animæ appareant: ità vt locum cœli, si in cœlo sint, aut inferni, si in inferno, ad breue tempus, & statim redituræ deserant. Hæc doctrina placuisse videtur Abulensi super Matth. c. 25. q. 508. & q. 752. & S. Tho. in. 4. d. 45. q. 1. ar. 1. q. 3. ad. 3. vbi contendunt, per hoc quòd animæ siue beatorũ, siue damnatorum è suis receptaculis aliquando exeant, non minui aut augeri eorum pœnam, aut gloriam. Sed verba S. Th. sunt notatu digna. Secundum hoc, inquit, locus animę cedit in pœna, vel præmium, quod anima afficiatur ex hoc quòd tali loco deputatur, vel gaudendo, vel dolẽdo: hoc autem gaudium, siue hic dolor de hoc quod talibus locis B deputatur, manet in anima, etiam quando extra loca prædicta fuerit. Sicut Pontifici cum datur pro honore vt in cathedra sedeat in Ecclesia, non minuitur eius gloria, quãdo à cathedra recedit, quia etiam si actu ibi non sedeat, locus tamen ille sibi deputatus est. Hæc S. Tho. quæ plurima animaduersione digna sunt. Ergo hæc mihi est apparentissima ratio, quòd licèt D. Aug. suprà, dicit, animabus in summa quiete positis, & ad alia longè meliora visa vacantibus, &c. tamen minimè credendum est, neq; id voluit D. Aug. quòd à quiete turbentur, aut vacare desinãt C Deo animæ beatæ, ex eo quòd cœlo delapsæ ad viuos nonnunquam veniant. Cum enim perfecta earum quies, & beatitudo in Dei visione consistat, illa autem visio nihilo fiat minor, ex eo quòd appareant: fit ex hac parte nihil obstare, quin appareant ipsæ præsentia sua.

Per hoc qđ animæ appareant, nil eis minuitur de pæna, aut gloria.

Præterea, hæc mea sententia conformior sacræ scripturæ, ac historijs, & rectæ rationi esse videtur. Scripturę quidem: nam de Moyse pariter, & de Samuele satis apertè Matth. 17. & Eccl. 46. dicitur, quòd apparuerint. Est autem

Quòd ipsæ animæ appareant, accõmodius est scripturis & rationi.

A tem præscriptus nobis sanctorum canon, quòd scripturæ verba, vt sonant ac iacent, intelligi à nobis debent, quandiù nihil absurdi ex tali intelligentia sequitur. Quid autem absurdi sequatur ex eo quòd verè ac realiter aliquãdo animæ appareant, nullus dicet. Præterea Historiarum authoritas non parui, sed magni pendenda est, asserentium vel Beatam Virginem, vel D. Petrum aut Paulum apparuisse eodem prorsus verborum tenore quo de Angelis, aut dęmonibus id dici solet. Rectæ autem rationi satis consonat quod apparuerint: quia si aliquid incommodi sequeretur ex eo quòd Beatorum animæ loco patriæ, B in quo sunt, moueantur ad terram: planè idem omnino sequitur si Angeli moueantur etiam loco cœli, & ad nos deueniant. At in Angelis nihil obstat quominùs verè nobis appareant, quantumuis semper videant faciem patris qui in cœlis est: ergo, cum par sit ratio, dicamus nihil inferri damni, aut incommodi, & nihil absurdi sequi, ex eo quòd animas cœlo moueri, & ad nos personaliter ex peculiari dispensatione deuenire, dicamus. Cur verò tam rarò appareant, dubitat & decidit D. Athanas. tom.4 .q. 13. De quo videndus est etiam .q.11. & .q.33.

Matt.18.

Ratio efficax pro conclu.

Præterea, motum localem repugnare animis separatis, nullus verè dicet: Nam si Durandus id dixit, penitùs deceptus est in.3. distinct.22. quæst. 3. Qui adeò mordicùs affirmat, animas à corporibus abiunctas moueri non posse, vt neget animam Christi verè ad Inferos descendisse, sed solùm, inquit, descendit secundùm effectum. Quod dogma veluti erroneum damnant Capreolus, in.3. distinct.22. quæstione vnica. articul.1. con. 3. & articul.3. ad argument. contra tertiã conclus. Dionysius eadem distinct. quæstione.6. Franciscus de Christo. quęst.3. de Descensu Christi ad inferos, & omnes. Rursus C

Anima separata moueri potest localiter.

Error Dur. quòd Christus non propriè descendit ad inferos.

quòd

quod anima separata virtutem habeat naturalem, vt se localiter moueat, probat Abulens. super Matth. 25. q. 772. & in Paradox. 5. quam nuncupauit de Aquila, à. c. 174. & infrà, Palude in. 4. dist. 44. q. 4. art. 2. num. 15. Soto. d. 45. quæst. 1. ar. 5. Nam alioqui eodem loco quo contingit eã de corpore egredi, deberet hærere perpetuò, & alligata permanere tanquam truncus, per totam æternitatem immobilis: quod multùm derogat diuinæ prouidentiæ, ad quam spectat dedisse singulis rebus suas naturales virtutes & facultates, quibus commodè vitam possint agere. Neq; verò contra nos est id quod D. Thom. 1. p. q. 117. ar. 4. insinuat, animam non habere nisi vnicum determinatum modum motus: nam planè cum naturam quodam modò duplicem habeat anima, cum est in corpore, & cũ est ab illo seiuncta: non est inconueniens quòd, sicut alterum habet intelligendi modum cum est separata, ita alterum mouendi se habeat modum, nimirum independentem à tempore nostro, & regulatum per tempus Angelicum, cuius instantia possunt esse immediata: ita vt possit in hoc instanti anima esse in cęlo, & in altero sine medio tempore, esse in terra, sicut possunt Angeli, de quo D. Tho. 1. p. q. 53. ar. 3.

Anima separata habet aliũ modum mouẽdi se. s. sicut Angeli.

Obijci tamen potest adhuc ab his qui contendunt, animas defunctorum per se ipsas non apparere, sed ministerio Angelorum: nam D. Thom. 1. part. quæst. 89. art. 8. ad. 2. & in. 4. dist. 45. quæst. 1. art. 1. q. 3. pro indubitato habet, animam separatam intrare corpora & assumere illa minimè posse, siue sit proprium cadauer, siue quodcunq; aliud corpus aut terreum, aut igneum, aereumve, siue aqueum: ex eo quòd virtutem motricem anima non habet, nisi determinatam ad certum corpus, vt benè vidit S. Thom. 1. p. q. 110. ar. 3. ad. 3. & q. 117. ar. 4. per totum, & de mal.

Argu. ex eo quod anima assumere, & mouere corpora non potest.

A mal.q.16.ar.10.ad.3. Neq; solùm est determinata ad certum corpus, sed ad certum etiam mouendi modum, ac proinde non vt motor, sed vt forma propriu mouet corpus. Vnde nec lapillum, nec festucam mouere potest. Contra verò Angeli, quorum virtutes cum non determinentur per ordinem ad corpus habent vt corpora quæq; obediant eis ad motum localem. Hinc ergo fieri videtur, quando externè ac visibiliter apparitiones fiunt in corporibus siue solidis, siue aereis & confictis, non esse veras animas, sed potiùs Angelos earum vice ac nomine, qui illa gubernant ac mouent corpora, & in eis ambulant, B loquuntur, &c.

Solutio, quo pacto aim a assumat corpus.

Sanè vim argumenti huius effugere non possumus: Idcircò, aut fusfugiendum nobis est ad Abulens. Matth. 25. quæstione. 773. dicentem, mouere posse animam & assumere corpus, vt in eo appareat, & in eo debitas operationes exerceat: non tamen quodcunque corpus, sed illud quod fuerit debitæ quantitatis & proportionis. Aut recurrendum est ad diuinam potentiam: nam cum secundùm illam fiant tales animarum apparitiones, congruum etiam esse videtur, vt secundùm eandem vis, & facultas præstetur animabus, vt assumere corpora aliC qua valeant, in quibus moueantur & loquantur: sicut contigit animabus Samuelis, & Moysi: de quibus suprà ad fastidium diximus. Certe Sanct. Tho. in. 4. distinct. 45. quæstione. 1. articulo. 1. quæstio. 3. egregium producit ex Diuo Hieronym. testimonium, aduersus Vigilantium conscribente, ex quo colligit, ex virtute gloriæ quandam potestatem Beatorum animabus conferri, per quam possint mirabiliter apparere viuentibus, cum voluerint. Quamuis an propria voluntate appareant, an verò diuina priùs excitæ, dubium est, vt bene vidit Abulens.

Animæ non cupiunt apparere uiuis & quare.

len.quæst.752. Cum enim animæ ipsæ abiunctæ à corporibus sint, iam à conditione suæ naturæ omnino alienum est cum hominibus conuersari. Quod præter D. Athanasium. quęstio. 11. &.13.& D.August.lib.de cura pro mortuis.cap.13.dicit Aristot.1.Ethic.ac proinde quantumuis liberas, & expeditas animæ sanctorum se sentiant, vt quoties allubescat, apparere nobis posśint, id sanè minimè faciunt, nisi Deo id specialiter prouidente, aut in earum honorem, aut in nostram vtilitatem. A

Inter uiuos, & mortuos nullum commercium.

Alia ratio pro conclus.

Postremò, inde mihi fit verisimile, quòd defunctorum animæ in propria substantia viuis appareant, quòd vt nos specialiter moneant & adhortentur de proprio statu & sorte, de pœnis, aut præmijs, quibus afficiuntur, ad nos mittuntur: vtq; certiores nos reddant de rebus siue ad earum siue ad nostri statum attinentibus. Hæc autem multò commodiùs & expeditiùs fient, si ipsæmet, Deo ità disponente, nobis appareant & loquantur, quàm si Angelorum ministerio id fieret. Mutua enim colloquia, & veras audire & reddere voces, de rebus quæ vtrosq; spectant, vt interdum inter viuos & animas apparentes factum legimus, nisi ipsæ verè appareant, fieri sine maioribus incommodis non potest. B

XV.

Quòd ex cœlo, inferno, purgatorio, & limbo Patrũ apparuere animæ.

EX dictis colligo, indiscriminatim ex omnibus receptaculis animas defunctorum apparuisse viuentibus. De cœlo quidem nullus dubitat, quod ad viuos se quandoque demiserint, vt eos de sua gloria certos reddant, in magnum eorum commodum. De purgatorio etiam facilius creditur inde vt interdum exeant & appareant, eo quòd aut nostris indigent præsidijs, aut nos suis admonitionibus & exẽplis. De inferno autẽ damnatorũ, Soto in 4.d.45.q.1.ar.4.ad.1. Victoria Relectione de Magia, num. 17. Abulen.super.4.Reg.c.4.q.56.existimant, nunquam ad C

A ad nos deuenire, eo quòd sunt perpetuo carceri mancipatæ. Hanc tamen rationem nihilo pendentes, dicimus cũ eodem Abulen. Matth. 25. q. 753. & D. Tho. in. 4. d. 45. q. 1. ar. 1. q. 3. illas etiam interdum apparuisse viuis, vt eis per pœnas suas terrorem incuterent, quas aut visibiliter ostẽdunt, aut credibiliter referunt. Soli sunt paruuli, quos de limbo nunquam egredi existimo, quoniam neq; gloriam habent, cuius illecebra ad virtutis studium nos excitent: neq; pœnam, cuius terrore nos à peccatis cohibeant: neq; tandem nostris suffragijs egent, aut aliquem vsum recipere, aut dare nobis apparendo possunt, &c.

Paruuli è limbo nunquã apparẽt.

B

Dubium, An Christus post Ascensionem vnquam apparuerit, de cœlis verè descendens in terram.

NVllus existimet velim, ea me constrictum esse lege, vt in singulis disputationibus priusquàm ad rem deueniam, immorari in præfationibus ac præambulis debeam. Quod qui existimant, vt existimare desinant, accipiant abruptam

C propositæ quæstionis explicationem.

XVI. *Conclusio affirmans.*

COnclusio: Saluo sanctæ matris Ecclesiæ iudicio, videtur mihi dicendum, quòd Christus Dominus secundùm quòd homo est, instar cæterorum defunctorum, aliquando ex æthere summo iacentes terras despiciens, post suam gloriosam in cœlos ascensionem, ad nos se demiserit, descenderitque præsentialiter: ita vt locum illum conuexi vltimi cœli Empyrei, in quo destinatam à patre sedem habet, deseruerit ad breue tempus, vt seruis suis addictissimis appareret, in nostro

hoc hemisphærio ac mundo sublunari. Quod exemplo A
& ratione adnitar probare.

Sathan sæpe apparuit in forma Christi. 2. Cor. 11.

Priùs tamen admonitos vos esse velim, Sathanam, cuius est transfigurare se in Angelum lucis, solitum induere formam & imaginem Christi Domini, & sic hominibus apparere, mentiendo se Christum esse, vt sic diuinum cultum à simplicibus Christianis extorqueat, & sibi vsurpet. Hoc probemus. Seuerus Sulpicius, scriptor grauissimus & vetustissimus, in Vita B. Martini, lib. 1. commemorat, apparuisse Diabolum venustum facie, & vestitu splendidum, semel & iterum dicentem ad B. Martinũ, Martine, quid dubitas credere me esse Iesum Christum? B Quod mendacium rectè dignoscens Martinus, sub eleganti forma immanem & truculentam bestiam subolfecit: nam replet Sanctos spiritus sapientiæ, & intellectus, & spiritus olfactionis: nam sic habent Hebræa, vbi nos legimus, spiritus timoris Dñi. Dixitq; ad confictũ illum Christum: Dñs noster Iesus Christus, non purpuratũ aut diademate renitentẽ, se venturũ esse prædixit. D. Tho. in. 3. Sent. d. 9. q. 1. ar. 2. q. 6. ad. 3. & super Paulũ 2 ad Corin. 11. lectio. 3. Marsilius, in. 3. Sent. q. 8. art. 2. Dub. 5. Holcoth. d. 9. q. 1. art. 5. principali, Ioann. Ludouicus Viualdus in Explicatione. 1. præcepti, hoc ipsum pro certo supponunt. Vbi refert Marsilius quendam sanctum Patrem, qui Diabolo sibi in specie Christi apparenti, respondit, se nolle videre Christum in hac vita. Idem refert D. Tho. Quinimò non solùm Christi, sed & Dei Opt. Max. speciem plerũque Diabolus sibi arrogare conatus est. Sic enim ad suos, Magnus Pater Antonius loquitur, apud D. Athanasium, in Vita Antonij: Credite, filioli, vidi aliquando Diabolũ celsum corpore, qui se Dei virtute & prouidentia ausus est dicere: & ait ad me, Quid vis, vt à me tibi donetur,

Isai. 11.

Not.

C

An-

A Antoni? At ego totum me in eum Christi nomine arma tus ingessi, & statim ille procerus aspectu, inter medias manus exoleuit. Hæc Athanasius. Probandi ergo sunt spiritus vtrum ex Deo sint. *1.Ioan.*

Exépla nunc, non ex apocryphis libris petita, sed ex authenticis producamus, ad probandū quòd verè & re ipsa Christus apparuerit. Principiò, ad conuersionem Pauli perficiendam, quando adhuc spirans minarum & cædis, in discipulos Christi, petebat Damascum, Christus verè & realiter descendit, vt ipse dixit. 1. Corint. 15. & habet expressiùs sacer textus, Actorum. 9. nam ipse Paulus enu-

XVII. Afferuntur exempla verissima apparitionum Christi. *1.Cori.15. Actor.9.*

B merans testimonia resurrectionis Christi, postquàm enumerauit alias Christi apparitiones factas Apostolis, in illo. 40. dierum spatio, qui inter ascensionem & resurrectionem Christi decurrerunt, subdit: Nouissimè autem visus est mihi, tanquam abortiuo, videlicèt, cum Damascū peterem post ipsam Christi in cœlos ascensionem. Et sanè si imaginaria fuisset illa visio, & nō vera & realis, vim non haberet ad probationem eius quod probare Paulus nitebatur: scilicèt, veritatem dominicæ resurrectionis. Vnde Act. 9. dixit Ananias ad Paulum, Dominus Iesus Christus, qui apparuit tibi in via &c. Vera ergo fuit apparitio

Probatur quòd re vera, & in propria persona Christus de cœlo descēdit ad Paulum.

C post ascensionem. Nam quòd Christus tunc non descenderit verè, & loco suo paulisper motus: sed quòd tantū visus à Paulo fuerit per expansione ac scissionem elementorum, & vndecim cœlorum ruptionem, ita vt facultas visiua Pauli vsq; ad ipsum conuexum vndecimi cœli pertingeret, & ibi Christum sede sua immotum videret, omninò est impersuasibile. Tùm quia maius hoc esset miraculum, quòd collocutionem mutuam & visionem nectere possent inter sesé Christus & Paulus, tam longissimis locorum interuallis à se ipsis distantes, cùm tamen sa

miliariter colloquuti sint; & velut de propinquo: tum etiam quia cum Paulus. 1. Corint. 15. inter referendas alias Christi apparitiones veras, quibus corporaliter inuisere voluit Apostolos suos per veram loci mutationem, hanc etiam apparitionem sibi factam enumeret, dici debet fuisse etiam veram & localem mutationem Christi. Atque adeò quòd tunc, sicut & aliàs quando apparuit, locum illum quo nunc continetur, ad breue tẽpus deseruerit.

1. Cor. 15.

A

Quòd Matri suæ sæpe etiam Christus post ascensionẽ apparuerit.

Ad hæc: Quòd Beatissimæ Virgini, matri suæ dulcissimæ ac sanctissimæ, hic apud nos mortalem vitam agenti, post mortem filij sui, aliquoties Christus Dominus post suam in cœlos ascensionem, apparuerit, pium & rationabile est credere. Et Patrum authoritas hoc reddit credibilissimum. Diuus Hierony. in sermone illo Assumptionis, siue ille eius sit author, siue Sophronius qui Hieronymo fuit antiquitate suppar, & grauitate non impar: rursus Diuus Damascenus in sermone de Dormitione Deiparæ, Diuus Anselmus, libr. de Excellentia Virginis. capi. 8. Diuus Anton. 1. part. histor. titu. 6. capit. 3. §. 1. & innumeri alij pro comperto, ac explorato habent Christum occurrisse suæ matri, & ad eam descendisse in die assumptionis eius. Sed & quòd ad eam deuenerit, & eius morti astiterit, propriam ei, ac corporalem præsentiam exhibẽdo in hora mortis ipsius sacræ Virginis, certissimum mihi videtur. Nec mihi soli, sed & alijs. Nam Nicephorus Callistus author grauissimus. lib. 2. Hist. Ecclesi. ca. 21. tractans de ijs qui morti B. Virginis astiterunt, sic ait: Deinde cœlitùs filius eius cum innumerabili Angelorum exercitu descendit, animam illius sanctam prorsus, & diuinam assumpturus &c. Et Petri Canisij antiquis merito annumerandi. lib.

B

C

Quòd morti B. Virginis astitit Christus in propria persona.

5. Ca.

A 5.ca.3. de Maria Deipara, verba sunt ista: Iam verò non Apostolos tantùm, sed & Christum ipsum coram illa adfuisse, tametsi veteres non affirmarent, tamen & talis filij erga matrem amor, & multorum, quibus morientibus Christus crebrò adesse dignatus fuit, exempla fidedigna suaderent, & ratio ipsa fidei lumine illustrata declararet. Vidit ergo Maria cum in lecto decumberet, Christum Dominum Angelorum satellitio circunquaq; stipatum, & ad se ita comiter venientem, vt hinc tota gaudio & voluptate perfunderetur, quòd in amicis illius manibus suam esset animā depositura. Quid verò erit absurdi, si B non modò lætissimum Christi cōspectum, sed & suauissimas eius voces hoc loco consideremus? Hactenus ille. Sanctus etiam Thomas de Villanoua, Magister Theologiæ, ac Valentinæ vrbis Archiepiscopus, in præclaro illo sacrarum concionum volumine, quod diligenter congessit, ac appositissimè digessit Magister Petrus Vzeda eiusdem ordinis nostri, & in Salmanticensi Academia publico munere sacrarum literarum interpres: ille itaque in sermone de Assumptione Beatæ Mariæ palàm fatetur illo assumptionis Virgineæ die, Christum cum omni cœlesti curia de cœlis ad terram descendisse, C ac proprijs manibus suscepisse matrem: & ad hoc idem adducit D.Hiero. Idem in sermone de D.Illephonso, sic ait: Existimo & Paulo Apostolo filium, & Illephonso matrem speciale hoc priuilegium contulisse, vt verè & visibiliter per se apparere, ante horam mortis dignaretur.

Apparitio Christi ad D. Petrum.

Annumeremus his celebrem illam apparitionē Christi B.Petro factam, Romā fugienti, & aliò volenti cōmigrare. Hanc referunt authores cum primis graues pondere, & multi numero, quorum loca, quoniam superiùs retuli.q.4. scholastica. §.4.nomina tantùm hìc comme

morabo. Ij ergo sunt Abdias Apostolorum discipulus A Egesipus eorundem temporum vicinus, Ambrosius, Innocentius, Antoninus, Vualdensis, Ioachimus Perionius, Iocobatius, Caietanus, Turrecremata, Cordubesis, Nicolaus Sanderus, Mathias Felisius, Soto. &c.

Apparitio Christi ad Carpum ex D. Diony. Deinde pergrata est & mirabilis historia illa apparitionis Christi B. Carpo factæ, quam recitat D. Dionys. antiquissimus scriptor & Pauli discipulus, in Epistola ad Demophilum monachum: vbi narrat, Carpum, post multa, cœlum conspexisse & vidisse Christum surgentem de cœlesti solio, & descendere, vt quibusdam infortunatis hominibus opem afferret, dicens. Paratus sum B rursus pro salute hominum mortem perpeti &c. Post quæ dicit Dionys. Hæc sunt, quæ ego audita vera esse credo.

Alia ad B. Martinum, ex Seuero. Quis porrò in dubium audeat reuocare illustre illud, & omnibus seculis memorandum miraculum, quo Christus dominus B. Martino adhuc Catechumeno, visibiliter apparuit, & pallij dissecti parte vestitus, repetè decessit, illa quidem verba quæ omniū mentibus sunt altè reposita, dicens: Martinus adhuc Catechumenus hac me veste cōtexuit. Seuerus Sulpicius, in vita S. Martini, insomnis & noctù, eam apparitionem factam cōmemorat: ac C proinde instituto nostro cui nō videtur satis deseruire, recurrat ad præcedentes & ad alias, quas post pauca subijciam. Interim alias in somnis Christi apparitiones refert

Alia ex D. Epiphan. D. Epiph. lib. 1. tom. 2. hæresi. 30. contra Ebionæos, paulò post initiū, vbi semel & iterū Christum apparuisse Iosepho cuidam, ait. Et subdit hoc mihi Iosephus palàm recitauit, id quod verè dicere possum. Hæc Epiph. Adijce eis

Alia ad Cōstantinū ex Patribus. quam Socrates, lib. 1. Hist. Eccle. c. 2. refert Christi apparitionem Constantino Magno insomnis factam. Aliam,

nisi

A nisi fortaſsis eadem eſt, cõmemorat Sozomenus lib. 1. c. 3. Hiſt. Eccl. eidem Conſtantino factã. Eãdem Euſebius Cæſarienſis, ſcriptores grauiſsimi, lib. 1. de vita Conſtantini, circa medium. Quinimò Allen. 4. p. q. 53. mem. 4. art. 3. dicit quòd interdum in ſacramento altaris apparuit Chriſtus, ac viſus ab aliquibus ibi eſt. Nam exiſtimat ipſe, quoties miraculoſè apparet ibi puer, aut homo, eſſe ipſummet Chriſtum. Tamen tantus vir in hoc deceptus eſt. Vide S. Thom. 3. p. q. 76. art. 8.

Apparitiones Christi ad B. Brigittam, expenduntur.

Miraberis, lector, quòd fruſtratim ex hiſtorijs, Chriſti apparitiones hincinde mendicemus, cum plenus ac integer ſeſe nobis offerat liber Reuelationum ſanctæ Brigidæ, ſeu Brigittæ. In quo tam multæ Chriſti ac B. Virginis referuntur apparitiones, vt totius libri hoc ferè ſolum ſit argumentum. Dubitatum fuit, fateor, olim an veræ eſſent: ſed dubitandi rationes iam prorſus euulſæ ſunt. Turrecremata S. R. E. Cardinalis, Defenſorium Reuelationum huius ſanctæ conſcripſit: in cuius Prologo, ca. 1. dicit, circa annum. 1377. Gregorium. XI. commiſiſſe illas reuelationes examinandas peritiſsimis, ac circunſpectiſsimis quinq; Cardinalibus, ac quibuſdam Epiſcopis, & Magiſtris Theologis, qui omni examine diligenter præmiſſo, librum omni veritate conſpicuum, & ſanctitate præclarum repererunt. Vrbanus. VI. qui ſucceſsit Gregorio, denuò multis alijs Cardinalibus, Epiſcopis, ac Magiſtris examinandum deuoluit librum. Idem fuit eorum iudicium quod aliorum fuerat. Demum Bonifacij. IX. & Martini. V. & Conciliorum Conſtantienſis, & Baſilienſis calculo approbatæ reuelationes illæ ſunt. Vnde Ambroſius Catherinus, lib. 4. contra Caiet. longè poſt medium & Antonius Cordub. lib. 1. Quæſtionarij, q. 44. in. 4. probat. 6. concluſ. acriter ſeſe opponũt Caietano, quod

eas irrideat. Vide Petrum Canisium. lib. 1. de Maria. c. 7. &. 10. Ergo Turrecremata in. 4. cap. Prologi, circa medium, & Alphonsus etiam Episcopus Giennensis in Prologo ad librum. 8. Reuelationum. c. 5. postquam distinxerunt tria visionum genera, corporalis, intellectualis, & imaginariæ, dicunt, Brigittam, cum esset paruula, & præsertim cum in extremis ageret, vidisse oculis carnis Christum Dominum prope se, diuinas ei consolationes asserentem. Id etiam habetur lib. 7. c. 31. Reuel.

Apparitiones Christi ad B. Catherinā Senen.

Alterius etiam sanctissimę mulieris, erga quam indulgentissimum se ac beneuolentissimū Christus exhibuit, vitam qui scripsere, F. Raymundus de Capua Magister Generalis Ordinis Prædicatorum, & F. Stephanus Carthusianus, Prior Ticini, qui eam de facie, ac peculiari cōuersatione nouerunt: referunt (& ita habetur in eius vita. 2. par. ca. 6. latissimè) huic Diuæ vigilanti, ac ambulanti apparuisse semel & iterum Christum indutum decore, & amictum lumine sicut vestimento. Quid ibi actum cum ea fuerit, eò loci legat qui volet. Tandem apud D.

Alia ad B. Antoniū ex Athan.

Athanasium in vita B. Antonij, paulò post initium, colluctantibus Antonio & Sathana, & tandem Antonio, licèt non impune, vincenti, adfuit Christus. Cui Antonius ex imo pectore trahens longa suspiria, ad visionem, quæ ei apparuerat, loquebatur dicens: Vbi eras, bone Iesu, vbi eras? Quarè non à principio affuisti, vt sanares vulnera mea? Et vox ad eū facta est: Antoni, hic eram, sed expectabam videre certamen tuum. Et quidem hęc Athan. Multa raptim perstrinxi, exemplorum abundè posui.

XVIII.

Ratio suadens quòd uerè Christus apparuerit.

Rationum verò, quæ hanc partem suadent, illa mihi videtur potissima, quæ nititur apparitionibus Verbi diuini in veteri testamēto factis. Sanè vt. q. 1. Positiua cum fuisse diximus, communior Patrum sententia ea est, vt eò tem-

A temporis in propria persona plerunq;, & non semper Angelorum ministerio, Filius Dei illas apparitiones efficeret, in specie ac similitudine, licèt non in vera substantia hominis, quasi illis apparitionibus se exerceret ad verum corpus humanum aliquando assumendum. Quod ne ceu paradoxon meo capite ortum quisquam reijciat, hoc definit expreßè concilium Syrmiense celebratum sub Iulio Papa ante mille ducentos annos, canone 14. Concilij autem verba sunt ista: Si quis contra Iacob non filium tanquam hominem luctatum esse, sed ingenitum Deum, aut Patrem eius dixerit, anathema B sit. Luctã hanc dirimere mihi non licet, Quantùm tamẽ licet colligere ex Gen. 32. & ex Osea. 12. quauis Conciliũ id taceret, & D. Leo Papa in Epist. 13. quę est ad Pulcheriam Augustam, id expreßè non diceret, perspicuum fit, Verbum ipsum diuinum cum Iacob fuisse luctatum. Nã vbi habet textus Oseæ, In fortitudinę suã directus est cum Angelo, & confortatus est, fleuit & rogauit eum. 70. & Hebraica litera habent, In labore suo præualuit Deo. Et quęrenti Iacob, Quod est nomẽ tuũ? respondit ille aliùs, Cur quęris nomẽ meũ quod est mirabile? Nomẽ autẽ, Admirabilis, propriũ est Meßię, Isai. 9. Rur C sus peracta colluctatione, dixit Iacob, Vidi Dominum facie ad faciem, hoc est, mutuò luctatus cum Deo sum. Item facer textus Genes. 32. Si contra Deum victor fuisti, quantò magis contra homines præualebis. Erat ergo Deus cum quo manus conseruit. Tandem, quòd illi inditum tunc temporis nomen est Israel, quod significat, Qui præualet Deo ac illum vincit, quid innuit nisi Deum esse cum quo lucta illa inita fuit? Hoc demùm si dixerimus, euitabimus obiecta Lyrani, qui super Oseam. c. 12. ex Rabbi Salomonę refert, cũ Iacob

Quòd Iacob cũ Deo luctatus est, non cum Angelo.

Gene. 32.
Oseæ. 12.

Isai. 9.

Genes. 32.

luctatum fuisse Angelum custodem Esau, qui vi & lu- A
cta conabatur impedire Iacobum, ne transiret in terram
promisionis ad obtinendas benedictiones & primogeni-
ta Isaac, in preiudicium Esau. Deniq; quòd verbum diui
num appareret in veteri testam. habet Socrates libr. 2.
Hist. Eccle. c. 19. habent D. Ambr. ad Coloss. 1. Tert. lib.
5. contra Marcion. Clem. 5. Const. Apost. c. 19. Euse. lib. 5.
Demonst. Euang. c. 9. & lib. 1. Hist. Eccle. ca. 1. Philippus
Presbyter, lib. 2. super Iob. c. 20. Nicephorus, lib. 1. ca. 2. &.
Cantacuzenus, Iustinus. &c.

Patres tenēt Christū apparuisse Patribus in uet. test.

Verumtamen existimandum non est, ita esse certum
quòd verbum diuinum appareret per seipsum, & non in
persona Angelorum in veteri testamento, vt oppositū B
sit omninò improbabile. Nam plures etiam ex Patribus
censent Angelos esse quorum ministerio illæ apparitio-
nes fiebant. Neque refert quòd concilium Syrmiense
oppositum definisse videatur: nam si ille canon atten-
tè legatur, non decernit, quòd Verbum luctatum fuerit
cum Iacob, sed definit, non fuisse luctatum Patrem, aut
ingenitum Deum, & non filium. Aut dico, illud conci-
lium, quanuis cæteris sanctis & catholicis concilijs cir-
cunferatur insertum, non esse satis catholicum: nec à Ca
tholicis confectum, vtpote quòd æqualitati diuini Ver- C
bi cum suo Patre, multum detrahat, vt patet ex canone.
2. & 25. ipsius concilij. De quo in Relect. infrà.

Ad rem: si probabiliter credimus, filium Dei in lege
veteri, quæ timoris erat & seruitutis, apparuisse nonnun
quam sanctis illius seculi hominibus, & familiariter &
amicè cum eis fuisse conuersatum: quoniam deliciæ eius
erant cum filijs hominum: sanè in lege gratiæ, quæ amo
ris est & beneuolentiæ non debuit esse harum delitiarū
defectus, & inopia. Nam licet Eucharisticum sacramen

Pro. 8.

tum

A tum præ manibus habeamus, quo personam ipsam verbi diuini cum duabus, in quibus subsistit, naturis, cumq; tota gloriæ plenitudine quam in cœlo habet, præsentissimum habeamus: & nonnihil incommodi esse videatur, quòd locum illum gloriç, licèt ad breue tempus, deserat, in quo cum matre sua, & cum alijs, si qui ibi sunt cũ suis corporibus, vocaliter & visibiliter conuersatur: tamen adhuc multùm decet, vt sub propria forma visibilem ad fouendam fidem, & accendendam charitatem, & firmandam spem alicuius deditissimi & deuotissimi famulį sui, aliquando apparuerit: quod in nullum Cœlicolarum de B trimentum cedit. Nam eorum gloria essentialis per hoc minimè decrescit, quæ in visione diuinitatis consistit: accidentalis verò, cuius maxima pars in visione humanitatis Christi sita est, similiter non minuitur: cum certò sciant Beati, breuem illam morulam ac absentiam, in plurima ac magna prædestinatorum, qui in via sunt, emolumenta resultare: & sibi quantocyùs restituendam esse humanitatem illam diuini Verbi, in quam desiderant Angeli prospicere, & cuius nos consortio in æternum fruamur, Amen.

Satisfit obiectionibus aduersariorũ.

1. Pet. 1.

QVAESTIO QVINTA POSITIVA.

Circa illud Num. 6. Nouacula non ascendet super caput Nazaræi.

Et, Vtrùm Christus fuerit instituti Nazaræorum?

A

NIhil ad sacrarum scripturarum intelligentiam spectat, quod nō debeat à viro Theologo pertractari. Spectat autem ad diuinam scripturam disputatio de instituto & ordine Nazaræorum, præsertim de ritu illo capitis non tondendi: atq; adeò id à me præsenti est quæstione tractandum, si me, quod hactenùs fecit, vestra attentio dicentem fuerit prosequuta. B

I. *Explicatur initium, ac ritus Nazaræorum.*

NOmen Nazaræorum licèt iam olim ante legem cœperit in vsu esse, ex eo quòd Iacob benedicens filium suum Ioseph, appellauit eum Nazaræum: absolutè tamen affirmandum est, institutum Nazaræorum à Mosaica lege sumpsisse principium. Nam Iacob solùm secundum etymologiam nominis appellauit Iosephum nomine Nazaræi: eò quòd Nazaræus significat separatum & egregium, aut floridum. De quo permulta dicam in huius quæstionis parte postrema. Ioseph autem insigni erat & præstanti forma, & cæterorum flos & corona fratrum. Vnde Thargum, hoc est, Chaldaicus Paraphrastes, ibi C

Gen.

A Gen.49.pro Nazaræo, vertit, separatum à fratribus vel coronatum. Similiter moribundus Moses, Deut.33. totam Ioseph tribum appellauit Nazaræam. Lex itaq; Nazaræorum à Mose cœpit. Ritus eorum traduntur Nume. 6. In summa hi sunt. Primò cũ quis voto se vellet Deo astringere & consecrare, & sic in Ordine Nazaræorum ascribi, nouacula super caput eius non ascendebat, hoc est, intonsum caput toto tempore Nazaræatus gestabat. Secundò, vinum & vuas, siue recentes, siue passas, & acetum, mustumvè gustare non debebat. Tertiò, rebus mortuorum B interesse vetabatur: idq; tam rigide vt neq; ossa cadauerum in agro reperta posset tangere, quod tractat Abulen. Num.6.initio, & Iudic.13.q.12.&.1.Reg.1.q.23. Quinimò si quis coram Nazaræo quocunq; pacto moreretur, iam Nazaræus credebatur pollutus: caput proinde ei radebatur, & sacerdotes eũ purgabant, & omnibus diebus, quos in Nazaræato transegerat, irritatis & minimè computatis, denuò nutrire comam & suum, vt sic dicam, nouitiatum incipere cogebatur. Erant porrò quidam ad breue tẽpus, quidam ad longum, quidam toto suæ vitæ tempore Nazaræi, provt se voto quisq; volebat astringere: nam lege C non taxabatur tẽpus. Nazaræi verò, qui erant perpetui, ad tot ceremonias minimè tenebantur: cuius causas ibi tradit Abul. vbi & obseruat vtriusq; sexus homines promiscuè posse in illo ordine cooptari. Patet ex ipso textu Nu. 6. Habebantur Nazaræi tanquã politiores, ac suauiorum morum. Thren.4. Candidiores Nazaræi eius niue, rubicundiores, &c. Circa hæc quam plurima cùm iocunda, tũ necessaria dici possent: sed eã tãtũ ego cõstitutionẽ de capitibus non radẽdis tractandã assumpsi, hãc persequar.

Gen.49. *Deut.33.* *Num.6.*

II. *Pilosi in scriptura sunt Dæmones.*

PRincipiò, pilosi in sacra scriptura nõ rectè audiunt. Isa. 13.&.34. inter reliquas bestias, quæ desertam & vastatã Baby-

Babylonem habitaturæ erant, enumerantur pilosi: nam A
textus sic habet, Requiescent ibi bestiæ, & replebuntur
domus eorum Dæmonibus: & pilosi saltabunt ibi. Et. c.
34. Pilosus clamabit alter ad alterum, ibi cubabit Lamia,
&c. D. Hieron. Isai. 13. dicit: Pilosos ibi vocari spectra quæ
dam & simulacra Dæmoniorum, horribilibus figuris de
formata. Et. 70. loco pilosorum, Dæmonia transtulerunt.
Et Leuit. 17. vbi nos legimus. Non immolabunt vltra vi
ctimas Dæmonibus, in Hebræo ad verbum est pilosis.
Et Cyrillus & Procopius idem intelligunt ibi Isai. 13. &
D. Thom. & Hugo & Diony. & omnes. Quãuis Aymo.
& Vatab. pilosos ibi dicant esse Faunos & Satyros. Sed B
eodem tendunt.

Isai. 13. & 34.

Leuit. 17.

Contrà verò per aliud extremum, barbam & capillũ
radere in malam partem acceptum reperitur: nam pri-
mùm id esse signum lasciuiæ & animi mollis & effœmi
nati tradit D. Hiero. lib. 13. super Ezechielem, c. 44. & lib.
6. super Isai. c. 15. & lib. 3. c. 3. Consentit D. Epiphanius lib.
3. Panarij, & adducit Apostolicam constitutionem con-
tra eos, qui pilos barbæ secant. Secundò, caput & barbam
radere, signum erat captiuitatis & seruitutis, Deutero. 33.
De cruore occisorum, & de captiuitate nudati inimicorũ
capitis. Vbi Chaldæus: Auferam coronas de capite hostis
& inimici. Posuit autem coronam pro coma, quę pro co- C
rona hominibus est: vt fortè ibi Ezechiel. 24. Corona tua
circumligata sit tibi, idest, comã non radas, quanuis vxor
tua animam efflauerit & in morte vxorum radere soleãt
viri capita. Tertiò signum mæroris & tristitiæ rasura est
sic Iob, audita filiorum nece, tonso capite corruit in terrã.
Et Michęæ. 1. Decaluare & tondere super filios delicia-
rum tuarũ, dilata caluitium tuum, sicut aquila. Et Isai. 22.
Vocauit vos dominus ad caluitiũ, & ecce gaudiũ, idest,
ad

Rasi male audiunt in scriptura.

Deut. 33.

Ezech. 24.

Iob. 2.

Mich. 1.

Isai. 22.

A ad fletum,& vos ridetis. Quartò tandem supplicij & contumeliæ nota erat. Hinc Rex Ammonitarum nuncios Dauid decaluauit. Et, Obiurgaui eos & maledixi & decaluaui. Et Isai.7. In illa die radet Dominus in nouacula conducta, caput & pilos pedum, & barbam vniuersam, idest, afficiet eos magna tristitia. Ita in scriptura passim.

2. Par.19.
2. Esd.13.
Isai.7.

III.
Nutrire comã, & barbam est gloriosum, & sanctum.

HInc per locum ab oppositis arguitur, nutrire comam & barbam, signum esse fortitudinis, libertatis, gloriæ, & lætitiæ. Id ex sacris promiscuè, & ex profanis probemus authoribus. D. Ambros. lib. 6. Hexameron, ait: comam esse reuerendam in senibus, venerandam in sacerdotibus, terribilem in bellatoribus, decoram in adolescentibus, comptam in mulieribus, dulcem in pueris. Tolle arboris comam, arbor ingrata est, tolle humani capitis capillũ, tota pulchritudo flaccescit. Et Apuleius apud Cœliũ Rhodig. lib. 10. c. 10. Mulier venustissima si capillitio nudetur, licèt Venus ipsa fuerit, licèt cunctis cupidinum donis prædita, & baltheo suo cincta, cynnama fragrans, & balsama rorans, si calua processerit, placere non potest, ne Vulcano quidem suo. Ideò Lycurgus, apud eundem Cœlium lib. 8. lectio. antiq. c. 29. assuefaciebat iuuenes vt comam nutrirent: quoniam pulchros quidem, decentiores faceret: deformes verò, terribiliores. Arist. etiam lib. 1. Rhetor. ait: comam esse libertatis argumẽtum, nec enim comantem facile est seruile opus subire. Sic apud Aristophanem legimus, Seruus cum sis, comam nutris. Sane Ouid. rectè.

Turpe pecus mutilũ, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, & sine crine caput.

Quocirca Clemens Alex. lib. 3. Pædag. c. 11. locum Psal.

tractans sic dicit: Iam Psalmographus barbæ coma delectatus, sicut vnguentum, inquit, quod descendit in barbam, barbam Aaronis: cũ barbæ conduplicatione decorem laudasset, vultũ exhilarauit vnguẽto Domini. Itaq; vox barba, per epizeuxin repetita, longitudinem barbæ significat. Quod verò sequitur de vnguento, quod descẽdit in oram vestimenti, non intelligas vsq; ad inferiorem extremam partem: sed vsq; ad capitium seu aperturam vestis: nam allusio est ad Exod. c. 28. vbi de hoc Aaronis vestimento dicitur, In medio eius erit capitium & ora. Quinimò non solùm multam barbam & comam nutrire, verùmetiam per totum corpus pilos & setas habere, signum esse credebatur hominis constantis & excellentis. Sic, authore Plinio, lib. 11. c. 37. fortissimus ille & strenuus dux Aristomenes, qui trecentos solus occidit Lacedæmonios, post mortẽ repertus est habere cor villosum & hirsutum. Ita dicit paulò post mediũ illius c. Sed & de Leonide Rege fortissimo, idem memorat Plutarchus in Parallelis. Et de Hermogene idem tradit Ludou. Cœli. lib. 11. cap. 40. Quod non potest lectori non multam admirationem facessere. Ergo vt Polpyhemus apud Ouid. lib. 13. dicebat,

A

Psal. 132.

Exod. 28.

B

Duces strenui etiã corda habuerũt villosa, & pilis plena.

Barba viros, hirtæq; decent in corpore setæ.

C

Et, vt dicebat Virgilianus pastor.

Hirsutumq; supercilium, prolixaq; barba.

Quocircà quòd Magnus Alexand. in funere Ephestionis amantissimi, sibi, suisq; principibus capita & barbas rasit, & equos similiter & mulos totondit, non potuit nõ esse supremæ miseriæ & calamitatis certissimum argumentum. Et quòd Baruch. 6. sacerdotes Idolorum sedebant habentes capita & barbam rasam, meritò execratus

Alex. equos & mulos totõdit in signũ tristitiæ.

Baruc. 6.

Domi

A Dominus præcepit, Sacerdotes caput suum non radant. Et, Non attondebitis caput in rotundum, nec barbam radetis, &c. Si verò doctrina hactenùs tradita vera est, perspicuum fit, eatenùs Nazaręis prohiberi rasuram atq; tonsuram, quatenùs fortitudinis & ingenuitatis ac gloriæ insigne, barbam & comam gererent, vt vel externo hoc signo omnem seruilitatem exuerent, & ad illustria & fortissima quæq; gesta perpetranda, calcar sibi appositum existimarent.

Ezech. 44.
Leuit. 19.

IIII.

Arguitur aduersus prædicta & defenditur rasura & tonsura.

HAEc licèt non solum curiosè, sed constanter etiam & firmiter asserta videantur, his tamen quę sequuntur argumentis validissimè quatiuntur. Nam primò, si B nutrire barbam & comam gloriosum & rectum est, cur Nazaræatus completo tempore, raditur ex vi legis Nazaræus? Nume. 6. Nunquid enim qui sanctè Nazaræatus votum absoluit, hoc ignominiæ & incommodi reportare debet, vt gloria barbæ, & capillorum priuetur? Secundò, Paulus dixit, Vir si comam nutriat, ignominia est illi: at Paulus id nequaquam diceret, si nutrire comam esset honorificum, & decens. Neque verò solùm id dixit Paulus, sed & fecit: nam Actorum. 21. hortatu Iacobi Apostoli, vnà cum alijs Christi seruis C cæsariem sibi abrasit. Et priùs Acto. 18. Priscilla & Aquila, sancti homines, ex voto sibi caput totonderunt. Tertiò, & vbi sunt statuta Ecclesiæ? vbi laudabilis Ecclesiasticorum consuetudo? Vbi Pontificum, & Conciliorum decreta, quibus tonsuræ, rasuræque commendantur, & præcipiuntur? Legat qui volet Epistolam Aniceti Papæ ad Episcopos Galliæ, & Conci. Carthag. 4. c. 44. & Toletanum. 4. canone. 40. & Clementem lib. 1. Constitut. Apostolicarum. c. 3. & D. Gregorium, libr. 8.

Num. 6.
1. Cor. 11.
Act. 21.
Act. 18.
3. Argum.
Vsus rasuræ & tonsuræ Ecclesiastice.

Epistola.10.quæ est ad Gloriosum, & D.Isidorum lib. 2. de Officijs Ecclesiæ.cap.4.& Bedam lib.5.Hist.Angelorum,& alia loca, siue Pontificum, siue Patrum: & videbit, non solùm in laude, verùm etiam in præcepto poni rasuras virorum, atque tonsuras. Natura certè (vt verbis vtar Diui Chrysostomi super Paulum.1. ad Corinth.11.) humano generi etiam in cultu capillorum, dedit præsidentiæ ac subiectionis symbola. Virum enim iussit resecta coma, libero & adaperto capite, principatus signum præferre: mulierem verò comam gestare voluit, veluti quoddam submissionis velamen, ac seruitutis insigne.

4. Argum. Quartò: Inde constat sanctissimam, & iam inueteratam esse Ecclesiasticæ rasuræ consuetudinem, quòd Hæretici nostri temporis, præsertim Magdeburgenses (tradente & disceptante contra eos piè & eruditè, Francisco Turriano, lib.5. pro Epistolis decretalibus. c. 19. & super Clementem lib.1. Constit. Apost. c.3. & in fine libri) & Hortensius quidam Landus in libello hæretico quem attitulauit, de Persecutione barbarum, hunc morem Ecclesiæ exibilant & irrident.

Hæretici persequuntur rasuras.

5. Argum. Quintò tandè, quia omnis lasciuiēdi occasio viris remoueri debet: capillitiū aūt nō modicam lasciuiæ materiā subministrat, vt latè in Ludo. Cœli. lib. 10. c. 10. vbi multa dicit contra capillos ad lenocinij decorē promissos, & anxia quadā cura tractos in gradū, & lib. 4. c. 23. notatos, ait, fuisse Euboicos, teste Polluce, quòd comā per terga fusam alerent, qualē fertur Hector habuisse. Vnde acceptum adagium est: Nullus comatus, qui idem non sit cynædus. Qua capillorum longitudine delectatos Hispanos olim, dixit Catullus, & Martialis etiam ibi.

Capilli lasciuiendi occasio.

Hispanis ego contumax capillis.

Vnde inter politiores Gentiles aliquando etiā in vsu fuit bar-

A barbam rasitare viris nobilibus, vt videre licet in Aulo Gellio, lib.3.c.4. de quo videndus etiam est Tiraquellus, lib. de legibus connubialibus, lege.3. Glossæ. 1.p.3. num. 45. vsq; 51. & Erasmus, lib.4. Apophthegmatum, nume. 10. Postremò, Quid obest si fœminæ ipsæ radantur & tondeantur, cum, referente Lactantio. Venerem caluam Romani colebant, eò quòd cùm vrbe à Gallis cōbusta, iam Capitolium caperetur, ex mulierum capillis tormenta connexuerunt, quibus Gallos propulsarent. Plutar. etiam lib. de Fœnore, refert, Carthaginenses fœminas aliquando sibi capillos resecuisse, ad bellicas machinas & funes conficiendos. Sed & Aquilienses mulieres, authore Iulio Capitolino, in Maximino, tantam seruauerunt fidem pro senatu suo aduersus Maximinum, vt neruis deficientibus, capillos suos resectos offerrēt viris, vt ex eis funes necterent ad excutiendas sagittas.

6. Arg. Calua Venus

Capilli mulierū ad tormenta bellica contra hostes.

B

MInimè dubium est, quin hæc argumenta efficiant quod intendūt, & multā mihi materiam suppetant ad dicendum: quam ego libenter arriperem, nisi ad alia quæ mea diligentia opus habent festinarem. Duobus itaq; dictis meum in hac causa iudicium proferam.

V. Explicantur hæc argum.

Primum est, materiam hanc de radendis, seu nutriendis capillis de genere earum esse, quas Theologi vocant non intrinsecè bonas aut malas: sed potiùs indifferentes. Ex quo fit vt hoc loco & tempore, aut hoc etiam fine & intentione, malum sit barbam & comam vellere, quod tamen variatis hisce circunstantijs bonum erit. Non est insolitum in scriptura, res aliquas nunc in bonam, nunc in malam partem promiscuè vsurpari, iuxtà varias rationes & proprietates, quæ in rebus illis considerari possunt.

Quòd radere, aut non radere, uel tondere nec est bonum, nec malum secūdum se.

C

Hoc illustremus exemplis. Lapis in scriptura, in bonam partem interdum capitur, vt cum significat Christum

Not. Hæ exempla.

stum:& in malam, cùm lapideos homines repræsentat. A Ita Hiero.super Abdiam,& Grego.18.Moralium. ca.20. Sol etiam iam in bonum, vt Sapien.2. Sol iustitiæ non est ortus nobis,& Michçæ.4.Iam verò in malũ,vt Marci.14.semina verbi Dei orto sole aruerunt.Ita D. Greg. homil.19.in Ezechielem,& Lusius Legionen.in caput.5. Canti.ibi, Quia decolorauit me sol.Sol,inquit, hoc loco est vis illa ignea malæ concupiscentiæ nostris sensibus indita.Præterea Cedrus iam in bonam partem, quia immarcessibilis & odorata est,iam in malam, quia sterilis est & inflexibilis.Ex Euthymio super Psal.28.

Sap.2.
Mich.4.
Mar.14.
Cant.5.

Excusantur prolixæ barbæ, & cæsaries.

Ad hunc modum: Nutrire barbam & capillos etiam B in modum horrentis & setosi apri, vt nutrierunt Sancti Eremicolæ, in bonam partem capi potuit, quatenùs nō tamen erat & signum animi sancti despicientis ornatum seculi,& omnem culturæ exterioris speciem. Contrà verò totum caput & barbam abradere, in bonam etiā partem verti potest, vt scilicèt, tradente Beda,in Cōment.super Esdram, sit signum humilitatis. Hinc & viri & fœminæ religioni sese dedentes, omnem capillorum gloriam deponunt & abijciunt. Cùm enim rasuræ huiusmodi, signa olim essent seruitutis & ignominiæ,iam religiosi nudantes & radentes capita & barbas, ignominia & C probro se afficiunt.Rursus, mediocris barbæ & capillorum modus, vt ab extremo pilosorum & nudatorum vsu declinaret,& nunc & olim placuit multis regionibus probe institutis.Sic de insigni illo Scipione, Silius Italicus cecinit lib.8.Punicorum:

Rasura excusatur.

Mediocris tonsura laudatur.

Scipio Afri.

Martia frons, facilesque coma, nec ponè retroq;
Cæsaries breuior. &c.

Hanc mediocritatem commendauit Martialis, libr.2.

Pe-

A *Pectere te nolim, sed nec turbare capillos,*
Splendida sit, nolo, sordida, nolo, cutis.
Nec tibi mitrarum, nec sit tibi barba reorum,
Nolo virum nimium, Pannice, nolo parum.

Demũ modus alter despiciendi prorsùs omnẽ capillorũ curã, placuit viris grauissimis. Et hæc causa est, iuxta Dio ny. Carth. Iud. 13. ar. 22. & 1. reg. 1. ar. 11. ob quã Nazaræi nõ erãt tõdẽdi: Ælianus enim li. 8. de varia hist. refert Alex. Magnum, fortem illum & famigeratissimum Principẽ, absq; aliqua cura, capillos disiectos & cõfusos gestare so B litum. Ab incomptis etiam capillis laudat Catonẽ Horatius lib. 2. Ode. 15. Quem sequutus Lucanus, de eodẽ ait:

Neglectus totalis capillorũ etiã laudatur.

Alex. Mag.

Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore
Cæsariem.

Et mox.

Intonsos rigidam in frontem descendere crines,
Passus erat &c.

Ab hoc ipso M. Curiũ laudat idẽ Horatius, libr. 1. Carm. Ode. 12. Quã secùs Iulius Cęsar, de quo memorię prodidit Suetonius in eius vita, ea morositate, ac diligẽtia rasis C se barbam, vt pilos etiã pertenues velleret. Otho adhuc delicatiùs, quotidiè sibi faciem rasitabat, ac panno madido liniebat. idq; fecit à tempore pubertatis, ne barbatus vnquam esset: sed semper imberbis instar fœminarũ. De quibus diligenter, vt solet, loquutus est Syxtus Sen. lib. 5. Biblioth. annot. 244.

Iulius Cæsar barbam penitus radebat.

VI.

Vnusquisque in rasura, & tonsura sequi debet morẽ suorum.

ALterum est, teneri vnunquenq; morẽ suę regionis, & corũ, quibuscũ conuersatur, & Maiorũ precepta hac in parte seruare. Hinc enim multã petijt D. Hieronymus laudẽ Nepotiano, in Epist. ad Heliodorũ, quòd in cultu mo

more sequeretur suę prouincię. Et Glos. in c. si quis viro A
ru. o. d. & in c. 1. 31. q. 4. In vestibus, inquit, & ornatu in-
spicienda regionis est consuetudo. Quā sanctè autē, quàm
consultò, & matura deliberatione Pontifices, Concilia,
Patres, Religiones, ac peculiares Ecclesiæ, & Ordines,
modos tōsuræ faciendæ, aut nutriendę radēdęvè barbæ
seruauerint, ac seruari instituerint: & vnde in Ecclesia Ro
mana mos radendi caput supernè in forma sphærica: & re
linquendi capillorum sertum in modum coronæ tempo
ribus circunductum, inoleuerit nō: mei est muneris exa-
minare, remitto vos ad Isidorum, Bedam, Turrianum,
Syxtum locis commemoratis. Et hinc facile est elicere B
solutionem eorum argumentorum, quæ suprà posui-
mus: vno excepto, quod nos propiùs respicit, & non cō-
temnendam habet difficultatem.

VII. *Cur post Nazareatū iubetur Nazaræus radi & tonderi. Gentiles immolabant capillos Diis.*

Explicandum ergo est quid sibi velit, quod tempore Nazareatus non erat tondendus, aut radendus Naza
renus: at illo finito tempore & tonderi & radi præcipie-
batur. Sciendum est, quòd olim Nazaræis, nutrire comā
erat præceptum & vsitatum, ea ratione, vt, scilicèt, lon-
gè abessent à superstitione vicinarum gentium, quarum
sacerdotes raso capite immolabant idolis, Quod dicunt
D. Theodoret. q. 28. in Leuit. & D. Cyril. in Leuit. Lyran. C
Eugub. Oleast. Caiet. & omnes super lib. Num. c. 6. Ve-
rum est tamen quod Eugubinus ablegare hanc doctri-
nam conatur, nam dicit nihil religionis Hebræos à Gen
tilibus didicisse, imò multum Gentiles ab Hebræis. Sed
quidquid de hoc sit, sanè de sacerdotibus Gentilium, in

Baruch. 6. Sacerdotes Gentilium raso capite immolabant.

Epistola Hieremiæ, quæ habetur Baruch. c. 6. dicitur, Sa-
cerdotes sedent habentes capita & barbam rasam. Quin
imò, vt D. Cyrillus quem etiam allegant Eugubinus &
Oleaster super Num. c. 6. ait: Gentilium mos erat comas

ca-

A capitis ſui Dijs immolare &offerre.& ideò Moyſes cum intelligeret, Hebræos non facilè deponere poſſe errores quos in AEgypto imbibiſſent,iuſsit, vt qui ſacris ſeruire debebant,caput & barbam non tonderent:certè vt eis occaſionem præriperet ſuperſtitiones faciendi & immolandi ſuas comas. Et ideò Leuit. 19. hoc præceptum ſimul iniungitur cum alijs ad ſuperſtitiones attinentibus. Non augurabimini,neque obſeruabitis ſomnia, neq; in rotundum attondebitis comam,nec radetis barbam, & ſuper mortuo ne incidatis carnes veſtras: nec figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis.Hoc eſt,nihil ſuperſtitioſum faciatis,quorum vnum eſt comam & barbam radere,videlicet,ad offerendam eam Dæmonibus,vt faciebant AEgyptij. Hoc etiam habet Theodoretus in Leuit.q.28.At verò cõpleto Nazaræatus tempore,cum iam homo à ſacratiori illo inſtituto ſecedebat præcipiebatur, vt more cæterorum ſecularium ac ſacerdotum capillos tonderet.Verùm propter periculum immolandi Dęmonijs capillos euulſos,ſtatutum erat lege, vt ipſa cæſaries & capilli,qui creuerant toto illo Nazaræatus tempore, offerrentur Domino.Igitur, vt tota amputaretur occaſio ſuperſtitionis viris ſanctioribus, lege ſancitum erat, vt non raderent capita, & cum raſiſſent, offerrent pilos Deo,in igne ſcilicet,diuinorum ſacrificiorum exuredos.

Leuit.19.

B

C

Capilli Nazaræorum cremandi.

Nume.6.

VII.

Quòd primitias barbæ Gentiles Dijs immolabant.

VErùm non erit abs re,ex profanis etiam authoribus comprobare, quòd ſolerent Gentiles cæſaries ſuas idolis offerre.Nam Suetonius in Nerone,ſic ait:Nero inter buthyſiæ apparatum barbam primam poſuit,conditam in auream pyxidem,& pretioſiſsimis margaritis adornata,Capitolio cõſecrauit.Martialis de quoda alio,dixit:

Conſilium formæ ſpeculum,dulceſque capillos.

A

Pergameo posuit, dona sacrata, Deo.

Potissimùm verò cum primò quis pubertatis annos incipiens, pubesceret, & primò barbam tonderet, illam primam barbam abscisam Dijs offerebat. Vigebat, inquit Plutarch. in Theseo, illis temporibus consuetudo, vt qui ex ephebis excessissent, delati in Delphos, de comis Deo primitias darent: Accessit Theseus in Delphos, & anteriorem capitis partem solā abrasit &c. Et Achilles apud Homerum non tantùm suæ barbæ primitias, sed & aliam dono dedit Dijs, vt etiam tradit Cœlius lib. 4. ca. 22. vbi & dicit, Fluminibus & Apollini solitas esse dicari barbas, id est, aquæ & soli, eo argumento, quòd ex humectа feruidaque natura constant animantiũ incrementa. Et præallegatus Martialis loquens de illo liberto Domitiani, qui AEsculapio, in aurea pyxide reconditos crines misit, dicit:

Achillis, & Theseus primam barbã Dijs obtulerunt.

B

Accipe laudatos, iuuenis Phebeie, crines
Quos tibi Cæsareus donat habere puer.

Eius etiam consuetudinis meminit Iuuenalis, sat. 3.

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati,
Plena domus libis venalibus &c.

C

VIII. Vnde omnes Patrum præsertim Diui Hieronymi authoritates, initio allegatæ, perfacilem habent iam interpretationem, nam cum tonsuram & rasuram prohibere videntur, solùm prohibent peruersam animi intentionem eorum, qui superstitionis gratia ad imitationem Gentilium sacerdotum, barbam radebant. Vnde Theodoretus super Leuit. q. 28. expendens omnes illas superstitiones, quæ Leuit. capi. 19. enumerantur, de quibus suprà, sic ait: Moris est apud Græcos, in pue-

In tonsura ac rasura inspiciendũ est ad intentionem, & animum &c.

A pueris capillorum extremitates non attondere, sed sinere capillos promitti: & aliquanto pôst tempore eos Dæmonibus dedicare. Consueuerant etiam radere barbam, cum aliquem elugerent: & genas incidere in honorem defunctorum, necnon aliquas corporis partes acu perforabant: & nigro vestiebantur, in reuerentiam Dæmonum. Hæc Theod. Quod verò ad superstitiones attineat, id quod ibi dicitur, Leuit. 19. Non attondebitis comam in rotundum, tractat doctè, vt cætera, Caiet. ibi super Leuit. dicens: Iuxtà Hebræum habetur, Non facieris circumgyrare angulum capitis vestri, Nihil dicitur de tonsione, sed de gyratione: & crediderim inhiberi superstitionem sertorum, qua gyrabantur capita celebrantium sacra Deorum. Coronati enim circulo hederæ sacra Bacchi celebrabant, vt refert liber Machabæorum. Nec radetis barbam. Hebraicè, & non facies destruere angulum barbæ tuæ. Inhibetur ad literam totalis rasio angulorum barbæ: & appellantur anguli barbæ, vt Hebræi testantur, supremæ partes barbæ, quæ iunguntur temporibus: Et vsq; hodie Hebræi pilosos seruant hos angulos, quamuis reliquum barbæ radant. Et hæc quidem de prima quæstionis parte, dicta sint.

Leuit. 9. *Superstitiones gentiliũ ex capillitio*

B

Mach.

C

Dubium, An Christus Dominus fuerit instituti Nazaræorum.

Rem multis plenam scrupulis explanandam aggredior: quod si fecero, vereor ne pro gratia calumniam sim reportaturus. Nam talis merces hoc seculo proponitur, his qui nouũ aliquod, & insolitum in disciplinis afferunt.

 Ergo,

IX. Ergo, tribus modis ſtat Chriſtum appellari Nazareũ. A Primo, propter patriam Nazareth, à qua oriundus erat. Secundo, propter etymologiam nominis. Tertio, propter inſtitutum ac ritum illorum religioſorum, quos ſub nomine Nazaræorum inſtituit Moyſes. Et quidem, quòd Chriſtus primis duobus modis fuerit Nazaræus, extra controuerſiam poſitum eſt, non ita tertio. Andreas Oſiander in annotationibus ad librum primum in Armoniam euangelicam, blaſphemos eos appellabat, qui Chriſtum annumerant inter legales illos Nazaræos, de quibus Num. 6. Cuius ratio ea eſt: quia tota illa Nazaræorum diſciplina, ad domandam per inediam & aſperitatem, carnem, à Deo inſtituta, & ab hominibus ſuſcepta fuit. Vnde hoſtiam pro peccato offerens Nazaræus ibi Num. 6. peccatorem ſe eſſe fatebatur. Chriſtus autẽ nec aſperitate vitæ ad ſuperandam carnem, nec ſacrificijs ad eluendum peccatum, indigebat: non ergo eſſe potuit Nazaræus. Hoc fere etiam eſt argumentum Sylu. in Roſa Aur. Tract. 3. q. 13. ſuper Euãg. Prętereà, quia circa Chriſti tempora, non eſt ſimile veri conſiſtere adhuc ordinem illum Nazaræorum, ſed locum illorum ac vicem obtinuerant Phariſæi, Sadducæi &c. quos Chriſto non erat inſolens, ſed ſatis vſitatum exprobrare & reprehendere: tantùm abeſt vt inſtituti illorum eſſet ſectator. Has duas cauſas ac rationes examinare ego inferiùs, ad calcẽ quæſtionis debeo. Tertiam proinde apponamus.

Tribus modis ſtat Chriſtũ dici Nazaræum.

Prima ratio ob quam Chriſtus nõ fuit de ordine Nazaræorum.

Num. 6.

Secunda.

Tertia. Tertiò itaque probatur Chriſtum non fuiſſe de illis Nazaræis; quia, vt ad calcem etiam quæſtionis paulò fuſius diſceptabo, ſecũdùm hiſtoriam, aliquem Nazaræorum ritum obſeruaſſe Chriſtum, non perhibent Euangeliſtæ: imò his oppoſita ſemper fecit, vt bibere vinum, aſſiſtere mortuis. &c. At ſi de illorum ſecta eſſet, ſecùs faceret.

A ret. Quartò, quia neutiquam expediebat, vt singularem viuendi normam & ritum Christus haberet, qui generaliter omnium futurus erat dux & doctor: qui non solùm verbo doceret, sed opere & exemplo imitandum se exhiberet. Quintò, quia ex tam multis scriptoribus, qui de Christi gestis loquuntur, ausim dicere & persanctè iurare, nullum prorsus esse; qui id dixerit, nec quidem insinuauerit: tàm multos nanq; hac in parte consului. De quo in fine huius. q. At si de horum legalium Nazaræorum numero Christus fuisset, non solùm non latuisset scriptores catholicos, verùm & ipsi Euangelistæ tradidissent.

Quarta.

Quinta.

B AD nominis etymon accurramus, vt inde perspicuũ fiat, Christum aliter fuisse Nazaræum, quàm fuerint illi. Sanè Nazaræus, vt Christo tribuitur, nomen est omnino diuersum à nomine Nazaræorum, quo illi legales insigniti erant. Nam cum vox Nazaræi possit Hebraicè scribi per Zain, aut per Zade: si per Zain scribatur, significat Nazaræos illos; si per Zade, vel Tsade, significat Christum. Quod triplici irretragabili argumento cõstat. Primo, quia Sanctes Pagninus, & Stephanus Salazarius testes oculati sunt, titulum Crucis Christi, qui nunc habetur Romæ, in Æde sanctæ Crucis in Hierusalem, habe-C re nomen Nazaræi per Zade, seu Zadic, licèt id negent alij, Rodericus Yepensis Hieronymianus, in Descriptione Palæstinę, & peregrinatione Christi: & Leo Castrensis super Isai. c. 11. Sed verè in ipso Euangelio D. Matthæi, quod nunc temporis Hebraicè adseruatur, per Tsade habetur scriptum nomen Nazaræi. Ego propterea Pagnino, & Salazario assentior. Præterea, quia satis dilucidè ipse D. Matth. c. 2. significauit, Christum eò dici Nazarenum, non quia esset de illis Nazaræis per Zain, sed quia de oppido Nazareth esset ipse, ac parentes eius. Nazareth

X.

Probatur efficaciùs quòd Christus nõ fuerit de illis legalibus Nazaræis.

Christus Nazaræus per Zadic, non per Zain.

Titulus Crucis Christi.

 autem,

autem, cuius apud librum Iosue, dicunt aliqui, fieri mentionem, per eandem literam Zadic scribitur, scilicet, Hasor, vel Henasor, quæ Hebraicè est Nazor vel Natsor, siue etiam Nasor: nam Zadic seu Zade Hebræum, omnibus illis modis Latinè scribi potest, nempe per Z. vel Ts, vel. S. Rursus Diuus Hiero. quem communiter sequuntur cæteri, in illo loco Matth. 2. Et veniēs habitauit in Nazareth, vt adimpleretur quòd dictum est per Prophetas, Quoniā Nazareus vocabitur (licèt ad alia etiā scripturæ loca credat fieri allusione, à D. Matth.) tamen particulariter existimat, hoc testimonium desumpsisse D. Matth. ex Isai. c. 11. vbi dicitur, Egredietur virga de radice Iesse, & Nazaræus (sic enim habent Hebraica) de radice eius ascēdet. Quod etiā aiunt plures alij, quos infrà referam. In illo autem loco Isaiæ, de Messia loqui Prophetam ad literā, patet ex Paraphrasi Chaldaica, quæ ibi sic habet: Egredietur Rex de filijs Isai, & Christus de filijs filiorum eius crescet. Quòd verò ibi Nazareus scriptum sit per Zadic, patet ex voce Hebræa, Netser, vel Nezer, quæ ibi habetur. Erat itaq; Christus aliter Nazaræus, quàm illi legales essent.

Matth. 2.

Isai. 11.

A B

Christū etiā dici Nazaræum per Zain, idest, sanctum, & consecratum Deo.

Dan. 9.

Luc. 1.

Non eo inficias id nomē etiam secundùm etymologiam nominis Nazaræi, scripti per Zain, vt tribuebatur illis legalibus, conuenire etiam Christo: nam Nazer, vel Nezir per Zain, significat sanctum, & separatum & consecratum Domino: Christum autem sanctum futurum, vniuersæ scripturæ habent, præsertim Dan. 9. & Lucæ. 1. Et idem nomen si, vt dicebat Osiander, significet quidquid sponte sua crescit, vt est in homine barba & cæsaries, in agro gramina, herba, &c. aut quidquid omnino absq; cultura prouenit: nam dicit ille, idcircò religiosos illos dici Nazaræos, quod barbam & cæsariē sponte crescentem

C

A centem haberent: profectò ratio non deest, vt Christo nomen illud tribuatur, qui absq; cultura aliqua ex vtero Virginis spontè creuit, quasi virgultum de terra sitienti. Nihilominus tamen quadrantior expositio, & non omninò diuersa, ea erit, vt dictus sit Christus Nazaræus, non à nomine Nezir, per Zain, sed à radice Netser per Tsadic. Netser autem, florem, germē, fructum ve significat: Christū autem appellari germen non mihi probatu difficile est: nam Zachar. 6. sic habet textus Hebraicus, Ecce vir, Germen nomē eius. Et c. 3. Ecce ego adducam seruum meū, Germen. Et Isa. 4. Erit germen Domini in magnificen- B tia. Et Isa. 13. & 33. idem.

Isai. 53.

Zac. 3. & 6. Isai. 4. 13. & 33.

Plura adhuc latent in nomine Netser, per Tsadic: nā, vt habet Pagninus, in Thesauro, & obseruauit Paulus de Palacio, Matt. 2. in fine, & Stephanus de Salazar, in Genealogia Saluatoris, nomē Netser significat etiā custodire, & deuastare, seu prædari: Christo aūt nomen custodis, & deprædātis iā pridē inditū est, apud Isai. 8. Voca nomē eius, spolia, prædare. Et apud Iob. c. 7. Quid faciam tibi, ò custos hominū? Quibus locis verti potest, custos, deuastator, seu Nazaræus. His itaq; omnibus modis Christus dici habet Nazaræus, nō verò illo altero modo, quasi esset C de instituto Nazaræorū. Quòd Græcanicę etiā scripturę cōmōstrāt: nā, vt refert Iansenius, in Cōcordia. c. 11. quod ego per tēpus inquirere diligēter nō valeo, cū nomē Nazaræi tribuitur religiosis illis consecratis ac separatis, scribitur cū litera A. in medio, sic, Nazaræus: cum vero de Christo dicitur, scribitur per O mega, in medio, sic, Nazoræus. Vt paret Matth. 2. & 6. & Ioan. 18. & 19. & Luc. 18. & Act. 2. Solus Marcus Latinos imitatus, scribit Christum, Nazaræum, per A. Ita dicit Iansenius.

Nazaræus per Zade, significat, florem, germē, custodē, & uastatorem.

Isai. 8.

Iob. 7.

Christus Nazoræus, potius quā Nazaræus.

Ex ijs confracti penitùs manent conatus Hieronymi

ronymi de la Rua Tolet. recentissimi scriptoris, Controuersia. 4. Positiua, aduersus Syxtum Senensem, & Leonis Castrensis, super Isai. 11. aduersus Pagninum, quasi soli Pagninus & Syxtus essent huius assertores sententiæ, & non potiùs D. Hieronym. & alij innumeri, quorum Catalogum in fine. §. 11. recensebo. Contendunt itaq; Rua, & Castrensis, Christum nequaquam dici Nazaræum per Tsadic sed per Zain. Quod quidem, mea sententia, ipsi non probant: nam quamuis probent id quod probatione non indigebat, (tàm in confesso est apud omnes) Christum secundùm rem esse Nazaræum per Zain, idest, esse separatum aut consecratum Deo: non inde fit eius agnomen esse Nazaræum per Zain & non per Tsadic. Imò crediderim, licèt vtroq; modo sit Christus Nazaræus, appellari tamen altero tantùm modo, nimirùm per Zadic, vt consonet patriæ, dictę Nazareth, per Zadic, & dissonet à ritu illo Nazaræorum, quorum nomen scribebatur per Zain, & quorum instituti Christus non fuit, vt iam vidimus, & videbimus apertiùs statim: vtq; tandem consonet locis illis, ex quibus desumpsisse. D. Matth. creditur testimonium illud quod retulit Matth. 2. Sic explicandus. est Aug. Eug. super Num. c. 6. initio.

A

B

C

XI.

Quæ sint illi prophetæ, ex quibus D. Matth. desūpsit illud, Quoniā Nazaræus uocabitur.

1. Explicatio

IAm nullus dubitandi locus relinquitur, in re de qua eruditi vehementer addubitarūt: quinam, scilicèt, sint illi Prophetæ, quos allegat Matth. cum dicit: Vt adimpleretur quod dictum est per Prophetas. Primum enim omnium, Andreas Osiander, in Annotationibus ad primum librum Armoniæ, triplex Prophetarum genus distinguebat, in quorum tertio loco constituebat prophetas quosdam, qui edocti fuerant à prioribus prophetis, & eorum vaticinia declarabant populo: non tamen sine diuina illustratione: quamuis ipsi nihil de suo prophetarent. Hi pro-

A prophetæ, aiebat ille, sunt, quos Matthæus citat. Osiandrum sequutus est Isid. Clari. Sed plures licèt alios assec̃las haberet, similem veri non faceret hanc doctrinam. Laborant Iansenius in Concordia Euang. c. 11. Stephanus Salazarius, in Genealogia Saluatoris, Martinus in Hypotyposibus lib. 6. c. 1. in relegando hoc tertio Prophetarum genere: mea ideò opera hic opus non esse video. Locum proinde adducamus, ex prophetis, vnde Matt. protulerit hoc testimonium, Quoniam Nazaræus vocabitur.

Claudius Guilialdus, Matth. 2. existimat, nullum esse locum, vnde id desumere D. Matth. potuerit, nisi Iud. 13. B vbi Angelus loquens ad vxorem Manue, dicit, parituram esse Samsonem, qui Nazaræus Dei erit. Hoc vero testimonium desumptum dicitur ex prophetis, eo quòd liber ille Iudicum, licèt vnus sit, multorum tamen sibi succedẽtium historiam continet. Id priùs dixerant D. Chrysost. homil. 3. ex Matth. in Vigilia Epiphaniæ, & Eucherius, lib. 3. in Gene. & pòst Leo Castren. super Isai. c. 11. & Hiero. de la Rua, & perplures alij.

2. quod ex historia Samsonis, qui fuit Nazaræus. Iud. 13.

Alij, de quorum numero est Paulus Burgensis, in Additio. 2. super. c. 2. Matth. & latissimè super Psal. 131. in fine, dicunt, Matthęũ id protulisse ex illo versu Psal. 131. Super C ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Ibi nanq; Christus à Dauide vocatur Nazaræus, per Zain, quasi habens Nazarçitatem: nam pro sanctificatione, habetur ibi, Nazaræitas. Et mox impugnat Lyranum, quòd dixerit, illũ locum Matth. desumptum esse ex Isai. 11. Et flos seu Nazaræus de radice eius ascender.

3. explicatio.

Psal. 131.

Alij de quorum numero est Ioannes Xuarez, Tractatu 5. in cap. 2. Matth. & prior illo Rupertus Abbas, existimãt allusisse Matthęum ad Gene. 49. vbi Iacob appellat Iosephũ, Nazaræũ dicens: Fiant in capite Ioseph, & in vertice

4. explic.

Gen. 49. Deut. 33.

Nazaræi inter fratres suos. Et simul adglomerant loca A alia, Daniel. 9. Num. 6. Deut. 33. & simul Isai. 11. in quibus iam per Zain, iam per Zadic Christus appellatur Nazaræus.

5. explic.

D. Chrysost. super Matth. 2. hos Prophetas, ex quibus hausit Matthæus illud testimonium, non inueniens, in eam venit sententiam, vt assereret, circa tempora D. Matthæi extitisse quosdam propheticos libros, vnde dictum illud depromere Matthæus potuit, qui tamen libri deinde aut negligentia Christianorum obsoluerunt, aut nimia diligentia Iudæorum aboliti & extincti sunt. Certè Diuus Athanasius, in Synopsi, ad finem, multos ex sacris B libris intercidisse dicit. Quod excutere nunc minimè vacat.

6. explic.

Anabaptistæ, ex eo quod nusquam in veteri testamento scriptum illud reperiunt, Quoniam Nazaræus vocabitur, dicunt adiectitia esse & conficta hæc verba, & non de vero textu Beati Matthæi. Refert Syxtus lib. 7. Biblioth.

Verior explicatio qd' ex c. 11. Isai. hauserit Matthæus locum.

Nos tamen breuiter, his duabus sententijs vltimis prætermisis, reliquas ceu probabiles amplectimur: libentiùs tamen in eam imus, quæ communior est, & asserit ex Isa. 11. desumptum illud esse testimonium, Egredietur virga C de radice Iesse, & Nazaræus de radice eius ascendet. Ita habet D. Hiero. lib. 7. super Isai. c. 11. & super Matth. 2. & ad Pammachium, vbi suprà. Licèt nonnullas etiam ex prææallegatis explicationibus etiam probet. Idem dicunt Adrianus Finus lib. 6. Flagelli Iudæorum. c. 18. Glossa ordin. & Lyranus, & Author replicarum super Matth. c. 2. & ibidem Caiet. Palacios, Osiander, Erasmus, Isid. Clar. Gagneius, Iansen. Syxtus Sen. lib. 7. Biblioth. hæresi. 2. in fine, Eugub. in Num. cap. 6. Salazar suprà Sylu. in Rosa

A Aur. Tract. 3. q. 13. super Euang. Doctissimus Abul. super Matth. 2. q. 90. præter suum morem breuiter se ab hac. q. eximit, dicens, apellari Christum Nazaræum, quia natus est in Nazareth, id est, educatus ibi, & inde originem trahens. Nam licèt in Bethleem natus sit, quia tamē per occasionem ac præter spem communem propinquorum Christi ibi natus est, ideò nō Bethleemites, à Bethleem: sed Nazareus potiùs à Nazareth debuit appellari. Tractat Abul. super Matth. 21. q. 55. Itaq; vt ab instituto Nazaræorum alienum esse Christum ostendamus, crediderim nō B allusisse Matthæum ad loca illa Genes. 49. Deut. 33. Iud. 13. & 16. 1. Reg. 1. &c. in quibus scribitur Nazareus, per Zain: sed ad locum Isai. 11. vbi scribitur per Zade.

Quòd si enucleandi loci Euangelici gratia, sciscite- ris. Quare dixit Matthæus, cum ad solum Isaiam respiceret, sicut scriptum est per Prophetas? Solutio in promptu est: nam nomen plurale accepit pro singulari: vt aliàs sæpe, Lucæ. 23. Similiter latrones improperabant Christo, idest, vnus latronum. Et Matth. 26. Videntes discipuli indignati sunt, dicentes, Vt quid perditio hæc? Et tamen solus Iudas indignatus est, vt patet Ioan. 12. Et Ge- C nes. 28. Tulit Iacob de lapidibus, & supposuit capiti suo, idest, vnum lapidem, nam statim dicitur: surrexit Iacob manè & tulit lapidem quem posuerat sub capite. Nisi admittere velis traditionem Hebræorum, quam ibi Genes. 28. refert, & approbat Lyra, quòd verè tres lapides supposuit capiti suo: & manè in vnum lapidem tres per miraculum, coaluisse, & coadunatos vidit. Demum exēplorum abundè posuimus, illud reliquū est, Ioan. 16. scriptum est, in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei, Et tamen ex vno Propheta, nimirum Isai. 54. desumpsit illud Ioannes testimonium.

Cur dixit Matt. scriptū est in Prophetis, cum in uno tantū scriptū esset.
Luc. 23.
Matt. 26.
Ioan. 12.
Gen. 28.
Not. miraculum.
Ioan. 16.
Isai. 54.

m 2 Ex

XII. *Expenduntur rationes ob quas Christus non fuit Nazaræus.*

EXperiamur modo vires earum rationum, quibus permoti, negabamus Christum esse alumnum, & religiosum de ordine Nazaræorum. Prima ratio, qua recumbebat Osiander, facilè diruitur, si dicamus: quemadmodum Christus aliàs corpus suũ macerabat, ita potuisse inedia & asperitate Nazaræorum se affligere: neq; inde fit quòd eas actiones faceret vt carnem suam edomaret, & spiritui seruire compelleret: sed potiùs vt abstinendi, & pœnitendi exemplum daret nobis. Rursus quod hostia, acsi esset peccator, pro ipso offerretur Domino, sicut pro cæteris Nazaræis, nihil derogaret eius sanctitati, postquã, vt habet Lucas, circuncisus & præsentatus in templo est, veluti cæteri peccatores. Secunda ratio, quòd iam tempestate Christi non essent Nazaræi, nescio an vim habeat. Nam Brentius Germ. hæreticus, hom. 10. in Lucã, apud Petrũ Canis. lib. 1. de Corruptelis Verbi Dei, in Vita Sancti Pręcursoris Christi. c. 2. ád fin. existimabat, D. Ioan. Baptistam de ordine Nazaræorum fuisse: & ad horum instituum allusisse Angelum quãdo de Ioanne dixit, Luc. 1. vinum, & siceram non bibet. At Ioannes contẽporaneus Christo fuit. Rursus Vvolphangus Larius in Descriptione terræ sanctæ, putabat Christum. 40. dies, quos egit in deserto, fuisse in societate Nazaręorum, qui segregati agebant in syluis, & saltibus. D. Greg. Naz. in Monodia in Vitam Basilij, ad illa vsq; tẽpora perdurasse Nazaræorũ institutũ insinuat. His proinde rationibus destructis, astruamus, & firmemus cęteras, quas adduximus. Erat itaq; tertia ratio, ob quã Christũ ab instituto Nazaręorũ longè abesse dicebamus, quia illorum ritus non seruauit. Primùm enim omniũ Nazaræi à vino penitùs abstinebant. Secundò, rebus mortuorum non assistebant. Tertiò, nec radere, nec tondere caput aut barbam permittebantur. Quartò,

Luc. 2.

Quòd Christus nõ obseruauit ritus Nazaræorũ.

A tò, hostias pro peccato cum certis ceremonijs offerebāt. Horum nihil Christus gessit. Nusquā enim legitur, quòd vino abstinuerit: imò illud bibebat, quāuis sobriè, & neutiquam ad crapulam, vt crapulati illi obijciebant, eum appellantes voratorem, & potatorem vini. Rursus, mortuis astitit, & aliquando tetigit eos vt suscitaret, vtq; doceret nihilò pollui ac inquinari homines cadaueribus, sed solis peccatis, vt ipse alicubi dixit.

Christus uinum bibebat.
Luc. 7.
Luc. 7.
Matth. 15.

Deinde ritum illum de capite non tondendo, Christum seruasse, nō credo. Certè ritus ille erat, vt nec nouacula, nec ferrum ascenderet super caput Nazaræi: quod B obseruauit Abulen. super Iudic. 13. q. 19. Quòd si obieceris, solùm fieri mentionem de nouacula, ne, scilicèt, raderentur, vt patet Num. 6. & Iud. 13. &c. 1. Reg. 1. vbi sermo est de hac Nazaræorum obseruantia. Respondetur, Samsonem, qui Nazaræus fuit, satis explicuisse nec nouacula, nec forcipe, aut aliquo quouis gladio radendum aut tondendum Nazaræum: nam dixit ad Dalilam, Ferrū nunquam ascendit super caput meum, quia Nazaræus sum de vtero matris meæ. Itaq; nec tonderi, nec radi debebāt Nazaræus. Prætereà, quia illo tempore sanctiores erant Nazaræi quàm sacerdotes: nam Nazaræis interdi-C ctum erat vinum, acetum, &c. Sacerdotibus verò licitū erat eis vti. Solùm quando intrabant ad immolandum, vino abstinere tenebantur, vt patet ex Leuit. 10. & Ezechiel. 44. Quod tractat Abulen. super Num. 6. q. 3. Erant itaque ob hanc & ob alias causas Nazaræi sanctiores Sacerdotibus, id est, austerioris & singularioris vitę. At sacerdotibus rasura prorsus interdicta erat: permissa verò, & præcepta tonsura, vt patet Ezechielis. 44. Sacerdotes caput suum non radant, sed tondentes tondebunt &c. Proinde, vt rigidioris ac sanctioris vitæ Nazaræi se esse

Ritus Nazaræorum erat, ut nec nouacula, nec forcipe, nec gladio. &c.
Iud. 16.
Sacerdotibus licebat usus uini, non Nazaræis.
Leuit. 10.
Ezech. 44.
Sacerdotibus non rasura, sed tōsura licebat: Nazaræis uerò neutra

præseferrent. neque rasura nec tonsura, nec nouacula nec forcipe, aut ferro alio vtebantur. Finito autem Nazaræatus tempore, capite & barba radendi erant, & capilli abscisi, in igne sacrificiorum cum certis hostijs pro peccato, erant comburendi. A

Christus nō cōbusit capillos suos &c.

Iam quis credat, Christum vnquam capillos barbæ aut capitis combusisse, & immolasse Deos. Planè nullus. At dices, Toto suæ vitæ tempore fuisse Nazaræum, ac proinde caput & barbam non rasisse, aut totondisse vnquam. Hoc autem minus est persuasibile: imò credendum omnino est tonsori interdum Christum caput submisisse. Nam licèt barbam & capillos haberet paulò prolixiores, & infra aures demissos, ad modum Nazaræorum vt patet ex Epistola Publij Lentuli ad Senatum Romanum, & ex Nicephoro lib. 1. hist. Ecclesiast. ca 40. & ex D. Anselmo, in quadam Digressione, quæ habetur in fine suorum Opusculorum; & ex alijs: tamen non ad lōgitudinem Nazarçorum. Sic nanque hirsuto supercilio, & prolixa barba, & disiectis ac deformibus capillis, potiùs ablegaret à se, quàm alliceret ad se homines. Hæc itaque ratio adiuncta alijs, quæ examinandæ supererant, sed examinatione non indigent, suadet Christum propriè de ordine Nazaræorum non fuisse. In huius autem disputationis gratiam, si quis aliquid quadrantiùs, dilucidiùs, & meliùs afferre poterit, me volente & gratulante, facturus est. B C

Christus tōsura aliquando usus est.

QVAE-

A

QVAESTIO SEXTA SCHOLASTICA.

Vtrùm in damnatis sit alternatio & vicissitudo pœnarum, & tormentorum.

INuisa hæc in scholis est disputatio, sed non ideò ingrata erit: præsertim cum vtilitas ac iocunditas amicè in ea conspirauerint. Omne autẽ punctum tulisse eum, qui miscuit vtile dulci, iam pridẽ obseruatum est ab Horatio. B Hoc me in præsenti quæstione præstare, non solùm opto, sed spero. Præmonitos tamen lectores velim, voluptatis & vtilitatis comitem indiuiduam, hac in parte futuram difficultatem: nam Philosophiæ naturalis, ac Theologiæ plurimũ habebit præsens tractatus admistum. Bifida porrò erit disputatio. Nã primò perquirimus, an damnati in tormentis suis intercalarem aliquantulam requiem, aut alleuationem pœnarum sentiant. Deinde inuestigabimus, vtrùm sit in eis alternatio tormentorum, ita vt nunc his, nunc illis vexentur tormentis: an verò iisdem perpetuò, sine variatione aliqua, & vicissitudine crucientur?

Sensus Quæst.

C

I.

ARgumẽtor primò ad probandũ, damnatos aliqualẽ tormentorum pausam, aut mitigationẽ experiri: nã Patrum Ecclesiæ authoritas in hanc partẽ declinat. Aurelius Prudetius Cæsaraugustanus, doctor Christianus, & Poeta suo tempore celebris, in hymno de lumine Paschali,

Argu. quòd damnati nõ nihil aliquã do quiescant à tormentis.

chali,dicit,in nocte Resurrectionis Domini,quam totam A
olim fideles orationibus & sacrificijs peragebant,animas
damnatorum,vi suffragiorum,quiescere à tormentis.Sic
enim dicit:

Sunt & spiritibus sæpè nocentibus,
Pœnarum celebres sub Styge feriæ:
Illa nocte Sacer,qua redijt Deus,
Stagnis,ad superos,ex Acheronticis.
Marcent supplicijs tartara mitibus,
Exultatque sui carceris ocio,
Umbrarum populus liber ab ignibus, B
Nec feruent solito sulphure flumina.

Historia B. Macharij. D.Damascen.in Serm.de Mortuis adiuuandis, refert cũ S.Pater Macharius assiduè pro mortuis deprecaretur, & aliquando per viam incederet, caput cuiusdam mortui,qui fuerat gentilis,loquutũ ei esse,dicẽs:Quãdo tu,ò Machari,pro mortuis offers preces,nos interim aliquid lenimenti sentimus.D.Chrysostomus,homil.3.in Epist.ad Philip.his qui in diuitijs mortui sunt,nec peccata sua diluerunt,prodesse orationes viuorum dicit,modicam cõsolationem eis afferendo.Et infrà,cum dixisset,his qui in C fide decesserunt prodesse orationes viuorum , opponit eis Catechumenos,qui sine fide mortui sunt, aut saltem sine gratia Dei:& dicit, eos etiam aliquid refrigerij capere,quando pro ipsis bona opera fiunt à viuis. D. Augu. in Enchiridio c.110. cum distinxisset tria defunctorum genera,scilicèt,valde bonorum, & valde malorum, & quorundam mediocriter malorum: intelligens per valde bonos,eos qui nihil purgandum ferunt:& per mediocres,qui ad purgatorium deferuntur:& per valde malos,

eos

A eos qui damnantur dicit: Valde malis prodesse suffragia, aut ad hoc vt sit plena remissio, aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipsa damnatio. Et c. 112. permittit nobis vt credamus, pœnas damnatorum certis temporum interuallis aliquatenùs mitigari. Et c. 113. in eam partem satis propẽdit: insinuans, hanc sententiam fuisse suo tempore celebrem apud Catholicos.

Secundò ex antiquis Theologis arguitur: Præpositiuus Leodiensis Ecclesiæ presbyter, in Compendio suæ Theologiæ scriptum reliquit, preces viuorum tàm multùm prodesse damnatis, vt possit illarum vi, omnis damnatorum pœna remitti: non tamen in perpetuum, vt cẽsebat Origenes, sed vsque ad diem iudicij: tunc verò resumptis corporibus, retrudendi erant in inferno damnati, & ibi in æternum cruciandi: eò quòd post iudicij diem nullus suis precibus eos suffragari poterit. Ita refert. S. Thom. 4. d. 45. quæst. 2. artic. 2. quæst. 1. Syxtus Senen. lib. 6. bibliothe. annot. 47. Sotus in. 4. d. 45. q. 2. arti. 2. &c. Gilbertus Porretanus, quem præallegati doctores etiam commemorant, Pictauiensis Episcopus lib. Quæstionũ Theologicarum, dixit, nunquam finienda esse damnatorum tormenta, etiam si viuorum precibus & suffragijs indies minuantur: eò quòd in diminutione pœnarum per suffragia, eo modo proceditur, sicut proceditur in diuisione linearum, quæ cum sint finitæ, tamen in infinitum diuidi possunt, absque eo quòd finiantur, dummodo minuantur per partes proportionales æquales. Ergo ait, per primum suffragium diminui aliquotam partem pœnæ: & per secundum, partẽ aliquam remanentis, secundũ eandem proportionem: & per tertium alteram partẽ minorem, & sic in infinitum, absq; eo quòd finiatur. Hæc explicatio placuit Glossæ, & alijs Iuristis super c. tem-

2. Argu. ex authoritate Theologorum.

B

Quomodo pœnæ inferni nũ tandẽ finiatur, si suffragijs in dies minuatur.

C

n pus.

pus.13.q.2.vt etiam refert Dur.4.d.45.q.2.nu.7. Altisiodorensis Episcopus,in fine suæ summæ,quem etiam allegat.S.Th.loco citato,alia procedit via,nam dixit,Per suffragia quidem viuorum non remitti aut minui pœnas tartareas,sed tamen corroborantur,(ait)ipsi damnati, vt minùs eas sentiant: sicut si quis hominem ingenti ponderis onere prægrauatum,cibo recreet, vel rore perfundat & refrigeret,illum sanè reddet sustinendo oneri fortiorem,de pondere tamen ne tantillùm quidem diminuet. A

Alter modus dicendi.

Alter.

Linconiensis,peruetustus etiã Theologus,cuius meminit Syxtus,loco citato,in summa Theologica,nõ lõgè à fine,dicit,Viuorũ suffragijs nec auferri,nec diminui,nec interrumpi damnatorũ tormenta,sed subtrahi tamen illis aliquam grauioris miseriç occasionem,dum sentiunt se nõ omninò despectos esse à viuis:sed habere potiùs aliquos qui condoleant malis suis. B

3. Argu. ex eo quòd Ecclesia etiam orare uidetur pro damnatis.

Tertiò quia Ecclesia preces & orationes fundit pro dãnatis,ergo dãnati refrigeriũ aliquod his orationibus sentiunt:alioqui in casum iactaret preces Ecclesia. Probatur antecedens,nã sic canimus in Missa defunctorũ,Domine Iesu Christe,rex gloriç,libera animas omniũ fideliũ defunctorum de pœnis inferni,& de profundo lacu, de ore leonis,ne absorbeat eas tartarus &c. Qua precãdi formula pro dãnatis orat ecclesia,nã ipsi sunt, quibus imminẽt illa mala,profundi laci, tartari,& leonis tartarei. Et quid est,quòd ecclesia passim cãtat,à porta inferi,erue Domine animas eorũ? sane istę portę nihil sunt aliud,quã infernç & diabolicç potestates, de quibus dicitur Matth. 16. Et portę inferi non præualebunt aduersus eam. Cum autem animæ purgatorij securæ sint harum portarum, videtur quòd pro damnatis fundat preces ecclesia,vt à portis illis Deus eos eripiat. Ne ergo frustra ecclesia pro dãna- C

Matth.16.

na-

A natis oret, dicamus, his orationibus nonnullum commodum reportare damnatos.

Quartò: Eadem prorsus esse videtur ratio de Beatis, ac de Damnatis, cum vtriq; in termino ac statione postrema constituti sint: sed beatis prosunt nostra suffragia ad augmentum gloriæ, ergo & damnatis ad nonnullum decremētū pœnarū. Probatur minor, nā D. Chrysostomus in Liturgia diuini sacrificij, conscripsit formulam precandi & offerendi pro defunctis, in hæc verba: Offerimus tibi rationalem hunc cultum pro in fide requiescentibus, Patribus, Patriarchis, Prophetis, & Apostolis, preco B nibus & Euangelistis, Martyribus &c. Et in. c. cū Marthę. de celeb. Miss. dicitur, quòd in Oratione secreta de Sanc. Leone, scriptum erat olim: Annue nobis, quæsumus, Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc prosit oratio. Et nunc temporis in quadam collecta, cuius author est. D. Gregorius, dicitur: Vt sicut sanctis tuis prosunt ad gloriam. &c. Lege. D. Tho. in. 4. d. 45. q. 2. art. 2. q. 4. vbi in. 4. argumento inducit Damascenum, qui ex sententia D. Chrysostomi, idem affirmat.

4. Arg. quia Beatis prosunt nostræ preces.

Postremò, & est cæteris fortius argumentum quia iocunditas & delectatio sita est in quadam rerum permu- C tatione & alternatione: sed damnatorū tormenta permutantur & alternantur, hæc ergo vicissitudo & variatio, pœnarū nonnihil refrigerij eis afferat, necessum est. Minor probatur ex illo loco Iob. c. 24. Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium. Confirmatur, nam cum certū sit frigore & calore torqueri damnatos: certè si simul vtroque torquentur, iam damnatorum pœna ex parte decrescet, quandoquidem qualitates illæ extremæ contrariæ mutuò sesemet pugnantes, & circa idem subiectum agentes, inuicem se remitterent & impedirent:

Vlt. Arg. ex eo quòd in beatis est permutatio tormentorū

Iob. 24.

ac proinde ad medium deuenirent, quod est delectabile. A
Si verò dicamus, ordine quodam & successiuè, calore & frigore cruciari damnatos, iam illis contrarijs mutuò in aduersum agentibus, dùm de vno transitur in aliud, necessum est vt temperetur frigus calore, & calor frigore: & sic in intermedio illo transitu ac successione, non potest non vis caloris ac frigoris aliqua ex parte leniri, ac mitigari.

II. *Quòd suffragijs, & precibus nihil tormenti prorsus minuitur damnatis.*

SIt in hac re conclusio: Viuorum preces & suffragia nihil prorsus emolumenti, solatij, aut refrigerij damnatis afferunt, aut afferre possunt. Hanc sententiam docent communiter sancti Patres, sancta Ecclesia, Theologi, & B Doctores omnes ferè. Probatur multipliciter à D. Aug. lib. 21. de ciuitate Dei. cap. 24. & Greg. homi. 34. super Euang. Alex. 4. p. q. 93. memb. 2. ar. 7. §. 1. S. Th. Dur. d. 45. in. 4. Sent. & ab Adriano in. 4. de Clauibus. q. de Remissione peccatorum post mortem, & à Ioanne Medina cod. de. Oratione in. q. de valore orationis pro alio fusæ, & ab Antonio Corduben. lib. 1. Quæstionarij. q. 51. in fine. Et quòd hæc sit Ecclesiæ & Patrum mens, patet ex c. pro obeuntibus. 13. q. 2. ex D. Greg. in Epistola ad Bonifacium, vbi dicitur: Quanuis peccatis omnes subiaceamus, congruit vt sacerdos pro mortuis catholicis memo C riam faciat, & intercedat: non tamen prò impijs, quanuis Christiani fuerint, tale quid agere licebit. Et in Concilio Braccharen. 1. c. 34. & habetur in. c. placuit. 23. q. 5. enumeratis quibusdam peccatis impœnitentiæ finalibus, præcipitur, ne pro eiusmodi mortuis peccatoribus quisquam oret. Et in. c. in præsenti & c. fures. 13. q. 2. & in. c. Audiuimus. de reliq. & vener. sanct. Demum tritum est illud Augu. Si scirem matrem meam esse in inferno, non magis orarem pro ea quàm pro Diabolo. Et, Si Ecclesia sciret,

Aug. nō oraret pro matre sua, si sciret eam esse in inferno.

A ret, aliquem esse reprobum, non magis oraret pro illo quàm pro Diabolo.

Deinde ex diuinarum scripturarū testimonijs id ipsum persuasum reddere poterimus: nam Eccles. 11. Vbi ceciderit, inquit, lignum, siue ad Austrum, siue ad Aquilonē, ibi erit. Hæc loquutio tropica est & metaphorica: nā per casum, mors: per lignum, homo: per Aquilonem, infernus significatur: nam Diabolus in lateribus Aquilonis suam fixit sedem, ait Isaias, vbi frigus & tenebræ sedem habent. Ergo est sensus, siue homo moriēs decedat in statu salutis, siue damnationis, planè immotum & immobi-

B le in æternum persistet, absq; interpollatione, & cremento, siue decremento pœnarum, &c. Ducitur metaphora ab eo qui in syluis ligna cædit procera & immania: nam ea cum succidit, facile est in hanc vel illam partem flectere, nam vel digito potest decidua, quò volet vertere: at semel flexum & iactum in vnam partem lignum, iam planè immobile est. Loquimur secundum communem legem. Et adducitur is locus ab Adriano suprà. Item ad idem est locus Apocal. 14. Cruciabitur igne & sulphure, & fumus tormentorum eorum ascendet in secula seculorum: nec habent requiem die ac nocte, qui adorauerunt

C bestiam. Notandum est quod dicitur, Nec habēt requiē, &c. Rursus Alexand. 4. p. q. 93. mem. 6. ar. 7. §. 1. citat illud ex. 1. Ioán. vltimo: Est peccatum ad mortem, non pro eo dico, vt oret quis. Idest, Pro peccato continuato vsq; ad mortem, hoc est, pro his qui in mortali decesserunt, nullus oret. Si verò quis ex ignorantia pro illo orauerit, oratio eius in sinum suum reuertetur vt habet Dauid. Vtrūque locum ita ibi explicat Glossa. Illo etiam probatur cō clusio, quod canit Ecclesia, In inferno nulla est redemptio: non solùm, ait, non est redemptio, sed dicit, nulla est

Ex scriptura probatur cō clusio.
Eccl. 11.
Nota locum.
Isai. 14.
Alter locus
Apoc. 14.
1. Ioan. vlti.
Psalm.

redẽptio, videlicèt, nec possunt inde exire, nec eorũ pœna remitti, interrumpi, seu quolibet alio modo leuari. A

Probatur cõclusio ratione. Demùm pro conclusione potissima ratio ea est, & adducitur ab Alex. suprà, quòd damnati, cum in odio & inimicitia Dei, inq; superbia, atq; cæteris prauis affectionibus sint obstinati, iuxtà illud Psal. Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper, sanè omninò diuinæ misericordiæ incapaces se reddunt, & fructum passionis Christi capere minimè possunt: per quam solam & culpa omnis, & eam consequens pœna remitti habet. Efficax etiam videtur esse ratio, quam attulit Dur. in. 4. d. 45. q. 2. num. 10. quia, scilicet, suffragia vnius non possunt alteri prodesse, nisi eiusdem membrum sit corporis: sed dãnati non sunt membra Ecclesiæ, cum sint præcisi irreuocabiliter per finalem sententiam, ergo. Tandem certior est hæc conclusio, quàm vt multis indigeat probationibus; nam neque peccata venialia damnatorum remittuntur, sed in æternum puniuntur, propter coniunctionem cũ mortalibus, vt bene Adrianus. q. citata de remissione peccatorũ post mortem ex S. Tho. & alijs, contra Scotum. B

Psal. 73.

III.

Ad argum. Respond.

AD primum, quod ex Prudentio, Damasceno, Chrysostomo, & Aug. in causa damnatorum productum est, respondemus, Prudentium in primis nomine Stygis, Tartari, Stagni, carceris, sulphuris, vmbræ, non infernum damnatorum, sed locum purgatorij designasse: ea, scilicet, loquendi phrasi, qua Ecclesia idem purgatorium appellat profundum lacum, & os leonis, & tartarum, & portas inferi, &c. Quod verò animas ibi existentes, vocat spiritus nocentes, nihil derogat animarum purgatorij sanctitati: nam, cùm tàm acriter inibi puniantur, dicendum est, cum in hac vita degerent, iustè nocentes. Illa ergo resurrectionis Dominicæ nocte, propter iuges fidelium preces, C

Animæ purgatorij dicuntur torqueri Styge, tartaro, sulphure.

ces,

A ces, leniebatur doloris acerbitas in animabus purgatorij.

IIII.

An Christus in triduo ad purgatoriū uenerit, & inde animas eduxerit.

VErùm cursim liceat mihi duo, omni animaduersione dignissima, his inserere. Primum est circa id quod nō nulli iam olim in dubium vocauerunt, An in ipsa nocte, qua reuera Christus ad inferna descendit, & purgatoriū etiam inuisit, animæ ibi existentes leuatæ sint à tormentis, aut prorsus liberatæ. Dicam sanè, esse sententiam quorundam, inter quos, vt alios omittam, sunt D. Thom. 3. p. q. 52. art. 8. & in. 3. d. 22. q. 2. art. 2. q. 4. Durand. eadem. d. q. 4. Richard. art. 3. q. 2. Abulen. in Paradoxa. 5. c. 118. quòd per Christi descensum, nihil penitùs ablatum aut imminutum fuit pœnæ, illis animabus: sed solùm Christus inde B quasdam extraxit, eas, scilicèt, quæ alioqui iam secundū legem communem extrahebantur, quia omnem prorsus pœnam, ad quam diuina sententia destinatæ fuerant, exoluerant. Cæterùm, hoc ego mihi persuadere nec volo, nec possum: quin potiùs, descendente ad purgatorium Christo, ereptas existimo aut omnes, aut quàm plurimas animas, quæ illo carcere præpediebantur: reliquis verò longè mitigatas & imminutas fuisse pœnas. Fuit nanque dies ille triumphalis, & multis titulis alacer & longè indulgentior quàm cæteri dies, in quibus nostris C suffragijs eripi solent animæ ab illis ignibus. Ne autem temerè me in præallegatos doctores insurrexisse quisquam suggillet, patronos habeo, quos in hac parte sequar, D. Bonauent. in. 3. distinct. 22. & Gabrie. quæst. vni. articul. 2. dub. 3. Franciscum de Christo. quæstione. 6. propositione. 4. Marsilium quæst. 13. ar. 2. dub. 3. qui post multa, tandem in hanc partem declinat, & allegat pro eadem Thomam Argent. Idem habet Maioris, & Victoria, & videtur habere Iacob. de Val. super Canticū Abach. in illo versu, Incuruati sunt colles mundi.

Sententia S. Thom. quod nec eductæ, nec leuatæ sunt à pœna.

Altera sententia uerior.

Alte-

Animæ purgatorij an orent pro nobis.

Alterum, quod in quæstionem nonnulli vertunt, Animæ purgatorij, quæ nostris iuuantur suffragijs, rependunt vicem nobis, orando ac impetrando à Deo nobis gratiam? Nolo in hac parte meum iudicium interponere, quod feci in præcedenti. Producam pro vtraq; parte doctores secum pugnantes: Cui libuerit, ac licuerit, eorũ litem componat, aut ad quos voluerit, transeat. Richardus, in.4.d.45.artic.7.q.3.ad.3. Gabriel super Cano. lectione.58. circa finem, Ioannes de Medina, Codice de Pœnitent. Tractatu de Oratione, in.q. speciali, & quidam alij affirmantem partem defendunt. In aduersum militant S. Thom. in.4.d.15.q.4.art.5.q.2.& in.2.2.q. 83.art.4.ad.3. & artic.9. ad.2. & art.11.ad.3.& Alex. Alen.4.p.q.52.memb.1.art.3. Abulens. super Matth. tomo.3. quæst.93. & super.c.6.q.87. D. Antonius.4.p. titulo.5.c.8.§.2. Syluester, verbo, Oratio.§.3. Nauarro, super.c. quando, &c. Quocirca Victoria, Relectione de Magia, num. 17. sentit non esse adeò constantem & religiosam consuetudinem, quorundam hominum, & præsertim fœminarum, quæ in suis casibus ac miserijs implorant animarum purgatorij opem atq; fauorem. Meam ego sententiam nunc suspendens: id solum dixero, sanctum ac vtile esse inuocare & implorare opem illarum animarum: nam siue, quandiù sunt in Purgatorio, orare pro nobis valeant, aut non valeant: certè cum inde exeat, vnde exituras certum est: & ad regnũ perueniant, in quod peruenturæ sunt, non est dubium quòd tunc preces fundant, ac orent Deum pro ijs qui se ipsos eis commendauerant, & eas suffragijs, ac precibus iuuerant.

Sententia affirmans.

Sent. negãs.

An recte faciant qui in suis necessitatib. se commendant animabus purgatorij.

A

B

C

V.

Prosequutio solutionis argumentorũ.

AD rem itaq; dico, caput illud, quod, vt habetur in D. Damasceno, in via iacebat, non fuisse hominis dãnati, sed iusti existentis in purgatorio: nam Damascenus non

A non dicit in illo sermone, quòd fuerit hominis Gentilis, vt ibi patet. Quòd si D. Tho. hanc historiam referens ex Vitis Patrum, dicit fuisse caput Gentilis, ipse nodum hũc tenetur enodare. Quod & fecit, in. 4. d. 45. q. 2. art. 2. q. 1. ad 4. Quem locum consulat qui volet.

Ad Chrysostomum, ex eius dictis liquidò colligitur quid dicendum sit: nam apertè loquitur de his qui post mortem in purgatorium perducti sunt, propterea quòd hoc in seculo non satis pœnituerunt. Quod dicit de Catechumenis similem exposcit solutionem: nam nihil prohibet, quin catechumeni in purgatorium etiam perducantur, cum ante baptismum resusceptũ, potuissent fide & charitate donari à Deo. Nec vero. c. placuit. nobis aduersatur, quia licèt ibi prohibētur fideles preces fundere pro Catechumenis defunctis, tamē ideò hoc Ecclesia aliquando prohibuit, quia verisimiliter credebat quosdam Catechumenos ex ignauia baptismum differre. Et ideò priuauit eos suffragijs fidelium, vt hac pœna perterriti, quã primùm ad baptisma properarent.

B *Pro Catechumenis non fiunt suffragia.*

Ad D. Aug. dicam breuiter eius verba multifariam explicari à Iurisperitis, super. c. tempus. 13. q. 2. Nos dicimus, nomine damnationis, intelligi ab Aug. pœnam purgatorij. Et ita dicit prodesse preces viuorum defunctis, ad hoc vt sit plena remisio, aut ad hoc vt tolerabilior fiat ipsa damnatio. Ita Alex. 4. p. q. vltima, memb. etiam vltimo, & ar. vlti. D. Tho. in. 4. suprà, ad. 2. & Duran. ad. 1. Aliquid tamen amplius ex postulat locus ille Aug. nam apertè de damnatis loquitur, videlicèt de valde malis: ac proinde dixerim, hanc tempore August. apud aliquos viguisse sententiam, quòd viuorum suffragia prosint damnatis. Et ideò dicit ibi August. quòd, quibus hæc sententia placuerit (non dicit tamen eam sibi placere, vt patet

C *Exactior explicatio uerborum D. Aug.*

ex.c.112.&.113.)caueat ne dicat, tormenta damnatorum finiri,aut eos ab ira Dei & damnatione eripiendos, quan uis leuamen aliquod suis interponeretur tormentis,vt illi credebant. A

Refelluntur illi Theologi,de quibus in.2.arg.

Ad secundum respondetur,responsione non indigere id quod Præpositiuus asserebat,quoniā nec vmbram probabilitatis habet.Quod verò cōtendebat Porretanus, & quidā ex Iuristis,multipliciter refellitur à D.Tho.in.4.d. 45.q.2.ar.1.q.1.Vnicè tamen confutabitur à nobis,quia si per viuorum suffragia semper demitur aliquid de pœnis damnatorum,iam sequeretur quòd post multa suffragia tàm multū pœna decresceret,& tā parua remaneret, vt iam non esset grauis, & infesta damnatis:sicut per multā diuisionem & diminutionem continui, veniri posset ad hoc vt continuum non sentiretur actu.Alterū,quod Antisiodorensis attulit,friuolum est, & omninò improbabile:quinimò id appellat D.Tho.loco citato,præsumptuosum,& dictis sanctorum contrarium,& vanum,& nulla authoritate fultum & irrationale.Et similiter Linconiensis imaginationem refutat D.Tho.tacito authoris nomine.Lege D.Tho. B

Cur purgatorij appelletur profundus lacus,os leonis,tartarus,&c.

Ad tertium respōdetur ex dictis in solutione primi,nomine inferni,& laci,& oris leonis,& portarū inferi intelligi pœnā purgatorij.Huius appellationis tres sunt causæ, quas Alex.tāgit his verbis:Vel propter pœnarū purgatorij acerbitatē ostendēdā,vel ad ostendendā propinquitatē purgatorij ad infernū,vel hoc dicitur inspiciendo purè ad hoc quod est absq; diuina misericordia,ad merita animarū,quæ pœnā acerbissimā meruerunt.Hæc ille. Orat ergo Ecclesia ne absorbeat animas sanctas locus purgatorij,idest,ne detineat, vt bene Adrianus in quæstione de remissione peccatorū post mortem.His adiungunt quidā alte- C

Aliæ duæ explicationes.

A alteram explicationem, quòd ſcilicet Eccleſia in illa oratione precatur Deũ, ne vtatur ſua potentia abſoluta, coniijciendo illas animas in inferno damnatorum. Sed & tertiam producunt, nempe orare Eccleſiam pro animabus purgatorij, vt Deus illis pręſtet mentem æquam ac ſanã, vt pacienter pœnas illas ferant: ne ſi impacientes & indignabundę reſiliãt & auerſentur, Deus hac earum indignatione cõmotus, detrudat eas in barathrum Gehennæ. At poſtremę iſtę explicationes indignę ſunt viro Theologo.

VI. *Digreſsio quænã ſint portæ inferi, & quid de his ſenſere Poetæ.*

ILlud verò quod de portis inferi tangitur in argumẽto, B quanuis ſatis, vt arbitror, explicatũ relinquitur, prolubium mihi ſubijt in humanarum literarum ſtudioſorum gratiam commentari, productis ex Gentilium ſcriptorũ ſcrinijs, nonnullis ſententijs, in quibus portarum inferni meminerunt. Ouid. 4. Met.

Eſt via decliuis funeſta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta ſilentia ſedes:
Mille capax aditus, & apertas vndiq; portas
Vrbs habet, &c.

Tænarus, Aethna, Veſuuius, montes fumãtes, & ardentes, credebantur eſſe portæ inferi.

Has inferorum portas credebant antiqui, eſſe voragines C quorundam montium fumantes & ardentes, vt in mõte Tęnaro, in quo fauces erãt ad inferna deducentes, vt verbis vtar Suidæ. Et per illã ianuã, Herculẽ, & Orpheum iiſſe ac rediiſſe commemorant. Virgil. 4. Georg.

Tænareas adijt fauces, alti oſtia ditis.

Et Ouid.

Ad Styga Tænarea auſus eſt deſcendere porta.

In monte etiam Væſuuio, ſeu Væſeuo hiatus quidã flammam fumumq; vomens erat, quæ porta inferi eſſe credebatur, & Plinium Naturalis Hiſtoriæ ſcriptorem, qui

cognoſcendi cupiditate eò ſe contulerat,abſorbuit,&cō-buſit,vt patet ex Epiſtola Plinij Iunioris,quæ naturali hiſtoriç prçfigitur.AEthnam, vulgò Mongibellum , quis neſciat in Sicilia montem eſſe perpetuo clarum incēdio, & per illius montis antra ad infernum deueniri ? Hunc curioſitatis gratiam viſens Empedocles,ab igne & fumo erumpente præfocatus eſt.Licèt Horatius in Arte poetica rem hanc aliter enarret dicens:

Plinius flammis Væſcui combuſtus.

Empedocles flammis AEthnæ.

A

Siculiq; poetæ
Narrabo interitum,Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles,ardentē frigidus ÁEtnā
Inſiluit, &c.

B

Sed Horatius hac in parte Empedoclem falſò dehonorauit. De quo Abul. in Repetitione de ſtatu animarum, num.324.& infra.

Infernū propriè nullas habere portas.

Veruntamen hæc figmenta eſſe,& nullas habere infernū ianuas,oſtendit optimè Abul.ſuper Matth.c.25.q.521. & accuratè etiam in Paradoxa de Aquila.p.5.c.99.101.& 102.& poſt.c.178.vſq;.181.& in Repetitione de ſtatu animarum,à numero.310. Quin non ſolùm portas has, ſed & quidquid de infernis docet fides,& antiqui poetæ concinuerāt,irridere ſolent alij.Nam Ouidij,lib.15 . Metam. illa ſunt carmina.

Poetæ irrident ac negant infernum.

C

O genus attonitum,gelidæ formidine mortis,
Quid Styga,quid manes,quid numina vana timetis?
Materiæ vatum,falſiq; pericula mundi, &c.

Falſum mundum appellat , quem futurum poſt hanc vitam docet fides. Et Iuuenal.Satyra.2.:

Eſſe

A *Esse aliquos Manes, & subterranea regna,*
Et contum, & Stygio ranas in aequore nigras:
Atque vna transire vadum tot millia cymba,
Nec pueri credunt, nisi qui nondum aere lauantur.

Id est, qui tam parui sunt, vt nondum soluant pretium in balneis, aut Thermis, quibus adulti lauari solent. Et Lucretius libr. 3.

Cerberus & furiae, iam verò lucis egenus
Tartarus, horriferos eructans faucibus aestus,
B *Qui neque sunt vsquam, neq; possunt esse profectò.*

Vnde cum poetae portas assignarunt inferorum, id planè fecerunt vt ipsi verosimiles facerẽt eas fabulas, quas sua dere nitebantur. Si nanq; fabulabantur, Herculem, Theseum, Pirithoum ijsse ad infernos, & redijsse, vt ponit Ouid. 7. met. & Seneca in Tragoedia prima: & AEneam & Sibyllam & Orpheum, vt ponit Virg. 6. AEneid. & 4. Georg. profectò & portas inferi ponerent necessum erat. Similiter itaq; (vt post naenias has ad seriam nostrã conuertamur disputationem) certè nullas infernus ha- C bet portas, ac proinde quoties de portis inferi est sermo in scriptura, vulgariter, & iuxta consuetum loquendi hominum morem accipienda est talis loquutio. Aut dixerim, nomine portarum inferi, significari eam potestatem ac ditionem, quam Deus illis locis exercet aduersus peccatores. Abundè exemplorum reperire in scriptura, perfacile est, in quibus nomine portarum authoritas ac potestas iudicis exprimitur. Prouer. 31. Nobilis in portis vir eius, quando sederit cum iudicibus. Et Psal. Non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta. Rationem huius lege in Hieronymo, super Zachar. c. 8. & super Amos. c. 5. &

Cur Poetae fingebant infernum habere portas.

Portae in scriptura, quid.

Prouer. 31. Psalm. 126.

5.& ſuper Ezechielem.c.40.& in D.Gregorio li.19. Moralium.c.11.& in Theodor.ſuper Amos.c.5. A

VII. *Pro his, quos conſtat eſſe in cœlo, orare, blaſphemum eſt.*

AD quartum argumentum, fatemur non licere preces fundere pro beatis: tamen, vt rectè Alex. 4.p.q.93. membr.1.ar.9.ad.1.quando de ſalute alicuius probabiliter dubitamus, ſanctum eſt pro illo orare. Quando tamẽ certiores facti ſumus de eius ſalute, id facere nõ licet. Hùc ſpectat illud Aug.ſermone.17.de Verbis Apoſtoli, & habetur.c.cum Marthæ.de celeb.miſſ.& in Mag.ſent.in.4. d.45. Iniuria eſt orare pro martyre, cuius nos debemus orationibus commendari. Idcircò, nego quòd preces noſtræ proſint beatis ad augmentum gloriæ. Porrò illa formula precandi pro Apoſtolis, Martyribus &c. meritò per deſuetudinem exoleuit. Idem dico de Oratione illa de D.Leone, cuius orationis loco hæc ſubſtituta eſt: Annue nobis, quæſumus Domine, vt interceſsione famuli tui Leonis. Ita habetur in illo.c.cum Marthæ §.Tertio loco. Vide Syxtum Senen.lib.6.annot.47. B

Ad vltimum argumentum reſpondere quidem voluimus, ſed nõ poſſumus, niſi in forma diſputationis ſcholaſticæ: ſecundam, quam promiſimus, propoſitæ quæſtionis partem tractemus.

Dubium alterum an altèrnis an verò ſimul calor & frigus, & cętera tormenta in damnatos agant. C

VIII. *Argum.1. quòd detur tranſitus in inferno de vno tormento in aliud.*

QVod alternis & ſucceſsiuè ſæuiant in damnatos prædictæ pœnæ, probatur primò, ex illo loco Iob.24. Ad nimium calorẽ tranſiet ab aquis niuium: quod de cruciatibus perditorum exponunt Sancti: ſi ergo eſt tranſitus de vno in aliud,

A aliud,alternis agunt,nō simul. Secundò, hæc videtur esse sententia Theologorum. S. Tho.1.p.q.10.ar.3.ad.2.vbi, cum sibi obiecisset,ignem inferni dici æternum, ex quo sequi videbatur,quòd non solus Deus esset æternus:respondet,quòd in pœnis damnatorum est vera transmutatio vnius in aliud:atque adeò eorū pœnæ dicuntur æternæ,solùm propter durationem,iuxta illud Psalmi. Et erit tempus eorum in secula. Et.1.2.q.67.ar.4. ad.2. apertè dicit,in damnatis esse successionem pœnarum. Idem habet Quodlibeto.8.ar.18.de quo etiā videndus est Quodlib.7.ar.11. Henricus de Gandauo in Quodlibeto. 12. de B hoc fecit quæstionem.11.& Capreolus in.4.d.44.q.2.ar.2. Sed Abulen.in Repetitione de statu animarum,nume.309.id habet expresśiùs:nam dicit. In pœnis inferni nullus ordo in permanendo est:quia cum aliquis nunc fuerit in nimio calore,transferetur ad maximum frigus:cum autem in frigore,ad calorem. Et super Matth.25. q. 546. ait,dici posse quòd sit alternatio & transitus de vno tormento in aliud Clariùs Ricar.d. 44.art.2.q.10.

Iob.24.
2. Argu.
Psalm.

Tertio ratione id suadetur,nam si simul ac semel frigus & calor in corpora damnatorum efferuent, punctū est longè difficillimum explicatu, quomodò qualitates C ipsæ mutuò non se impediant ? Quomodò vicisśim in seipsas non agant?non se temperēt & remittant?ac proinde non satis intelligitur quomodò illa corpora simul caleant,& frigeant,& vtrunq; in summo. Imò tepebunt potiùs:atq; adeò ne tepeant dicamus non simul illas oppositas qualitates agere circa idem subiectum, sed succesśiuè vnam post aliam.

3. Arg. difficillimum.

IX.

Non esse in inferno transitum de uno tormento in aliud.

Altera conclusione huic dubio respondemus: Nulla in tormentis damnatorum transmutatio,aut vicisśitudo pœnarum reperitur,sed ijsdem prorsus alligati tormen

mentis à principio suæ damnationis, per totam æternitatem excruciatur. Hoc tenet expresse Abulen. super Math.c.25.q.546.& q.551. cuius ratio amplificanda, & expendenda est à me solut. ad vlt. argum. Interim id ego probare adnitar coniecturis ex sacris literis, & vera Theologia, ac Philosophia depromptis. Primò Apocalyp.18. cũ de damnatione impiæ Babylonis est sermo, sic dicitur: Ideò in vna die venient plagæ eius mors, luctus, & fames, & igne comburetur. Et statim, Væ væ ciuitas illa magna Babylō, quoniam vna hora veniet iudicium. Ex quo, quãtum coniecturis assequi possum, existimo: quod dicitur, In vna die, & in vna hora, insinuat simul & à principio omnes plagas & miserias superuenturas damnatis, non ordine aliquo & transmutatione. Secundò, ille locus Ecclesiast.11. Siue ceciderit lignum ad Austrũ, siue ad Aquilonē, ibi erit, innuit, quòd vbi in initio casus seu damnationis humanum lignum ceciderit, ibi super vno recumbet latere, ibi perpetuò intransmutabile permanebit. Tertiò, quòd æterna dicuntur in scriptura tormenta damnatorum, nonnihil nobis videtur conniuere: eò quòd æternorum hoc est proprium, quòd perpetuò citra aliquam nouitatem & mutationem, durent eodem statu, situ, modo, &c.

Prob. ex scriptura. *Apoc.18.* *Eccle.11.*

Quartò, verisimilimum hoc redditur, ex eo quòd ad torturam & pœnam miserorum facit, vt iisdem semper malis affixi hæreant, & de vno in aliud minime commigrent: nam sanè pœnarum transmutatio, licèt sit in deterius, leuat quodãmodò. Et quare, inquam, dicamus, Deũ inimicis suis peruicacissimis leuamem aliquod cruciatibus interponere? Profectò manna, dictus panis Angelorum, & omne delectamentum saporis in se habens, multoties repetitum fastidium generabant. Vnde dicebant illi

Probatur concl. rationibus. *Sap.16.* *Nume.21.*

A illi, Nauseat anima nostra super cibo isto. Et in Psal. Omnem escam abominata est anima eorum, idest, mana, vt quidam volunt, quòd dicitur omnis esca, propterea quòd esset vice omnis escæ, & omnigena saporum suauitate præstaret. Ponendum itaque in malis damnatorum est, vt ijsdem tormentis absque mutatione aliqua fastidiosissimè vexentur.

Psalm 106. Sap. 16. Mana dicitur omnis esca.

Quintò, ex incommodis, quæ sequi videntur ex ipsissima eorundem tormentorum & simultanea actione, quę relata sunt in tertio argumento, nullum est tam absurdum quàm esse videntur ea quæ ex opposita sententia se B quuntur. Nam, inquiro, si successiuè frigus post calorē, & calor post frigus agunt in corpora damnatorum, iam sequitur primò quòd quandiù vnum agit, cesset aliud ab actione, & consequenter corpus damnati quiescat à passione illius, cuius actio cessat. Dicere autem quòd signabile sit aliquod tempus, in quo damnatus non excrucietur calore, & ardeat igne, illo, videlicèt, interuallo quo friget & alget, vix credi potest. Deinde si mutuò calorē pellit frigus, & frigus calor, id subitò & in instanti nō potest fieri, nisi magno Dei miraculo, quod sine necessitate non est ponendum. Restat ergo vt paulatim se expel-C lant: paulatim autem expellere se non possunt, nisi cum magno lucro, ac refrigeratione damnati vt probatum est in superioribus. Prætereà, vix potest intelligi, quo situ & ordine disposita sint apud inferos tormēta illa & plagæ caloris & frigoris, vt vicissim agant in damnatos, non simul. Et quis eos de vno tormento transfert ad aliud? vnde nouæ torturæ superueniunt instrumenta? &c. Demū, si dicamus simul omnes pœnas perpeti inuariabiliter, euitantur incommoda supradicta, & sine magna difficultate explicatur, qua ratione qualitates illæ contrariæ si-

Absurda quæ sequuntur ex eo quod dicatur transitus tormentorum.

mul agere in corpora damnatorum possint, vt perspicuè percipiet qui patienter expectauerit, & me tertio argumẽto audiuerit respõdentem: In quo multas argumẽtorum machinas in aciẽ producam, in quibus plurima philosophica vestris auribus digna continentur: quanuis ingenij mei, ac præscripti temporis angustia, vereor ne ad ea tractanda sufficiat. A

X.

Pulchra digressio de numero, ac genere tormentorum, quæ sunt in inferno.

NE hallucinetur Theologus, cum de tormentis, quæ apud inferos sunt, sermo sese offert, sed distinguere probè sciat quæ ibi sint propriè, quæ metaphoricè, visum mihi est paucis explanare, an in inferno sint veri ignes, veræ niues & frigora, sulphura, stridor dentium, fletus, vermes, fames, fœtor, tenebræ, quæ sint illorũ igniũ nutrimenta & materies &c. Cũ enim apud sacros scriptores horũ omniũ peculiaris mẽtio interdum fiat, expedit nec omnia ad metaphorã trãsferre, nec verò in sensu proprio omnia intelligere. Hoc autem disputare non est extra chorum saltare, vt aiunt, siquidem examinare non possumus, an sit vera in tormentis alternatio, nisi priùs exploratum sit quodlibet tormẽtorum genus, quo damnati torquentur. B

Ignes ueri, & proprij sunt in inferno.

Ergo veri ignes in inferno sunt. Id licèt Græci negauerint, quos sequutus est Auicẽna, Sancti tamen Patres, Augusti. Hiero. Greg. Damasc. quidquid in Grecorum fauorem afferantur, hanc catholicam veritatem non negant, vt liquet ex S.Tho.in.4.d.44.q.3.ar.2.quæ.1.&.2. Palud. Maior. Duran.d.44. Soto.d.50. Syxto, qui sanctorum dicta expendunt & explicant. lege etiã Abulen. super Matth.c.25.q.403.&.q.490.vsq; ad.q.504. Caiet. Oratione.5. habita ad Iulium secundum, Catherinum, Opusculo de præmio bonorum, & malorum supplicio. Est sane ignis viuacissimus in agendo, & qui à qualitate propria & na- C

tura

A turali non potest transmutari, sicut cætera elementa, quę peregrinas impressiones pati possunt, vt habet Arist. 4. Metaphy. Nec verò solùm ignes illi veri sunt, sed & elemētares, & eiusdem speciei cum his ignibus, qui apud nos sunt.

Quę sit illorum ignium materia, quæ fomenta; ex Isai. c.30. & Apocaly. 19. 20. & 21. & Psal. 10. videtur colligi, sulphura esse: non ita quòd ignis ardeat in illis, quasi cōburātur & cōsumātur sulphura, & ex illis generetur ignis: omnis enim actio corruptiua & generatiua cessatura est post iudiciū, vt infrà dicemus. Sed erunt ibi sulphura veluti B ferrū candens, quæ semel accensa nunquā extinguentur. Accendet autē illa Deus, vtq; in ęternū durent ipse Deus vt ita dicamus, sufflabit, vt habet elegans & tremendū illud testimonium Isai. c.30. Pręparata est ab heri Tophet, nutriméta eius ignis & ligna multa: flatus Domini, sicut torrens sulphuris, succendens eam. Quid sit Tophet, nō vacat explicare, liquet ex Hierem. c.7. & 19. & ex 4. Reg. certum est tropicè infernum significare: fortaßis totum hoc translatitiè & per metaphorā dicitur, ac proinde existimo ignes Tartareos nullis fomentis nutriri, ac nullis nutrimentis foueri. Quis inficiabitur, ignem, qui penes C concauum Lunę est, conseruari perpetuò, absq; nutrimētis? Quod inde prouenit, quòd ibi residet in proprio loco ac situ naturali. Similiter conseruare Deus potest ignes illos tartareos absq; nutrimētis: id tamē nō per cōtinuū miraculum, quod alicui videbitur incommodum, sed per hoc quòd Deus loco illi profundo & subterraneo, dare poterit conditiones illas & qualitates, quas habet sphæra illa concaua Lunæ.

Quibus fomētis nutriātur, & ardeant ignes inferni.

Psalm. 10.
Apoca. 19. 20. & 2.
Isai. 30.
Hierem.

Vtrùm sint veræ niues & aquæ, multi in dubium vocāt. D. Greg. lib. 16. Moral. c.30. negat. Sequitur Iāsenius in

Niues, & aquæ nō sunt

propriè in inferno. in Concordia c.45. iuuat scriptura, Zachariæ.9. Tu autē in sanguine testamenti eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua. Et Lucæ.16. inducitur diues ab Abrahamo sic efflagitans, Mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aqua, vt refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. Nec verò locus Iob, Ab aquis niuium trāseat ad calores ignis, contra nos est: quia, aut non est ibi sermo de pœnis Tartari, aut secundùm metaphoram capidebet propter eas absurditates, quæ sequuntur, ex eo quòd verè niues aut aquæ in inferno cōstituantur. Quo circà Abulen. in Repetitione de statu animarum, nume. 303.&.308. non tam probabiliter hac in parte loquitur, nā ponit in inferno veras ac frigidissimas aquas, licet super Matth. eas neget. De quo rursus statim.

Zach.9. *Luc.16.* *Iob.24.*

A B

Frigore uero cruciantur dānati. Frigore nihilominus vehementissimo ac proprio excruciantur damnati: nam stridor ille dentium, de quo in scriptura tam sæpe fit mentio, effectus est frigoris. Prouenit verò frigus hoc, vt tradit Abulen. super Matth. suprà, à terra quæ circunstat damnatos, & est valde frigida: & quò solidior est eò est maior in illa frigiditas; non habet enim ibi inde à frigiditate sua naturali immutari possit: nam cessante motu cœli nullus motus, aut alteratio naturalis reliqua esse potest. Neque verò oportet quòd tangat damnatos, vt illos cruciet: cum enim operatio illa sit intentionalis, fiet per speciem ab obiecto susceptam in sensu, quæ immutare poterit sensum tactus, & magnum in illo dolorem incutere, absq; naturali transmutatione. De quo plura statim, in solutione ad.3.

C

Vermes nō sunt propriè &c. De verme, an propriè sit in damnatis, quærimus, propterea quòd tam sæpè, & tam apertè in scriptura fit mētiò de verme, quo vexandi sunt impij. Isai.66. Vermis eorum non morietur. Et Iudith.16. Dabit ignem & vermes in

Isai.65. *Iud.16.*

A in carnes eorum. Et Ecclesiast.7. & Marc.9.&c. dicimus tropicè ad animam transferri, ita vt nihil sit aliud vermis, quam, vt dixit Poeta,

Eccl.7. Mar.9.

Nocte dieq; suum gestare in pectore testem.

Et alibi de illis loquitur,

Quos diri conscia facti
Mens habet attonitos, & surdo verbere cadit:
Occulto quatiente animum tortore flagellum.

Itaq; vermis est conscientia peccatorum, vt etiam habet D.Hieron. super Esai.c.14.&.66. D.August.lib.21.de Ciuit.c.9.& Origen.Matth.13. De quo multa Abulen. in Pa-
B radoxa de Aquila.c.60.& in Repetitione de statu animarum.c.91.& super Matth.25.q.553. Hæ sunt illæ furiæ, & vltrices curæ, quas in inferni vestibulo posuit Poeta:

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci
Luctus & vltrices posuere cubilia, Curæ.

Vbi Seruius, Vltrices curæ, id est, peccata & remorsus cōscientiæ, quæ puniunt semper nocentes.

Fletum & lacrymas, qui dixerit propriè in inferno esse, hæc dispendia subire debet: nā explicandum illi est,
C quomodò fletus, qui per resolutionem lacrymarum fit, possit in damnatis esse perpetuus? Lacrymæ enim, humor quidam sunt, quem necesse est tādem deficere, etiā si totum corpus resoluatur in lacrymas: eò quòd in dānatis nulla sit restauratio humoris, cum nullus ibi sit cibus: quod tractat D.Tho. quodlibeto.7.artic.13. Quia tamen Matth.8.13.&.22.& Apocalyp.18.& alibi sæpè, constituitur fletus apud inferos, & propriè, vt vidimus, poni non potest: dicimus, fore fletum in damnatis; quantùm ad eam commotionem & conturbationem capitis & oculorum,

Fletus, & lacrymæ an sint in damnatis.

Matth. Apoc.18.

lorum, quæ fletum comitari solent. Licèt autem cessante motu cœli, cessabit omnis motus, cuius principium est motus cœli, non tamen cessabit motus voluntarius, cuius principium est voluntas, vel appetitus: & quia appetitus est principium motus localis, ideò cessante motu cœli, poterit homo moueri localiter: illa autem commotio capitis, & cōplicatio, vel contorsio partium corporis, motus localis esse videtur. A

Stridor dentiū propriè in damnatis. *Apoc. 16.*

Sed quid de stridore dentium, dico futurum propriè in damnatis, cum corpora reassument. Et ita habet D. August. Epistol. 111. quæ est ad Iulianum, & insinuatur in Apocalyp. AEstuauerunt homines ab æstu magno, & commanducauerunt linguas suas. Et ratio est, quia stridor iste nihil aliud est, quàm concussio dentium, quæ ad motum localem pertinet. Sequitur porrò ex duplici causa, nempe ex indignatione, sicut nobis valde indignatis accidit sæpè stridere. Et secundò ex nimio frigore, quod futurum esse iam diximus: licet Abulen. quæst. 555. hanc secundam causam improbet: eius tamen improbationem ego non probo, nam existimo stridere damnatos etiam ex frigido irrepente sensim per totum corpus, & cruciante illud, non per alterationem, qua qualitas frigida recipiatur in corpore: sed per speciem frigoris non frigidam, sensilem tamen & intentionalem impressam sensui tactus. De quo rursus in solutione ad vltimum. B C

Fœtor propriè an sit in inferno.

Pollicitus etiam sum de fœtore dicturum me. Ergo dico, non futurum propriè in inferno: quia necessum est, vt de re fœtente fiat fumalis euaporatio, ex qua multiplicentur species sine materia, vsq; ad sensum olfactus: apud inferos autem talis euaporatio nusquam erit, cum illa sit continua & iugis quædam rei corruptio & generatio,

A tio, quæ cessante motu cœli, nunquam erit. Dicit tamen Abulens. quæstione. 560. fœtorem adhuc esse posse, licèt desit fumalis euaporatio: cum sensatio fiat per solam speciem, quæ est intentio formæ, & non per rem ipsam, vt dicturi sumus in solutione ad vltimum. Quò pertinent quæ de sensationibus beatorum, doctè tradidit Soto, in. 4. distinct. 49. quæst. 4. articul. 5. Et sic in germano sensu explicari possunt loca illa, Isai. 29. De cadaueribus eorum ascendet fœtor, & Ioel. 2. Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius, quia superbè egit. Et Apocalyp. 14. & fumus tormentorum eius ascendet in secula seculorum.

Isa. 29.
Ioel. 2.
Apoc. 14.

B Restant infernæ tenebræ explicandæ. Sunt itaq; veræ & propriè, non tamen est omnimoda tenebra, sed parùm lucida, vmbrosa, & fusca, fortè sicut per noctem, in qua licèt non admodum distinctè, multa tamē videri possunt. Vtrunq; ad pœnam perditorum spectat: quia enim, vt dicitur Eccles. 11. Dulce lumen & delectabile in oculis hominum: & Tobiç. 3. Quale gaudium mihi esse potest, qui in tenebris sedeo, & lumen cœli non video? ideò auferre à damnatis lumen debemus: Quia tamen multa ibi

Tenebræ in inferno non sunt omnimodæ, sed cum luce quadā.
Eccl. 11.
Tob. 3.

C sunt, quæ videri à damnatis opus est, ingratißima & horribilißima visu, ideò nonnihil lucis ibi ponunt sancti, Gregorius lib. 9. Moralium. cap. 46. super illud, Iob. 10. Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Concinit locus Psalmi. 28. Vox Domini intercedentis flāmam ignis, adiecta glossa Beati Basilij super illum locum, vbi contendit, naturam ignis post iudicium diuidendam esse. Sunt nanq; duæ ignis facultates, altera lucere, & ignire altera, licèt lucere non sit tam propria, vt dicit D. Tho. in. 4. d. 44. q. 3. ar. 2. q. 2. ad. 4. Itaq; intercidit Deus & intersecat voce & voluntate sua vnam ab

Iob. 10.
Psal. 28.
Ignis inferni urit, non lucet.

ab alia: nam aliquando lucet, non vrit: quod contigit cũ pueris sanctis, apud Danielem. Aliquando verò, vt cõtingit in inferno, vrit & nõ lucet, nisi admodum remissè, vt dictum est. Vide Marsili. in. 4. q. vltima ar. vltimo in. 1. argumento. Lud. Cœlium. lib. 6. lect. Antiq. c. 11. A

Dan. 3.

His vt vltimam manũ imponamus, Ricardus in. 4. d. 44. art. 2. q. 10. ait ab omnibus elementis vexandos damnatos. De igne, satis liquet. De aqua probat ex illo Sap. 5. Candescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter, & illo, Iob. 24. ab aquis niuium transeat, &c. Rursus ex illo, Psal. 10. Ignis, sulphur, spiritus procellarum, pars calicis eorum, probat eos igne, & terra fœtida, quæ significatur per sulphur: & aere procelloso, qui dicitur spiritus tempestatis secundùm August. 12. super Gen. longè post principium, torquendos esse damnatos. Deinde ex illo Sapien. 11. Per quæ peccat quis, per hæc & torquebitur, & Sap. 5. Armabit creaturam ad vltionem inimicorum, probat ab omnibus elementis affligendos. Sed vice auctarij accipe velut in epitome redactas, præcipuas barathri gehennalis pœnas, quas AEneid. 6. Virgil. eleganter supputat. Quo nihil verius, nihil Christianius dici potest. B

4. elementis cruciandi impij.
Sap. 5.
Iob. 24.
Psal. 10.
Sap. 5. & 11.
Epitome tormentorũ inferni, ex Virg.

Vestibulum ante ipsum, primisq; in faucibus Orci C
Luctus, & vltrices posuere cubilia, Curæ.
Pallentesq; habitant morbi, tristisq; senectus,
Et metus, & malesuada fames, & turpis egestas:
Terribiles visu formæ, lethumq; laborq;
Multarum intereà variarum monstra ferarũ, &c.

Et his similiter quædam alia, vsque ad illud,

Non mihi si centum linguæ sint, oraq; centum,

Om-

A *Omnia pœnarum percurrere nomina possem.*

XII. *Explicatur locus Iob, Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium.*

AD primum argumentum, vt respondeamus, explicemus locum Iob, qui in vulgatis codicibus sic habet: Ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius. Optat Iob, vt in hominem sceleratissimum, qualem superiùs descripserat, maiora inferni tormenta deseuiant. Et hæc est communis explanatio. Verùm iuxta Hebræum ibi, sic legitur: Siccitas & calor auferunt aquas niuis, inferos peccauerunt, vt sit sensus, iuxta Rabbi Leui, quem citat Eugubinus ibi, B Ecce scelerati nullas in præsenti vita pœnas pertulerunt, & tamen sine angustijs, & cum suauitate ad sepulcrum descendunt, sicut suauiter & facilè calor liquefacit niues. Ita etiam Rabbi Abraham, & Vatabl. & Isidorus Clarius. Sed tamen hanc expositionem nunc mittamus, & Hebraicam veritatem cum Vulgata facilè hoc modo conciliemus: Ariditas & calor auferunt aquas niuis, nempe in gehenna, in qua dum algore terribili frigent damnati, superuenit ignis & calor vehemens qui eos torret & vexat atrocissimè. Stat tamen adhuc difficultas, quo pacto de vno tormento in aliud transeant: nam ex C hoc loco Iob, Ricardus supra, articul. 2. quæstione. 10. in fin. tenet alternationem etiam futuram tormentorum, in inferno. cui proinde in solutione ad 3. statim respondebo.

Ad secundum argumentum dico, in nullius me hodiè verba iurasse: & sic in propositam sententiam ducor, quamdiù rationes & authoritates scripturæ potiùs suffragantur meæ sententiæ, vt probatum est, & liquebit adhuc amplius ex solutione sequentis argumenti.

XIII. *Explicatur latissimè, ut calor & frigus simul agētia in corpus dānati, non se remittunt, & impediunt.*

AD tertium, in quo stat difficultas, primùm dicò A æquè procedere contra alteram opinionem: nam posito, quòd successiuè calor, & frigus agunt in damnatos, perplexus nodus implicatur, qua ratione dum frigus, & calor se mutuò pellunt, non transeunt ad tempore: & sic vel leuem doloris pausam non præsentiscunt damnati. Proinde explicandi nodi isti sunt, ex D. Thom. Quodlibeto. 7. articulo. 11. & quodlibet. 8. articulo. 18. Capreolo, in. 4. distinctione. 44. quæstione. 2. articulo. 2. Argentin. quæstione. 1. articulo. 3. Ricard. articulo. 2. quæstione. 6. initio corporis, & ad secundum, in fin. Abulens. super Matth. 25. suprà, Henrico de Ganda. B quodlibet. 12. quæstione. 11. Caietan. in oratione. 5. ad Iulium. 2. & alijs ex quibus habemus post diem iudicij, posse calorem & frigus simul agere, & simul sentiri à corporibus damnatorum, eò quòd in illo statu nulla erit actio naturalis corruptiua, aut alteratiua: atque adeò actio illa afflictiua qua damnati torquebuntur à calore, & frigore, non erit naturalis, sed intentionalis, & secundùm esse sensibile. Itaque corpus damnati verè non frigesiet, aut calefiet: erit tamen species caloris, & frigoris in sensu tactus tam fortis, & tam intensa, ac si esset organum tactus physicè C transmutatum per calorem, & frigus in se susceptum, & non solùm intentionaliter immutatus, vt reuera erit. Et hæc est causa ob quam potest esse dolor & accerrimus, & æternus: quia, scilicèt, ex illo dolore non sequitur aliqua mutatio dispositionis naturalis. Scio plurimos, quos infrà referam, præsertim, Henricum quodlibeto. 11. quæstione. 8. dicere, quòd absque immutatione reali corruptiua impossibile est quòd sit dolor in animali. Verùm oppositum dicerent, si meminis-

Cur nō corrūpūtur corpora damnatorum ab igne.

A minissent Aristotelis.2.de Anima.text.121.&.138. dicentis, Sensus recipit speciem sine materia, sicut cera figuram sigilli. Quamobrem sine eo quòd corpora illa calefiant aut frigefiant, atque adeò sine eo quòd corrumpantur, poterunt in æternum simul & semel, frigus, & calor, siccitas & humiditas, & cætera tormenta in miserrima illa corpora vehementer irruere, & desæuire.

Caiet.suprà & prior illo Abulens.& ante ambos Scotus in.4.distinct.44.quæstione.3.articul.1.hanc difficultatem illustrant hoc exemplo: si quis rigentem manum B præ alboris magnitudine, ad ignem vehementem, prius admouerit, protinùs intimè irrepit & cruciat, vt hominem propè exanimem reddat. Vnde quæso tunc ille dolor? Num ex calore? nequaquam. Tàm enim nihil, aut parùm caloris adhuc inhæsit, vt si altera manu quis attentet, plus frigere sentiet, quàm calescere. Cruciatur ergo ex eo quòd suscipit in sensu speciem excedentis sensibilis, nempe speciem vehementissimi caloris, licèt non calidam. Rursus, quòd ex eo damnati crucientur, quia recipiunt speciem vehementis sensibilis, & non quia suscipiunt calorem, patet: quia lapis, & arbor suscipere quidem possunt in se calorem C ac frigus, & tamen affligi neutiquam possunt, quia speciem sensibilem non suscipiunt. Species itaque intentionalis ac sensilis impressa sensui animalis, si prouenit ab aliquo improportionato & excedenti sensibili, est quæ illum lædit & affligit. Ex quo fit quòd, quia ignis & frigus species sensibiles tantùm imprimunt dãnatis, & inter illas nõ reperitur cõtrarietas, vt dixit Cõmẽtator.7.met.tex.23.idcircò nec se destruunt, nec remittunt in eodẽ subiecto: sicut & species albi & nigri minimè

Sine eo quòd quis in se recipiat calorè potest igne, & calore uehemẽter cruciari.

Calor & frigus quomodò non contrarientur, nec se impediant in damnatis.

secum pugnant, quandoquidem in eadem vnius oculi pupilla recipiuntur. Ita dicit Thomas de Argentin. in. 4. d. 44. q. 1. art. 3. concl. 1. ad. 2. quòd ignis ille in se habebit esse reale, sed in damnatis intentionale, & spirituale: licet Ricard. ibi, art. 2. quæst. 10. ad. 2. id non placere sibi satis insinuet. Sed & idem constare videtur experientia. Sanè statim atq; manu, aut pede, aut alia corporis parte ignem tangimus, mox per totum corpus acerbissimò dolore cō tremiscimus: hoc autem per ipsum verum calorem, qui in momento per totum corpus diffundatur, non videtur posse fieri. Fit ergo per solam speciem caloris immaterialem, quæ sese ingerit per organa tactus in totum corpus, in momento temporis, imò in vnico instanti: nam à tempore minimè pendet actio intentionalis. Et hæc est causa, ob quam cessante tempore post diem iudicij, & quiescente cœlo, actiones intentionales exerceri poterunt, non verò alterationes, corruptiones, &c.

XIIII.

Argumenta difficillima contra doctrinam traditam.

HAEc D. Thomæ sententia, alioqui firmiter constituta, concutitur multis argumentis: quorum quędam, vt dilucidiùs veritas appareat, proferam. Principiò nō placet hæc sententia Ricardo. 4. dist. 44. art. 2. quęst. 7. Henrico, Quodlibeto. 11. q. 8. Scoto in. 4. dist. 48. quæst. 2. & dist. 49. quæst. 13. Durando. dist. 44. quęst. 10. art. 2. Maiori. quæst. 4. Aureolo, & alijs quorum rationes adducit Palude eadem dist. quæst. 6. artic. 3. à numer. 11. vsque ad. 20. sed præcipuè sunt. 1. quia per immutationem intentionalem nihil reale abijcitur à corporibus damnatorum, nihil reale suscipitur, sed solùm id quod est naturæ conueniens, scilicèt, species sensibilis, qua potiùs perficitur quàm læditur sensus. Confirmatur, quia si tota passio damnatorum reducitur ad intentionalem, & non ad realem susceptionem caloris, & frigo-

1. argu. quia sine immutatione reali nullus potest naturé pati.

ris

A ris, iam non affligentur damnati secundùm veritatem ab igne & frigore, sed solùm à sua falsa apprehensione aut imaginatione. Vndè Henricus in illa q. 8. hanc rationem plurimum exaggerans, dicit, nullo modo posse causari dolorem, si non adsint duæ causæ, quarum prima est immutatio corruptiua realis: secunda verò, apprehensio talis immutationis. Et quidem in soluendo hoc argumento multum desudant Palude supra ar. 2. Capreolus eadē d. 44. q. 2. ar. 2. *Nota.*

Secundò insurgit quidam recens scriptor, contra eandem nostram doctrinam, dicens: Diuinas scripturas, quādo id licuerit, sub propria verborum significatione oportet accipere: sed scriptura dicit, AEstuauerūt homines ab æstu magno. Et diues dicebat, crucior in hac flāma. Et illud, In ignem mittent, & ardet &c. Non ergo licet ad tropicum & translatitium sensum hæc tam expressa verba deflectere, vt dicamus, solùm per speciē sensibilem caloris, non per verum calorem cruciari damnatos. Ita Michael de Palacios in. 4. d. 45. Disput. 2. *2. Ex scripturis.* B *Apo. 16. Luc. 16. Ioan. 15.*

Tertiò contra illam rationem quæ nititur cœlorū motui arguit Durand. in. 2. d. 15. q. 3. Ricard. suprà. q. 6. & Henricus suprà, & alij ex articulo Parisiensi, qui sic habet: Dicere quòd cessante motu cœli, si ignis esset iuxta stuppā, non combureret eam, error: saltem respectu damnatorū omninò expedit vt id dicamus, quod verissimè dictum est à Thoma de Argent. in. 4. d. 44. q. 1. ar. 3. concl. 1. ad. 1. quòd post iudicium absoluitur ille ignis ab ordine & dependetia naturali: & ideo non aget in virtute cœli sed in virtute Dei. Cōfirmatur, quia non satis intelligitur hæc dependentia omniū actionū naturalium à motu cœli: nā inquiro, motus ille cœli, est ne principiū alicuius alterationis? nō sanè: quia motus localis non est aliqua qualitas *3. Quia cessante motu cœli, potest esse actio &c.* C

q 3 aut

aut forma, & sic nec formale alicuius motus principium. A

Postremò Ricar.d.44. arti. 2.q.10.ad.2. fortiter impugnat illud exemplum de specie albi, & nigri, quæ simul recipitur in oculo. Nam dicit, quodsi illæ duę species simul recipiũtur in eadem parte oculi, impediunt se à sua actione, sicut cum per vitrum rubeũ respicitur aliquid albũ. Multò ergo fortiùs species calidi, & frigidi simul in tactu receptæ sese in suis actionibus impedirent, cum tactus sit sensus longè minus spiritualis quàm visus. Et quidẽ sunt argumẽta difficillima. Hoc vltimo mouetur Ricar. ad tenendum quòd sit alternatio, & transitus caloris, & frigoris in damnatis. B

XV. *Refutantur hæc argumẽta.*

AD primum horum dicimus, reuera appetitũ animalis à nullo lędi aut delectari, nisi mediante apprehensione: quod & Scotus obseruat. d.44.q.3. ar.1. quam ob causam lapis aut lignum, doloris & delectationis nõ sunt capacia: propterea quòd quantumuis immutentur naturaliter à qualitate contraria: non immutantur intentionaliter per sensationem. Quod si arguas, si corpus beati poneretur in igne, minime læderetur, & tamen per sensum tactus sentiret calorem, ergo non consistit dolor in sensatione intentionali, sed in passione reali. Quod est etiam argum. Scoti.d.44.q.3.§.Contr.2.ar. Ad hoc Palude supra.q.6.num.24. haud dubiè dicit, quòd sentiret beatus tactu calorem. Cum verò petitur, Quare non læderetur, & doleret? Causam reddit ab extrinseco, scilicèt, à voluntate Dei, quæ lęsionem impediret. Eãdem causam approbare videtur Capreolus.d.44.q.4.ar.3.ad.2. Durand. cõtra primam conclusionem, licèt statim in solutione ad 3. eam deserat: & quidem meritò, eo quòd in his rebus philosophicis, non est statim recurrendum ad solũ Dei placitum, sed ad naturalem intrinsecam causam talis ef- C

Si corpus beati poneretur in igne, non cruciaretur, & quare.

1. Causa.

fe-

A fectus. Qua propter causam, alij eam esse dicũt, quia beatus nõ apprehẽderet illum calorem vt nociuum: contrà verò damnatus: Non enim immeritò dixit Auicéna. 9. Metaph. animas interdum torqueri ex similitudine quadã apprehensa, qualis est somniantium. Et vulgò dicitur, Imaginatio facit casum. Hinc enim prouenit, quòd pleri que nimio & insolito timore aut mœrore correpti, exhalant animas, sine eo quòd immutentur realiter, vt etiam obseruauit Palacios Disput. 2. licèt id non satis probet. Reddi etiam alia huius diuersitatis potest causa, & hæc est impassibilitas, & cæteræ gloriæ dotes: quibus à læsione quacunque seruatur beatus. Et sic multùm licèt iuxtà ignem constituatur beatus, neutiquam dolore etiam per tenui lædi poterit, non sic damnatus. Hinc Henricus quodlibeto 9. quæst. 16. ad finem sic ait: Qualescunque sint actiones in corpore beato siue ad extra siue ad intra nõ plus patietur quã modo patitur sphæra Lunæ à calore ignis quem in sua concauitate continet. Idem habet ad verbum Thom. Argent. suprà, conclus. 2.

2. Causa.

3. Causa.

Ad secundum respondetur, iam ostensum à nobis esse, quæ absurda sequantur, ex eo quòd vera actione Physica & alteratione naturali, ignis & frigus agant in corpora damnatorum: nam ea vt in epitome reducamus, sunt: Primum, quia cessante motu cœli, vt reuera cessabit, cum reassumptis corporibus nocentes cruciabuntur, nulla physica alteratio esse poterit. Secundum, quia iam corpore damnati qualitates illas caloris & frigoris suscipiente aut simul, aut successiuè: oporteret vnã qualitatem ab altera remitti, ac impediri, aut misceri, & sic dolorem damnati magna ex parte leuari. Tertiũ, quia si physicè ac naturaliter immutantur illa corpora, necessum est vt tandm dissoluantur, ac corrumpantur:

Absurda quæ sequuntur, ex eo quod ignis & frigus physicè agãt in dãnatos.

tur:quia planè ſi corpus verè & phyſicè caleſit & ardet, non poteſt tandem non reſolui ac corrumpi niſi ingenti ac iugi & continuo Dei miraculo præſeruetur. Præſtat, vt quoad fieri poterit,excluſis miraculis, naturas & actiones rerum ſeruari dicamus : ac proinde poſtquàm ſolà actione intentionali ſatis torqueri damnatos oſtēdimus, eam ſolam actionem ponamus, ne in prædictis offendamus ſcopulis & incommodis.

Motus localis cœli, eſt cauſa omniũ motuum, & actionum naturaliũ.

Ad tertium dicit Ariſt. 2. cœli tex.2. circulationem cœli eſſe cauſam principij motus aliorum. Et tex. 17.&. 20.&.28.idem ferè dicitur,&.8.Phyſicorum.tex. 1. & li. 2.de Gener.tex.57.&.1.Meteororũ &c.idē inculcat ſępe numerò: nēpe, motũ cœli cauſam eſſe motũ inferiorũ. Eſt naq; cœlũ,primũ agens,primũ mouens reſpectu motuũ eiuſdem ordinis:non ſic reſpectu actionũ intentionalium.Ideò rebus ſuæ naturæ relictis, nec ſtuppa ab igne, nec corpora dānatorũ à frigore aut calore vnquā vſquā poſt die iudicij,patientur aut corrũpentur. Exacta huius explicatio videatur in Capreolo in. 4. d.44. q.4. art.3.§. Ad argumenta Durandi.2. loco inducta. vbi copioſè de iſtis diſſerit,& excutit articulum illum Pariſiēſem. Vide etiam.q.2.ar.3.Sed & Henricus Quodlibeto.11. quæſt.15. longam inſtituit diſputationem,ſub hoc tenore: Vtrùm ceſſatio motus cœli poſt iudicium,erit cauſa in corruptionis corporum damnatorum. Qui locus à viro philoſopho ac Theologo nulla ratione prætereundus eſt. Licèt autem motus localis cœli non ſit eius virtus, qua agit,eſt tamen cauſa ſine qua non ageret in his inferioribus.Simile eſt in corde,quod ſi à motu ceſſaret, minimè viuere poſſet animal:at certum eſt motum localem non eſſe cordi rationem formalem viuificandi.

Motus localis cœli non eſt c[illegible]ſa formalis, ſed cauſa ſine quã nõ agēdi.

Ad,4. dicimus , ita eſſe impediri tunc temporis illas

viſio

A visiones, non tamen propter species quę se impediant, sed propter indispositionem medij. Quod in cæteris etiam sensuum medijs facile est videre. Porrò si doctrina hæc à nobis tradita, vera est: & quidem vera est, si ego rectè dispicere, ac collimare potui. eadē ratione cæteri sensus damnatorum à proprijs obiectis improportionatis ac excellentibus, validissimè affligentur. Verum cum fœtor, sapor, & sonus non possint suas species multiplicare in inferno, partim propter defectum medij, partim propter defectum alterationis, & fumalis euaporationis, & realis corporum confractionis, quæ vt odor, sapor

An cætera obiecta sensuum imprimāt suas species in sensibus damnatorum.

B & sonus causentur, necessariæ sunt: res mihi est longè difficillima intellectu, quo pacto post iudicium, quando omnis corruptio, & alteratio cessabit, exercere sensationes illæ possint auditus, gustus & olfactus. Et de Beatis post resurrectionem corporum par est dubitandi ratio, si rerum naturas, & non peculiares Dei dispensationes attēdamus. De his me aliquādo in huius quæstionis calce dicturum pollicitus sum. Sed metu prolixitatis interceptus fidem ex parte frangere cogor. Tantum metus ille vestra patientia & attentione abutendi me deterret. Remitto vos ad Abul. in Matth. cap. 25. quæst. 560. Sanct. Thom.

C in. 2. d. 2. quæst. 2. ar. 2. & in. 4. sent. latissimè, Henricum, quodlib. 7. quæst. 7. vbi planè post multa, recurrit ad miraculum, Sot. 4. d. 49. quæ. 4. ar. 5. In quorum &c. In quorum explicationem si multas ego moras nunc traherem, in detrimentum aliorum, quæ adhuc hodiè tractanda supersunt, verteretur.
Ne ergo vertatur, ego me ad aliam conuerto dispu tationem.

QVAESTIO A SEXTA POSITIVA.

Sitne in veteris testamenti voluminibus apertus locus, in quo Deus ipse, & non tantùm Christus passurus esse dicatur?

Latißimus campus sese nobis aperiebat, in quo longè liberiùs quàm vsquam vnquam, B ac libètiùs expatiarer, si à me impetrare potuissem, vt in superioribus disputationibus par ciùs me gesßissem. Ergo disputationem hanc temporis breuitati accommodabo, quando quidem tempus ipsi accõmodare non possum.

I. *An Codices Hebræi, quibus nunc utimur, uitiati sint:*

Raptim veruntamen à me admonitos vos esse volo, nullam habendam esse rationem quorundam doctorum, qui vt inueniant scripturas, in quibus Dei mors ac paßio cõtineantur, confingunt (vt ità dicam) scripturam C quandam sacram, ab ea quam nunc Ecclesia tenet & veneratur, longè disßidentem: nam contendunt, codices Hebraicos, quos nunc temporis habemus, vitiatos esse & corruptos, & à veris originalibus distare quàm plurimùm. Quoniam, dicũt, (vnum aut alterum vt è multis deligamus exemplum) Iob.32. vbi nunc habetur Hebraicè, & condemnabunt Iob, erat olim. Et condemnabunt Deũ. Et Nume.11. vbi dixit Moyses ad Deum, Obsecro vt interficias me, vt non cogar videre malum meum: scriptũ

Iob.32. Nume.11.

erat

A erat olim, Et non cogar videre malum tuum. Et Malachiæ. 1. vbi nunc legimus. Ecce de labore, & exufflastis illud, dicit Dominus: scriptum erat olim, Exufflastis me, seu expirare fecistis me. Ita referunt Porchetus. 1. p. Victoriæ aduersus Iudæos. c. 15. Galatinus lib. 1. de Arcanis. ca. 8. Adrianus Finus lib. 3. &. 6. Flagelli Iudæorum Cano. li. 2. de Lo. is. c. 13. &. 14. vbi plurimos Patres citat pro hac parte: Hermas Lætmatius li. 8. de instaurāda religione. c. 6. Iacobus de Valentia, Petrus Antonius Beuther, & Figuerola, Lindanus, Titelmanus, Leo Castrēsis, & multi alij, quorum concors sententia hæc est, quòd data opera

Malac. 1.

B Hebraicos codices corruperunt Iudæi. Sana tamen ac recta intentione, vt quidam eorum referunt. Nam dicunt, Rabbi Iohanam, ex nomine Rabbi Simeō scriptum reliquisse, Bonum est vt euellas literam vnam de lege, & sanctificetur nomen Dei in publico: Quasi diceret: Expedit puncta aliqua mutare, & literulas inuertere de sacris voluminibus, ne res tam absurdæ de Deo dicantur, vtpote quòd passurus, & probris afficiendus, & morte plectendus aliquando Deus sit, vide Syxtum Sen. lib. 2. hæresi. 2. In eādem sententiam incidisse videntur Orig. homi. 12. super Hieremiam, Euseb. lib. 4. hist. Eccle. c. 18. D. Hier.

Quod Iudæi sana intētione corruperunt Codices Hebraicos.

C ad Galatas. 3. & Iustinus, cuius tamen in illo Dialogo mētem, arbitror non satis accuratè legisse eos, qui eum allegant pro hac parte.

In hanc tamē ego sententiam nunquam descendam, vt existimem, vitiatos esse vnquam Hebraicos codices: imò censeo incorruptos & intemeratos seruari ab eis tēporibus, quibus scripti sunt, ad nostra vsque tēpora. Nec destituta est hæc sententia patronis grauissimis. Eam tuentur Aug. Eugubinus, Driedo. Caiet. Lyran. Burgē. Vega, Syxtus & D. Hiero. vbiq; locorum & quidam alij

Tenendum est quòd Hebraici codices nulla in parte sunt corrupti.

nostri temporis,doctrina & pietate prestātes viri. Sed præ A sertim ab illis verbis lege D.Hiero.in Commen.Isai. ca. 6.Si quis,inquit,dicat Hebræos libros à Iudæis esse falsatos audiat Origenem &c.vsq; ad, Vt Iudęi falsaturi erāt. Vide D.Thom.in Epist.ad Rom.ca.9. ibi,Maior seruiet minori.Tertul.in Apolog.ca.18.&.19. Et omnium optimè D.Aug.15.de Ciuit.c.13.Nullus prudens (ait) debet credere, Iudæos tam longè lateq; dispersos conuenisse, & conspirasse in sacrorum voluminum corruptione, vt dum alijs inuidebant , scripturæ se priuarent pura veritate.&c. Vide ibi Diuum Augustin.Et quidem cum res hæc grauissima sit, præstaret eam silentio inuoluere potiùs quàm tam parcè tractare. Tempus me tamen B deficit,quem minimè deficeret magna rerum copia, qua assererem ac vindicarem hanc diuinorum voluminum puritatem,ac integritatem. Illis ergo locis prætermissis, inuestigandi & inquirendi nobis sunt alij ex veris thesauris sacrorum voluminum,quos nunc habemus , & quos semper nos habuisse credendum est.Porrò ex innumeris,quæ possem loca depromere , hæc paucis explicata propono.

II. *Primus locus ualde notandus.*

ISai.53.vbi vulgò legimus, Et nos putauimus eū quasi leprosum,percussum à Deo,& humiliatū in Hebrai- C co textu ad verbum sic habetur.*Et nos putauimus eum tactū, percussum Deum,& humiliatum.*Quinimò magis ad verbū, quàm si vertamus.Percussum à Deo , eò quòd in Hebræo non habetur præpositio illa,A. Quod & Leo Castrensis ibi aduertit.Vbi & dicit D.Hieronymum &.70. vertisse percussum à Deo,quia fortasis.70.tunc temporis formidarent vertere, Percussum Deum,quia pro Gētilibus vertebant Hebraicos codices.Hac enim de causa permulta fidei mysteria silentio conuoluerunt. 70. ne blas-

A blasphemandi occasionem Gentilibus, in quorum gratiam vertebant scripturas, darent: quod dicit Hierony. in Epist. illa, quæ incipit: Desiderij mei. Refert autem Diegus Paiua Dandrada Lusitanus optimè de Christiana religione meritus, in Defensione Tridentinę fidei lib. 4. nouisse se multos Hebræorum non vulgares ex Africanis, qui sola lectione huius capitis. 53. Isai. inducti fuere ad deserendum Iudaismum, & amplectendam fidem Christi. Cum verò Paiua quosdam eorum sæpènumerò rogitasset, Quidnam in illo. c. 53. reperissent, quòd eos ita cōmouisset, dicebant: illis verbis, *Percussum Deum & humiliatū,*

Iudæi Afri conuersi ad Christum ex lectione huius loci, Isai. 53.

B se eatenùs esse persuasos, vt non possent non credere, Iesum Christum, qui sic fuit percussus & humiliatus, & de quo in illo. c. 53. tam apertè scribitur, esse verum Deum. Hæc ergo verba passim deuotissimè repetebant, *Percussum Deum & humiliatum.*

III.

2. locus Deu. 21. Deus suspensus in ligno.

Alter locus affinis præcedenti est, quem breui proferam, Deut. 21. vbi de homine flagitioso, ob sua scelera crucifixo, sic dicitur: Non permanebit cadauer eius in ligno, sed in eadem die sepelietur, quia maledictus à Deo est qui pendet in ligno: & nequaquam contaminabis terram tuam. Breuiter multiplex huius loci versio sic con-

C stituitur ab Adamo, in Epistola ad Galat. cap. 3. Septuaginta verterunt, Maledictus à Deo omnis qui pendet in ligno. Aquila verò & Theodotio, Maledictio Dei est qui suspensus est. Symmachus, Propter blasphemiam Dei est suspensus. Rabbi Dauid in lib. Radicum, Ob maledictionem Dei suspensus est. Hebeon ille hæresiarcha semi iudæus & semichristianus, vertit Iniuria Dei suspensus est. Barchanina Iudæus, quo nocturno præceptore vsus est Hiero. ad hunc modum legit, *Contumeliosè Deus suspensus est.* Harum lectionum hæc vltima arridere nobis de-

bet. Et certè est mirabile: cui proinde nihil derogat, quòd à Iudęo illo perfido adducta sit. Tū quidem, quoniā Hebraica litera optimè patitur hanc versionem: tū etiā, quia si inimici nostri sunt iudices, vt habet scriptura, & tamen ipsi nobis hac in parte suffragantur, cur eorum censurā ac sententiā refutabimus? Iuuat Procopius Gazæus, qui, vt refert Leo Castrensis in Apologetico lib. 5. sic verti posse illum locū dicit, Maledictus est omnis Deus, qui pendet in ligno. Quā lectionem, si sequamur, probè quadrāt quæ inibi adijciuntur. Non permaneat cadauer hominis crucifixi in ligno, vsq; ad diem alteram, quoniā contumeliosè Deus suspensus, seu suspendendus est. In honorem ergo Dei aliquando suspendendi in ligno, lege cautum erat, vt crucifixi iam vita functi honorifica afficerentur sepultura, quanuis viui ignominiosa morte succubuissent. Eò ꝙ Deus etiam ignominiosè occidendus, & in patibulum agendus erat: & tamen gloriosum sepulchrum erat habiturus vt habet Isai.

Deut. 33.

Crucifixi eadem die erāt sepeliendi apud Iudæos.

Isai.

IIII. Tertius locus produci potest ex Psalm. 40. vbi nanq; nos legimus: Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, punctis variatis certissimū est sic verti posse: Beatus qui intelligit *Deum egenū & pauperem.* Nam vox Hebręa, El, quæ ibi habetur, & quæ cum puncto Segol, significat, super: cum puncto, Cere, significat Deum. Est autē certo certius, puncta illa ad sacram scripturam minimè pertinere: ac proinde salua semper & intemerata permanente sacrorum voluminum authoritate ac puritate reijci ac mutari possunt: nā & Hebræi ipsi, vbi suam Torah, idest, legem & scripturam incorruptam & sacrosanctam seruant, non habent illam punctis distinctam, ac vocalibus illis dispunctam. Certè D. Hiero. puncta ad libitum ponere & variare, dūmodò textus rectè cohæreat, & lite-

3. locus ex Psalm. 40. Deū egenū, & pauperē.

Puncta, & vocales Hebræorū codicū non sunt sacra scriptura.

ræ

A rę relinquantur intactæ, nobis permittit. Nam in Epistola ad Euagrium, sic habet: Nec refert, vtrū salim, vel salē nominetur, cum pro voluntate lectorum, & varietate regionū, eadē verba diuersis sonis & accentibus proferātur. Et super Isai. c. 21. in illis verbis: Ad me clamat ex Seir, dicit: si volueris legere, Eli, sonat, Deus meus: Si verò legas, Elai, sonat, Ad me. Ecce vbi permittit vtrouis modo legere. Et super Isa. 26. in illis verbis: Morientes non viuant, dicit, Vbi nos habemus. Perdidisti omnem memoriā eorū. legunt. 70. Perdidisti omnē masculū eorū. Nā B si legas, Zecher, significabis memoriam: si verò, Zachar, masculū. Et subdit, inde quosdā opinari deceptum fuisse Saulē. 1. Reg. 15. quia præcipiente illi Deo, vt disperderet Amalechū, & omnem eius memoriam, ipse intellexit: Et omnem eius masculum: & ideò interfecit quidē omnem amsculum, reseruauit tamen sibi multa alia.

Isai. 21.

Isai. 26.

1. Reg. 15. Cur Saul nō destruxit omnē memoriā Amalech, ut Deus iusserat.

Quarti loci authoritas plurima est ad nostrum proposi tu, & expenditur ab Adria. Fino li. b3. c. 13. & lib. 6. c. 71. nam Zacha. c. 12. sic loquitur Deus per prophetam, In illa die quæram conterere omnes gentes, quæ veniunt contra Hierusalem: & effundam super domum Dauid, C & super habitatores Hierusalem, spiritum gratiæ & precum: & aspicient *ad me, quem confixerunt*, & plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, &c. Profectò per quàm illustre & perspicuum est hoc testimonium: nam primùm omnium Deus de se ipso apertissimè loquitur, dū ait: Quærā conterere oēs gentes, & effundā spiritū gratiæ. Et quomodò enim hæc alicui, siue homini, siue Angelo adaptari possunt? præter quàm quòd ibi dicitur, verba illa esse Dei: nam habetur: Hæc dicit Dominus, &c. Et mox ait, Aspicient in me quem confixerunt, & plangent super eo, idest, super me

V. 4. locus ex Zach. 12.

me mutatio personæ familiarissima est in scriptura. Vnũ veruntamen mihi hoc loco obseruandum videtur, Græcos hoc testimonium Zachariæ nusquam reperire: nam in translatione. 70. non reperitur, eo quòd ipsi sic verterunt locum illum, Aspicient ad me pro eo quod insultauerunt. Cuius versionis occasio ait D. Hieron. fuit similitudo elementorum Daleth, & Res, quæ paruo tantùm apice, apud Hebræos distinguuntur: nam Dacar, perfodere seu trasfigere: Racad vero saltare, vel subsilire significat, vt patet ex Pagni. in Thesau. Vide Oleastrum super Leuit. c. 24. ibi, Et maledixit filius mulieris, &c. D. vero Ioann. c. 19. hoc allegans testimonium non coniecit oculos in id quod. 70. verterant, sed Hebraicam sequutus est veritatem. Ad idem allusit idem Ioannes Apocalyp. 1. Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt, vbi pro, pupugerunt, Græcis est idem verbum quod hoc loco. Porrò & statim sequitur in Zacharia, Plangent super eo, & dolebunt super eo, videlicèt, super Deo & Domino suo: nam tam miserè erat plectendus Deus, & tàm multis tormentis conficiendus vt lacrymas eliceret ex omnium oculis & ad commiserationem omnes commoueret.

Illud, Aspicient ad me, quẽ conspexerunt, non habetur in 70.

Ioan. 19.

Apoc. 1.

Zach. 12.

A

B

VI. PRæsto est & aliud testimonium, quod excerptũ est à me ex Oleastro super Gen. cap. 2. de nomine Iehoua, quadrilitero illo celeberrimo Dei nomine. Dicit Oleaster, hoc nomen quod est Dei proprium, & nulli vnquã creaturæ in scriptura communicatum, quemadmodum cætera Dei nomina, quæ & creaturis interdum adaptantur, vt statim cursim dicam, dicturus. q. 10. posit, fusſùs. Hoc ergo nomen Iehoua deducitur ab Houa, à radice Haua, quæ significat euentum malum, & tristem contritionis & tormenti, vt dicit Pagninus ex Rabbi Dauid, in The-

Ꝫ. nomẽ Iehouæ deducitur à uoce quæ significat miseriã, & tormentum.

C

A Thesauro linguæ sanctæ, verbo Haua, quasi insinuetur nomine ipso futurum, quòd Deus tormentum & contritionem perpessurus esset. Sed tamen noluit Deus, vt huius significationis arcanæ omnes essent conscij: nam non citra magnam causam Exod. 6. quantum ego conijcio, dixit Deus ad Moysen: Ego Dominus, qui apparui Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotenti (Hebraicè in El Saddai) & nomē meum Adonai (Hebraicè Iehoua) non indicaui eis. Idest, ostendi me illis fortem & potente (hoc enim significant illa nomina Dei, El, Saddai) non verò ostendi me eis in nomine Iehoua, hoc est, tristem, contri B tum, pauperem, qualem ostendam me in nouo testamento. Is locus Exod. 6. celebris est in scriptura, multifariam explicari solet: in hoc tamen omnes conueniunt, quòd arcana illius nominis, Iehoua, intelligentia non innotuit in veteri testamento. Mihi quod tradidi valde placet. Et quanuis Gene. 4. in fine dicitur, Tunc cœptum fuisse inuocari nomē Iehoua, quod ita explicuit Caie. super Exo. c. 6. tamen quantum ad prædictam nominis interpretationem spectat, nondum eis innotuerat nomen illud.

Exod. 6.

Nota maximè hanc expositionem.

Gen. 4.

VII.

Locus expressissimus, & elegantissimus.

SEd quando aliorum non esset copia testimoniorū, illud quod Hieremias in Threnis nobis offert, tā perspicuè demonstrat passurū ac moriturū Deū, vt nihil exa C ctius nihil apertius desiderari queat. Sic ergo dicit propheta, Spiritus oris nostri *Christus Dominus, captus est* in peccatis nostris. Hunc quidem locum doctores Hebræorum plerią; interpretantur de Rege Iosia, qui interfectus fuit à Pharaone Nechao. Alij de Rege Sedechia comprehenso ab inimicis. 4. Reg. 25. Verùm isti pro peccatis suis comprehendi, capi & interfici optimè potuerunt. Cum verò vates pro peccatis nostris dicat, captum fuisse illum, de quo loquitur, necessum est vt alium quæramus, cui hæc

4. Reg. 25.

quadrent. Is est Christus Dñs verus Deus. Quoniã tamẽ A res hæc exposita est multis calũnijs, & cauillationibus Iudeorũ, nisi eorũ ora alijs rationibus obstruamus, sciendũ est id quod optimè consideratũ est ab Adria. Fino, lib. 3. Flagelli. c. 24, Petro Galat. lib. 8. de arc. Cat. c. 10. in fi. ibi in illo testimonio Threnor. 4: cum dicitur, Christus Dñs captus est in peccatis nostris, loco illius vocis, Dñs, haberi in Hebræo nomen Dei tetragrãmatõ, quod nulli homini conuenit nisi soli Deo, vt præ alijs dicit Orige. super Nume. homi. 14. Initio. Neq; cõtra hoc est Burg. in addi. ad. c. 17. Iudic. vt. q. 10. posit. fortasse tractabo. Atque adeò apertè habetur in hoc testimonio, DñmDeũ capiendũ & B plectendum esse pro peccatis nostris. Quòd verò hoc nomen tetragrammatõ, scilicèt, Iehoua, quod his quatuor literis Hebraicè scribitur, Ied, He, Vau, He, sit Deo propriũ, sitq; nomen Mesiæ in scriptura, patet ex illo elegãti loco Hiere. 22. Ecce dies veniũt, & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit Rex: & hoc est nomẽ, quod vocabunt eum, Dñs iustus noster: Hebraicè, Iehoua. Huius loci vim ab impijs Iudæis asserunt Galatinus, Porchetus, Adrianus, &c. Et item illud pulcherrimum, Isai. 9. paruulus datus est nobis, & vocabitur admirabilis, Deus, fortis. Scio hæc duo loca deprauari ab Hebraizantibus: nam le C gunt, Et hoc est nomen quod vocabit eum Dñs. &c. Itaque non vocabitur ipse Mesias Dñs aut Rex: sed Dñs Deus vocabit eum, & imponet ei nomen. Alter similiter corrũpitur. Sed nobis satis est, quòd ipse Chaldaicus Paraphrastes, pro nobis est in illis locis. Vide Adria. Fin. lib. 3. Flagelli. c. 17. 18. &. 36. Nec prætereundi sunt Galat. lib. 3. de arch. c. 8. 9. 10. &. 11. & Porchetus. 2. p. Victoriæ. c. 1. vbi latißimè, & eruditißimè ostendunt nomen illud tetragrãmaton, proprium esse Mesiæ, & nullum alium nisi Deum

Iehoua nomẽ Dei ppriũ. Is ergo mortuus, &c.

Hiere. 22.

Isai. 9.

Nomen Iehoua propriũ Mesiæ.

A Deum vocandum vnquam, aut vocatum hoc nomine. De quo ego.q.vlt.posit. dicam. Scio Iudæos hac via subterfugere veritatem: nam dicunt, quando huic nomini Iehoua additur aliquid in sacra scriptura, tūc non significat Deum, sed hominem, vt sunt Latinè nomina, Deusdedit, Deodatus Gratiadeus, Quoduultdeus. Quibus in nominibus vox Deus non significat Deum. Sic ergo in illis locis, cò quòd aliquid adijcitur nomini Iehoua, nam dicitur, Spiritus oris nostri Christus Dominus, vel Dominus iustus noster, dicunt non significari Deum verum, sed hominem. Sed hæc puerilia sunt Et quidem si Iudæo- B rum technis mouemur, nullus erit tam fixus locus, nulla doctrinæ arx tam munita, vnde præcipites nos iactare nō vehementer molliantur. Nam & illum alioqui constitutissimum Zach.12. locum peruertere hac lectione conantur, Aspicient ad eum quem confixerunt. Cum omnes Hebraici codices habeant, Aspicient ad me, &c. Refert Galatin.lib.8.c.17.& Porchetus.1.p. Victoriæ. c. 16. circa medium. Vbi Porchetus, & Galat.c.10. in fin. sic legunt, locum hunc: Spiritus oris nostri *Christus tetragrammaton, captus est in retibus*, &c.

Fuga Iudæorum.

C Accipe alium locum Isai.43. Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me. Verumtamē seruire me fecisti in peccatis tuis & præbuisti mihi laborem [illegible] iniquitatibus tuis. Sic.c.1.dixerat, Laboraui sustinēs. Porrò egregiā habet antithesim cū versu præcedēti, ibi.c.43. dicit Deus: Non ego te seruire feci in oblatione, nec laborē tibi præbui in thure: verūtamē tu seruire me fecisti in peccatis tuis, præbuisti mihi laborem in iniquitatibus tuis. 70. pro seruire me fecisti, vertūt, Defendi te, seu oblatus sum pro te, vel fui scutum pro te: & expēdit hūc locum Adrianus lib.3.c.25. Illud etiā quod habetur Deut. 28.in

VIII. 7. Locus.

Isai.43. Isai.1.

28.in fine, ex Hebræo: Et erunt vitæ tuæ suspensæ tibi coram, & non credes in vitas tuas, magnificatur à Galati. lib.8.c.17.& à Porcheto in Victoria aduersus Iudæos. 1. p.c.16.longè ante mediū, eò quòd statim Deut.30.in fine. Deus appellatur vita, ibi, Ipse enim est vita tua. Dicitur autem Christus, Vitæ, in plurali, propter duas vitas quas vixit alteram æternam, temporalem alteram.

Deut.28. & 30. Christus uita nostra, & Deus noster crucifixus.

A

IX. *9.locus, Dominus regnauit á ligno. Psal.95.*

SEd postquam de veri Dei suspensione in ligno, sermo sese obtulit, non potuit etiam sese nobis non offerre locus Psalm.95. Dicite in nationibus, quia Dominus regnauit à ligno. Scopulus iste est in quo multi offendunt. De hoc ligno crux confecta est, vnde perplura ingenia pepẽderunt. Meum ego inde suspendere nolo: cùm, quia cum nullo fructu id facerem: tum, quoniam aliò vocor, quò ego si huic palo affigor, non veniam. Venire autem me non solùm libet, sed expedit. Breuissimè absq; contentione fateor, antiquos Patres sic legisse, Dominus regnauit à ligno, Tertul.lib.3.aduer.Martionem, & lib.1.aduer. Iudæos, Ambros.super.1.Cor.15. August. bis, super Psal. 95. Demum Orig. Iustinus, Hilar. Cassiod. Isid. &c. Verùm illam vocem, *à ligno*, vnquam hactenùs fuisse in Græcis, Latinis, aut Hebraicis originalibus, ego constanter negabo. Vnde prætermissis alijs, existimo vocem illam, per paraphrasin olim additam fuisse, illi loco Psalmi. 95. & inde irrepsit in Codices aliquorum. Ita habet Faber Stapul. in Psalm. lege Couar.lib.4.var.resol.c.5.nu.5.

B

Vox, à ligno non est, nec fuit unquam de textu sacro.

C

Viri crucifixi erant uersi ad populū: fœminæ ad lignum.

Circa crucifixos autem duo scito. 1. ex Porcheto in.1.p. Victoriæ.c.16. ex libro Iudicum Hebræorum, qui dicitur Sanhedrin, quòd virorum suspensorū in ligno facies erãt versus populum: fœminarū verò versus crucem, causa honestatis, & pudicitiæ. Aliud etiã recreandi animi gratiâ scito, nõ solū apud Iudæos fuisse in vsu crucifixionẽ, sed

&apud

A apud Gentes. Prę cæteris illud quod Iuſtinus lib. 22. hiſtor. circa finem, ait, profero: Ob quam noxam, ait, in medio foro à Pœnis patibulo ſuffixus eſt Bomilcar, vt idē locus monumentum ſuppliciorum eius eſſet, qui ornamentum antè fuerat honorum. Sed Bomilcar magno animo crudelitatem ciuiū tulit, adeò vt de ſumma cruce veluti de tribunali, in Pœnorum ſcelera concionaretur, obiectans illis crimina &c. Hæc ille. Quod portentū ſatis accedit ad id quod de Chriſto Domino, quódq; de D. Petro noſtræ hiſtoriæ referunt. Diſcrimen tamen eſt quod Bomilcar ob noxam actus in crucem eſt, & ex ea,

Bolmilcar de cruce prædicat.

B crimina improperabat ciuibus: quorum oppoſita Chriſtus & Petrus geſſerunt.

X.

10. & 11 loca præſtantiſsima & expreſsiſsima.

VAle longum, ac vltimum dicam huic quæſtioni feliciter, vt arbitror, cum duo expreſsiſsima, & exquiſitiſsima loca protulero. Deuter. 32. vbi habet vulgatus, Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus eſt Domini creatoris tui. ſciunt quotquot Hebraicos codices conſuluerunt, ſic ad verbum poſſe verti. Deum, qui te genuit, *debilitaſti*: & oblitus eſt *Deum uulneratum tuum*. vel, Occiſum tuum. Nam vox, Teſsi, quæ poſita eſt, pro dereliquiſti, longè propriſsimè ſignificat, debilitaſti, vel debilitabis. Vox verò, Moholeleca, ſecundo loco, vulneratū, C vel doloratum, & afflictum tuum ad verbum ſignificat. Et non ſolùm mei, qui per Dei gratiam Catholicus Chriſtianus ſum, ſed Rabbinorum quorundam hæc fuit interpretatio, in libro Sifre, vel Cifre, vt in Porcheto Carthuſiano Monacho eruditiſsimo in Victoria aduerſus Iudæos. 1. p. c. 16. & item in Rab. Selomo. Et quidem eſt pulcherrima antitheſis, nam pro Deo, ibi, Deum qui te genuit, habetur Zur, quod ſignificat, Petram, vel fortem, vel rupem. Ergo, Fortem tuum, vel rupem tuam, idest,

Deut. 32.

Fortis Deus debilitatus, uulneratus.

 Deum

Deum fortißimum tu debilitasti, idest, reddidisti debilé, A afflictum &c. *Et oblitus est uulneratum tuum*, idest, *Deum uulneratum pro te*, cuius alioqui nunquam obliuisci, sed semper meminisse deberes.

Psalm. 77. præclarus locus.

Nec minus est elegans quod habetur Psalm. 77. Tentauerunt Deum, & *Sanctum Israel exacerbauerunt*. Pro *exacerbauerunt*, habetur Hebraicè, Hithvv, quod verè, ac propriè significat, *Crucifixerunt*, vt ex Lexicis Hebraicis qui volet, discet. Ergo *crucifixerunt homines Sanctum Israel*, Deū Opti. Max. Vel etiam circunscripserunt, limitauerūt eius maiestatem & potentiam, & alligauerunt eam ligno. Nam totum hoc significat vox quæ ibi habetur. lege Ti B tel. in Annot. ex Hebræo, & Genebr. ibidem super illum Psalm. Certè si puncta ac vocales Hebraicarum dictionum demantur aut immutentur, multa huius generis loca reperientur. Immutari autem & demi licitè posse iam diximus, quantumuis (Helia Leuite referente, in lib. Masoreth, siue Traditionum) nonnulli falso existimauerint, Moysem in monte suscepisse à Deo legem non solum digito Dei scriptam, sed punctis etiam & vocalibus dispunctam: & alij (referente Galatino lib. 8. de arc. cat. ver. c. 8.) Esdram fuisse punctorum authorem. Sed quoniam Galatini memini, scito ipsum etiam obseruasse, lib. illo. C

Isai. 53.

8. c. 14. in illo loco Isai. 53. non haberi Muchemeelohim, sed Muche Eloim, hoc est, non haberi *Percussum à Deo* sed *Percussum Deum, & humiliatum*. &c. vt vidimus. §. 1.

QVAE-

A

QVAESTIO SEPTIMA SCHOLASTICA.

Vtrum, & quomodo Deus effectus contingentes conditionatos certò & infallibiliter cognoscat?

B

Mirum est quanta ab hinc paucis annis omnes facultates incrementa susceperint. Sanè, vt de alijs taceam, facultas Theologica, quæ angustis olim limitibus constricta tenebatur, iam nostrorum magistrorum diligentia & eruditione ad tam multas easq; grauissimas & vtilissimas materias & disputationes, longè lateque diffusa est, vt nulla iam ei accessio fieri posse crederetur. At si Theologia, quæ à præceptoribus nostris tradita est, cum ea quæ nunc temporis in scholis traditur, C conferatur, augusta videbitur & tenuis: Tam multus est quæstionum & rerum cumulus, qui accessit. Ecce iam præsentem controuersiam nuperrimè in scholis natam, à recentissimis nostræ tempestatis prælectoribus excitatam tractare instituo: quam plurimum lucis allaturam polliceor alijs peruetustis defficultatibus de scientia, prouidentia, voluntate, prædestinatione Dei: vt qui attentè eam auscultauerint, experientur.

I. *Explicatur titulus &c.*

PRimùm omnium status controuersiæ aperiendus & explanandus nobis est: nam inquirimus, qua ratione Deus

status cōtro uersiæ. Deus cognoscere certò possit contingentia quædam conditionata, quæ quidem re ipsa nunquam sunt futura: at si aliqua apponeretur conditio, forent. Nihil perquirimus de euentibus conditionatis necessarijs, qui scilicet necessariam habent habitudinem, siue ex natura rei, siue ex lege Dei, cum suis caussis: nam hi, licèt re ipsa nunquam futuri sint, possunt tamen certò cognosci, propter necessariam conexionem, quam habent cum suis causis. Verbi gratia. Si stuppa poneretur in quarto cœlo, iuxta solem, combureretur ab illo: si Iudas decessisset in gratia, obtinuisset gloriam. Sanè effectus isti nunquam erunt, quandoquidem illæ causæ nunquam ponentur. At, quoniam ex illis causis positis necessariò habent sequi tales effectus, ideò in illis causis cognosci certò & infallibiliter possunt illi effectus, licèt re ipsa nunquam sint futuri. Cæterùm quando effectus pendent à causa omninò liberâ & contingenti, & nunquam futuri sunt, non apparet quomodò certò scire Deus possit, quòd tales euentus essent futuri, etiam si ponerentur illæ causæ liberę: siquidem adhuc causis positis non est infallibile, quòd effectus sequi debeat. Exempli gratia. 1. Reg. 23. consuluit Dauid Deum, An si remaneret cum hominibus Ceile, esset ab eis tradēdus in manus Saulis. Responsum accepit à Deo, quòd tradendus esset, si penes illos maneret. Cum itaque re ipsa non fuerit traditus, quia fugit, hinc iam digladiantur Theologi, qua ratione Deus certò sciuit, quòd Ceilitani tradituri erant Dauidem. Et huius generis frequentia sunt in sacris Biblijs testimonia, quæ statim adglomerabo, in 1. concl.

1. Reg. 23.

1. Arg. quòd Deus nō certò sciat illa futura, ex eo

Iam itaque arguitur, & probatur, quòd Deus non certò, sed coniecturaliter eos euentus cognoscat. Primò quidem, quia communiter Theologi eatenùs dicunt Deū cer-

A certò cognoscere futura, quatenùs ipsa sunt sibi præsentia secundùm esse quod habitura sunt in seipsis; vel secundùm esse quod iam habent in suis causis determinatis. Sed sic est quòd euentus illi liberi conditionati nunquam futuri, non possunt esse præsentes Deo, cum non habeant esse in seipsis secundum aliquam differentiam temporis: nec in suis causis determinatis, quia determinatas nullas habent; ergo non possunt certò cognosci.

quòd non est ubi illa cognoscere posit.

Secundò arguitur: Nihil est certò & determinatè scibile, nisi quod determinatam habet rationem entis, siue in se, siue in suis causis: sed effectus isti, de quibus loquimur, neque in se, vt patet; neque in suis causis habent esse determinatum: quoniam nullæ causæ sunt determinatæ ad eorum productionem, ergo determinatè & certò à nullo intellectu cognosci possunt.

2. Arg. ex eo quòd illa nō sunt scibilia.

B

Tertiò: Quamuis Theologi, præsertim Scot. in 1. d. 39. q. 1. conclusione. 3. & vbi infra allegabitur, & Bon. art. 2. q. 3. & AEgid. & Greg. & Caiet. 1. p. q. 14. ar. 13. dicant, in diuina voluntate, ac in rationibus æternis idealibus cognosci à Deo futura contingentia: tamen apertè præsupponunt, quòd Ideæ diuinæ nihil determinatè repræsentant, nisi secūdùm quòd accedit determinatio diuinę voluntatis, ad illius productionem. Sed sic est quòd diuina voluntas nequaquam determinatur ad producenda illa futura conditionata, nec illa vnquam futura sunt, nō est ergo vbi, & quomodo Deus certò illa posit cognoscere.

3. Ex eo quòd illa nō repræsentantur determinatè in diuinis ideis.

C

Quartò ad idem. Omnis propositio conditionalis vera, est necessaria, vt habent Dialectici, ergo illa propositio, si Dauid mansisset apud Ceilitanos, tradendus ab illis erat, si certò ac determinatè vera est, debet esse necessaria: at necessaria minimè est, vt patet, sed omnino contingens, ergo neq; determinate vera est. Sanè cum dico,

4. Ex eo quòd omnis cōditionalis vera, est necessaria &c.

si esse Romæ obtinerem beneficium, vt hæc conditiona A lis sit vera, oportet vt ex vi huius, quod est me esse Romæ, sequatur necessario necessitate consequentiæ obtentio beneficij: nam si fieri potest, vt ego sim Romæ, & illud non obtineam, iam conditionalis non erit vsquequaque vera, & infallibilis: nisi tantùm certitudine quadam morali, & coniecturali, humano more & modo. Sed posito quòd Dauid maneret apud Ceilam, non erat fixum, & certum quod esset tradendus, & nulla erat necessitas siue consequentiæ siue consequentis, ex eo quòd ibi maneret, quod Ceilitani eum traderent, sed quædam probabilitas attentis circunstantijs, ergo non erat determinatè B verum & consequenter nec illud Deus determinate cognoscebat, quod Dauid ibi manens tradendus esset.

Hæc argumenta vim habent fateor quæ doctos aliàs & constantes nostri temporis Theologos succumbere coegerunt, ijs tamen argumentis nos minimè consternabimur, quin potius ea funditùs destruemus.

II. *Quòd omninò est asserendum Deum certò & infallibiliter illa futura cognoscere.*

PRima conclusio. Nulla ratione neganda est Deo Optimo Maximo certa, infallibilis, & determinata cognitio illorum euentuum conditionatorum: & oppositum qui asserunt, plurimùm derogant thesauris sapientiæ & scientiæ Dei, & ipsius capacissimæ cognitionis immensi C tati. Initio ex scripturis tumultuariò, & pro vt memoriæ succurrunt, aliquot loca profero, in quibus absolutè multa dicuntur, & affirmantur tanquam certò futura, si tales aut tales circunstantiæ apponerentur. 1. Reg. 23. si Dauid mansisset apud Ceilam, diuini habuit responsum oraculi, quòd tradendus esset in manus Saulis. Et Matth. 11. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, pœnitentiam egissent. Et Sapie. 4. Raptus est ne malitia mutaret intel-

Prob. 1. ex scriptura. 1. Reg. 23. Matth. 11. Sap. 4. Ezech. 3.

A intellectum eius. Et Ezechiel. 3. Non ad populum profundi sermonis, & ignotæ linguæ tu mitteris: & si ad illos mittereris, ipsi audirent te. Et Exod. 34. Ne accipias vxorem de filiabus eorum filijs tuis, ne postquàm ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos. Et Isai. 6. & Ioan. 12. Excæca cor populi huius, & oculos eius claude: ne forte videat oculis suis, & corde suo intelligat, & conuertatur, & sanem eum. Et Matth. 26. Dicit Christus, An putas, quia non possum rogare patrē, & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim legiones Angelorum? Et Lucæ. 16. Si Moysen & prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerint, credent.

Exod. 34.

Isai. 6.
Ioan. 12.
Matth. 26.

B

Luc. 16.

Ex his itaque testimonijs hoc sciscitando confici potest argumentū. Nunquid ignorabat Deus, aut dubitabat & hærebat? an potiùs certò sciebat hos euentus, qui commemorati sunt in his locis, qui tamen nunquam erant futuri? Et quomodò si non sciebat, protulit affirmanter, quòd Ceilitani tradituri erant Dauidem: quòd Tyrij & Sydonij acturi erant pœnitentiam: quòd Sodomitæ mansuri erant vsque adhuc; quòd malitia immutatura erat intellectum illius hominis, immaturè rapti de vita: quòd si Ezechiel mitteretur ad populum profundi sermonis, erat excipiendus & auscultandus: quòd filiæ Amorrhæorum, & Chananæorum nubentes filijs Israel, eos inductura & pellectura erant ad idololatriam: quòd nisi excæcarentur oculi illius populi, erant visuri & conuertendi, & sanandi à Deo: quòd si Christus rogaret Patrem, exhibiturus erat ei Pater legiones Angelorum: quòd mortuis resurgentibus illi nō erant credituri? Certè inficias ire nemo iure potest, quin Sāctus Spiritus, qui hæc protulit & dictauit, nosset certò & infallibiliter hos euentus conditionatos, qui tamen

Ex his locis conficitur ratio efficacissima.

C

 nun-

nunquam futuri erant, neq; cum cauſis ac conditionibus illis habebant neceſſariam connexionem.

Cur in Dei verbis interdum ponatur vox dubitandi, fortè.

Sed mouet quoſdam, quòd in huiuſmodi aſſertionibus interdum ſcriptura vritur illo aduerbio, Fortè, illo enim videtur tota firmitas & certitudo cognitionis eneruari. Attende quàm appoſitè reſpondeat D. Hiero. in Cõment. ſuper Ezechiel. c.2. & ſuper Hieremiam. c.5. & c.

1. Cauſa.

26. Verbum, inquit, ambiguum, forſitan, Maieſtati Dei non poteſt conuenire, ſed noſtro loquitur affectu, vt liberum hominis ſeruetur arbitrium: ne ex præſcientia eius, quaſi ex neceſsitate, vel facere quid, vel non facere homo cogatur. Eãdem affert cauſam Theophylactus ſuper Lucæ. 10. & Greg. homil. 9. ſuper Ezechiel. & Remigius ſimul & D. Tho. ibi Matth. 11. & Abulen. ibid. q. 52. Rur-

2. Cauſa.

ſus D. Ambro. lib. 2. de pœnitentia. c. 5. & idem Hiero. ſuper Ionam, ca. 3. dicant, Ambiguè & ſub dubio loquitur ſcriptura, vt dum homines dubij ſunt de ſalute, fortiùs agant pœnitentiam. Lege Gaſparẽ Caſalium lib. 2. Axio-

3. Cauſa.

matum Chriſtianorum. ar. 2. c. 7. Dici etiam aliud poteſt, quod ego ſi dicam, totus penitùs diſſoluitur nodus. Gloſſa interlinealis Matth. 11. dicit illam particulam fortè, idẽ valere quod certè, Et Ianſenius & Caiet. ibidem, obſeruant, pro particula, fortè, haberi Græcè, vtiq;. Et eſt ſimile

Ioan. 15.
Matth. 7.

Ioann. 15. ſi me ſciretis, forſitan & Patrem meum ſciretis. Et ibi, Noli mittere margaritas ante porcos, ne fortè conculcent eas. Vox itaq; fortè idem valet atque certè, vel vtiq; & ex conſequenti omnis dubietas à diuina cognitione remouetur.

Credi nõ debet quòd Deus aliquid profe-

Deinde, quis audeat dicere Spiritum ſanctum, qui eſt author ſcripturæ, non ſcire certò & infallibiliter ea quæ dictat, & profert? Certè quamcunque veritatem nouit diuinus intellectus determinatè, ſeu omnes illæ propoſitio-

tio-

A tiones, nẽpe, Si in Tyro facta fuissent signa, conuerteren tur Tyrij: Si Dauid mansisset apud Ceilam, traderetur Sauli, &c. sunt quędam veritates: ergo certò ac determinatè cognoscuntur à Deo. Si dixeris, propositiones de futuro contingenti, vt multi dicunt, & præsertim de contingenti nunquam futuro, non habere determinatam veritatem: & sic neq; esse rationi dissentaneum, quòd non cognoscantur determinatè. Contra hoc est, quòd respectu diuini intellectus nulla est imaginabilis propositio, quę non habeat determinatam veritatem, aut falsitatem. Secunda ratio est, quòd absolutè omnis propositio debet esse vera vel falsa, quantumuis sit de futuro continge ti, vt ego statim probaturus sum: Cum ergo illæ sint propositiones, apertè sequitur, futuras esse veras, vel falsas, & sic à Deo scitas.

rat. q[illegible] nõ certo. & determinate cognoscat.

B

E X Patrum & Doctorum testimonijs id ipsum probemus. D. August. lib. de Bono perseuerantiæ. c. 10. explicans locum illum Matthæi. 11. Væ tibi Corozaim, &c. quia si in Tyro & Sydone, &c. dicit: Deum probè cognoscere, quòd illi acturi essent pœnitentiam: quinimò non id solùm cognoscere, verùm etiam quòd post factã pœnitentiam debebant iteratò in pessimam vitam reuerti. Et hæc, inquit, fuit causa, ob quam virtutes & signa in illis oppidis facere noluit. Et inducit ad hoc propositum doctorem quendam, quem vocat non ignobilem, sed admodùm acutum, doctum, & catholicum. Rursus idem August. lib. de. 6. Quæstionibus, contra Paganos. q. 2. tom. 2. ait: Ideò non venisse Christum alio tempore, vel loco, quàm venit: quia præuidebat Deus, quòd si alio loco aut tempore venisset, nulli erant in ipsum credituri. Certò itaq; cognoscit futura conditionata, & infallibiliter Deus. Remigius etiam super Matth. 11. quem ibi refert in Cate

III. Doctores p hac nostra uerissima sent. Matt. 11.

C

Cur Christ' nõ uenit alio tempore, aut loco.

na, D. Tho. & Anselmus Laudunensis Glossæ interlinearis author, ibidem, Matth. 11. hoc ipsum apertè dicunt, nẽ pe, Deum certò cognoscere quod Tyrij, & Sydonij resipiscere debebant, & tamen res ipsa nunquam futura erat. Et dicit illa glossa particulam *fortè* quæ ibi habetur idem valere quod *certè* & idẽ quod *utiq;*, vt vult Caiet. & Iansenius. Sed & Abulens. super. 1. Reg. cap. 23. q. 13. & super Matth. 11. q. 52. explicans illud, Væ tibi Corozaim, &c. sic loquitur: Sciebat Christus determinatè, quid facturi essent Sodomitæ, si prædicaretur eis, scilicet, an conuerterentur, vel non. Hæc Abulen. Notetur illud aduerbium, determinatè. Præterea dixerim: communem animi conceptionem, & modũ loquendi fidelium hac in parte non posse à nobis non probari. Qui cum rogantur, Quid facerent, si hoc vel illud sibi contingeret. Statim cum magna confidentia respondent, Deus scit, quid tunc esset, quid tunc facerem. Quam responsionem velut firmam, & indubitatam reddunt, reliquas ceu incertas posthabentes. Cognoscit itaq; illa Deus certissimè. De quo rursus in secunda conclusione.

A

B

C

Digressio, An propositio de fut. conting. sit determinate vera.

IIII. *Disputatur & asseritur pars affirmatiua.*

SED presiùs examinemus, an illę propositiones, scilicèt, Prædicatione Christi, Tyrij conuerterentur Ceilitani traderent Dauidẽ, &c. habeãt determinatam veritatem, vt inde deducamus, an Christus eam cognouerit. Sunt qui negant: illi, scilicèt, qui vniuersaliter censent, propositionem de futuro contingentem, non esse determinatè verã, vel falsam.

A sam. Quod tamen alij sibi nunquam persuadere possunt, imo existimant, hanc propositionem, Petrus curret, quæ apertè est de futuro contingenti, esse nunc determinatè veră, vel falsam. Ita multi Dialectici super lib. 1. Periermi. c. 8. & quàm plurimi Theologi super Mag. in. 1. d. 38. Grego. Aremi. q. 1. Ocham in sua logica, quos refert & explicat & sequitur Petrus Aliacen. in. 1. sent. q. 11. ar. 1. proposi. 1. Idem habet Cordub. lib. 1. Quæstion. q. 55. Dub. 2. & ad idem allegat Ioan. de Medina, & Gabrie. in. 1. d. 38. Capr. Scot. Burid. & alij permulti, vt infrà referam. Oppositā autem partem perpauci habent. Nostra itaq; est sententia, quòd propositio de futuro contingenti, quanuis respe-

Pars affirmans, & uera.

B ctu nostri intellectus, non sit determinatè vera: tamen in ordine etiam ad diuinum, aut etiam in ordine ad quencumq; alium intellectum, cui talem propositionē Deus reuelauerit, est determinatè vera. Marsilius in. 1. quæst. 40. articulo. 1. ad. 3. argument. principale, hoc etiam reputat probabile, licèt oppositum etiam probabile esse, dicat. Hanc eandem sententiam habent Capreol. 1. distinct. 38. quæstione. 1. articulo. 2. ad. 3. Aureol. contra. 7. conclusion. Et Scot. in. 1. distinctione. 39. quæstione. 5. §. Ad argumenta principalia. Tartare. Gandens. Burleus, &c.

Saltem in ordine ad intellectum Dei omnis propositio est determinatè uera.

C In eius probationem liceat mihi tantisper immorari. Sanè vniuersaliter est verum, quòd verum vel falsum est propria passio propositionis, sicut par, vel impar est passio numeri. Et dicit Arist. 6. met. verum & falsum esse contraria immediata in propositionibus, sicut sanum & ægrum in animalibus. Sed illæ prællegatæ sunt propositiones, ergo sunt veræ, vel falsæ: non falsæ vt patet, quia prolatæ sunt à prima veritate, ergo veræ. Secundò, quia harum propositionum, Petrus loquetur, Petrus non loque-

Probatur latissimè, & efficacissimè quòd omnis propositio etiam futuri cōting. sit determinatè uera, uel falsa.

loquetur, altera significat determinatè eum effectũ, qui determinatè futurus est: nam vel illa loquutio est futura vel non: nã inter hæc duo est dare medium, vt patet, nã vt habet Aristot. 4. met. c. 7. primũ principium est quod in contradictione, non datur medium. Si ergo primum futurum est, ergo ista, Petrus loquetur, est modo vera, quia significat determinatè id quod erit. Si verò secundum, ergo illa negatiua erit vera eadem ratione. Nec obstat, quòd nos penitus lateat vtra earum sit vera, & vtra falsa, propter imbecillitatem nostri captus & intellectus, nam nõ est tam imbecillis captus noster, quin optimè intelligamus iam Deum illam certò cognoscere. Sed dicũt quidam, alteram illarum esse veram, sed non esse determinatè veram. Contra hoc arguo, quia penitus nil aliud est rem esse, nisi determinatè esse: & rem esse albam, nisi determinatè albam esse. Nam si determinate alba non est, certe alba non est, ergo similiter rem esse veram, nihil est aliud quam esse determinate veram.

Fuga, & eua sio. quorundam.

A

B

Tertiò ad idem, quia ex illo communi proloquio, Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa: fit quòd ex eo propositio de pręterito est nunc vera, verbi gratia, Adam fuit, quia aliquando fuit Adam: & propositio de præsenti ex eo est vera, quòd in tempore præsenti ita res se habet, sicut per illam significatur. Ergo eodem modo, ex eo propositio de futuro habebit dici vera, vel falsa, quia futuro tempore res ita se debet habere, sicut modò per illam propositionem significatur. Sed re vera Petrus crastina die debet loqui, vel non loqui, nec prorsus est intelligibile medium, ergo nunc ista erit vera Petrus loquetur, vel non loquetur cras. Vtra autem eius pars nunc sit vera, ille omninò sciet, qui scire poterit an ille sit cras loquuturus, vel non loquuturus: ille est

3. Probatio.

C

A est Deus,ergo.Rursus hæc videtur esse sententia Tullij, lib.de Fato.vbi ait.Semper fuit verum dicere, Morietur Epicurus, cum duos & septuaginta annos natus fuerit. Et quidem cum ego modo scribam, vndecima Decembris die,semper fuit verum dicere,Alphonsus scribet vndecima Decẽbris die.Item cum ego profero,Petrus curret cras,Deus videt & iudicat me dicere determinatè verum,vel falsum,ergo talis propositio significat determinatè verũ vel falsum.Cõfirmo hoc,Proferat Deus illam propositionem,sane tunc propositio determinatè vera est,& similiter,si Deo eam mihi reuelante, ego illam pro B feram ; atq; adeò quanuis eam proferam sine reuelatione,quandoquidem neq; scientia speculatiua Dei, neque reuelatio neq; prolatio siue Dei, siue mei,tollit aut ponit veritatem propositionis.Proferat Gentilis hanc, Antichristus erit,sanè rem profert determinate veram, quia dicit rem quæ verè erit,ergo similiter proferat hanc, Petrus cras curret,certe rem dicit determinate veram, vel falsam. Nam quòd illa sit reuelata , impertinenter se habet ad hoc vt sit vera.Nam Gentili non est reuelata illa prior,& tamen verum dicit. Profectò si ob id ista, Petrus curret, non est determinate vera, quia nos latet eius veritas,eadem ratione ista,Papa dormit, non erit ve C ra determinate,cum eius veritas etiam nos lateat.Dici ergo debet omnem propositionem habere suam veritatẽ, quæ suapte natura cognoscibilis est, si adsit intellectus qui eam cognoscat.Et sic omnes prædictas Deus determinate cognoscet.

4.Probatio.

Sed euellere oportet scrupulum qui multos male vexat.Quid est quod Aristot.1.Perier.c.8. dicit,Propositiones de futuro contingenti nõ esse determinate veras vel falsas? Verùm ab hoc dubio facile se expediet, qui memi-

Arg.ex Aristo. & S. Tho. qui uidentur dice.

 ne-

re,quod propositio de fut.conting. nō est determinatè uera

nerit mentem Arist.illo loco fuisse aut excludere certitudinem nostræ cognitionis circa tales propositiones,aut excludere ab illis necessitatem.Itaque eatenùs dicit, eas non esse determinatè veras,quatenùs nullus determinatè dicere potest,quæ earum sit vera,quæ falsa:quem etiā sensum videtur habere S.Tho.ibi.1.Perierm.c.8.lect.13. aut etiā cōtendunt, futura contingentia non habere determinatam veritatem,quatenùs comparentur cum suis causis proximis,à quibus contingenter & impedibiliter procedere debent : Per hoc tamen non tollitur, quin si comparentur cum eo quod reuera futurum est, ex determinatione & prouidentia primæ causę infallibilis & impedibilis,iam ipsæ habeant suam veritatem vt explicatū est. Sunt fateor alia argumenta cōtra hanc doctrinā, quæ in magnas angustias quosdam conijciunt; sed nostra nō interest his immorari;cuius intererit, immoretur. Nos id solùm contendebamus,scilicèt,nullam esse propositionem,quæ fixam ac certam non habeat veritatem. Et quanuis absolutè loquendo aliquæ essent incertæ ac indeterminatę,at saltem respectu diuini intellectus & cognitionis, cuncta sunt certa. Non enim est animus ex comprobare Deum cognoscere illa contingentia, & conditionata,quia illa in se sint determinatæ veritatis;nam licèt non essent,adhuc Deus illa omnia certo determinate & infallibiliter cognoscit. Certè mirabitur quispiam quod sensim nos in Sūmularum campum detrusimus. At mirari desinet qui animo aduerterit, ea nos intentione aliquando eas coluisse,vt cum opus esset ad eas accurreremus,& plurimum inde fœnoris & vtilitatis caperemus.Quantum autem inde modò ceperimus,exploratum est,& explorandum ampliùs statim.

Alte

A

Altera quæſtionis pars de modo, quo illa futura conditionata Deus certò ſciat.

HActenùs conſtitutum à nobis eſt, euentus illos conditionatos certò, infallibiliter, ac determinatè à Deo cognoſci. Et quàm hoc mihi certũ eſt & indubitatum, tàm incertus & dubius eſt modus, quo eos à Deo cognoſci defendere & explicare poſsimus. Nec mihi ſolùm, ſed & ijs, qui magno & excellenti ingenio præditi modum illũ inueſtigare contenderint. Quin imò, quò excellentioris fuerint ingenij, eò maius illis faceſſet negotium præſens dubium. Proinde alteram ſtatuo concluſionẽ, quæ velut dicendorum præambula, reliquis viam pandat & muniat.

B

V.
Quòd licèt nos neſciamus modum quo illas res Deus ſciat, nõ debemus negare quod ſciat.

SEcunda concluſio. Quantumlibet difficilis ac prorſus inintelligibilis nobis appareat modus, quo Deus futura illa conditionata certò ſcire valeat, adhuc minimè negandum, ſed maximè affirmandum nobis eſt, Deum ea conditionata, quæ in præallegatis ſcripturæ locis producta ſunt, certò ac determinatè cognoſcere. Equidem faciliùs prudens & pius Theologus credere debet, ignotũ ſibi eſſe modũ, quo Deus illa cognoſcat, quã in dubiũ vertere an illa cognoſcat. Nõ enim pẽdet diuinæ firmitas cognitionis ab his modis cognoſcendi, quos nos in Deo excogitare poſſumus. Demus Deum aliquid poſſe cognoſcere (vt in ſimili dixit Aug.) cuius modũ nos fateamur non poſſe cognoſcere: ne in rẽ tàm abſurdã & inde corã cõſentiamus, qualis eſt quod Deus aliqua protulerit & affirmauerit in ſcriptura, quę certò & indubitantèr nõ norit. Et quidẽ mirabile dictu nobis eſſe debet, imò ridẽ-

C

dũ omninò & exprobrandum, & execrandũ, quòd sunt Theologi graues aliàs & docti, quos videas passim diffinire plurimas huius generis controuersias: & tamen alias eiusdem generis Deum certò definire posse, negant. Determinant ipsi, an veniret vel non veniret Christus, homine non peccante: & tunc, an passibilis vel impassibilis &c. An filij Adam contraherent peccatum originale, ipso non peccante, sed eius vxore aut filijs: Quidnam esset de hominibus, si status innocentiæ perdurasset: an nascerentur perfecti in gratia & in scientia &c. & sexcentas huius generis lites dirimunt, & constanter determinant. Et nolunt, Deus vt certò ac determinatè cognoscat, an Tyrij acturi essent pœnitentiam, prædicante illis Christo: & an Ceilitani tradituri essent Dauidem, ipso penes illos diuersante. Et vnde, obsecro, tanto pollent homines intellectus acumine, vt diuinent & sciant quid Deus facturus esset, circa incarnationem Verbi, homine non peccante: & quid circa posteros Adami, statu innocentię permanẽte: & tamen Deus tam sit tardi, hebetis, ac obtusi intellectus, vt certò ac determinatè scire non possit, quid ipsi homines facturi essent, si Christus illis prædicaret, aut si Dauid apud illos diutiùs moraretur. At dicunt, Nequaquã eos certò decernere, quid Deus in prædictis casibus facturus esset, sed more humano, per signa quædã & coniecturas formidine & obscuritate nutantes. Sed, bone lector, ita nos isti dementabunt, vt credamus Deum non certiùs & asseuerantiùs dicere & scire, quàm hominem? Homo quidem humano more, ac proinde incerto, & vario: quales sunt cogitationes & prouidentiæ nostræ, vt habet Sapiens, at Deus diuino modo, ac proinde certissime & infallibilissimè, vt sic dicã, cognoscit & loquitur. Hoc itaq; sic constituto, felicibus progrediamur auspicijs ad venan-

Quòd si Theologi definiunt multa futura cõditionata, à fortiori Deus &c.

Fuga & euasio quorundam.

Sap. 9.

A venandum modum, quo iuxta captum nostrum imaginemur, Deum euentus illos determinare cognoscere.

VI.

1. Modus, quo Deus illa conditionata cognoscit.

TErtia conclusio: Primus modus, quo illa Deus conditionata cognoscet, desumi potest ex eo quòd suam cognoscit & comprehendit essentiam, in qua omnis veritas repræsentatur. Quod, vt luculenter omnes peruideant, meminisse debent, tres celebriores circũferri opiniones, circa modũ, quo futura contingentia, Deus cognoscit. Sco. 1. d. 39. q. vn. in sol. ad. 3. q. & in Quodlib. q. 14. lit. S. &, T. censet, Deũ futura non aliter cognoscere, quã in determinatione suę voluntatis: & ante hanc, inquit, solùm cognoscit Deus suam essentiam, & prædicata simplicia, & complexa necessaria, vt, hominem esse animal, &c. at contingentia non cognoscit pro illo priori, quoadusq; interueniat suæ voluntatis determinatio, in qua ea cognoscat. Opinio altera est S. Tho. 1. p. q. 14. ar. 13. &. q. 77. & etiã q. 87. ar. 4. & de Verit. q. 2. ar. 12. & 1. Cont. gent. c. 66. 67, &. 68. & in. 1. d. 38. q. 1. ar. 5. quòd Deus, cognoscit futura contingentia propterea quòd ipsa, ab æterno, secũdùm eorum esse actuale reale, sunt diuinæ ęternitati pręsentia. Thomistæ nostri tẽporis, in. 1. p. q. 14. ar. 13. &. q. 19. ar. 8. &. q. 22. ar. 4. Scot. & S. Thomã simul hac in parte sequuntur. Tertia sententia asseritur in vniuersum à cæteris Theologis, imò & à sanctis Patribus, & est rectæ rationi, ac veræ Theologiæ magnoperè cõsentanea, quòd in sua essentia, idest, in rationibus æternis idealibus, quæ nihil sunt aliud quàm ipsamet diuina essentia, cum ordine ad creaturas, cognoscit Deus omnia futura, licèt hunc tertium modum alij multipliciter subdiuidant. Et quidem harum opinionẽ primam, quæ est Scoti, refellunt optimè Ocham eius discipulus, in. 1. d. 38. & ibidem Gregorius. q. 2. ar. 2. & Gabr. q. vn. art. 2. concl. 2. Ant. Cordub.

Tres modi quibus Deus cognoscit futura. B 1. 2. C 3.

lib.1.Quæst.q.55.dub.8.& præter hos, perplures alij tū recentiores,tùm antiquiores,qui negant prædeterminationem,ac prædiffinitionem Dei circa futura libera, de quo aliàs.Alteram sententiam,quæ est D.Thomæ, nòn solùm præallegati Doctores, verùm fermè omnes reijciunt:sed & ipsi Thomistæ ægrè eam tuentur,non valētes intelligere præsentiam illam & coexistentiam veram & realem creaturarum in æternitate. Est mirabile (ait magnus Thomista Sylu.in Conflato.q.14.ar.16.) quòd S.Tho.voluerit vno verbo talem opinionem fundare, quā quisq; experitur se non posse imaginari,vel intellige re,&c.Idem ferè Capr.& Heruęus,in.1.d.38.& Caiet.& alij nobilissimi Thomistæ.Propterea in tertiam sententiam manibus,pedibusq;(quod aiunt) nunc imus: eam habet ipsemet S.Tho.ibidem.q.14.ar.13.vbi,prętercoexistentiam illam rerum in æternitate, ponit modū aliū, quo Deus certò cognoscit futura,quia,inquit,habet in se rationes illorum.Hoc ipsum habet expresse D.Bon.1.d. 39.ar.2.q 3.Aegidi.Rom.d.38.q.1.art.2.corp.circa fin.&.q. 2.ar.1.& adhuc ipse Scot.1.d.10.q.vn.in vltimis verbis illius longissimæ quæst.& Greg.d.38.q.2.ar.2.& omnes.Et quidem licèt multùm inter se authores harum triū opinionum dissidere videantur,ego in eorum sentētijs nullum video intercedere dissidium:quod ingenijs non contentionis, sed veritatis cupidis, non potest non esse pergratum.His namq; tribus modis simul stat Deum futura cognoscere: vt lector diligens perfacilè videbit. Porrò nos asserimus in nostra. 3. concl. quòd effectus illos conditionatos,de quibus fuit à nobis sermo susceptus, non quidem cognoscit Deus iuxta.1.aut.2.opinione: siquidem illi effectus nec sunt prædeterminati à voluntate Dei,vt sint:nec sunt æternitati præsentes,quandoquidem

Coexistentia rerū in æternitate difficillimè defenditur.

3.sent. placet, quod in rationibus æternis &c. Deus cuncta cognoscit.

A B C

A dem nunquam futuri sunt. At cognoscit eos Deus iuxta modũ, in.3.opinione præscriptũ: quia.s.in sua essentia cõtinetur, & repræsentatur eorum cõditionata veritas. Nã nulla est excogitabilis veritas, quæ in diuina essentia per æternas, infinitas, & immensas rationes non repræsentetur: sed quòd prædicatione Christi erant Tyrij conuertẽdi, est quædã veritas, vt patet ex.§.4.nã asserta fuit à prima veritate, Christo, ergo repræsentatur in diuina essentia. Et quidem hæc ratio, non dico topica, aut apparens, sed demõstratiua, ac proinde irrefragabilis mihi videtur.

Sed ne inani studio iactare (quod dixit Poeta) totam B hanc doctrinã de triplici modo cognoscendi futura, & illam de determinata veritate futurorũ contingentiũ videamur, sciendum est ex ea elici posse solutionem importunissimi argumenti: nã dicunt: Si ablata illa actuali rerũ existentia in æternitate, & rursus præcisa determinatione voluntatis Dei, adhuc quæcunq; veritas repræsentatur in diuina essentia, & cognoscitur ab intellectu diuino: Iã ergo omnia futura contingentia, quæ omnia diximus.§.4.esse determinatas quasda veritates, repræsentabuntur in essentia diuina, priùs ordine rationis quã diuina volun- C tas determinet de eorũ productione: ac proinde diuinus intellectus in illo priori, ea cognoscet. Et sic neutiquã futura contingentia à diuina voluntate dependebunt, sed velit, nolit, ea debet repræsentare naturaliter & necessario diuina essentia: quod quàm sit magnũ incõmodũ, lippis (vt aiunt) & tonsoribus notum est: & adhuc notius erit infrà, paulò post.4.concl.§.9.

Quomodo Deus in rationibus æternis prout præueniunt actum suæ uoluntatis, cognoscat Deus futura.

Sunt non infimæ classis Doctores, qui annuant his cõsequentijs: nam arbitrantur, in illo priori antequàm nos imaginemur, Deum per voluntatem decernere de productione creaturarum, & futurorum, iam omnia distinctè re-

Authores, qui tenent Deũ futura cognoscere ante decretũ suæ uoluntatis.

ctè repræsentari in diuina essentia, & consequenter pro illo priori ea Deu distinctè dignoscere. Ita habet Grego. in.1.d.38.q.2.ar.2.in hûc modu post multa dicês: Nihilo minùs tamē nō ideò Deus nouit sic futura, quia nouit se sic velle, aut determinationē suæ volūtatis, vt imaginatur precedēs opinio: quinimò si per impossibile Deus nō esset volens, esset aūt intelligēs, sicut est, & futura essent futura, adhuc Deus propter excellentiā suæ intelligētiæ nosset quæcūq; futura. Hec Greg. Præterea Gabriel, cū Och. sup. sic ait: Posito q diuina cognitione existēte vt modò est, volūtas nō esset causa effectiua, nec totalis nec partialis effectuū contingentiū, adhuc esset notitia, qua sciret quæ pars cōtradictionis esset, fuit, & erit vera, quæ falsa. Ita ille. Rursus Ant. Cordub. lib.1.q.55.dub.8.in resp. ad 1. [illegible] cōtra.3.opin. dicit, hoc esse fortissimū argumētū contra Sco. In 1. signo ante determinationē diuinæ voluntatis, hæc est vera & necessaria, Antichristus erit vel non erit, ergo altera eius pars in illo priori est vera, & sic cognita à Deo. Et demū in vltimis verbis illius dubij, iisdem verbis loquitur, quibus Gabriel, & Greg. & pro eadem sent. citat Ioā. Med. Sanè in illo priori ante determinationē liberā diuinæ voluntatis, diuina essentia ob sui emi nentissimā immensitatē repræsentat omne repræsentabi le, [illegible]nus intellectus cognoscit omne verū, ergo hæc veritas (Antichristus erit) quæ semper & pro quocunq; signo fuit veritas, vt vidimus, repræsentatur, & cognosci tur à Deo in illo priori. Confir. quia qui oppositū dicut, hoc debent subire dispendiū, vt dicāt, in illo priori nō ita perfectè Deū cognoscere res, sicut post: & sic vmbrā ali quā variationis esse in scientia Dei. Quare Aegi. in.1.d.38. q.1.ar.1.ad.fi.corp. ideò, ait, Deū scire inuariabiliter, quia oēs rerū rationes in suo esse præhabet. In suo, inquit, esse, ac proinde antecedēter ad liberū decretū volūtatis omnia phabet, oia scit, de quo Alex. 1.p.q.23.mē.3.ar.4. atq; adeò

Præallegata sent. nō displicet authori.

A adeò omnia quæ sunt fuerunt & erunt, & quæ essent, si tales aut tales apponerentur causæ: ac demùm omnia possibilia, & imaginabilia, repræsentat. Scio multis hanc doctrinam expositam esse calumnijs, quarum quasdam retundere satagam, postquam quartam statuero conclusionem. Id principiò attestans, non me adeò esse stolidum, vt sperem euelli à me posse eas omnes dubitationes quæ ex dictis emergunt, nam & numero plurimæ sunt, & difficultate longè difficillimæ. Sed in magnis voluisse sat est. Quocirca si hac in parte quid effecero, iure certè laudandus ero: sin minus, non ero sanè reprehendendus.

VIII.

Alter modus cognoscendi futura conditionata.

B QVarta conclusio. Alter modus à præcedenti non absimilis, quo Deus futura illa valet cognoscere, desumitur ex eo, quòd diuinus intellectus, pro vt ordine rationis antecedit decretum voluntatis, scit certò ad quænam effecta se diuina voluntas determinare debeat, aut non debeat: & quæ effecta essent, si ad illa se diuina voluntas determinaret, & quæ media apponeret, quem modum, quem ordinem, vt sic inuiolabiliter effecta sequerentur. Profectò diuina voluntas non potest aliquid velle aut nolle, nisi secundùm quòd dirigitur, & quasi ducitur rationibus æternis suæ infinitæ sapientiæ. Ac proinde C in illis, & per illas, etiam vt antecedunt, ordine rationis actum diuinæ voluntatis, & rerum executionem, apparet probabile, quod poßit Deus scire quæcunque per voluntatem determinaturus est, vt sint, vel non sint, vel vt essent si tales apponerentur conditiones. Existimari ergo forsan potest ante omnem actum diuinæ voluntatis, diuinum intellectum in sua essentia omnia entia, præterita, præsentia, futura, poßibilia, & cõditionata, & eorum modos, & cõditiones certò, determinatè & distinctè cognoscere. Ad hoc autem existimandum inde moueri quis po-

Antequã uoluntas Dei quidquã decernat, scit Deus omnia quæ uolũtas eius debet decernere.

Diuina voluntas ducitur rationibus æternis, &c.

test quòd priusquàm, nostro rudi modo loquendi, Deus **A** per voluntatem se applicet ad volendum quòd sint isti, aut illi effectus, potiùs quàm alij: iam per intellectum cognouit, ad quosnã & quales effectus voluntas se determinare debeat, aut deberet si tales apponerẽtur cõditiones.

IX.

Argumenta difficillima contra prædictos modos

VTinam à quo sequentium dubitationum explanationem ego discere possem, adesset: ne ego me præcipitẽ ad eas exhauriendas, & veritatẽ ab aduersarijs asserẽdã iactarem. Verũ quoniã cæteris audientibus & tacentibus, meũ est hodie dicere, dicã: & dicã breuiùs, quã res tãta dici possit. Enascitur itaq; ex precedẽtibus dubiũ multiplex

1. argu. quia ante decretũ voluntatis diuinæ, nõ habet essentia repræsentare futura.

1. nã rationes illæ æternæ & ideales, secũdũ quòd præue- **B** niũt, nostro modo intelligendi, actũ diuinæ volũtatis, nõ plus habẽt repræsentare res has quàm illas diuino intellectui: imò cũ repræsentẽt quã plurimas & infinitas res possibiles, intelligendas per scientiã simplicis intelligẽtiæ, videtur quòd quoadusq; diuina volũtas eligat has prę illis, nõ posit in diuina essentia repræsentari quidnam futurũ est, aut quid futurũ esset, &c. Implicatur ampliùs nodus iste, quia tota diuersitas repræsentationis diuinæ essentiæ, quæ quasdam res repræsentat vt futuras, quasdam vt pos-

2. arg. ad idẽ.

sibiles, quasdam conditionatas, &c. ex decreto & electione voluntatis ortum videtur habere, ergo ante hoc de- **C** cretum neq; essentia repræsentare, neq; intellectus dignoscere illam diuersitatem potest. Adhuc premitur difficultas. Si ante decretum voluntatis, essentia diuina repręsentat res omnes, etiam futuras, contingentes, & liberas:

3. arg. quia iã diuina essentia necessariò omnia repræsentaret.

iam sequitur quòd naturaliter & necessariò eas repræsentet, non liberè. Quod si cõcesseris, iam sequitur quòd quilibet beatorum, quem nihil fugit eorum, quę in Deo sunt necessario, & naturaliter, non posit non videre omnes creaturas in Deo repræsentatas. Rursus sequitur, quòd

crea-

A creaturæ non dependeant ex libera diuinę voluntatis electione:nec posset Deus alia facere quam facit:& demum tollitur omnis prouidentia circa creaturas, cum creaturę ipsæ non liberè,sed omninò necessariò esse dèbeant: quãdoquidem non liberè sed necessariò repræsentantur vt futura cum omnibus suis modis conditionibus & accidẽtijs in diuina essentia. Quartam adiungimus argumentationem:quia ideæ,seu rationes ideales nihil sunt aliud in Deo quàm ratio earum rerum,quas Deus non solùm cognoscere,sed& operari debet,vt Plato,Sene.Diony.Aug. D.Tho.& oẽs tradunt.Ergo rerũ, quas Deus operaturus B non est,ideã propriè habere nõ potest,& sic conditionatorũ illorum euentuũ,quos producere nunquam debet, ideã habere non potest Deus,& sic nec illos cognoscere.

4.arg. quia nõ sunt Ideæ nisi rei futuræ.

IN horum dubiorum resolutionem,qui firmam aliquã doctrinam afferre potuerit,me volente & gratulante faciet.Quandiù autem qui hoc præstare posit,deest, adnitar ego in eorum explicationem aliquid infantium more balbutire. Porrò nihil diffiniendo, sed totum dubitando & ratiocinando dicam.Ad primum ergo fortasis dici potest,non esse incommodum, imò conuenientisimum esse,quòd imaginemur nos, priusquàm diuina voluntas C se determinet,iam diuinum intellectum exactè cognouisse,ad quosnam effectus se debeat determinare voluntas:atq;adeò quanuis,donec accedat voluntas,nõ habeãt illa cõtingentia stabilitatẽ aliquã, vt sint: habent tamen vt cognoscantur stabiliter in rationibus æternis,in quibus lucet quæcunq; veritas,ante omnẽ actũ voluntatis.Imò ex eo quòd veritates illæ dignoscuntur & iudicantur ab intellectu, habet voluntas decernere de earum productione. Rursus, diuina scientia ac notitia, perfectisima & vniuersalisima est, ante omnem actum diuinæ

X. solutio horũ argum. Ad.1.

Author respondet non diffiniendo, sed dubitando.

voluntatis:non esset autem ita perfecta,si ante actum voluntatis non cognosceret aliquid,quod post illum cognosceret. A

Ad secundũ. à diuina uoluntate oritur tota diuersitas creaturarũ, nõ uerò earum cognitio.

Ad secundum respondetur,quòd licèt à voluntate diuina desumatur realis illa creaturarum diuersitas, ipsa enim voluntas est,cuius causa res quædam erunt,& quędam non erunt,& quædam essent, &c. tamen cognitio huius diuersitatis non desumitur à voluntate, sed ab eo quòd antecedenter ad voluntatem iam tota illa rerum diuersitas repræsentatur in diuina essentia.Idem,quanuis cum formidine,ad tertium dicimus:aliud est repræsentare,aliud esse:& quidem quòd sint creaturæ, à diuina voluntate habent,ac proinde liberè sunt.Quòd verò repręsententur,non habent à voluntate,sed ab immensa & infinita diuinæ essentiæ capacitate,quæ,prout præintelligitur voluntati,præhabet in se omne illud,quod per totam æternitatem debet rationis entis esse particeps.

Ad. 3. B

Quia tamen illa nos argumentatio vehemẽter premit, quia ex posita sententia sequitur, quòd ante diuinæ voluntatis decretum,aliqua sint,quæ naturaliter in Deo repręsententur, quod permagnum videtur incommodũ: idcircò dicendum videtur, quòd illa rerum contingentium repræsentatio non sit omninò naturalis, eò quòd dependet à diuina voluntate.Itaq; quanuis voluntas diuina quodammodò pręsupponat in essentia diuina illas veritates contingentes, iam præexistentes ac relucentes in illa: non tamen necessariò & naturaliter relucentes: quandoquidem per ordinem ad diuinam voluntatem, quæ illarum existentias decernere debet, habet diuina essentia illas repræsentare. Certè diuina prouidentia ac prædestinatio non ita sunt actus diuini intellectus,quanuis formaliter sint actus eius, quin adiunctum habeant C

An effectus liberi & contingentes repræsentẽtur in Deo liberè,an naturaliter.)

A beant actum voluntatis complentis, & perficientis (liceat nobis sic more nostro effari diuina mysteria) ipsam prouidentiam. Neque idea perfectam rationē habet ideę, quę ad intellectum pertinet, nisi quatenùs importat decretum diuinæ voluntatis. Quo circà dici probabiliter potest, eatenùs diuinas ideas repræsentare contingentia, & omnes creaturas, quatenùs ipsæ ideæ nihil aliud sunt quam ipsamet diuina essentia vt imitabilis à creaturis ex dispositione diuinæ voluntatis. Itaque nunquam sine ordine ad voluntatē diuinam, repræsentatur existentia alicuius creaturæ in Deo. Et ideò si absolutè

Quod rationes ideales nō repræsentant futura nisi per ordinem ad uolūtatem Dei.

B loquamur, nihil futurum relucet in Deo naturaliter & necessariò &c. Verum hæc inuolucra radicitùs enodare, cùm mihi non est facile, tùm (quod gaudeo) non est necessarium: siquidem non de cognitione futurorum, & liberorum effectuum, sed de conditionatis illis fuit à me sermo susceptus. Et quidem hęc quę dixi, quantumuis cęteris satisfacerent omnibus, mihi, vt verum fatear, minimè satisfaciunt. Sed quando exactius nihil occurrit, ne nihil dicam, hoc dicere necessum fuit. Ego enim id solū firmum reddere conatus sum, quòd Deus contingentia illa conditionata certò ac determinatè cognoscat. Mo-

C dum verò inquirere & deprehendere, quo Deus illa cognoscat, ego non solùm non promisi, verùm dicere me non posse, testatus sum.

Ad primam confirmationem nego, beatos videre in verbo omnes veritates, quantumuis naturaliter reprę-sentarentur in illo: est enim intellectus beatorum finitus: lumen gloriæ, quo vident, finitum. Et ideò mirum esse non debet, quòd ipsos aliquid lateat de obiecto infinito. Attributa autem Dei illos latere non possunt, proptereà quòd sunt formaliter in obiecto, & quiditatiuè &

x 3 for-

formaliſsimè ſunt ipſum obiectũ. At intellectum ipſius Dei,qui infinitus eſt,& per infinitum lumen intuetur,nihil præterit de his,quæ in diuina eſſentia quomodocunque repræſentantur.Proinde reſpectu ipſius diuini intellectus,eſſentia tota & totaliter ſe expandit: & ideò etiam prout antecedit ordine rationis actum voluntatis, videt Deus in ſeipſo omnes creaturas ſiue futuras ſiue poſsibiles ſiue conditionatas,quanuis non independenter à volũtate,ſed cum ordine ad illam vt vidimus. Ad aliud, ex nuper dictis negamus omnia quæ inferuntur ex noſtra doctrina. Negamus, inquàm,quod rectè inſerantur, vt quàm diligenter potui, licet non quàm ſufficienter res exigebat,nunc explicabam in ſolut.ad.3. Tandem ad vltimum (vt vel vnum argumentum exactè confutemus) dicimus cum Diuo Thoma.1.p.q. 15. art. 3. rerum poſsibilium nunquam futurarum ideam practicam, & vſquequaque completam & exemplarem; ſeu imitabilem, Deum non habere,quoniam illæ nũquam ſunt producendæ,habet tamen ideam ſpeculatiuam, quæ eſt ipſi Deo ratio cognoſcendi illa poſsibilia & conditionata.

XI.

3. Modus firmus, & planus, quo Deus illa cõditionata cognoſcit.

QVinta cõcluſio: Præter modos ſuperiùs conſtitutos & explicatos, alter reliquus eſt planiſsimus & ſoli dicimus,quo Deus certò cognoſcere poteſt illos euẽtus, videlicèt, in libera prędeterminatione ſuę voluntatis. Quod vt intelligas, reduc in memoriã eã doctrinam,quã Thomiſtæ noſtri temporis tam mordicus tenent: quod Deus ante præuiſionem vſus liberi noſtri arbitrij, & ante determinationem cauſarum inferiorum,iam prædeterminauit efficaciter & in particulari omnem rerum omnium numerum,etiam actuum liberorum, cum omnibus modis & circunſtantijs, cum quibus res ipſæ in indiuiduo aliquando futuræ ſunt. Et ex vi illius prædetermina-

na-

A nationis, habent infallibiliter res omnes eſſe ac fieri, cum omnibus illis conditionibus, cum quibus prædetermina- tæ ſunt. Et in hac ſua determinatione cognoſcit Deus omnia futura, quæ eſt doctrina Scoti. 1. d. 39. quam optime explicat Cordub. lib. 1. q. 55. dub. 8. in. 3. opin. Iam itaque in hac ſententia luce ipſa meridiana lucidiùs clareſcit modus, quo Deus certò cognoſcat conditionata illa libera: nam cognoſcit ea in prædeterminatione ſuæ voluntatis. Quanuis enim Deus non prædeterminauerit illa vt ſint, at prędeterminauit vt eſſent, ſi tales apponerentur cauſæ.

Quòd in prædeterminatione ſuæ voluntatis cognoſcit Deus certò omnia futura, & illa cõditionata.

B Profectò ſi Adam non peccaſſet, non dubium eſt quin decretum ac determinatum penes ſe Deus habuiſſet ab æterno, quidnam diſpoſiturus eſſet circa incarnationem Verbi diuini. Et quis neget Deum, quid tunc foret, perfectiſsimè ſcire? Et vbinam id ſciret, niſi in prædiffinitione ſuæ voluntatis, qua deſtinatum penes ſe habet quid tunc fieret, ſi tales apponerentur conditiones? In hac itaque ſententia probabiliter dici poteſt, quòd Deus, (iuxta humanum captum, & rudem noſtræ intelligentiæ modum) hoc ordine ab initio ſuæ ęternitatis proceſsit. Ego diffinio ac determino, quòd ſi talis apponeretur cõditio,

Modus, quo Deus prædeterminauit conditionata illa.

C ſequeretur talis effectus: & quòd ſi hoc fuerit, illud erit: & illud, ſi illud: ſin aliter, erit illud aliud. Et ſic infinitas rerũ poſsibiliũ combinationes non futuras, poſsibiles tamẽ & cõditionatas, Deus notitia perfectiſsima & ſimplici intelligẽtia cõprehendit. Nobis quidẽ quorũ intelligentia anguſtis finitur limitibus, modũ hunc penetrare, negotiũ eſt lõgè difficillimũ & operoſum: ſi tamẽ in immenſam diuinę cognitionis capacitatẽ oculos cõiecerimus, videbimus, ex eo quòd notitia illa Dei omnibus modis infinita eſt, circũquaq; ambire ac cõprehendere omnẽ ordinẽ & proportionẽ, inter quaſcunq; creaturas reperibilem. Ex

quo

quo fit, vt Deū ipsum minimè prętereat ordo ille, quo inter sese coniugebantur prædicatio Christi & conuersio Tyrioru. Et cū Deus ipse protulerit, prędicatione Christi couertēdos illos fore. minimè dubiu est, quin infallibilē quādam & indissolubilē connexionē Deus videbat, qua prædicatio illa, cum illa conuersione nectebatur. Siue autem id fieret precissè ex vi prædicationis, siue verò ex simultaneo aliaru causarum & circunstantiarum concursu (vt ego existimo) quas Deus in tali casu concursuras sciebat, nec vacat, nec refert nunc presſius examinare, Id namque quod contendimus, ab huius examinatione minimè pendet.

Prædicatio Christi habebat infallibilem coniunctionem cum conuersione Tyriorum.

A

B

XII. *Alter modus quo De⁹ illa conditionata scit.*

Sexta conclusio: Superest & alius modus, quem probabiliter audientibus offert, quo Deus illa conditionata certò scit: nimirùm in natura & in ingenio & inclinationibus causarum liberarum, & in proportione & efficacia illorum obiectorum, circa causas illas liberas. Hoc addiderim propter eos Theologos, quorum constans sententia est, quòd nullum actum liberum voluntatis creatæ cognoscit Deus in prædiffinitione suę diuinæ voluntatis: eò quòd diuina voluntas, dicunt illi, nullum prædeterminat ac prędiffinit, saltim in particulari, quoad omnes eius circunstantias, ante præuisionem concursus voluntatis creatæ, se ipsam libere applicantis & determinātis ad eliciendum talem actum. In hac itaque sententia dici potest, Deum non in determinatione suæ voluntatis, sed potiùs in causis creatis cognoscere illa cōditionata. Sanè qui scit naturam ignis, scit etiā quòd si stuppa ei applicaretur, combureret eam: nimirùm quia effectus combustionis habet necessariam habitudinem cum positione illius cōditionis. Similiter probè Deus norat naturam, propensionem & ingenium illorum hominum Tyri & Sydo-

C

A donis: & vnà sciebat quanta esset vis & efficacia eius prædicationis & miraculorum, quæ apud illos gerenda erãt. Rursus cognoscebat, quanta futura esset vis illius motionis, qua ad effectũ conuersionis excitaturus illos erat Deus. Sciebat tandem plurimas alias circunstantias & conditiones, quæ concurrere tunc temporis debebant, tã ex parte temporis, quàm loci & ingenij illorum hominum: atque adeò, cum homines semper operentur conformiter ad eas causas & obiecta & ingenia & circunstantias, quæ enumerauimus, & illis omnibus concurrentibus non stet quin homines conformiter ad illa operen-B tur, idcircò sciebat Deus, illis positis, futuram etiam infallibiliter conuersionem illorum. Quòd si contendas, hãc cognitionem suapte natura non fore certam, sed coniecturalem, & cum formidine ad oppositum. Respondetur, certißimam & infallibilißimã esse, propterea quòd concurrentibus omnibus illis conditionibus quas Deus sciebat debere in illo casu concurrere, non stat quin sequeretur effectus. licèt sequeretur libere, & licèt nulla facta fuisset efficax determinatio physica talis effectus. Nam sunt qui respectu eorum euentuum contingentium, qui re ipsa futuri sunt, nullam ponant in Deo determinatio-C nem physicam, sed moralem. Hæc verò moralis reducitur ad dispositionem illam, qua Deus disponit & ordinat potentias, simul & obiecta, inclinando suauiter voluntatem, & offerendo auxilia & proponendo obiecta & apparando circustantias &c. taliter quòd non stet, quin sequatur effectus, quem Deus intendit: licèt voluntatem hominis ad illum effectum in particulari Deus physicè non præmoueat ac prædeterminet.

Quòd in casis quæ concurrerent tã ex parte illorum hominum, quã ex parte Dei, & ex parte rei ipsius, certò uideri potest effectus.

XIII. Argumentis respõdetur.

AD argumenta initio posita, quid noui dicam, non habeo. At non minùs, dictum dicere, quàm actum age-

Ad.1. re, veteri parœmia prohibemur. Nihilo seciùs nisi in forma scholastica ijs satisfaciamus, nostro desumus officio. Breuiter ad primum dico, non oportere quòd euentus illi sint Deo in sua æternitate præsentes: nec quòd in aliquibus causis contineantur vt determinatè futuri: quanquoquidem multiplicem iam modū assignauimus, quo sciri à Deo certò possunt. Ad secundum fateor, id quod rationem entis non habet, non esse scibile: at euentus illi conditionati non sunt omninò rationis entis expertes, quanuis non sint ens aliquod, quod extra Deum existat, aut existere vnquam debeat in rerum natura. Quo circà nos non asserimus, Deum illos euentus cognoscere, vt habentes esse productum & determinatum: sed solùm eo modo, quo habent esse, habent autem esse possibile ac conditionatum: quod nihil est aliud, quàm ratio æterna & idealis, in qua cùm possibilia omnia lucent, tùm illa conditionata repræsentantur, quoniam propiùs ad esse accedunt, quàm possibilia. Ad tertium fateor, Caietanum, Scotum, & communiter alios in eam ijsse sententiam, vt dicerent nullam creaturarum existentiam cognoscere Deum posse, nisi postquàm diuina voluntas decernit de eius productione. Verùm nos alium dicendi modum sequuti repetimus id quod iam centies diximus, quòd quanuis à diuina voluntate proueniat, quòd hæ potiùs quàm illæ creaturæ sint: tamen quòd contineantur & reluceant in rationibus ęternis, nō habēt à volūtate sed ab immensitate & infinitate diuinæ essentię, in qua nihil est futurū, nihil possibile, nihil cōditionatum, nihil imaginabile quod non præexistat distinctissime & perfectissimè.

Ad.2. quod non est ens non est scibile.

Ad.3. resp.

Ad.4. Ad.4. vt respondeamus, mihi quidem pigrum, vobis autem minimè necessarium esse existimo, vt è studijs ac laboribus Summulisticis vsuras rursus exigamus. Nam, licèt

A licèt Mag. Soto, lib. 3. summul. ca. 8. lect. 1. nota. 2. & lecti. 3. nota. 1. multa distinguat propositionum conditionalium genera, quarum quasdam vocat illatiuas, quasdam promissiuas &c. tamen eas nobis examinari parùm retulerit. Ego autem nisi ea, quæ differere plurimùm refert, iam penes me in hoc (quidquid libelli est) constitutissimum habeo non disputare: vt vel sic ad vmbilicum quã tocyùs perueniamus. Igitur aio, non esse vsquequaque verum quòd omnis propositio conditionalis vera est necessaria. Sunt enim quædam conditionales illatiuæ, vt, si Petrus currit, mouetur: si disputat, loquitur. Et quidem B istæ necessariæ sunt propter necessariam habitudinem antecedentis ad consequens: nam in eis non potest poni antecedens, quin ex vi ipsius sequatur consequens. Aliæ sunt veræ quidem, sed contingentes, quales sunt promissiuæ, vt, si viceris dabo tibi librum, &c. ad quas reducuntur innumeræ aliæ, vt, si essem Romæ, obtinerem beneficium: si Rex pugnasset, vinceret. si Christus prædicaret Tyrijs, illi conuerterẽtur: si Dauid mansisset apud Ceilã, traderetur Sauli. Et quidem istæ non sunt necessariæ, siquidem ex vi conditionum illarum, siue antecedentium non habebat sequi consequens: & esse posset, vt posito C antecedenti non poneretur consequens. At nihilo seciùs fieri potest, vt veræ sint istæ propositiones, si de facto ita esse debet vt posita conditione ponatur illud aliud. Quia tamen an ita de facto futurũ sit, nos ignoramus, ideò ignari etiam sumus, an veræ sint: nam cum non sit necessaria habitudo antecedentis ad consequens, nõ poterit nobis alicunde innotescere, an ita sit quòd posita cõditione ponetur consequens, & sic nec an illæ propositiones veræ sint. At Deum vt latere potest hæc veritas? Rectè Soto (quem allego pro mea sententia, id est pro mea prima

Non omnes conditionalis uera est necessaria.

conclusione)loco citato, sic ait: Sequitur secundò, multas esse conditionales promissiuas, de quarum veritate aut falsitate nobis non constat: sed solus Deus scit veræ ne sint an falsæ, verbi gratia, solus Deus scit, An si tu vicisses ego dedissem tibi librum. Ita habet lect.3. Et mox, in sol. 1. Argumen. Sed tamen melius est dicere, quòd solus Deus potest scire, an sit vera vel falsa: nam ipse scit, an si tu implesses conditionem, ego implessem promissum. Scit ergo Deus certò ac determinatè, si Christus prædicaret Tyrijs, illos conuertendos. Et hæc de ista quæstione. In qua susceptus à me labor, quando cæteris ingratus fuerit, hoc vno tota hæc olei & operæ iactura pensabitur, quòd vni, qui instar mille mihi est, gratissimum fecisse me scio. Is est Mag. F. Ioannes de Gueuara, de sacra Theologia, ac de Christiana pietate optimè meritus, Præceptor meus obseruantissimus, ac Pater indulgentissimus. Hic cum primùm à me audiret, esse quorundam nostri temporis Theologorum sententiam, quòd Deus illa conditionata non certò cognosceret, vix à se impetrare potuit quin statim resiliens & excandescens, eam sententiam vehementer auersatus & execratus sit. In eius ergo gratiam, cui quidquid sum acceptum refero, hæc me dixisse contentus, aliò me confero.

Mag. Soto etiam tenet nostram sententiam.

A

B

C

QVAE

A QVAESTIO SEPTIMA POSITIVA.

An Abraham idola aliquando coluerit.

I. *Probatur quod Abrahā fuerit idololatra.*

B QVòd idola coluerit eò temporis, quò tulit eum Dominus de Mesopotamię finibus & adduxit eum in terram Chanaam, liquet ex celebri loco qui ex historia Imperatoris Iosue decerptus est c.24. vbi sic dicitur: Trans fluuium habitauerunt patres vestri, Thare pater Abraham & Nachor: seruierũtq; Dijs alienis. Ecce vbi de Thare & Abraham & Nachor, progenitoribus Hebræorũ, dicitur, Seruierunt Dijs alienis. Quòd si opponas, suppositum illius verbi, seruierunt, non esse Abrahamum, sed Thare, & Nachor, nam sic dicitur: Thare pater Abraham & Nachor seruierunt, vt sit sensus, Thare qui fuit pater Abrahami, & præterea ipse Nachor seruierunt Dijs alienis, non tamen ipse Abraham. Contra hoc est, quod tàm Nachor

Expenditur locus Iosue. 24.

C quàm Abraham sunt gignendi casus, nam vtriusq; pater fuit ipse Thare: ac proinde sensus est, Thare qui fuit pater Abrahami & pater Nachoris seruierũt Dijs alienis. Et sic quotquot, præter vulgatum interpretem, illum locũ verterũt, vitãdæ amphibologiæ causa, legunt, Thare pater Abraham & pater Nachoris. Ita habet vtraque versio, altera ex Hebræo, & ex Græco altera, vt in tomo illo Andreæ Masij super Iosue. Ita & Vatab. & Isidorus Clarius, & Caiet. Pagninus & omnes ibi Iosuę.24. & demum ita habent omnes versiones, Thare pater Abrahami & pa

ter Nachoris seruierunt Dijs alienis. Quòd dicit, seruierunt, non ad solũ Thare: qui vnus & singularis est referri debet. Reliquũ est ergo, vt aliquis alius seruierit: cũ autem non dissimiliter Abraham & Nachor eo loco commemorentur, credendum est quòd ambo simul cum parente suo Thare seruierint Dijs alienis. A

Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor, & uenditor.

His proximè accedit, quòd, vt habent Hebræorum doctores in Beresith Rabba, & dicit Suydas, vt in Genebr. in sua magna Chronographia, Thare pater Abrahami fuit idolorũ fictor & venditor, & hanc Abrahamũ artẽ exercuisse, ijdẽ autores produnt: Nô itaq; rationi dissentaneũ est, ꝙ & Abraham ea idola veneratus sit. Equidẽ si fidelis erat & veri Dei cultor, cũ detestaretur idola, tũ ea minimè fabrefaceret, vt alijs occasionem peccandi porrigeret. Et sanè persuaderi hoc ipsum licet, ex eo quòd tantò augustior, & copiosior Dei gratia ostenditur, quantò ipse in tenebris cæcitatis depressus, minùs erat tanto dignus fauore. Et quæ tãta fuit causa, vt tam sæpè diuinus nobis spiritus inculcet, & exaggeret, ꝙ ipsum Abrahamum mirabiliter eripuerit de terra Gentiliũ? Gen.15.&.2.Esd.9. Iudi.5.& aliàs, quo insinuatur, quòd à magno errore, quo tenebatur Abraham, vi diuinæ gratiæ fuerit erutus. B

Gene.15. 2.Esd.9. Iudith.5.

Autores qui Abrahã cõputant inter idololatras.

Autores, qui Abraham inter idololatras cõputãt, sunt graues iuxta ac docti: Georg. Ced. autor vetustus & Græcus, in Comp. hist. Geneb. nostri seculi scriptor omnigena eruditione præstans, lib.1. Chronogra. circa annũ mũdi.1949. vbi de mente propria primùm id tradit, & deinde ex Rabbi Ioanan & Rabbi Amina, quòd.48. ætatis suæ anno cœpit Deum agnoscere, & idolorum cultum deserere. Andreas Mas. triũ linguarũ doctissimus, super Ios.c.24. incitatum versum, vbi & inuehitur cõtra eos, qui, nescio quibus argutijs student Abrahamum ab idololatriæ scelere C

vin-

A vindicare. Fauet D. Aug. huic opinioni lib. 16. de Ciu. c. 12. vbi hunc nostrũ Iosue locũ eodẽ modo videtur intellexisse. Nã sic loquitur. Vna igitur Thare domus erat, de qua natus est Abrahã, in qua vnius veri Dei cultus, & quã tũ credibile est, in qua iam sola etiam Hebræa lingua remanserat: quãuis & ipse sicut iam manifestior Dei populus in Aegypto, ita in Mesopotamia seruisse Dijs alienis, Iesu Naue narrante refertur. Hęc Aug. Qui cũ ait, Quanuis & ipse, &c. Abrahamum intelligit, quòd seruierit Dijs alienis. Vnde nescio quomodo Abul. sup. Gene. c. 11. q. 20. allegat Aug. pro opposita sententia: & Iaco. de Vale. sup.

B Psal. 144. dicit, quòd D. Aug. reliquit hanc quæstionẽ indecisam, & quòd magis declinauit ad negatiuam partẽ, scilicèt, ab liberandum Abrahamum ad idololatria, cum apertè teneat oppositum. Bened. Arias Mõt. idem habet in Commen. super Iof. 24. in illa verba, Tuli ergo patrem vestrũ, vbi ab erroribus, & à peruersa, laboriosa, & inutili imò nefaria religionis confusione decerptũ Abrahamũ dicit. Et paulò antè, in illis verbis, Seruierunt Dijs alienis, ait, vsum fuisse Spiritum sanctum verbo seruiendi, quod non tantùm cultum, sed seruitutẽ quoq; & onus significat. Fauere videtur huic parti quod ex libro Sanhedrin, &

Quòd Abrã. non solũ coluit, sed seruierit idolis.

C Glossa Rabbi Selomonis, hausit Galatinus lib. 4. de arc. Cat. ver. c. 20. Hebræorum vulgarem fuisse sententiam, Mundum habere sex millia annorum: duo millia inanitatis: duo millia legis: duo millia Messiæ. Nam ab Adam vsque ad. 52. annum Abraham enumerant duo millia annorum, post quę dicunt Abraham studuisse in lege, idest, suscepisse Dei cultum, ac paulò post, legem circuncisionis: cum eò vsque inanitatis, hoc est, idololatriæ tempus durauisset. Nam inanitas, & idolum, idem pollent in scriptura. Nec valet quod sæpissimè nonnulli

Mundus sex millibus annis constãs.

nulli dixerunt,tempore Abrahami nondum cœpisse ido A
lolatriam,quia planè viuente Adamo idola venerari cœ
pta sunt,vt liquet ex celebri, & longè obscurissimo loco
Gen.4.ad fin.quem paulò altiùs,si libet repetamus.

II. Explicatur latissimè locus Gene.4. Iste cœpit inuocare nomē domini.

ERgo ante mortem Adæ,in c.4.Genes.in vltimis verbis sic dicitur:sed & Seth natus est filius,quem vocauit Enos: iste cœpit inuocare nomen Domini.Seu(vt habent Hebraica,vt in versionibus Vatab.Caiet.Clarij, Pagni.&c.)Tunc cœptum est inuocari nomē Domini: seu vt Greg.Nazianz.& Chrys.& ex Græcis alij, vt in catena Lypomani,ex versione.70.Hic sperauit inuocare nomen Domini. Quo etiam modo legit Philo.lib. Quòd B deterius insidietur potiori.& lib.de Abrahā, vbi illa verba, Hic sperauit inuocare nomen Domini,allegoricè,sed quàm optimè expendit & coniungit cum eo quod sequitur initio sequētis capitis,Hic est liber generationis Adā. Porrò dicit D.Hieronym.in Quæstionib. Hebrai. super hunc locum,Hebræos communiter ita hunc locum interpretari,quòd tunc primùm in nomine Domini , & in similitudine eius fabricata sint idola, quod tūc cœpit idololatria.Eandem esse Hebræorum communem traditionum commemorant Hist.Schol.super Genes.c.29. Genebr.lib.1.Chronog.Abul.super Genes.c.4. q.17. in fine cap.& quæst.Diony.Carth.ibidem in expositione litera C li.Honcala,Glossa Ordi.Lyranus,Burgen.Lypomanus, Oleaster,Ferus,& omnes . Hoc quà ratione factum sit, multi ignorant.Nam Enos sanctus Dei non est verosimile quòd initium idololatriæ dederit. Quinimò suo tempore cœpit Deus Opt. Max.religiosius quàm vsquàm antè coli.Nam dicunt omnes,tempore huius Enos cœpisse Ecclesiam congregari,verbum Dei prædicari, altaria construi,ceremonias institui,sacrificia fieri, &c. Hæc

Tempore Enos cœperunt fieri altaria orationes.

om-

A omnia Vatab. vno comprehēdit, vt optimè solet, verbo: Tunc, inquit, cœpit passim coli Deus. Caiet. dicit tūc cœptum fuisse inuocari Deum sub nomine Iehoua. Tribuūt enim Hebræi admirandas virtutes inuocationibus huius nominis, & propterea Moyses solicitus fuit circa initium inuocationis in tali nomine Iehoua. Ita Caie. super Gene. 4. & sup. Exod. 6. Iacobus de Val. sup. Psal. 144. dicit, eatenùs cœpisse tempore Enos inuocari nomē Domini, quatenus tunc cœperunt homines inuocare Messiam, nam vnum ex nominibus Messiæ, est Nomen Dñi, vt ibi, Ecce Nomē Dñi venit de longinquo, Isai. 3. Et c. 62. Vtinam B dirumperes cœlos, & descēderes, &c. manifestares nomē tuum. i. Messiam tuum. Et certe conditiones & proprietates nominis quadrant quàm optimè Christo. Hugo Card. ex Petro Comestore super Gene. cap. 4. dicit, ideò Enos cœpisse inuocare nomen Dñi, quia aut inuenit verba deprecatoria ad inuocandum Deum, aut quia ad excitanda Dei memoriā, effigiauit Dñm, vt modò fit in Ecclesia. Ex hoc proximè accedimus ad alterū sensum, nā quoniā iste Enos religionis & pietatis ergò, effigiare cœpit Deum, cœperunt homines effigiebus abuti, & eas colere, & sic idola conficere, & venerari. Et tunc optimè co C hæret quod alij considerauere, vt ille locus vertí ex Hebræo sic possit: tunc profanatum est nome Dni, idest, tributū est nomen Dei idolis, quia tunc cœpit idolomania. Ita refert Lypom. in Catena Gen. 4. & Oleast. & Hōcala ibidē. Et congruit magnoperè hęc interpretatio, eò quòd à tēporibus huius Enos potiùs cœperunt homines Deū verū deserere, & offēdere q̃ colere, quā ob causam sequutū statum est diluuiū. Hoc obseruabat Valentin. sup. Psal. 144. Nā præter domū, & familiā Noe nullus legitur vsq; ad tēpora Abrahami coluisse Deum, quamuis, vt deducit

Vnum ex nominibus Christi, est, Nomen Dñi.
Isai. 3. & 62.

Aug.lib.16.de Ciuit.c.12.toto mundi decursu fuere homines fideles & iusti, in quibus ciuitas Dei conseruaretur, &c. Et quidem quod tetigit Genebrardus, lib.1. Chrono. circa annum mundi.235. ambas tam ex diametro pugnantes sententias, eatenus conciliari possumus, quatenus dicamus, hæc duo temporibus Enos simul cœpisse, nempe maiorem & augustiorem cultum Dei apud fideles, & profaniorem idololatriam apud perfidos, & profligatos homines. Aliter etiam conciliari hæ tam toto cœlo diuersę sentētię possunt, cū D.Chryso.in quadam homi. super Psal.49.& Eusebio Emisseno, quem refert Lypom.in Catena, si legamus, vt legit Chrys. Hic cœpit vocari nomine Domini. Fuit nanque Enos iudex & princeps inter suos, quam ob causam nomine diuino illū honorare constituerunt. Inde idololatria facilè habere potuit ortū. Nā nomē Dei tetragrammaton Deo derogare, & creaturis arrogare cœperunt homines. Nā & Iudic.c.17. nomen ipsum Iehoua idolis tribuitur. Imò & Ioui: nā Iouem & Iehouan idē putabant, vt obseruant Aug. Eug. & Geneb. vt infrà repetendum mihi est. Igitur negari nulla ratione potest, quòd temporibus Abrahami iam olim cultus latriæ deferri idolis cœptum sit. Ac proinde ex hac parte nihil omnino prohibet quin Abraham ea coluerit.

Tempore Enos cœpit cultus Dei & etiā idololatriam.

Iud.17.

III.

Explicatur opposita pars, quòd Abrahā nō fuerit idololatra.

2.Esd.9.

Iud.5.

Oppositā nihilominus partē, ceu innitentē expressioribus scripturę testimonijs, ac certioribus cōiecturis, sunt multi qui teneant, Abrahamū ab idololatriæ crimine penitus vindicantes. Initio, locus.2. Esd.c.9. hoc innuit nam sic habet: Tu Dñe Deus, qui elegisti Abrahā & eduxisti eum de igne Chaldæorum, & inuenisti cor eius fidele coram te. Et Iud.5. de Hebraico populo dicitur, Populus iste noluit sequi Deos patrum suorum, qui erat in terra Chaldęorū: deserentes itaq; cæremonias patrum suorum,

A rum, vnum Deum cœli coluerunt, qui & præcepit eis vt exirent inde. Et demùm multa sunt huius generis loca, quæ ab idololatria indemnem seruant Abrahamum.

Genes. 11. locus celebris.

Sed præ alijs illustris est locus, qui habetur Genes. 11. vbi dicitur, Thare eduxisse Abrahā & Loth de Vr Chaldæorū, in quo mortuus est Arā frater Abrahami. Hic locus ansam dedit multis cōtētionibus. D. Hiero. in quæst. Hebraicis, & Glos. Ordi. super Gene. 11. & omnes fere præ allegati doctores referūt, nihil esse aliud eductū esse Abrahā de Vr Chaldæorū, nisi de igne Chaldæorum: nā vox, Vr, non significat ibi locū aliquē, sed ignē. Tradunt autē B Hebræi (verba sunt Hieronymi) Abrahā in ignē missum esse, quia ignē adorare noluerit, quē Chaldæi colunt, & Dei auxilio liberatū de idololatriæ igne profugisse. Rursus vt Lyra ibi Gene. 11. & Abul. q. 20. refert, Thare cū esset idololatra, accusauit Abrahā filiū suū, apud Nemrod, eò quòd nolebat igne colere, sicut faciebant Chaldæi ex præcepto Nemrod. Propter quod Abrahā proiectus est in ignē. Aram aūt frater eius assistes, dicebat in corde suo, Si vicerit Abrahā illęsus ab igne, sequar eius fidē: sin aūt, colā ignē sicut alij. Cū igitur Abraha virtute Dei seruaretur ab igne, & quæreretur ab Aram de eius cultu, respon C dit, se velle sequi Abrahā. Tunc proiectus est in ignē, & ibi mortuus est, quoniam, non fuit tantæ fidei sicut Abraham. Hæc Lyra. Paulus Burgensis in Additione prima Genes. 11. hoc non solùm refert, sed & probat, & ex Rabbi Moyse refert, haberi in quodam libro vetustissimo, quòd quidam vir nomine Abraham disceptabat publicè cum idolorum cultoribus, asserens, quòd non erat ignis colendus vt Deus: & quòd Rex timens ne populum auerteret ab illa cultura, incarcerauit eum. Fauet ille locus. 2. Esdræ. 9. Tu Deus, qui eduxisti Abraham

Traditio Hebræorū quòd Abraham in ignē proiectus est, &c.

de igne Chaldęorum,&c. Et ex loco illo Gene. 11. (ait Ca A iet. sup. Gene. c. 12.) hauriri potest coniectura ꝙ Abrahã potiùs mouerit patrem suum Thare ad migrandum ex Chaldæa, quàm Thare Abrahamum filium.

Chaldæi ignem ut Deũ colebant.

Et quidem quòd Chaldęi ignem adorarent, certissimũ est: nam & ipsum veluti Deum colebant omnes ferè nationes. D. Aug. 8. de Ciui. c. 5. & Tul. 2. de Natura Deorũ, etiam Stoicos, referunt, existimasse, ignem esse sapientem & viuentem, & mundi conditorem & Deum. Multa de his apud Cœliũ Rhodig. lib. 8. lect. Antiq. c. 36. vbi & obseruat solum esse hominẽ inter cætera animalia, qui igne vtitur. Cætera nõ vtuntur igne, sed terra, aere, aqua: cuius B causam ibi tradit. Sed & Abul. sup. Gene. 11. q. 35. in fin. refert, Chaldæos nõ solũ ignẽ veneratos, sed & conatos inducere alias gentes ad eius cultũ: & hac de causa igne suo alia idola cõburebant. Memorat, AEgyptios aquã solitos adorare, eò quòd præ cæteris regionibus vberiùs irrigatur AEgyptus. Hi in capite magni idoli Beli vas fictile, loco coronæ posuerũt, & per occultos meatus aqua veniebat, inferioribus foraminibus cera obduratis. Venerũt Chaldæi & apposuerunt ignẽ Deũ suũ, vt virtute sua Belũ cõ bureret & in cineres redigeret. Sed calore ignis liquefacta cera, aqua defluxit, & ignem extinxit, & præualuerũt ido C la AEgypti. Et quidem quãtumuis Abul. q. 20. super Gene. 11. & Lyra, Lypomanus, & Honcala ibi, irrideant prædictas Hebræorum traditiones, dicentes, Vr Chaldæorũ nullatenùs esse ignem, sed locum quendam Chaldęæ, vnde extraxerit Deus Abrahamum, quod & dicit Ferus ibidem & etiam Caiet. super. 2. Esdræ. c. 9. dicens, rem esse apocrypham quòd Vr significet in illis locis ignem: tamen his omnibus posthabitis, mihi verius apparet, ꝙ Burgen. & Geneb. & permulti alij probãt, Abrahamu de igne

Vr Chaldæorũ an sit ignis, an certus Chaldeæ locus.

A ne quē illi colebant, non sine magno Dei miraculo, fuisse liberatum. Quinimò & D. Hiero. illam Hebræorum traditionem probat, dicens: Vera igitur est illa Hebræorū traditio, quòd Abraham Babylonio vallatus incendio, quia illud adorare nolebat, Dei sit auxilio liberatus. Vnde miror præallegatos Modernos, quòd ita ceu fabulosum figmentum hoc reijciant, cum Diuus Hieronymus hoc tam apertè probet. Et Aug. 16. de ciuit. c. 15. de igne etiam Chaldæorum dicit liberatum esse Abrahamum & idē tradit. q. 25. super Genes. tom. 4. Et sanè nisi hoc ita esset, non tam sæpe & veluti magnum beneficium in scriptu-B ra commendaretur, quòd Deus eduxisset Abrahamum de Vr Chaldæorum. Ex hoc itaque loco luculenter apparet, Abrahamum auersatum fuisse idolorum cultum.

Quòd ab initio mundi usque nunc. nunquam est interrupta series Ecclesiæ, & fidelium.

Præsto est & aliud argumētū, quia omninò ac firmiter cōstituendū est, ab initio mūdi ad finē verā Dei Ecclesiā nunquā interrūpendā aut vnquā fuisse interruptam: sed in vera fide ac religione perpetuò cōseruatā, & plantationē ciuitatis Dei nō defecisse. At si domum Thare ab idololatriæ crimine non liberemus, non ita facilè repe rire licet, in quibus seruata fuerit vera Dei Ecclesia. Nam quā uis, authore Gene. lic. 1. Chronographię, circa annū. 874. C Noe vixit vsq; ad. 58. ætatis Abraha, quo tēpore iam fidelem constituunt Abrahamum, illi qui eum idolatram aliquando fuisse ponunt: nihilominùs D. Aug. libr. 16. de Ciuit. c. 13. quanuis eum alij vt oppositæ sententiæ patronum allegent, nec immeritò: tamen satis innuit, domu Thare liberam fuisse à nefario idolorum cultu. Quod & Abulen. super Gene. 11. ex ipso Aug. & ex lib. Iudith. c. 5. tradit, cōtendens, nec Abrahamū, nec Thare vnqua idololatris annumerados esse. Et quod dicitur Iosue 24. quòd seruierūt Dijs alienis, intelligi debet cū Geneb. quòd cū

Iosu. 24.

eruti sunt de Vr Chaldæorum,iam incipiebant idoloma A niam complecti:ac proinde præuenti à Deo sunt, ne in eam ruerent. Exinde, authore eodem Genebrar.cœpit Abraham terram Chanaam,in quam migrauerat,replere sacellis & altaribus. Ædificauit duo altaria, Gene.12. &.13.vnum inter Hai & Bethel, alterum propè Sichem. Tertium,Gene.15.prope Hebron.Quartum,Gene.21.in Bersabee.Quintum,Gene.12.in monte Moria. Sic quòcunq transibat,omnia imbuebat religione. Hinc Mahometes tradidit,suæ Mechæ templum opus esse Abrahæ. Cōsecrauit cœmeterium, vxori,sibi,& posteritati propè Hebron,Genes.23. Demum ab hac idolorum superstitio B sa cultura immunem semper fuisse Abrahamum, tradūt Diony.Carth.ibi Iosue.24.& Abul.ibidem.q.6. & Caietan.ibidem. Quibus accedit quòd cum Abraham futurus esset omnium credentium pater, atque initium fidei nostræ, religionis felicissimus inceptor, non est simile veri, quòd immani ac nefando idololatriæ crimine vsquam detentus fuerit. Vt verò habeamus quid ad coniecturas illas initio traditas respondeamus,licet dicere cum Caiet.super Iosue.c.24. suppositum illius verbi,Seruierunt,nullatenus esse Abraham,sed alios progenitores Hebręorum. Aut cum Genebr.quòd iam se idolis dedere pa C rabant,nisi à Deo præuenti fuissent: nam hæreditariam suorum parentum idolomaniam suscepissent. Et hāc ob causam in magnis beneficijs poni potest, quòd eos Deus ab illo periculo insontes seruauerit:latriā ignis, quā vrgebat Nemrod,declinates. Quòd verò Thare fuerit fictor ac venditor idolorū, neq; est authenticū, neq; hoc quid quā præiudicat Abrahami pietati, & sanctitati. Ambas sententias postquàm, vt ingenij & tēporis angustia tulit, explicui, liberum lectoribus erit alterutram eligere.

Quòd Abraham totā terram Chanaā repleuit altaribus, & religione sacra.

QVAE-

A

QVAESTIO OCTAVA SCHOLASTICA.

An aliquid expendere, retinere, aut acquirere, religiosus sine licentia sui prælati valeat.

B

GRassari in Religionum castra execrandum proprietatis vitium sensim mollitur. Quod ne efficiat, opus esse video vt omnes, veluti signo dato, in aciem prodeuntes, infesta vitij tela propulsemus, & sanctę paupertatis vindices & assertores nos ipsos exhibentes, eam Conciliorū sacrorū & Canonū vallis cōmuniamus, & Doctorū authoritate ceu quodam antemurali firmemus. Hoc ego vt faciāt doctos & graues viros, quibus otij copia, & vis ingenij, & authoritatis pondus obtigerit, vehementer obtestor: nam mihi

C

horum omnium egeno, capita disputationis propositæ detegere & perstringere solùm licet.

I.

Quadruplex distinctio notāda.

BReuissimè tres sunt personarū religiosarū differentię in vnoquoq; regulariū conuentu, quos in quæstionē vocamus. Procuratores, Prælatos & promiscuè cæteros. Et omnes ęquè teneri ad votum paupertatis asserere nō cūctamur: quādoquidē omnes ęquè sunt religiosi. Quod ipsi, præsertim Procuratores & œconomi vix sibi persuadēt, nā contrà ita pro libito in omnes vsus expendunt, vt rerum conuentus Dominos se esse existimare videantur.

Dein

Deinde religiosorum bona,quo ad præsens attinet,in du A plici sunt differentia,nam quædam sunt in vsus totius cō munitatis deputata:quædam applicata sunt singulis fratribus,ea vt habeant penes se,aut penes aliquem alium Fratrem,in proprios ac priuatos vsus expendenda,de licentia prælati.Prętereà,licentiam hanc bifariam contingit haberi,aut expresśè,aut tacitè& interpretatiuè. Tandem triplex actionum genus destinatum in disputationem est à me:expendere,retinere,acquirere. De singulis iuxta inopiam temporis breuiter dilleram.

II.

Procuratores conuentuū sunt extra statū salutis, nisi &c.

PRima conclusio.Procuratores seu œconomi & quot quot alij bona conuentus administrant,si in alios vsus B quàm à superioribus deputata sunt,ea expendant,peccāt mortaliter, & sunt in statu condemnationis: ac proinde quandiù nō resipiscunt, à confessarijs absolui nec debēt, nec possunt.Hæc conclusio in moralibus est euidens.Eā haber D.Tho.22.q.32.ar.8.& Glossa in Clementina. 2.§. Sed & talis.de Vita & honestate clericorum ,Dominus Franciscus Sarmiento in.1.parte sui Defensorij, Monitorio.11.Ioannes Gerson,Alphabeto.34. Et patet,quia solū respectu eorum vsuum qui in bonum monasterij ordinātur,destinatam à superioribus habent rerum administrationem,ergo in cæteros vsus in quos facultas sibi concessa non est,non magis possunt expendere, quàm posśint C cæteri religiosi: at cæteri si de bonis communitatis quid quam attrectēt vt expendant,peccant mortaliter,vt omnes fatentur: ergo & illi.Est enim sciendum, quòd licèt omnia bona monasterij sint omnibus cōmunia,nō tamē ita vt singuli sint Domini aliquotarum partium:qualiter est fundus communis pluribus hæredibus æqualiter institutis, vel emptoribus æquale pretium conferentibus: sed sunt communia,ita vt singulis quod opus fuerit, aplice-

Quomodò bona monasterij sint monachorum.

A plicetur, ab eo qui habet authoritatem illa administrandi. Porrò si hanc authoritatem penes œconomos residere quis dixerit, attendat verba sacri Concilij Tridentini, sessione. 25. c. 2. vbi præcipitur, vt administratio bonorũ monasterij ad solos officiales eorundem ad nutum superiorum amouibiles, pertineat. Ex quibus apertè sequitur, quàm considerate ac diligenter intendere Procuratores debeant sui muneris executioni, & bonorum monasterij administrationi: nam quoties citra expressam Prælati licentiam, aut rationabiliter præsumptam, notabilem aliquem sumptum faciunt de bonis conuentus, peccant B mortaliter, & quandiu ad meliorem mentem non redeũt, vt firmiter statuant secùs acturos se deinceps, sunt in statu peccati mortalis, ac proinde absoluẽdi à confessarijs minimè sunt. Ex quo rursus fit, non solùm profanos vsus, sed & aliàs licitos, vt tunicam, chlamydem, calceos: aut quæuis alia vtensilia & supellectiles emere aut sibi aut alijs fratribus, sine licentia Prælati, esse sibi penitùs illicitos, & malos mortaliter.

Non potest procurator conuentus sibi, ut alteri religioso applicare tunica, calceos &c. inconsulto prælato.

SEcunda conclusio. Licèt Prælatus sit apud quem præcipuè cura & administratio bonorum conuentus tẽporalium, non minùs quàm spiritualium residet: non tamen potest ad libitum ea in quosuis vsus expendere. Pa- C tet. 1. pars ex. c nullam. 18. q. 2. & ex. c. edoceri. de Rescriptis. & ex Tridentino, sessione. 25. ca. 2. & ex Regula D. Aug. Probatur secunda pars, quia Prælatus non est Domi nus, sed administrator. & c. ex. c. Fraternitatem. de Donationibus: ergo tenetur in eos tantùm vsus ea distribuere, in quos destinata sunt. De quo Nauarr. super. c. Nullam. 18. q. 2. num. 6. Quod si in profanos vel inutiles vsus dispenset, non dubium quin peccet mortaliter. Per hoc tamen minimè tollitur, quin vbi consuetudo inoleuerit,

III. Prælati non possunt in quosuis usus expendere &c.

aa dona-

donare aliqua potest vt patet ex.c.cæterùm. de Donationibus. Quinimò vbi consuetudo exoleuerit & defecerit, donare etiam poterit rem modici valoris, vt habet Panormitanus in eodem.c.cæterùm.num.2. Certè tutor, licèt non sit Dominus, quia tamen administrator est bonorum pupilli, aliquid eorum donare potest, modo sit parui momenti, vt habetur in.l. cum plures. ff. de administratione tutorum. Sed quo ad Prælatos monasterij spectat, hoc limitat Panormi. num.4. dicens, hoc licere Prælatis dummodò subsit causa rationabilis, vt si monasterium ab aliquo suscepit obsequium, quod irremuneratum adhuc sit. &c. Quantum autem sit quod donare potest, Cordub. dicit, quòd vsq; ad quantitatem. 10. aureorum. Ita habet in tract. de casibus.q.54.dub. vlti. Verumtamen per consuetudinem, vel per peculiare statutum, iam hoc taxatum est in vnaquaque religione. Vide Syluest. verbo, Donatio.

III. *Cæteri religiosi etiã de bonis sibi deputatis non possunt in priuatos vsus &c.*

Tertia conclusio. Religiosus, etiam ex his quæ sibi deputata sunt ad proprios vsus, si sine licentia Prælati dispenset rem notabilis quantitatis, tam intrà quàm extrà monasterium, peccat mortaliter, & agit contra votum paupertatis. Ita D. Antoninus.3.p.titulo.16.§.11.colum.1.&.2. Syluester, verbo. Religio.6.q.7.particula.2. Nauarr. super.c.Non dicatis.12.q.1.num.44. & probatur, quia vsuarius nequit de rebus tantùm ad vsum proprium concessis, in alios vsus disponere, vt patet ex Institut. de vsu & habitatione. sed sic est quòd religiosus solùm est vsuarius eorum bonorum, quæ sibi destinata sunt, ergo non potest in omnem vsum ea expendere. Rectè Soto.4.de Iustitia.q.1.ar.1. colum.8. dicit, quòd sicut cum quis aliquos conuiuio excipit, non facit eos Dominos esculentorum & poculentorum, quibus mensa struitur,

A tur, quia nec illis facit copiam vt illa ad alios transmittāt, aut in proprias domos asportent, sed vt sedentes vescantur illis, ita monasterium facultatem facit monachis edē di, vestiendi &c. non tamen ea bona in alios vsus expendendi.

Verum est tamen quod precedens cōclusio limitatur ab Hostiesi in summa, Titulo de Pœnitentijs & remißionibus, & à Glossa, de Vita & honestate clericorum Ver. Conuertendum, qui dicunt licitum esse religioso peregrinanti vel existenti in studio extra claustra, facere eleemosynam moderatam, ex his quæ sibi in propriam sustē B tationem sunt asignata: quod etiam tenet Syluester verbo eleemosyna.q.5. Tabiena, num.8. Nauarro in c. Non dicatis. num. 40. Glossa ibi versic. posſidere. Alex. Alen. 4.p.q.33. memb. 4. ar.2. Addit Turrecremata in eodem. c. Non dicatis num. 6. ex Hugone super regulam D. Aug. quod religiosus existens extra claustra potest emere, vē dere &c. non tamen si intra claustrum extiterit etiam si illud quod vult expendere, ipse sibi subtraxerit de his quæ poterat honestè consumere.

Religiosi qui sunt in studijs extra claustrum. &c.

Ex quo vnum infero, quod magnopere considerandū est, & præ oculis semper habendum, non posse religio- C sum bona sibi à prælato deputata ad certos vsus, expendere in alios, in quos licentiam Prælati non habet. Vt si in nostra religione habeat frater aliquis certas pecunias in deposito, & postulet licentiam à Prælato ad emendos libros Theologiæ, si loco horum emat libros profanos, vt Amadises, Orlandos, &c. ad quos emēdos verosimiliter existimat facultatem sibi à Prælato non faciendam, peccat mortaliter, contra votum paupertatis.

Non potest religiosus qui licentiā petijt ad rē vnam emendam emere alteram.

V.

QVarta conclusio: Retinere aliquid notabile cum animo illud occultandi Prælato, cuiuscunq; generis il-

Retinere aliquid sine

licentia prælati est mortale. lud sit, apertè est peccatum mortale. Hæc est communis sententia ex.c.cum ad monasterium.de Statu monachorum, & ex Concilio Triden. sessione. 25. c. citat. Panormi.c.cum ad monasterium.num. 8. Ioann. Andre. & Archidi.D.Anton.supra.§.11.Syluest.Religio.6.q.7.Cordub.q.54.Gerson.1.p.Alphabeto.23. litera. m. vbi explicans illud quod dicit Aug.in Regula, Siquis rem sibi collatam celauerit, furti iudicio condemnetur; addit: Parum dixit, furti, imo certè & sacrilegij. Est verumtamen considerandum, quod duplici ratione potest religiosus rem aliquã suo occultare Prælato, primò, ne illa spolietur: secundo, ne fortè reprehendatur quia sine eius consensu suscepit. Nunc dicimus, qui rem occultat Prælato, quia iure & meritò sibi eam auferendam à Prælato existimat, peccat contra votum, & est proprietarius, ac proinde peccat mortaliter. Ita Turrecremata super.c.Non dicatis.art. 5.& patet ex dicto.c.cum ad monasterium. &.c. Monachi.de statu regularium, &.c.quando.de Officio ordinarij. Si verò ea intentione occultet, quia existimat nõ quidem se re illa expoliandum, sed solum reprehẽdendum, quia inconsulto prælato eam possidet, tunc sub distinctione respondendum est, vt statim patebit. Hinc certam licèt constituere regulam pro scrutinijs seu visitationibus cellarum: nam proculdubio si quando Prælatus visitat cellam religiosi, nempe ad inquirendum & perscrutandum, quid in cellis singuli habeant: si aliquis fratrum occultet, verbi gratia, profanas aliquas vestes, picturas, imagines, gemmas, libros: quæ omnia, iuxta ipsius fratris cõditionem & dignitatem, Prælatus ægre & molestè laturus est vt habeat, & ea ab illo sublaturus creditur, minimè dubium est quin talis occultans peccet mortaliter, nisi materia sit parua ac modica. De quo statim.

Peccat frater qui occultat aliquid suo prælato.

Quin-

A QVinta conclusio: Recipere vel acquirere ab alijs aliquid notabile sine superioris licentia, peccatum mortale est religioso. Ita Nauarro in. c. Non dicatis. nu. 16. & patet ex. c. Cum ad monasterium. vbi dicitur, si quid piam fuerit religioso specialiter destinatum, non præsumat illud accipere: sed Abbati, vel Priori assignetur, &c. & Concil. Trident. Ses. 25. c. 3. postquam decreuit, vt nulli regulari liceat aliquid vt proprium possidere, additur, Sed statim ea superiori tradantur, conuentuiq; incorporentur. Quod etiam statuitur in. l. 14. titulo. 7. partita. 1. Quod si quis arguat. Hæc bona suscepta à religioso sine licen-

VI. Recipere ab alijs nō potest religiosus, &c.

B tia Prælati, potiùs esse reddenda ei qui illa tradiderat, quia cum ille religiosus non sit capax suscipiendi, non videtur ille alter à se dominium abdicasse. Respondetur, quòd si traditio seu donatio fuit absolutè facta, tūc res donata tradenda & incorporanda est monasterio: quia omne quod acquirit regularis monasterio acquirit. 18. q. 1. c. vnic. & docet Panor. in. d. c. cum ad monasterium, nu. 2. nam similiter quod seruus acquirit, Domino suo acquirit. l. placet. ff. de acquirenda hæreditate. Sed, vt habet Innocent. cap. olim. 2. de Priuilegijs, omnia iura loquentia de seruis quo ad acquisitionem rei pecuniariæ, locum habent in re-

Dubium.

Solutio.

C ligiosis: vt etiam tradit Nauarr. c. Non dicatis. num. 62. ex Innocent. Baldo, & alijs, ergo. Si tamen donatio non fuit facta absolutè regulari, sed sub conditione vt ille possideat independenter à Prælato, non intendens aliter eam à se abdicare: tunc res donata ei qui donauit, restitui debet. Quod colligitur ex his quæ notat Panor. suprà, & Sylu. Religio. 6. q. 7. particula. 2.

SEd qualis debeat esse facultas à Prælatis facta, ad hoc vt religiosus retinere, aut expendere bona, quorum vsum habet, licitè possit, merito vertitur in dubium.

VII. Non potest prelatus dare licentiam

subdito ut expendat in quoscunque usus.

Primùm omnium hoc certum statuamus. A

Sexta conclusio: Non potest Prælatus concedere licentiam subdito, vt in quosuis vsus illa aut alia quæcunq; bona posit expendere. Ita habet Nauarr. c. non dicatis. nu. 53. vbi & allegat Cardin. Alexand. dicentem, non solùm peccare Prælatum, talem licentiam concedendo, sed & subditum ea vtendo. Idem habet Syluester supra. §. 7. Et certè eadem ratione copiam subdito facere nequit, vt penes se retineat aut in cubili suo habeat plurima ac pretiosa bona, quæ neq; necessaria sunt, neq; statum religiosorum decentia. Quod oculatißimè dispicere Prælati debent, attentis circunstantijs personarum, consuetudinis, B temporis & loci. Et addit Nauarro, nu. 55. Corollario. 12. etiam Prælatum & capitulum simul non posse facere religioso facultatem huiusmodi: vt, verbi gratia, expendat pecunias in ludos, luxus, & similia. Et quantumuis det, nō ideo subditus excusatur à peccato mortali si in notabili quātitate vtatur prædicta licentia. Est etiā summoperè considerandum, dupliciter posse Prẹlatū hanc licentiā dare subdito, aut expressè, aut tacitè.

VIII. *Duplex licētia, expressa uel tacita.*

QVo posito sit septima conclusio: Minimè dubiū est quin alterutro modo concedat Prẹlatus licentiam, aut expressè, aut tacitè, subditus potest ea bona expendere, retinere, acquirere, &c. Verū distinctione hic opus est: C nam tacita licentia seu taciturnitas Prælati, dupliciter contingere potest. 1. cum videns subditum retinere seu expēdere aut recipere aliquid, non prohibet: quæ dici potest taciturnitas permißiua. Et tunc Turrec. in dict. cap. Non dicatis, artic. 8. & Alexand. negant, hanc tacitam licentiam sufficere. Altera est taciturnitas cū cōsensu approbatiuo, quæ nō est pura permißio, sed permißio approbatoria, iuxta Glossam in. c. Deniq;. 4. d. & hanc Nauar. supra

c. 54.

A c.54. dicit omnino sufficere, & ita prorsus dicendum est.

Præterea sciendum est, non esse regulam vndequaque certam, quam tradit Gerson. 2. part. Alphabeto. 34. quòd tunc dicitur subditus facere aliquid sine licentia, quando probabiliter credit, quòd si Prælatus sciret se hoc facere, ægrè ferret. Hæc, inquàm, non semper est vera, potest enim contingere, vt displicentia illa Prælati non tàm pro ueniat ex re accepta aut expensa vel retenta, quàm ex modo clandestino eam retinendi, aut expendendi, &c. Præclarè distinxit Caiet. in Summa, verbo, Furtum. dupliciter posse esse, inuitũ Dñm alicuius rei à quo res surri-

Prælatus præsumitur dare licentiã quantũ ad rẽ non quantũ ad modum.

B pitur, vel quantum ad ipsam rem quæ sibi accipitur, vel solùm quantum ad modum, quia scilicèt, sibi displicet quod taliter accipiatur. Per quod, ait Caiet. multæ acceptiones domesticæ filiorum & monachorum possunt excusari à mortali, dum prę verecundia, aut alio respectu accipiunt rem aliquam, inconsultus maioribus & inuitis, non quo ad rem acceptam, sed quoad modum accipiendi. Quod doctè tractat Nauarr. supra num. 52.

IX.

Quæ licẽtia requiratur ad hoc ut nõ peccet subditus, &c.

Octaua conclusio: Non videtur sufficere huiusmodi licentia ad hoc vt subditus excusetur omninò à peccato, sed necessum est vt probabiliter credat, quod supe-

C rior non solùm rem acceptam, sed etiam modum accipiẽdi habebit gratum. Nam si credat quod modus ille accipiendi sine licentia, displicebit Prælato, omnino peccatũ est in subdito, illo modo rem accipere. Verum est tamen quòd hoc peccatũ non erit furtũ, nec iniustitia, nec inducet obligationẽ aliquã ad restituendum, cũ nõ proueniat ex parte rei acceptæ, distractæ, aut retentæ, sed ex modo, vt dictũ est. Ita Naua. in. d. c. Nõ dicatis. 12. q. 1. nu. 52. vbi sic loquitur: Per hæc respondi pridem cuidam monachę, nõ fuisse obligatã ad reddenda Abbatissę quędã munera

à quo-

à quodam viro accepta, quorum accipiendorũ licentiam iustè & libenter concessisset Abbatissa, si eam petijsset ab ea. Arg. l. Inter omnes. §. Rectè. ff. de furtis. quatenùs habet, non committere furtum eum qui clam capit alienum, quod scitum Domino placeret. Et quod, vt in Manuali. c. 17. num. 29. dixi, accipiens alienum clam Domino, qui libenter daret illud à se petitum, non tenetur restituere illud. Imò quòd non peccauit, si probabiliter credebat, quòd non displicuisset Abbatissæ acceptio illa clandestina: secùs si credebat, quòd displicuisset, quanuis licẽtiam petitam non denegasset. Arg. l. Qui vas. §. Vetare. ff. eodem titulo, vt sentit Glossa in. d. §. Rectè. Peccat enim, saltem venialiter, qui clam contra voluntatem Domini accipit, eò quòd capit modo ingrato ei: sed non mortaliter, eò quòd placeat ei vt eam habeat, licèt modus habendi displiceat. Ita habet Nauarr. nume. 52. ex Caiet. verbo, Furtum, & in. 22. q. 66. art. 5. Quòd communiter Doctores approbant. Quæ si vera sunt, peruia & aperta multa iam erunt, in quibus multos passim videas cespitare.

X.

Non peccat mortaliter subditus licet sine licentia retineat, expendat, &c. dummodo. &c.

VNde fit nona concl. Non peccat mortaliter monachus, qui rem etiam mediocris valoris suscipit ab extraneis, aut tradit alteri fratri, aut commutat cum alio, siue domestico, siue extraneo: cum per actiones huiusmodi non præiudicetur in aliquo monasterium, & compertum habeat, si à Prælato facultatem postulasset ad eas actiones, sibi minimè denegandam. Quod totum si verum esse debet, omnino intelligendum est cum triplici limitatione. Prima est, quòd subditus promptum & expositum habeat animum non occultandi, sed potiùs resignandi in manus Prelati talia bona accepta, retenta, permutata, &c. quoties Prælatus exegerit, aut quoties fecerit cellarum ac cubiculorum scrutinium. Secunda, quòd per

Præ-

A Prælatum, aut per constitutiones talis religionis non sit in virtute obedientiæ, aut cum simili rigore interdicta talis acceptio, retentio, aut permutatio, &c. Tertia, quòd exploratum & compertum habeat subditus, consentire saltem interpretatiuè Prælatum in eas res: ita vt si ab ipso peteretur licentia, eam expressè daret, quanuis, vt diximus, modus clandestinè faciendi sibi displiceat.

X I. *Quæ dicatur notabilis quãtitas in nostro proposito.*

POstremò, quę dicatur notabilis quãtitas ad hoc vt peccet mortaliter subditus retinẽdo aut expẽdẽdo sine licẽtia Prælati, explicãdũ mihi restat. D. Ant. 3. p. tit. 16. c. 1. §. 11. dicit, quòd etiam paruã quantitatem, quã non est paratus subditus in manibus Prælati resignare, ad requisitio B nem ipsius Prælati, est mortale peccatum recipere, vel retinere, &c. Gerson suprà, Alphabeto. 34. litera. S. dub. 3. dicit, quòd etiam cultellum aut filum, aut acum, sine licẽtia generali, vel speciali dans, vel accipiens peccat mortaliter. Hoc tamen rigidum est, & plane falsum: nam materiæ paruitas in quocunq; genere excusat à mortali. Corduba in Tractatu de Casibus. q. 109. puncto. 2. ex Nauar. in Commẽ. de Furto, in Repet. c. fin. 14. q. 6. nu. 11. & 12. quantitatem vnius argentei dicit esse notabilem, ad hoc vt qui illam furatur peccet mortaliter. Couar. lib. 1. Vari. C Resol. c. 3. nu. 12. dicit, surreptionem vnius gallinæ esse furtum mortale: qua ratione Iustinianus Instit. de Rerum diuisione. §. Gallinarum. dat actionem furti contra furem gallinam surripientem. Et sic apparet quòd hæc sit notabilis quantitas, in nostro proposito.

X I I. *Duos argenteos potest expendere monachus etiã renuente prælato, &c.*

NIhilominus, saluo meliori iudicio, sit vltima conclus. Non videtur mihi peccare mortaliter qui quantitate duorum argenteorum recipit, aut expendit, cõsumit, &c. inconsulto Prælato: imò etiam palam dicente Prælato, ne eos expendat. Ratio est, quia quantúmuis neget licen-

 tiam,

tiam,& palàm dicat,ne id fiat, adhuc subditus in re tam A
paruæ quantitatis censetur operari cum licentia rationabi
liter præsumpta. Nam licèt Prælatus eam neget, non tamen rationabiliter, sed prorsus irrationabiliter negat. Lõgè enim irrationabile ac durum videtur, quòd Prælatus habere velit religiosum tanquam seruum & vile mancipium, cum aliter omnino se res habeat. Certè si maritus nullo modo permitteret, imò omnino prohiberet vxori, facere eleemosynas, etiam paruas, non peccaret illa contrà faciendo in parua quantitate. Quia cum maritus rationabiliter debeat talem licentiam vxori concedere, si eam negat, irrationabiliter negat: ac proinde nihil curandum B
est de eius negatione & nolitione, quæ est communis Theologorum sententia, cum de eleemosyna disputant. Ita in proposito. Quod tamen cum hoc grano salis condiendum est, quòd, scilicet, Prælatus oppositum non strictè & expressè præcipiat. Nam si, verbi gratia, in virtute obedientiæ præciperet subdito, ne talẽ duorũ argenteorũ sumptũ faceret, mortaliter peccaret subditus nõ parẽdo. Et quidẽ cũ multa alia de hac vtilissima materia dici possent, ego ea tantùm, quæ pro quotidianis religiosorũ scrupulis necessaria esse videbantur, enucleanda delegi: hoc, vt arbitror, feci: facturus adhuc magis enucleatè ac sigillatim, si inimica nox non tantoperè nos premeret. Proinde C
antequam diem clauso componat vesper olympo, properare me, ne dicam volare, seu præteruolare eas, quæ residuæ sunt, quæstiones, plurimùm expedit.

QVAE-

A

QVAESTIO OCTAVA POSITIVA.

Qualis fuerit ludus ille, seu persecutio Ismaelis erga puerum Isaacum, Genes. 21. & ad Galat. cap. 4.

I.
I. Expositio, quod ludere significet idolatrare.

B DE ludo illo Ismaelis erga puerum Isaacum non vno, sed multiplici modo Doctores loquuntur. Communior interpretatio ea est, vt per ludum intelligamus idololatriam: ac proinde eatenùs dicatur Ismael cum puero Isaaco ludere, quatenùs eum in idolorum cultum perducere conabatur. Producunt statim locum illum Exodi: Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Cum tamen ad nihil aliud, quàm ad colendum idolum surrexerint. Cum autem Paulus ad Ga-

Exod. 32. Gal. 4.

C lat. 4. dicit, Ismael persecutum fuisse Isaac, hoc ipsum intelligit: nam nulla dirior ac atrocior persecutio excogitari potest, quàm si eum pertraheret in idololatriam. Alij alia procedunt via.

Ludere, in scriptura multa significat.

Verùm, vt vel vnam aut alteram ego quæstionem paucis absoluam, breuissimè dico, recurrendum nobis esse ad Hebraicos fontes, & inde hauriendam perfectam significationem vocis Hebraicæ, quæ per verbum ludendi traducta est à vulgato interprete. Oleaster in Gen. cap. 21. dicit vocem, quæ ibi habetur, significare propriè ludere

1. Illudere.

ludere,illudere,irridere,&c.Idem habent Burg. Eugub. Oleaster,de quo multa statim.Interim Nicolaus Lyran. ibi dicit,vocem Hebræam,Mezahec à radice Zahac,quę ibi habetur,ad quatuor æquiuocam esse,scilicèt,ad idolatrare,coire,occidere iocari.De primo liquet ex illo loco Exod.32.surrexerunt ludere,idest,idolū colere.De secundo,quòd,scilicèt,illud verbum significet coire, patet ex Gene.c.26.vbi vidit Amalech per fenestram Isaacum ludentē seu iocantem cū Rebecca vxore sua,idest, coeuntem,vt etiam obseruauit Caie.ibi super Gen.26.& liquet ex eo quòd Amalech eo viso,accersito Isaac, dixit ad eū, Perspicuū est,quòd vxor tua sit:nimirùm quia cum illa coieris.Quod & ita intellexit Honcala. Quamuis hūc sensum,vt ex Rabbinorum penu depromptum, reijciat Lypomanus in Catena ibi Gene. 26. Tertiò illa eadem vox Hebraica significat occidere,vt.2.Reg.2. Surgant pueri, & ludant,idest,interficiant se coram nobis.Quod & re ipsa statim effecerunt,vt ibi patet. Quartò significat iocari, ludere,vt vulgò in scriptura.

2. Idolatrare Exod.32.

3. Coire. Gene.26.

4. Occidere. 2.Reg.2.

5. Iocari.

II. Ismael & Isaac quot erāt annorum cū ludebant.

Nunc supponēdū est Ismaelē,vt Caie.ibi Gen.21.supputat,tēpore ludi huius.18.annor.ætatē habuisse seu 20.vt vult Abul.Puer aūt Isaacus vix ad.6.annor.ætatem peruenerat: nā quando Isaacus natus est iam Ismael. 14. erat annorū,& transierat trienniū lactationis Isaac,vt Caiet.dicit.Quibus addit Abul.non esse verosimile,quòd Ismael iam adultus cū paruulo.3.annor.luderet. Esset ergo Isaac quasi.6.aut.7.annor.& Ismael quasi.20. Rursus sciēdū est,ante natiuitatē Isaac,Ismaelē,qui vnigenitus erat Abrahæ,multa indulgentia & charitate ab illò curari, & magno in pretio & æstimatione haberi:At nato Isaac cœpit Ismael ab ipso haberi contēptui,& nō solito gaudere fauore:Et indiesampliùs cura paterna ac dilectione crescēte er-

A te erga Isaacũ, decrescebat solicitudo & amor Abrahami erga Ismaelẽ. Hinc Ismael certior fieri cœpit, se ad paternę hęreditatis primogeniturã minimè vocandũ esse, sed Isaacum potius sibi præferendum. Accedebant probra, quibus Sarrha passim in Ismaelem inuehebatur, quòd velut nothus esset, & ancillæ filius, non proprius. Quod grauissimè ac molestissimè ferre Ismaelem necessum erat. His ergo de causis in mentem illi sæpenumerò hæc subibat cogitatio, rem opportunam, & sibi vtilissimam facturum, si Isaacum occideret: vt eo occiso, & sic de medio sublato, solitis ipse fauoribus paternis potiretur.

Vnde motus sit Ismael ad occidendum Isaac.

B Accedebat insuper multa commoditas, & opportunitas ipsum vt occideret, & sic voti euaderet compos: nam vt habet scriptura, Ismael cũ adolesceret, factus est iuuenis sagittarius. Sagitta autem eum transfigere & occidere perfacile sibi erat.

Ergo vt concludam, quanuis mihi maximoperè probetur, quod Ismael lũdebat cum Isaac, idest, ei illudebat, & similiter eum ad idolomaniam inclinare satagebat. & forsan etiam ipsius paruuli infantia & innocentia abuti volebat, nefarium Sodomorum scelus cum ipso contendens perficere: nam totum hoc significat vox Hebræa, ludere: tamen ob prædictas coniecturas quæ non

Quod Ismael volebat coire cũ Isaac.

C sunt, vt arbitror, fallaces, & inanes, existimo potiùs eum occidere voluisse. Et tunc quadrantior esse videtur interpretatio Pauli Galat. 4. quòd Ismael persequebatur Isaacum, idest, necem ei ac interitum afferre parabat. Scio Abul. loco citato, has illius Hebraici verbi multiplices expositiones quas ex Lyrano retulerat, reprehendere, & confutare. Sed eius rationes statim expendemus. Interim inceptum persequamur.

Persuaderi ergo amplius potest, quòd Ismael potiùs

Ismael occi-

dir e parabat Isaacum. occidere parabat Isaacũ, quàm cum illo coire, aut eum ad idolorum cultũ ciere, eò quòd vt adnotauit ibi Caiet. nõ dicitur in illo loco, quòd Ismael ludebat cũ Isaac, sed quòd faciebat ludere cum illo. Est namque illud verbũ Hebraicè tertiæ coniugationis, quod significat facere vt alij faciant. Ergo Ismael faciebat alios pueros simul ludere cum Isaac, vt tumultus ludi, & multorum ludentium strepitus occultaret machinationem Ismaelis. Multis enim colludentibus cum gladijs & sagittis, facilius posset ipse puerum adoriri & interficere. Adhiberi potest & alia ratio odij vehementissimi, quo Ismael prosequebatur Isaacum, & eum vellet occidere: quia paulò ante viderat in die ablactationis Isaac, fecisse Abrahamum grande conuiuium, ac festum solenne. Et hæc causa ferè redditur in textu, ob quam Ismael ludebat cum Isaac: idest, eum parabat occidere. Nam dicitur: Fecit Abraham grãde conuiuium in die ablactationis Isaac, cumque vidisset Sarra Ismaelem ludentem cum illo, idest, insidiantem & interitum machinãtem &c. Seu (vt habet Acacius, quem Lypom. refert, in Catena) pugnantem & persequentem, vt ibi, surgant pueri, & ludant. Et dicit Hist. schol. c. 56. quod dum simul luderent, Ismael lædebat Isaacum. Quòd fauere videtur huic interpretationi.

Gene. 21.

A B C

III. *Vera interpretatio vocis, Ludere, contra Lyr.*

Veruntamen totũ hoc irridetur à Doctoribus, nempe à Paulo Burg. à Lypom. à Caiet. ab Eugub. ab Oleastro, à Vatablo, ab Abulen. diligentissimis scriptoribus. Qui omnes vnà inuehuntur in Lyranum, quòd tot assignet significationes illi verbo quod ibi ponitur, Mezahec pro ludentem. Nam verbum Zahac, vnde deducitur Mezahec, propriè ac verè solum significat ludere, vt Abulensis ac Burgensis diligenter obseruant: vnde nunquam ponitur in scriptura pro coire, occidere, idolatrare,

A sed solũ pro ludere. Et quanuis per metaphorã aliquando extendatur illa vox, Mezahec, apud Hebręos, ad significanda quædam alia, quæ cum ludo habent propinquitatem, non ideò fit quòd sit æquiuoca & quod propriè significat aliud quam ludere. Vnde in illo loco Genes.26. cum Amalech vidit per fenestram Isaac, ludentem seu iocantem cum Rebecca, non intelligitur de ludo coitus, sed de quibusdam præludijs quæ inter coniuges præcedere solent coitum. Rursus licet. 2. Reg. 2. dicatur, Surgant pueri, & ludant: & statim surrexerint vt se ipsos interficerẽt: non ideò fit quòd ludere significet occidere, sed significat ludos plerosque, vt gladiatorios, & torneamenta &c. quibus interdum adiungi solet mors: sicut tunc adiuncta est ludo illi. Rursus Exo. 32. surrexerunt ludere, ibi, ludere, non aliud significat propriè, nisi ludum illũ, quo canebãt, & vociferabantur in reuerentiã idoli &c. Et ita, ait Abul. tollitur æquiuocatio vocabuli Hebraici Zahac, & Mezahec, nam solum significat, ludere: ac proinde illa vox Hebraica semper quàm optimè per Latinum, ludere, versa est à vulgato. Ita etiam Burg. Oleast. & etiam Eugub. qui cõtumeliose hac in parte loquitur contra Lyranum.

Contra Lyr. quòd vox ludere nunquã ponitur nisi pro ludere. Gene. 26.

2. Reg. 2.

B

Exod. 32.

C Sed quidquid sit de vocabuli Hebraici ęquiuocatione, at videor mihi videre, has calumnias aduersus Lyranum, præfatis interpretationibus non officere. Nam admittere possumus, vocem illã semper optimè verti per ludere. Nihilominus iuxta antecedentia & consequentia eiusmodi ludum aliquando ordinari ad Venerem, & ita significare rem Veneream, vt infrà Genes. 26. & forte etiam in hoc loco. Nam Glos. Interlin. dicit, quòd ludere Ismaelẽ cum Isaac, nihil erat aliud quàm docere illum esse lascinum & lubricum sicut ipse erat. vnde Va-

IIII. Defenditur Lyranus ab aduersarijs.

tab.

ta b. pro, ludentem, vertit, lasciuientem. Rursus aliquando ludus ordinatur ad necem vt cum gladiatores colludentes, & agitantes tauros, & exercentes equos, & torneamentis ludentes exponunt se mortis periculo, vt 2. Reg. 2. Et sic hoc loco talis generis ludū poterat Ismael exercere cum puero, vt illo niteretur eum necare. Deinde ludus ad idolorum cultum ordinari potest, nam in honorem Deorum gentilium innumera ludorum genera instituta erant, vt q. seq. tractabimus. Et sic verum haberi potest quòd alij communiter cum Hist. schol. super Genes. c. 56. tradunt, Ismaelem ludentem cum Isaac, fecisse ei imagines quasdam idolorum luteas vt eas adoraret. Tandem ludere interdum ad illudendum & deridendum alique ordinatur. Et in hunc modum verè potuit Burg. & Vatab. in scholio huius loci dicere ludum hunc Ismaelis esse irrisionem quandam qua deridebat Isaacum, vt ibi videre licet. Cùm ergo vocabulum Latinū, Ludere, & Hebraicum Zahac, vel, Mezahec, expositum sit ad omnia hæc ludorum genera, licitum nobis esse debet eligere quæ textui quadrantior videtur. Quā ego probabiliter existimo esse eam quam adduximus, quòd scilicèt, vellet eum occidere. Quanuis quòd vellet cum eo coire, seu potiùs quod eum in Venerem pertrahere vellet aut in idololatriam, nō careat multa probabilitate. Et adhuc probabilius sit quod illudebat ei & irridebat, vt quam optimè tractatum videre licet in ipso Burg. & etiā in Diony. Carth. ibid. Gene. 21. Quod verò in textu Hebraico ibi, non sit vox Isaac, sed aliæ pro alijs positæ sint, nihil officit veritati translationis, idest, eius integritati, sententiæ, & intelligentiæ, vt notant Lypom. & Eugubinus, & Oleast.

QVAE-

A

QVAESTIO NONA SCHOLASTICA.

Vtrùm comœdiæ, cæterique ludi scenici licite fœminarum ministerio apud Christianos gerantur.

B

ID de me vellē verè dici posset, quod Lactantius de D. Cypriano verissimè dixit, Discerni facilè non posse, vtrùm ne Cyprianus ornatior in eloquēdo, an potentior in persuadendo, an facilior in explicando fuisset. Ego nanq; , qui nec dictionis eloquentiam, nec argumentandi subtilitatem, nec acerbitatem ad reuincendum, nec vllum authoritatis pōdus ad suadendum habeo, quo pacto argumentum hoc de comœdijs, quod illas omneis conditiones in dicente requirit, tractare debeam, prorsus ignoro. Quia tamen pē

Lib. 5. c. 1. diui. inst.

C

sum ego meum ac munus absoluere hodie debeo, & à Doctissimo proponente in hanc disputationem vocor, quandiù alter præsto non est, qui me dicendi onere, & vos molestia audiendi mei, sua in dicēdo suauitate leuet, ego dicam, vos, precor, auscultetis.

I.

Scenæ quid sint.

QVid scena, quid comœdia, quid tragœdia &c. sint, initio dicamus. Scenæ primū erant tabernacula ex frondibus inumbrationis causa composita. Fuere primū in Syluis & montibus. Virgil. 1. AEneid.

Tum sylvis scena coruscis, A
Desuper horrentique atrũ nemus imminet vmbra.

Scenophegia apud Hebræos.

Hinc ſcenophegia, apud Hebræos,dicebantur feſta illa, quibus Hebræi ruri conueniẽtes, in vmbroſis tabernaculis memoriam renouabant eius temporis,quod ruri in tabernaculis tranſegerant.In his ſcenis olim iuuenes Athenienſes,cum adhuc ruri in pagis & vicis agerent,recreandi animi cauſa,nonnunquam conueniebant,vbi incondita quædam carmina & fabulas,& ludos alios, à ſcena ſcenicos appellatos agitabant,donec deinde in vrbem & oppida redacti homines,artificioſas fabulas & ludos adinuenerunt, & loco illi in quo hæc gerebantur, antiquũ ſcenæ nomen relictum eſt, & ludis ipſis nomen à ſcena deriuatum.Ita habet Ariſt.latiſsimè in Poetica, paulò poſt initium;& inde id deſumpſerunt Donatus in commentarijs Terentij,Ludouicus Viues ſuper lib.2.de ciuit.Dei.c. 8.Iulius Cæſar Scaliger,lib.1.Poetices, Ioannes Roſinus lib.5.Antiqui.Roman.Lilius Gyraldus,Onufrius Panuinus,& pleriq; alij. B

II.

Vnde dicta ſit Comœdia, Tragœdia, Satyra Mimus.

Comœdia,Tragœdia,Satyra, & Mimus ſpecies quædã ſunt ludorũ ſcenicorum . Comœdia à vocabulo Grę̨co,Comõ,quod ſignificat vicos:ſeu àComo,laſciuię & comeſſationis Deo , ſeu ab vtroq;, eò quòd in vicis & pagis laſciuirent & comeſſarentur ludentes, dicta eſt. Ita Ariſt.in Poet.Tragœdia licèt multiplex habeat etymõ,vt in Lilio Greg.Gyraldo,Dialogo.6.Hiſtoriæ Poetarum,paulò poſt initium,tamen communior ſententia eſt quòd ab hirco,qui Græcè dicitur,tragos, dicta ſit: nã veteres in Græcia agricolæ cum pro anni prouentu feſta Libero facerent , cœpit in præmium ludorum proponi caper, vel capri ſacrificati corium plenũm vino, C

inde

A inde nomen tragœdiæ deductum. Allusit Horatius:

Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum.

Et Virg.ab illo:

Non aliam ob causam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi.

Ex inde ludis huius generis in artem iam reductis nomen Comœdię & Tragœdiæ datum est. Satyra vnde dicta variè traditur: non multum retulerit id exquirere. Mimus est sermonis cuiuslibet aut facti aut motus cum lasciuia imitatio. Inde Mimi imitatores: Pantomimi, om B nium rerum ac personarum imitatores: Archimimi, principes inter Mimos. Lege Diomedem Grāmaticum, & Budæum doctissimum, in Procemio Annotationum in Pandectas, Rosinum.lib.5.c.6.Antiq. Rom.

Quid distet inter comœdiam & Tragœdiam.

Tragœdię & Comœdię nomē apud nos viget. Proin de quid inter eas distet paucis accipe, ex Arist.in Poetic. Comœdia, amores, sales, priuatos homines, mitiores affectus, verba demissa, exitus iocundos habet. Contrà verò Tragœdia, luctus, cędes, perturbationes, Heroes, Reges, verba atrociora, res grandes, exitus funestos continet: &, vt dixit Horati. de arte poeti. ampullas & sesquipedalia C verba. Euripides Poeta, petente Archelao Rege, vt de se Tragœdiam scriberet, abnuit, Deosq; precatus est, ne Archelao ipsi aliquid accideret, quod esset tragœdiæ proprium, idest, triste & infaustum. Narrat ita Lil.Greg. Gyraldus, Dial.6.paulò post initium. Omnis comœdia de fictis est argumentis, Tragœdia sæpè ab historica fide petitur. Tragœdiæ, Thespis fuit primus inuētor: Comœdiæ verò, Eupolis. Quanuis Homerus iam olim nonnullum huius exemplum prębuerit: nam Iliadem instar Tragœdiæ, Odysseam verò ad imaginem comœdię fecit. In co

mœdijs vtebantur Socco, hoc eſt, calceamẽto humili: in A Tragœdijs cothurno, quod erat calceamenti genus grande, proceris ac ſuperbis hominibus aptum, quales erant Tragœdi. Lege Iulium Cęſ. Scal. lib. 1. c. 13. 14. & 15. Giraldum, Dialogo. 6.

III. *Loca ſpectaculorũ quæ.* LOca, in quibus iſti & alij ludi gerebantur, erant inſignia, Theatrum, Amphitheatrũ, Circus. De his multa Tertullianus in Libello quẽ edidit de Spectaculis. Theatrum erat in modum hemicycli, cuius in vtroque cornu ſcenæ erant ad videnda ſpectacula fabricatæ. Celebratur M. Scauri Theatrum, opus maximum omnium, quę nũquam fuere humana manu facta. Capiebat. lxxx. millia B hominum. Ita habet Plinius lib. 36. c. 15. Amphitheatrum ædificium erat rotundum, quaſi ex duobus theatris, quæ ſemicirculi figura conſtabant; circumquaque ſpectandi vſum præbens. Celebratur amphitheatrum Pompeij à Plinio lib. 36. c. 15. quod capiebat. xl. millia hominum. Circus erat locus muris ſeptus, planus & rotundus. Celebratur Circus Maximus inter Palatium & Auentinum, qui, authore Plinio, ducenta & ſexaginta hominũ millia ſedẽtiũ capiebat. Lege Ioannẽ Britannicũ in Iuuenal. Satyr. 3. Porrò vt in Circo omnes ſederent molliter, erat Magiſtratibus tomentum, hoc eſt, ex lana vel pluma confectæ C quaſi culcitræ, ſuper quibus ſederent. Vnde dixit Martialis. lib. 14. tomentum Circenſe, quia in Circo erat. Multitudini autem aliud tomentum ſubſternebatur è conciſis arundinibus, cuius meminit Seneca lib. de Beata vita. Ne verò quis importunè ſedendo alteri moleſtus foret, ſedilia cancellis erant ſeparata. Per Circum nuces & cicer & aquam circunferebant ſerui clamando, vt ſitienti & eſurienti plebi præberent, vt ex Ouidio, Plauto, Horatio colligitur. Sub Circo in cellulis antriſve ſubterraneis, mulie-

Theatrum.

Amphitheatrum.

Circus.

Circus Maximus capiebat. 260000 homines ſedentes.

A lieres habitabant, quæ corporum copiam & quęstum volentibus facerent. Latè in Ioanne Rosino, libr. 5. Antiq. Rom. c. 4. Scaligero, Onufrio diligentissimo nostri ordinis scriptore, & alijs, qui de Romanis Antiquit. scripserunt.

IIII. *In quos usus instituti sunt ludi scenici.*

TErtio loco, in quos vsus ludi scenici instituti, sint, videamus. Refert Ludouicus Cœlius lib. 5. Lectionum Antiquarum. c. 7. ex Polybio, & alijs, eatenùs ad inuentos hos à Gentilibus, quatenùs in feritatem & austeritatem homines ne abirent, sed mansuetiores voluptate redderetur. Vnde ingrauescente aliquando peste, apud Romanos, hi ludi inuenti sunt, authore August. lib. 1. de Ciuit. B c. 32. & lib. 2. c. 8. & Valerio. lib. 12. c. 1. Quinimò, vt ibi tractat August. & Valerius, etiam religionis causa instituti sunt. Nam Dij se his ludis coli & venerari ac placari instituerunt, præsertim Liber Pater hoc est, Dionysius, authore Giraldo. Erant ferè cuiq; Deo sui ludi, & sua sacra, & inde tracta nomina, Bacchanalia, Floralia, Apollinaria, Cerealia, Vertumnalia. Latissimè in Alex. ab Alex. lib. 6. Dierum genialium. c. 8.

Ludi scenici in honorem Deorum.

Hinc in bonam partem, inq; bonum vsum ludi scenici vsurpati interdum sunt apud antiquos. Comœdiam nanque ex Cicerone definit Donatus, est imitatio vitæ, speculum C consuetudinis, imago veritatis. Nam sicut intenti speculo vera lineamenta facilè per imagines colligimus, ita in Comœdia imitationem vitæ & consuetudinis animaduertimus. Est Tragœdia (ait Arist. in Poet.) imitatio studiosæ & perfectæ actionis. In ea vitæ documeta sunt (ait Girald. ex Timocle.) Nam si pauper es, inopiam ferre disces à Telepho: si cæcus à Phineo, &c. Documenta Tragœdiæ disces ex Athenæo, lib. 7. Dipnosoph. Quia enim multùm comœdijs & Tragœdijs ac Mimis commoue-

Comœdiæ utilitas, & fructus.

 mur,

mur, vt ait Arist. 8. Politicorum. c. 5. non dubium, quin si res honestę & piæ à Comicis, Tragicis, Mimicisq; gerantur, magno erunt emolumento populo. Hinc saltationes, quæ motibus, & gestibus corporis, artificio quodam, numero & ratione geruntur, adhiberi etiam cœperunt ludis scenicis. Nam nec hæ in malos vsus, sed in honestos & bonos institutæ sunt. Filij certè nobilium vtputà Senatorum (verba sunt Macrobij, lib. 3. Saturnal. c. 14.) in ludum saltatorium commeabant. Et matronæ etiam saltationem non inhonestam putabant, & inter probas earum erat saltandi cura: dummodò non curiosa vsque ad artis perfectionem. Quid enim, ait Sallustius, psallere saltare elegantiùs quàm necesse est probæ? Adeò & ipse Semproniam reprehendit, non quòd saltare, sed quòd optimè saltare scierit. Hæc Macrobius. Cæterùm abusi sunt homines his artibus, eas in prauos fines ordinantes. Hinc nomina hæc Saltatores, Mimi, Scenici, Comœdi, Circus, Theatrum, Spectacula, male audiunt apud antiquos, & apud nostri etiam temporis viros graues, vt ex Tullio, Suetonio, Plutarcho, August. Tertulliano, Basilio, Chrysostomo, viris ingenio & authoritate præstantibus, patebit inferiùs.

Saltationes comœdijs adhibitæ.

Saltare sciat fœmina, sed non admodū bene. ex Macrob.

D. August. lib. 3. Confessionum. cap. 2. & 3. qui in vilibus etiam & demissis rebus magnificum & elegans semper ostentauit ingenium, fatetur se dum esset iuuenis, plurimum capi studio spectaculorum. Sed attende quod esset eius votum, quis affectus & finis. Rapiebant (inquit) me spectacula Theatrica, plena imaginibus miseriarum mearum, & fomitibus ignis mei. Quid est quòd homo ibi vult dolere, cum spectat luctuosa & tragica, quæ tamen pati ipse nollet? Et tamen pati vult ex eis dolorem spectator, & dolor ipse est voluptas eius. Et,

D. Augu. in tragœdijs quo magis dolebat eò magis gaudebat.

A Et,si imagines illæ sic agantur, vt qui spectat non doleat, abscedit inde fastidiens & reprehendens. Si autem doleat, manet intentus, & gaudens lacrymatur. Ergo amantur & dolores? Et mox: Ea mihi magis placebat actio histrionis, meque alliciebat vehementiùs, qua mihi lacrymæ excutiebantur. Hæc August. Quò spectat Tertulli. lib. de spectaculis, sic aiens: Nemo ad voluptatem venit sine adfectu, nemo adfectum sine casibus suis patitur. Si cessat adfectus nulla est voluptas, & est reus iam ille vanitatis eò conueniens, vbi nihil consequitur. Ita Tertul. Vana appellat spectacula vbi affectus non cōmo

B uētur, & vbi dolor non sentitur: quæ verba sunt plurimū expendenda: nā vim explicant quæ inest repræsentationibus ad cōmouendos, & in vtranuis partem flectendos animos. Verū per nostrū scelus, & corruptionem corrupta hæc sunt iam exercitia, & spectacula, vt liquebit inferiùs.

Fœminæ cœperunt introduci in scenis & comœdijs.

Cœperunt fœminæ vocari & admitti in ludos scenicos, vt certas etiam personas agerent. Cùm verò in lasciuiam & turpitudinem iam abijssent ludi isti, non poterant mulieres inde libidinem pellere, imò augerent, opus erat. Ex Giraldo liquet, Phrynihum (cuius meminit Plut. lib. 1. Symposiacon) fuisse qui primùm mulieres in

C scenas introduxit. Erant sacra, seu ludi Deæ Floræ, scorti olim excellentis, (qualis Dea!) In his ludis fœminæ denudari, & pudendis obscœnisque inuelatis per luxum & lasciuiam impudicos iocos agere solebant. Verba sunt Alexand. ab Alexan. lib. 6. Dierum genial. cap. 8. Horum meminit Lactant. libr. 1. Augustin. libr. 1. & 2. de Ciuitat. Valer. libro. 2. capit. 5. Refert etiam Macrobius, lib. 3. c. 14. mulieres olim cum cynædulis & psalterio & sambuca ire in ludum histrionum, &c. vsque ad illud, Ductus sum in ludum saltatorium, plus mediusfi-

dius

dius in eo ludo vidi pueris virginibusq; sexcentis. Receptissimum iam & solennissimum id apud nationes ferè omnes scimus, vt ministerio fœminarum peragantur hi ludi. A

V.

Hinc iam de damnis illatis ex repræsentationibus mulierũ.

AD optatum ergo, ac propositum locum, non per inhospita tesqua, sed per amœna, vt arbitror, tẽpe paulatim deducti: videamus iam quæ damna mulieres suis cantibus, saltibus, motibus inferant, inde vt eliciamus, ipsæ an peccent, an spectatores, an magistratus. Isti permittendo, illi spectando, illæ tandem faciendo. Nec verò animus fert laxare, sed premere manum, nec immorari in hoc immenso campo, sed solùm quod ad repræsentationes & saltationes fœminarum attinet, breuiter enunciare. Proferam autem mixtim sacra & profana, sed vtraque ex purissimis grauissimorum scriptorum fontibus hausta. B

Chrys. diuine ad propositum.

Matt. 5.

D. Chrysost. in quadam homilia, cuius titulus est, Periculosum esse adire spectacula, de Dauid & Saul, to. 1. conijciens oculos in ea nocumenta quæ imminent iuuenibus, si mulieres in spectaculis agentes, videant & audiant, sic loquitur: Qui viderit mulierem ad concupiscẽdum eam, iam mœchatus est eam in corde suo. Quòd si mulier spontè ac fortè in foro obuia & neglectiùs culta, sæpenumerò curiosiùs intuẽtem cœpit ipso vultus aspectu: isti qui non simpliciter, neq; fortuitò, sed studio, & tanto studio vt Ecclesiam quoq; contemnant, & hac gratia pergunt illùc, ac totum ibi desidentes diem in facies fœminarum defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere, quòd eas non viderint ad concupiscendum? Vbi verba quoq; accedunt fracta, lasciuaq;: vbi cantiones meretriciæ, vbi voces vehementer ad voluptatem incitantes, vbi stibio picti oculi, vbi coloribus tinctæ gennæ, vbi C

A totius corporis habitus fucorum impostura plenus est, aliaq; insuper multa lenocinia ad fallendos inescandosque intuentes instructa. Accedunt huc irritamenta per fistulas ac tibias, aliaq; huius generis modulatio in fraudē illiciens mentisq; robur emolliens. Etenim si hic in Ecclesia, vbi Psalmi, vbi diuinorum verborum enarratio, vbi Dei metus multaq; reuerentia, frequenter ceu latro quispiam versutus clam obrepit concupiscentia, quomodo qui desident in theatro, qui nihil sani neque audiunt neque vident, qui vndique obsidionem patiuntur per aures per oculos possunt illam superare concupiscentiam?

Si in Ecclesia subintrat libido, & in Psalmodia, quid erit in scena & comœdia.

B Et statim: Non metuis, non ex pauescis dum oculis, quibus illic lectum, qui est in orchestra spectas, vbi detestandæ adulterij fabulæ peraguntur, ijsdem hanc sacram mēsam intueris, vbi tremenda peraguntur mysteria? Dum ijsdem auribus audis & scortū obscœnè loquens, & prophetam, Apostolumque ad arcana scripturæ introducētem? dum eodem corde & lethalia sumis venena, & hanc hostiam sanctam & tremendam? &c. Lege vsque ibi: Dumque sonitum vocis geris in auribus tinnientem: cūque his, vultus, motus: breuiter, omnia illa meretriciæ libidinis simulacra, nihil eorū quæ domi sunt, cū volupta

C te intueris. Ipsam etiam Ecclesiam posteà minùs libenter visurus es, cum tædio audies sermonem de pudicitia & de modestia. Hæc Chrysost. Qui super Matthæum, homil. 48. dum inuehitur in saltatricem illam incestam & effrontem, diuinè loquitur. Vbi, inquit, saltus lasciuus, ibi Diabolus certè adest. Quod si corpus deforme sit impudenter saliendo, quantò magis animam fœdari credendum est? His tripudijs Diabolus saltat, his à Dæmonum ministris homines decipiuntur. &c. Et super: Epist. ad Colos. homil. 12. sic loquitur: Vos nec ad nuptias nec

Rursus Chrysost.

ſaltationes nec choreas accedatis Sathanicas. Vide quid in A uenerit Diabolus. Quoniam ipſa ſcenæ,& eorum, quæ il lic inhoneſtè geruntur, natura mulieres abegit, in ipſum mulierum conclaue & contubernium Theatri turpitudi nem abduxit, molles dico & ſcorta &c.

Diuus Baſilius Chryſoſtomo, ſanctitate, ingenio, & eloquentia ſuppar, in ſermone de ebrietate & luxu, idem quod Chryſoſtomus facit argumentum à minori ad maius, Qui mulierem (inquit) ad concupiſcendum vide rit, iam mœchatus eſt in corde ſuo. Si fortuiti occurſus his qui obiter mulierculam inſpexerunt, tantum pariunt periculi, quantò maius fuerit, cum de induſtria congre- B diuntur, cum dedita opera mulieres in ebrietate & conui uio, omni laſciuo geſtu, ſaltatione, cantu impudico ad libidinem effrænes iuuenes inuitantes ſpectantur? Quid dicũt, aut quid cauſantur ex his ſpectaculis, vbi tot mala congregantur? Et paulò ſuperius ad idem multa congerit.

Matth.5.

Demùm in eandem ſententiam amicè omnes patres conſpirauerunt, D. Aug. 1. de ciuit. c.32. Iudi ſcenici, inquit, ſpectacula turpitudinum, licentia vanitatum, nō ho minum vitijs, ſed Deorum veſtrorum iuſsis Romanis in ſtituta ſunt. Et lib.2.c.8.11.13.&.14. poſt Tertullianum in C Apologetico.c.15. plurimum inuehitur in Deos Romanorum, quòd ludis ſcenicis coli ſe vellent. Et Tertullianus.c.38. Nihil eſt, inquit, nobis viſu, auditu, dictu cum inſania Circi, cum impudicitia Theatri, cum atrocitate arenæ, cum Xyſti vanitate. Refert Aug. ſuprà, Hiſtriones, qui ludos ſcenicos exhibebant in ciuitate Romana pro ciuibus non haberi, cum tamen in vrbe illa alia mul ta millia hominum flagitioſiſsimorum locum haberent,

Hiſtriones Romæ non habebantur pro ciuibus.

Verùm

A VErùm magnifica & elegans exaggeratio est, quam Tertullianus in lib. de Virginibus velandis, attulit, vbi primum ponderat damna quæ viris imminent si mulieres videant, & quæ mulieribus si videri cupiant. Eiusdem, inquit, libidinis est videre & videri: tàm sancti viri est suffundi si virginem viderit, quàm sanctæ virginis si à viro visa est. Deinde contendit etiam Angelis occasionem ruinæ fuisse conspectas ab ipsis fœminas. Probat ex illo Gene. 6. Conspicati filij Dei filias hominum, quod essent pulchræ, acceperunt sibi vxores. &c. Per filios Dei, Angelos intelligit, qui visis mulieribus in B earum libidinem accensi sunt. Debet ergo (inquit) adumbrari facies tàm periculosa, quæ vsque ad cœlum scandala iaculata est: nam facta est rea Angelorum exterminatorum. Malam aliquando illam libertatem capitis sui comprimat, iam nec hominum oculis offerendam. Et mox, ideò existimat è Paulo præcipi, vt velentur capita mulierum propter Angelos, quibus aliquando occasionem cadendi dedere. Nam quòd iste sit sensus illorum verborum, Videntes filij Dei filias hominum. & quod Gigantes illi, quos ibi memorat Moyses, ex Angelis & fœminis geniti sint, non solùm Tertul C lianus, sed & innumeri alij tenuere. Quodq; eò Angeli de cœlo ruerint, quòd cum fœminis coierint, habet Ambrosius lib. 1. de Noe, & arca. c. 4. & lib. 1. de Virginibus, non longè à fine, dicit, castitas Angelos fecit. Qui eam seruauit, Angelus est, qui eam perdidit, Diabolus est. Quàm preclarũ est, Angelos propter intẽperantiã suam in sęculũ cecidisse de cœlo, virgines propter castimonia in cœlũ trãsisse de sęculo. Chrysostomus, homil. in Festo decollationis Ioann. Baptistę; Mulier, inquit, nõ solũ homines, sed etiã Angelos de cœlo prostrauit. Apertiùs

VI. Quòd mulieres uisæ ab Angelis, eis ruinæ causa fuerunt.

Gene. 6.

1. Cor. 7.

Quòd plurimi Patres tenent amore mulierũ arsisse Angelos.

Lactantius libro.2.c.15.Angeli,inquit, quos Deus in mũdum ad tutelam hominum miserat, mulierum cõgressibus inquinati sunt. Tum in cœlum ob peccata, quibus se immerserant, non recepti ceciderunt in terram. Sed opus minimè est ego vt Patrum dicta transcribam, citabo loca,inde si velit,lector excribat. Iustinus Martyr, in Apologia ad Senatum Romanum,& in Apologia ad Antoninum Pium, Clemens Alex. lib.3. &. 5. Stromatum, Eusebius,lib.5.de Præparatione,Basilius,lib. de vera virginitate,longè post medium,Methodius Olympi Episcopus,Cyprianus,Seuerus Sulpicius, Iosephus,Suydas, vt in Genebrardo lib.1.Chronicæ, circa annum mundi. 1056.& Syxto lib.5.Bibliotecæ Annot.72.&. 77.

A B C

Prædicta Patrum sententia confutatur.

Cæterùm quàm libet multi hoc teneant, non debent virum doctum in eam sententiam trahere, nam falsissima est:& eius falsitas(vt ego aliò me conferam) ostenditur ab eodem Chrysostomo, homil. 22. in Genesin, Casiano Chrysostomi discipulo,lib.12.Collationum.c. 8.Philastrio in Catalogo hæreseon.c.108.Hieronymo in Quæstionibus in Genesin, Augustino,in eisdem.& lib. 15.de Ciuit.ca. 23. Cyrillo Alexan.lib. 2. Allegoriarum in Pentateuerum,sermone.2.&c. Hæc itaque à me dicta sunt,vt ostenderem quantum damni conspectus fœminarum inducat,vt etiam Angelis fuisse occasionem ruinæ,existiment Patres. Quantò ergo maiora ac certiora damna dicerent sancti imminere miseris hominibus,prę sertim iuuenibus, qui Angeli non sunt,ne : fœminarum facies solùm videre,sed earum pedes,suras, gestus, motus,saltus,cantus,comœdiasque,& repræsentationes videre percupiunt.

VII.

Prosequutio dictorum

AD rem itaq; reuertamur,Socrates in lib.4.hist. Ecclesiast.c.23.ex Euagrio historiæ etiam Ecclesiasti-

A cæ scriptore, de Sancto Pambone verba sunt ista: Hic Pābo, adhortante Athanasio Episcopo, Alexandriam ex eremo venit. Cum autem ibi mulierem theatricam vidisset, illacrymabatur. Rogantibus qui aderāt, quamobrem lacrymatus esset: Duo me, inquit, mouerunt, vnum mulieris huius perditio: alterum, quòd tantum ego diligentiæ non impendo vt Deo placeam, quantum illa vt hominibus obscœnè placeat. Hæc Socrates. Demùm, quia Doctorum abundè adglomeraui, vnius Tertulliani grauissima verba producam, qui lib. de Spectaculis, ad finem postquàm multa contra ludos hosce theatricos & gla-B diatorios, dixerat, confert eos cum sacratissimis Christianorum spectaculis dicens: Si scenicę doctrinæ delectant, satis nobis literarum est, satis versuum, satis sententiarū, satis etiam canticorum, satis vocum: nec fabulæ, sed veritates: nec strophę, sed simplicitates. Vis & pugillatus & luctatus? Præsto sunt. Aspice impudicitiam deiectam à castitate, perfidiam cęsam à fide, sęuitiam à misericordia contusam, petulantiam à modestia adumbratam: & tales sunt apud nos agones, in quibus ipsi coronamur. Vis autem & sanguinis aliquid? habes Christi. At supersunt alia spectacula. Ille vltimus & perpetuus iudicij dies, ille na-C tionibus insperatus. Quæ illa exultatio Angelorum? Quę gloria resurgentium sanctorum? quale regnum exinde iustorum? qualis ciuitas noua Hierusalem? Quæ tunc spectaculi latitudo? quid admirer? quid rideam? vbi gaudeam? &c. Tunc magis tragœdi audiendi ad inopinati Christi tribunal palpitantes: tunc histriones cognoscendi solutiores multò per ignem: tunc spectandus auriga, in flammea rota totus rubens: tunc xistici contemplandi non in gymnasijs, sed in igne iaculati, &c. Hæc Tertullianus. Lactantij porrò, & Cypriani, & aliorum sen-

Patrum aduersus mulieres scenicas.

Quòd veri Christiani habent scenas alias diuinas & sancta spectacula.

tentiæ, ac dicta his sunt similia.

A

VIII. *Ex profanis testimonia aduersus mulieres scenicas.*

DEinde quantum Gentilium Respublicæ probè instituræ hanc fœminarũ theatricarum licentiã execratæ sint (vt Ethnici vnà cũ sacris fortius & ineluctabilius conficiant argumentũ ad eliminandum è Christianorũ finibus vsum, seu, vt verius dicã, abusum hũc fœminarũ) liquet ex eo quòd Q. Sempronius Sophus, vt scribit Val. Max. lib. 6. c. 3. coniugem repudiauit, eò quòd se ignorante, ludos spectare ausa est. Quid faceret, si ipsam ludorũ effectricem sciret, postquàm spectatricem tanto affecit probro? Quinimò Sulpitius Gallus, eodem Valerio referente, ibidem, vxorem dimisit, quòd discooperto capite incessit publicè. Quid si pedes, surasq; saltans detegeret?

B

Alciatus lib. 1. Emblem. 100. Venerem à Phydia, refert, depictam insidentem testudini. Testudo porrò animal est quod nec vocem vnquam edit, nec vno vsquam loco mouetur. Hinc Venus ibi sic loquitur.

Mulieres tacitas & quietas, &c.

Quodq; manere domi, & tacitas decet esse puellas,
Supposuit pedibus talia signa meis.

Scilicèt ita faciunt fœminæ istæ Comicæ, Mimicæ, Saltatrices. Domi manent: neq; vocem edunt. Nihil minus. Nam nunquam tacent, semper vagantur. Mulier garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere, ornatu meretricio præparata ad decipiendum, &c. Sic enim eam depingit Salomon, Prouer. 7. Garrula, inquit, & vaga. Duo vitia, quæ taxat in fœminis versus ille, vt diuina prophanis associemus,

C

Prou. 7.

Quodq; manere domi, & tacitas decet esse puellas.

Porrò garrulitas & vagatio, vt eleganter ibi tradit Salomon, in eum demum finem destinantur, quòd eam auscultantes & sequentes adolescentes, quasi agni lasciuientes,

A tes,& ignorantes quòd ad vincula stulti trahantur, velut si auis festinet ad laqueum,& nescit, fortissimi quiq; inter fecti sunt ab ea. Hæc Salomon: Experto autem nolle credere, perditorum est. Hinc Ecclesiasticus.c.9. multa transcripsit. Sed inter reliqua illud nos propiùs spectat: Cum saltatrice ne assiduus sis (vel cum psaltrice vt legunt alij) ne forte pereas in efficacia illius. Rectè Horatius lib. 3. Carm. Od. 6.

Eccles. 9.
Contra saltationes fœminarum. & virorum.

> *Hoc fonte deriuata clades*
> *In patriam, populumque fluxit.*
> B *Motus doceri gaudet Ionicos*
> *Matura virgo, & fingitur artubus*
> *Iam nunc & incestos amores,*
> *De tenero meditatur vngui.*

Refert Sueton. in Domitiano.c.8. hunc Imperatorem, licentiam theatralem promiscuè in equite spectandi inhibuisse. Quæstorium virum quòd gesticulandi, saltandiq; studio teneretur, mouit senatu. Cicero, pro Muræna, sic ait: Saltatorem appellat Murænam, Cato: maledictum est, si verè obijcitur, vehementis accusatoris: sin falso, ma C ledici conuitiatoris. Quid autē de fœminis, quas natura verecundiæ vallo, & teneritudinis (vt ita dicam) antemurali detinuit & coercuit, ne eos ludos exercerent, dicerent? Præsertim cum tot emergant mala ex earum motibus, saltibus, &c.

Quis porrò vir grauis & honestus, etiam mediocriter grauis & honestus, non fugeret, quò hæc turpissima mulierum spectacula non videret? Sanè, authore Val. Max. lib. 2. cap. 5. coram M. Portio Catone, in ludis Floralibus

Viros graues decere istis ludis assistere.

non

nõ est ausus populus postulare vt Mimæ nudarentur, id est, vt mulieres mimicæ in scenam egrederentur, vt solebant: donec Theatro Cato discessit, quem discedentem, ingenti plausu populus prosecutus est, & mimas in ludũ vocarunt. Graues proinde viros plurimùm hæc dedecẽt. A

Ex decretis Conciliorũ, & Pontificũ ad idem.

Nec desunt ad hoc propositum sacratissimorum Decretorum textus. Ecce Canonem 62. sextæ Synodi generalis. Omnino tolli volumus publicas mulierum saltationes, multam noxam exitiumq; afferentes &c. Et mox. Statuimus, vt nullus vir deinceps, muliebri veste induatur, nec mulier veste viro conuenienti. Sed & in septima deinde Synodo generali cano. 22. idem ferè habetur. Et prius in Concilio Leodiciensi c.53. præsertim vero c. 54. ministri altaris ab his spectaculis arceantur. Et expresiùs c. Presbyteri. 34. d. Presbyteri his cœtibus non misceantur, vbi amatoria cantantur & turpia, aut obscœni motus corporum choreis & saltationibus efferuntur, ne auditus & obtuitus sacris mysterijs deputati, turpium spectaculorum ac verborum contagione polluantur. Et sunt verba Concilij Agathen. c.39. & vide. c. Non oportet. de consecratione. d.5. Porrò quanto odio hos histriones ac personatos homines D. August. prosequatur patet ex lib. 1. de Consensu. Euang. c.33. & super Psal. 102. & Tract. 100. in Ioan. Vide. c. donare. 86. d. & seq. B C

IX.

An peccent mortaliter ipsi Repræsentantes, seu scenici. &c.

Presius tamen expendendum mihi est, an delinquant mortaliter huiusmodi ludos exercentes, & similiter eos spectantes, & permittentes. Primùm omnium ex doctrina Caietani secunda secundæ. q.169. artic.1. ad. 4. & q. 10. ar. 4. & ex Abulen. super Matth. c.6. q.51. contra Ioannem de Medina, Codice, de Restit. q.30. & contra Nauarrum, in Manuali. c.23. num.91. & Gabrielem in. 4. d. 15. q. 13. Anton. 2. p. tit. 1. c.23. §.13. & alios, sciendum est, non esse illi-

A illicitam eam omnem artem,qua fiunt & agũtur res quę dam,quibus alij vtuntur ad peccatũ mortale. Non enim mortaliter peccant,qui aleas & chartas pictas & similiter fucos,quibus viri ac fœminæ abutentes,peccant mortaliter,habent,conficiunt & vendunt. Vnde Thomas Illyricus,quem refert & laudat Nauarrus,in.c. Negotium de Pœnit.d.5.nu.19.zelo non secundùm scientiam permotus videtur, dum publicè apud Tholosates prædicans, ceu mortalis criminis reos damnabat artifices chartarũ, & alearum,&c.Certè ars illa ad malum per se non est ordinata, & idcircò in se ipsa mala non est.c.de occidendis. B 23.q.5.licèt interdum ex accidenti ab hominibus in malũ vsurpetur. Alioqui nec ferramenta domestica habenda essent,ne quis illis se vel alterum interimat: nec arbores plantãdæ,ne quis ex illis se suspendat.Facit.l.quod sępè. §.Veneni. ff. de contrahenda emptione.quæ habet, veneni negotiationem licitam esse;quãdo illud tale est, quod alijs admistũ vsui hominum vtile posşit esse.Nec redditur illicita talis ars per hoc quòd venenis, vt plurimũ, in perniciosos vsus vtuntur homines.Eadẽ ratione in.c. Iudæi.&.c.Consuluit.de Iudæis,nõ damnantur lignarij & cœmentarij, qui synagogas Iudæorum reparant,quantũuis perfidi Iudæi his synagogis abuti debeant. Similiter, C qui lupanaria,in quibus meretrices prostent, construunt, nusquam damnantur,vt satis patet,neq; qui eis domos,in quibus habitent, condunt. Dummodò tam synagogas quam domos non vt eis abutantur,sed eas colant & habitent,præstent.Eadem ratione Tabernarij,qui diebus ieiunij indiscriminatim hospitibus aduenientibus ministrant fercula& cœnas,minimè peccãt,secundùm Caiet.(licèt hospites ipsi è peccato non excusentur cœnantes) dummodò plana intentione eos cibos administrent.

Qui aleas, chartas, uenena conficiunt, uendunt, nõ peccant.

Qui reparãt synagogas Iudæorum, non peccant.

Demùm, vt vno concludam verbo, occaſionem generalem peccandi mortaliter, quæ eſt quam prębet ars aut officium aut exercitium, cuius poteſt eſſe licitus vſus, nullus tenetur præſcindere, quod tractat Nauarr.in.d.c. Negotium.num.8. alioqui enim Deus creaturas omnes auferre de medio deberet, eò quòd, vt habetur Sapientię. 14. in odium factæ ſunt, & in tentationem animabus hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium. Profectò ars militaris multis peccatis expoſita eſt, & tamen Baptiſta cum ab eo quæreretur, Luc.3. Quid facto opus eſſet militibus, vt ſalui fierent? Neutiquam militiam ipſis interdixit, ſed nec Eccleſia præcipit, vt militiam & negotiationem homines deſerant, & ſi vix ſine peccato exerceantur. c. Conſideret. de pœnit. d.5, &. c. Noli. &. c. Militare. 23. q.1. &. c. Quoniam. 88. d. & D.Tho. 2.2. q. 40. art. 1. Hanc ob cauſam idem Caie. & Abul. ſup. Matt. c.11. q.24. &.25. minimè dãnãt mulieres pulchras, quòd foris exeãt, & palàm incedant, quanuis à perditis hominibus vulgò laſciuè appetendas ſe certò ſciant. Qua etiam de cauſa ab ornatu & cultu muliebri abſtinere minimè tenentur. De quo Caiet. in ſumma, verbo, Periculum. & in. 22. q.169. ar. 2. circa finem, ad. 4. & Syluest. verbo, Ornatus. q.4. & Nauar. in Additio. c.28. in. c.14. num.30. Corollario.7, & Abulen. q.25. ſuper Matt. c.11. latiſsimè. Ratio itaq; horũ eſt, quia omnia prędicta per ſe & ſuapte natura nõ ordinãtur in malũ. Ex quo ſequitur, quòd quicunq; exercet artẽ earũ rerũ, quæ ſuapte natura in malũ ordinantur, nec poteſt per ſe loquendo earũ vſus eſſe bonus, peccat mortaliter. Ideò qui idola fabricat, quorũ, ſcilicet, vſus bonus eſſe nõ poteſt, per ſe loquẽdo, & qui arma vẽdit infidelibus, quæ per ſe & intrinſecè in bellum deſtinata ſunt, quod ſemper eſt iniuſtum ex parte infidelium, peccat mortaliter: etiã

ſi in

Occaſiones peccandi quã do ſunt amputandæ.

Sap.14.

Luc.3.

Mulieri cole re ſe, & exire domo licet, etſi ſciat appetendam ſe eſſe.

Vendere arma & idola infidelibus.

A si in.c.vltimo de Sagittarijs, non esset sententia excōmunicationis lata contra eos, qui arma vendunt infidelibus.

X. *Comœdiæ, ut geruntur in Hispania, utrū, licitæ sunt.*

VT itaq; ad nostrum propositū hęc omnia accōmodemus, sequi ex dictis videtur, prædictos ludos theatricos exercere, vt nunc in Hispania exercētur, per se loquēdo nequaquā esse peccatū mortale, etiā si fœminarū ministerio gerantur. Quod colligitur ex his quæ latè tractat Sylue. verb. Ludus. q. 8. & Nauar. in Addit. suprà, Coroll. 21. eò quòd huiusmodi ludi non sunt de earum rerū genere, quæ intrinsecum habent ordinē ad peccatū: sed potiùs de genere earū quarum bonus & malus esse vsus potest.
B Certè omnis ludus qui de se ordinari potest ad virtutem corporis, seu ad exercitationē ingenij, quales prædicti esse videntur, licitus est: siue intentio instituentis sit voluptas & delectatio populi, siue honorificentia principis. l. athletas. vbi Doctores. ff. de his qui notantur infamia. & in. l. solent. ff. de Aleatorib. & in. l. quas actiones. ff. ad legem Aquil. & ex Arist. in Politic. & ex S. Tho. in. 2. 2. satis patet, in. q. 198. Dixi, per se loquendo & suapte natura, nam ex accidenti, & ex parte ipsorū Scenicorū & Mimorū, & mulierum inibi agentiū, potest esse peccatū mortale eos ludos agere, ex S. Tho. 2. 2. q. 198. ar. 1. vt si repręsentent res
C admodū turpes, aut si res alioqui nō turpes ipsi prauo animo in prauos & malos fines destinent. Quā ob causam, cum cantilenas turpes pruritum libidinis, quantum est ex se, excitantes occinunt, aut verba eius generis proferunt, aut gestus saltus ve similem obscœnitatem pręseferentes exercent, omninò peccant mortaliter, vt expressè habet Syluest. verbo, Ludus. §. 3. & Nauarrus, in Additionibus ad. c. 14. num. 30. Corollar. 5. Peccant, inquàm, quantumuis sana intentione eos actus exerceant, si tamen sanè exerceri tam insani motus possunt: quia per se loquendo

Comœdiæ in quibus cantus, aut gestus, aut motus turpes fiunt, sunt illicitæ,

do huiusmodi motus Venerem concitant in spectantibus,& scandalum pusillis parant. At vbi horum motuũ turpitudo & intentionis corruptio cessat, non est mortale viris, aut fœminis eos ludos exercere. Hinc Sylu. verbo, Fœmina. §.2. dicit, nõ peccare fœminam, saltem mortaliter, vtendo habitu virili: nec virum, habitu fœmineo: modò id solùm fiat ex quadam animi leuitate, sine intentione corrupta, vel scandalo graui. Nec contra hoc est. c. Si qua mulier. 30. d. vbi indicitur anathema fœminis vtentibus veste virili: nam ibi solùm est sermo de fœminis, quæ id malo proposito, idest, intentione faciliùs meretricandi, faciunt, vt patet ex Glossa, & Archid. ibi. Nec rursus obstat Deut. 22. vbi dicitur, Non vtetur mulier veste virili, nam id propter idololatriæ superstitionem vitandam, quæ ratio nunc temporis cessat, præceptum fuit, vt ibi Syluest. de quo alias.

Non peccat fœmina virili veste utens, nisi, &c.

Deut. 22.

XI. DE inspectoribus horum ludorum & spectaculorum partim videtur esse par ratio, partim dispar. Sanè non immeritò videtur obseruasse Syluest. verb. Ludus. §. 8. & verbo, Curiositas. §. 4. etiamsi huiusmodi ludos exercentes peccarent mortaliter, non ideò eidem peccato obnoxios esse spectatores. Duellum etenim peccatum mortale est, at ipsum qui intuentur nõ peccant mortaliter: dummodò ex huiusmodi intuitu ipsi qui ludunt non moueantur ad continuandum ludũ: vel ipsi qui spectant nõ inducantur ex tali spectaculo ad cõplacendũ de eo peccato, quod geritur: aut exponant se periculo consentiendi. Hãc enim ob causam qui gestiũt videre vel audire aliquas turpitudines, vt mulieres in prostibulo, &c. omnino peccãt mortaliter, propter manifestum periculum, cui se exponunt consentiendi, & complacendi in noxam mortalem, iuxta illud, Qui amat periculum, peribit in illo. Quod

Qui assistũt his comœdijs an peccent.

Eccles. 3.

A Quod tractat doctißimè Caiet. in summa, verbo, Periculum. Ad rem omnis qui conscius suæ fragilitatis credit probabiliter casurum se si eat ad locum, vbi est cadendi periculum, peccat mortaliter, si eò se conferat, vt recte Caiet. ibi. Sanè cum ex certa vini quantitate, experientia iam ter aut quater desumpta est, quod quis inebriatur, proculdubiò mortaliter peccat, qui eam vini metretam epotandam illi porrigit, & ipsemet eam hauriens. Quo circà cum generalis regula in huiusmodi spectatoribus aßignari nequeat, vnusquisq; sibi consulere debet, & diligenter prospicere, & semel & iterum expendere circunstantias propriæ conditionis, temporis, & loci &c. & experientiam quam iam aliàs de se ipso fecit, vt sic licitè interesse huiusmodi spectaculis valeat. Postremò de huiusmodi scandalis & occasionibus peccandi datis & acceptis, deque periculis quibus se exponunt peccandi homines; & quid in eis casibus facere teneantur, lege Adrianũ, in ost Quodlib. 1. art. 2. Cordub. Tract. de Casib. q. 4. & 5. Nauar. in add. ad. c. 3. & 14. Caiet. suprà.

Omnis ille qui in his spectaculis exponit se periculo peccandi, peccat &c.

B

XII.

Argumenta aduersus prædictos ludos scenicos

SEd in sua adhuc difficultate persistant plurima Conciliorum, Decretorum, Patrum, & Gentilium testimonia, quæ omninò damnant prædictos ludos Scenicos & Histrionicos. Explicandum ergo restat, qua ratione quos ludos tam acerbè taxant scriptores communiter, nos excusare nixi simus. Secundò militat contra nos, quòd prędicti scenici & histriones, secundũ vtrumq; ius, Canonicum, scilicèt, & Ciuile sunt infames. Patet in. l. 1. ff. de his qui notantur infamia, & Glossa. l. 2. ff. eodem. & c. definimus. 4. q. 1. & Glossa in. c. Donare. 86. d. Quam ob causam non possunt esse testes, nec admittuntur ad accusandum. l. Casius. ff. de Senatoribus: & Doctores in. l. 2. C. de Infamibus. Ob quam etiam causam priuantur commu-

C

Scenici sunt infames Iure Canonico & Ciuili.

nione ſacra.c.Maritum.33.d.&.c.Pro dilectione. de Con- ſecratione.d.2.Et addit Gloſſa,ſuper hoc cap.eſſe iuſtam cauſam exhæredandi filium,ſi præter voluntatem patris huic Scenicorum officio ſe tradat. Quod etiam habet Gloſſa in Authe. Vt cũ de appellat.cognoſcitur.§.cauſas. Collatione.8. Vnde Magiſtri in his artibus, potiùs dicuntur perdere,quàm erudire pueros,vt in. d.c. pro dilectione. Certè niſi huiuſcemodi exercitium apertè eſſet peccatum mortale,non tam acriter in ſcenicos animaduerterent leges Canonicæ ac Ciuiles. Quod inde ſimilius veri redditur,quòd iuris infamia non incurritur niſi propter apertiſsima peccata mortalia:nempè propter improbum fœnus & vſuras.3. q.7.§. Porrò.& propter adulterium.l. Palam.§. Qui in adulterio.ff.de Ritu nuptiarum,&propter matrimonium ſimul contractum cũ duabus. l. quid igitur.ff.de his qui not.infa.& propter mendacium quod teſtis in iudicio dixit,de quo conuictus eſt. c. cum dilectus,de Ordin.& ſimiliter alibi. Cum itaq; infamia iuris laborent prædicti homines,apparet eorum ſtatum & officium culpæ mortali obnoxium eſſe. Tertio in ſcriptura etiã loca ſuppetunt aduerſus eos qui hos ludos exercent, non ſedi in conſpectu ludentium. Et Thobiæ. 3. Nunquam ludẽtibus me admiſcui, nec cum his &c. & Exod. 32. ſedit populus manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere.

Ps.1. Thob.3. Exod.32.

XIII. *Reſolutio quæſtionis, quomodo licitæ ſint comœdiæ.*

Nihilominus in propoſita nos ſententia perſiſtentes, dicimus,prædictum hiſtrionum & ſcenicorum officium etiam mulierum miniſterio celebratum, non eſſe per ſe illicitum,niſi celebrentur verbis,cantibus,geſtibus inhoneſtis,laſciuis, vt dictum eſt. Quarè vt nunc in Hiſpania celebrantur vt plurimum liciti ſunt. Proinde non immeritò conſuetudo inoleuit vt viri nobiles,etiam

cle-

A clerici, & religiosi interdum ijs assistant, cùm scandalum cessat, & nihil turpe & inhonestum in eis geritur. Nam si aliquando geritur, omni proculdubio peccato mortali subiacent, tam qui permittunt, quàm qui exercent & spectant. Vt enim ait Paul. non solum qui faciunt, sed qui consentiunt, digni sunt morte. Profecto Parasiti nomen, quod nunc infame est, olim in pretio & honore habitum est, vt habet expresse Athenæus author Græcus, lib. 6. Dypnosophistarum. c. 5. &c.. Et rursus, authore August. lib. de Ciuit. 1. Scenici & Tragici apud Græcos non erant infames. Inter quos Theodorus, & Roscius maximi gesticulatores habiti sunt in honore.

Roma. 1.

Histriones & parasiti non erant infames, apud Græcos.

B Adde his quod olim apud Romanos Mayumæ fuerunt prohibitæ, quas nunc appellamus, (*El juego de las Mayas.*) quia iuuenes ardore iuuenili, lasciuo, amatorio petulanter incensi, plurima obscœna & turpia cum virginibus eos ludos agentibus committebant. Post tamen vbi hæc scandala & incommoda quieuisse & cessasse visa sunt, Iustinianus Imp. eos ludos & choros Mayumarum permisit, dummodò honestè eos peragerent. Ita habetur in. l. vnic. C. de Mayumis. lib. 11. Idem ergo omnino mihi videtur esse dicendum, & ad hanc regulam, ceu ad lapidẽ

Mayumæ, seu las Mayas.

C Lydium depurandi, & expendendi sunt isti ludi. Nam cum geruntur obscœnè eliminãdi omninò sunt, tanquã perniciosi. Et alioqui mortaliter qui eos exercent, peccãt: & similiter qui eos permittunt, si ex officio prohibere eos possunt. Et demum simili noxa tenentur omnes spectatores qui eos intuentur, si tali intuitu eis fauent, cooperantur, complacent, aut fauendi, cooperandi, vel complacendi in ijs ludis (qui mortales sunt) probabili periculo se exponunt. Quò pertinent quæ tractant D. Ant. 2. p. tit. 6. c. 5. & 6. Caiet. Quodlib. de Audiente confessiones cum pe

ricu-

riculo pollutionis. Adrian. in Quodlibetis, Soto lib.5. de Iust.& Iur.q.1.ar.6.Cordub. Tract.de casib. q. 4. At vbi honestè geruntur, vt ferè nunc temporis in Hispania, nõ peccant, saltem mortaliter, qui eos ludos exercent, permittunt, spectant. Quibus positis ad propositorum argumentorum elucidationem pergamus. A

XIIII. *In quo sensu Concilia & patres damnant scenicos:*

AD primum dicimus, Concilia, Patresque & omnes graues scriptores eatenùs tam ægrè & molestè ferre ludos hos, & tam rigidè eos notare & condemnare, quatenùs multum lasciuiæ & obscœnitatis admistũ habere solent. Nam vbi prædictam exuunt turpitudinem, & honestè geruntur, vt ferè fit apud nostrates nunc temporis, B peccatum non est, saltem mortale eos agere, spectare &c. Aut dixerim, non damnari à scriptoribus ludos hos, tanquam malitiam mortalem habentes, sed solùm tanquã inutiles & superuacaneos, & malos venialiter, & dedecentes virum grauem & pium, & disponentes ad peccatum mortale. Sic pleraq; alia carpi & exprobrari solent à serijs scriptoribus, quæ tamen, vt patet, peccata mortalia minimè sunt. Vt saltationes, cantilenæ, conuiuia, apparatus vestium, clientum, ciborum, ædificiorum, negotiationes, ludi chartarum, alearum, hastiludia, choreæ, ornatus nimius in fœminis, & his similes aliæ vanitates, quæ C ex genere suo crimina nequaquam sunt.

Quòd uere sunt infames hi qui nunc in Hispania repræsentant.

Ad secundum nollem præcipitare iudicium, sed suspẽdere potiùs: ac proinde non diffiniendo, sed per coniecturas hallucinando, dico, etiam hos scenicos & repræsentãtes (quos vocant) quos nunc temporis habet Hispania per societates quasdam distinctos, licèt aliàs non sint in statu peccati mortalis, per se loquendo: quandoquidem lethalis noxa, vt vidimus, non est eos ludos agere, adhuc tamen omnino infames esse: atq; adeò omnes iuris pœ-

nas.

A nas & ipsos subire: quandoquidem pretio ac mercede tales actus exercent, non virtutis sed quęstus gratia, & effracta voce, & ore impudentissimo, perfricta fronte, infami gestu, & interdum denigrata facie, detecto collo, & plerunq; cruribus ac brachijs nudatis, vestitu muliebri, vt ad risum prouocent spectatores. Et quidem antiqua iura in odium horum prædictis pœnis afficiunt Histriones ac Mimos. Idcirco minimè mihi dubium est, quin si horum vllus compareret in iudicio, vt testis officio fungeretur, opponi illi meritò posset exceptio, per quam excluderentur à iudicio, aut saltim sui testimonij vis eneruaretur. B Nam licèt iure Regio Hispanico non reperiantur expresè huiusmodi testes exclusi, tamen in legibus, in quibus prohibentur aliqui esse testes, vt in l. 9. titulo. 8. lib. 2. Fori, & lib. 8. titulo. 16. videntur exclusi in illis verbis, *Todo home que fuere de mala fama &c.* Verum est tamen, quòd sunt casus, in quibus minùs idonei & habiles admittuntur: vt in crimine simoniæ, & quando in defectum probationis alij non inuenirentur super materia grauissima, & quæ Reipublicæ plurimum expedit &c. Tunc enim sicut & alij infames etiam & isti admitterentur. Quia tamen multiplices sunt apud Iuristas infamiæ: nam quædã C repellunt infames ab omnibus actibus iudicialibus: quædam ius accusandi solùm eis adimunt: quædam testificandi: quædam priuant eos susceptione ordinum, & quędã tandem solùm dignitatibus & officijs: quæ omnia accuratè & radicitùs euoluere non Theologum, sed iurisperitum decet: ideò ego quod ad communionem spectat, tractabo breuiter.

Isti scenici an possint cõparere in iudicio & esse testes.

Quod itaque passim ad sacram Synaxim admittuntur, vt communicent, difficultatem habet. Verùm solui vno duorũ modorum potest. Primo quidem quando isti

Cur isti scenici, nunc admittũtur ad sacram communionem.

ff tur-

turpiter & obſcœnè eos ludos agerent,dici poſſet,quòd cum pars nulla ſit,cui ex eorum communione inferantur iniuria,nullus proinde eſt,qui eos deferat ad iudiciũ: & ideò iudices vt morem gerant tempori ac conſuetudini,prætermittunt legis executionem in his caſibus, ſicut in alijs huiuſmodi ſæpenumerò,in quibus nulla eſt pars quæ in particulari lædatur.Secundò dixerim,quòd poſtquã iſti homines iã ſunt in Republica admiſſi, &inter cęteros homines annumerati, & bonis ac decentibus veſtibus communiter induuntur,& nullum iam ex eorũ actibus emergit inter Chriſtianos ſcandalum:adeò vt, ſicut ſemel & iterum diximus,non ſint in ſtatu damnationis, ſed licitè eos ludos peragant:quia vt plurimùm laſciuiã & obſcœnitatem non præſeferunt:ideò mitiùs cum eis, & non ſecundùm totum iuris rigorem agere iudices debuerunt. Proinde nec à communi hominũ conuictu:nec à ſacra communione arceri debuerunt. Vnde non eſt vſquequaq; verum,quòd infamia iuris ſolùm incurratur propter peccata mortalia,vt ſatis liquet ex his quæ Syluester notat, verbo, Infamia.§.3. vnde in iure infames ſunt milites puſillanimes, & qui prætermiſſo parentum conſenſu,ineunt matrimonia:& parentes qui filiam viduam intra annum luctus nubere permittũt.De quibus & alijs agitur in.l.1.ff.de his qui not.inf.vbi etiam ſcenici infamibus annumerantur. Quare licèt iura communione priuent infames,non ideò citra delectum omnes ab ea arcẽdi ſunt:ſed illi tantum quorũ infamia ſtatui peccati mortalis adiuncta eſt. Inde qui penitùs illud.c. pro dilectione de Conſ.d.2.diſpexerit, inueniet non quemuis ſcenicũ communione priuari, ſed eum qui peccator eſt publicus.Dici etiam tertiò poteſt,aliqua Eccleſię iura ſtrictiùs pleraque prohibuiſſe & pœnis rigidioribus vſa fuiſſe quàm

Infamia iuris interdũ incurritur ſine peccato mortali.

A quàm modo sint in vsu: eò quòd pro initijs nascentis Ecclesiæ, arctiùs omnes ad perfectionem promouere expediebat. Sic in.c.siqua mulier.30.d.ex Conc.Grang.c.3.indicitur anathema mulieri veste virili vtenti. Quod tractat Tiraquel.3.l.Connub.3.p.Gloss.1.n.58. Quod & prohibetur in Iure Ciuili.l.vestis.§. muliebria &.§. communia.ff.de auro & arg.leg. At nũc temporis rigor iste prorsus elanguit, & exoleuit, suppetunt passim exempla. Vltimum verò argu.ex dictis facilè colligitur.

3. Cur scenici olim arcebãtur à communione.

XV.

An sint necessarij ludi scenici isti, in Repub. an eliminandi.

POstquàm autem satis distinctè & enucleatè, vt arbitror, examinatum pariter & diffinitũ à nobis est qua B ratione prædicti ludi scenici liciti sint, idest non sint peccata mortalia, examinandum & diffiniendum restabat an sint in Repub. necessarij. Et quidem, si mea sententia aliquod authoritatis pondus habet, existimo minimè esse necessarios, ac proinde plurimas subesse causas, eos vt Principes & Magistratus funditùs dissiparent & euerterent. Nihil enim vtilitatis, & plurimùm afferunt spectantibus nocumenti. Nec est simile de militibus mercatoribus telonearijs, tabernarijs, stabularijs. &c. nam licèt istorum status multis sit peccatis accommodatus & expositus, tamen propter eam vtilitatem, quę inde Reipu. resultat permitti debent. At ex eo quòd Mimici isti & scenici C homines & mulieres permittantur, quæ vtilitas adest? quæ damna absunt? Quot stupra, & turpitudines sequi necesse est ex tã crebro, & familiari conuictu, & cõtubernio horum scenicorum, in quibus viri & fœminæ perditissimi & perfrictissimi cohabitant, conuersantur, conuescuntur? &c. vt credi potest castè eos & sanctè ac candidè in medijs turpitudinibus victuros? Sed & spectatores habenas auditui & visui licentissimè laxantes, Vt animum frænare, & continere poterunt à desiderio, amore, dele-

Damna quæ sequuntur in Rep. ex his ludis.

ctatione,& alijs illicitis motibus? Certè quàm iustè nimius ornatus,& fucatio cultusque faciei interdici fœminis posset,& viris chartæ & aleæ:tam iustè & longè iustiùs ac rationabiliùs Comœdiæ istæ eliminari à Repu. possent. Cæterum qua ratione illicita illa non sunt,idest, apertè peccata mortalia,modo cum certis gerantur conditionibus,ita & Comœdiæ,vt satis explicatum arbitror in superioribus.

XVI. *Citharistæ, Lyristæ Musici qua censura notãdi.*

QVid porrò de citharœdis & tibicinibus,quos Musicos appellant, sentiam, dicam. Sanè qui vanas lasciuasque interdum cantilenas ad instrumentum vulgò ex officio,& quæstus gratià canunt, vt faciunt Histriones,& Ludiones &c.eandem ferulam subire debēt quam scenici. Plutarchus in Pericle,in principio, refert, cum Antisthenes audisset Ismeniam optimum tibicinē esse, At homo nequam est, inquit:non enim si probus esset,tibicen foret. Antheas Scytharum Rex(authore eodem alibi)libentiùs se equum hinnientem quàm Ismeniam canentem audire se dicebat. Quocircà viles & infames ac sordidos hos esse,sicut scenicos non dubium est. Tractat eruditissime Tiraquel. De Nobilitat.c.34. à.nu. 6. Vide.l.si qua.C.de spectaculis.lib.11.&.l.Titius.in fin. ff.de act.empt. Nã & sacer Dauid saltans & lyra personãs, dicebat, Ludã & vilior fiam &c. hoc est, ęstimatione astãtiũ,qui viles censent esse citharistas & saltatores, scenicos &c. Quare, licèt non esse apertè mortale peccatũ his ludis omnibus interesse dixerim, etiã Clericis & Religiosis: nihilominus nõ dubito quin eos maximè hęc spectacula dedeceãt. Tradit Corn. Tacit. li.1. longè ante fin. Tiberiũ sanxisse ne domos Pantomimorũ senator introiret. Et Scipio Nasica Cẽsor scenicos hos ludiones è tribu mouit vt ex Cic. in lib. de Repub. tradit Aug. lib.2. de Ciuit.c.13.

2.Reg.6.

De

A De quo Tiraquellus multa lib. de Nobili. c. 34. à nu. 13. & nos pleraq; superiùs. Quantò ergo magis viros Ecclesiasticos apud Christianos dedecent.

XVII. *Referuntur uerba D. Chryſ. aduerſus hos ludos, elegantiſsima.*

SEd postquàm iusto zelo, & secundùm scientiam, vt existimo, me aduersus hasce comœdias accensum video, minimè præterire debeo fragmenta quædã D. Chrysostomi, vbi eloquentisſimè & ardentisſimè aduersus easdem inuehitur, quantumuis Lectores cõfusi ac perturbati ordinis, & methodi in hac quæstione dãnare me debeãt. Non enim adeò cæcutio, quin tumultuariò & prout B memoriæ succurrebant, me multa hîc conuoluisse & cõglomerasse videam: quod illi præsertim mihi obijcient, qui in rectum ac distinctum procedendi modum, quem in alijs disputationibus obseruaui, oculos considerationis iniecerint. Ergo priusquàm cœpti pœniteat, & vis affectus quo aduersus scenicos excandui, frigeat, diuini libet verba personare Chrysostomi.

Hinc loquitur Chryſoſ.

Vbi sunt, inquit, qui Diaboli choreis & perditis cantibus dediti in scena quotidiè sedẽt? Pudet me certè verba de illis facere: veruntamen necesse est mihi propter infirmitatem vestram. Nam & Paulus ait, sicut statuistis mẽbra vestra seruire immunditiæ, ita nunc statuite membra C vestra seruire iustitię in sanctificationem. Quare nos quoque agè vitam meretricum, & corruptorum iuuenum in scena habitantium perscrutemur, & ad horum beatorum vitam (intelligit Heliam, Helisæum, Ioannem, &c.) quãtum ad iocundè viuendum attinet, comparemus. Iucundè nanq; viuendi gratia, negligentiores iuuenes scenæ laqueis capiuntur: sed tantam si perpendimus, differentiam inueniemus, quantam si quis canentes Angelos modulationem diuinam audiret, & porcos in stercore defossos ac grunnientes. Ore nanq; illorum Christus, istorum verò

Rom. 6.

Diabolus loquitur. Tibiæ inflatis genis, deformi facie so- A
noram istis emittunt vocem: illis gratia spiritus loco tibię
cytharis atq; syringis adeò suauiter sonat, vt non sit possi
bile luto & lateribus affixis tantam ante oculos ponere
voluptatem. Quare vellem aliquem eorũ qui circa hæc
insaniunt, illuc adducere posse, & hunc sanctorum cho-
rum ostendere: non enim opus mihi esset verbis: verùm
& si hæc terrenis disserimus, conabimur tamen ab illuuie
& sordibus aliquantulum eos auellere. A meretricum igi
tur cantibus statim cupidinis flamma incendit auditores,
& quasi non sufficiat ad inflammandam mentem aspe-
ctus ac facies mulieris, pestem quoq; vocis adinuenerũt. B
Non autem vox ac facies solùm muliebres: verum etiã
multò magis vestitus videantur: adeò vt si pauper quidã
rudior atq; abiectior aspiciat, molestè nimium ferat, & se
cum sæpenumerò dicat: Scortum quidem in flagitiosis
hæc inuenit, seruis stipati cocorum artificio in tantis deli-
cijs viuunt: ego verò ingenuus & ab ingenuis ortus, qui
iustis laboribus meis vitam duco, nec somnians quidem
ita deliciari possum. Sic mœrore perturbatus, cogitabun-
dus recedit. Et in theatro quidem, cum aureis ornamen-
tis callidissima meretrix incedit, pauperes dolore confi-
ciuntur, cum nihil tale vxoribus esse suis recordentur, di- C
uites autem hoc aspectu conturbati, cum habitum, aspe-
ctum, vocẽ, incessum, cæteraq; cupidinis plena viderint,
& improbo ardentes incendio domos suas redierint, qua
si deformiores vxores despiciunt. Hinc iurgia & rixę, hinc
dissidia & bella oriuntur, hinc mors etiam nonnunquam
consequitur, &c. Ita habet super Matth. homil. 69.

Directè Chrys. aducr sus comœdias nostri temporis.

Rursus homil. 57. in Ioan. Si cytharœdus, vel saltator,
vel Mimus aliquis ad scenam aduocaret ciuitatem, om-
nes frequenter concurrerẽt, & admoniti gratias haberẽt,
in

Quàm libentius ad comœdias quã ad sermones imus.

A in quo spectaculo diei dimidium consumūt, nulli alij ne gotio vacantes: Deo autem nos per prophetas & Aposto los alloquente, oscitamus, desidemus, hallucinamur & plurimùm fastidimus, quare in forum egredimur: In hyeme verò cũ pluuia & lutum impediret, domi sedemus, aut in theatris sine tecto, quo à pluuia defendamur. Maxima pars imbre, vento, frigore, luto, viæ longitudine cõ tempta insani perstiterūt, nulla eos causa domi continet: nulla quin ad spectacula frequentes confluant, prohibet: hùc sub tecto, sine frigoris & pluuiæ iniuria, ad animæ suæ salutem nemo ea alacritate concurrit. Sunt ne hæc

B toleranda? Quid hac dementia peius? Hæc vobis frequẽ ter dicere statui, verumtamen veritus sum ne frustra & sine fructu mihi odium comparem. Video enim non iuuenes tantùm, sed & senes insanire, quorum gratia maiorem in modum erubesco, cum video virum canitie venerabilem eam labefactantem, & filium secum trahentem. Quid hoc magis ridiculum? quid indignius? Filius à patre impudentiam discit. Mordent hęc vos verba? hoc & ego volo, &c. Hæc ibi, & alia omni consideratione dignissima. Sed & homil. 62. ad populum, ab illis verbis elegantissimè loquitur: In theatro risus, ineptitudo, diabolicus fa

Aduersus senes & canos qui comœdijs assistunt

C stus, effusio, temporis impendium, superflua dierum con sumptio, malæ cupiditatis inductio, adulterij meditatio, fornicationis gymnasium, intemperantiæ schola, turpitudinis exhortatio, risus materia, inhonestatis exempla, &c. Demum multus est in hoc Chry sost. multus & ego fui. Vtinam in cassum non fuerim.

QVAE-

QVAESTIO A
NONA POSITIVA.

Vtrum natura, an miraculo effectum sit, quòd oues Iacob varios & discolores fœtus ediderint.

DVO sunt quę me breuissimè à quæstione proposita faciunt expedire. Alterum est rei dif- B ficultas, alterum temporis inopia. Seorsim vnaquęq; me in his immorari minimè pateretur: vt in vnum coniunctas passuras credam? D. Hierony. in Quæstionibus Hebraicis, aperte dicit, locū hunc ad sua vsq; tempora à nemine Catholicorum fuisse satis intellectum. Lyra. Abulen. Lypomanus, & omnes multa dicunt in huius expositione. Præsertim Lyranus duas prædictæ obscuritatis causas attulit. Prima est, quia breuiter & succinctè loquitur ibi Moyses, C & plura in ipso loco Genes. 30. subintelliguntur, quæ non exprimuntur. Altera est, quia vulgata editio in hac parte multùm discrepat à litera Hebraica. Hinc digladiantur expositores, vt plurimas lites inde enascentes dirimant & componant. Ego, vt promisi, breuiter id solùm in quæstionem verto, vtrum naturale fuerit, vel miraculosum, quòd varios & discolores fœtus ediderint oues Iacob.

Is locus Gene. 30. difficillimus & obscurissimus est.

Assero naturale id fuisse, & è causis naturalibus ortum. Hæc est sententia D. Hieronymi in Quæst. Heb. Aug. 3. de

Naturale fuisse quod oues Iacob varios, &c.

A de Trinit.c.8.& lib.11.c.2.& lib.12.de Ciuit.c.25.& lib.18. c.5.Abulens.Gene.30.q.10.Glossa Lyra.Burgen. Histor. Scho. c.78.& omnes.Referre verba D. Hieronymi, quoniam instituto meo plurimum deseruiunt, minimè prætermittam. Nec mirum, inquit, hanc in conceptu fœminarum esse naturam, vt qualem conspexerint, siue mente conceperint, in extremo voluptatis æstu quo concipiũt sobolem, talem procreent: cum hoc ipsum in equarum gregibus apud Hispanos dicatur. Et Quintilianus in controuersia, qua accusatur matrona, quòd Athropem pepe rit, pro defensione illius argumentatur, hanc cõceptuum

Not.

B esse naturã. Itaq; quia in cubiculo pictura Athropis erat, & conspecta fuerat à matrona illa tempore conceptus, edidit similem fœtum. Et scriptũ reperitur in libris Hippocratis, quòd quædam suspicione adulterij fuerat punienda, cum pulcherrimum peperisset vtriq; parenti generique dissimilem: nisi memoratus medicus soluisset quæstionem, monens querere, ne forte talis pictura esset in cubiculo: qua inuenta, mulier à suspicione liberata est. Hactenus Hierony. Similia sunt quæ ad hoc propositum ex D. Isidoro lib.11. Etymologiarum refert Abulen. Genes.30.q.9. in fine, Animam huius conditionis esse, quòd

C in extremo feruore libidinis posita, formas visas attrahit, & fœtui imprimit. Ideò dicit, in thalamis coniugum, per sonas decoras depingendas esse, vt visis illis fœtus simili imagine informetur. Heliodorus, li.10. Hist. AEthiopiç, alterum profert exemplum de Hydaspe & Persina regibus AEthiopiç nigris, quorũ tamen filia Cariclia pulchritudine & candore præstantissima fuit: quia, videlicèt, cõ ceptus tempore defixam cogitationem mater in pictura Andromedæ pulcherrimæ quondam fœminæ habuisse perhibetur. Cum autem homo sit fortioris imaginationis

Animal in coitu formas visas, attrahit, & fœtui imprimit.

E parẽtibus nigris filij cãdidi.

gg quàm

quàm cætera animantia, ideò mirabiles isti euentus in ho- A minibus frequentiùs contingunt, quàm in brutis: quod obseruauit Arist. 10. Proble. c. 7. Hinc, authôre Eucherio super Genesin, & Ludouico Cœlio lib. 4. lect. antiq. c. 29. & lib. 20. habemus expresiùs id quòd D. Hieronymus ex transcursu dixerat, nempe, apud Hispanos solitum quando equas cōprimendas & grauidandas obijciebant equis; vti eadem arte & ingenio, quo Iacob vsus esse perhibetur. Lege Auicenam lib. 3. Sentent. 21. tract. 1. c. 2. &. 14. Galenum, lib. de Theriaca, ad Pisonem. c. 11. Marsilium super librum Plotini in Quæstione, vtrum stellæ aliquid agāt & vide in. l. Quæret. ff. de Verborum significatione, & Bartolum. l. Gallus. ff. de liberis & posthumis. B

QVAE-

A

QVAESTIO DECIMA SCHOLASTICA.

An de toto & perfecto rigore iustitiæ Christus pro peccatis nostris satisfecerit.

ABSQVE opinionũ & allegationum strepitu præsentem controuersiam, quæ Doctorum secum pugnantium varietate reddita est difficillima, explicare breuissimè fert animus: vt angustiæ temporis, de qua toties conquestus sum, morem geram.

B

I. *Arguitur. 1. fortissimè quod Christus non satisf. de toto rig. iust.*

BReuiter arguitur à parte negatiua: In satisfactione requisitum est, vt ille qui satisfacit, sit alter & diuersus ab eo cui fit satisfactio. Hoc autem non contingit in proposito. Patet, nam satisfactio fit ipsi Deo, qui, scilicet offensus erat: ac proinde fit ipsi Christo, qui, qua ratione Deus est, tam fuit offensus ab hominibus, quàm Pater & Spiritus sanctus. Non ergo fit hæc satisfactio alteri. Secũdo ad idem: Christus non satisfecit Patri suo, qua ratione est alius à filio, ergo non satisfecit alteri, & sic nec perfecta, nec propria iustitia reperiri potest in hac satisfactione. Consequentia patet: & probo antecedens: Minimè satisfecit Patri, vt Pater est, sed vt Deus: nam vt Deus erat offensus, non vt Pater: quandoquidem offensa non est propropria alicuius personæ, sed communis omnibus, ergo satisfactio non debuit fieri alicui personæ in particulari,

C

Secundò.

 sed

sed tribus quatenùs sunt vnus Deus: atq; adeò nõ satisfe- A
cit Christus alteri. Tertio: Vt sit perfecta satisfactio, opus
est vt id quod satisfaciẽs offert offenso, nõ sit aliàs ipsius
offensi: sed omnia quæ Christus offerebat Deo offenso,
erãt Dei, nõ solũ titulo creationis, & titulo primę causę,
quia .s. Deus erat earũ rerum creator & causa prima effi-
ciẽs, ac proinde verus Dñs: sed etiã erant eius tanquã prin
cipij proximi, eò quòd Deus vnitus humanitati eliciebat
immediatè eas operationes, per quas fiebat satisfactio.
Erant ergo illę Christi operationes omnibus titulis ipsius
offensi, ergo nullus per eas poterat perfectè satisfacere Deo
offenso. Cõfirmatur, nã perfecta satisfactio debet fieri ex B
proprijs, & aliàs indebitis: sed illę operationes Christi nec
erant eius propriæ, cũ essent etiã Dei: nec erant indebitæ,
cũ omninò essent debitæ Deo multis titulis, vt dixi, ergo
per eas nõ poterat perfectè satisfacere. Quartò: vt sit per-
fecta satisfactio, necessum est vt id quod offertur æquiua
leat offensæ ac debito: hoc aũt nõ reperitur in proposito.
Patet: offensa erat infinita, vt liquet, at quod Christus ob-
tulit erat finitũ, quia creatũ, ergo. Si dixeris, Operationes
Christi entitatiuè esse finitas, at in ratione valoris, ob infi-
nitã personæ dignitatem, fuisse infinitas. Contra: quia to-
ta hæc infinitas habet se per modũ extrinsecę denomina
tionis, itaq; intrinsecè nullã illæ operationes habent infi C
nitatem, per quã æquiualeant offensæ. Rursus, si quæli-
bet Christi operatio est infinita, iã nec magis nec meliùs,
nec perfectiùs satisfecisset Christus per totã vitã & mor-
tem, quã per prĩmã & minimam operationem. Tandem
vltimò: si satisfactio Christi perfecta & rigorosa fuit, iam
Pater non potuisset eam non acceptare, citra iniustitiam:
in hoc enim vel maximè iustitię rigor attẽditur. At Pater
benè potuit nõ acceptare: tũ quia semper manet liber &
non

Marginalia: *Tertiò.* — *Confir.* — *Quartò.* — *Replica 1.* — *2.* — *Quintò.*

A non necessitatur ab aliquo extrinseco, tùm ob alias rationes, quas in solutione huius proferemus, ergo, &c.

II. *Vera sententia quòd de toto rigore iustitiæ Christus pro nobis satisfecit Patri.*

OPposita nihilominùs pars defendenda suscipitur à nobis: quam cum multis scripturæ & Patrũ & Theologorum testimonijs tutari possemus, & rationibus etiã fortissimis obmunire, his omnibus, quia nocte intercipimur, vale dicimus, & ad argumenta dissoluenda properamus. Erit enim vnquam ille dies, mihi cum liceat hanc grauissimam controuersiam rimari, & ad amussim, vt aiunt, librare & expendere.

Ad.1.& 2. argumen.

Ergo ad primum & 2. argumentum respondetur, Christum verè satisfecisse alteri, scilicèt, Patri & Spiritui Sancto. Nec obstat quòd offensa facta fuisset Deo, vt Deus est: dum enim Deo facta est, censetur etiam singulis personis fieri, & sic ad quamlibet earum dirigi & ordinari poterat satisfactio: & vna poterat alteri satisfacere. Sicut iniuria facta alicui familiæ, fit singulis de familia, & vnus illorum posset vocem & vicem delinquentis assumere, & pro illo satisfacere toti familię. Nec rursus obstat, imò iuuat maximè ad exhauriendam totam vim argumenti, quòd dicamus, Christum satisfecisse sibi ipsi. Certè si Prælatus (vt rem hanc illustremus exemplo) se infamat, C peccat contra iustitiam commutatiuam, & tenetur sibi famam restituere, quam si restituat, satisfacit ex iustitia propria & perfecta. Nam licèt sit vna persona, habet tamen rationem duarũ, scilicèt, personæ publicæ, & personæ priuatæ: & quidem vt publica, est offensa: vt verò priuata, satisfaciẽs. Christus autem vna licèt sit persona simplicissima, tamen duplicis personæ rationem sortitur, scilicet, humanæ ac diuinæ: vt diuina offenditur, vt humana satisfacit sibi ipsi. Porro duo hæc argumenta si aliquid conuincerent, probarent Christum non solum non satisfe-

Christus etiam satisfacit sibi ipsi

tisfecisse de rigore iustitiæ; sed neq; de propria iustitia: eò quòd eiusdem ad se ipsum nō est propria iustitia. Neutrum itaque conuincunt. Sed properemus ad reliqua.

A

III.

Actiones per quas Christus satisfecit, aliquo modo sunt eius, quo non sunt Patris.

AD tertium vt respondeamus, præmittimus, actiones per quas Christus satisfaciebat, licèt entitatiuè essēt à tota Trinitate, tamen secundùm quandam rationē particularem esse proprias Christi. Est exemplum in operationibus vitalibus, quæ tali modo sunt à creaturis viuentibus, vt secundùm illum non sint Dei. Quòd si obijcias, iam ergo creaturæ rationales per actiones à se vitaliter elicitas, possent secundùm perfectam iustitiam Deo satisfacere. Negamus, quia illæ actiones non essent aliàs indebitæ Deo: nam teneretur pura creatura titulo creationis tales actiones Deo acceptas referre. Rursus, nec illæ operationes omninò essent ex proprijs: quia concursus diuinus ad eas requisitus, non esset ei debitus, sed gratis collatus: ac proinde teneretur pura creatura titulo creationis totam illam actionem, & se ipsam offerre, & tradere Deo. Cæterùm concursus Verbi diuini & totius Trinitatis ad operationes Christi, erat debitus naturaliter, supposito quòd Christus vellet aliquid operari: ac proinde absolutè non tenebatur aliquam operationem elicere: & dato quod eliceret, non debebat eam alteri; nec tenebatur eam Deo offerre. Quòd si contendas ex dictis solùm sequi quòd, quia illæ operationes erant verè & propriè ipsius Verbi diuini, potuisset quidem ipsum Verbum vt Deus est, perfectè per illas satisfacere: at humanitatis, seu Christus vt homo erat, illæ operationes non erant propriæ, sed omnino erant acceptæ, & debitæ ipsi Deo, non ergo potuit secundùm quòd homo erat perfectè per illas satisfacere.

B

C

Replicatur.

Respōdetur.

Ad hoc, pariter & ad confirmationem tertij arg. Respon-

A ponderetur, nihil sibi indebitum habuisse Christum, imò totum quod habuit erat sibi debitum, ac proprium. Nã licèt ipsa gratia vnionis, & gratia habitualis essent gratia facta humanitati Christi, & facta nobis, at in ordine ad ipsum Christum, qui est diuinum suppositum, nihil habuit rationem gratiæ, sed debiti naturalis. Quare nulli pro his donis acceptis tenebatur Christus gratias agere. Erant nanque talia dona omninò propria, quia iure suo & propria authoritate potuit assumere humanitatem cum omnibus donis sibi placitis, nec per hoc constitueretur debitor alicui. Neque obstat quòd Christus satisfecit vt ho-B mo, & vt sic nõ erant propria sibi illa dona & opera, per quod fieri videtur quòd quatenùs satisfecit non satisfecit ex proprijs. Hoc, inquam, non obstat, quia planè satisfaciens non erat humanitas, sed verbum incarnatum Deus & homo. Huic autem propria & debita erant omnia, & ipse nullius erat debitor, ac proinde ex hac parte bene potuit satisfacere secundùm strictam rationem iustitiæ, offerendo id quod verè erat suum & proprium, & aliàs indebitum, in compensationem nostrorum peccatorum.

Replicatur adhuc. Quòd si adhuc importunius argumentator insistat, obijciens quòd sibi non satisfecerit Christus perfectè, si C quidem vt homo erat & vt præscindens à persona diuina Verbi, cui satisfaciebat: nihil habebat proprium, nihil quod non deberet &c. *Solutio.* Dicimus quòd quemadmodum operationes Christi secundum aliquam rationem erant eius secundùm quam non erant Patris, ita eędem operationes media humanitate exercitæ, taliter erant propriæ illius vt satisfacientis quòd non erant eius vt acceptantis. Quia vt acceptat, habet se omninò sicut Pater & Spiritus sanctus: vt verò satisfacit, immediatè & proximè & personaliter elicit operationes creatas, quas non proximè

eli-

elicit vt acceptans eſt. Atque ideò ſibi proprie & perfe- A
ctè ſatisfecit. Sed non ceſſas obijcere, vt quis proprie ſatisfaciat, oportet quòd id quod offert, ex ſuo fiat non ſuũ; itaq; abdicet à ſe dominium talis rei, nam ſi penes ſe remaneat res illa ſicut antea erat, nihil dedit, nihil obtulit: atq; adeò non ſatisfecit ergo &c. Reſpondeo, quod licèt Chriſtus à ſe dominium ſuæ operationis non abdicauit, id tamē fuit per accidēs, quia quantum erat ex vi oblationis ſpontaneæ taliter offerebat operationes illas Deo, vt à ſe earum dominium abdicaret. Rurſùs licet Pater nihil noui, quod aliàs nō eſſet ſuum, in hac ſatisfactione acquiſierit: tamen id etiam fuit per accidens: nam Chriſtus taliter offerebat vt Pater ſi aliàs non eſſet Dominus earũ rerum, nunc de nouo ex vi oblationis fieret dominus & ſic &c. B

Adhuc replicatur, & explicatur totum hoc.

IIII. AD quartum fateor, operationes Chriſti entitatiue eſſe finitas: at ſunt infinitæ in ratione valoris & meriti. Porro hæc infinitas nihil phyſicum eſt aut inhærens ipſis operationibus, ſed denominatio vel relatio rationis, qua per reſpectum ad ſuppoſitum infinitum, à quo tanquàm à principio immediato eliciebantur, habebant infinitatem illam in ratione valoris. Itaq; valor iſte non ſe habet veluti valor monetæ, cuius æſtimatio creſcere ab extrinſeco ſolet. Nam valor operationum Chriſti non prouenieba tex ſola impoſitione ad placitum ſed ex natura indiuiduali earum. Sunt enim operationes verè elicitæ à perſona diuina, & hoc ſe habet velut fundamentum valoris & æſtimationis infinitæ. Rurſus, admitto quamlibet Chriſti operationem ſufficere ad ſatisfaciendum perfectiſsime: noluit tamen Chriſtus per vnam aut alteram ſeorſum ſatisfacere, ſed ſimul per omnes. Et ideò vna aut altera ſeorſum ab alijs, licèt eſſet infinita, atq; adeò abſolu- C

Operationes Christi ut erant infinitæ.

Christus an satisfecerit per quamlibet operationem.

solu-

A solutè & simpliciter esset potens perfectè satisfacere:tamen ex pacto & ordinatione inter Christum & Deũ, minime satisfaceret. Certè vnum ex requisitis ad meritũ & satisfactionem, est ordinatio ipsius merentis aut satisfaciẽtis in tale præmium vel offensam. Quia ergo Christi satisfactio, pro vt conuentum & constitutum fuerat inter ipsum & Patrem, taliter erat disposita & ordinata, vt fieret per operationes. 33. annorum morte cõpletas, ideò nisi mors intercederet, neutiquam diceretur perfectè satisfecisse.

V.
An Pater teneretur acceptare satisfactionẽ Christi.

AD quintũ dicimus, Nequaquã teneri Patrẽ ęternũ B acceptare Christi satisfactionẽ, quantumuis esset perfecta: eò quòd iustitia, quæ inuenitur in Christi satisfactione, non erat personæ ad personam, sed rei ad rem, id est, solutionis vel oblationis ad offensam. Ac proinde licèt esset omnimoda ęqualitas, imò excessus solutionis supra offensam, non tamen supra ipsam personam offensam, quæ incapax erat obligationis. Et ideò Pater acceptare Christi satisfactionem minimè tenebatur. Rursus dicimus, id vt radicitùs aperiamus, aliud esse rem valere tantum, & aliud acceptari ad dandum aliquid pro ea. Stat enim quòd Petrus mihi offerat pretium æquiualens & C superabundans pro domo mea, & tamen ego nolim acceptare, quia nolo illi vendere: nec per hoc vllam illi iniuriam irrogo. Similiter in proposito poterat Deus non acceptare Christi satisfactionem pro hominibus, quantũuis esset infinita, quia poterat iure eam satisfactionem ab ipsis offensoribus exigere. Tertiò dicimus, in actibus voluntatis tàm diuinæ quàm humanæ, duplex necessitas reperitur: altera absoluta, altera ex suppositione prioris actus voluntatis. &c. sic ergo Deus, supposito quòd voluit redimere genus humanum per satisfactionẽ Verbi,

1. Explic.

2. Explic.

3. Explic.

neceſſariò tenebatur ſatisfactionem eius acceptare: hæc tamen neceſsitas ex ſuppoſitione, non infert in Deo imperfectionem. Sicut ſuppoſito quòd prędeſtinauit Petrũ, non poteſt non ſaluare illum & neceſsitatur ſaluare illũ &c. Imò non oritur hæc neceſsitas ex aliquo creato, ſed ex priori actu diuinæ voluntatis. Quartò dicimus, ex alia etiam ſuppoſitione non inconuenit Patrem æternum neceſsitari ad acceptandam illam ſatisfactionẽ, ideſt, ſuppoſito quòd filius offerebat. Voluntas enim humana Chriſti non potuit ſic ordinare ſua opera, quin Verbum diuinum taliter ea ordinaret: Verbo autem diuino ea ordinãte efficaciter, implicabat quod Pater æternus ea non acceptaret: eſt enim eadem voluntas vtriuſq;.

4. Explic.

Suppoſito quod filius offerebat nõ poterat Pater non acceptare.

Sed arguis, quia offenſus non tenetur acceptare reconpenſam oblatam ab alio, quàm ab ipſo offendente. Reſpondetur, quòd licèt inter homines ita ſit, ſcilicèt, quòd vnuſquiſque poteſt non acceptare ſatisfactionem ab aliquo tertio oblatam, ſed poteſt eam à delinquente exigere: & rurſus vnuſquiſque poteſt exigere ſatisfactionem lege taxatam, & poteſt non acceptare aliam, licèt ſit ſuperabundans &, excedens, ſed tamen hoc non habet locum in Chriſti ſatisfactione, nam offertur à voluntate infiniti valoris, & etiam infinitæ efficaciæ: & ſic non poteſt non acceptari. Et quidem de hac quæſtione, hæc tantùm dicta ſint, quanuis non tantùm hæc, ſed innumera alia dici & deberent & poſſent. Verùm vt vltimæ, quæ reliqua ſola mihi eſt, tempus ſuperſit, hanc in tam breue compendium redigere opus fuit. Faxit Deus eam vt aliquando mihi copioſiùs liceat diſputare.

Replica.

Solutio.

QVAE-

A

QVAESTIO DECIMA POSITIVA.

Nomen Iesu vndenam deductum sit.

ISTAM ego quæstionem paucis perstrinxi, cũ eã palam cum alijs disputaui: sed postquàm à me impetrarũt, seu potiùs extorserunt discipuli, vt publicas has disputationes facerẽ, non potui hãc, quæ vltima est, & gratissimã futuram spero, non presiùs & vberiùs examinare.

B

I. *Nomenclaturam rectã & præclarã habere, præclarum est.*

SOcrates apud Platonem, in Dialogo de Sapientia, qui & Theagenes appellatur, nõ parùm referre existimat, vt præclari & insignes viri nomina habeant, quibus insigniantur, suæ virtuti & claritati accommodata. Et refert Ioan. Andr. in. c. cùm secundum Apostolum. colu. 1. de Præbend. ab vxore Milantia se didicisse, quòd si nomi-C na, vt pleraque alia, in foro venditarentur, pulchra quidẽ parentibus esse magno pretio emẽda, vt filijs imponerẽt. Cæterũ vt nomina rectè imposita & instituta esse dicantur, opus est vt earũ rerũ, quas significãt, naturas quo ad fieri posit, exprimant. Ita habet Arist. 4. Metaph. tex. 28. Dionysius de Cœlesti Hierarchia. c. 7. & 8. Euseb. Cęsari. lib. 11. de Præpa. euang. c. 3. & 4. Non enim citra magnum consilium Moyses, dixit, Omne quod vocauit Adam, ipsum esse nomen eius: nam intenditur illis verbis, ea nomina singularum rerum naturas significare & exprimere. *Gen. 2.*

Gene.2. Psalm.146. Nominaut rectè imponantur quid requiritur.

Quò spectat illud Psalm. Qui numerat multitudinẽ stellarum,& omnibus eis nomina vocat. Quasi dicat, Qui naturas stellarum nouit. Quod per paraphrasin elucidauit Sedulius in Paschali opere: A

Qui stellas numeras, quarum tu nomina solus,
Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti.

In cuius explicatione diutiùs immorarer, nisi M.F.Lud. Legion.ab hoc me labore iam diu leuasset in lib. de Nominibus Christi, initio. Profectò ante peccatum, Omne quod vocauit Adam ipsum est nomẽ eius: quia ante peccatum rerum naturas probè callebat. At postquam celso illo ac felici innocentiæ statu ruerunt Parentes nostri,& ignorantiæ tenebris offusi sunt, vide quã prepósterè nomina imponebant. Nam cum primò sese illis obtulit nominis imponendi occasio, non recta ac naturis rerum cõsona, sed prorsus dissentanea & deuia imposuere nomina. Videlicet primis filijs, quorum primũ vocarũt Caim, idest, hominem acquisitum per Deum, vt habet textus Gene.4.& alterum Abel, idest, vanitatem. Cum tamen aliter sese res habere deberet, nam primus qui perditissimus, ac omnino inanis futurus erat, rectius diceretur Abel: alter verò rectius Caim, quòd sanctus ac plane diuinus futurus erat, & in eum finem datus & acquisitus per Deum. B C

Nota de nomine Caim & Abel. Gene. 4.

Verum pręterire non possum Platonis in Cratylo sententiam: sic enim ait: Non ergo vile quid est, ò Hermogenes, recta nominis impositio, sed doctissimorũ ac præstantissimorum virorum. Tum Cratylus, Recte ais, inquit, duce natura, nomina rebus accommodata putans, nec quemuis hoc facere posse, sed illum sólummodò qui ad naturam rei respiciens, potest ad eam nomina accomo

como

A commodare. Et post multa: Intelligo plurima Græcos à Barbaris sumpsisse, quæ si quis quasi Græca lingua essent deducta, interpretari velit, nunquam in rebus poterit adaptar. Ita Plato. Si verò quæratur, cur nomina Barbara cæteris anteponantur? Iamblichus, qui inter Academicos cognomentum diuini consequutus est, rationem reddit, quam refert Cœlius Rhodig. lib. 9. c. 14. videlicèt, quia antiquior, primusq; extitit hic modus loquendi Barbarorum. habere insuper nomina Barbara multam emphasim, concissam breuitatem, minimum varietatis multitu B dinisq; verborum, & ideò Superis cõgruere maximè. Barbarorum itaq; nomina cæterarum nationum nominibus & proprietate, & claritate, & significatione, & antiquitate, & intransmutabilitate præstabant.

Nomina Barbara præstãtiora quam aliarum nationum.

Quid vero per Barbaros Platonici intelligerent, nolo vt ex me quis, sed ex eruditissimo Eusebio discat, lib. 10. de Præpa. euang. c. 2. & lib. 11. c. 3. vbi Hebræos, dicit, nomine Barbarorũ semper à Græcis significari. Non enim dubium est, quin Græci multam Hebraici populi notitiam habuerint, nec solùm notitiam, sed & reuerentiam & honorem Hebræorum nominibus deferebant. Nam C & omnem disciplinam, quin & ipsarum literarum nomina Græci à Barbaris desumpserunt, vt superiùs tractasse me memini. q. 3. schol. & 3. Posit. nempe Græcum Alpha ab Hebraico Aleph, Bita à Beth, Gamma à Gimal, Delta à Daleth, &c. Hinc Orpheus dicebat neutiquam in opere immutanda Hebræa nomina, quod retulit Francisc. Georg. Venetus in Problematibus tom. 6. Sectione. 8. nume. 296. Reddit rationem, scilicèt, propter virtutem, quam habent, aut quia ipsorum characteres cœlorum figurant imagines; aut quia repræsentant sedem Dei, & proprietates supramundanorum cœlorum, aut propterea

Barbarorum nomine intelliguntur Hebræi apud Græcos.

Hebræa nomina diuina.

 quòd

quòd rerum naturas explicatißimè & significantißimè referrent, propterq; alias causas. A

II. *Mich. de Medina acri nota & censura dignus.*

QVæ si vera sunt, & certè verißima sunt, non possum hic non vehementius obiurgare Michaelem de Medina, pariter & Theologos nostri temporis. Illum quidẽ, quia lib. 2. de Recta in Deum fide. c. 7. fol. 62. hunc in modum loquitur: Ego verò nullum maius mysterium in Hebraicis nominibus, quàm in alijs cuiuscunq; idiomatis reperio: nisi quòd quidam ingentia volumina de nomine Iehouah tetragrammaton ediderunt, quæ, an potiùs sint Rabbinica inuenta, quàm Theologici laboris fructus, non modò diffinio. Satis tamen scio, eam nominum B Hebraicorum scrupulosam tractationem ad germanum sensum scripturæ non facere. Et quidem ita ille. Quæ verba (parcat vir alioqui pius) ingenti temeritate non vacãt: nam labefactare communem Doctorum sensum videntur, qui non tantùm in verbis, sed in literis linguæ sanctę, arcanas, easq; verißimas significationes obseruant. Rursus dico, non posse meo iudicio verè dici Theologum, qui in Hebraicis literis non fuerit mediocriter institutus.

Contra Theologos qui Hebraicè nesciunt.

At dices, Concilium Tridentinum, translationem vulgatam recipit, approbat: Huic ergo fidæ translationi nihil opus est alterius linguæ quã Latinę cognitio. Respõdeo, neutiquã me in dubiũ vertere, an sacra scriptura rectè sit C reddita Latinè, sed an posit intelligi sine aliarum linguarum cognitione. Et quòd non satis posit affirmo: quia quæcunq; ex alia lingua trãslata sunt, tametsi meliùs verti nequeant, tamen radicitùs non intelliguntur, nisi ad primam linguam recurramus. Exempli causa, rectè translatum est in Psal. 126. Filij merces fructus ventris. Sed vox filij & vox fructus, qui sciri potest an sit gignendi, vel nominandi casus, nisi ex Græco id, aut Hebraico fonte quis hau-

Quòd scriptura rectè intelligi nequit sine linguarũ peritia.

Psal. 126.

A hauriat? Fuit qui in illo versu Psal. 16. Custodi me Domine, vt pupillam oculi, putaret vocem, oculi, esse nominatiui casus, vt esset sensus, Tu Domine, custodi me vt oculi pupillam custodiunt. Sed deceptus insigniter est p. pter ignorantiã linguæ Hebraicæ. Quo circa, quibus non contingit Hebraicè scire, vt mihi fere nondum contingit, quanuis quãtocyùs, vt spero, continget, hoc vnũ superest perfugiũ, vt fidos ac literales interpretes sibi deligant, quibus Thesei sacram possint adire scripturã. Hoc ego me fecisse in hoc libello ingenuè fateri non dedignabor.

Psal. 16.

III.

Nomen Iesu Hebraicũ est non Græcũ.

ERgo nomen sacratissimũ Iesu Hebraicũ est, nõ Græcum, vt quidam putarunt credentes à verbo Græco, Iaso, futuro verbi, Iao, quod significat, sano. Quod putauit Moscopulus, quẽ refert & reijcit Ioãnes Drusus, in Commẽt. ad voces Heb. c. 4. est itaq; nomẽ Hebraicũ. Sũt aũt qui existimẽt, nomẽ hoc Iesu iã pridẽ alijs inditum fuisse in veteri testamẽto: nã eo nuncupati sunt multi: nominatim filius Num, & filius Iosedech, & filius Syrach. Ita credit Niceph. lib. 1. Hist. Eccle. c. 4. Echius sermo. 4. de Circuncisione, Hiero. Lauretus in Indice virorũ, & mulierũ, qui in scriptura cõtinentur, Ioan. Drusus suprà. c. 4. Munsterus, vt in Iansenio in Cõcordia c. 7. quibus & ipse C Iansenius annuere videtur. Alij hos in litẽ vocãt, & debellare conantur, affirmãtes longè diuersum fuisse nomẽ Iesu, vt Christo tribuitur, & vt illis tributũ est. Ita habet Petrus Galat. lib. 3. de arcanis. c. 20. Osiand. lib. 1. Armonię Euang. Rheuclinus lib. 3. de verbo, mirifico. c. 14. Stephanus Salazarius in Genealogia Saluatoris, Georgius Venetus, & pleriq; alij. Discrimẽ aũt in eo maximè cõstituũt, quòd nomẽ Iesu, vt significat Christũ, significat salutem vel Saluatorem: at vt significat tres illos, significat eum qui saluatur. Vnde hoc nomẽ secundũ quòd est Christi,

Nomen Iesu an inditũ fuerit alicui in uet. test.

non

non habet literam He, vt satis patet ex titulo Crucis Christi, qui in hanc vsq; diem adseruatur Romæ, in Templo sanctæ Crucis in Hierusalem, in quo scribitur Iesuah, per quatuor has literas Iod, Sin, Vau, Ain. At nomen Iesu secundùm quòd illis tribuitur, preter illas literas habet He, itaq; non dicitur Iesuah, sed Iehosuah. Quæ obseruatio quantumuis alij reclament, verissima est, & patet ex eo quòd nomen illorum semper in veteri testamento scribitur cum He, nempe Iehosuah: at nomen Christi semper scribitur Iesuah: nisi quando per abbreuiationem scribitur Isu, detracta litera Ain. Sic veteres I S V semper ferè scripserunt pro I E S V A H, literam vltimã Ain per apocopen abijcientes. Hùc spectant verba Heliæ Leuitę, quem refert Drusus suprà, Dici potest, quòd litera Ain ardua sit ac difficilis pronunciatu gentibus, ideò in lingua sua non dicunt Iesuah, sed Iesu: propter quod Iudęi etiam vocant eum Iesu, absq; Ain.

Nomẽ Christi Iesuah, nõ Iehosuah

A

B

Quòd si obijcias primò, quòd in Græcis veteris testamenti libris, pro Iehosuah, quod est nomen Iosue & aliorum, semper vertitur Iesus, ijsdem omninò Græcis literis, quibus nomen Christi scribitur Græcè ab Euangelistis, est ergo idem nomen Christi & aliorum. Respondeo nomina sæpè, quæ apud Hebræos & literis & significatione sunt diuersissima, apud Græcos tamen & Latinos ijsdem characteribus effingi. Quòd vt exemplo nemini non obuio comprobem, sanè in Genealogia Christi Lucæ.3. statim à principio legimus, Eli, nomen aui Christi, & Matth.27. legimus, Eli Eli. Et quamuis Græcè & Latinè ijdem sint characteres, tamen apud Hebræos diuersissimæ dictiones sunt, quarum vna scribitur per Aleph, Lamed, Iod, & significat Deus meus: altera per Ain, Lamed, Iod, & significat sublimem. Ita in proposito. Quòd si rur-

Obiectio. 1. quòd.70. uertunt, &c.

Solutio.

C

Luc.3.
Matt.27.

A si rursus opponas, in lib. 1. Esdræ. c. 2. scribi nomen Iesu filij Iosedech sine He, quemadmodum & nomen Christi: non ergo nomen Christi est omnino diuersum à nomine illorum aliorum. Respondent quidam prauam eã esse Chalcographorum orthographiam. Quod inde probant, quia nomen eiusdem filij Iosedech, quod scriptum habetur apud Aggæum & Zachariam, habet illam litteram He: itaque est Iehosuah, non Iesuah. Habemus itaq; hactenùs ex dictis, nomen Iesu à verbo Hebraico Iasah, quod significat saluare, deduci: & quidem hæc est communis sententia. Cabalistæ, qui communiter hoc Christi B nomen abbreuiant, scribentes & nũciantes, I S V, multa in hoc nomine mysteria reperiunt. Breuiter Fran. Gorg. Venet. Tom. 3. Proble. Sectio. 5. nume. 221. & Galatinus. lib. 3. de Arcanis. c. 20. & Thomas Beauxamis, Armonię Euang. Tomo. 1. fol. 95. ex Rabbi Hecados, notabant, Gene. 49. vbi legimus, Donec veniat qui mittendus est, in Hebræo haberi, Iabo Siloh Veloh, quarum dictionum capita reddunt Isu. Et Psalm. 71. Ante solem permanet nomen eius, & benedicentur in ipso: habetur, Ianin Semo Vaïtbarecu, quarum dictionum capita si combinentur more sapientium Hebræorum, reddunt Isu.

Obiectio. 2.

Solutio.

Nomen Iesu à Iasah uerbo Hebraicó

Cabalistarũ mysteria.

Gene. 49.

Psalm. 71.

C IAm ad aliam stationẽ in qua Andreas Osiander & Ioãnes Reuclinus, & Ioannes Siliceus Archiepiscopus Toletanus vehementer laborant, deueniamus. Sanè existimant sacrosanctum nomen I E S V ipsissimũ esse atque nomen ineffabile Dei, quod Hebraicè est Iehouah, inter iecta littera Sin. Porrò si perconteris, Quid in mentem Hebræis venerit, aut certè cur Sanctus Spiritus, qui nomen Christo imposuit, nomini ineffabili potiùs interponunt literam Sin, quàm aliquam aliam, ex toto Hebraico alphabeto, vt sic fieret nomen Christi? Respondent

IIII.

Nomen Iesu & nomen Dei Iehouah idem.

Cur interposita litera sin, nomini Iehoua.

quidam, Sin, esse literam clementiæ, eò quòd formam habet lampadis olearis, sic, ש, at nomen quod Christo imponendum erat, desumi ab oleo debuit, iuxtà illud Cantic.1. Oleum effusum nomen tuum. Alij, vt Cheradamus, in Libello mystici alphabeti, dicit, ideò hanc literam. S. interiectā esse nomini Iehouah, potiùs quàm aliam, quia litera illa mysterium denotat Trinitatis, eo quod vt Hebraicè figuratur tres veluti ramos ab eodem principio prouenientes, & in idem punctum coeuntes habet: quibus significatur Trinitas. Non erat autem absre, vt nomen Christi proprium Trinitatem vndequaque præseferret: nam literæ nominis, Iehouah, vt infrà videbimus, Trinitatem innuūt, & interiecta illa, Sin, eandem exprimit. Tertia causa redditur à Burgen. sup. Exod. c.3. quam inferiùs referam. Nullus porrò hæc veluti somnia reijciat: cum certum sit in ipsis Hebraicarum literarum figuris & characteribus innumera latere mysteria. Sanè quod adinuenit Ludouicus Legionen. in nomine, Dabar, irrideri iure nequit, in libr. de Nomi. Christi: nec & hoc (alterum vt ego exemplum promam) non potest non sapientibus arridere. Litera, Lamed, ל, sola est inter elementa Hebraica, quæ supernè prominet: cæteræ nanque literæ in superiori parte prorsus æquales sunt. Quid hoc habeat mysterij, docti intelligent, si animum appulerint vt obseruent, nomen quod Hebraicè significat Regem, tribus literis scribi, nempe, Mem, Lamed, Caph, & profertur, Melech. Media itaque litera est, Lamed. Sed & ex viginti duabus literis, quibus Hebraicum Alphabetum constat, media fermè est Lamed. Lamed porrò significat doctrinam, vt ex Hierony. patet. Quia itaque vnus & solus Rex esse debet, qui cæteris imperi-

1. Causa. Canti. 1.

2. Causa. Sin litera Hebrea typus Trinitatis.

In figuris literarum Hebraicarū plura latere mysteria.

Lamed typus Regis.

tet,

A tet, cuique omnes æquè pareant: isque medius esse debet vt omnibus iustitiam administret; isque sapiens, vt docere reliquos valeat, & in scopum salutis omnes dirigere: ideò sola est vna litera, Lamed, quæ est alphabeti media, & media nominis Regis, & quę significat doctrinã, quę prę ceteris eminet & caput effert, cæteris literis ęqualem submissionem præseferentibus.

V.

Digressio de nomine tetragrammaton quod est Iehouah.

AD rem, vt quid veri habeat etymon hoc, quo nomẽ Iesu à nomine, Iehouah, deduci credunt, examinemus: videre oportet, quid nam sit id quod vulgò docti & indocti iactitant de nomine illo ineffabili quadrilitero, B Iehouah. Quæ quia pro quotidianis studijs necessaria sunt viro Theologo, non grauabor ex tam multis quæ hac in parte dici possent, quædam paucis perstringere, & in compendium redigere, ab scopo licèt proposito tantillùm deuiem.

Hoc nomen Iudæi nõ audent proferre.

Nomen sanctum tetragrãmaton, seu quadriliterum, ita dictum, quia quatuor literis constat, Iod, He, Vau, He, habetur sæpissimè in sacra scriptura. Veruntamẽ qui legunt aut loquuntur, quamuis scriptum reperiãt hoc nomen, & menti illis ac ori occurrat, nunquam illud proferunt, sed loco eius proferunt, Adonai; Nitũtur illo loco C Exód. 3. Hoc est nomen meum in æternum. Vbi non legũt, Leolam, id est, in æternum, sed lealam, idest, vt cæletur. Refert Galatin. lib. 2. c. 10. Est verò hoc nomen augustius & sanctius cæteris, propterea quòd ipsam Dei naturam significantiùs cæteris exprimat: ut paulo inferius videbimus. & ideò licèt reliqua nomina Dei certis casibus interdum creaturis communicentur, hoc tamen nunquã communicatur. Refert Galatin. lib. 3. c. 9. R. Ionathæ fuisse sententiam, quod præter Deum, tres vocati sunt nomine sancto Iehouah, nempe Mesias, Hierusalem, & in

Exod. 3.

sti homines. Sed tamen perfidus iste vt Mesiæ diuinitatem deroget, eam arrogat etiam alijs. Quod nec apparenter quidem ipse probat, vt videre in Galatino licet. Sed nos cœptum persequamur. A

Solus sacerdos, & raro id proferebat.

Nulli inquam licebat illud nomen pronunciare, nisi certis temporibus summo sacerdoti, cũ magnis solennijs ac cæremonijs, quod tractat Burgens. super Exod. cap.3. Quod si irreuerenter ac minùs articulatè pronunciaret, timebatur vniuersæ machinæ mundialis subuersio secundùm Isaacum Leuitã, in Proœmio Grãmaticalis institutionis & R. Moysen, vt in Galatino lib.2.c.10.

Rabbini dicunt, Christũ, & Moysen, & Salomonem inuenisse hoc nomen & illud rectè protulisse. Psalm.17.

Refert Sylu. in Rosa aur. Trac.3.q.55. Iacobus de Val. super Psalm.117. Porchetus latißimè.1.p. Victoriæ. ca.11. Galatin.lib.8.c.5.ex Rabbinis, Christum Redemptorem nostrum, inuenisse hoc nomẽ, idest, lapidè in quo sculptum erat illud nomen: ex quo didicit articulatißimam & distinctißimam eius pronũciationẽ, & huius rectę pronũciationis virtute omne miraculum faciebat. Et ideò dici à Dauide in Psalmo.17. venisse in nomine Domini. Dicunt Rabbini non solùm Christum, sed & Moysen, & Salomonem reperisse hoc nomen in illo lapide: atq; ideò tanti virtute nominis, alterum magna fecisse portenta, alterum exactè rerum omnium percalluisse naturas. Vnde, referente Caiet. in Exod.c.6. & Genes.c.4. Burgen. super Exod. 3. Lypom. &c. Hebræorum communis vox erat, inuocatione huius nominis nullum miraculum nõ fieri. Quod meritò irrident omnes Catholici: Præ cæteris Author replicarũ contra Burg. Exod.c.3.§. In septi.q. B C

Mysterium Trinitatis significatur hoc nomine.

Veruntamen inde nostri Doctores ad hoc vt cunque credendum moueri possunt, quòd eo nomine significentur duo præcipua fidei nostræ mysteria, Trinitatis, & incarnationis. Nam cum hoc nomen quatuor habeat litte-

rας,

A ras, Iod, He, Vau, He, prima, quæ est, Iod, & est adiectitia, & nominis proprij constitutiua, significat principium per quod significatur prima persona Trinitatis; idest, Pater, Aliæ tres sunt radicales verbi, Haiah. In lingua enim sancta omnis dictio ex sua natura trium est literarum. Ergo nominis tetragrammaton secunda litera, quæ est, He, significat esse seu viuere, vt notat Galat. lib. 2. c. 10. & c. 11. quia est prima litera verbi, Haiah: quæ proindè significat Filium, eò quòd filius Dei est, in quo omnia vita erãt, & in quo constant, vt habetur Ioan. 1. & Colos. 1. Tertia quæ est, Vau, est apud Hebræos coniunctio, qua significatur

B tertia persona, id est, Spiritus sanctus, qui nexus est aliarum duarum personarum. Quarta vero quę est eadẽ He, significat iterum filium. Idq; duas ob causas. 1. quia cum filius sit solus, qui inter personas diuinas duplicem habet respectum, nempe producentis & producti, Pater verò tantum se habet vt producens, & Spiritus tantum vt productus: ideò sola litera He, quæ significat filium, debuit in diuino nomine replicari. Et quidem ita Galatin. lib. 2. c. 10. & c. 11. Aut. 2. dico cum Iansen. in Concord. &c. quòd quia duæ sunt in filio essentiæ, diuina & humana, & ab

C vtraq; habent creaturæ vitam & esse, ideò vtrunq; in sancto illo nomine significari debuit. Hancq; secundam literam, He, qua incarnatio verbi exprimitur, communicauit Deus Abrahã, & Sarah, vt significaret, verbum aliquando cõmunicatum iri hominibus. Vnde illo loco Genes. 17. apparuit Deus sub hoc nomine vnáq; huius nominis literam, He, illis impertitus est. Gestabat hoc nomen Sacerdos in capite, in lamina aurea diademati super frontẽ præfixa. Cui rursus tantum honorem Hebrei deferebant, vt quoties notabilis eius pars in aliam dictionem incideret, nisi mysterium subesset, ferè semper literam aliquã, ne

Omnis dictio Hebræa tribus literis.

Ioan. 1. Colos. 1.

Genes. 17.

Hebræi in suis nominibus non habent literas nominis Ienouah.

ne nomen Dei loco non necessario appareret, subtrahere consueuerunt. Hinc aliquoties Iosaphat, pro Iehosaphat, Iuda pro Iehuda, Iosue pro Iehosua (referentibus Osiandro, & Galatino) legebant, subtrahentes literam He. Et si quis etiam hodie in suo nomine proprio tres aut quatuor huius nominis sancti literas possideat, ne temerè à quoquam nominetur, in quotidianis colloquijs alio nomine eum vocant, ne nomen Dei profanis auribus ingestum vilescat. A

VI. *An proferri possit, & exprimi nomẽ ineffabile.*

IAM quem sonum reddant illæ quatuor literæ, Iod, He, Vau, He, meritò sapientes dubitant. Sanè figura & potestas harum literarum hæc est I H V H. Verumtamen in vnum coactæ quam sonum reddant, quidve significant, dicunt Hebræi neminem hominum scire, & ideò appellatur nomen ineffabile, & insyllabicabile: eò quòd literæ quibus constat insonæ sunt, & nullam per se ipsæ articulatam vocem possunt exprimere. Tamen censent, Christum Dominum, cum veniret, declaraturum esse rectam pronunciationem huius nominis, quia tunc, vt habet Isai. replebitur terra scientia Domini. Ita refert Galat. lib. 2. c. 1. Hoc irrident alij, eò quòd cum certis vocalibus exprimi potest, vt notat Galatin. suprà, lib. 2. c. 10. imò à Pharaone impurissimo homine expressum est. Quod notant Lypom. in Catena, Exod. c. 3. & 6. & Syxtus Sen. lib. 2. Biblioth. Dicunt ergo dici hoc nomen ineffabile, proptereà quòd significet ipsam Dei essentiam, quæ omnino inexplicabilis & ineffabilis est. Ideò inter Hebræos non licebat hoc nomen effari, sicut apud Gentiles, Demogorgonis primi falsi Dei nomen non licebat ore proferre: & si nominabatur, terra tremebat, quamuis omninò proferri hæc nomina possint. Apollo etiam Delphicus, & Mercurius Trimegistus, Dei nomen nec verbo capiendum, & B C

Isai. 11.

Si nomen primi Dei apud Gentiles proferebatur, terra tremebat, &c.

Deum

A Deum esse innominabilem, in suis oraculis monuere. Refert Galat. suprà in fine cap.

Verùm postquam habemus hoc nomen effabile, & pronunciabile esse, videamus quo sono proferri debeat: & quid significet. Cõmuniter Hebræi huic nomini quadrilitero has apponunt vocales, Seua, Holem, Camez: & sic proferunt, Iehouah: Et vulgò iam hoc sono profertur hoc nomen. Quamuis hoc non placeat Genebrardo lib. 1. Chronog. qui putat nec Iehouah, esse rectam diuini nominis pronunciationē. Vnde Theodoretus. q. 15. in Exod. dicit, apud Samaritanos hoc nomen Dei proferri, Iaue, apud Iudæos, Iah. Hiero. super Psal. 8. dicit Iaho proferen B dum esse illud nomen. Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum, dicit, Iehouah. Et ita cõmuniter omnes. Iah verò nomen Dei etiam est, ex Hieronymo ad Marcellam, à quo dicunt deriuari Iehouah, & vtrumq; deduci à verbo Haia, quod significat esse, seu facere esse. Quamuis doctiores existiment, Iah esse abbreuiationem nominis Iehouah. Ita Forerius super Isa. 12. versu. 2. & super c. 26. vbi & dicit Iah, esse nomē Filij Dei, qui est abbreuiatio patris vnde Verbum incarnatum, abbreuiatio dicitur apud Isaiam, præsertim iuxta versionem septuaginta: & tangitur C à Paulo ad Colos. 1. Sũt qui à nomine Iehouah, putēt irrepsisse Gentilibus suũ Ioua, seu Iouē. Ita Eug. de Per. Phi. Geneb. lib. 1. de Tri. & in prol. Psal. & lib. 1. Chronog. Galat. lib. 2. c. 10. idē refert. & Burg. sup. Exo. 3. circa primũ.

Quod nomē illud pronunciari potest punctis positis, Iehouah.

Iah, est abreuiatio nominis Iehouah.

Filius Dei abbreuiatio Patris. Isai. 10. Colos. 1.

Est sententia communis, hoc nomē significare ipsum esse, seu essentiam: quinimo eum qui res omnes facit esse. Ita Lipomanus in Catena, Exodi c. 3. & 6. & Syxtus. lib. 2. verbo, Inscriptio. Nam deducitur à radice Haiah, quæ significat Fuit; & esse fecit: quamuis magnus Hebræorũ doctor R. Moyses, vt in Galat. lib. 2. cap. 10. dicit nesciri deriua-

Significatio nominis Iehoua, est, esse & facere esse.

deriuationem huius nominis. De hoc nomine intelligitur illud Exod.6.Nomen meum,Iehouah,non reuelaui eis.Ideſt,nondum me reuelaui faciendo eſſe eas res, quas promiſi: quod nunc faciam:nam perducam Iſraelem in terram promiſſam Chanaam.Verbum autem vnde creditur hoc nomen deduci,habetur Exod.3.Ehie,fui,ſum, & ero.Seu,Aſſer Ehie,qui fui,ſum,& ero. Quod dicit & diligenter tractat Galatin.c.14.lib.2. Lypom. ſuprà, quo ſignificatur ſumma ac ſempiterna Dei ſtabilitas,qui ſemper fuit eſt,& erit.Refert Euſebius lib. 11. de Præparatione Euangelica,veteres Aegyptios multam huius habuiſſe notitiam:nam Deum his verbis in templis ſuis deſcribebant:Ego ſum quod fuit,quod eſt, quodq; futurũ eſt: velum meum nemo vnquam reuelauit.Quod ſatis conſonat huic loco Exod.6.nomen meũ Iehouah, non reuelaui eis.Ergo Iehouah dicitur, qui eſt,& facit eſſe, ſeu eſſentia & qui eſſentiat,ſi ſic dicere fas eſt.De quo late Burgen.Galati.& Lypomanus ſuprà.

Exod.6. *Exod.3.* *Ehie nomen Dei Fuit Eſt, Erit.* *Exod.6.*

Refert idem Burgen.hoc nomen ſignificare quidem ad placitum & ex inſtitutione.Cæterum non ex inſtitutione hominum,ſed Dei.Cum enim homines nominare Deum perfectè non poſsint,ſicut nec cognoſcere,neceſſum fuit vt nomen, quod expreſsius Deum ſignificare deberet,ab ipſomet imponeretur.Hùc ſpectat quod Rabbi Moyſes,in lib.de Directione perplexorum, quem refert Lyran.ſuper Exodum.c.6.& Galat.lib.2. c. 10. dicit, quædam Deum habere nomina,quæ dicuntur per reſpectum ad creaturas,vt Dominus,creator:alia, quæ dicuntur per modum qualitatis circa diuinam eſſentiam, vt ſapiens,bonus,&c. ſed nomen Dei tetragrammaton ſignificat diuinam eſſentiam puram & nudam,prout in ſe exiſtit,circũſcripto omni alio:& ideò eſt nomen incommunica-

Iehoua an ſit nomẽ ad placitum,an ex inſtitutione ſignificans.

A nicabile. Referunt vero Porchetus. 2. p. Victoriæ. c. 2. & Galatin. ex R. Eliezer, cum adhuc mundus non esset creatus, erat Deus sanctus & benedictus, & nomen eius tantùm. Ab hoc nomine mundus & creaturæ esse cœperunt. Ideò nomen hoc ipsum esse, & ipsum principiũ omnis esse significat. Addũt Lyra. Lypo. & Syx. ex eo ꝙ hoc nomen significat veritatem diuinæ essentiæ, ad veritatem autem pertinet impletio dicti sui vel promissi, ideò dicitur, Exodi. 6. nomen meum Iehouah nõ reuelaui eis, idest, nõ impleui promissum meum, temporibus eorum perducens eos in terram promissam, faciens esse quod

A nomine Iehouah omnia habere esse.

Exod. 6.

B promisi.

Adhuc plura delitescunt sub hoc nomine. Habet hoc nomen fœmininam terminationem apud Hebręos: quia finitur in He, pręcedente Camez, cum accẽtu in vltima. Hinc significat non solum eum qui est, verùm & ipsam essentiam in abstracto: abstracta autem maiorem emphasin habent, quàm concreta: quod etiam dicit Hiero. super Iob. 24. & Origenes, homil. 1. in Cantica, & Aug. Tracta. 39. in Ioan. Rursus si orthographiam spectemus Latinã, constat nomen Iehouah quinq; vocalibus tantùm, nam aspirationum non est habenda ratio. Ergo quinq; tantum

Iehouah, fœminini generis, ipsa essentia.

Iehouah solum quinque vocalibus cõstat.

C habet vocales, I, E, O, V, A, nullam habet consonantem. Vnde aliqui mysterium colligunt, putà, deitatem, quæ hoc nomine significatur, nullam admittere compositionem, sed esse rem simplicissimam & purissimam: sicut & vocales purissimam habent prolationem I, E, O, V, A, nam sine adminiculo consonantium proferuntur, consonantes verò proferri non possunt, nisi adiunctis vocalibus. Ita Burgen. notabat suprà. q. 6.

VII.

Quo pacto nomen Iehouah

IAM qui dicunt, nomen Iesu deduci à nomine hoc quadrilitero, censent, nomen hoc Iehouah, quod sine

 pun-

Iesuah ueniat in nomen Iesu.

punctis seu vocalibus sic scribitur, I H V H, si in medio A recipiat literam Sin, conuerti in nomen, I, H, S, V, H, seu Iesuah. Proinde vnum & idem esse nomen Dei, & Christi habereq; nomen Christi quatuor literas nominis tetra grammaton, quæ sunt ille, I, H, V, H, quæ Hebraicè dicū tur, Iod, He, Vau, He, quibus cōficitur nomen Iehouah. Quod quàmlibet fuisset olim impronunciabile, & insylla bicabile, ac simplicissimum, assumpta tamen litera, S, factum est pronunciabile & compositum: eo quòd Verbū diuinum ineffabile alioqui & simplicissimum, assumpta humanitate compositum & conuersabile prodiuit ex vtero Virginis. Sanè vt Osiander dicebat, & dicit Porche B tus. 1. p. Victoriæ. c. 11. nomen Iehouah aliquando tandem effabile & pronunciabile futurum, suspicabantur Iudæi: & quòd Messias erat pronunciaturus illud in vulgus, iuxtà illud Psal. 21. Narrabo nomē tuum fratribus meis. Hac ratione dicebat Georgius Venetus, in Proble. tom. 3. sect. 5. nu. 221. nomen tetragrammum venisse in Iesum, quia cesisse videtur, non virtute, sed inuocatione: cum non amplius iam inuocetur nomen Dei tetragrammum, sed nomen Iesu.

Litera S, fecit pronūciabile, & effabile nomen Iehouah.

Psal. 21.

Cur nomen Iesu scribitur sine HH.

Quod verò vulgò Hebræi scribunt & proferunt nomē Iesu, sine illis literis, HH, nam non scribunt, I, H, S, V, H, C sed I S V, censent hoc per abbreuiationē facere: nam litera He demi potest facilè, eò quòd in pronūciatione adeò leniter spirat, vt cum omittitur non desideretur, cum exprimitur nōn sentiatur, nisi à purgatissimis auribus. Et hinc colligunt nomen Christi non esse Iesuah, cum Ain in fine, nam litera Ain cum rigidissimæ sit pronunciationis, non ita facilè tolli potest. Cum itaq; abbreuiantes scribunt, I, S, V, dicunt non à Iesuah, sed è Ihsuh abbreuiationem fieri: ac proinde nomen Christi non esse Iesuah, sed

Ihsuh

A Ihsuh à nomine I H V H, vel Iehouah. A VIII.

ET quidem pluribus medijs effici probabilissimũ potest, quòd nomen Christi sit ipsum Iehouah, interiecta litera Sin. Primò ex illo, Isai. 7. Ecce Virgo concipiet, &c. & vocabitur nomen eius Emmanuel, seu (vt habet Hebraica veritas quod obseruauit Galat. lib. 3. c. 18. & Vatab. ibi, & Forerius & alij) vocabit ipsa nomen eius Emmanuel, non enim Patrem in terris, qui ei nomen imponeret (vt moris erat Hebræis, vt patres nomina filijs inderẽt) habiturus erat Messias: sed tantum matrem: & ideò habet, vocabit ipsa nomen eius Emmanuel. Quòd certè mysteriũ est longè diuinissimum. Nomen itaq; Messiæ B futurum erat Emmanuel, idest, Nobiscum Deus. At certè vt hoc vaticinium cõpleatur, non sat fuerit vt Iesuah appellaretur, appellatur ergo I H S V H. Secundo ceu rem nouam & admiratione dignam dixit Isai. c. 52. Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit. Quod Georgius Venetus, supra nũ. 220. his verbis explicabat. Quomodò vocatus Christus fuit nomine nouo? Quia vocatus est nomine continente virtutem magni nominis, in quo fiebant remissiones. Tertiò, ex Paulo Philippen. 2. Dedit illi nomen, quod est super omne nomen, C vt in nomine Iesu, &c. vbi augustius aliquid insinuatur quàm significetur per Iesuah. Certè nomen, quod est super omne nomen, nullum est aliud, nisi Iehouah, quod assumptione vnius literæ factum est effabile, & videtur Paul. allusisse ad illud, Viuit Iehouah, quia flectetur omne genu mihi, idest, nomini Iesu, vel Iehouah, quod idem est. Quartò, ex Hieremiæ. 22. Suscitabo Dauidi germen iustum, & hoc est nomen quòd vocabunt eum, Iehouah iustus noster. Quem locum à calumnijs sophisticissimorum Rabbinorum vindicant Iacobus de Valê.

Rationes & fundamenta huius etymi, quod Iesu sit Iehouah.

2. Ratio. Isai. 52.

Christi nomen nouum.

3. Ratio. Philipp. 2.

4. Ratio. Hier. 22.

Adrian.Finus,Porch.sed præsertim Galat.lib.3.c. 8.10. & 11.vbi nomen tetragrãmaton secundũ se totũ conuenire Messiæ luculentissimè ostendit,& Porch.2.p.Victor.c.1. Necessum ergo est,vt hoc nomen habuerit,factum effabile per literam,Sin. Quintò,ex Lucæ.1. Vocabis nomen eius,Iesu.Hic erit magnus,& filius altissimi vocabitur,& regnabit in domo Iacob in æternum.Sanè si filius altissimi vocabitur,ergo Iehouah: si regnabit in eternum,ergo Iehouah:iuxta illud Psal.21. Quoniam Iehouah est regnum:& illud præclarissimum Isai.33. Iehouah iudex noster,Iehouah præceptor noster,Iehouah Rex noster, ipse veniet & saluabit nos. Planè Lucæ. 1. ad hæc loca allusit Angelus,vbi dicitur Mesias futurus Rex, Præceptor,Saluator,&c.Sextò ad Iosephum dixit Angelus, Vocabis nomen eius Iesum,ipse enim saluum faciet populũ suum.Relatiuum,suum, emphasin habet: nam populus saluandus nullius alterius Domini populus vnquam dictus est,quàm ipsius Iehouah. Cum autem Angelus ibi rationem reddiderit nominis Iesu,apparet quòd nomen Dei intellexerit, cuius solius & non alterius est insigne, quòd saluet populum à peccatis suis.Septimo ex illo Apocalyp.c.19. Et vocabatur nomen eius, Fidelis, & Verax, idest,qui perstat in sententia,& promissa complet veraciter.Iam autem ex Galati:Burgen:Lyrano, Lypomano, Rabbi Moyse,Syxto,& alijs,vidimus,hanc esse significationem nominis Iehouah, scilicèt, qui est & facit esse & seruat promissa,&c.Ac proinde nomen hoc est quo Christus insignitus est,Iehouah,nisi quòd assumptione literæ Sin,factum est effabile. Octauò,ex eo quòd Mesias semper creditus est apud Hebræos,allaturus esse hoc nomẽ, & illud propalaturus vulgo:iuxta illud,Narrabo nomen tuũ,&c.quòd cõmodiùs aliter defendi nõ potest, quàm dicen-

5.Ratio. Luc.1. Psal.21. Isai.33. 6.Ratio. Matt.1. 7.Ratio. Apoc.19. Fidelis, Verax, Iesus, Iehouah idẽ. 8.Ratio, Messias erat propalaturus nomẽ Iehouah. Psal.21.

A dicendo prædicto Dei nomine nuncupandum fore Messiam. Vnde & illud Prouer.30. Quod est nomen eius, & nomen filij eius, si nosti? insinuat, nomen Christi innotũ fore, ac proinde esse ineffabile illud Iehouah: alia enim ab illo nota & peruia omnibus sunt. Nonò, Messiam esse ipsummet nomen tetragrammaton, habent multi, Iacobus de Valentia Prologi in Psalterium, Trac.3.c.1.& super Psalm.8.&.143. Burgen. Exod.3. Iansenius, in Concordia.c.4. Galatin. latissimè lib.3. c.8. &.10. &.11. Vnde Glossa in illud, Isai.30. Ecce Nomen Domini venit de lõginquo, per nomen Domini intelligit Filium, qui est B nomen Patris. Cuius ratio est, quia iuxtà D. Thomam, in.1.sent.d.22.q.1.art.1. Deus, qui seipsum comprehendit, ipse solus seipsum nominat perfectè, Verbum coæquale sibi generando. Conuenientissimum ergo fuit, vt nomenclatura qua Christus fulgere debebat, esset, Iehouah, factum effabile, assumptione literæ. S. idest, Sin.

Prou.30.

9. Ratio.

Messias est ipsummet nomen Iehouah.

Isai.30.

Not.

Quod si scire percupias, cur litera assumpta fuit magis. S. quam alia? Præter duas alias causas superiùs adductas, aliam attulit Burgen. Exod.3. in Addit. q. 12. quòd in nomine Isus, quod etiam habet quatuor literas, prima & tertia, quæ sunt I, & V, sunt etiam prima & tertia nomi- C nis ineffabilis: secunda verò & quarta nominis Isus, scilicèt, S S, positæ sunt loco, H H, quæ sunt secunda & quarta nominis ineffabilis. Causa verò ob quam facta fuit hæc transmutatio. H H, in S S, adducitur à Burgen. quia nec aspirationes illę, nec literę gutturales Hebræorum proferuntur apud Latinos. Et ideò supposito quòd loco illarũ aspirationum debuerũt substitui aliquæ literæ apud Latinos, conueniens fuit, vt quoniam illæ aspirationes cum alijs duabus literis, Iod & Vau, significant esse seu essentiam, apud Hebræos: ita apud Latinos substituerentur lo

Cur litera S. præ alijs interiecta est nomini Iehouah.

co illarum aspirationum, H, H, duæ aliæ literæ, nempe, S S, quæ quoniam sunt literæ mediæ verbi, essendi & essentiæ, exprimere viderêtur eandem significationem, essendi, & sic in eandem sententiam recidat. Addit Burge. additam etiam fuisse nomini Iesu, literam, Ain, quæ quo niam est maximè gutturalis non profertur à Latinis : cũ qua litera nomen Iesu significat saluationem. Quibus verbis conciliare nititur Burgen. dissidium Doctorum, quorum quidam deducunt nomẽ Iesu à verbo Iasah, cũ Ain, quod significat saluare & alij à nomine Iehouah, à radice Haiah, quæ significat esse, seu facere esse: Et sic iuxta Burg. vtrinq; deriuari potuit nomen Iesus, scilicèt à Iehòuah, & à Iasah.

Quod simul à Iasah per Ain, quod est saluare, & à Iehouah, deducatur Iesus.

A

B

I X.

Quò hæc omnia alijs non placent, sed inania ui dentur.

Veruntamen hęc omnia quantunuis firmiter constitu ta sint, vtrùm vera sint, nec satis scio, nec si sciam, au sim dicere. Liberum proinde, relinquo lectoribus, vt adductas à me rationes adamussim expendant & an efficiāt quod intendunt, iudicent. Certè neque Galatinus ipse. li. 3. c. 20. qui alioqui nihil diuinum non Christo tribuit, hoc sibi persuadere potuit. Sed & qui id mordicùs & sibi & alijs persuadere nixi sunt, Ioannes Rheuclinus lib. 3. de verbo mirifico, Andreas Osiander lib. 1. Annot. in Armoniam Euang. Fran. Georg. Venetus, Tomo. 3. Proble matum, nunc per nouissimum Inquisitorum, librorum prohibitorum Elenchum, prohibiti sunt. Non quidem quòd id assererent. Cum periculum nullum subsit in talis rei asseueratione. Nam id adhuc tenent & docent Iacobus de Valent. Prologi in Psalt. trac. 3. c. 1. Burgens. super Exod. 3. Siliceus Toletanus Antistes, in libello de nomine Iesu, Et alia etiam Valentinus ille, super Psal. 117. in fine.

C

Igitur ego commemorabo, breuissimè quatuor rationes,

A nes, quibus alij nixi irrident doctrinam à nobis adductã. Prima est quia ipsemet Angelus Matth. 1. etymon nominis Iesus nobis explicauit, dicens: Vocabis nomen eius Iesu, ipse enim saluum faciet &c. Ex quo euidenter colligi videtur, dici Iesum à verbo saluandi, Iasah, cum Ain, quã literam nomen Iehouah, omninò non recipit. Secundò probari hoc potest, ex eo quòd ab initio Ecclesiæ omnes semper intellexerunt, nomen Iesu dici à salute: & sic scribi per Ain: ac proindè longe diuersum esse à nomine Iehouah. Tertio, ex titulo crucis Christi, quē Pagninus, in lib. de interpretatione nominum Hebraicorum, vidisse

Quod nomen Iesu nullo modo sit Iehouah, sed Iesuah. Matth. 1. Titulus crucis Christi habet Iesuah.

B se se dicit, in quo nomen Christi scribitur Iesuah cum Ain, & sic aliud est à nomine Iehouah. Tamen qui fidem Burgensi inter Hebræos doctissimo & inter Christianos pientissimo adhibere voluerit, hanc litem sublatam esse credet, si simul à nomine Iehouah, & à nomine Iesuah, deductum nomen Iesu credere voluerit. Hæc me omnia ex eruditissimis scriptoribus compilasse & explicasse cōtentus, supersedeo, optionem lectoribus faciens vt quam malierint deriuationem nominis Iesu probēt, dum in eius gloriam cuncta cedant. Et quidem id ego quantum potui in toto hoc, quidquid libelli est, vehemēter curaui: præsertim in prima Quæstione Scholastica,

C quæ prima omnium fuit, & in hac decima Positiua, quæ omnium vltima est, vt verè dicere Virgilianum illud, pauculis permutatis possim:

A te principium, tibi desinit: accipe votis
Cœpta tuis studia: atque hunc Iesu Christe libellum,
Te duce, ad optatum per tot discrimina portum,
Perductum, fac promeritas tibi dicere laudes.

Tu

Tu nobis Elice, nobis Cynosura fuisti
Dum fragilem immenso cymbā commisimus alto,
Tu tibi fac labor hic (nam grates pendere dignas
Non opis est nostræ) in multum vertatur honorem.

Quæstionum Quodlibeticarum
optatus finis.

SALMANTICAE,
Apud Michaelem Serranum de Vargas.

M. D. LXXXVIII.

A

FRATRIS ALPHONSI MENDOZAE, AD LIcentiaturæ in Sacra Theologia lauream,

RELECTIO DE VNIVERsali Christi dominio ac regno, quod rerum habet & quà Deus, & quà homo est.

B

HABITA IN CLARISSIMO Theologorum gymnasio.19. Decembris die, anno.1 5 8 6.

Thema relectionis, Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum. Psalm. 71.

C

IN HODIERNAE disputationis exordio vestrã, grauissimi auditores, beneuolentiam & attentionem conciliare non erit operosum: nam vestrum omnium id est ingenium, vt dicenti de rebus serijs aures admoueatis attẽtas. Id ego ante paucos dies compendio expertus sum, nam me die vna in quæstionibus

quodlibeticis proponendis multas moras trahentem, & insuauiter dicentem auscultastis beneuoli & attenti, quoniam materiarum grauitas id expostulare videbatur. Ad est nunc grauissima disceptatio, quæ & plurimum habet iocunditatis admistum, videlicet, vt sperem, qua me attentione transactis diebus dicentem prosequebamini, eadem nunc prosequuturos: nec fallit animus. A

I. *Psalm. 71. Deus iudicium tuũ regi da, excutitur.*

IAm primùm omnium satis constat, totum illum Psal. 71. de Christo Domino cantatũ fuisse literaliter à Dauide, Verũ veluti dicẽdorũ antecursor præmittendus mihi est duplicis quæstionis tractatus perquamnecessarius. Prima quæstio ea erit, an solùm de Christo, an verò etiã de Salomone intelligendus veniat Psalm. ille, secundùm sensum litteralem. Cuius controuersiæ statum omnes vt peruideant, reuocare in memoriã debẽt, vnum & eundẽ scripturæ locũ duplicẽ, imò & multiplicẽ admittere sensum literalem: quam doctrinam primus in scholas inuexit D.P.N. Aug. lib. 3. de Doctrina Christiana. c. 27. & li. 12. Confessionum. c. 20. vsq; ad. c. 36. & lib. 1. super Gen. ad literam. c. 19. & 20. quẽ sequuti sunt cæteri Theologi, D. Tho. Lyra. Abul. &c. vno excepto Adamo, in Prologo super Isai. Iam ergo in dubiũ vocari iure potest, an præsens noster versus Psal. 71. & similiter totus ipse Psalmus, duplicem habeat sensum literalem, alterum quidẽ de Christo, atque alterum de Salomone. B C

Vnus locus scripturæ habet plures sensus literales.

Rabbini hunc Psalm. de Salomone intelligunt.

Rabbini totũ Psalmum (vt ab hac se difficultate expediant) de Salomone interpretãtur: Hos sequuntur Doctores quidam iudaizantes, nomine tenùs Christiani: de quo Finus Adrianus, lib. 2. Flagelli, quod aduersus Iudæos cõfecit. c. 12. Si verò quispiam eis obijciat, plurima in hoc Psalm. dici, quæ Salomoni adaptari nequaquam possunt, vt putà quartus ille versus, permanebit cum Sole & ante

A te Lunam, & ille, Dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum: item ille, Coram illo procident AEthiopes, id est, habitantes solitudines, quos Cabalistæ aereos spiritus esse diffinierunt: & ille, Adorabunt eum omnes reges terræ: & demùm ille, Sit nomen eius benedictum in sæcula, ante solem permanet nomen eius: & benedicentur in ipso omnes tribus terræ. Vim huius argumenti iudaizantes isti hac via conantur effugere, dicētes, hec omnia tā illustria pręconia non dici à Dauide in illo Psalmo per modū assertionis & prophetię, sed per modum optandi & bene precādi: ac proin B de non oportere vt in Salomone cōpleta sint, licèt de illo ad literā dicta fuerint &c. Vnde cōmuniter ex Hebręo sic vertūt, non per modū enunciantis & asserentis prophe ticè, sed per modū imperātis & bene precātis, sic: Permaneat cū Sole & ante Lunā, Dominetur à mari vsq; ad mare, & adorent eū omnes Reges terrę. Quo etiā modo vertūt Vatab. & Cāpensis. Et quide quòd de Salomone sit sermo in toto hoc Psalmo sit simillimum veri, ex titulo eiusdem Psalmi, qui sic habet, Psalmus in Salomonem.

His Psalmus titulo Salomonis inscribitur.

II.

Quòd de solo Christo sit totus ille Psalm. 71. Patres referuntur pro hac parte.

VNica tamen in Relectionis exordio à me astruitur propositio, quæ in hunc habet modum: Psalmus ille C de solo Christo tàm secundùm literā quàm secundū spiritū, & nullo modo de Salomone conscriptus est à Dauide, & à nobis interpretandus. Hæc est Patrū concors sententia, quorum cum multa possent depromi testimonia, ego pauca proferam, sed quæ luculenter nostram probent sententia, quòd, scilicèt, de Christo solùm Psalmus ille intelligatur. D. Hiero. ad Rufinum, de Iudicio Salomonis, sic ait: Nulla dubitatio est, quòd Psalm. 71. qui titulo Salomonis inscribitur, non Salomoni mortuo, sed Christi conueniat maiestati. Et super Daniel. c. 11. in

illa verba, Et stabat in loco eius despectus, sic ait: In Psal mo.71. quæ dicuntur, Salomoni non valent conuenire: nec enim permansit ille cum Sole & ante Lunam, nec dominatus est à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos orbis terrarum, neq; ante solem permanet nomen eius, nec benedictæ sunt in illo omnes tribus terræ. D. Aug. lib. 17. de Ciuit. c. 8. Psalmus inquit. 71. titulo Salomonis conscriptus est, in quo tam multa dicuntur, quæ omninò ei conuenire non possunt: Domino autem nostro Iesu Christo apertissima perspicuitate cõueniũt. Et de Vnitate Eccles. c. 8. De nullo alio, inquit, quàm de Rege sempiterno Domino Christo dici potest Psalmus ille. Eusebius, lib. 7. demonstrationis euang. c. 3. demonstratione. 7. Verba, inquit, huius Psalmi non conueniunt nisi Christo: huius enim regale solium permanet cũ Sole, hic ante Lunam & ante mundi constitutionem erat. Tertull. lib. 5. aduersus Martionem. c. 18. Cuius nomen æternum nisi Christi &c. Et demum Iustinus aduersus Tryphonem, & D. Ambro. in Apologia Dauid, & Sancti cõmuniter ita sentiunt. Sed ab his, quoniam certissima sunt, temperare me debeo, vt incertis examinandis tẽpus supersit.

III. *Respondetur Rabbinis.*

DVo nunc præsidia, quibus Iudæi peruersam suam intelligẽtiã muniebant, diruẽda nobis sunt. Primò nihil impedio verti posse per verba imperandi & bene precandi Psalmum illum, sic, Dominetur à mari vsque ad mare, coram illo procedant &c. Viuat, & detur ei de auro Arabiæ: nam ex catholicis versionibus multæ sic habent: Nego tamen inde sequi, quòd non sit prophetia & asseueratio eius rei, quæ futura erat: nam familiarissimũ est sacris scriptoribus, per verba imperandi & optandi exprimere prophetias, & annunciare quid futurũ sit. Quod nota-

Per uerba imperãdi & optandi sæpe exprimũtur prophetiæ.

A notabat Driedo, lib. 3. de Dogmatibus, Tractat. 3 c. 2. Syxtus Sen. lib. 8. Bibliothecæ, & Genebrard. super Psalm. 6. sic per verba imperandi, & optandi enunciatur calamitas superuentura peccatori: Constitue, inquit, super eum peccatorem, & oratio eius fiat in peccato. Fiant filij eius orphani, &c. tantundem significatur, quantum si diceretur, Constitues, Fiet, &c. Et Psal. 68. Deleantur de libro viuentium, idest, Delebuntur. Et Isai. 6. Excæca cor populi huius, idest, excęcabitur. Et Lucæ. 23. Quod facis, fac citius, idest, facies. Hæc sanè omnia non optantis & imperantis affectu, (absit enim à sanctis viris vt mala optent & precentur in proximis suis) sed præuidentis intuitu prę nunciantur. Quanuis itaq; versus illos nostri psalmi rectè per imperandi verba admittamus expressos esse, nō ideò tollitur enunciatio prophetica & assertio eius felicitatis, quæ futura erat. Quia ergo huiusmodi felicitas minimè erat in Salomone complenda, dicendum est, non pro ipso, sed pro altero Salomone, scilicèt, Christo confectum esse ad literam psalmum illum. Imò (vt verbis vtar D. Augustini, super Psalm. 88. vbi eruditione mirabili excutit præsentem difficultatem) destruxit illam felicitatem

Psal. 108.

Psal. 68.
Isai. 6.
Luc. 23.

B

C Deus in Salomone, vt expectaremus alterum, in quo illa adimplerentur, quæ adimpleri necessum erat. Quare mirari satis nequeo virorum catholicorum, quid sibi in mētem venerit, vt etiam in hoc psalmo cantari felicitatem Salomonis existiment. Nam Vatablus statim in initio huius psalmi, dicit, quòd populus fidelis in illo psalmo, faustissima quæq; Regi suo Salomoni imprecatur. Tielmanus quoq; in Annotatione, & Iansenius in argumēto psalmi, dicunt, præter quàm quòd Dauid in hoc psalmo, de regno Christi prophetat, simul etiam aliquot versibus prædicit & orat æquitatem & felicitatem re-

Aduersus quosdam Catholicos, qui etiam de Salomone hunc psalm. intelligunt.

 gni

gni Salomonis. Ad idem est Flaminius in argumento & toto discurso psalmi. Isidorus Clarius fauet, quanuis plus Christo deferat, quàm illi. Ego verò sequutus sanctos Patres aliter existimo videlicèt, de Christo solo, & non de Salomone hìc mentionem fieri. Nam, obsecro, vt quid dicemus, nunc de Salomone, & statim de Christo loqui, & rursus ad Salomonem reuerti, & iterum ad Christum tam perturbatè & variè transire prophetam? Præstat vt in eundem omnes sententias scopum, in idem argumentum dirigat, & in vno persistat Christo Domino, Salomonem penitus derelinquens: quãuis ab eius nomine, regno, ac persona occasionem ad prophetandum de Christo sumpserit. Licèt enim vt author est D. Hiero. super Isai. c.16. & D. Gregor. hom. 7. in Ezechielem, & Euthymius, super Psal. 107. & communiter Patres, vsitatum sit apud prophetas, ex hoc in illud, & ex vno in aliud passim & subitò ferri, iam sese in suprema tollentes, iam demittentes ad infima: tamen in nostro hoc psalmo præstantius dicitur, vt vates sacer omnia in vnum Christum coniecerit.

Quòd totus Psalmus de Christo est.

His adde nullum ferè versum in toto hoc carmine cõtineri, qui nisi coactè ad Salomonem trahi possit. Quidã verò sunt, qui nec coactè, nec modo aliquo peruerti possunt ad ipsum. Nam illum versum, Permanebit cum Sole & ante Lunam: item illum, Ante Solem permanet nomen eius, qua ratione siue asserendo, siue optando, sanctus Dauid pro Salomone filio suo dicere potuit? Verùm opponunt Iudæi, illas versiones non esse expressas ex Hebræo ad verbum, nam pro illo versu, Permanebit cum Sole & ante Lunam, ex Hebræo vertunt, Timebunt te cum Sole & coram Luna. Quæ verba non ad Christum, nec ad Salomonem, sed ad Deum ipsum per apostrophé dici

Quòd nullus uersus huius psal. Salomoni conuenit.

Fuga & eua sio Rabbinorum.

A dici putant. Pro altero verò, Ante Solem permanet nomen eius, vertunt, Coram Sole filiabitur nomen eius, id est, filiabitur Salomon, quandiù Sol durauerit: idest, longam filiorum seriem recensebit: Sic Rabbi Ymmanuel, & Rabbi Dauid, vt in Pagni. in Thesauro linguæ sanctę, Verbo, Nun. Hæc tamen omnia præter quàm quòd sint impietate & perfidia plena, sunt certè falsissima: licèt enim optimè, & ex Hebræo versiones illæ, possint exprimi, nam eas habent Flamin. Vatabl. Campen. Isidor. Pagni. &c. sed certè de Messia intelliguntur ad literam, B vt non solum nostri, verùm & ex Rabbinis multi tradũt referente Adriano Fino, lib. 3. Flagelli. c. 4. vbi examinat illam versionem, Ante Solem filiabitur, &c. & lib. 2. c. 12. & etiam Titelm. super hunc psalmum, in Annota. ex Hebræo, Versu. 16.

Refelluntur Rabbini.

SED quid est quòd præsens psalmus hoc titulo est insignitus, Psalmus in Salomonem? D. Chrysostomus, Præfatione. 2. in Psalmos, attulit quandam doctrinam, quæ si vera est, ad multorum resolutionem viam sternit. Dicit, titulos Psalmorum esse trãspositos, & confuso historiæ ordine permutatos: eò quòd post captiuitatem Ba- C bylonicam, Esdras Psalmos hinc inde dispersos in vnum collegit volumen, prætermisso situ & ordine titulorum. D. Hieron. authoritate Magistri sui, existimat Salomonem esse authorem huius psalmi, non Dauidem, proptereà quòd in titulo dicitur, Psalmus Salomonis vel Salomoni, sic enim vertit Hieron. ex Hebræo, sicut in alijs, Psalmus Dauidis vel Dauidi. Vatab. in scholijs huius psalmi, dicit, authorem eius esse incertum, quanuis Dauid esse videatur. Nos tamen certo certius existimantes hunc psalmum compositum esse à Dauide, tum quia omnes Patres id docent: tum, quia paucula illa verba,

IIII. Quid sit quod iste psal. titulum habet Salomonis.

Tituli Psalmorum permutati.

Author huius psalmi, quis.

Com-

Completæ sunt orationes Dauid, quæ ad finem illius A psalmi habentur, videamus quid mysterij habeat, quòd hoc titulo sit insignitus Psalmus in Salomonem? Nam ex hoc fieri videtur de Salomone in præsenti psalmo haberi sermonem.

Ioannes Driedon. lib. 3. de dogmatibus sacræ scripturę, Tractatu. 3. c. 2. duplicem rem hanc enodandi modum attulit, quem ego non possum non vehementer probare. Dicit: Quotiescunq; in titulo vel versiculo alicuius psalmi explicantur ea, quæ videntur temporaliter gesta, vel in Abraham, vel in Iacob, vel in Dauid, vel in Salomone: sed quæ sequuntur in alijs eiusdem psalmi versiculis excedunt modum, qualitatem & conditionem rei gestę, B tum intelligendus est propheta, vel transire de litera ad spiritum, vel sub voce translatè accepta significare rem mysticam. Hæc ille. Igitur aut primo dicamus, Dauidē hîc de Salomone in Christum fecisse transitum: aut secūdò (quod mihi magis probatur) per vocem Salomonis in titulo positam significari Christum translatitiè, & nullo modo Salomonem. Primum hunc dicendi modum mittamus, non tanquam falsum aut inanem, nam solidus est & satis probabilis, quòd scilicèt, Dauid cœperit in titulo, & in primo aut secundo versu huius psalmi, tractare C ad literam de filio suo Salomone, & deinde eo penitùs derelicto, ad Christum transierit, vt tradit Eusebius lib. 7. de Demonstra. Euang. c. 3. Demonst. 7. Ergo hunc, ceu non tam plausibilem prætereuntes, ad alterius modi explicationem deueniamus.

David hic fecit transitū de Salomone ad Christū.

Ergo dici potest & debet, quòd in pręfato psalmo nullus sit transitus, sed à titulo vsq; in finem semper de Christo, & nunquam de Salomone, sit sermo: & tunc vox Salomon in titulo posita, non propriè pro ipso Salomone filio

Melius est quòd non fecerit trāsitū, sed semper de Christo, &c.

A filio Dauidis, sed pro Christo Domino posita sit. Idque vno ex tribus modis, scilicèt, primo, sumpta voce non propriè, sed appellatiuè pro dilecto vel pacifico, quæ est significatio nomicus Salomonis: est autem Christi nomẽ in scriptura Pacificus vel Dilectus, id ostendente Fratre Ludouico Legion. in lib. de Nominibus Christi. Aut secundo, voce Salomonis sumpta metaphoricè, eo loquẽdi tropo, quo ipsum Christum appellamus Leonem, Agnum, Petram, Abelem, Dauidem, Isaacum &c. Aut tertio, patronimice sumpta voce Salomonis, pro Salomonide vel Salomonio, id est, pro Christo filio Salomonis. Sa

Vox Salomon hic significat Christum ad literam.

B nè nomen Dauidis his modis plerunque non verum Dauidem filium Isai, sed Christum Dominum significat. Quod notabat D. Aug. Tomo. 4. lib. de octo Dulcicij quæstionibus. q. 5. & vltima Galatin. de Arcanis, lib. 3. c. 25. Iansenius, in Epistola, quam præfixit Psalmis, Driedo, vbi suprà. Et est elegans locus Hieremiæ. 30. Seruient Dauidi regi suo, quem suscitabo eis, id est, Christo: nam Dauid exuscitandus nequaquam erat. Et Ezechiel. 34. suscitabo super oues pastorem, seruum meum Dauidem; ego autem ero eis in Deum, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum. Et Oseę. 3. Conuertentur filij Israel, &

Vox Dãuid interdũ non Dauidẽ, sed Christum literaliter significat.

Hiere. 30.

Ezech. 34.

Ose. 3.

C quærent Dauid Regem suum, id est, Christum Regem suum. Quidam adducunt & illud Hierem. 11. Suscitabo Dauid germẽ iustum. Cæterùm is vltimus locus vanus, & fallax est, nam Dauid ibi non Christum, sed populum Dauidicũ significat. Vnde est datiui casus, sic: Suscitabo Dauidi germen iustum, id est, Christum.

Hier. 22.

Sed & sunt loca, vbi de nomine Salomonis hoc ipsum dicere cogimur: quòd notabat Galatinus, lib. 3. c. 26. & Adrianus ille bis Finus, lib. 2. Flagelli. cap. 12. ex illo loco, Canti. 3. Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem.

Locus Cant. 3. ubi uox Salomon nõ significat Salomonem, sed Christum.

nem. Dicit verò Galatin. in Midras Sir Assyrim, id est, in Expositione Cantici Canticorum, per Regem Salomonem intelligi Regem perfectiuum, qui creauit omnes creaturas. Et dicit R. Moyses, esse reum mortis, qui ex Cantico Canticorum delet nomen Salomonis, tanquã delens nomen diuinum. Itaque vox Salomon ibi in Canticis, non Salomonem, sed Christum verum Deum significat. Refert Porchetus in Victoria contra Iudæos. p. 1. c. 13. Glossam R. Aninæ, in illo loco Canticorum. 3. Videte Regem Salomonem, in diademate quo coronauit eũ mater sua, hanc esse: Discurrimus per vniuersas scripturas & non reperimus quòd Bersabee fecerit coronam filio suo Salomoni. Meritò Caiet. in titulo præsentis Psalmi, existimat, vocem Salomonis in hoc titulo positam, esse epitheton Messiæ: & Geneb. esse patronymicum nomen, Messiam significans. Et hactenùs de hac quæstione præambula.

V.

Qua ratione regnum & dominiũ de quo in hoc Psalm. cõueniat Christo.

ALtera iam, quæ nos propiùs spectat, occurrit quæstio, qua via & ratione Christo Domino regnum illud temporale ac dominium vniuersale felicissimum, quod in hoc Psalmo edicitur, valeat adaptari. Doctores Hebræi contendentes Messiam futurum esse Regem tẽporalem, & apparatu magnifico regnaturum, purpuratũ & sericatum, & famulorum cuneis stipatum; & ex alia parte videntes in scriptura haberi, quòd Messias futurus erat pauper & miser, & misere plectendus & occidẽdus, in eam venerunt sententiam, vt assererent, duos futuros Messias: alterum gloriosum, miserum alterum. Hoc referunt ex Catholicis doctoribus multi, præsertim quinque, illi quidem pij iuxtà & docti, & in euoluẽdis Rabbinorũ scrinijs diligentissimi, Petrus Galatinus, lib. 4. de Arcanis catholicæ veritatis. c. 2. & c. 21. Adrianus Finus, lib. 5. Flagel-

Rabbini duos Messias cõfinxerunt: unum gloriosum, alterũ miserum.

A gelli.c.15. Porchetus in lib. qui dicitur, Victoria contra Iudæos, ex recognitione Augustini Iustiniani Episcopi Nebiensis. p.1.c.10. Petrus Colto, in lib. quem attitulauit, Typus Mesiæ, non longè à principio, & noster Iacobus de Valentia, super Psalm. 20. Iudæi itaque, quò suis technis & machinationibus exequēdis ampliorē viā pararent, & vim veritatis subterfugerent, nec capi à Christianis possent, duos cōfinxere Mesias in lege promissos: quorum vnum vocarūt Ben Ioseph, de Tribu Ephraim, & alium Ben David de tribu Iuda. Et affirmabant futurum, vt horum alter miserè plecteretur & occideretur cum tota gē B te sua: alter verò nunquam moreretur, sed per totam esset æternitatem regnaturus: quin & erat exuscitaturus alterum Mesiam turpiter interfectum. Atq; adeò gloriosus iste Mesias & rerum gestarum magnitudine, & imperij gloria debebat efflorescere, vt Romanum excindere deberet imperium, & Iudaicum populum ex toto terrarum orbe conquisitū, ab omnibus Tyrānis asserturus esset, & eum ad terram promissionis, vetus & sanctum Iustorum patrimonium, reducturus. Quinimò non solùm viuis Mesias ille futurus erat beneficus, sed etiam mortuis: nam & omnes Iudæos vita functos erat exuscitatu- C rus, vt oculos explerent illa pace & felicitate Iudæorum.

Mesias gloriosus.

Nitebantur autem Iudęi hoc vt assererent, quibusdā scripturæ testimonijs, non solùm inter se diuersis sed & aduersis, & pugnantibus, vt ipsi credebant: adeò vt vni Christo & eidem crederent non posse conuenire. Michæ.5. videbant scriptum esse. Ex te exiet dux, qui regat populum meum Israel, & egressus, seu egressiones eius ab initio, à diebus æternitatis. Et Psal. 109. totū de glorioso illo ac beato Mesia interpretabantur, cui dixit Deus, Sede à dextris meis. Quibus verbis non Abraham, vt qui-

Nituntur scripturæ qui duos fingūt Mesias.

Mich.5.

Psalm. 109.

 dam

dam Rabbini putarunt, non Dauidis, vt alij, non Saulis, non Ezechiæ, non Zorobabelis, vt quidam alij somniarunt, sed veri Mesiæ futura prosperitas suis coloribus depingebatur: Mesiæ inquàm gloriosi, quem Deus sedere faceret à dextris suis, cuiq; in die bellorum populus suus adesse debebat voluntarius ad oppugnandos inimicos, vt habet prior pars versus quarti, secundùm alias versiones, qui ex vtero auroræ gignendus erat. &c. Sic de amplitudine ac perpetuitate regni eius explicabant Psalmũ. 44.71.88.86.&c. Quando verò contrà videbant apud Isaiam.c.53.& apud Zachariam.c.9.&.12.& Psalm.21.68. & aliàs sæpe scriptas esse calamitates, & aduersas fortunas Mesiæ, omnia hæc ad alterum Mesiam afflictum & inglorium traducebant.

Quòd uni & eidem Mesiæ cõueniũt diuersissima uaticinia scripturæ.

Veruntamen excęcauit Iudæos sua malitia: facilè enim peruidere, & sic conciliare illam locorum diuersitatem poterant, & vni & eidem Christo hæc omnia, licèt alioqui diuersa, accommodare: si dicerent, testimonia illa ad vnum & eundem Christum diuersimodè consideratũ, esse referenda. Idque vno ex.5.modis, quos totidem verbis referam. Primo, si diuersis temporibus Christum consideremus: Distinguere nanque oportet tempora, vt sic concordentur iura, vt habet Iurisprudentium regula.

1. Explicatio

Nam primo quidem tempore futurus erat Mesias pauper & miser, nasciturus in stabulo, eiulaturus pueriliter, passurus probra & contumelias, subiturus mortem turpẽ & ignominiosam: Deinde verò à resurrectione, diues, potens, victor, gloriosus & triumphator erat futurus. Aut

2. Explicat.

secundò, cum Adriano, in illo.c.15. de gemino aduentu Christi, dicerent, illa tã diuersa loca intelligi, nam tam vẽturus est in secundo aduentu, gloriosus & splendens, quã

3. Explicat.

venit in primo abiectus & miser. Aut tertiò dicere poterant,

A rant, vno & eodem tempore hæc omnia conuenire Messiæ, secundum tamen diuersas naturas: atq; adeò secundùm humanam erat futurus inglorius, mortalis & mortuus: secundùm vero diuinā gloriosus immortalis. Quartò, etiam in quantùm homo, simul illas tam diuersas fortunas habiturus erat: prosperam, secundùm partem animæ supremam: aduersam, secundum infimam. Quintò id explicamus de duplici regno & potestate Christi, nam si de temporali sit sermo, pauper futurus erat & lugubris, si de spirituali, diues, potens, &c. Ex his verò iam sensim delabimur ad centrum quæstionis.

4. Explic.

5. Explic.

B HIS ergo cùm ad propositi thematis intelligentiam, tùm ad quæstionis præcipuæ decisionem necessariò præiactis, nam diutiuè in hoc pulcherrimo ac latissimo scripturarū campo expatiari non licet per tempus: Quæstio in forma scholastica à me disputanda ea est. Vtrùm Iesus Christus Dominus ac Saluator noster, fuerit verè ac propriè dominus & rex totius orbis, atq; omnium rerum creatarum, secundùm quod homo est, non tantum spiritualis rex ac dominus, sed & verus ac absolutus & proprius, atq; adeo temporalis: tam verè & propriè quàm Philippus. II. nunc temporis rex est Hispaniarū, & vnusC quisq; hominum dominus est suarum rerum, eò quòd illis in omnem vsum potest citra alicuius iniuriam vti. Mixtim autem de regno & dominio (nam in Christo par est vtriusq; ratio, vt dicam infrà) argumenta procedent.

VI. Hinc præcipua quæstio. An Christus sit Rex, & dominus rerū, &c.

A parte negatiua stant primò authoritates, secundò rationes. Authoritates verò in multiplici sunt differentia nā quædam ex ipso corpore bibliorum, quædam ex sanctorum Patrum voluminibus decerptæ sunt: quibus accedent quædam aliæ Doctorum Theologorum, ac Iuri-

Argumenta à parte negatiua.

 starum

ſtarũ, qui ſcholaſticè diſputãtes huic parti ſuffragati ſint. A

1 arg. ex locis ſcripturæ.

Primum ergo argumentum, quod ſacris literis innititur & potiſsimùm probat Chriſtum non fuiſſe regem propriè & abſolutè (nam quòd nec fuerit rerum dominus mox probabitur) duplicem locum multiplici vi corroboratum comprehendit: Alter habetur apud Hierem. c.22. alter apud Ioan. c.18. In priori itaq; loco enunciatur apertiſsimè, poſt regem Iechoniam nullum iam ampliùs regem, videlicèt, qui temporaliter & abſolutè regnet, de ſemine Dauid futurum. Hæc dicit Dominus: ſcribe virũ iſtum (ideſt, Iechoniam) ſterilem virum, qui in diebus ſuis non proſperabitur: nec enim erit de ſemine eius vir, qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & poteſtatem habeat vltra in Iuda, vel, & regnet poſthac in Iuda, vt habet Vatab. Vim huius loci, ſimiliter & ſequentis ex ſanctis patribus oſtendemus ſtatim. Alter locus eſt, Ioan. 18. dixit Chriſtus. Regnum meum non eſt de hoc mundo, ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum miniſtri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc. Vbi non ſolùm viſus eſt Chriſtus dicere, non habere ſe vſum & exercitium regni, nam hoc certò conſtabat tunc temporis Chriſtum non habere, neque id Pilatus rogitaret: Rogauit ergo, an haberet ius regni, vt Cæſari poſſet contradicere. Et huic percontationi reſpondit, Regem ſe minime eſſe.

Hierem. 22. quod de ſemine Iechoniæ nullus iã rex &c. B

Io. 18. Chriſtus ipſe dixit ſe non eſſe regem. C

Nomen Regis cum datur Chriſto corrigitur ad ſpiritualis. *Pſal 2.* *Math. 28.*

Deinde, Quoties de Chriſti regno aut dominio ſiue principatu, fit mentio in ſcriptura, ſemper apponitur aliquid ratione cuius appoſiti alienatur nomen regni aut regis à ſignificatione regni temporalis, & transfertur ad ſpirituale. Pſalm. 2. Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, &c. additur, Prædicans præceptum eius. Et Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Et

ſub-

A subdit quod ad spiritualia pertinet, Euntes ergo prædicate euangelium baptizantes, &c. Particula illa, ergo, consequutionē denotat explicatiuā qualitatis regni & potestatis Christi. Luc. 19. Benedictus qui venit Rex. Et O Sana, idest, saula nos. Et Isai. 9. Super soliū Dauid, & super regnū eius sedebit in æternum. Sequitur, Vt confirmet illud ac corroboret in iudicio & iustitia, à modò vsq; in sempiternum. Hierem. 23. Regnabit rex, & sapiens erit, &c. Et sequitur, In illa die saluabitur Iuda, &c. Et adhuc, Ioan. 18. Tu dicis, quia rex sum ego. Et pergit explicare modum regni, Ego ad hoc veni in mundum, vt testimonium perhibeam veritati. Et Psalmo. 44. Intende prosperè, procede, & regna. Et adiecit, Propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam. Et Zacha. 9. Ecce Rex tuus venit tibi. Sed qualis rex? Iustus & Saluator, ipse pauper & ascendēs super asinam. Hic non solum regnum, sed & dominium & proprietatem rerum à Christo longè abesse, docet scriptura. Quibus appono illud Pauli de Christo. 2. Corin. 8. Qui cum diues esset, pauper pro nobis factus est. Et Matt. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nedos, filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet.

Luc. 19. *Isai. 9.* *Hier. 23.* *Ioan. 18.* *Psal. 44.* B *Zach. 9.*

Non solum regnū, sed et dominium rerum, penitus à se Christus abdicauit.

His accedit secundo loco Diuorū Patrum omnium vna vox, vnus animus atq; consensus explicantium loca prædicta de regno Christi spirituali & supramundano. Habemus autem decretum sacri Concilij Triden. Ses. 4. in Decreto de editione & vsu sanctorum librorum, quòd præter cōmunē sanctorum Patrum consensum, nullus scripturam audeat proprio marte reserare, & intelligere. Quod idē præcipiūt antiqua Ecclesiæ concilia & Patres vt vidimus. q. 2. Positiua. Quod autem hæc sit Patrum sententia, exploratissimum est ijs, qui eorum libros voluant. Sed in gratiam eorum, quibus eos euoluere

VII. C *Patrum sententiæ, quòd spiritualesit regnū Christi, & dominium.*

non

non vacat:ecce loca quædam. Initium verò dicendi à quatuor Ecclesiæ Latinæ Doctoribus, lætis auibus, faciam. Primùm, D. August. lib. 17. de Ciuit. c. 7. Populi, inquit, Israel personam figuratè gerebat homo ille, scilicèt, Saul: qui populus regnum fuerat amissurus Christo Iesu Domino nostro, per nouum testamentum non carnaliter, sed spiritualiter regnaturo. Et Tractatu. 115. super Ioan. sic ait: Dicit quidam in prophetia de Deo Patre, Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum eius: sed Sion ille & mons ille non sunt de hoc mũdo. Quod est eius regnum, nisi credentes in eum? Et super ipsum Psalm. 2. sic ait: Dabo tibi gentes hereditatem tuam, quas posideas ad earum salutem, & quæ tibi fructificent spiritualia.

Psal. 2.

Psal. 2.

D. Ambros. lib. 3. super Lucæ. c. penultimo, sic ait, post multa: Iam ipsum regem secundùm honorem seculi nõ accipimus Christum. Quomodò ergo dictum est, Ex fructu ventris tui ponam super sedem? Quo modò & Angelus de eo dicit, Quia dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob? Quomodo regnare repromittitur, nec ostenditur? Aut quomodò ex semine Iechoniæ nullus regnaturus dicitur per prophetam? Si enim Christus regnauit, ex semine autem Iechoniæ Christus natus est, propheta mentitus est, mentita sunt & oracula. Et mox: Non seculari honore regnauit Christus, nec in Iechoniæ sedibus, &c. Et apertiùs statim, explicans de Christi regno dictum esse illud, Et thronus eius sicut dies cœli, ait: non vtiq; hunc thronum Salomõ sedit, non Roboam, non Iechonias. Sanè D. Ambrosius longo discursu difficultatem hanc prosequutus, docet, regnum Christi alterius esse rationis, qua nec Roboam regnauit, nec quisquam alius. Et mordicùs, & asseuerãtiùs, eodem

Psal. 131.
Luc. 1.

Hiere. 22. locus explicatur.

Quomodò semine Iechoniæ nullus iã ultra regnauit.

Psal. 88.

A eodem lib.3.c.5.sic ait, In abruptum disputationis venimus, hæremus in vado, & in quodam naufragio veritatis fluctuamus: excitemus ergo Christum, ipsum interrogemus, ipse respondeat. Interrogemus scripturas, inuenimus quia regnum eius non est de hoc mundo. Qui dicit non esse de hoc mundo regnum suum, ostendit esse supra mundum: ita & regnum eius erat, non erat in sæculo, sed super sæculum erat. Hæc Ambrosius.

Ioan.18.

D.Hiero.lib.4. Comment.super Hierem.c.22.explicans illud, Scribe virum istum sterilem.&c. sic ait: Oritur quæstio, quomodo possit stare prophetia, nullum de B stirpe Iechoniæ esse generatum, qui sederit super thronũ Dauid? cum Dominus noster de huius natus sit semine, & dederit ei Dominus sedem Dauid.&c. Et mox, Potest solui, non sedebit quidem super thronum Dauid vir & homo, sed sedebit Deus, regnumq; eius, non terrenum, scilicèt, & breue, sed perpetuum & cœleste. D. Gregorius (quo quatuor Ecclesiæ Latinæ Doctores in vnũ colligamus) homi.8.super Euang.apertè id docet: quinimò non solùm regnum mundi, sed & dominium rerum habuisse Christum, negat secundùm humanam naturam. C Christus, inquit, non in parentum domo, sed in via nasci tur, vt profecto ostenderet, quia per humanitatem quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur: alienum, videlicèt, non secundùm potestatem dico, sed secundùm nostram naturam. Nam de potestate eius scriptum est, In propria venit. In natura etenim sua ante tempora natus est, per naturam nostram venit ex tempore, qui æternus permanens temporaliter apparuit: alienum est vbi descẽdit. Hæc ille.

Explicatur idem locus Hier. 22. ex D.Hieron.

Ex D. Greg. quòd Christus non habuit dominiũ &c.

Ioan.1.

His alios Ecclesiæ Græcæ doctores præcipuos annu-

Patres Ecclesiæ Græcæ ad idem.

meremus. Magnus Athanasius, suorũ operũ Tomo. 3. in A Oratione de Sãctissima Deipara, propè finẽ, Rimãtur, inquit, Hæretici sese inuicem adhortantes, & fallaciose quęrunt, an acceperit thronum Dauidis patris sui, & regnauerit in domo Iacob in æternum. Et post pauca, Ergo capiens Christus thronum Dauidis transtulit illum, & dedit sanctis Christianorum Regibus, vt conuerteret eos ad domum Iacob: qua tradita in opprobrium & direptionem, regnabit in Christianis in æternum, & regni eius nõ erit finis. Et mox siquidem genitus ex Virgine, & consummatis omnibus, quæ ad negotium mortis & crucis pertinebant, post resurrectionem ad suos dicebat, Data B est mihi omnis potestas. &c. Et quandoquidem ipse Rex est, qui natus est ex virgine, idemq; ac dominus & Deus, ea propter & Mater, quæ eum genuit & Regina, & domina, & Deipara proprie & verè censetur. Hæc Athan. Quibus, eũdem modum regni & dominatus Christo & eius matri designans, spiritualem esse & alterius rationis à nostro satis luculenter ostendit. D. Chrysosto. expreßiùs & floridiùs, vt solet, homil. 6. super. c. 2. Matthei, Quonã pacto, inquit, Magi ex stella illa Iudæorum, regem illum esse didicerunt? cum certè non istius regni iste sit Rex, nihil quippe tale monstrauit, quale mundi huius reges C habere conspicimus. Neque enim hastas, neque clypeatas ostendit militum cateruas: non equos regalibus phaleris insignes, nõ currus auro, ostroq; fulgentes: non enim istum, neque alium quempiam circa se habuit ornatũ, sed vilem hanc prorsus vitam egit ac pauperem, duodecim tantummodo homines, eosque despicabiles secũ circunducendo. Hæc ille. Quibus quid clarius? quid eloquẽtius? sed nunquid Magnus Basilius hanc rem prætierijt? ipse sanè, vt eum refert. S. Tho. in Catena, Lucæ. 1. explicans

Matth. 28.

Verba elegantissima Chry.

cans

A cans illa verba, Regnabit in domo Iacob. &c. sic ait: Non in materiali sede Dauid Dominus sedebit translato Iudaico regno ad Herodem, sed sedem appellat Dauid, in qua residet Dominus, indissolubile regnum. Hæc D. Basil.

Sed & mixtim & citra delectum, vt tumultuariò sese nobis offerunt, alios proferamus. Tertullianus antiquior omnibus præcitatis, & doctrina ac grauitate non impar, lib. Aduer. Iudæ. §. Probatio natiuitatis Christi, explicans normam, qua Christus dominari ac regere mundum debebat, in explicatione illorum versuum, Psalm. 44. Diffusa est gratia in labijs tuis. &c. Accingere gladio tuo &c.

Aliorum Patrum testimonia.

Psalm. 44.

B Specie tua & pulchritudine tua &c. Propter veritatem & mansuetudinem &c. sic diuinè loquitur: Valde absurdum est, si quem ad bellum ense cingebat, ei de specie decoris & labiorum gratia blandiebatur. Quis enim ense accingetur, & non contraria mansuetudini assumat? Et paulò ante: Scilicet ad arma vagitu conuocaturus erat puer: & signum belli non tuba, sed crepitacillo daturus: & non de muro, sed de nutricis & gerulæ suæ gremio hostem designaturus. Hæc ille. Quibus explanat, Christum alium modum regni ac dominij habiturum, videlicèt, spirituale. &c. Theophil. super Luc. c. 1. sicut Dauid sen-

Verba Tertull. omni animaduersione digna.

Arma, tuba, muri militiæ Christi.

C sibile regnum suscepit, ita Christus spirituale. Bernar. super. Missus est. homil. 4. Quero, quomodo dederit ei Dominus sedem Dauid patris sui? cum ipse in Hierusalē nō regnauerit? Et mox, Deniq; quid magnum promittitur ei, qui sedet super Cherubim, sedere in sede Dauid patris sui? Et statim, Dabit ergo Dominus sedem Dauid patris sui, non typicam, sed veram: noń temporalem, sed æternam: non terrenam, sed cœlestem. Beda super eundē locum Lucæ. Accepit, inquit, sedem Dauid, vt nimirùm gētem, cui Dauid quondam temporalis regni gubernacula

Luc. 1.

præbuit, ipse perpetuum vocaret ad regnum, quod eis pa A ratum est ab origine mundi. &c. Et mox: Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, vt confirmet illud in iudicio & iustitia. Nō dixit, in acquisitione glorię & gazarum terrestrium, non in victoriam gentium plurimarum, vrbiumque superbarum, sed in iudicio & iustitia. Hæc ille. Sed ne in re non dubia vtar testibus non necessarijs, ad eandem sententiam propugnandam omnes sancti Patres quasi coniuratis animis concurrunt: & insuper omnes ferè illi, qui Lucam Commentarijs illustrarunt, in illis verbis, Dabit ei Dominus sedem Dauid patris sui. Et qui Ioannem, ibi. c. 18. Regnum meum nō est de hoc B mundo: & qui Matthæum, ibi, Ecce rex tuus venit tibi &c. capi. 21.

Isai. 9.

VIII. Tertio loco historiarum accedat authoritas. Eusebius Cæsari. lib. 3. hist. Eccles. c. 20. refert, Reuocatum quēdam nomine, detulisse quosdam consanguineos Christi ad Domitianum Imperatorem, qui à Domitiano rogati (verba sunt Eusebij) de Christo, quale esset regnum eius, vel quis ipse, aut vnde, aut quando venturus? Responderunt, quòd non huius mundi regnum, neque huius terræ ei designetur imperium, sed quia cæleste ei regnum per Angelorum ministeria in consummatione sæculi præpa C retur: quando, scilicèt, aduētans in gloria de viuis & mortuis iudicabit. Hactenus Eusebius. Pręstantiùs & considератiùs isti responderunt, quàm Apostoli interrogauerūt, Act. 1. à Christo, Si in tempore hoc restitues regnum Israel? & improbis clamoribus extorquere primas sedes in regno Christi, contenderunt, quod fecerunt filij Zebedæi Matth. 18. cum regnum ac dominium Christi non tēporale, sed spirituale esset futurum. Hæretici nostri temporis adscribunt Beatissimæ Virgini eandem ignorantiam:

3. Argum. ex historijs, quòd Christus non fuerit rex temporalis.

Act. 1.

Hæretici adscribunt B. Virgini quòd putant regnum Christi fore temporale.

A tiam: nam explicantes illud Lucæ.2. Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus est ad eos, dicunt, quòd parentes Christi expectabant in Iesu, non Doctorem ac magistrum scripturæ, sed potentem & pompaticum Regem Israel, qui splendore imperij, opum affluentia, militum copijs, armorum præsidijs, aulicorum strepitu, & magnifico apparatu regnare deberet. Ita Losius, & Pellicanus insignes hęretici, apud Petrum Canisium lib.4. de Maria Deipara. c.19.

Luc. 2.

IX.

4. arg. ex authoritate Doctorum recentiorum, ad idem.

QVarto loco, adijciamus neotericos scriptores. Hermas Letmatius lib.7. de Instauranda relig. c.9. V valden. lib.2. Doctrinalis. ar.3. c.76.77. &c. Drie. de Dogmatibus sacræ scri. lib.3. Tract.1. c.4. Iansen. in Concordia. c.3. &c.141. Soto. lib.4. de Iustitia. q.4. ar.1. & in.4. Sent. d.25. q.2. artic.1. Victoria Relectione.1. de Indis, num.25. & in Relectione de Potest. Eccle. quæst.5. num.15.16.17. &.18. Adrianus Finus lib.5. Flagelli. c.5. &.6. Rursus Abulens. super lib. Num. c.24. q.11. & super Matth.20. q.63. & super cap.21. q.50. Castro lib.3. ver. Beatitudo. hæresi.3. Syxtus Senen. lib.7. Bibliothecæ, hæresi.8. super Epistolam ad Hebræos, Franciscus de Christo in.3. d.4. de Regno Christi. q.6. & quotquot ferè super Lucam. c.1. & Ioan.18. & Matth.21. in illis verbis, Dabit eis Dominus, &c. &, Regnum meum non est de hoc mundo: &, Ecce Rex tuus venit tibi. Et Iacobus Naclantus Tractatione.4. Theologica, in Titulo de Augustissimo regno Christi. Horum authorum quidam quidem expressè, quidam verò tacitè ac latenter id tradunt.

X.

5. arg. rationibus, quòd Christus nō fuerit rex, aut dñs.

QVinto loco, rationibus agendum est. Principiò, Qui asserunt Christum regem fuisse temporalem, & rerum Dominum, plurimum fauent perfidis Iudæis, expectantibus Mesiam, bello & pace potentem, & rerum

temporalium copia abundantem. Refert Adrianus Finus lib.5.c.1.&.6. Rabbinorum esse delirium & errorē, Messiam in maxima paupertate natum, cum obtinere regnū non posset, abijsse vagum per vniuersum mundum (vt de Lycurgo Lacedęmoniorum legislatore refert Plutarchus, in Vita eius) stipemq; emendicando, diuitias adhuc comparare, quibus conflare magnum posśit exercitum, quo sibi regnum comparet & recuperet.

2. ratio, quia ad fines intētos à Christo, nil referebat regnū &c.

Secunda ratio, quia ad eos fines, quos per incarnationis mysterium Christus intendebat, nihil penitùs conducebat dominium rerum temporalium: ad redemptionem mundi, ad superandum diabolum, ad placādum Patrem æternum, ad instructionem populi: imò ad vltimum horum magnoperè conducebat vt regnum à se & dominiū temporale Christus abdicaret: vt, scilicèt, despiciendi caduca hæc bona exemplum omnibus traderet. Porrò diceret aliquis, ad hos fines comparādos satis erat quòd vsum dominij à se Christus abijceret, non proprietatem. Contra hoc tamen est altera ratio.

3. ratio, quod non solum usum, sed & ius regni nō habuit.

2. Cor. 8. Matt. 21. & 8.

Tertia ergo ratio est, quia perfecta paupertas non solū in abdicando vsu rerum consistit, sed potiùs in abdicando & repellendo à se dominio, quod faciunt religiosi. Ergo cum Christus Dominus pauper sæpenumerò in scripturis appelletur. 2. Corint. 8. Qui cum diues esset, pauper pro nobis factus est, & Matth. 21. Ecce rex tuus venit tibi pauper. Et. c. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cœli nidos, Filius autem hominis non habet vbi caput suum reclinet, &c. fit neutiquam dici nūnc posse quod tunc fuerit rerum omnium Dominus. Cōfirmatur, quia hæc, quę mihi aliquando subibat cogitatio, Christum eatenùs fuisse pauperé, quatenùs virtutem paupertatis habebat, quā in medijs diuitijs habere quis potest, vt eam habuit Abraham,

A ham, Dauid, &c. planè non satis saluat dicta scripturæ, & Patrum, vbi Christus absolutè egenus & pauper nuncupatur. Certè nec Dauid, nec Abraham, neque quisquam alius, qui rebus temporalibus abundauerit, quàmlibet aliàs sit sanctus & iustus, & virtutem habeat paupertatis est verè pauper dicendus, nec illum vnquam ita appellant scripturæ. Cum ergo absolutè Christum appellent pauperem, dicendum est, eum non solam virtutem, sed etiam veram paupertatem, idest, opum penuriam & inopiam habuisse. Confirmatur adhuc, quia Christus Dominus in gradu heroico habuit perfectionem euangelicam; de cuius ratione est deserere vsum ac dominium

Quòd Christus fuit verè pauper, non solū per uirtutē paupertatis, sed per rerum inopiam.

B rerum omnium, vt patet Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, &c. Profectò posset adolescens ille, cui talia dicebantur, meritò à Christi consilijs resilire, & ei sic obijcere: Tu perfectus es, qui tamen rerum omnium dominium penes te habes: quare ergo alium perfectionis modum mihi præfigis?

Matt. 19.

Quarta ratio est, quia potestas & facultas, quæ ad actū nunquam reducitur vana est & otiosa & proinde nec à Deo, nec à natura vnquam facta: Christus autem quandiu vixit, hanc ciuilem & temporalem potestatem nunquam exercuit: non ergo est verisimile quòd eam habuerit. Minor probatur quia aßignari non potest locus, aut tempus, vbi & quando eam Christus exercuerit. Quinimò multa aßignantur, in quibus, cum eam exercendi occasio sese offerret, apertè docuit, se eam non habere, vt Lucæ. 10. petenti cuidam à Christo, vt iudicaret ciuiliter inter se & fratrem suum, respondit, O homo, quis me constituit iudicem inter vos? Quod tractat Viguer. in Inst. c. 17. §. 1. ver. 18. de quo infrà.

4. ratio, quia Christus nunquam usus est regni iure, aut dominio, &c.

C

Luc. 10.

Profe-

Profecto huius sciscitationis nunquam sufficiens redditur ratio: Si Christus rex erat & Dominus in temporalibus & ciuilibus, cur non id muneris exercuit, cum magnopere necessitas id exercendi vrgebat? Erant etenim tempore Christi insolentissimæ tyrannides, & enormia flagitia regum & principum, fas nefasq; commiscentium: & mũdus totus, præsertim Vrbs Hierosolymitana facinorosis ac nefarijs abundabat hominibus. Quibus omnibus iure ipso naturæ occurrere Christus, si verè erat in temporalibus rex & dominus, omninò tenebatur. Et licèt orbis gubernationem Cæsari Romano, alijsq; principibus demandasset, in casu tamen, quo tam immania scelera vulgò perpetrabantur, cum graui innocentium damno, & Rerumpub. perturbatione, & religionis iactura, non dubiũ est quin, si Christus ius regni penes se habebat, vsum etiam assumere & exercere teneretur, vt tantis malis mederetur. Pleraq; sunt alia huius argumenta sententię, quorum quædam missa facimus, ne in immensum præsens abeat disputatio: alia verò adhuc inferiùs adducenda, & expendenda sunt.

Quòd si Christus erat uere Rex, tenebatur iustitiam administrare, &c.

A

B

XII.

Aliud est esse regẽ, aliud esse Dñm.

IN huius quæstionis gratiam opportunissimè Iacobus Almainus, lib. de Potest. Eccles. c. 8. tres distinctiones præmittit omni obseruatione dignissimas. Prima est, aliud esse quærere, an Christus habuerit iurisdictionem, aliud an habuerit proprietatem. Hoc est, aliud est quærere, an Christus fuerit rex, aliud an fuerit Dominus: nam potestas regendi nihil aliud est, quàm iurisdictio temporalis, cuius actus sunt iusta præcipere, mala prohibere, &c. dominium autem est ius vtendi re aliqua in omnem vsum. Ex quo fit, posse aliquem esse regem rerum, quarum nõ sit dominus: & similiter dominum quarum non sit rex. Rectè Aristot. 1. Politic. c. 3. ius regium, inquit, non est dominа-

C

A minatiuum, quidquid Conradus, Tract. 1. de Contract. in oppositum dicat. Certè si rex fieri velit dominus eorũ, quorum est rex, est tyrannus: qualis nunc temporis apud Turcas se res habet, quorum rex, Turca, scilicet, Magnus rerum omnium dominium sibi arrogat: quod licitum esse putauit Hostiensis, in Summa titul. de Præscriptionibus. §. Quæ autem. Quanuis autem hæc ita se habeant, tamen in Christo Domino opus minimè fuit, vt duplicẽ hanc distingueremus potestatẽ, sed simul inquireremus, an Christus esset dominus absolutus & proprietarius, simul & rex verus & temporalis rerum omniũ: eò quod B in ordine ad vniuersam totius orbis Rempublicã, dominium vniuersale & absolutum habere Christus non potest, nisi etiam regnum habeat. Enimuerò ius dominatiuum & herile esse nequit sine potestate regendi, & plena iurisdictione super seruos. Idcircò si Christum esse totius orbis dominum verum & absolutum, ostẽderimus, patebit vniuersalem etiam esse mundi regem.

In Christo idem est quærere an sit rex, & an sit Dominus totius orbis.

Deinde secũdò, aliud est quærere de Christo vt Deus est, aliud vt homo: & quidem de primo minimè dubitamus. Rursus tertiò, aliud est quęrere de Christo hîc apud nos diuersantẽ & vitam mortalem agente, aliud de Chri C sto post resurrectionẽ, & vt nunc perfectè beatus ad dexteram Patris residet in excelsis. Quanuis huius vltimæ distinctionis nullam ferè video apud Doctores, qui præsentem controuersiam agitent, fieri mentionem, cum tamen oculatisimè eam obseruare deberent: vt mox licebit videre. Et quidem quantumuis multa sint, quorũ singula singulis conclusionibus essent dirimenda: prolubiũ tamen subit, vnica omnia hæc conclusione conuoluere, vt sic diuagandi occasionem præreptam mihi esse putans, compendiosiùs propositam disputationẽ absoluã.

Aliud est quærere de Christo cùm erat in hac uita, aliud nunc.

XIII. *Resolutio quæstionis, quòd Christus fuerit Rex & Dominus omnium creaturarum, &c.*

SIT itaq; conclusio: Christus quatenus homo, etiam cum adhuc mortalem vitam agebat, perfectum, proprium & absolutum rerum omniũ dominium; & totius orbis perfectum, & vniuersale regnum habuit. Vt verò pila pilis minentur, oppositæ opinioni opponamus eiusdem generis argumenta, sed longè fortiora, quibus nostra conclusio inclinata recumbit. Primò, tantus nobis scripturarum cumulus obuius est, vt aditum ad alia conquirenda precludere nobis videatur. Sed succinctè & cursim, nullo diuinorum librorum ordine seruato prout memoriæ succurrunt, quæ sequũtur profero. Matth. 28. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Ioan. 11. & 13. Sciens quia omnia dedit ei pater in manus. Luc. 10. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Psal. 2. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ: Reges eos, &c. Et Psal. 71. qui est præcipuus præsentis disputationis locus, Dominabitur à mari vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarũ. Zacha. 9. Ecce rex tuus venit tibi, & dominium eius à mari vsq; ad mare. Et ad Heb. 1. Quem constituit hæredem vniuersorum. Et Apoc. 1. Princeps Regum terræ. &. c. 19. Habebat scriptum in femore, Rex regum, & Dñs dominantium. Nec verò in dubiũ vertere quis iure potest, an hæc loca intelligantur de Christo Domino in natura assumpta; secundum enim quòd homo erat fuit à Patre constitutus hæres vniuersorum, princeps regum terræ, Dominus dominantium, possessor terminorũ terræ à mari vsq; ad mare, & omnia in manibus habuit, idest, in sua potestate (phrasi scripturæ) quæ omnia indubitatam faciunt nostram conclusionem.

Locà scripturæ pro hac senten. Matt. 28. Ioan. 11. & 13. Luc. 10. Psal. 2. & 71. Zach. 9. Hebr. 1. Apoc. 1. & 19.

Dicunt aduersarij Christũ dici Regẽ & dominũ solũ in spiritualibus

Authores aduersæ sententiæ hanc doctrinam tam expressis scripturæ testimonijs innitentem eludunt, dicentes,

A tes, ea non de regno & potestate temporali, sed de spirituali tantùm vera esse. Contra quos ego stringere gladiū & fortissime dimicare contendo: ipso. (in cuius gratiā vt unā ego nō sine gloria milite) ipso inquam Christo duce, atq; auspice Christo. Id tamē initio protestari minimè prætermittā, nō adeò obtusum pectus & animū mè gestare, vt existimem meis frigidis conatibus, idest, meis argumētis solū illā niti veritate: nā ego licèt eā munire & propugnare nesciam, constitutissimis ipsa alioqui & firmissimis præsidijs circumquaq; munita est. Adnitar nihilominus eam ego vtcunq; ab inimicis asserere, & vindicare.

B Principióq; qui inficiantur Christum esse absolutè & verè Regem mundi, quemadmodum Philippus II. nūc est Hispaniarum rex, & Dauid & Salomon fuere reges Iudęæ, eadem ratione dicent non esse Christum propriè regem, nisi tantùm impropriè, æquiuoce, translátitiè & abusiuè, sicut & dicitur esse Sponsus, Pater, Pastor, &c. hoc verò dicere apertam absurditatem præsefert. Enim verò hunc à Sanctis Patribus canonem præfixum habemus, ea tantùm nomina metaphoricè & trāslatitiè esse in scriptura capienda, quæ si propriè accipiantur, absurdum

C & falsum sensum reddunt. Sic per metaphoram accipimus quòd Christus sit sponsus noster, sit Pater, sit caput, sit fundamentum &c. propter incommoda quæ sequerētur, si Christus propriè aliquid horum esset. Nunc agè, quæ sequuntur absurda ex eo quod propriè, verè, & vt sonat, accipiatur hoc nomen Regis, cùm Christo in scripturis tribuitur?

Refutantur aduersarij multipliciter.

Mirabile profectò est, quòd nomen regis, in toto bibliorū corpore, semper significet proprium & verū regem, & ab hac nunquam significatione distrahatur: & tamen tunc solùm cùm Christo tribuitur, trāslatè & impropriè

Regis nomē Christo tribuitur, non impropriè, sed verè propriè, absolute, &c.

accipiendum sit? Sed dicunt nonnulli, aliquando in scriptura reperitur nomen hoc translatitiè acceptum, vt Apocaly.9. Habebat super se regem, Angelum abyssi, & Iob. 41. Ipse est rex super omnes filios superbiæ. Sed his locis minimè effugiunt isti vim nostri argumenti: nam quòd nos contendimus, est, quòd à primo Geneseos capite vsq; ad vltimum Apocalypseos, nunquam in tota scriptura apropriatur nomen Regis alicui homini, qui propriè & temporaliter rex non fuerit. In solo ergo Christo, cum tam aperto suæ dignitatis præiudicio, nomen regis impropriè accipi affirmabimus? Sanè in præcitatis duobus locis, vbi Angelo & Diabolo tribuitur nomen regis, perspicuum erat tribui eis per metaphoram, propter manifestã absurditatem, quę sequeretur, ex eo quòd diceremus, aut Angelum aut Diabolum esse propriè regem temporaneum. At quod Christus vt homo fuerit proprius, verus & absolutus totius orbis rex, quid obsecro infert incommodi & absurdi? Imò plurimùm absurditatis ex opposito sequitur. Præctereà firmatur hoc ipsum, quia quod semel aut rarò nomen regis translatè ponatur ad significandum aliquid, bene habet: sed quòd cum tam sæpè scripturæ hoc nomen inculcent, & illud Christo tribuant, impropriè semper & translatiè Christo tribuãt, ferre quis poterit?

Apoc.9.
Iob.41.

Tractatur, & ostēditur latissimè, an ubi nomē regis in scriptura sumatur impropriè.

Neq; obstat, quòd interdum interpretes scripturæ nomen regis in scriptura repertum, transferant ad significandum moraliter hominem iustum, quod facit Beda lib.3. in Luc. cap.43. eò quòd quos vocat Matthæus c.13. iustos, vocat Luc. c.10. reges. & Hiero. sup. Isai. 49. ibi, Et erunt reges nutritij tui, per reges intelligit Apostolos. Et Chryso. sup. Psal.2. ibi, Astiterũt reges terræ, intelligit Dæmones, &c. hoc inquã nihil penitus obstat: nam in nostro proposito,

Nomē regis aliquando significat iustos, uel Dæmones uel Apostolos.
Matt.13.
Luc.10.
Psal.2.
Isai.49.

A B C

A proposito, cõtextus ipse sacer eorum locorum, in quibus Christus appellatur Rex, & Dominus, & omnia potens, & omniũ hæres, magno omnibus argumento esse debet, propriè ipsum esse regẽ, propriè Dominũ, propriè cuncti potentem, & propriè omniũ bonorum Patris hęredem: nam dicitur successurus Dauidi, & Salomoni, quorũ regnum erat proprium & absolutum: dicitur hæres vniuersorum, & omnia penitùs in suis manibus habens: dicitur dominari à mari vsq; ad mare: dicitur Rex regum, & dominus dominãtiũ, &c. Non tantum Propheta, sacerdos, Pontifex, quorum est ad spiritualia dirigere, sed Rex iterum B atque iterum, & omnium hæres & dominus. Vale ergo longum dicamus his qui oppositum docent.

XIIII. *Rationibus iam probatur nostra sent.*

VErùm rationibus iam agamus vt has easdem scripturas dilucidiùs explicemus. Huic enim functioni illustrandarum, scilicèt, & explicandarum scripturarum, rationes omnes deseruire debent. Ergo sunt qui, vt Christũ Regem fuisse persuadeant, contendant, ipsum iure hæreditario regnum obtinuisse, eò quòd deducit genus à Dauide per Salomonẽ & B. Virgo, per Nathan. Qua ratione vtitur Burgen. super Matth. c. 1. Addit. 2. Conclusione. 3. & Armachanus lib. 4. de Quæstionibus Armenorum, C c. 15. & 16. & Ioannes Bacchonis, vt in Thoma Vualdensi, lib. 2. Doctrin. ar. 3. c. 76. Sed, vt locum veris rationibus demus, hanc priùs refellamus, dicentes, iure hæreditario minimè Christum fuisse verum regem. Tùm quidem, quia regnum Dauidis & Salomonis, progenitorum Christi, iam prorsus fuerat intercisum & abolitum in Iechonia, & in perpetuum restituendum non erat. 4. Reg. 24. & Hiere. 22. Non erit de semine eius qui sedeat, scilicet, hæreditario iure, vel tanquam hæres. Tùm secundò, quia licèt certum sit, Christum filium fuisse Dauidis, in-

1. Ratio.

Refutatur hæc ratio. quòd Christus esset rex iure hæreditario, quia à Dauid. &c. Hiere. 22. 4. Reg. 24.

 cer-

certum tamen est, an essent alij magis legitimi successores tanquam cognati propinquiores stirpis regiæ: imò per lineam masculina & non tantũ per fœmininam sicut Christus descendebat. Tũ tertiò, quia licet gratis demus, Christum ius habuisse in regnũ Dauidis, tanquã eius hæredẽ, nõ inde sequitur quod in vniuersos homines circũquaq; per orbẽ diffusos, illud habuisset, sed in regnum tantùm Iudæorum, quórũ tantùm Dauid & eius successores fuerant reges. Nos verò vniuersale Christi regnum statuere satagimus, non ad certa Iudæorum regna cõtractum. Lege V valden. suprà, & Franciscum de Christo in tertio. d. 4. de regno Christi. q. 5. con. 4. & in solut. ad argum. B

2. Ratio, quod ideò Christus fuerit Rex quia Iudæi in Messiam consenserãt, & eũ elegerant.

1. Mac. 14

Alij alio titulo Christi regnum ab aduersarijs vendicant: nam dicunt, ex consensu, & quasi electione populi Iudaici, Christum, fuisse illius gentis regem: nam cum ardentissimè Messiam expectarent & tenacissimè crederent regem ipsum futurum temporalem, ideò publico totius gentis decreto in ipsum sua vota coniecerãt, & in regem elegerant. 1. Mac. 14. vbi dicitur populus detulisse regnum Machabæis, donec Propheta fidelis surgeret, id est, Christus. Hæc tamen ratio multis infringi potest medijs. 1. quidem quia ex ignorantia in eum consenserant, putantes, Messiam eorum bella & temporalia negotia acturum, & eos à Tyrannorũ iniurijs indemnes seruaturum: error autem & ignorantia auferunt voluntariũ, & faciunt contractum esse nullum. Secundò, quia regnũ non semper valet populus tradere cui vult, nisi cum quibusdam conditionibus, quæ ibi forsitan minime concurrebant. Tertiò, quia fortassis reuocauerunt consensus suos, ac noluerũt Christũ esse regem, cũ eũ humili loco natũ, & rerũ indigũ, & ad belligerandũ ineptũ viderunt. Demũ, licet ratio hæc alicuius esset ponderis, nõ proba- C

Refutatur hæc ratio. Primò.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

ret

A ret Christũ totius orbis esse regẽ, quod nos tã anxie inuestigamus: sed solùm Iudaici populi. Et ideò hanc præter mittentes rationem, licet eam attulerit Albertus Pyghius, lib. 5. de Ecclesiasti. hierar. c. 3. ad aliam transeamus.

Alij itaq; , de quorum numero est Galatinus, lib. 4. de Arcanis cathol. verit. c. 27. eatenùs probant Christum rerum omnium regem ac dominũ fuisse, quatenùs Imperator, inquiunt, est temporalis rerũ omniũ rex, & dominus. 7. q. 1. c. In apibus, &c. l. deprecatus. ff. ad l. Rhodiam: Papa autem in spiritualibus est totius orbis dominus, ergo Christus in vtrisque, videlicet, in tẽporalibus & spirituali B bus: nam vt habetur in Authentic. Quomodo oportet. in principio, à Christo, vt homo est, ambę potestates tã quàm ab vno fonte manarunt. Quod tractat Turrecremata in. c. Duo sunt. 96. d. ad. 3. in solutione ad. 2. rationẽ: Hęc ratio apud doctiores parùm valet: quoniam, licet Papa sit spiritualium Dominus, non ita Imperator est temporalium. Vnde sano modò accipienda est illa similitudo de duobus luminaribus, quæ Deus initio fecit: alterum, vt præesset diei: alterum nocti, quibus significari dicunt Imperatorem & Papam: quorum ille diei, id est, negotijs spiritualibus, ille verò nocti, id est, temporalibus C præest: qua similitudine vtitur Innocentius. 3. c. solitæ. de Maiorit. & obed. & D. Antõn. 3. p. titulo. 3. c. 1. initio, Turrecrem. lib. 2. summæ. c. 113. Syluest. verbo, Papa. §. 2. Hæc itaque comparatio minime procedit in eo quod cõstituit Imperatorem esse rerum temporalium Dominũ. De quo Sot. 4. de Iu...

3. Ratio ex eo quod Imperator est dominus in temporalibus, & Papa in spiritualib.

Refutatur. Duo luminaria cœli. sunt Papa & Imperator. Gene. 1.

XV.

Bonæ ac firmæ rationes pro nostra sent.

IAm itaque rationibus, quę rem hanc pressiùs vrgeant, disputemus. Supponendum tamen nobis vnum est tãquàm basis dicendorum, potestatem spiritualem & tẽporalem non esse inter sese incompossibiles, imò sunt per se coniun-

coniūctæ. Primum horum inde patet, quòd in lege naturæ Melchisedech Gen.14. fuit Rex & sacerdos: & primogenitii iure legitimo vtranque habebant dignitatem, vt tradit Turrecremata lib.2. Summæ.c.116. ad.3. Sed & in Moyse vtraque potestas resedit. Et quia de tẽporali perspicuum est, de spirituali probatur, ex eo quòd sacerdos etiam fuit, vt liquet ex Psalmo.98. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius. Vbi Geneb. multos accumulat Patres, asserentes, sacerdotem fuisse Moysen. Quinimò inficias ire nemo poteſt, quòd Machabæi fuerint simul Pontifices & duces Israel. Verum est quòd per accidens ab Ecclesia istæ potestates sunt diuisæ.c.cum ad verum. 96. d. vbi dicit Nicolaus Papa: Iam vltra sibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris vsurpet. Et.c.si Imperator.eadem.d.si Imperator catholicus est, filius est, non præsul Ecclesiæ. At certum est quòd filius patrem non corrigit, sed è contra, vt in Authẽtic.de Nuptijs.§.si verò.

Gene.14. *Poteſtas tẽporalis & spiritualis non sunt incompossibiles.* *Moyses fuit sacerdos.* *Machabæi sacerdotes.*

Quod verò duæ illæ potestates per se sint coniūctæ, probandum mihi est, supponendo ex Turrecremata.ca. Duo sunt.96.d.ad.3.& lib.1.Summæ.c.90. & lib.2.c.114. & Aluaro Pelagio, lib.1.de Planctu Ecclesiæ ar.36.in fine & ar.40.in principio, quòd quemadmodùm homini duplex finis propositus est, scilicèt, naturalis & supernaturalis: & naturalis, qui nihil aliud est quàm viuere secundũ virtutem moralem, per se dirigitur & est necessarius ad supernaturalem, nam qui virtutibus moralibus non est preditus, id est, qui prauè viuit non est idoneus ad beatitudinem. Ita duplicem potestatem debuit Deus constituere super hominem, scilicèt, temporalem & supernaturalem: & quemadmodùm finis naturalis non habet simpliciter rationem finis, sed in tali genere, id est, ingenuc-

Poteſtas tẽporalis, & spirit. sunt per se coniūctæ.

A nere naturali, tunc autem perficitur quando supponitur alteri fini: ita potestas tẽporalis, cuius intẽtio est subiectos inducere ad virtutes morales, & ad finem naturalem, nõ habet perfectam rationem potestatis, nisi subordinetur alteri potestati, idest, spirituali. Et rursus, quemadmodũ in artibus & facultatibus inuicem subordinatis, superior non solùm continet in se vim & rationem inferiorũ, sed & præscribit illis modum agendi: & inter ipsos artifices est vnus, qui appellatur Architectonicus, qui cõtinet, dirigitque eos in finẽ: ita debuit constitui vna suprema potestas, & vnus Architectonicus, cui per se omnino subijciantur potestates inferiores. Hinc Bonifacius, in Extrauaganti, Vnam Sanctam. sic ait: Oportet gladium esse sub gladio, & temporalem authoritatem spirituali subijci potestati. Vnde Paulus, ad Rom. 13. Non est potestas nisi à Deo. Et mox, Quæ à Deo sunt, ordinata sunt: non essent autem ordinata, nisi gladius esset sub gladio, dicẽte Dionysio, lex diuinitatis est infima per media in suprema reduci, ergo Christus, qui potestatem habet supremam spiritualem, & cuius interest nos in finem beatitudinis referre, debuit etiam sibi hanc secundam, secularem, scilicet, potestatem adsumere.

Ars superior continet inferiorem.

B

Potestas plena, & perfecta spiritualis subijcit sibi temporalem.

Roma. 13.

C At obijcies, Ex dictis solũ haberi quòd quatenùs temporalia ordinantur ad supernaturalia, subsint Christi dominio, non verò absolutè: hoc autem modo habere potestatem temporalem non est eam habere simpliciter, nã similiter Papa rerum omnium temporalium fungitur potestate, pro vt sunt necessariæ ad supernaturalia, ratione cuius potest regna temporalia ab his regibus auferre, & alijs conferre. quod fecit Zacharias Papa cũ rege Franciæ, referente Gelasio Papa, in c. alius. 15. q. 6. & idem fecit Innocentius. 4. cum rege Lusitaniæ, & habetur. c. grã-

Obiectio. 1. quód ex dictis solum sequitur quod Christus sit Rex spiritualis.

di. de Supplenda neglig. Præl. in. 6. & tamen per hoc Pa- A
pa non dicitur verè Rex, nec rerum dominus, ergo pari ratione Christus verè rex & dominus minimè dicetur, licèt in ordine ad supernaturalia omnia sint illi subiecta. Vim habet argumentum.

Respondetur, & explicatur, q. Christus sit rex in temporalibus.

Respondetur tamen, ita esse, quòd Christus solùm est bonorum temporalium dominus, pro vt ordinantur in finem supernaturalem: cæterùm absolutè & per se ordinātur in illum. Quod adeò verum est, vt si temporalis potestas hanc ordinationem subterfugiat, non sit simpliciter potestas: quinimò nec res ipsę temporales sunt apta dominij & potestatis materia, nisi pro vt illis Rex ac dominus earum vti debet in finem ipsum potestatis spiritualis. Ex hoc itaque perspicuè deducimus, Christo, Domino, ex eo quòd tanquàm supremus artifex Architectonicus omnia regit, gubernat, & dirigit in finem supernaturalem electorum (nam nec res ipsæ temporales futuræ essent nisi pariter dirigendæ in finem electorum essent) hinc inquàm liquet omnes res temporales, totas & totaliter, & omnibus modis, subesse Christo domino, neque ratione aliqua eius posse ditionem subterfugere. Quò præclara illa D. Tho. verba. 22. q. 40. ar. 2. pertinere videntur, Omnis persona, vel ars, vel virtus, ad quam pertinet finis, habet disponere de his quæ sunt ad finem. &c. Ponderandum est verbum illud D. Tho. Omnis persona, vel ars, vel virtus. Cùm enim Christus vt homo sit persona, ad quam pertinet finis, est enim vt homo constitutus à Deo primus rerum omnium Dux, Iudex, Pontifex, Rex. &c. in q; ipso sit ars & virtus architectonica, id est, potestas plenissima ad dirigendum omnes personas, omnesque earum virtutes & artes in finē illum, qui simpliciter est finis, sequitur apertè penes ipsum Christum ple-

A nissimam & perfectissimam esse rerum omnium potestatem: ita vt nulla ex parte considerari creaturæ possint, secundùm quam effugere ordinem vniuersalissimæ huius potestatis valeant. Rectè quantum ad hoc Aluarus Pelag. lib. 1. art. 59.

At vis huius rationis vt luculētiùs appareat, libet eam ampliùs premere hac obiectione, quæ paulò ante tacta est. Sanè ad summū etiam Pontificem spectat, vniuersos Christi fideles in spiritualem finem euehere & perducere: si ergo ea ratione Christus est rerum omnium rex & dominus, quia sua interest in hunc finē omnes trāsmittere, eadem ratione rerū dominus erit Papa. Responsio tamen in promptu est. Negamus Papam esse regē, ac Dominum rerum. Imò, vt bene Gerson, quē refert Almain. de Pot. Ecc. c. 7. opposita opinio fuit adulatorum Papæ, quam præ alijs tenet, & fusissimè, sed prorsus inaniter tractat Aluarus Pelag. lib. 1. de Planct. Eccl. c. 37. 40. 44. sed præsertim. 56. 58. & 59. &c. Sanè Monachus Frāciscanus potest ad summum Ecclesiæ pontificatum assumi, & tamen non ideò esse verū rei alicuius dominū, quantò minus totiùs orbis, tractat Alm. c. 6. suprà; De quo Soto, Victoria, Nauarro, Corduba, lib. 1. Quæst. q. 57. vbi innumeros Doctores vtrinq; pugnantes, producit in aciē. Negamus itaq; Papā esse regē ac Dominū rerū, quia ad ipsum non ita spectat queādmodū ad Christū omnes in finē dirigere. Nam cū Pontifex finitę & limitatę sit capacitatis, & multoties ipsum lateat ordo & proportio rerū tēporaliū in finē spiritualē, ideò ad ipsum nequaquā spectat omnibus modis rerū dominari: sed solū iuxta taxatū & prefinitū canonē, quo secundū humanæ intelligētiæ modum ipse Papa dispicere valet, qua via temporalia spiritualibus deseruiant. At in Christo secùs euenit, cū enim eius

Alterā obiectio, quia iā Papa eadem ratione esset Rex, & dominus mūdi.

Responsio.

Cur Papa nō sit Rex licet omnia ad supernaturalia &c.

intelligentia nullis finiatur limitibus, nihil est in rebus temporalibus considerabile, quod pro vt ab ipso dirigitur & ordinatur, non deseruiat in finem supernaturalem. & ideò nihil penitùs est temporale, quod Christi domini augustissimum imperium, potestatem, ac dominium aliqua ratione subterfugiat, aut prætereat. A

Hinc vos deprehendere rationem potestis, ob quam Papa nusquam vnquam appellatus est rex terræ, neque dictus vnquam est habere vniuersale rerum dominium, aut esse heres vniuersorum: sed quoties de eius potestate fit mentio, semper ijs nominibus describitur, quæ ad spiritualia pertinent: nam dicitur Sacerdos, Pontifex, Episcopus, Papa, Pastor, Pater &c. Christus verò nō solum his, sed & illis augustissimis nomenclaturis felicissimè gaudet, Heredis vniuersorum, Regis, Principis, Imperatoris. &c. Et quidē hinc ampliores vires desumit argumentū: nam si potestas spiritualis satis esset ad hoc vt Christus diceretur Rex, & dominus, & heres vniuersorū &c. iā Papa, qui vniuersali fungitur potestate spirituali, dici etiam posset Rex, dominus &c. Sed nusquam sic appellatur, nō ergo illa potestas sufficit, & proinde præter hanc, alia in ipso constituenda est temporalis, ratione cuius Rex, dominus, & hæres rerum dici posit. B

Nota maximè hanc rationē ex dictis collectā.

XV. *Altera ratio fundata in preclaro testimonio D. Bern. Isai.*

Altera ratio, quæ multiplicia nobis arma ministrat ad expugnādos aduersarios, innititur preclarissimo testimonio D. Bernardi, lib. 3, de Consideratione, ad Eugeniū Papam, cui ita dicit: Dispensatio tibi credita est, non data possessio: non tu ille, de quo Propheta, Et erit omnis terra possessio eius. Christus hic est, qui possessionē sibi vēdicat, & iure creationis, & merito redemptionis, & dono Patris. Coniunxit Beatissimus Bernardus tres dominij amplissimi, quod rerū omnium habet Christus, titulos. C

Pri-

A Primus est creationis, de quo, quia extra litē positus est, conticescimus: alter est titulus redemptionis, quem Abulen. super Matth. 25. q. 327. opportunè adducit, & corrobo rat firmissimo præsidio, desumpto ex Paulo, Rom. 14. Mortuus est, & resurrexit, vt viuorum & mortuorum dominetur. Vt dominetur, inquit, eò quòd morte & resurrectione sua & mortuos & viuos redemit. Adijciamus & illud, Empti enim estis pretio magno. Et rursus illud. 1. Petri. 1. Non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine agni immaculati, &c. Profectò qui acquirit legitimo titulo aliquem seruum, habet in illum perfectum B dominium, & in omnia eius bona, & peculia: &, Quidquid seruus acquirit, domino suo acquirit, vt habent iura, l. placet. ff. de Acquirenda hæreditate. &. l. Etiam inuitis. de Acquirendo rerum dominio. & Institut. Per quas pers. nob. acquir. Sed Christus nos legitimo iure habet in seruos, quoniam emit & redemit nos sanguine suo (quod tractat D. Basil. in Psal. 48.) vt tàm quo ad animam quàm quo ad corpus liberi essemus à morte æterna, & à potestate Diaboli, cuius ditioni iure eramus obnoxij. Ergo habet perfectum ius dominatiuū quo ad animas, & quo ad corpora: ac proinde quo ad omnia bona nostra, & con C sequenter est rerum omnium dominus absolutus. Illa nanq; ratio, ex Bern. adducta, non tantum probat quòd Christus sit rex, sed quod sit Dominus. Nam, vt tractat Almain. de Potest. Eccle. c. 6. ex Arist. Rex est qui dominatur aliquibus tanquam liberis, sed dispotes est ille, qui dominatur tanquam seruis. Christus autem illo redemptionis & emptionis titulo, in seruos nos acquisiuit. Et quidem hæc ratio ineluctabiliter conuincit, quòd Christus saltem post resurrectionem sit verè ac propriè rerum dominus. Nec, vt ego arbitror, hoc in dubium vertet qui do-

Titulo redēptionis est Christus omnium hominum rex, & dominus.
Rom. 14.
1. Cor. 6.
1. Pet. 1.

Regnum, & dominiū differunt.

Titulus redēptionis solū probat ꝙ Christus post resurrectionē sit rex & dominus.

ctoris Theologi nomine gaudet. Quanuis tam resolutè & affirmanter,& (vt verius dicam) tam inconsideratè, tã indistinctè & indiscretè nonnulli nostri temporis Doctores Christo regnum ac dominium rerum detrahunt, vt meritò ego malè illis metuere possim, quòd intelligant etiam de Christo post resurrectionem, & vt nunc perfectè beatus sedet ad dexterã maiestatis in excelsis. In hos ego vehementer irruerem, & inueherer, nisi nonnulla etiam mihi reliqua esset spes, quòd non intelligant de Christo vt nunc est à dextris patris, sed solùm de illo, pro vt mortalem hìc apud nos agebat vitam. Quandiù ergo inter spem, metumq; dubius hæreo, eos lacessere, & in litem vocare prætermittam.

A B

XVII.

Hinc tractatur, quòd etiã in hac uita uiuẽs Christus erat rex & dñs, &c.

DE Christo ergo hìc apud nos mortalem vitam agente, à me sermo suscipitur. Et probo, quòd illi negant, ipsum, scilicèt, etiam quando hìc erat, fuisse verum regẽ ac dominũ: idq; probo ex altero titulo, quem D. Bernardus perstrinxit, in illo verbo, Et dono Patris. Profectò D. Tho. in Opusculo. 20. lib. 3. de Regimine Principũ. c. 12. & 13. expressè habet, Christum à sua natiuitate temporalem & veram rerum habuisse potestatem, in cuius rei signum (ait ipse) tempore suæ natiuitatis, descriptus fuit vniuersus orbis per Cęsarem, qui ex commissione Christi & vice Christi (ait S. Tho.) mundi administrabat Imperiũ. Quæ verba non raptim à vobis, & per trãsennam (quod aiunt) sed oculatissimè & morosè obseruãda sunt. Sanè si vice Christi & ex commissione Christi administrationẽ temporalem imperij habebat Cæsar, Christus erat proprietarius, verus, proprius, perfectus & absolutus mundi dominus, rex, Imperator, &c. Hinc, vt obseruauit Alm. c. 8. Magi, Reges Orientales, ipsum in præsepi iacentem ac vagientem, adorarunt, debitam ei, ceu vero eorum re-

C

Quod Cæsar uice, & loco Christi administrabat imperiũ mũdi.

gi&

A gi & dominio, præstantes obedientiam. Et, referente eodẽ D. Thom. ibidem, & Paulo Orosio lib. 6. c. 18. & Abulen. in Chronicis, & Baptista Mantuano, lib. 3. Parthenices, & Aluaro Pelagio lib. 1. de Planctu Ecclesiæ, art. 40. in fine, exinde iam Augustus Cæsar prohibuit, ne quisquam ipsum appellaret Dominum. Cum enim paulò antè se tanquàm Deum à populo adorari vellet, Sibylla Tiburtina siue Albunea Romam venit, ostenditq; illi mirabilem visionem Virginis, in sinu puerum splendidissimum gerentis, quem solùm esse Dominum, ac regem orbis ostendit. Indignum planè est viris Catholicis, quem Gentiles, scilicèt, Sibylla, & Romanus Imperator verum B rerum Dominum confitentur, ipsos negare. Nunquid enim debuit Christus aulicorum strepitu stipatus incedere, & equis mulisque phaleratis insidere, auro, bysso, & serico splendescere, gemma bibere, & Sarrano ostro dormire, vt vel sic persuaderet hos nostri temporis Theologos, se esse verum regem, & proprietarium rerũ dominum?

Sibyllæ Tiburtinæ oraculum.

Prætereà, qui nunc temporis in æternitate Regem & dominum Christum fatentur, omninò tenentur eadem perspicuitate credere, etiam quatenùs hìc mortalem vi- C tam agebat, eandem potestatem habuisse. Nam certissimũ est in doctrina D. Tho. quidquid Christus nunc habet à dextris Dei sedens, id penitùs ab instanti suæ cõceptionis in honestissimo Virginis vtero delitescentem habuisse: exceptis his, quę cũ statu viatoris non se cõpatiebãtur. Itaq; tantundẽ in vtero matris existens habuit Christus gratiæ, gloriæ, scientię, potẽtiæ, quantũ nunc in cœlis existens habet. Rursus, ijsdem officijs, prærogatiuis, dignitatibus, Doctoris, Iudicis, Capitis, Redemptoris, Pastoris, Aduocati, Sacerdotis, Prophetæ, &c. quibus nũc tẽpo-

Efficax ratio quòd Christus hic erat rex & Dominus.

ris

ris in æternitate fungitur & cōdecoratur, ijs omnibus prę A ditus & ornatus in vtero Virginis fuit. Sole ne ergo Regis ac Domini dignitates, quibus nunc in cœlis fulget, defue re Christo in vtero Virginis existenti? Nunquid ibidem degens, illas alias dignitates administrabat & exercebat? Nequaquam. Et tamen quantùm ad ius & in habitu (vt sic dicam) eas ibi habuit. Quare ergo eadem prorsus ratione regiam ac dominatiuam ei in vtero existenti denegabimus? Sola gloria corporis, & scientia quædam, quam vocant experimentalem, & vsus prædictarum dignitatū exterior, & externa quædam alia, Christo tunc temporis deerant: quoniam ista eius erant naturæ, vt cum infantili B illa viatoris ætate & conditione passibili, quam.33.annorū interuallo, in hac vita præseferebat, stare non possent. At ius & proprietas regni ac dominij stare quàm optimè poterat, & sibi inesse, quandiu hìc cum hominibus conuersabatur, sicut & illi inerant reliquæ dignitates Sacerdotis, Magistri, &c. Ergo aut omnino dicendum est, quòd in æternum Christus, in quantum homo, regia hac & dominatiua erat potestate cariturus (quod studiosi glorię Christi non dicent:) aut verò quòd eam in statu etiam viatoris habuerit, (quod veri Theologi neutiquam inficiabuntur.) C

Omnes digni tates quas Christus nūc habet in cœlo, habuit in vtero matris existens.

Nemini sanè dubium est, quin vsus & dominium rei multis titulis differant: nam stat aliquem vsum habere rei, cuius non est Dominus: & contrà, habere dominium rei, cuius adhuc vsum non exercet. Hinc Paulus, ad Gal. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium. Quod & habent iura. l. cū hæres. ff. de Diuer. & tempora. præscrip. Et Institut. de Hæred. qualit. & diff. §. finali. de quo Victoria Relectione de Indis. 1. num. 21. Christus autem consideratur à secretio-

Vsus & dominium rei differunt.
Galat. 4.
Pueri habēt ius, dominiū proprietatē licèt non vsum.

A cretioribus Theologis, pro vt in hac vita existebat, tanquàm infans & paruulus: quapropter à seruo nihil differre videbatur, cum tamen esset Dominus omnium. Sicut itaque quòd quis habeat ius, ac veram potestatem & proprietatem non exigit quòd vsum & exercitium semper habeat: ita in Christo pariter asserendum est. Ex quo fit, id quod Christus, Matth. 28. post resurrectionem dixit, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, nequaquam eum sensum habere, quòd tunc primò ius, & dominium cœli & terrę acquisierit, sed quòd ex inde cœperit innotescere ac manifestari mundo potestas illa:

Christus tota hac uita paruulus.

Matth. 28.

B quodque exinde regni vsum exercere, & Imperij habenas regere cœperit. Nam quo ad potestatem & ius regni, iam ante dixerat, Omnia sibi tradita fuisse à Patre suo: & rursus, omnia in manibus habere. &c. Et quidem præter plerosq; alios Doctores, qui meæ patrocinantur sententiæ, quos debito statim ordine percesebo, sunt qui in particulari de Christo, vt hic in terris agebat disputantes, illum dicunt prædictam potestatem, quo ad spiritualia, & quo ad temporalia habuisse. Nauarrus doctissimus super. c. Nouit. de Iudicijs. notab. 3. num. 9. Turrecremata, lib. 2. Summæ. c. 96. Almain. de Potestate Ecclesiæ. c. 8. &

Luc. 10. Ioan. 13. & 11.

C alij, vt Hostiensis, & Anton. quos ibi Nauarrus refert. & facit. l. qui in vtero. ff. de statu hominum. Hùc de proximo spectat quod statim atque in Psalm. 2. introducitur Christus Dominus secundùm humanam naturam dicens: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te (nam quòd de Christo vt homo est, is locus accipi debeat, tenet D. Athanasius, quod & tetigit D. Augu. ibi Psalm. 2.) statim, inquàm, per dialogismum introducitur Pater dicens, Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ: Re-

Rursus quòd in utero matris fuit omniũ rex, & dominus, etiã temporaliũ. &c.

ges eos &c. Postulationem autem hanc Christum fecisse in vtero matris, & ibidem exauditum à Patre pro sua reuerentia fuisse, atque adeo ibi hæredem gentium fuisse constitutum, & terminorum terræ possessionem, id est, perfectum rerum etiam temporalium ius & dominium à Patre suscepisse, satis conforme est veræ Theologiæ, quæ in donis, in meritisq; & dignitatibus nihil Christum profecisse docet, per totum suæ vitæ progressum. Ac proinde prædictas dignitates à conceptionis instanti à Patre sibi collatas perfectissimè habuit. A

XVIII. *Altera ratio quia ad dignitatem Christi pertinebat &c. Christus homo omnipotens in hac uita. Iudex rerū omniū erat in hac uita.*

ADhuc aliter nostra sententia comprobatur: nã, quoniam ad dignitatem Christi pertinebat, vt haberet omnipotentiam respectu rerum omnium: ita vt posset non minùs orbes cælestes mouere, quàm posit Angelus, non minùs calefacere quam ignis: ideò quatenùs homo & vt erat viator, hanc illi Pater contulit dignitatem, vt habet D. Tho. 3. p. q. 13. art. 2. Rursus, eadem ratione iudex rerum omniũ erat, idest, habebat ius statuendi & iudicandi de omnibus, quod tractat idem D. Tho. 3. q. 59. ar. 4. Et patet ex illo, Potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est. Vbi de se in hac vita existente, & secundum quòd homo erat, perspicuè intelligit, dum loquitur per verbum præteriti, dedit: & dicit, Quia filius hominis est. At quòd esset rerum omnium Dominus, quòdq; tàm corporum quàm animorũ esset rex, ad eius dignitatem pertinebat: imò, vt in illo arti. 4. ad. 1. dicit D. Tho: potestas iudicis sequuta est in Christo regiam dignitatem: &, vt notabat Abulen. super Matth. 25. q. 327. iudicium aliquod dominium in iudicante requirit, ad Ro. 14. Tu quis es? qui iudicas alienum seruum. &c. Cum ergo Christus in natura assumpta sit omnium iudex, omnium etiam esse rex & dominus debuit, licèt neque regis B C

Ioan. 17.

Rom. 14.

neque

A neque iudicis voluerit in temporalibus, cum hic degebat, administrare potestatem. Accuratè Didacus Stunica, super Zachariam.c.9. ibi, Ecce Rex tuus, Christum, inquit, quatenùs hominem tanto amore prosequutus Pater est, tantaque est erga eum magnificentia vsus, vt, sicut ipse è corpore atq; spiritu compositus erat, ita eum & Regem spirituum & corporum etiam fecerit: vt tam latè eius regnum & imperium pateret, quàm ipsius Dei: ita vt nihil Deo subditum sit quod non Christo subijciatur.

Paulus sæpe tradit hanc Christi vniuersalem potestatem.

Paulus certè Apostolus, qui pro Christi gloria singulariter dimicauit, Omnia dicit, subiecisse Patrem sub pedibus Christi. 1.Cor.15. Quia autē tam illimitatè, tam exaggeratè, & resolutè dixerat, Omnia subiecta esse Christo, nequis inde ansam arriperet existimandi etiam Patrem æternum sub Christi regno, & dominatione comprehendi, necessum sibi esse iudicauit Paulus, Patrem nominatim excipere. Vnde subdidit, Cum autem dicat, Omnia subiecta sunt ei, sine dubio præter eum, qui subiecit ei omnia. Porrò si, vt habet Iurisprudentium regula, Exceptio facta firmat regulam in contrariū, iam ex eo quòd Paulus excepit Deum tantùm à subiectione Christi, visus est reliqua omnia, nullo prorsus excepto, sub Christi regno, ac ditione posuisse. Et rursus, Quem constituit hæredem vniuersorum. Vniuersorum, inquit, vt neque terrena & temporalia eius effugiant potestatem: Et, Hæredem, ait, vt absolutus, & proprietarius Dominus esse significetur. Quod ad Philippen.2. distinctiùs adhuc exprimit, dicens: In nomine Iesu omne genu flectatur, Cœlestium, Terrestrium & Infernorum. Nimirùm quia terrestria, cælestia, & inferna Iesum, vt verum Dominum agnoscunt & confitentur. Plane his verbis non tantum spiritua-

1.Cor.15.

Hebr.1.

Phili.2.

ritualis, sed absoluta, totalis, & vsquequaq; perfecta pote- A
stas Christo asignatur. Quòd verò de Christo, vt homine, in his locis sit sermo, nullus qui Theologiam vel à limine salutauit, in dubium vocat. Vnde Gloss. ad Ephe. 1. illa verba, Omnia subiecit sub pedibus eius, sic elucidat id est, sub humanitate eius. Non enim sine causa excellēs illud epitheton, Rex regum & Dominus dominantium, in femore scriptum gestabat Christus. Nam significatur per femur humanitas Christi, vt habet D. Augu. 16. de Ciuit. c. 33. Hiero. ad Principiam & ex neotericis Albertus Pyghius, lib. 5. de Eccle. Hier. c. 3. vbi de his fuse differit. Vnde antiquitùs in femore iurabant Patriarchæ Gene. B 24, 47. 51. id est, per Mesiam, qui vi facultatis generatiuę, circa femora vigentis, generandus erat verus homo. Inficias igitur ire nemo iure potest, quòd ad exactam, plenamque Christi perfectionē omnino pertinebat, vt cui aliæ inerant diuinæ dignitates hæc minime deesset, sed inesset potiùs perfectisimè.

Eph. 1. *Apoc. 10.* *Gene. 24. 25 47. 51.*

XIX. *Cur negātali qui Christū esse Regem, & Dominū.*

TAndem inquirere libitū est ab aduersarijs, præsertim si gloriæ Christi studiosos se esse preseferūt, cur Christus hic viuens non habuit vtranq; potestatē, temporalē & spiritualem? Nunquid quia non possunt coniungi in vna persona? Minimè sanè, vt probauimus. Nunquid, C quia non decuit Christum? At certè maximè decuit, licet eam non debuerit hic exercere sicut neque exercuit Iudicis officium, & tamen habuit ipsum. Nunquid quia Christus erat hoc gladio temporalis potestatis sicut furiosùs abusurus? hoc certè est impium & blasphemum. Nunquid quia hæc potestas ac rerum proprietas impedimento futura erat Apostolicæ, euāgelicæ, ac prorsus diuinæ perfectioni, quam ipse profitebatur? Neque hoc sane. Nam licet nos per rerum proprietatem & dominium, mul-

A multùm retardemur à perfectione:(nemo enim militans Deo, implicat se negotijs secularibus, ait Paul.) hoc tamē prouenit ex imbecillitate nostra. Quamobrem monachis prohibita est rerum possesio & administratio: quia ipsos impediret à perfectione: quę tamen possesio concessa est Episcopis (licet monachi sint) eò quòd eorum prudentia maior, & captus capacior, & virtus solidior & constantior esse præsumitur. Sunt namq; Episcopi in eminentiori ac perfectiori statu constituti, quàm sint religiosi: & idcircò bonorum etiam temporalium potuit & debuit ipsis cura B demandari, vt per horum bonorum vsum, multam sibi & Ecclesiæ, salutem spiritualem comparent. Illis itaque melius est vtrorumq; bonorum administrationem gere re, quod tamen priuatis monachis minimè congruit. Etenim discipuli facilè remoueri solent à disciplina, non ita doctores à doctrina. Adhuc simile est in naturalibus. Nobis quidem melius est non intelligere res singulares & infimas: quoniam, cum noster intellectus finitus sit, & ad tot & tanta non sit habilis, cum dat operā hisce minutis & vilibus rebus intelligendis, auocatur à cognitione diuinorum & supernaturaliū. Deus autem longè se aliter habet: C cum enim eius intellectus sit virtutis infinitæ, & illimitatę capacitatis, & ratione vnius non impediatur à cognitione alterius, ideò magna est illi perfectio, etiam vilia & minutissima quæq; cognoscere. Hoc itaq; idē in Christo Domino affirmandum nobis est, nimirum, nequaquā ipsum à perfectissimo & editissimo totius virtutis & sanctitatis culmine vel latum vnguem remoueri, per hoc quòd rerum omnium dominium ac proprietatem sibi assumpserit. Nulla ergo ratio asignari (quæ vel vmbram habeat probabilitatis) potest, ob quam deneganda Christo sit prædicta potestas. Verùm quantum coniecturis as-

2. Tim. 2.

Not. cur monachis interdictus est usus rerum temporal. nō uerò Episcopis.

Christus per hoc quod tēporaliū dominium & usum haberet, non impeditur à perfectione.

A

sequi possum, ratio ob quā in oppositam venere sententiam aduersarij, ea est, quia plurimùm eorum delicatissimis auribus dissonat illa vox, nimirùm, Temporalis. Statim enim illatum putāt, quòd more cæterorum regū incedere Christus debuisset: quod quia ille non fecit, illi resiliunt & auersantur nostram sentētiam. Sed quàm immeritò, qui non videt, accuset tarditatem ac cæcitatem suam. De quo adhuc in solut. ad. 2. argum. Iam hęc omnia si vera sunt, patentem nobis ianuam veluti digito commonstrant, quam ingressi facile retundere proposita argumēta poterimus. In quibus enodandis multa adhuc dicā, quæ nostram sententiam firmiùs stabiliant & confirmēt.

Ratio ob quā negant Christo prædictam potestatem.

B

XX.

Referuntur autores pro nostra sent.

PRius tamen in eiusdem sententiæ patrocinium recensebo nonnullos doctores, qui eam tuentur. Ij sunt D. Antoninus. 3. p. titul. 22. c. 5. §. 8. & titulo. 3. c. 2. initio. Paulus Burg. Matth. 1. Additio. 2. Conclu. 3. Abul. Matt. 25. q. 327. Galati. lib. 4. c. 26. 27. & 28. Viguerius. c. 17. de Statibus Eccle. §. 1. Versu. 18. Aluarus Pelagius, lib. 1. de Planctu Eccl. ar. 37. & 40. & 59. Almai. de Potestate Eccle. c. 8. & 15. Armachanus lib. 4. de Quæstionibus Armenorum. c. 16. & Theologorum princeps & coryphęus D. Tho. 3. p. q. 59. ar. 4. ad. 1. & expressiùs, Opuscul. 20. lib. 3. de Regimine Principum. c. 12. & 13. Ioā. Arboreus lib. 3. suæ Theosophias. c. 5. & demùm plures alij Theologi, vt Roffen. contra Luther. pro vt refertur à Cordub. lib. 1. q. 57. & Mag. Cano, in lectura super. 22. q. 62. art. 1. vbi de Dominio disputauit. Et quidem de Theologis hos commemorasse contentus, cateruam Iuristarum illis adiungere possem, vt isti illis conglomerati irrefragabilem ac prorsus ineluctabilem vim faciant aduersarijs. Breuiter sciatis, communem hāc esse sententiā Iurisprudentiū, nominatim (vt nonnullos referam) Nauarri super c. Nouit. de Iudic. loco citato, Al-

Iuristæ & Theologi mixtim hanc tenent sent.

C

A uari Pelag. vbi allegatus est, Turrecre. sup. c. Duo sunt. 96. d. ar. 3. in solut. ad. 2. rationem. &c. c. cum ad verum. eadem. d. ar. 4. & lib. 2. Summæ. c. 116. ad. 1. obiectionem. & Ioan. Fabri. l. Cunctos populos. C. de summa Trin. Hostiensis c. Quod super his. de Voto, &c. Et quidem isti apertè id tradunt. Quod de authoribus, quos pro altera parte allegabamus, verè dici nō potest: nam, vt duos aut tres eorū præteream, tā omnes alij quā sancti etiam allegati in eo quod contendunt, nobis minimè aduersantur. Siquidem solum asseuerant, Christum non fuisse regem, more eorū qui apud homines regnant: in quam nos sententiam manibus, pedibusq; venimus: vt in argumentorum solutionibus explicare iam pergimus. Voti vtinam compotes feliciter euadamus.

XXI.

Ad argu. initio posita. ad. 1. explicatur locus Hier. 22.

AD primum itaq; argumentum fatemur, iā à temporibus Iechoniæ nusquam vnquam de semine Dauid successisse aliquem, vsq; ad Christum, qui tēporali regni Iudæorum potestate fulgeret. Et quidem hoc conuincit ille locus, quòd iure hæreditario nullus vnquā illius regni gubernacula esset habiturus. Porrò Christus non iure hæreditario, vt satis superq; probauimus, & tractat Alma. suprà. c. 8. & Vvald. doctissimè, lib. 2. Doctrinal. ar. 3. c. 76. sed ex dono Patris & titulo redemptionis augustissimū orbis regimen & dominiū habuit. Aliud verò D. Ioan. testimoniū. c. 18. Alua. Pel. lib. 1. ar. 37. ex Glossa, tradit, hunc habere intellectū, quòd, scilicet, vt doceret nos mundi pōpā spernere, ideò regni huius mūdi cōtēptorē se Christus semper exhibuit. Sic Ioā. 6. cū cognouisset, quia vēturi erāt vt raperēt, & facerēt eū regē, fugit in mōtē. Dici etiā potest ideo Christū dixisse, Regnū suū nō esse de hoc mūdo, quia in hoc mūdo regnū administrare noluit. Sed vrges, Pilatus nō de administratione, sed de iure sciscitaba-

Explicatur locus, regnū meū non est de hoc mūdo. Ioan. 6.

Replica.

tur, an illud haberet? & huic Christus apertè respondit, se regnum neutiquam posſidere. Veruntamen ſi meditatiùs obſeruemus reſponſum Christi, inueniemus ipſum non negare ſe eſſe regem & habere ius regni, ſed regnum ſuum non eſſe quale eſt Regnum mundi, imbecille, ſcilicet & caducum: vt pote quod à miniſtris robur accipiat, & temporum viciſsitudinibus exoleſcat. Vnde dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et adhuc expreſſiùs, Nunc autem regnum meum non eſt hinc. Vbi, vt obſeruat Theophy. non ait, Regnum meum non eſt hìc, ſed non eſt hinc. Quod ſtatim dilucidius aperit, Si ex hoc mundo eſſet regnum meum, miniſtri mei vtiq; decertarent, vt non traderer Iudæis: nunc autem regnum meum non eſt hinc. Hic itaque eſt regnum eius, nam regnat in mundo, & iuxta votum cuncta diſponit: non autem eſt ab infimis conſtitutum, ſed cœlitus & ante ſecula. Et Chryſoſto. ſic: Cum dicit, Regnum meum non eſt hinc, non priuat mundum à ſua prouidentia, & prælatione, ſed oſtendit regnum ſuum non eſſe humanum, nec corruptibile. Et Auguſt. Non dicit, non eſt hìc: hìc eſt enim regnum eius vſq; ad finem ſeculi, habens inter ſe commixta zizania vſq; ad meſſem: ſed tamen non eſt hinc, quia peregrinatur in mundo. Certè ſi in noſtra Patres verba iuraſſent, aſſeuerantiùs non poſſent nobis ſuffragari: nam apertè dicunt, Christum, quanuis non hinc, hic tamen in mundo viuentem ius regni habere, & regem eſſe. Vnde idem Theophylactus rurſus in illo loco, ſic dicit: Hic quidem imperat & regit, alioqui quomodo intelligeretur, In propria venit, ſi mundus hic non eſſet eius proprius. Et adhuc infrà, O Pilate, ſi quidem veritatis filius eam deſideras, audies vocem meam, credeſque me Regem, non tamen quales ſunt mundani, nec acquiſitum habentem

Solutio.

Non dixit Christus, regnum meum non eſt hic, ſed non eſt hinc.

Ioan. 1.

A B C

tem

A tem regnum, sed naturale & à natiuitate ipsa à Deo & Rege illud suscipientem. Quibus expresius quidquam dicere ego minimè possem, qui hanc sententiam ex proposito firmare contendo.

In primo adhuc argumento retundenda restat quædã doctrina, qua aduersarij triumphare sibi videntur. Semper, inquiunt, in locis scripturæ, vbi de Christi regno est sermo, apponitur aliquid ad spiritualia pertinens. At hoc nequaquam infirmat, imò firmat meam sententiam: nã contendo, vnà Christum vtranq; habuisse potestatem, temporalem & spiritualem: & illam in hanc semper de-

Cur quoties de regno Christi est sermo, apponitur aliquid quod ad spiritualia pertinet.

B stinasse & direxisse. Potestas namq; regalis (vt verbis vtar Alexandri Alen. 3. p. quæst. 48. memb. 1. ar. 2.) cum ordinata est, nunquam dissidet à potestate sacerdotali, sed ipsi congruit & concordat, sicut vita terrena subministrat vitæ spirituali, & vita spiritualis collaborat terrenæ. Quibus Alex. verbis satis ostenditur, per hoc quòd Christus terrenarum potestatem rerum ordinauerit in spiritualia, nihil prorsus detrahi perfectæ & absolutæ potestati, & dominio rerum, imò multùm ei perfectiónis accrescere. Quod satis explicatum arbitror in superioribus. §. 15. eò lector recurrat: nam ego earundem rerum repetitione nolo tempus expẽdere, & vt veriùs dicam, prodigere, quod

C reliquis argumentis enucleandis perquamnecessariũ est.

XX.

Ad. 2. In quo sensu Patres dicunt Christum nõ esse regem temporalẽ.

AD secundũ, quodPatrum testimonijs innititur, respõdeo, ex dictis liquere, sensum Patrum esse, quòd Christus non instar Regũ mundi, & Principũ terrenorum fuerit rex. Equidem existimo offendiculum me ac cespitem iam reperisse in quo miserè ruunt nõnulli Theologi. Statim nanq; atq; audiunt Christum esse Regem ac Dominum temporalem, resiliunt & auersantur hanc sententiã. Quod tamen ex praua rei intelligentia ortum habet: pu-

Ggg tant

putant nanq;,quod cum nos Christum asserimus regem temporalem,ipsum facimus regem à loco & tempore dependentem,& à ministris robur accipientem,in quo sua eos plurimum decipit imaginatio:nam imaginantur non potuisse Christum esse regem temporalem, nisi splendore imperij,opum affluentia,militum copijs,armorū præsidijs,aulicorum strepitu,&magnifico apparatu sublimis incederet.Et quidem hoc modo regem esseChristum negant Patres, negat scriptura,negat ipsemet Christus, cū ait:Si de hoc mūdo esset regnū meū , ministri mei vtiq; decertarent,vt nō traderer Iudæis : nunc aūt regnū meū nō est hinc.At verò esse regē per verū ius,& potestatem supra omnia bona mundi,& supra omnes creaturas, non solū non negant,imò constanter affirmant Patres, & scripturæ,& ipsemet Christus,locis commemoratis.§.13.Nō itaq; discipulis scandalo sit,quod audiunt, Christum esse Regē temporalē,nā vox,Temporalē, nō denotat Christi regnū temporū iniurijs,ac vicissitudinibus obnoxium esse,sed potiùs esse verū,propriū,absolutū,cū vero & perfecto iure ad ferendas leges,condēda statuta , iudicandas causas,plectendos sontes,&demum reddendum vnicuique suum ius,tam in ciuilibus quam in criminalibus,tam in sacris quam in prophanis,in corporalibus & spiritualibus,in temporalibus & æternis:tam verè & propriè,imò longè verius & propriùs quam reges temporales in suis regnis,ac possessionibus.Quod verò cōtra nituntur alij, Christi potestatem solùm esse per ordinem ad spiritualia & rursus nunquam ipsum exercuisse illam temporalem potestatem(his enim duabus calumnijs importuni argumentatores,infestos se nobis exhibebant)iam quem hoc sensum habeat ,ostendimus. §. 15. latissimè & accuratissimè,quo ad primam calumniam:&.§.17.quo ad secundam.

Ioan. 18.

Vox, temporalis quid denotet.cum dicimus, Christum esse regem temporalem.

Duplex aduersariorū calumnia, elisa.

A

B

C

A dam. De quo adhuc iterum ſermo redibit.

XXIII. *Ad 3. & 4. arg. reſpond.*

AD tertium pariter, & ad. 4. argumentum, prorſus eædem ſunt ſolutiones aſſerendæ. Nam quod in. 3. dicitur, conſanguineos Chriſti dixiſſe ad Domitianum, Regnum Chriſti non eſſe huius mundi, non eſſe temporarium, ſed cæleſte, &c. veriſsimum eſſe oſtendebamus nunc in ſolut. ad. 2. teſtimonium. 1. argum. vbi & modũ quo id intelligendum veniat, aſsignauimus. Quòd verò in. 4. argum. tam multi producuntur propugnatores alterius ſententiæ, nulla ex parte minuit aut eneruat vim *Ad 4. argu.* B veritatis. Nam eorum plures non ſunt contra nos, ſi eorum loca quis diſpicere voluerit ac proinde eandem prorſus habere poſſunt explicationem, quam locis ſcripturæ, & Patrum aſsignabamus. Alij verò, qui perrari ſunt, licèt apertè negant noſtram ſententiam, minimè nos à munitiſsima veritatis arce remouere, & in ſuam falſam ſententiam præcipites dare poterunt. Nam neque authoritate neque ratione, quæ alicuius ſit ponderis, innituntur.

XXIIII. *Ad 5. argu. quod conſtabat rationibus.*

AD quintum argumentũ, à quo rationibus nos laceſſere incipiunt aduerſarij, reſpondemus, tam procul nos C à perfidis & obſtinatis Iudæis deuiare, ſeu (vt proprius loquamur) ipſos à nobis, vt contendentibus ipſis, Chriſtum viſibili pompa & regio apparatu regnaturum, nos cõtrà *Ad 1.* exiſtimemus, abiectam ipſum & deſpicabilem vitam agere debuiſſe. Poteſtatem itaq; ac dominationẽ Chriſtũ, nõ quantum ad vſum & exercitium, quod Iudæi ſperabant, ſed ſolum quantum ad ius & proprietatem regni, & (vt ſic dicam) quantum ad habitum, in hac vita habuiſſe contendimus.

Ad ſecundam rationem negamus, nihilo deſeruijſſe in Chriſto prædictam poteſtatẽ ac dominiũ: nam ſaltem ad *Ad 2. rationem.*

ornatum suæ sacratissimæ humanitatis plurimùm deseruijt. Hac enim de causa pleraq; alia in Christo constituũt dona Theologi, quibus sacratissima eius humanitas exornata prodiret ex vtero Virginis: ne illi quidquam dignitatis deesset, quod à principio mundi in aliquo vnquam homine fuisse sciamus: ijs exceptis, quæ imperfectionem illi aliquam inferrent, aut cum statu viatoris stare non possent. Et quidem quando cùm authoritates, tùm rationes aliæ nos desererent, vel hæc sola ratio, quam in hac solutione perstringimus, obstruere aduersariorum ora validissimè posset. Nam quis est tam ingratus qui dissimulet, tam impius qui neget, tam ignatus qui nesciat eas omnes virtutes & prærogatiuas Christum ab vtero Virginis habuisse, quæ neç imperfectionem aliquam inuoluebant, nec cum viatoris conditione pugnabant? Quòd si dixeris, vsum & executionem regni & dominij pugnasse in Christo cum statu viatoris: bene habet. At ius regni & proprietas rerum quam pugnam cum statu viatoris, aut quã imperfectionem Christi personæ repugnantem importabat? Planè nullã, vt satis superq; ostendebamus superiùs. Despiciendi autem caduca hæc bona, satis efficax nobis Christus exemplum dedit, dum ipse pauperem & abiectam vitam duxit. Quinimò existimo longè efficacius & perfectius nobis exemplum Christum dedisse, cum ius regni & rerum proprietatem penes se habẽs, vsum tamẽ & exercitium tantæ potestatis à se penitùs abdicauit.

Notetur hæc ratio aduersus alios.

Christus exẽplum bobis paupertatis.

Ad tertiam rationem, ex dictis paulò superiùs elicitur responsio. Nobis quidẽ, quibus bona temporalia possidere & administrare magno impedimento est ad culmen perfectionis anhelantibus, vtilissimũ fuit, vt abdicatis omnibus, verè pauperes efficeremur, non solũ ius, sed & proprietatẽ reijcientes: quoniã si ius & proprietatẽ retinuissemus,

Ad.3. Quòd Christi perfectioni non obstabat totius mundi regnũ &c.

A mus, magnopere auocaremur à superiorũ studio, & ex iure & proprietate rerũ sensim dilaberemur in earũ vsum, cũ magno propriæ perfectionis detrimẽto. Et ideò & ius & vsum à se penitus abijcere religiosi debuere. Quod in Christo Domino locũ minimè habuit, vt ostensum est suprà, tribus adhibitis exemplis huius rei illustrandæ gratià. §. 19. Rursus, cum petitur, An Christus verè pauper fuerit, Respondemus, pauperem & pauperrimum fuisse per veram humilitatem cordis, & perfectam virtutẽ paupertatis, quæ, scilicèt, sola est vera paupertas, quam in medijs diuitijs habere quis potest, quanuis alij à Christo lon

Pauper uerus potest quis esse, licèt abundet diuitijs.

B ge difficillime. Nec verò hoc quidquam detrahit perfectioni Euangelicæ, quam in gradu heroico habuit Christus: nam, vt vidimus, & tradit S. Tho. 22. q. 184. ar. 7. Episcoporum status longe perfectior est quàm sit religiosorum: & tamẽ Episcopos ius & proprietatẽ, imò & vsum & administrationem rerum temporalium habere, certũ est. Et quidẽ hac in parte vehementer ego demiror Thomistas, qui vel nõ legerunt, aut non intellexerunt, aut penitùs neglexerunt ipsum, in cuius verba iurarunt, S. Thomam; Ipse enim in illa. q. ar. 7. ad. 1. aperte tradit, possè aliquem esse in statu perfectionis cõstitutum, sine eo quod

Not. contra Thomistas nostri temporis.

C abrenunciet rerum proprietatem: dummodo sit paratus, cum opus fuerit, eas erogare. Quod quidem vsu venit Episcopis. Quare ergo isti vt Christum in apice perfectionis collocent, omnem ei rerum proprietatem detrahũt? quasi perfectio Euangelica cum plenissima potestate tẽporali, cum vera proprietate, cum absoluto & perfecto dominio rerum omnium stare non posit, oppositum dicente S. Thoma expresissime. Quare opponere nõ posset ille adolescens Christo, quod dicitur in argumento: nam ipse misellus (quę sua erat imbecillitas) vt perfectus

 esset,

esset, opus habebat cunctis se opibus expoliare, & sic conari ad perfectionem. Secùs Christus, quem dominatus à mari vsque ad mare, & possessio terminorum terræ, & potestas in cœlo & in terra nihil à perfectione retardaret.

A

XXV.

An Christus & eius parentes fuerint mēdici.

SEd opportunè hic, ne dicā necessariò examinandū restabat, An Christus vere fuerit mēdicus in hac vita existēs, & verus pauper. Lutherus, nāq; & Bullingerus, & alij insani fabulatores B. Virgini infensi, sic loquuntur, apud Petrū Canisiū: Mariā pauperculam nullius æstimationis puellulam, credi potest adeò obscuram fuisse apud Nazareth. Parentes eius obscurorū nataliū, & vilis conditionis erant. nec verū est id quod affirmāt quidā, opibus eos abundasse, atq; in tres partes diuisisse bona sua: vnam dedicasse templo, alterā egenis, tertiā Mariæ reliquisse. Merū cōmentum est. Hæc quidē impudentissimè mentiuntur hæretici. Nos verò, breuiter & si non negamus, Mariç & Christi Domini vitā aliquādo cū paupertate fuisse coniunctam, tamen eam penuriam volūtariam magis quā coactam fuisse arbitramur. Vnde Euseb. Emiss. homil. in Euang. de Natiuit. Mariæ, dicit, Parentes Mariam filiā hæredē instituisse, quæ in bonis vnicè successit, suā que possedit hæreditatem. Nicephorus lib. 1. c. 13. dicit, Iosephum & Mariam in Nazareth non domicilium modo, sed & substantiam & possessionem propriam habuisse. Epipha. lib. 1. heresi. 29. dicit aduersus Nazarços, Ioseph Mariæ sponso suam fuisse domum. &c.

B

Quòd B. Virgo nequaquā fuit pauper, & mendicās

C

Christus nō mendicauerit.

Hinc quòd Christus non mendicauerit, tenet Caiet. super Matth. c. 5. ibi, Beati pauperes, & Almainus, de Potestate Ecclesiæ, c. 8. vbi male sonare dicit, quòd Christus fuerit mendicus. Idem tenet Viguerius. c. 17. §. 1. versic. 18. Et probari potest eò quòd ille dicitur verè mēdicus, qui solo titulo indigentiæ petit aliquid: at Christus ius petendi.

A di ea quæ sibi erant necessaria habuit, quia seminabat & docebat, sicut Rex administrans iustitiam subditis non est mendicus, licèt ab illis exigat censum, quia non titulo indigentiæ, sed administrationis petit. Quinimo Ioannes. 22. in Extrauagāti, Cum inter nonnullos, de Verbo. sign. habita matura & diligenti deliberatione diffiniuit, hæreticam esse eorum assertionem, qui dicunt, Christum & eius Apostolos nihil proprium habuisse, aut in communi, aut in particulari. Lege Turrecrem. lib. 2. summæ. c. 112. ad. 10. Vvalden. lib. 4. Doctrinal. Castro de heresibus lib. 10. verbo, Mendicitas, Sixtum Senen. lib. 6. Bi-

Christus & Apostoli propriū habebant.

B blio. Annot. 18. &, 147. &. 317. & Catherinum lib. 2. Annot. contra Caiet. Quidquid sit de hoc, id nobis certū esse debet, quòd perfectionis apicem habere quis optimè potest, quantumuis ius & proprietatē, imo & vsum & exercitium regni ac dominij penes se habeat. Vnde Christus, licèt vt Caiet. ibi Matth. 5. animaduertit, non fuerit secundùm veritatem mendicus, sed potiùs ipse eleemosynam egenis daret, vt habetur Ioann. 13. & miserit discipulos in ciuitatem, non vt mendicarent, sed vt cibos emerent: & Iudas pecunias in loculis pro Christi substētatione gestaret, imò quamuis rerum omnium esset legitimus hęres, & C verus Dominus, adhuc tamē in excelso perfectionis culmine constitutus erat.

Ioan. 13
Ioan. 4.

Ad quartam rationem negari posset, quòd Christus nūquam exercuerit hanc potestatem: nam cum misit duos ex discipulis ad soluendum asinam & pullum, dicens: Si quis aliquid vobis dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet, satis ostendit, potestatem se ac dominium temporale habuisse. Verùm nihil nostra retulerit, loca reperire, in quibus Christus prędictam potestatem exercuerit: quandoquidem visum iam à nobis est, minime decuisse quòd eius

Ad. 4. an Christus potestatem regis & domini exercuit hic.
Matth. 21.

eius vſum Chriſtus in hac vita haberet:quam ob cauſam A litigantibus illis & Chriſti ſententiam expectantibus, dixit Chriſtus, ſe non eſſe iudicem conſtitutum in ſimili cauſa:non quia vere non eſſet iudex, ſed quia vſum iudicij hic habere noluit. Quod verò adhuc inquiritur, Cur Chriſtus prædicta officia non exercuit Regis & Domini,cum tàm corruptè & deprauatè homines viuerent, cum tot ſtrages, tyrannides, rapinæ &c. vnà in miſeras Reſp. irruerēt:cur itaque Chriſtus exercere poteſtatem ſuam noluit,vt coerceret tam licentioſum viuendi modum,& tantis incommodis mederetur? Reſpondetur eodem prorſus modo ſe Chriſtum habere, ſicut & ſe habet B Deus Optim. Max. qui cum ex æthere ſummo tot tamque atrocia facinora homines perpetrare in mundo videat,& cunctis facili negocio mederi poſsit, nihilominùs tamen permittit & patitur impunè nūc temporis eos delinquere,propter eos mirabiles & arcanos fines, quos ex tali permiſsione cōparari videt. Et quidem idem prorſus dici debet de Chriſto domino,quo auſpice cœptus, quo duce ac comite liber hic noſter ad optatum finem perductus eſt.

Luc.12.

Cur Chriſtus non hic exercuit &c.

C

Relectionis & totius Libri finis.

INDEX

INDEX LOCORUM SACRAE SCRIPTURAE,

quæ in præsenti opere allegantur & explicantur.

Ex Genesi. Cap.I.

De Exodo.

Leuitici.

Numerorum.

Deuteronomij.

21 Non

Ex lib. Prouerb.

Ex Ecclesiaste.

Ex Canticis.

Ex lib. Sapientiæ.

Ex Ecclesiastico.

Ex Isaia.

Nomen

Ex Hieremia.

Ex

Ex Threnis.

Ex Baruch.

Ex Ezechiele.

Ex Daniele.

Ex Osea.

Ioel.

Micheæ.

Naum.

Abacuc.

Sopho.

Zachariæ.

Ex Ioanne.

Ex Actis.

Ex Epist. ad Rom.

Pec-

Ex.1. ad Corint.

Ex.2. ad Corint.

Ad Galat.

Ad Ephes.

Ad Philippen.

Ad Colos.

INDEX RERVM in hoc opere contentarum.

A.

Anni

B.

Con=

D

I.

M.

O.

Tria

F I N I S.

Laus Deo.

SALMANTICAE,

Ex Typographia Michaelis Serrani de Vargas.

M. D. LXXXVIII.